ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי | סניף אה"ק כפר חב"ד | ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אַל־תֶּחֱרָשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וְדִבְרֵי שִׂנְאָה סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם: ד תַּחַת־אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה:
ה וַיָּשִׁיתוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי: ו הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ:
ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יְהִיוּ־יָמָיו מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ בָנָיו
יְתוֹמִים וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאֵלוּ וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם: יא יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְיָבֹזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ: יב אַל־יְהִי־לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם: יד יִזָּכֵר | עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ
נֶגֶד־יְהוָה תָּמִיד וַיַּכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עָנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת: יז וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא־חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה
כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: יט תְּהִי־לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמֵזַח תָּמִיד יַחְגְּרָהּ:
כ זֹאת | פְּעֻלַּת שׂטְנַי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יֱהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אִתִּי
לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כְּצֵל־כִּנְטוֹתוֹ
נֶהֱלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה: כד בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן: כה וַאֲנִי | הָיִיתִי חֶרְפָּה
לָהֶם יִרְאוּנִי יְנִיעוּן רֹאשָׁם: כו עָזְרֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחַסְדֶּךָ: כז וְיֵדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יְקַלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ קָמוּ | וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח: כט יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה
וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם: ל אוֹדֶה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:

קי

כו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם וספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בֶּהָדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחַר לְךָ טַל
יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ
מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה
עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין .....ב

ב) מזמורי תהלים ק״ט ק״י.....ג

ג) מאמר ד״ה הללוי-ה שירו להוי׳ שיר חדש
(עם ביאור בדרך אפשר) ש״פ מטו״מ, ה׳תשט״ז ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת מטות-מסעי
מברכים החודש מנחם אב, ה׳תש״כ ..... טז

ה) לקוטי שיחות פרשת מטות
(בלה״ק) כרך יג .....כא

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כד

ז) שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום
לפרשת מטות-מסעי ..... כה

ח) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות-מסעי .. מד

ט) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת
פרשת מטות-מסעי .....מה

י) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת מטות-מסעי...נג

יא) הלכה יומית לעיון ברמב״ם .....נה

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יב) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת מטות-מסעי..... נח

יג) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מטות-מסעי ..... צג

יד) – ספר המצוות לשבוע פרשת מטות-מסעי ..... צט

טו) נביאים וכתובים
שמואל-א פרק יד, דברי הימים-ב פרק לא-לב .....קא

טז) עין יעקב מסכת שבת..... קג

יז) מסכת שבועות עם ביאורים
מדף ז עד דף יג ..... קד

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

יח) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן .....קלב

יט) שולחן ערוך הלכות בציעת הפת
אדמו״ר הזקן .....קלב

כ) לקוטי תורה – ד״ה שוש תשיש
אדמו״ר הזקן ..... קלג

כא) מאמרים קונטרסים
אדמו״ר האמצעי ..... קלז

כב) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קלז

כג) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קלט

כד) קונטרס העבודה
אדמו״ר מוהרש״ב.....קמ

כה) ספר המאמרים ה׳תרפ״ז
אדמו״ר מוהריי״צ.....קמא

כו) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ.....קמא

כז) ספר הזכרונות
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קמב

כח) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ .....קמה

כט) ביאורים לפרקי אבות
פרק ב משנה א .....קמו

ל) הלכות בית הבחירה.....קמח

לא) חומש לקריאת התורה פרשת מטות-מסעי
ע״פ חומש ״תורה תמימה״ .....קמט

לב) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת מטות-מסעי.....קנח

לג) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....קנט

ביאור בדרך אפשר

המאמר שלפנינו מבאר עניין המלחמה הרוחנית, מלחמת היהודי עם יצרו הרע וכוחות הטומאה המקבלים חיות אלוקית כתוצאה ממעשי האדם, והיהודי ב'כלי נשקו' - התורה ומצוותיה - מוציא טרפם מפיהם. במלחמה זו חמשה סוגי כלי־מלחמה שנמנו במשנה, ובכלים אלו יצאו בני־ישראל ממצרים ("וחמושים עלו בני־ישראל מארץ־מצרים"). גם בתחילת זמן הגאולה העתידה יאחזו בהם, ורק לאחר־מכן, בזמן שלימות הגאולה, יקוים היעוד "לא ישא גוי אל גוי חרב" כי "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

הַלְלוּיָ־הּ שִׁירוּ לַהֲוַיָ׳ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים[1], וְחוֹתֵם[2] רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, דֶּבְּהַפְּסוּקִים שֶׁלְּאַחַר זֶה הוּא מְבָאֵר מַה יַּעֲשׂוּ בַּחֶרֶב וכו׳. וְהִנֵּה אִיתָא בְּמִדְרָשׁ תְּהִלִּים בִּמְקוֹמוֹ דְּמִזְמוֹר זֶה מְדַבֵּר בְּלֶעָתִיד לָבֹא: מִי הֵם הַחֲסִידִים אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁרוֹאִים אֶת הַקָּבָּ״ה הֵם נַעֲשִׂים חֲסִידִים כו׳, רָאוּהוּ בַּיָּם נַעֲשׂוּ חֲסִידִים וְאָמְרוּ שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר[3] אָז יָשִׁיר כו׳, וּכְשֶׁיִּרְאוּ אוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא הֵם נַעֲשִׂים חֲסִידִים שֶׁנֶּאֱמַר תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים. וְכֵן אִיתָא בַּמְּכִלְתָּא וְיַלְקוּט פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח דְּשִׁיר זֶה הוּא לֶעָתִיד לָבֹא, וְלָכֵן אוֹמֵר שִׁיר חָדָשׁ לָשׁוֹן זָכָר[4], וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר שִׁירָה חֲדָשָׁה לָשׁוֹן נְקֵבָה, וַאֲפִלּוּ בִּגְאֻלַּת מִצְרַיִם אוֹמֵר הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְשׁוֹן נְקֵבָה. וּכְדִמְבָאֵר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה (עַל הַפָּסוּק שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה[5]) נְקֵבָה זוֹ נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים כו׳ כָּךְ יָרְשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ ז׳ עֲמָמִין שֶׁהוּא עִשּׂוּר ע׳ אֻמּוֹת כו׳ אָמְרוּ שִׁירָה בְּלָשׁוֹן נְקֵבָה כו׳ שֶׁנֶּאֱמַר כו׳ הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה׳, אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הֵן עֲתִידִין לִירַשׁ כְּזָכָר הַיּוֹרֵשׁ לְכָל נִכְסֵי אָבִיו כו׳ וְצָרִיךְ לְהָבִין אוֹמְרוֹ רוֹמְמוֹת אֵ־ל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, דְּמֵאַחַר שֶׁמְּדַבֵּר בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, אִם כֵּן מַהוּ עִנְיָן הַחֶרֶב, וַהֲרֵי לֶעָתִיד כְּתִיב[6] וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים גו׳ לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב.

ביאור בדרך אפשר

ישראל נֶאֱמַר שִׁירָה חֲדָשָׁה לָשׁוֹן נְקֵבָה, וַאֲפִלּוּ בִּגְאֻלַּת מִצְרַיִם אוֹמֵר: אז ישיר משה ובני ישראל את הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְשׁוֹן נְקֵבָה. וּכְדִמְבָאֵר בְּמדרש שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה (עַל הַפָּסוּק שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה[5]) החילוק בין 'שיר' ל'שירה': נְקֵבָה זוֹ כאשר נישאת ויוצאת מבית אביה נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים נוטלת עמה (נדוניה) עשירית מנכסי אביה כו׳ כָּךְ יָרְשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ ז׳ עֲמָמִין [=שבע אומות שישבו בארץ ישראל] שֶׁהוּא עִשּׂוּר - שבע אומות הם עשירית מע׳ אֻמּוֹת כו׳. ומפני שהיו דומים בני־ישראל לנקבה, לזאת אָמְרוּ שִׁירָה בְּלָשׁוֹן נְקֵבָה כו׳ שֶׁנֶּאֱמַר כו׳ הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה׳, אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הֵן עֲתִידִין לִירַשׁ כְּזָכָר הַיּוֹרֵשׁ לְכָל נִכְסֵי אָבִיו כו׳ כך לעתיד־לבוא ימשלו בני־ישראל בכל העולם כולו. לכן אוֹמְרִין בְּלָשׁוֹן זָכָר. וְצָרִיךְ לְהָבִין אוֹמְרוֹ רוֹמְמוֹת אֵ־ל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, דְּמֵאַחַר שֶׁמְּדַבֵּר בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, אִם כֵּן מַהוּ עִנְיָן הַחֶרֶב, וַהֲרֵי לֶעָתִיד כְּתִיב[6] וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים גו׳ לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב [=ישברו כלי המלחמה לעשות מהם כלי עבודת אדמה, כי לא יעשו עוד מלחמה] ולצורך מה יהיה 'חרב פיפיות' בזמן הגאולה העתידה? בסעיף הבא יביא, שבכלי

בס״ד. שבת פרשת מטות ומסעי, מברכים החודש מנחם־אב*, ה׳תשט״ז

(הנחה בלתי מוגה)

הַלְלוּיָ־הּ שִׁירוּ לַהֲוַיָ׳ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים[1], וְחוֹתֵם[2] רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, דֶּבְּהַפְּסוּקִים שֶׁלְּאַחַר זֶה הוּא מְבָאֵר מַה יַּעֲשׂוּ בַּחֶרֶב וכו׳. וְהִנֵּה אִיתָא בְּמִדְרָשׁ תְּהִלִּים בִּמְקוֹמוֹ דְּמִזְמוֹר זֶה מְדַבֵּר בְּלֶעָתִיד לָבֹא: מִי הֵם הַחֲסִידִים אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁרוֹאִים אֶת הַקָּבָּ״ה הֵם נַעֲשִׂים חֲסִידִים כו׳, רָאוּהוּ בַּיָּם נַעֲשׂוּ חֲסִידִים וְאָמְרוּ שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר[3] אָז יָשִׁיר כו׳, וּכְשֶׁיִּרְאוּ אוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא הֵם נַעֲשִׂים חֲסִידִים שֶׁנֶּאֱמַר תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים. וְכֵן אִיתָא בַּמְּכִלְתָּא וְיַלְקוּט פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח דְּשִׁיר זֶה הוּא לֶעָתִיד לָבֹא, וְלָכֵן אוֹמֵר שִׁיר חָדָשׁ לָשׁוֹן זָכָר[4], וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר שִׁירָה חֲדָשָׁה לָשׁוֹן נְקֵבָה, וַאֲפִלּוּ בִּגְאֻלַּת מִצְרַיִם אוֹמֵר הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְשׁוֹן נְקֵבָה. וּכְדִמְבָאֵר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה (עַל הַפָּסוּק שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה[5]) נְקֵבָה זוֹ נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים כו׳ כָּךְ יָרְשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ ז׳ עֲמָמִין שֶׁהוּא עִשּׂוּר ע׳ אֻמּוֹת כו׳ אָמְרוּ שִׁירָה בְּלָשׁוֹן נְקֵבָה כו׳ שֶׁנֶּאֱמַר כו׳ הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה׳, אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הֵן עֲתִידִין לִירַשׁ כְּזָכָר הַיּוֹרֵשׁ לְכָל נִכְסֵי אָבִיו כו׳ וְצָרִיךְ לְהָבִין אוֹמְרוֹ רוֹמְמוֹת אֵ־ל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, דְּמֵאַחַר שֶׁמְּדַבֵּר בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, אִם כֵּן מַהוּ עִנְיָן הַחֶרֶב, וַהֲרֵי לֶעָתִיד כְּתִיב[6] וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים גו׳ לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב.

) "המאמר שנאמר בש"פ מטות־מסעי ש"ק מברכים חדש מנחם־אב . . הוא המאמר לא יצא האיש לא בסייף [תרל"ב]. . עם איזה שינויים, ובהוספת התחלה וסיום". התחלת וסיום המאמר — הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. *) לשון ה"פתח דבר" למאמר ד"ה לא יצא האיש לא בסייף תרל"ב שיצא לאור בקונטרס בפ"ע (קה"ת — ה' מנחם אב תשט"ז), ואח"כ בסה"מ תרל"ב ע' נב ואילך, בתוספת איזה מ"מ והערות מכ"ק אדמו"ר שליט"א (חלקם נעתקו לקמן). 1) תהלים קמט, א. 2) ביל"ש ברכה (עה"פ ויאמר ה' מסיני): וחתם . . רוממות א־ל בגרונם. וראה רשימות הצ"צ (יהל אור) לתהלים ע' תש בסופו. 3) בשלח טו, א. 4) ראה ג"כ תוד"ה ונאמר פסחים (קטז, ב) — ומשרז"ל (ע"ז כד, ב) וישרנה כו' שיר חדש עיין רשימות הצ"צ (יהל אור) לתהלים ע' תשא. 5) שה"ש א, ה. 6) ישעי' ב, ד.

ביאור בדרך אפשר

מלחמה קיימים חמשה סוגים, ובחמשתם היו מצויידים בני־ישראל בזמן גאולת מצרים, וגם שם אינו מובן: מה צורך בכלי מלחמה בזמן של גאולה? במסכת שבת מבואר שאסור להוציא בשבת משא מרשות היחיד לרשות הרבים, אך מותר לאדם לצאת בשבת לרשות הרבים בלבושיו וכן בתכשיטיו. המשנה מונה אלו כלים אסור לצאת בהם בשבת מפני שאינם נחשבים כמלבוש ולא כתכשיט.

ב) ולְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה דְּאִיתָא בַּמִּשְׁנָה (שַׁבָּת פֶּרֶק ו מִשְׁנָה ד) לֹא יֵצֵא הָאִישׁ (בְּשַׁבָּת) לֹא בְּסַיִף[7] לֹא בְּקֶשֶׁת וְלֹא בִּתְרִיס וְלֹא בְּאָלָה וְלֹא בְּרֹמַח כו׳, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֶלָּא כו׳ שֶׁנֶּאֱמַר וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים. וְהִנֵּה בְּמִשְׁנָה זוֹ נִמְנוּ חֲמִשָּׁה כְּלֵי זַיִן, דְּסַיִף הוּא חֶרֶב שֶׁהוּא כְּלִי זַיִן, וְכֵן קֶשֶׁת, וְגַם תְּרִיס שֶׁעִנְיָנוֹ לְהָגֵן בְּעַד הַחִצִּים וּבַלִּסְטְרָאוֹת הוּא גַּם כֵּן בִּכְלַל הַכְּלֵי זַיִן, וְכֵן אָלָה פֶּרֶשׁ בַּגְּמָרָא[8] מַאי אָלָה קַלְפָּא, שֶׁהוּא שֵׁבֶט שֶׁמַּכִּין בּוֹ וְרֹאשׁוֹ עָב, וְאִם כֵּן הוּא גַּם כֵּן כְּלִי זַיִן. וְאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי[9] עַל פָּסוּק[10] וַחֲמֻשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, שֶׁבְּתֵבֵת וַחֲמֻשִׁים יֵשׁ ב׳ פְּרוּשִׁים, פְּרוּשׁ חָמֵשׁ וּפְרוּשׁ מְזֻיָּנִים, וְהֵינוּ שֶׁהָיוּ מְזֻיָּנִים בְּהַחֲמִשָּׁה כְּלֵי זַיִן שֶׁחוֹשֵׁב בְּהַמִּשְׁנָה (דְּכֵן הוּא הַגִּרְסָא הַנְּכוֹנָה בַּיְרוּשַׁלְמִי[11]). וְצָרִיךְ לְהָבִין הַהֶפְרֵשׁ בֵּין גְּאֻלַּת מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, דְּבַגְּאֻלָּה עֲתִידָה כְּתִיב וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, וּבִגְאֻלַּת מִצְרַיִם הָיָה צָרִיךְ לִכְלֵי זַיִן, דִּלְכְאוֹרָה, מֵאַחַר שֶׁהוּא עִנְיָן שֶׁל גְּאֻלָּה, אִם כֵּן לָמָּה צָרִיךְ לִכְלֵי זַיִן?

ב) ולְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה דְּאִיתָא בַּמִּשְׁנָה (שַׁבָּת פֶּרֶק ו מִשְׁנָה ד) לֹא יֵצֵא הָאִישׁ (בְּשַׁבָּת) לֹא בְּסַיִף לֹא בְּקֶשֶׁת וְלֹא בִּתְרִיס וְלֹא בְּאָלָה וְלֹא בְּרֹמַח כו׳, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חולק על חכמים ואומר תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ ומותר לצאת בהן בשבת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֶלָּא לגנאי כו׳ שֶׁנֶּאֱמַר וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים ואילו היו תכשיטים לא יהיו בטלים לעתיד. וְהִנֵּה בְּמִשְׁנָה זוֹ נִמְנוּ חֲמִשָּׁה כְּלֵי זַיִן, דְּסַיִף הוּא חֶרֶב שֶׁהוּא כְּלֵי זַיִן [=כלי מלחמה], וְכֵן קֶשֶׁת, וְגַם תְּרִיס שֶׁעִנְיָנוֹ לְהָגֵן על האוחז בו בְּעַד הַחִצִּים וּבַלִּסְטְרָאוֹת [=אבנים גדולות] הוּא גַּם כֵּן בִּכְלַל הַכְּלֵי זַיִן, וְכֵן אָלָה פֶּרֶשׁ בַּגְּמָרָא[8] מַאי אָלָה קַלְפָּא, שֶׁהוּא שֵׁבֶט [=מקל] שֶׁמַּכִּין בּוֹ וְרֹאשׁוֹ עָב, וְאִם כֵּן הוּא גַּם כֵּן כְּלֵי זַיִן. ובחמישה סוגים אלו הצטיידו בני ישראל בצאתם ממצרים, שכן אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי[9] עַל פָּסוּק[10] וַחֲמֻשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, שֶׁבְּתֵבֵת וַחֲמֻשִׁים יֵשׁ ב׳ פְּרוּשִׁים, פְּרוּשׁ חָמֵשׁ וּפְרוּשׁ מְזֻיָּנִים [=מצויידים], וְהֵינוּ שֶׁהָיוּ מְזֻיָּנִים בְּהַחֲמִשָּׁה כְּלֵי זַיִן שֶׁחוֹשֵׁב [=מונה] בְּהַמִּשְׁנָה (דְּכֵן הוּא הַגִּרְסָא הַנְּכוֹנָה בַּיְרוּשַׁלְמִי[11]). וְצָרִיךְ לְהָבִין הַהֶפְרֵשׁ בֵּין גְּאֻלַּת מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, דְּבַגְּאֻלָּה עֲתִידָה כְּתִיב וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, וּבִגְאֻלַּת מִצְרַיִם הָיָה צָרִיךְ לִכְלֵי זַיִן, דִּלְכְאוֹרָה, מֵאַחַר שֶׁהוּא עִנְיָן שֶׁל גְּאֻלָּה, אִם כֵּן לָמָּה צָרִיךְ לִכְלֵי זַיִן?

לבאר זאת יקדים פעולת ה״חרב״ להלחם ב״חיצונים״. כוחות הטומאה - ״חיצונים״ - מקבלים חיות מצומצמת מהקדושה כפי שנקצבה להם בצורה מוגבלת ביותר על־מנת שיוכלו להתקיים (כדי למלא את מטרתם - שהאדם יעמוד בנסיון ויגבר עליהם). האדם במעשיו יכול לגרום שיקבלו יותר מהקצבה: אם מתנהג בגאווה גורם ליניקת החיצונים ממקום גבוה, ואם מתנהג באופן שפל - משפיל עצמו לתאוות העולם - גורם יניקת החיצונים ממקום שפל. בכדי להוציא מהם חיות זו שקיבלו יתר על המידה נדרשת פעולת מלחמה בחרב, כדלקמן:

ג) ולְהָבִין זֶה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה עִנְיַן הַחֶרֶב בְּרוּחָנִיּוּת. דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַז״ל[12] כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע כו׳ כְּאִלּוּ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת [להרוג את המזיקין. (רש״י)], דְּמִשְׁמָע מִזֶּה שֶׁיֵּשׁ אֵיזוֹ מַעֲלָה בְּחֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת דַּוְקָא. וְהָעִנְיָן הוּא, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר[13] שבחרב זו מרומזים ד׳ אותיות של שם הוי״ה, דְּחֶרֶב ברוחניות דָּא הוּא [=ראש החרב. קצהו העליון] יו״ד דַּהֲוַיָ׳, גּוּפָא דְּחַרְבָּא הוּא וא״ו, ה״א ה״א הֵן תְּרֵין פִּיּוֹת דִּלֵּהּ - כנ״ל, שהוא ״חרב פיפיות״ - של שתי פיות, נַרְתִּקָא [=נרתיק] דְּחַרְבָּא הוּא שֵׁם א־דני הכונס בתוכו גילוי אור שם הוי׳.

ג) ולְהָבִין זֶה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה עִנְיַן הַחֶרֶב בְּרוּחָנִיּוּת. דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַז״ל[12] כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע כו׳ כְּאִלּוּ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת, דְּמִשְׁמָע מִזֶּה שֶׁיֵּשׁ אֵיזוֹ מַעֲלָה בְּחֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת דַּוְקָא. וְהָעִנְיָן הוּא, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר[13] דְּחֶרֶב דָּא הַרְיָ׳, רֵישָׁא דְּחַרְבָּא הוּא יו״ד דַּהֲוַיָ׳, גּוּפָא דְּחַרְבָּא הוּא וא״ו, ה״א ה״א הֵן תְּרֵין פִּיּוֹת דִּלֵּהּ, נַרְתִּקָא דְּחַרְבָּא הוּא שֵׁם

---

7) עד כאן הוגה ע״י כ״ק אדמו״ר שליט״א. 8) שם סג, א. 9) שבת שם. 10) בשלח יג, יח. 11) ראה ד״ה לא יצא האיש הנ״ל: ״בירושלמי שלפנינו הגי׳ חמשה עשר, אמנם בקה״ע גורס חמשה, ופי׳ שלמד מל׳ וחמושים ל׳ חמשה, וביפ״מ כ׳ בפי׳ שהגי׳ היא חמשה, ושהכי איתא במכילתא״. ובהערה שם: ״כן הוא ג״כ בילקוט במקומו ובמכילתא דרשב״י. וראה ג״כ הדר זקנים עה״פ״. 12) ברכות ה, א. 13) ח״ג ערב, א. עדר, ב.

ביאור בדרך אפשר

וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב[14] הֲוַיָ' יֵחַתּוּ [=ישברו] מְרִיבָיו, הַיְנוּ, שֶׁיֶּשְׁנָם אֵלּוּ הַלּוֹחֲמִים עַל הֲוַיָ', וְנִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה הוּא עַל יְדֵי שֵׁם הֲוַיָ' גּוּפָא [=בעצמו], דְּחֶרֶב דָּא הֲוַיָ', וְעַל יְדֵי חֶרֶב הֲוַיָ' מְנַצְּחִים הַמִּלְחָמָה כְּנֶגֶד אֵלּוּ הַלּוֹחֲמִים עַל הֲוַיָ'.

וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה יְנִיקַת הַחִצּוֹנִים (יתר על הקצבה המדודה, כנ"ל) יָכוֹל לִהְיוֹת מִשְּׁנֵי אוֹפַנִּים. אוֹפֶן א' הוּא מֵרִבּוּי הַצִּמְצוּמִים - "הצמצומים הם בחי' הסתר פנים להסתיר ולהעלים האור והחיות הנמשך מדבורו יתברך שלא יתגלה בבחי' גילוי רב" (תניא פרק כא), דִּכְשֶׁמֵּאִיר אוֹר אֵין סוֹף [=אורו יתברך הבלתי מוגבל] בִּבְחִינַת גִּלּוּי - מִשָּׁם אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל, לְפִי שֶׁאֵין הַשְׁרָאַת אוֹר אֵין סוֹף אֶלָּא במי שהוא בִּבְחִינַת בִּטּוּל ואינו מחשיב עצמו למציאות עצמאית, אֲבָל בִּבְחִינַת יֵשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת גִּלּוּי אוֹר אֵין סוֹף, כִּי הרי על אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש־ברוך־הוא: אֵין אֲנִי וָהוּא יְכוֹלִים לָדוּר בעולם[15], וְלָכֵן הַקְּלִפּוֹת [=כוחות הטומאה] שֶׁהֵם מרגישים עצמם ליֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד מהבורא יתברך אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל מִבְּחִינַת גִּלּוּי, אֲבָל כְּשֶׁנִּתְצַמְצֵם בִּבְחִינַת רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים, יְכוֹלִים הֵם לְקַבֵּל יְנִיקָה, ומעט חיות קדושה זו מסוגלים הם לקבל לְפִי שֶׁעַל כָּל פָּנִים למרות שהם מחזיקים עצמם למציאות יש, מְעַט בִּטּוּל יֵשׁ בָּהֶם, דְּהרי קָרוּ לֵיהּ אֱלָקָא דֶּאֱלָקַיָּא[16] [=גם כוחות הטומאה (וכתוצאה מכך: אומות העולם) קוראים לקדוש־ברוך־הוא 'אלוקי האלוקים'. מאמינים הם שהקב"ה הוא מעל ה"אלוקים" שלהם], אֶלָּא שֶׁהֵם מַחֲזִיקִים גַּם אֶת עַצְמָם לִמְצִיאוּת, אֲבָל מְעַט בִּטּוּל יֵשׁ בָּם, וְלָכֵן יְכוֹלִים הֵם לְקַבֵּל יְנִיקָה מֵרִבּוּי הַצִּמְצוּמִים שהיא יניקה מועטת מאוד. עד כאן נתבאר אופן הא' ביניקת החיצונים, מצד ריבוי הצמצומים. וְאוֹפֶן הַב' הוּא שֶׁמְּקַבְּלִים יְנִיקָתָם מֵהַגְבָּהָה וְהִתְנַשְּׂאוּת

ביאור בדרך אפשר

א־דני. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב[14] הֲוַיָ' יֵחַתּוּ מְרִיבָיו, הַיְנוּ, שֶׁיֶּשְׁנָם אֵלּוּ הַלּוֹחֲמִים עַל הֲוַיָ', וְנִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה הוּא עַל יְדֵי שֵׁם הֲוַיָ' גּוּפָא, דְּחֶרֶב דָּא הֲוַיָ', וְעַל יְדֵי חֶרֶב הֲוַיָ' מְנַצְּחִים הַמִּלְחָמָה כְּנֶגֶד אֵלּוּ הַלּוֹחֲמִים עַל הֲוַיָ'.

וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה יְנִיקַת הַחִצּוֹנִים יָכוֹל לִהְיוֹת מִשְּׁנֵי אוֹפַנִּים. אוֹפֶן א' הוּא מֵרִבּוּי הַצִּמְצוּמִים, דִּכְשֶׁמֵּאִיר אוֹר אֵין סוֹף בִּבְחִינַת גִּלּוּי מִשָּׁם אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל, לְפִי שֶׁאֵין הַשְׁרָאַת אוֹר אֵין סוֹף אֶלָּא בִּבְחִינַת בִּטּוּל, אֲבָל בִּבְחִינַת יֵשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת גִּלּוּי אוֹר אֵין סוֹף, כִּי אֵין אֲנִי וָהוּא יְכוֹלִים לָדוּר[15], וְלָכֵן הַקְּלִפּוֹת שֶׁהֵם יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל מִבְּחִינַת גִּלּוּי, אֲבָל כְּשֶׁנִּתְצַמְצֵם בִּבְחִינַת רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים, יְכוֹלִים הֵם לְקַבֵּל יְנִיקָה, לְפִי שֶׁעַל כָּל פָּנִים מְעַט בִּטּוּל יֵשׁ בָּהֶם, דְּקָרוּ לֵיהּ אֱלָקָא דֶּאֱלָקַיָּא[16], אֶלָּא שֶׁהֵם מַחֲזִיקִים גַּם אֶת עַצְמָם לִמְצִיאוּת, אֲבָל מְעַט בִּטּוּל יֵשׁ בָּם, וְלָכֵן יְכוֹלִים הֵם לְקַבֵּל יְנִיקָה מֵרִבּוּי הַצִּמְצוּמִים. וְאוֹפֶן הַב' הוּא שֶׁמְּקַבְּלִים יְנִיקָתָם מֵהַגְבָּהָה וְהִתְנַשְּׂאוּת, הַיְנוּ מֵעוֹלָם הַתֹּהוּ שֶׁקָּדַם לְתִקּוּן, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם כְּלָל, וְכַחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה[17] בְּשָׁוֶה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[18] שְׂמָמִית בְּיָדַיִם תְּתַפֵּשׂ וְהִיא בְּהֵיכְלֵי מֶלֶךְ, דְּכֵיוָן שֶׁנִּמְצֵאת בְּהֵיכָלֵי מֶלֶךְ שֶׁשָּׁם אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם כְּלָל, לָכֵן הִנֵּה גַּם שְׂמָמִית בְּיָדַיִם תְּתַפֵּשׂ. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[19] אִם תַּגְבִּיהִי כַּנֶּשֶׁר, שֶׁמַּגְבִּיהִים אֶת עַצְמָם לְמַעְלָה מְאֹד, וּכְמוֹ דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמָיִם[20].

וְהִנֵּה עִנְיָן זֶה גּוּפָא שֶׁיְּכוֹלִים לְקַבֵּל יְנִיקָה עַל יְדֵי ב' אוֹפַנִּים אֵלּוּ, הֲרֵי זֶה תָּלוּי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם. דְּהִנֵּה כְּתִיב[21] יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, וּכְמוֹ לְמָשָׁל[22] הַחֶבֶל שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה וְרֹאשׁוֹ א' לְמַטָּה, הִנֵּה כְּשֶׁמִּתְנַעֲנֵעַ הַקָּצֶה הַתַּחְתּוֹן מִתְנַעֲנֵעַ גַּם קָצֶה הָעֶלְיוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה

14) שמואל־א ב, יו"ד. 15) סוטה ה, א. 16) סוף מנחות. ראה תניא פכ"ב ופכ"ד. וצע"ק בדרוש תער השכירה פ"ח [אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תשפ ואילך]. 17) ע"פ תהלים קלט, יב. 18) משלי ל, כח. 19) עובדי' א, ד. 20) משלי ל, יט. עפמש"כ בעמק המלך שער עולם התהו פל"ב שמדבר במלכות אדום. וראה ג"כ ל"ת להאריז"ל עה"פ משלי ל, יט. 21) האזינו לב, ט. 22) ראה תניא אגה"ת פ"ה־וא"ו.

יכולים לקבל חיות מדרגה גבוהה ביותר שאין לקליפות חשיבות כלל שם, ואין מקפידים לגרשם מלקבל חיות, הַיְנוּ מֵעוֹלָם הַתֹּהוּ שֶׁקָּדַם לְתִקּוּן, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם כְּלָל, וְכַחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה[17] בְּשָׁוֶה לגבי דרגת ה'תהו' אין הבדל בין אור (קדושה) לחושך (טומאה), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[18] שְׂמָמִית [=עכביש] בְּיָדַיִם תְּתַפֵּשׂ וְהִיא בְּהֵיכְלֵי מֶלֶךְ, כי מצד רוממותו של המלך אינו נותן לב להקפיד לגרשה: דְּכֵיוָן שֶׁנִּמְצֵאת בְּהֵיכָלֵי מֶלֶךְ שֶׁשָּׁם אֵינוֹ תּוֹפֵס מָקוֹם כְּלָל, לָכֵן הִנֵּה גַּם שְׂמָמִית בְּיָדַיִם תְּתַפֵּשׂ. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בנוגע לכוחות הטומאה[19] אִם תַּגְבִּיהִי כַּנֶּשֶׁר, שֶׁמַּגְבִּיהִים אֶת עַצְמָם לְמַעְלָה מְאֹד, וּכְמוֹ דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמָיִם[20] שהם דרגות גבוהות מאוד, ומשם יכולים לינק גם החיצונים.

וְהִנֵּה עִנְיָן זֶה גּוּפָא שֶׁיְּכוֹלִים לְקַבֵּל יְנִיקָה עַל יְדֵי ב' אוֹפַנִּים אֵלּוּ, הֲרֵי זֶה תָּלוּי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם. דְּהִנֵּה כְּתִיב[21] יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ נזכר על בני־יעקב לשון 'חבל' לומר שקשורים לה' כמשל החבל, וּכְמוֹ לְמָשָׁל[22] הַחֶבֶל שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה וְרֹאשׁוֹ א' לְמַטָּה, הִנֵּה כְּשֶׁמִּתְנַעֲנֵעַ הַקָּצֶה הַתַּחְתּוֹן מִתְנַעֲנֵעַ גַּם קָצֶה הָעֶלְיוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא

ביאור בדרך אפשר

גַּם בַּעֲבוֹדַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלְּפִי אוֹפֶן עֲבוֹדַת הָאָדָם לְמַטָּה נַעֲשָׂה גַּם כֵּן לְמַעְלָה. וְהֵינוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, דִּתְמוּרַת זֶה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ לֶאֱלֹקוּת בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּתְפִלָּה, הִנֵּה תְּמוּרַת זֶה מַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, עַל יְדֵי זֶה הוּא גּוֹרֵם גַּם לְמַעְלָה רִבּוּי הַצְמְצוּמִים עַד שֶׁיּוּכָל לִהְיוֹת מִזֶּה יְנִיקַת הַחִצּוֹנִים. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם מַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת הִתְנַשְּׂאוּת וְגַסּוּת, דַּהֲגַם שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ הֵיטֵב אֶת הַפְּחִיתוּת שֶׁלּוֹ, מִכָּל מָקוֹם הוּא מִתְנַשֵּׂא בְּלֹא טַעַם וָדַעַת, הִנֵּה רוּחַ אֵיתִי רוּחַ[23] [=רוח האדם מביאה וממשיכה רוח מלמעלה], שֶׁגּוֹרֵם יְנִיקַת הַחִצּוֹנִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ מְאֹד. וְזֶהוּ עִנְיָן פַּרְעֹה אוֹתִיּוֹת הָעוֹרֶף[24], שֶׁמְּקַבֵּל מִבְּחִינַת עוֹרֶף דַּאֲרִיךְ [=דרגה עליונה שלגבה אין מפריע יניקת החיצונים], שֶׁהוּא בְּחִינָה גָּבוֹהַּ מְאֹד, וְעִנְיָן זֶה תָּלוּי בָּעֲבוֹדָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר בני־ישראל מתנהגים כלשון הפסוק: פָּנוּ אֵלַי עוֹרֶף וְלֹא פָנִים[25] (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בָּהַפְטָרָה), הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת פַּרְעֹה שֶׁיּוֹנֵק מֵעוֹרֶף דַּאֲרִיךְ אַנְפִּין, שֶׁשָּׁם כַּחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה כו׳. וְזֶהוּ עִנְיָן חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת, כְּדֵי לְהַכְרִית יְנִיקָתָם מִב׳ הָאוֹפַנִּים.

ד) **וּלְהָבִין** הָעִנְיָן בִּפְרָטִיּוּת, הִנֵּה מְבוֹאָר בְּסִפְרֵי קַבָּלָה וַחֲסִידוּת בְּהַדְרוּשִׁים דְּמִצְרַיִם וִיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּמִצְרַיִם הוּא מֵיצַר הַגָּרוֹן, שֶׁבַּגָּרוֹן יֵשׁ ג׳ בְּחִינוֹת, קָנֶה וֶשֶׁט וּוְרִידִין, שֶׁהוּא עִנְיָן ג׳ שָׂרֵי פַּרְעֹה[26], שַׂר הַמַּשְׁקִים שַׂר הַטַּבָּחִים וְשַׂר הָאוֹפִים. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ מִצְרַיִם וְג׳ שָׂרֵי פַּרְעֹה בִּלְעֲמַת זֶה, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ מִצְרַיִם וְג׳ הַשָּׂרִים גַּם בִּקְדֻשָּׁה. דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים הוּא הַמְשָׁכַת הַתַּעֲנוּג, שֶׁהֵרֵי מַיִם מַצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג[27], וְהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת הַתַּעֲנוּג הָאֱלֹקִי בְּכָל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וּבְגוּף הָאָדָם הוּא הַקָּנֶה, דְּבַקָּנֶה יֵשׁ גִּידֵי הַמּוֹחַ וְעַל יְדֵי הַגִּידִים נִמְשָׁךְ הַתַּעֲנוּג מֵהַמּוֹחַ בְּכָל הַגּוּף,

ביאור בדרך אפשר

שהמשכת החיות לפרעה (קליפה) היא על ידי שלשה שרי פרעה: שר המשקים שר הטבחים ושר האופים. וכנגדם יש ג׳ שרים בקדושה המבטלים ומכריתים חיות זו שנמשכה לקליפה.

ד) וּלְהָבִין הָעִנְיָן בִּפְרָטִיּוּת, הִנֵּה מְבוֹאָר בְּסִפְרֵי קַבָּלָה וַחֲסִידוּת, בְּהַדְרוּשִׁים [=מאמרים] דְּמִצְרַיִם וִיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּמִצְרַיִם הוּא מלשון: מֵיצַר הַגָּרוֹן - הגרון הוא מקום היותר צר שבגוף האדם, ותפקידו להיות ממוצע בין המוח ללב, שֶׁבַּגָּרוֹן יֵשׁ ג׳ בְּחִינוֹת, קָנֶה [=קנה הנשימה] וֶשֶׁט [=מקבל ומעביר המאכל ומשקה] וּוְרִידִין [=מביאים תמצית חיות הדם מהלב למוח], שֶׁהוּא עִנְיָן ג׳ שָׂרֵי פַּרְעֹה[26], המוזכרים בפרשת וישב: שַׂר הַמַּשְׁקִים - קנה שַׂר הַטַּבָּחִים - ורידים וְשַׂר הָאוֹפִים - וושט. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ מִצְרַיִם וְג׳ שָׂרֵי פַּרְעֹה בִּלְעֲמַת זֶה [=בכוחות הטומאה שלעומת כוחות הקדושה], כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ מִצְרַיִם וְג׳ הַשָּׂרִים גַּם בִּקְדֻשָּׁה. דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים הוּא הַמְשָׁכַת הַתַּעֲנוּג, שֶׁהֵרֵי מַיִם מַצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג[27] - כשם שבגשמיות עיקר צמיחת התענוגים הוא ממים, כך מים הרוחניים מצמיחים תענוגים רוחניים, וְהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת הַתַּעֲנוּג הָאֱלֹקִי בְּכָל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת [=בכל העולמות עליונים ותחתונים (ירידת העולמות הרוחניים מדרגה לדרגה נמשלה לשלשלת, שכל טבעת נמשכת ומשתלשלת מטבעת עליונה ממנה)]. וּבְגוּף הָאָדָם הוּא הַקָּנֶה, דְּבַקָּנֶה יֵשׁ גִּידֵי הַמּוֹחַ וְעַל יְדֵי הַגִּידִים נִמְשָׁךְ הַתַּעֲנוּג מֵהַמּוֹחַ בְּכָל הַגּוּף - ההתבוננות במוח מביאה תענוג

הקליפות: א. ממקום גבוה ביותר - כתוצאה מהתנשאות וגסות האדם. ב. מריבוי צמצומים - כתוצאה מהשפלה בדברים גשמיים. ולזה צריך "חרב פיפיות" (שיתבאר בסעיף הבא) המוציא מהם יניקה זו. בסעיף הבא יבאר לסיכום, שני אופנים ביניקת

23) ראה זח"ב קסב, ב. 24) ל"ת להאריז"ל ר"פ וישב. שם ר"פ שמות. ועוד. 25) ירמי׳ ב, כז. 26) ראה תו"א נח, ב ואילך. קב, ג ואילך. 27) ראה תניא פ"א (ה, סע"ב).

כְּמַאֲמָר רַז״ל[28] תְּלַת קָנֵי הֲוֵי חַד פָּרִישׁ לְלִבָּא וְחַד פָּרִישׁ לָרֵאָה וְחַד פָּרִישׁ לְכַבְדָּא, שֶׁהֵם אֵבָרִים כְּלָלִיִּים, וְזֶהוּ עִנְיָן הַקָּנֶה שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הַתַּעֲנוּג מֵהַמּוֹחַ עַל יְדֵי גִּידֵי הַמּוֹחַ בְּכָל הַגּוּף. וּבָעֲבוֹדָה הוּא לִמּוּד הַתּוֹרָה בְּתַעֲנוּג, שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁמֵּהַתּוֹרָה, וּכְמוֹ כֵן הַתַּעֲנוּג בִּתְפִלָּה, דְּזֶהוּ עִנְיָן שַׂר הַמַּשְׁקִים. וְשַׂר הַטַּבָּחִים בָּעֲבוֹדָה הוּא עִנְיָן רְתִיחַת הַדָּמִים בִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים הוּא עִנְיָן אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת כַּמַּיִם, וְשַׂר הַטַּבָּחִים הוּא אַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ. וְשַׂר הָאוֹפִים הוּא תּוֹרָה, וְהַיְנוּ דַּהֲגַם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים הוּא תּוֹרָה, הִנֵּה זֶהוּ הַתַּעֲנוּג דְּתוֹרָה, אֲבָל תּוֹרָה סְתָם הוּא עִנְיָן שַׂר הָאוֹפִים, דְּתוֹרָה נִקְרֵאת חִטָּה, בְּגִמַּטְרִיָּא כ״ב[29], כ״ב אַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, וּמֵהַחִטָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לֶחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[30] לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי, וּבִכְדֵי שֶׁמֵּהַחִטָּה תִּהְיֶה לֶחֶם הֲרֵי זֶה עַל יְדֵי אֲפִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[31] וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד, דְּתַנּוּר הוּא חֲמִימוּת הָאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְאֶחָד הוּא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְתַנּוּר אֶחָד הֵינוּ הַקָּאָךְ וְהָרִשְׁפֵּי אֵשׁ בְּעִנְיָן יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ כַּאן ב׳ עִנְיָנִים, עִנְיָן הַתַּנּוּר שֶׁהוּא הָרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְעִנְיָן יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהוּא נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, וְזֶהוּ עִנְיָן שַׂר הָאוֹפִים שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא מְמֻצָּע בֵּין הַב׳ קַוִּים דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים וְשַׂר הַטַּבָּחִים.

וְהִנֵּה ג׳ שָׂרִים אֵלּוּ דִּקְדֻשָּׁה כּוֹרְתִים אֶת הַחַיּוּת מֵהַג׳ שָׂרִים דְּלְעֵמַּת זֶה. דְּהִנֵּה גַּם בִּלְעֵמַּת זֶה יֵשׁ ג׳ שָׂרֵי פַרְעֹה, דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים בִּלְעֵמַּת זֶה הוּא הַתַּעֲנוּג בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, דַּהֲגַם שֶׁהוּא תַּאֲוַת הֶתֵּר, מִכָּל מָקוֹם, הַשָּׁקוּעַ בָּהֶם גּוֹרֵם שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל לְעִנְיָן אֱלֹקִי. וְשַׂר הַטַּבָּחִים הוּא רְתִיחַת הַדָּמִים בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים וְגַם בִּגְמַטְרִיָּא כ״ב[29], כ״ב אַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא [=22 אותיות התורה], וּמֵהַחִטָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לֶחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[30] לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי [פירוש הפסוק: חכמת התורה מכרזת ואומרת כל הרוצה ללמוד יבא וילמוד (מצודת דוד). הפירוש הפנימי: מה״חטה״ שהם כ״ב אותיות התורה יש לעשות לחם ע״י ״אפיה״, וכדלהלן], וּבִכְדֵי שֶׁמֵּהַחִטָּה תִּהְיֶה לֶחֶם הֲרֵי זֶה עַל יְדֵי אֲפִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בתוכחה: [31] וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד, ומבואר בחסידות שקללות אלו בפנימיות אינם אלא ברכות: דְּתַנּוּר הוּא חֲמִימוּת הָאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְאֶחָד הוּא - הקדוש־ברוך־הוא - יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם [=יחיד בעולמו], וְתַנּוּר אֶחָד הֵינוּ הַקָּאָךְ [=להט] וְהָרִשְׁפֵּי אֵשׁ בְּעִנְיָן יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ כַּאן ב׳ עִנְיָנִים, עִנְיָן הַתַּנּוּר שֶׁהוּא הָרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְעִנְיָן יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהוּא נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, וְזֶהוּ עִנְיָן שַׂר הָאוֹפִים שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא מְמֻצָּע בֵּין הַב׳ קַוִּים דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים [=המשכת תענוג עליון] וְשַׂר הַטַּבָּחִים [=אהבה כרשפי אש]. לסיכום, שר המשקים - המשכת תענוג. שר הטבחים - חמימות והתלהטות. שר האופים - כולל שני הקוין - לימוד תורה מתוך להט של קדושה.

וְהִנֵּה ג׳ שָׂרִים אֵלּוּ דִּקְדֻשָּׁה כּוֹרְתִים אֶת הַחַיּוּת מֵהַג׳ שָׂרִים דְּלְעֵמַּת זֶה. דְּהִנֵּה גַּם בִּלְעֵמַּת זֶה יֵשׁ ג׳ שָׂרֵי פַרְעֹה, דְּשַׂר הַמַּשְׁקִים בִּלְעֵמַּת זֶה הוּא הַתַּעֲנוּג בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, דַּהֲגַם שֶׁהוּא תַּאֲוַת הֶתֵּר, מִכָּל מָקוֹם, הַשָּׁקוּעַ בָּהֶם גּוֹרֵם שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל לְעִנְיָן אֱלֹקִי. וְשַׂר הַטַּבָּחִים הוּא רְתִיחַת הַדָּמִים בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים וְגַם בִּדְבָרִים חוֹמְרִיִּים. וְשַׂר

---

28) ראה זח״ג רלה, ב. 29) זח״ג קפח, ב. 30) משלי ט, ה. 31) בחוקותי כו, כו.

ביאור בדרך אפשר

הָאוֹפִים הוּא שֶׁבִּכְלָלוּת עִנְיָנוֹ (כללות כחות האדם: שכלו, התעניינותו וכו׳) אֵינוֹ מֻנָּח בַּתּוֹרָה כִּי אִם בְּגַשְׁמִיּוּת. וְעַל יְדֵי הַג׳ שָׂרִים כְּמוֹ שֶׁהֵם בִּקְדֻשָּׁה מַכְרִיתִים אֶת הַיְנִיקָה מֵהַג׳ שָׂרֵי פַרְעֹה דִּלְעֻמַּת זֶה. דְּהִנֵּה, עַל יְדֵי שַׂר הַמַּשְׁקִים בִּקְדֻשָּׁה שֶׁהוּא הָעֲבוֹדָה דְּאַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא הַמְשָׁכַת הַתַּעֲנוּג בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עַל יְדֵי סְפִירַת הַחָכְמָה (ספירת החכמה ממשיכה את ענייני האלוקות הגבוהים - כמו בחינת התענוג - אל ׳סדר השתלשלות׳), שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן הַקָּנָה, כלשון הפסוק: קָנָה חָכְמָה קָנָה בִינָה[32], הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא מַכְרִית אֶת הַיְנִיקָה שֶׁיּוֹנְקִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ (האופן השני שנתבאר בסעיף קודם), דְּכַאֲשֶׁר הַהַמְשָׁכָה הִיא עַל יְדֵי הַחָכְמָה שֶׁעִנְיָנָהּ בְּטוּל (׳חכמה׳ אותיות ׳כח מה׳ - כמו ״ונחנו מה״, ביטול לקדוש ברוך הוא), אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל, כִּי מַה שֶׁיּוֹנְקִים מִמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ, חֲרֵי זֶה כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת מַקִּיף דַּוְקָא, אֲבָל כַּאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ בִּפְנִימִיּוּת, אֲזַי אֵין יְכוֹלִים לִנֹּק, כַּמְבוֹאָר בְּקֶנְטְרֵס ״וּמַעְיָן״[33] (של אדמו״ר מוהרש״ב נ״ע) בַּאֲרוּכָה. וְזֶהוּ עִנְיָן שַׂר הַמַּשְׁקִים שֶׁכּוֹרֵת הַיְנִיקָה מִמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ. וְעַל יְדֵי שַׂר הַטַּבָּחִים בִּקְדֻשָּׁה - ׳רתיחות הדמים׳ בקדושה הוּא כּוֹרֵת אֶת הַיְנִיקָה מֵרִבּוּי צִמְצוּמִים, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם מַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הָאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וּרְתִיחַת הַדָּמִים בִּקְדֻשָּׁה, נִכְלָה רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּלְעֻמַּת זֶה, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁתִּרְגֵּם אונקלוס עַל פָּסוּק שַׂר הַטַּבָּחִים, רַב קָטוֹלַיָּא, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[34] עַל פָּסוּק[35] זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי, כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ כו׳, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה חֲרֵי הוּא מְכַלֶּה אֶת רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּלְעֻמַּת זֶה, וּבְמֵילָא מִתְבַּטֶּלֶת הַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים.

בִּדְבָרִים חוֹמְרִיִּים. וְשַׂר הָאוֹפִים הוּא שֶׁבִּכְלָלוּת עִנְיָנוֹ אֵינוֹ מֻנָּח בַּתּוֹרָה כִּי אִם בְּגַשְׁמִיּוּת. וְעַל יְדֵי הַג׳ שָׂרִים כְּמוֹ שֶׁהֵם בִּקְדֻשָּׁה מַכְרִיתִים אֶת הַיְנִיקָה מֵהַג׳ שָׂרֵי פַרְעֹה דִּלְעֻמַּת זֶה. דְּהִנֵּה, עַל יְדֵי שַׂר הַמַּשְׁקִים בִּקְדֻשָּׁה שֶׁהוּא הָעֲבוֹדָה דְּאַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא הַמְשָׁכַת הַתַּעֲנוּג בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עַל יְדֵי סְפִירַת הַחָכְמָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן הַקָּנָה, קָנָה חָכְמָה קָנָה בִינָה[32], הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא מַכְרִית אֶת הַיְנִיקָה שֶׁיּוֹנְקִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּכַאֲשֶׁר הַהַמְשָׁכָה הִיא עַל יְדֵי הַחָכְמָה שֶׁעִנְיָנָהּ בִּטּוּל, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל, כִּי מַה שֶׁיּוֹנְקִים מִמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ, חֲרֵי זֶה כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת מַקִּיף דַּוְקָא, אֲבָל כַּאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ בִּפְנִימִיּוּת, אֲזַי אֵין יְכוֹלִים לִנֹּק, כַּמְבוֹאָר בְּקֶנְטְרֵס ״וּמַעְיָן״[33] בַּאֲרוּכָה. וְזֶהוּ עִנְיָן שַׂר הַמַּשְׁקִים שֶׁכּוֹרֵת הַיְנִיקָה מִמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ. וְעַל יְדֵי שַׂר הַטַּבָּחִים בִּקְדֻשָּׁה מֵרִבּוּי צִמְצוּמִים, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם מַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הָאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וּרְתִיחַת הַדָּמִים בִּקְדֻשָּׁה, נִכְלָה רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּלְעֻמַּת זֶה, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁתִּרְגֵּם אונקלוס עַל פָּסוּק שַׂר הַטַּבָּחִים, רַב קָטוֹלַיָּא, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[34] עַל פָּסוּק[35] זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי, כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ כו׳, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה חֲרֵי הוּא מְכַלֶּה אֶת רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּלְעֻמַּת זֶה, וּבְמֵילָא מִתְבַּטֶּלֶת הַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים.

וְזֶהוּ חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִיּוֹת, שֶׁהוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה דְּאַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים וְאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ. וּבְכְלָלוּת הוּא הֶהָפְרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה לִתְפִלָּה, דְּתוֹרָה הִיא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה (התורה כמו שהיא למעלה נמשכת ויורדת למטה, ואינה באה כתוצאה מהתעלות האדם, ולכן בלימוד התורה נמשכת דרגה גבוהה ביותר), שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַכְרִית הַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד הַמַּקִּיף, וּתְפִלָּה הִיא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, דִּשְׁעַת צְלוֹתָא שְׁעַת קְרָבָא[36], וְעַל יְדֵי זֶה מַכְרִית הַיְנִיקָה מֵרִבּוּי הַצִּמְצוּמִים.

ביאור בדרך אפשר

מַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הָאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וּרְתִיחַת הַדָּמִים [=אהבה מתוך צימאון וחמימות] בִּקְדֻשָּׁה, נִכְלָה רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּלְעֻמַּת זֶה, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁתִּרְגֵּם אונקלוס עַל פָּסוּק שַׂר הַטַּבָּחִים, רַב קָטוֹלַיָּא, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[34] עַל פָּסוּק[35] זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי, כָּל הַזּוֹבֵחַ [=שוחט ומכלה] אֶת יְצָרוֹ כו׳, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה חֲרֵי הוּא מְכַלֶּה אֶת רְתִיחוּת הַדָּמִים שֶׁבִּלְעֻמַּת זֶה, וּבְמֵילָא מִתְבַּטֶּלֶת הַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים. לסיכום: השרים דקדושה כורתים את החיות שנמשכה על ידי ״שרי פרעה״: ״שר המשקים״ כורת את היניקה ממקום גבוה, ו״שר הטבחים״ כורת את היניקה מריבוי הצמצומים. וכפי שנתבאר לעיל, שרים אלו דקדושה הם שני אופני האהבה ״אהבה בתענוגים״ ו״אהבה כרשפי־אש״.

וְזֶהוּ חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִיּוֹת, שֶׁהוּא עִנְיָן הָעֲבוֹדָה בב׳ האופנים: דְּאַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים וְאַהֲבָה כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ. וּבְכְלָלוּת הוּא הֶהָפְרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה לִתְפִלָּה, דְּתוֹרָה הִיא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה התורה כמו שהיא למעלה נמשכת ויורדת למטה, ואינה באה כתוצאה מהתעלות האדם, ולכן בלימוד התורה נמשכת דרגה גבוהה ביותר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַכְרִית הַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד הַמַּקִּיף, עבודת האדם להתעלות בתפילה, ועבודה זו של האדם היא בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, דִּשְׁעַת צְלוֹתָא שְׁעַת קְרָבָא[36] [=זמן התפילה הוא זמן מלחמה] בעת התפילה האדם נלחם ומזכך

32) משלי ד, ה. 33) מאמר ח ואילך. 34) סנהדרין מג, ב. 35) תהלים נ, כג. 36) ראה זהר ח״ג רמג, א. ח״א רמ, ב. תקוני זהר תי״ג (כט, ב). לקו״ת בלק עב, א. תצא לד, ג. לה, ג.

ביאור בדרך אפשר

את גסות גופו, **וְעַל יְדֵי זֶה מַכְרִית הַיְנִיקָה מֵרִבּוּי הַצִּמְצוּמִים.** **וְזֶהוּ** ביאור דברי הזוהר: **חֶרֶב דָּא הַוְיָ׳, דְּב׳ הָאוֹפַנִּים בִּינִיקַת הַקְלִפּוֹת נִכְרָתִים עַל יְדֵי הַוְיָ׳ דַּוְקָא, דְּהַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד הַמַּקִּיף נִכְרֶתֶת עַל יְדֵי הַוְיָ׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב אִם תַּגְבִּיהִי כַּנֶּשֶׁר** (־ אם תקבל הקליפה חיות ממקום גבוה כנשר - מקיפים) **מִשָּׁם אוֹרִידְךָ נְאֻם הַוְיָ׳** - כריתת היניקה תהי׳ באמצעות שם הוי׳, **וְגַם הַיְנִיקָה שֶׁמִּצַּד רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים נִכְרֶתֶת עַל יְדֵי שֵׁם הַוְיָ׳, שֶׁהֲרֵי יְנִיקַת הַקְלִפּוֹת הִיא מִצַּד רִבּוּי הַצִּמְצוּמִים דְּשֵׁם אֱלֹקִים דַּוְקָא,** שם אלוקים מורה על צמצום והסתר האור וחיות האלוקית עד שגם הקליפות יונקים חיות, **וּבָזֶה גּוּפָא אֵין זֶה מִבְּחִינַת אל״ה** (אותיות א׳ ל׳ ה׳ שבשם אלקים), **כִּי אִם מִבְּחִינַת י״ם** (אותיות י׳ מ׳), **דְּמִמ״ח צְרוּפִים אֵלּוּ יוֹנְקִים אַדְמַת בְּנֵי חָם** [חם=48][37], - כל המשכת חיות היא על ידי ׳אותיות׳, ומבואר בספרי קבלה שאת חמשת האותיות של שם ״אלקים״ אפשר לסדר ולהעמיד ב־120 אופנים (׳צירופים׳), 72 מהם - כאשר האות הראשונה היא אחת האותיות א׳ ל׳ ה׳, ו־48 הנותרים - מתחילים באחת האותיות י׳ או מ׳. והם הצירופים הנמוכים יותר במדרגה, ומהן היא יניקת הקליפה. **אַךְ מִצַּד הַגִּלּוּי דְּשֵׁם הַוְיָ׳ מִתְבַּטֶּלֶת הַיְנִיקָה. וְזֶהוּ חֶרֶב דָּא הַוְיָ׳, שֶׁהוּא חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת לְהַכְרִית יְנִיקָתָם בְּב׳ הָאוֹפַנִּים. וּבָעֲבוֹדָה הוּא הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה דִּתְפִלָּה, וְיֵשׁ מַעֲלָה בִּתְפִלָּה שֶׁהִיא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה עַל הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּעֲלָה דְּאִתְכַּפְיָא עַל אִתְהַפְּכָא, וּכְמוֹ מַעֲלַת הַבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים, שֶׁלָּכֵן מָשִׁיחַ אָתָא לַאֲתָבָא צַדִּיקַיָּא בִּתְיִבְתָּא** [=משיח עתיד להשיב הצדיקים בתשובה. לגלות בהם מעלת ה׳תשובה׳][38]. **וְזֶהוּ כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע כו׳ כְּאִלּוּ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת, דִּקְרִיאַת שְׁמַע נִקְרֵאת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת לְהַכְרִית הַיְנִיקָה מִג׳ שָׂרֵי פַּרְעֹה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִיא הַיְצִיאָה מִמִּצְרָיִם, וְלָכֵן מְסַיֵּם בִּקְרִיאַת שְׁמַע אֲנִי הַוְיָ׳ אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם גו׳**[39]. לסיכום, ״חרב פיפיות״ - של שתי פיות, הוא שם הוי׳ בעצמו, שכולל ב׳ אופני העבודה: תורה (מלמעלה למטה) ותפילה (מלמטה למעלה), ועל ידו כורתים יניקת הקליפה מב׳ האופנים. בסעיף הבא יתבארו חמשת כלי המלחמה (שהובאו בסעיף ב׳) בעבודת האדם.

ביאור בדרך אפשר

דְּאִתְכַּפְיָא [=כפיית הרע, למרות שנשאר במהותו רע] **עַל אִתְהַפְּכָא** [=הפיכת הרע לטוב], **וּכְמוֹ מַעֲלַת הַבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים, שֶׁלָּכֵן מָשִׁיחַ אָתָא לַאֲתָבָא צַדִּיקַיָּא בִּתְיִבְתָּא** [=משיח עתיד להשיב הצדיקים בתשובה. לגלות בהם מעלת ה׳תשובה׳][38]. **וְזֶהוּ כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע כו׳ כְּאִלּוּ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת, דִּקְרִיאַת שְׁמַע נִקְרֵאת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת לְהַכְרִית הַיְנִיקָה מִג׳ שָׂרֵי פַּרְעֹה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִיא הַיְצִיאָה מִמִּצְרָיִם, וְלָכֵן מְסַיֵּם בִּקְרִיאַת שְׁמַע אֲנִי הַוְיָ׳ אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם גו׳**[39].

ה) **וּבֵאוּר** עִנְיָן הַחֲמִשָּׁה כְּלֵי זַיִן בִּפְרָטִיּוּת בָּעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה[40], הִנֵּה סֵיף שֶׁהוּא חֶרֶב קָאֵי עַל פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה, מִלְּשׁוֹן לְזַמֵּר עָרִיצִים[41], דְּהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּעִנְיָן יְהַלְּלוּ אֶת שֵׁם הַוְיָ׳ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ[42], הֲרֵי הוּא מְזַמֵּר אֶת הָעָרִיצִים. וְקֶשֶׁת הוּא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[43] בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי, וְתִרְגֵּם בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי, דְּמַעֲלַת הַקֶּשֶׁת הוּא שֶׁפּוֹעֵל גַּם הֲרֵי הוּא מְזַמֵּר אֶת הָעָרִיצִים. וְקֶשֶׁת הוּא הבקשות שבשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[43] בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי, וְתִרְגֵּם בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי התרגום מפרש ׳קשת׳ - בקשה, דְּמַעֲלַת הַקֶּשֶׁת הוּא

---

37) ראה ס׳ הליקוטים להאריז״ל ר״פ בא. פע״ח שער חהמ״צ פ״ה. שער הכוונות ענין הפסח דרוש א. תו״א הוספות קט, ד.
38) ראה זח״ג קנג, ב. וראה לקו״ת דרושי שמע״צ צב, ב. שה״ש נ, סע״ב. מאמרי אדמו״ר האמצעי ויקרא ח״א ע׳ שיב. וש״נ.
39) שלח טו, מא. 40) תענית ב, א. 41) ראה ישעי׳ כה, ה. 42) תהלים קמח, ה. 43) ויחי מח, כב. ות״א שם.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁפּוֹעֵל גַּם לְמֵרָחוֹק, וְהוּא עַל יְדֵי שֶׁמּוֹשְׁכִין אֶת הַיֶּתֶר [=המיתר], דְּכָל מַה שֶׁיִּמְשְׁכוּ אֶת הַיֶּתֶר לְמַטָּה יוֹתֵר יַגִּיעַ הַחֵץ לְמֵרָחוֹק יוֹתֵר, וְעוֹד מַעֲלָה יֵשׁ בְּקֶשֶׁת עַל סַיִף, שֶׁהוּא הוֹרֵג גַּם לְשׁוֹנֵא שֶׁאֵינוֹ רוֹאֵהוּ. וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּהָעֲבוֹדָה דִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, דִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הוּא בַּקֶּשֶׁה, הִנֵּה כָּל מַה שֶׁיֵּרָגֵשׁ אֶצְלוֹ הַחִסָּרוֹן בְּיוֹתֵר, אֲזַי תִּהְיֶה הַבַּקָּשָׁה וּמִלּוּי הַבַּקָּשָׁה בְּעוֹמֶק יוֹתֵר - מעומק הלב, ובזה יעורר מלמעלה ממקום גבוה (עמוק) יותר, וְהַיְנוּ דְּכָל שֶׁיִּתְמַרְמֵר יוֹתֵר עַל רְחוּקוֹ מֵאֱלֹקוּת, שֶׁזֶּהוּ שֶׁמּוֹשְׁכִין אֶת הַיֶּתֶר לְמַטָּה יוֹתֵר, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה בְּעוֹמֶק יוֹתֵר. וְעוֹד זֹאת, שֶׁהוֹרֵג גַּם לַשּׁוֹנֵא שֶׁאֵינוֹ רוֹאֵהוּ, שֶׁהוּא עִנְיָן דַּקּוּת הָרַע [=רע שנמצא אצלו בדקות, עד שאינו מרגיש כלל במציאותו], שֶׁהֲרֵי קוֹדֶם הַתְּפִלָּה הִנֵּה דֶּרֶךְ אִישׁ יָשָׁר בְּעֵינָיו [=כי אינו רואה חובה לעצמו. (מצודת דוד)][44], שֶׁהֲרֵי לֹא עָבַר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּבִפְרָט כְּשֶׁלָּמַד תּוֹרָה מְעַט וּמְקַיֵּם מִצְוֹת הֲרֵי הוּא צַדִּיק בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, אָמְנָם, כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְהָעֲבוֹדָה דִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, כַּאֲפֵּט עֶר זִיךְ [=תופס׳ עצמו] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רָע וּמִתְחָרֵט עָלָיו, שֶׁזּוֹהִי הַבַּקָּשָׁה דוּוקא בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה סְלַח לָנוּ, וְאַחֲרֵי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים אָשַׁמְנוּ בָּגַדְנוּ וכו׳, בְּכָל פְּרָטֵי כ״ב הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיאִים הַחִיּוּת מִכ״ב הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמֵּהֶם הִיא יְנִיקַת הַלְעֲמַת זֶה, כַּמְבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[45]. וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהַגִּלּוּי הוּא בְּיוֹתֵר, דֶּבִשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים בָּרוּךְ אַתָּה הֲוַיָ׳, שֶׁהוּא עִנְיָן הַהַמְשָׁכָה דַּהֲוַיָ׳ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְהַהַמְשָׁכָה הוּא בֶּאֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, וְלָכֵן מִצַּד רִבּוּי הָאוֹר מַעֲבִירִים גַּם אֶת דַּקּוּת הָרַע, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[46] וְגַם אֶת הַצִּרְעָה וגו׳ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא, דִּלְפִי שֶׁהוּא אֵל גָּדוֹל, לָכֵן נִכְרֹת גַּם אֶת דַּקּוּת הָרַע. וְאָלָה שֶׁהוּא מַקֵּל לִרְדּוֹת[47], עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא כְּמַאֲמָר רַז״ל לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע, וּפֵרוּשׁ לְעוֹלָם

ביאור בדרך אפשר

לְמֵרָחוֹק, וְהוּא עַל יְדֵי שֶׁמּוֹשְׁכִין אֶת הַיֶּתֶר, דְּכָל מַה שֶׁיִּמְשְׁכוּ אֶת הַיֶּתֶר לְמַטָּה יוֹתֵר יַגִּיעַ הַחֵץ לְמֵרָחוֹק יוֹתֵר, וְעוֹד מַעֲלָה יֵשׁ בְּקֶשֶׁת עַל סַיִף, שֶׁהוּא הוֹרֵג גַּם לְשׁוֹנֵא שֶׁאֵינוֹ רוֹאֵהוּ. וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּהָעֲבוֹדָה דִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, דִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הוּא בַּקֶּשֶׁה, הִנֵּה כָּל מַה שֶׁיֵּרָגֵשׁ אֶצְלוֹ הַחִסָּרוֹן בְּיוֹתֵר, אֲזַי תִּהְיֶה הַבַּקָּשָׁה וּמִלּוּי הַבַּקָּשָׁה בְּעוֹמֶק יוֹתֵר, וְהַיְנוּ דְּכָל שֶׁיִּתְמַרְמֵר יוֹתֵר עַל רְחוּקוֹ מֵאֱלֹקוּת, שֶׁזֶּהוּ שֶׁמּוֹשְׁכִין אֶת הַיֶּתֶר לְמַטָּה יוֹתֵר, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה מִלּוּי הַבַּקָּשָׁה בְּעוֹמֶק יוֹתֵר. וְעוֹד זֹאת, שֶׁהוֹרֵג גַּם לַשּׁוֹנֵא שֶׁאֵינוֹ רוֹאֵהוּ, שֶׁהוּא עִנְיָן דַּקּוּת הָרַע, שֶׁהֲרֵי קוֹדֶם הַתְּפִלָּה הִנֵּה דֶּרֶךְ אִישׁ יָשָׁר בְּעֵינָיו[44], שֶׁהֲרֵי לֹא עָבַר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּבִפְרָט כְּשֶׁלָּמַד תּוֹרָה מְעַט וּמְקַיֵּם מִצְוֹת הֲרֵי הוּא צַדִּיק בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, אָמְנָם, כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְהָעֲבוֹדָה דִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, כַּאֲפֵּט עֶר זִיךְ יֶשׁ בּוֹ רָע וּמִתְחָרֵט עָלָיו, שֶׁזּוֹהִי הַבַּקָּשָׁה דוּוקא בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים אָשַׁמְנוּ בָּגַדְנוּ וכו׳, בְּכָל פְּרָטֵי כ״ב הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיאִים הַחִיּוּת מִכ״ב הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמֵּהֶם הִיא יְנִיקַת הַלְעֲמַת זֶה, כַּמְבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[45]. וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהַגִּלּוּי הוּא בְּיוֹתֵר, דֶּבִשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים בָּרוּךְ אַתָּה הֲוַיָ׳, שֶׁהוּא עִנְיָן הַהַמְשָׁכָה דַּהֲוַיָ׳ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְהַהַמְשָׁכָה הוּא בֶּאֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, וְלָכֵן מִצַּד רִבּוּי הָאוֹר מַעֲבִירִים גַּם אֶת דַּקּוּת הָרַע, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[46] וְגַם אֶת הַצִּרְעָה וגו׳ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא, דִּלְפִי שֶׁהוּא אֵל גָּדוֹל, לָכֵן נִכְרֹת גַּם אֶת דַּקּוּת הָרַע. וְאָלָה שֶׁהוּא מַקֵּל לִרְדּוֹת[47], עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא כְּמַאֲמָר רַז״ל[12] לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע [=יעשה

ממחשבותיו בהרהורים רעים, וכאשר מתוודה כסדר הא״ב מוציא יניקתם מאותיות מחשבה אלו. הסיבה שמבקש מחילה רק בתפילת שמונה־עשרה ולאחריה, שלכאורה הרי אינו מתאים שחוטא יבקש חסדים מאת ה׳ קודם שיבקש מחילה על חטאיו, ומדוע אינו מבקש מחילה קודם התפילה? אלא, קודם תפילת שמונה עשרה כלל אינו תופס שצריך לבקש מחילה, רק כאשר דורש הוא ״קרבת אלקים״ בתפילה ואינו יכול, מוצא שיש עדיין רע בנפשו המונע ומעכב: **וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁ**בזמן התפילה **הַגִּלּוּי הוּא בְּיוֹתֵר, דֶּבִשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים בָּרוּךְ אַתָּה הֲוַיָ׳, שֶׁהוּא עִנְיָן הַהַמְשָׁכָה דַּהֲוַיָ׳ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** - תוכן בקשה זו היא - להמשיך (׳ברוך׳ מלשון המשכה) אור שם הוי׳ שלמעלה מכל העולמות (׳השתלשלות׳), שיאיר בתוך העולמות: **וְהַהַמְשָׁכָה הוּא בֶּאֱלֹקֵינוּ** [=כוחינו וחיותינו] אור וחיות האלוקית כמו שמצטמצם להיות **מֶלֶךְ הָעוֹלָם**, שגם בו יאיר אור שם הוי׳ הבלתי מוגבל, **וְלָכֵן מִצַּד רִבּוּי הָאוֹר מַעֲבִירִים גַּם אֶת דַּקּוּת הָרַע** שדווקא ריבוי אור מדגיש גם את דקות הרע, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** בנוגע להכנעת האויבים[46] **וְגַם אֶת הַצִּרְעָה** ישלח ה׳ אלקיך בם עד אבוד הנשארים והנסתרים מפניך **וגו׳** כי ה׳ אלקיך בקרבך **אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא, דִּלְפִי שֶׁהוּא אֵל גָּדוֹל** - כאשר מתגלה אור גדול של קדושה, **לָכֵן נִכְרֹת גַּם אֶת דַּקּוּת הָרַע** כלשון הפסוק ״עד אבוד הנשארים והנסתרים״. עד כאן נתבאר ענין ׳סייף׳ (פסוקי דזמרה) ו׳קשת׳ (שמונה־עשרה) **וְאָלָה שֶׁהוּא מַקֵּל לִרְדּוֹת**[47], **עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא כְּמַאֲמָר רַז״ל**[12] **לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע** [=יעשה שהקליפות ינקו

44) משלי כא, ב. 45) ראה סהמ״צ להצ״צ לח, ב. 46) עקב ז, כ־כא. 47) ראה תו״א ס״פ וישב. סד״ה ואתה הרם (המשך והחרים תרל״א). המשך וככה תרל״ז פקי״ט. קכח. ועוד.

הוּא לְפִי שֶׁשֹּׁרֶשׁ הָרַע וְטוֹב הוּא מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת וַחֲסָדִים, וּמִצַּד הַגְּבוּרוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד עִנְיָן הָרוּגֵז. וְרִמַּח הוּא קְרִיאַת שְׁמַע, דְּרִמַּח הוּא רַמַ״ח תֵּיבִין דִּקְרִיאַת שְׁמַע[48], וְהַוא״ו רוֹמֵז עַל הַוא״ו תֵּיבוֹת דִּשְׁמַע וּבָרוּךְ שֵׁם. וְהִנֵּה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אָלָה לְרִמַּח הוּא, שֶׁעַל יְדֵי רִמַּח נַעֲשָׂה נְטִילַת הָחַיּוּת לְגַמְרֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאָלָה שֶׁהוּא הַכָּאָה בִּלְבַד. וְעִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה, דְּבַמִּדּוֹת יֵשׁ ב׳ בְּחִינוֹת, מִדּוֹת דְּהֶתֵּר וּמִדּוֹת דְּאִסּוּר, הִנֵּה הַמִּדּוֹת דְּאִסּוּר צָרִיךְ לְהַחֲרִימָם מִכֹּל וָכֹל עַל יְדֵי רִמַּח, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמִדּוֹת דְּהֶתֵּר צָרִיךְ לִהְיוֹת הָאָלָה, לְהַכּוֹתָם וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בִּקְדֻשָּׁה. וְהַתְּרִיס שֶׁעִנְיָנוֹ לְהָגֵן בְּעַד הַחִצִּים וּבַלִּסְתְּרָאוֹת, עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא לְבִישַׁת הַטַּלִּית וּתְפִלִּין קוֹדֶם הַתְּפִלָּה וּבִשְׁעַת הַתְּפִלָּה, דְּהִנֵּה בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה יֵשׁ הִתְגַּבְּרוּת הַלְּעֵמַת זֶה לְבַלְבְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כִּדְאִיתָא בַּתַּנְיָא[49] שֶׁהוּא כְּמָשָׁל עָרֵל הָעוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ לְבַלְבְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, וְעַל זֶה הוּא עִנְיָן לְבִישַׁת טַלִּית וּתְפִלִּין[50]

שֶׁנַּעֲשִׂים לְבוּשִׁים לְהַנֶּפֶשׁ לְהָגֵן בְּעַד הַחִצִּים כו׳.

וּמֵעַתָּה יוּבָן הַטַּעַם שֶׁאָמְרוּ שֶׁבְּשַׁבָּת לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בְּסַיִף, דְּהִנֵּה בָּעֲבוֹדָה דְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל הִנֵּה שְׁעַת צְלוֹתָא הִיא שְׁעַת קְרָבָא לְהִלָּחֵם עִם הָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, אָמְנָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה נִפְרַד הָרַע מִן הַטּוֹב, וּכְמַאֲמָר[51] וְכָל דִּינִין מִתְעַבְּרִין מִנָּהּ וְלֵית שֵׁלְטָנָא כו׳ וְאֵיהִי אִתְפְּרָשַׁת כו׳, וְלָכֵן בְּשַׁבָּת אֵינוֹ שַׁיָּךְ עִנְיָן מִלְחָמָה הַנַּ״ל, כִּי בְּשַׁבָּת אֵינוֹ זְמַן הַמִּלְחָמָה הַנַּ״ל. אֲבָל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר שֶׁמִּכָּל מָקוֹם תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, וְהַיְנוּ שֶׁהַבְּרוּרִים דְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל הִנֵּה גַּם בְּשַׁבָּת הֵם תַּכְשִׁיטִין לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֵן, דְּהַתְּפִלּוֹת דִּימֵי הַחוֹל מִתְעַלִּים בְּהַתְּפִלָּה דְּשַׁבָּת, וְהוּא קִשּׁוּט לְהָאָדָם שֶׁנִּצַּח בִּימֵי הַחוֹל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיטִים, וּרְאָיָה עַל זֶה, שֶׁהֲרֵי לֶעָתִיד כְּתִיב וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, וְאִם הָיוּ תַּכְשִׁיט

48) זח״ב ערב, א. וראה לקו״ת תצא לח, א. 49) פכ״ח. 50) ראה ג״כ קובץ מכתבים לאדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע מכתב א [אגרות־קודש אדמו״ר מהורש״ב ח״א ע׳ כא]. 51) זח״ב קלה, ב.

ביאור בדרך אפשר

מלחמה עם יצר הרע (רש״י)], **וּפֵרוּשׁ לְעוֹלָם** [=תמיד] מדוע ׳תמיד׳ צריך לרגוז על יצרו הרע? **הוּא לְפִי שֶׁשֹּׁרֶשׁ הָרַע וְטוֹב** שבאדם **הוּא מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת וַחֲסָדִים, וּמִצַּד הַגְּבוּרוֹת** כיון שקיימים אצלו תמיד, צריך להשתמש בהם כדי לרגוז על יצרו (ולא על הזולת), לכן **צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד עִנְיָן הָרוּגֵז.**

וְרִמַּח הוּא קְרִיאַת שְׁמַע, דְּרִמַּח הוּא רַמַ״ח תֵּיבִין [=תיבות] **דִּקְרִיאַת שְׁמַע**[48], **וְהַוא״ו רוֹמֵז עַל הַוא״ו תֵּיבוֹת דִּשְׁמַע וּבָרוּךְ שֵׁם** שבכל פסוק שש מילים. **וְהִנֵּה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אָלָה לְרִמַּח הוּא, שֶׁעַל יְדֵי רִמַּח נַעֲשָׂה נְטִילַת הָחַיּוּת לְגַמְרֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאָלָה שֶׁהוּא הַכָּאָה בִּלְבַד. וְעִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה, דְּבַמִּדּוֹת** [=תאוות לדברים המותרים] **מִדּוֹת דְּהֶתֵּר** [=תאוות לדברים האסורים], **הִנֵּה הַמִּדּוֹת דְּאִסּוּר צָרִיךְ לְהַחֲרִימָם מִכֹּל וָכֹל עַל יְדֵי רִמַּח** (׳רמח׳ אותיות ׳חרם׳, לשון כריתה), **מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמִדּוֹת דְּהֶתֵּר צָרִיךְ לִהְיוֹת הָאָלָה, לְהַכּוֹתָם וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בִּקְדֻשָּׁה.** עד כאן נתבארו ארבעה כלי מלחמה להכות באויב. וה׳תריס׳ הוא מגן על האדם: **וְהַתְּרִיס** [=מגן] **שֶׁעִנְיָנוֹ לְהָגֵן בְּעַד הַחִצִּים וּבַלִּסְתְּרָאוֹת** [=אבנים גדולות], **עִנְיָנוֹ בָּעֲבוֹדָה הוּא לְבִישַׁת הַטַּלִּית וּתְפִלִּין קוֹדֶם הַתְּפִלָּה וּבִשְׁעַת הַתְּפִלָּה, דְּהִנֵּה בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה יֵשׁ הִתְגַּבְּרוּת הַלְּעֵמַת זֶה לְבַלְבְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כִּדְאִיתָא בַּתַּנְיָא**[49] **שֶׁהוּא כְּמָשָׁל עָרֵל הָעוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ לְבַלְבְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, וְעַל זֶה הוּא עִנְיָן לְבִישַׁת טַלִּית וּתְפִלִּין**[50] שֶׁבכוח המצוה **נַעֲשִׂים לְבוּשִׁים לְהַנֶּפֶשׁ לְהָגֵן בְּעַד הַחִצִּים כו׳.** לסיכום, חמשה כלי מלחמה: אלה - לעולם ירגיז אדם, תריס - לבישת טלית ותפילין, סייף - פסוקי דזמרה, רומח - קריאת שמע, קשת - שמונה עשרה. מעתה יתבארו היטב השיטות במשנה (הנ״ל סעיף ב׳) במסכת שבת אם יצא בכלים אלו בשבת.

וּמֵעַתָּה יוּבָן הַטַּעַם שֶׁאָמְרוּ שֶׁבְּשַׁבָּת לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בְּסַיִף, דְּהִנֵּה בָּעֲבוֹדָה דְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל הִנֵּה שְׁעַת צְלוֹתָא הִיא שְׁעַת קְרָבָא לְהִלָּחֵם עִם הָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, אָמְנָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה נִפְרַד הָרַע מִן הַטּוֹב, וּכְמַאֲמָר הזוהר[51] שכאשר נכנסת השבת: **וְכָל דִּינִין מִתְעַבְּרִין מִנָּהּ** [=וכל הדינים מסתלקים ממנה (מכנסת ישראל)] **וְלֵית שֵׁלְטָנָא כו׳** [=ואין שליטה אחרת בכל העולמות, אלא כולם קוראים בשם ה׳] **וְאֵיהִי אִתְפְּרָשַׁת כו׳** [=והיא נפרדת מהטומאה], **וְלָכֵן בְּשַׁבָּת אֵינוֹ שַׁיָּךְ עִנְיָן מִלְחָמָה הַנַּ״ל, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בַּחֲמִשָּׁה כְּלֵי זַיִן הַנַּ״ל, כִּי בְּשַׁבָּת אֵינוֹ זְמַן הַמִּלְחָמָה הַנַּ״ל. אֲבָל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר שֶׁמִּכָּל מָקוֹם תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, וְהַיְנוּ שֶׁהַבְּרוּרִים דְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחוֹל הִנֵּה גַּם בְּשַׁבָּת הֵם תַּכְשִׁיטִין לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֵן, דְּהַתְּפִלּוֹת דִּימֵי הַחוֹל מִתְעַלִּים בְּהַתְּפִלָּה דְּשַׁבָּת, וְהוּא קִשּׁוּט לְהָאָדָם שֶׁנִּצַּח בִּימֵי הַחוֹל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיטִים, וּרְאָיָה עַל זֶה, שֶׁהֲרֵי לֶעָתִיד כְּתִיב וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, וְאִם הָיוּ תַּכְשִׁיט הָיוּ**

ביאור בדרך אפשר

מִתְקַשְּׁטִים בָּהֶם לֶעָתִיד ומדוע יבטלו לעתיד כלי המלחמה? אֶלָּא
שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיט כְּלָל, וְאַדְרַבָּה כו׳, וְטַעַם הַדָּבָר הוּא לְפִי
שֶׁכָּל הַמִּתְאַבֵּק עִם מְנַוֵּל מִתְנַוֵּל [=מתלכלך] גַּם כֵּן[52], וְלָכֵן אֵין
זֶה תַּכְשִׁיט כְּלָל.

וְעַל פִּי זֶה יוּבָן הַהֶפְרֵשׁ
בֵּין גְּאֻלַּת מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה
הָעֲתִידָה, דְּעִם הֱיוֹת
שֶׁבַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה כְּתִיב
וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים,
מִכָּל מָקוֹם, בִּגְאֻלַּת
מִצְרַיִם כְּתִיב וַחֲמֻשִׁים
עָלוּ, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁלֶּעָתִיד
כְּתִיב[53] וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה
אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, מַה
שֶּׁאֵין כֵּן בִּגְאֻלַּת מִצְרַיִם
הָיָה הָרָע בִּתְקִפּוֹ עֲדַיִן,
כַּמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא[54] בְּעִנְיָן כִּי
הנאמר ביציאת מצרים: כִּי
בָרַח הָעָם[55] ״דלכאורה הוא
תמוה למה היתה כזאת וכי אילו
אמרו לפרעה לשלחם חפשי
לעולם לא היה מוכרח
לשלחם?״ (תניא), אלא שֶׁזֶּהוּ
לְפִי שֶׁהָרַע הָיָה בִּתְקִפּוֹ,
אֶלָּא שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַגְּאֻלָּה
הָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת
כְּהֶרֶף עַיִן[56] [=במהירות
גדולה], לֹא רָצוּ לְהִתְעַסֵּק
(טְשַׁעֶפְּעֶן זִיךְ [=להתעסק
ולהיאבק]) עִם זֶה. וְכֵיוָן
שֶׁהָיָה עֲדַיִן רָע לָכֵן
הִצְטָרְכוּ לִכְלֵי זַיִן, מַה
שֶּׁאֵין כֵּן לֶעָתִיד שֶׁאֶת
רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן
הָאָרֶץ, אֲזַי וְכִתְּתוּ
חַרְבוֹתָם לְאִתִּים.
וְהִנֵּה[57] בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה
יִהְיֶה, בִּכְלָלוּת, ב׳
מַדְרֵיגוֹת, בַּזְּמַן וְגַם

ביאור בדרך אפשר

בַּנֶּפֶשׁ. דֶּלְעַמֵּי הָאָרֶץ אוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ לָעֵרֶב
רַב[58], וּבְהַתְחָלַת זְמַן הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה כֵּן בְּכָל יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ
מַאֲמָר רַז״ל[59] אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא
שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבָד וְיִהְיֶה צוֹרֶךְ בְּחֶרֶב כו׳, אָמְנָם תַּלְמִיד
חָכָם וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב
בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ לְיִשְׂרָאֵל
שֶׁאֵינָם מֵעֵרֶב רָב, וְאַחַר
כָּךְ יִהְיֶה כֵּן בִּכְלָל, אֲשֶׁר
אֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר
מִן הָאָרֶץ לֹא יִצְטָרְכוּ
לְחֶרֶב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר
וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים
גו׳. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ רוֹמְמוֹת
אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת
בְּיָדָם, דְּאַף אֲשֶׁר מְדַבֵּר
בְּלֶעָתִיד לָבוֹא, כְּמוֹ
שֶׁכָּתוּב בִּפְתִיחַת הַמִּזְמוֹר
שִׁירוּ לַהֲוַי׳ שִׁיר חָדָשׁ
תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים
וְכַנַּ״ל, מִכָּל מָקוֹם הִנֵּה
בִּתְחִילַת זְמַן הַגְּאֻלָּה
יִהְיֶה צוֹרֶךְ בִּכְלֵי זַיִן. וְעַל
זֶה אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה רוֹמְמוֹת
אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת
בְּיָדָם, לַעֲשׂוֹת נְקָמָה
בַגּוֹיִם, שֶׁיִּהְיוּ עוֹד הַגּוֹיִם
קוֹדֶם שֶׁיִּתְבָּרְרוּ לְעָבְדוֹ
שְׁכֶם אֶחָד, וְגַם עַל דֶּרֶךְ
הַמְּבוֹאָר בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה[60]
עַל פָּסוּק כָּל גּוֹיִם
סְבָבוּנִי[61] שֶׁהוּא הַגּוֹי

1 הָיוּ מִתְקַשְּׁטִים בָּהֶם לֶעָתִיד, אֶלָּא שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיט כְּלָל,
2 וְאַדְרַבָּה כו׳, וְטַעַם הַדָּבָר הוּא לְפִי שֶׁכָּל הַמִּתְאַבֵּק עִם
3 מְנַוֵּל מִתְנַוֵּל גַּם כֵּן[52], וְלָכֵן אֵין זֶה תַּכְשִׁיט כְּלָל.
4 וְעַל פִּי זֶה יוּבָן הַהֶפְרֵשׁ בֵּין גְּאֻלַּת מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה
5 הָעֲתִידָה, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁבַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה כְּתִיב
6 וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים, מִכָּל מָקוֹם, בִּגְאֻלַּת מִצְרַיִם
7 כְּתִיב וַחֲמֻשִׁים עָלוּ, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁלֶּעָתִיד כְּתִיב[53] וְאֶת רוּחַ
8 הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּגְאֻלַּת מִצְרַיִם
9 הָיָה הָרָע בִּתְקִפּוֹ עֲדַיִן, כַּמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא[54] בְּעִנְיָן כִּי בָרַח
10 הָעָם[55] שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁהָרַע הָיָה בִּתְקִפּוֹ, אֶלָּא שֶׁכֵּיוָן
11 שֶׁהַגְּאֻלָּה הָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת כְּהֶרֶף עַיִן[56], לֹא רָצוּ
12 לְהִתְעַסֵּק (טְשַׁעֶפְּעֶן זִיךְ) עִם זֶה, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה עֲדַיִן רָע
13 לָכֵן הִצְטָרְכוּ לִכְלֵי זַיִן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לֶעָתִיד שֶׁאֶת רוּחַ
14 הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, אֲזַי וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים.
15 וְהִנֵּה[57] בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה יִהְיֶה, בִּכְלָלוּת, ב׳ מַדְרֵיגוֹת,
16 בַּזְּמַן וְגַם בַּנֶּפֶשׁ. דֶּלְעַמֵּי הָאָרֶץ אוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
17 בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ לָעֵרֶב רָב[58], וּבְהַתְחָלַת זְמַן הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה
18 כֵּן בְּכָל יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ מַאֲמָר רַז״ל[59] אֵין בֵּין הָעוֹלָם
19 הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבָד וְיִהְיֶה
20 צוֹרֶךְ בְּחֶרֶב כו׳, אָמְנָם תַּלְמִיד חָכָם וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב
21 בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָם מֵעֵרֶב רָב, וְאַחַר כָּךְ יִהְיֶה
22 כֵּן בִּכְלָל, אֲשֶׁר אֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ לֹא
23 יִצְטָרְכוּ לְחֶרֶב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים
24 גו׳. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם,
25 דְּאַף אֲשֶׁר מְדַבֵּר בְּלֶעָתִיד לָבוֹא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְתִיחַת הַמִּזְמוֹר שִׁירוּ לַהֲוַי׳ שִׁיר
26 חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים וְכַנַּ״ל, מִכָּל מָקוֹם הִנֵּה בִּתְחִילַת זְמַן הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה
27 צוֹרֶךְ בִּכְלֵי זַיִן. וְעַל זֶה אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם,
28 לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַגּוֹיִם, שֶׁיִּהְיוּ עוֹד הַגּוֹיִם קוֹדֶם שֶׁיִּתְבָּרְרוּ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְגַם
29 עַל דֶּרֶךְ הַמְּבוֹאָר בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה[60] עַל פָּסוּק כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי[61] שֶׁהוּא הַגּוֹי אֲשֶׁר

52) ראה תניא ספכ״ח. 53) זכרי׳ יג, ב. 54) פל״א. 55) בשלח יד, ה. 56) ראה מכילתא ופרש״י בא יב, מא. 57) מכאן עד סוף המאמר הוגה ע״י כ״ק אדמו״ר שליט״א. 58) ראה זח״ג קכה, א. עבודת הקודש ח״ב פל״ח. אגה״ק סכ״ו. — ועפי״ז יש ליישב דברי הרמב״ם הל׳ תשובה פ״ח ה״ז ובהל׳ שבת רפי״ט דאין יוצאין בשבת ברומח וסייף וקשת ואלה ותריס ממש״כ בהל׳ תשובה ספ״ט — דלכאורה סותר להנ״ל. וראה מפרשי הרמב״ם שם בפ״ח. וראה ג״כ סנה׳ (צא, א) כאן לימוה״מ כאן לעוה״ב כו׳ כאן במחנה צדיקים כאן במחנה שכינה. ואכ״מ. 59) ברכות לד, ב. 60) דברים צ, ד. 61) תהלים קיח, יו״ד.

ביאור בדרך אפשר

אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ[62] הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, וְיִצְטָרְכוּ לְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם. וְאַחַר כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת הַגְּאֻלָּה וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים גו׳ וְלֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב, כִּי אֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ[63] עַל יְדֵי שַׂר שָׁלוֹם[64] דָּוִד[65] מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, בְּהַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

ביאור בדרך אפשר

בסיום ההתוועדות אמר הרבי: המאמר שנאמר היום, הוא מאמר של כ״ק אדמו״ר מהר״ש, דיבור המתחיל לא יצא האיש (בשבת) לא בסייף כו׳ (נדפס ב״ספר המאמרים תרל״ב׳ עמוד נב ואילך). מאמר זה נזכר במכתב כ״ק אדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע בענין מחשבת דא״ח [=דברי אלוקים חיים. חסידות] בטלית ותפילין קודם התפילה (נדפס באגרות־קודש אדמו״ר מוהרש״ב ח״א ע׳ כד). במשך כל הזמן לא הי׳ מאמר זה בידי, וזה עתה ראיתיו, ואיידי דחביבא לי׳ [=מפני שחביב עלי], אמרתי מאמר זה. ובעזרת ה׳ לאחר שבת אתן את המאמר כדי להדפיסו לאור עולם. ויתן השם יתברך שלא יהיו עוד מלחמות בגשמיות, ויצאו ידי־חובה על־ידי מלחמה ברוחניות, ויהי׳ שלום, כפי שיהי׳ בגאולה העתידה במהרה בימינו.

בְּקִרְבְּךָ[62] הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, וְיִצְטָרְכוּ לְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם. וְאַחַר כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת הַגְּאֻלָּה וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים גו׳ וְלֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב, כִּי אֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ[63] עַל יְדֵי שַׂר שָׁלוֹם[64] דָּוִד[65] מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, בְּהַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

62) ע״פ נצבים כח, מג. 63) בחוקותי כו, ו. 64) ראה תרגום לישעי׳ ט, ה. 65) ראה קובץ מכתבים לאדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע מכתב ט בסופו [אגרות־קודש אדמו״ר מהורש״ב ח״א ע׳ שיב], דוד ולא קאמר בן דוד כו׳ וכמ״ש ועבדי דוד מלך עליהם.

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שני עמ׳ א

שואלת הגמרא: שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן – הלא רבי שמעון למד לימוד טוב שהשעיר הפנימי מכפר רק על טומאת מקדש וקדשיו, ומדוע רבי יהודה אינו לומד כך. מיישבת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ, הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ – הדרשה מהפסוק ׳וכפר על הקודש׳ נצרכת לדין אחר, כִּי הֵיכִי דְּעָבֵיד לִפְנֵי וְלִפְנִים הָכִי נַעֲבִיד בַּהֵיכָל – שכסדר ההזאה שמזים ביום הכיפורים מדם הפר ודם השעיר בקודש הקדשים בין בדי הארון, כך מזה את דם השעיר ודם הפר בהיכל מול הפרוכת. דהיינו, כשם שסדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר בקודש הקדשים בין בדי הארון הוא אחת למעלה ושבע למטה, כך סדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר בהיכל מול הפרוכת הוא אחת למעלה ושבע למטה.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שלומד מ׳וכפר על הקודש׳ שהשעיר הפנימי בא על טומאת מקדש וקדשיו, מנין הוא לומד שסדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר בהיכל הוא אחת למעלה ושבע למטה. משיבה הגמרא: הַהוּא – דין זה מֵהמשך הפסוק ׳וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם׳ נָפְקָא – הוא נלמד, שפסוק זה נאמר על הזאת דם הפר ודם השעיר בהיכל, ומבאר רבי שמעון את כוונת הפסוק, שכשם שהיזה מדם הפר ודם השעיר בקודש הקדשים אחת למעלה ושבע למטה, כך יזה מהם בהיכל אחת למעלה ושבע למטה. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה הלומד את סדר ההזאה בהיכל מ׳וכפר על הקודש׳, מדוע אינו לומד זאת מהפסוק ׳וכן יעשה׳. משיבה הגמרא: אִי מֵהַהִיא – אם היינו לומדים את סדר ההזאה בהיכל מ׳וכן יעשה׳, הֲוָה אָמִינָא – היינו אומרים נֵיתֵי פַּר וְשָׂעִיר אַחֲרִינֵי וְנַעֲבִיד – שהכהן גדול צריך להביא פר ושעיר אחרים ולשוחטם ולהזות את דמם בהיכל מול הפרוכת, קָא מַשְׁמַע לָן – משמיעה לנו התורה וכותבת ׳וכפר על הקודש׳ ומיד לאחר מכן ׳וכן יעשה לאהל מועד׳, ללמדנו שהכפרה שהתורה מצוה עליה היא שיזה בהיכל מול הפרוכת כמו שהיזה בקודש הקדשים בין בדי הארון, דהיינו אחת למעלה ושבע למטה, אך אינו צריך להביא פר ושעיר אחרים. שואלת הגמרא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שלומד מ׳וכפר על הקודש׳ שהשעיר הפנימי בא על טומאת מקדש וקדשיו, מנין לו שאין צריך להביא פר ושעיר אחרים ולהזות את דמם. משיבה הגמרא: רבי שמעון מדייק מהפסוק ׳וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד׳, מִינֵּיהּ מַשְׁמַע – שמשמע שמדובר על הדם של אותו פר ואותו שעיר, ולא על דם של פר ושעיר אחרים, וממילא נותר הפסוק ׳וכפר על הקודש׳ לדרוש ממנו שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאות אחרות.

הגמרא מבארת באיזה אופן צריכה הברייתא למעט טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ובסוף: אָמַר מַר, יָכוֹל שאומר שעַל כָּל טוּמְאוֹת שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ – על כל טומאת מקדש וקדשיו יְהֵא שָׂעִיר זֶה [–הפנימי] מְכַפֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳מִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם׳ וגו׳ וכשם שה׳פשעים׳ שהשעיר מכפר עליהם אינם בני קרבן, כך ה׳חטאים׳ שהשעיר מכפר עליהם אינם בני קרבן. מקשה הגמרא: מַאי נִיהוּ – מהו אופן זה של טומאה שהשעיר הפנימי אינו מכפר עליו, הלא הוא טומאת מקדש וקדשיו שיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף והעלם בינתיים, כלומר שבתחילה ידע שהוא טמא, ושכח ואכל קדשים או נכנס למקדש, ולאחר מכן נזכר שהוא טמא, ואם כן קשה, הַאי כַּר קָרְבָּן הוּא – שבאופן זה של טומאה חייבים קרבן עולה ויורד, ומדוע נצרכת הברייתא למעט שהשעיר הפנימי אינו מכפר עליו, הלא קרבן אחר מכפר עליו. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא נצרכה הברייתא למעט אלא באופן דְּאִתְיְדַע לֵיהּ – שנודע לו בערב יום הכיפורים סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה, שחטא ואכל קדשים או נכנס למקדש בטומאה, ולא הספיק להביא קרבן קודם יום הכיפורים, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא – שהיה עולה בדעתך לומר שאחר יום הכיפורים עליו להביא קרבן עולה ויורד, אולם אַדְּמַיְּיתֵי – עד שיביא קרבן,

בס"ד. שיחת ש"פ מטות־מסעי, מבה"ח מנחם־אב, ה'תש"כ.

בלתי מוגה

א. בנוגע למה שכתוב בהתחלת הפרשה "וידבר משה גו' זה הדבר אשר צוה ה' וגו'" – צריך להבין: כיון שכל ענין בתורה, ובפרט בתורה שבכתב, הוא בתכלית הדיוק – לשם מה נתפרש כאן "זה הדבר אשר צוה ה'", הרי כן הוא בכל הפרשיות שנאמרו על ידי משה שהם הדברים אשר צוה ה'?

ואין לומר שהלשון "זה הדבר" קאי על דבר שצריך להראותו באצבע, כיון שאינו אלא לפי שעה, ואחר כך לא יוכלו להראותו – שהרי פרשת נדרים אינה לפי שעה, אלא נוהגת בכל זמן.

ועל כן צריך לומר, שמה שכתוב בפרשה זו "זה הדבר אשר צוה ה'", בא להורות על כל הציוויים שבתורה.

ב. ויש להוסיף בזה:

מבואר בדרושי חסידות[1] על הפסוק "זה הדבר", שזהו ענין יחוד יסוד ומלכות, כי, "דבר" הוא בחי' מלכות, ו"זה" הוא בחינת יסוד, ו"זה הדבר" הוא יחוד יסוד ומלכות[2].

[ומתאים גם להאמור לעיל שהלשון "זה" הוא על דבר שמורים עליו באצבע – כי, על ידי יחוד יסוד ומלכות ("זה הדבר") נמשך גילוי אלקות בנבראים].

והרי ענין יחוד יסוד ומלכות הוא כללות המצוות – כדאיתא בפרי עץ חיים[3] שקודם כל מצוה צריך לומר "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי'": "שכינתי'" – בחינת ממלא, בחינת המלכות, ששוכנת בתחתונים, וקודשא בריך הוא – בחינת סובב, בחינת יסוד, והיינו, שעל ידי כל מצוה נעשה יחוד סובב וממלא[4], שענינו בספירות הוא יחוד יסוד ומלכות.

ויחוד זה מתבטא בענין נצחיות התורה:

אמרו חז"ל[5] "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", ופעם אמרו[6] "חדשים" (ללא כ"ף הדמיון). והיינו, שאף על פי שהתורה ניתנה לפני ריבוי שנים, מכל מקום, הרי זה תמיד ענין חדש, כי, "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"[7], ואין זה באופן שהקב"ה רק חוזר על הדברים עוד הפעם, אלא באופן שנותנם עתה מחדש. וזהו גם מה שמדייק רבינו הזקן[8] בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה", לשון הוה, כיון שתמיד (בכל יום) ישנו הענין דנתינת התורה מחדש.

וזהו שאמרו רז"ל[9] "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו'", וכמודגש בדרישת הבעש"ט שכל עניני התורה ומצוות יהיו מתוך חיות והתלהבות – דלכאורה כיצד אפשר שתהיה חיות והתלהבות בדבר שישנו כבר מלפני זמן רב – כיון שתמיד ישנה נתינת התורה מחדש[10].

[ועל דרך זה מצינו בנוגע לתפלה, כדאיתא בצוואת הריב"ש[11] שקודם כל תפלה צריך להיות מוכן שתכלה נפשו בתפלה, אף שכבר התפלל אתמול ושלשום כו' – כי בכל פעם הרי זו תפלה חדשה].

וענין נצחיות התורה הוא מצד הענין דיחוד קודשא בריך הוא ושכינתי' ("זה הדבר"):

החידוש שבנצחיות התורה הוא – שגם כפי שהתורה נמשכת למטה בגדרי הזמן הרי היא נצחית, שכן, למעלה הרי כל הענינים הם נצחיים, והחידוש בנוגע לתורה הוא שגם בהיותה למטה תחת הזמן, הרי היא נצחית.

---

1) ראה אוה"ת פרשתנו (מטות) ע' א'רפד ואילך.

2) נתבאר גם הענין ד"כה לחי" (ראה לקו"ת נצבים מז, ב), ש"כה" ("כדמותנו") הוא בחי' מלכות, וזהו ענין בכ"ה באלול נברא העולם, להיות נראה העולם ליש ודבר, ואח"כ צ"ל ביטול היש, ע"י המשכת בחי' זה, שזהו ענינו של ר"ה, "זה היום תחלת מעשיך".

3) שער ו (שער הזמירות) ספ"ה. וראה הנסמן בתו"מ סה"מ אלול ע' רמה הערה 60.

4) ראה תו"א יתרו עב, סע"א. לקו"ת ואתחנן ט, סע"א ואילך. ובכ"מ.

5) ספרי ופס"ז ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

6) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

7) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

8) לקו"ת תזריע כג, א. נצבים מו, ב. דרושי סוכות פא, ג.

9) ברכות כב, א. וש"נ.

10) ראה גם תו"א יתרו סז, ב.

11) סל"ה־מב.

וענין זה הוא מצד יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי' — שגם בבחינת שכינתי', בחינת המלכות, ששם שייך גדר הזמן, ישנו גילוי בחינת קודשא בריך הוא, שמצד זה נעשה ענין הנצחיות.

ג. אך עדיין צריך להבין:

מהו הטעם שההוראה הכללית בנוגע לכללות המצוות, "זה הדבר אשר צוה ה'", נאמרה בפרשת נדרים דוקא — בה בשעה שמצות נדרים אינה מצוה חיובית, שהרי יכול אדם לחיות ק"כ שנה ולא לידור נדר, ויתירה מזה, כמו שכתוב[12] "טוב אשר לא תדור גו'", ואם כן, הרי זה פחות אפילו ממצוות שהם כמו רשות?

וכיון שההוראה הכללית בנוגע לכל המצוות, "זה הדבר אשר צוה ה'", נאמרה במצות נדרים דוקא, הרי מובן, שמצות נדרים היא מצוה כללית.

ד. ויובן על פי הידוע (כפי שנתבאר כבר כמה פעמים[13]), שכללות העולם כפי שהוא מצד הבריאה[14], נחלק לג' סוגים: (א) עניני קדושה, שבזה נכללת גם הנפש האלקית, שאינה צריכה תיקון כלל[15], (ב) מציאות הרע והקליפות כו', (ג) דברי הרשות, שזהו כללות ענין הבריאה, שבה היא עבודת הבירורים לעשות מזה קדושה.

[ואין זה בסתירה להמבואר במקום אחר[16] שלפעמים יכולים לפעול בירור גם בג' קליפות הטמאות — כיון שלא זה הוא עיקר ענין העבודה.

וכמו בנוגע לענין הקדושה ונפש האלוקית[17] — שאף שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, וירידתה לעולם הזה היא רק בשביל תיקון הגוף ונפש הבהמית, הרי על ידי הירידה למטה מתעלה גם הנשמה עצמה בעילוי שבאין ערוך, עד כדי כך, שבשביל זה היתה כדאי כל הירידה, אבל אף על פי כן, כוונת הירידה אינה בשביל עליית הנשמה, כי אם, כדי לעשות לו יתברך דירה בתחתונים על ידי בירור הגוף ונפש הבהמית, אלא שבדרך אגב נעשית גם עליית הנשמה, וכמבואר בלקוטי תורה[18] ש"תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו לבד, אף שבאמת עלייתו נפלאה מאד", שהרי "להאדם מגיע שכר טוב לאין קץ", אלא ש"זהו דרך טפל, כדי שלא לקפח שכר כל ברי'".

ועל דרך זה בנוגע לענין הרע והקליפות — שאף שלפעמים יכול להיות בירור ג' קליפות הטמאות על ידי העבודה דנסיונות (כמבואר בדרך מצוותיך בסופו[19]), מכל מקום, אין זה עיקר העבודה, כי אם ענין שבדרך אגב כו'].

ועל פי זה מובן הטעם שמצות נדרים היא מצוה כללית:

כללות ענין הנדרים הוא בדברי הרשות דוקא, היינו, לא בעניני קדושה, כמו קרבן, שהוא קדוש גם ללא האדם (וצריך רק להתפיס בדבר הנדור, כמו קרבן[20], כמבואר הטעם ברמב"ם[21] ובדרך מצוותיך[22]), ולא בדבר האסור, שאיסורו הוא גם ללא האדם, כי אם, בדברי הרשות דוקא.

וכיון שכללות ענין הנדרים הוא בדברי הרשות דוקא — הרי זה קשור עם כללות העבודה שענינה הוא בירור דברי הרשות לעשותם כלים לאלקות, ועל זה נאמר "זה הדבר אשר צוה ה'", שהוא ענין יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי', שזוהי הנתינת כח על כללות העבודה בעניני הרשות לפעול בהם היחוד עם אלקות.

ה. ובפרטיות יותר[23] — יש ג' אופנים בסדר ההנהגה בעניני הרשות: (א) "דייך מה שאסרה תורה"[24], (ב) ענין הנדרים, שפורש גם מדבר המותר[25], (ג) התרת נדרים על ידי חכם, כי, ענין הנדר הוא בבינה, ולכן, מצד

---

12) קהלת ה, ד. וראה נדרים ט, סע"א.
13) ראה תו"מ חכ"ז ע' 211. וש"נ.
14) בכל פרטי הענינים דעולם שנה ונפש.
15) ע"ח שער כ"ו פ"א. הובא בתניא פל"ז (מח, ב).
16) ראה גם ב"לקוטי פירושים" שב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא פ"ז (ע' סה). וש"נ.
17) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 247 ואילך.
18) פ' ראה כח, ד ואילך.
19) קצא, ב.
20) נדרים יד, א.
21) בפיהמ"ש שלו נדרים רפ"ב.
22) סהמ"צ להצ"צ מצות נדרים (מב, סע"ב ואילך).
23) ראה גם ד"ה לה"ע הנדרים דש"פ מטות, מבה"ח מנ"א תשי"ד פ"ה ואילך (תו"מ חי"ב ע' 131 ואילך). וש"נ. לקו"ש חל"ג ע' 191 ואילך. וש"נ.
24) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א. רמב"ם הל' דעות פ"ג ה"א.
25) ומש"נ "טוב אשר לא תדור גו'" — יש לבאר ע"ד המבואר בלקו"ת (פ' ראה כט, א) בפירוש מארז"ל (עירובין יג, ב) "נוח לו לאדם שלא נברא", "ולא אמרו ח"ו טוב לו שלא נברא, דזה אי אפשר לומר, שהרי הירידה והבריאה . . היא בשביל עלי' גדולה ונפלאה כו'", ובודאי שזוהי טובתו כו', אלא "שנוח וקל הי' לו שלא נברא כו'".

בחינת החכמה שלמעלה מבינה, נעשה התרת הנדר. וג' אופנים אלו קשורים עם ג' המדריגות צדיקים בינונים ורשעים.

ובזה יובן גם הטעם שדין התרת נדרים על ידי יחיד מומחה למדים ממה שכתוב "ראשי המטות", ואילו ממה שכתוב "זה הדבר" (שבזה מתחיל עיקר ענין פרשת נדרים) למדים "להכשיר שלשה הדיוטות"[26] — כי, החכם הוא למעלה מעניני הרשות, שלכן בכחו להתיר את הנדר, ושייכותו לנדר היא בדוגמת נדרי מצוה (ועל דרך מה שנתבאר לעיל בענין עליית הנשמה שעל ידי העבודה דבירור הגוף ונפש הבהמית, שזהו רק ענין שבדרך טפל); ואילו עיקר ענין הנדר שהוא בדברי הרשות, מילי דהדיוטא — שייך להדיוטות (אלא שמצד ענין ההתכללות שבשלשה הדיוטות ישנו הכח להתיר את הנדר).

* * *

ו. על[27] הכתוב "ושפטו העדה גו' והצילו העדה" שבסיום פרשתנו[28], אמרו רז"ל[29]: "ומנין ל(סנהדרין) קטנה שהיא של עשרים ושלשה, שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה, עדה שופטת ועדה מצלת, הרי כאן עשרים כו', ומנין להביא עוד שלשה כו'". וצריך להבין מה שמסיים בכתוב "והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו", למה קורא הכתוב גם כאן את הבית־דין בשם עדה, ולא דיינים, שופטים וכיוצא בזה?

ויובן זה על פי מה שנתבאר בהתוועדות י"ב תמוז[30] הטעם שלא מצינו חילוק לענין פרהסיא בין עשרה ליותר מעשרה — כי דבר שנעשה בפני עשרה מישראל הוא פרהסיא הכי גדולה, כיון שעשרה מישראל כוללים כל העולם. ולכן דבר מפורסם בפני עשרה הוא כמו שנתפרסם בכל העולם.

"המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא"[31]. ולכן דינו של הורג נפש[32] מישראל — חטא הנוגע ב"עולם מלא" — הוא בפני עדה דוקא, עשרה מישראל, הכוללים את כל עניני העולם, שלכן מרגישים הם את הפגם במילואו.

כמו שבריאת העולם היתה על ידי כל שלושת הקוים, כמאמר רז"ל[33]: אמר הקב"ה אם בורא אני את העולם במדת הרחמים (קו הימין) הוי חטיי' סגיאין, במדת הדין (קו השמאל) היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים (התכללות, קו האמצעי) — כן גם תיקון ובנין העולם שנאבד על ידי ההורג נפש, הוא על ידי שלושת הקוין: בתחילה[34] — "ושפטו העדה" (מדת הדין), אחר כך — "והצילו העדה" (חסד)[35], תיקונו בפועל — "והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו" — כפרת ותיקון החטא על ידי גלות דערי מקלט — מצד קו האמצעי המכריע בין חסד וגבורה[36].

ז. וההוראה מזה — עד כמה נוגע כל פרט ופרט בעבודת האדם.

---

26) נדרים עח, א. וש"נ.

27) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1332. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

28) מסעי לה, כד־כה.

29) סנהדרין ב, סע"א.

30) ס"ה ואילך (לעיל ס"ע 189 ואילך).

31) סנהדרין פ"ד מ"ה.

32) ולהעיר, שע"פ הידוע שע"י כל חטא נעשה "מכה נפש" בדקות (ראה לקו"ת במדבר יג, ג), הרי זה ענין ששייך לכל אחד מישראל, כי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ), ועד שאפילו אלו שמתו בעטיו של נחש (שבת נה, ב. וש"נ), הנה גם אצלם ישנו ענין זה, אלא שהוא בדקות כו' (מהנחה בלתי מוגה).

33) ב"ר פי"ב, טו.

34) ע"ד מארז"ל (רש"י בראשית בתחלתו. ס' הלקוטים להאריז"ל בתחלתו. ובכ"מ. — וראה מדרש ילמדנו הובא בתלמוד תורה (נדפס בבתי מדרשות (ורטהימר) כרך א)) בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין כו' שיתף עמו מדת הרחמים.

35) ובשביל זה יש צורך בעדה בפני עצמה (ולא אלו שעליהם נאמר "ושפטו העדה") — ע"ד שמצינו בגמרא (ר"ה כו, רע"א) בביאור הטעם ש"אין עד נעשה דיין", "דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה, וכיון דחזיוהו דקטל נפשא לא מצו חזו לי' זכותא" (מהנחה בלתי מוגה).

36) ובזה י"ל בדא"פ מה שהורה רבינו הזקן בסידורו (בסדר התרת נדרים) "וטוב שיהא עדה שלימה" — כי הטעם להתרת נדרים בערב ר"ה הוא לפי שבר"ה הוא בנין העולם מחדש, וההכנה לזה, הוא תיקון כללות העולם (כידוע שכל עניני העולם נחלקים לג' סוגים: מצוה, רשות ועבירה, ועיקר הבריאה, ועבודת הבירורים שבה, הוא בדברי הרשות, ונדרים ענינם — המשכת קדושה בעניני הרשות, ועד"ז התרת נדרים*), ותיקון כללות העולם אפשרי ע"י עשרה מישראל, עדה שלימה, שלימות כל העולם.

---

*) כמבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1076 ואילך.

וכדאיתא בגמרא[37] "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות", ועל דרך זה להיפך כו'. והביאור הפנימי בזה – שכשם שבמצוות אמרו רז"ל[38] "העוסק במצוה פטור מן המצוה", לפי שכל המצוות כלולות זו מזו[39], כן הוא גם בעבירות, שכל עבירה כלולה כו', ולכן, כל ענין פרטי בתורה ומצוות נוגע לכללות נפשו.

ויתירה מזה – כיון שגם "העולם נידון אחר רובו", הרי "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות" (כיון שעל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים)[40]. והביאור הפנימי בזה – כיון שכל נפש אחת מישראל היא "עולם מלא", ולכן מצבו הפרטי של כל אחד מישראל נוגע לכל העולם.

ולאחרי כל זה, הנה גם כאשר חטא ופגם כו', אין לו להתייאש חס ושלום, ועד כדי כך, שמצינו שהבעש"ט בכה אפילו על מסית ומדיח, באמרו, שגם אבר המדולדל יש לו תקוה כו'[41], כיון שביכלתו לתקן כל הענינים על ידי התשובה, שזהו ענין ערי מקלט כו'.

* * *

ח. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל ומקנה רב גו'.

* * *

ט. אודות חודש מנחם־אב שמתברך ביום השבת קודש זה, אמרו חז"ל[42] "משנכנס אב ממעטין בשמחה". וכיון שענין זה הוא ציווי בתורה, שכללותה הוא ענין השמחה, הרי מובן, שהענין ד"ממעטין בשמחה" גופא צריך להיות מתוך שמחה.

ונקודת הענין – שזהו ענין של מרירות, ולא עצבות[43], והרי ענין המרירות יכול להיות באופן של בכיה מסטרא דא וחדווה מסטרא דא[44].

ובטעם השמחה – כמה פרטים:

א) כיון שזהו ציווי הקב"ה, יש לקיים זאת בשמחה.

ב) ובפרט בידעו שסיבת הגלות היא מצד החטא, ואף על פי כן, גם במצב כזה נותנים לו הוראות וציוויים כו' – הרי בודאי שצריך לקיימם בשמחה. ובדוגמת השמחה שמצד קירוב המלך לאיש הדיוט ושפל אנשים כו', כמבואר בתניא[45].

ג) ומה גם שהציוויים וההוראות הם בנוגע לתיקון החטא, וכמו שכתוב[46] "רחץ ה' את צואת בנות ציון".

ד) על פי המבואר במאמר רז"ל[47] "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", לפי שחיי העולם הבא הוא ענין נחת רוח נברא, ואילו התשובה ומעשים טובים בעולם הזה הוא ענין נחת רוח בורא[48]. ועל דרך זה בנדון דידן, שכל ענין הגלות כו' הוא רק בנוגע לסדר ההשתלשלות, ואילו קיום ציווי הקב"ה הוא ענין נחת רוח בורא.

וזהו גם ענין השמחה שבחמשה עשר באב, ששייך ליום הכיפורים, כמאמר רז"ל[49] "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים" – לפי שבשניהם מודגשת מעלת עבודת התשובה לגבי עבודת הצדיקים.

* * *

37) קידושין מ, סע"א ואילך.
38) סוכה כה, סע"א. וש"נ.
39) ראה סה"מ תרנ"ה ע' לז. המשך תרס"ו ס"ע סח. ע' תקכב. סה"מ קונטרסים ח"ב תלה, ב.
40) קידושין שם, ריש ע"ב (ובפרש"י).
41) ראה שבחי הבעש"ט (הוצאת מונדשיין, ירושלים תשמ"ב) ע' 157. וראה גם תו"מ ח"כ ע' 114.
42) תענית כו, ב (במשנה). כט, סע"א.
43) ראה תניא פל"א.
44) ראה זח"ג עה, א. הובא בתניא ספל"ד. אגה"ת רפי"א.
45) פמ"ו.
46) ישעי' ד, ד. וראה תניא אגה"ק סכ"ב.
47) אבות פ"ד מי"ז.
48) ראה המשך וככה תרל"ז פי"ב.
49) תענית כו, ב (במשנה). ל, ב.

י. ידוע שבעבודת הבירורים ישנם ב' אופנים[50] — שזהו החילוק שבין זמן הבית לזמן הגלות:

בזמן הבית היה נעשה בירור הניצוצות בדרך ממילא, והיינו, שגם ניצוצות הקדושה שנמצאו בארץ העמים, שגזרו עליה טומאה כו'[51], היו מתקבצים מאליהם מצד ריבוי אור הקדושה שבארץ ישראל, כמשל האבוקה שנמצאת במקומה וכל הניצוצות נמשכים אלי' להכלל בה.

מה שאין כן בזמן הגלות — הרי זה בדוגמת אור הנר בלבד, שאין בכחו לקבץ אליו את הניצוצות כו', ולכן יש צורך לבוא להמקום שבו נמצא הניצוץ כדי לבררו כו', כמאמר רז"ל[52] "אחד מכם גולה לברבריא וכו'", וכמאמר הבעש"ט (שנדפס בהוספות ללקוטי תורה[53]) ש"נתפזרו ישראל בכל מקומות הארץ באיים רחוקים . . כדי לטהר ארץ העמים שאוירה טמא . . באמונתם הפשוטה כו'".

ומטעם זה הנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר[54], שבמשך כמה שבועות יסעו למקומות שונים כדי לפעול בירור הניצוצות כו', שזהו גם ענין של פדיון שבויים, שבזה היתה תחילת עבודתו של הבעש"ט (כמו שנתבאר בהתוועדויות שלפני זה[55]), והרי הדברים קל וחומר: אם על ידי אמונה פשוטה פועלים הבירור בארץ העמים — על אחת כמה וכמה כאשר ממלאים את רצון המשלח בהפצת היהדות ובפרט בהפצת המעיינות, הרי בודאי שפועלים הבירור כו'.

וגם שליחות זו היא ענין כללי (על דרך מה שנתבאר לעיל בענין הנדרים ובענין ערי מקלט), ולכן צריך כל אחד להשתדל ליטול חלק בשליחות זו, ומה גם שעל ידי זה הרי הוא מוציא ידי חובה את אלו שנשארים בבתיהם.

* * *

יא. בתפלת מנחה מתחילים לקרוא פרשת דברים — "אלה הדברים אשר דבר משה גו'", ש"משה מפי עצמו אמרן"[56], "וברוח הקודש" (כמו שכתבו התוספות[57]), אבל אף על פי כן, הרי זה ירידה לגבי ד' הספרים שלפני זה, שלא ניכר האלקות בגילוי.

ומצד ירידה זו יש נתינת מקום לענין הגלות כו', וזהו הטעם שקורין פרשה זו בהתחלת חודש מנחם אב, קודם התיקון כו'.

ולאידך גיסא, הנה בסיום ספר דברים נאמר[58] "עד הים האחרון", ואיתא בספרי[59] "עד היום האחרון", דקאי על הזמן דביאת המשיח — כי, דוקא על ידי ירידת הגלות באים לתכלית העילוי דביאת המשיח, והיינו, שכללות ענין הגלות אינו עונש בלבד, כי אם, ענין של בירור ותיקון, שעל ידי זה נעשית עליה גדולה ביותר.

ועל דרך שנתבאר לעיל (בהמאמר[60]), שעל ידי הירידה שבהכניסה לארץ לעסוק בענינים גשמיים (היפך חטא המרגלים), מגיעים להבחינה ד"טובה הארץ מאד מאד"[61].

וזהו גם ענין הנסיעות בכדי לברר הניצוצות כו', שעל ידי זה באים לעילוי גדול יותר.

ואף שישנו סדר העבודה של בני גד ובני ראובן שלא נכנסו לארץ — הרי זה שייך רק לחלק קטן מבני ישראל, ולא לרוב בני ישראל, ובפרט בזמן הזה, שכל בני ישראל הם (לא מעשרת השבטים, אלא) משבט יהודה ובנימין.

וכאמור, שדוקא על ידי הירידה נעשית תכלית העליה דאתי מר דא מלכא משיחא.

---

50) ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך. לקו"ת במדבר ד, א. ובכ"מ.
51) גיטין ח, ב. וש"נ.
52) שהש"ר פ"ב, ח.
53) יח, רע"ד. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקס"ד. וש"נ.
54) ראה גם לעיל ע' 217. וש"נ.
55) שיחת יום ב' דחג השבועות ס"ב וסי"ד (לעיל ע' 111, וע' 121).
56) מגילה לא, ב. וראה זח"ג רסא, א.
57) ד"ה משה — מגילה שם.
58) ברכה לד, ב.
59) הובא בפרש"י עה"פ.
60) פ"ב (לעיל ע' 251).
61) שלח יד, ז.

לקוטי שיחות פרשת מטות כרך יג

א. בפרשתנו מסופר, שלאחר שנצחו בני ישראל את מדין, והביאו את השבי ומלקוח וכו׳, ציוה הקב״ה[1] ״שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה וגו׳ וחצית את המלקוח בין תופסי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה [״חציו לאלו וחציו לאלו״[2]] והרמות מכס לה׳ מאת אנשי המלחמה וגו׳ אחד נפש מחמש המאות וגו׳ ונתתה לאלעזר הכהן וגו׳ וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים וגו׳ ונתתה אותם ללוים וגו׳״ ומסיים הכתוב[3] ״ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה׳ את משה״.

אחר כך מפרט הכתוב סכום המלקוח של כל מין ומין, סכום המחצית של כל מין ומין השייך לתופשי המלחמה, וחשבון המכס לה׳ ממנו, ומכל מין ומין בפרטיות, וכן סכום מחצית בני ישראל מכל מין ומין, ומסיים ו״ממחצית בני ישראל את האחוז אחד מן החמשים״ - ואינו מפרט מספרם.

ולכאורה אינו מובן כלל:

למה מאריך הכתוב לפרט כל מספרים אלו - והרי דיו באמרו ״ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה׳ את משה״. - מאי נפקא מינה לדעת מספר המלקוח בכלל, ושל כל מין ומין בפרט[4]? ואפילו אם נאמר שהתורה רוצה (מאיזה טעם שיהיה) להודיע כל פרטי המאורע, הרי מספיק להודיע חשבון המלקוח, ומעצמו מובן מספר המחצית השייכת לתופשי המלחמה וכמה הוא אחד מחמש מאות, וכן מספר המחצית השנית[5]?

ולאידך: אם (מצד איזה טעם) יש צורך לכתוב גם זה בפרטיות - למה לא פרט גם החשבון דאחד מן החמשים אשר ללוים?

ולהוסיף - כיון אשר קושיות אלו הן בלימוד פשוטו של מקרא, הרי היה רש״י צריך לתרצן[6]. וכמדובר כמה פעמים[7] כי דרכו של רש״י בפירושו על התורה, לבאר כל דבר הקשה בלימוד פשוטן של כתובים. ומכיון שאין רש״י מתרץ קושיות הנ״ל, הרי מזה הוכחה שבלימוד הכתובים על פי פשוטו של מקרא אין מקום לקושיות אלו.

הרמב״ן מתרץ[8]: ״הוצרך הכתוב לפרט הזה שיזכיר כמה המחצה וכמה המכס להודיע כי מן היום שלקחו המלקוח הזה עד שמנו אותו וחצו אותו והפרישו ממנו המכס ונתנוהו לאלעזר הכהן מכל המקנה הגדול הזה לא מת אף אחד וזה נס, וכן במחצית העדה ללוים״.

אבל [מלבד שעדיין קשה למה לא פירט הכתוב המכס השייך ללוים, הרי] גם על פי פשוטו של מקרא[9] ״לא עביד קודב״ה ניסא למגנא״[10] - ולמה עשה הקב״ה נס זה? ואם בשביל שלא יחסר ממון ישראל - לא מצינו עשיית נס בשביל זה, וכמה דרכים למקום שלא יחסר ממון ישראל.

ב. הביאור בזה:

אם היה כתוב בתורה רק ציווי הקב״ה ולאחרי זה ״ויעש משה וגו׳״ ותו לא - יש מקום לשאלה גדולה ודוקא על פי פשטות הענינים: על פי טבע, בשבי ומלקוח כו׳ באדם ובבהמה לא שכיח הוא כלל וכלל אשר המספר דכל מין ומין בפני עצמו — יהיה מדוייק עד כדי כך שמחציתו של כל מין בפני עצמו יחולק לקבוצות של חמשים ושל חמש מאות, בלי שיוותר עודף! ובלשון חז״ל[11] אי אפשר לצמצם[12]. ובמילא בנדון דידן, מכיון שהציווי היה ליקח מכס אחוז אחד מחמשים מחלק בני ישראל ואחד מחמש מאות מחלק אנשי הצבא, היה צריך להיות הוספה בהציווי מה לעשות בנוגע להעודף.

---

1) לא, כו־ל.

2) פרש״י שם, כז.

3) שם, לא.

4) וכמו שלא פרט הכתוב השבי כו׳ במלחמת סיחון ועוג, אף שפשוט שגם שם הי׳ שבי (וכמובן גם מזה שרק במלחמת הכנעני החרימו הכל (חוקת כא, ג)). ואף ששם אין זה נוגע לשום ציווי, הרי גם כאן אין נוגע כלל הודעת המספר בקרא — לענין הציווי.

5) וכקושיית הרמב״ן והאוה״ח.

ומה שתי׳ האוה״ח (ש״הוא לגלות שהמכס הי׳ מלגיו כו׳״), וכן תי׳ המהרש״ל (יריעות שלמה עה״פ) על הקושיא למה מפרט מחצית בנ״י (״להודיע לנו שכבר מסר משה המחצית לכל העדה כו׳ והם הפרישו ללוים כו׳ וטובת הנאה הי׳ לה אבל לא שיקחו אנשי צבא כו׳ והטובה להם״) - אין רש״י מרמזו כלל.

6) בנוגע להקושיא למה מפרש הכתוב גם סכום דמחצה השני׳ - פירשו המפרשים (רא״ם, משכיל לדוד, דבק טוב ועוד) שזוהי כוונת רש״י במ״ש עה״פ (לא, מג) ״ותהי מחצת העדה - כך וכך״, לבאר שאין כוונת הכתוב לפרש סכום המחצה, כ״א שהוא כעין מאמר המוסגר שמחצית העדה - שהיא היתה כך וכך - לקח משה ממנו א׳ מחמישים כו׳.

- אבל גם זה צריך ביאור כי: מאמר המוסגר הזה מיותר לגמרי (וראה לקמן הערה 19).

7) ראה לקו״ש ח״י ע׳ 13 ובהנסמן שם הערה 1.

8) וראה מלבי״ם עה״פ.

9) ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 124 ואילך ח״ו ע׳ 49.

10) ראה דרשת הר״ן דרוש ח׳ הקדמה הא׳. וראה שבת נג, ב. ועוד.

11) ובמכש״כ וק״ו וכו׳ מהענין שבחולין כח, ב. וש״נ.

12) להעיר מפרש״י נשא (ז, פה) למדך שהיו כלי המקדש מכוונים כו׳.

לכן מפרט הכתוב "ויהי המלקוח גו'" (כל המספרים בפרטיות) להודיע שהיה בנדון דידן דיוק נפלא בכל מספרים אלו דבכל מין בפני עצמו היה מספר מדויק[13], באופן שלקחו אחד אחוז מחמשים ואחד - מחמש מאות מהמחצית ולא היה עודף כלל[14].

ואין לומר על זה שהוא נס היפך הטבע (כאברהם שלא נשרף בכבשן דאור כשדים וכיוצא בזה), כי אין הטבע מכריח שלא יהיו המספרים מדויקים, אבל אין זה שכיח כלל וכלל[15].

ג. אבל עדיין אינו מובן כל צרכו, דלכאורה סוף־סוף הוי מילתא דלא שכיחא כלל וכלל, ולמה קרה כן בנדון דידן?

והביאור בזה - בלשון הכתוב:

לאחרי הציווי "והרמות מכס לה' מאת אנשי המלחמה גו' א' נפש מחמש המאות גו'" חוזר הכתוב ואומר "ממחציתם תקחו ונתתה גו'". מזה שהכתוב מדגיש "ממחציתם תקחו" - שלכאורה תיבות אלו מיותרות הן - מוכח שרצה הקב"ה[16] שה"תקחו" דאחד מחמשים או דחמש מאות - יהיה מכל המחצית - ובאם היה עודף - הרי מאותו עודף לא הייתה כל קיחה[17]!

ד. אבל עדיין אינו מובן: הקב"ה צוה לחצות את המלקוח, זאת אומרת, שצריך להיות ב' חלקים שווים; ולכאורה, מכיון שהמלקוח היה במספר גדול כמפורש בקרא, בודאי עבר משך זמן רב משהתחילו למנות ועד שגמרו המנין. ולאחרי זה - כמפורש בקרא - חצו את המלקוח ולאחרי זה - הרימו המכס מן האדם גו' - וכרגיל אי אפשר שבמשך כל זמן זה לא מת אף אחד מכל האדם והבהמה - ממספר עצום של שמונה מאות וארבעים אלף! ואם היה מת אפילו רק אחד - אין החצאין שווין, יש עודף שלא נלקח ממנו מכס וכו'.

לכן מפרט הכתוב מספר מחצית בני ישראל, להודיע שסכום חצי הב' היה בדיוק כסכום חצי הא' כי נעשה עוד ענין נפלא בלתי רגיל כלל וכלל, שלא מת אף אחד מכל האדם והבהמה - וגם בזה, כנ"ל, אין זה היפך הטבע ממש, וטעם הדבר בכדי שבני ישראל יוכלו לקיים ציווי הקב"ה, שלזה צריך להיות מחצית בני ישראל בשוה[18] למחצית אנשי הצבא[19] ושלא יהיה עודף.

לאחרי שסיפר הכתוב כל הנ"ל אין צורך לפרט האחד אחוז מחמשים (וכנ"ל, שהוא מובן מעצמו), ומודיע רק בכללות - "ויקח משה ממחצית בני ישראל את האחוז אחד מן החמשים וגו'".

ה. על דרך ההלכה יש לתרץ החילוק הנ"ל (שהכתוב מפרט מספר המכס של החצי השייך לתופשי המלחמה ולא השייך לבני ישראל):

שיטת ה"בעל הלכות גדולות" היא[20], שהחיוב ליטול המכס וכו' משלל מדין הוא במנין המצות. והרמב"ם[21] חולק עליו, ולדעתו, כיון שאינה מצוה הנוהגת לדורות אינה נמנית במנין המצות. הרמב"ן בהשגותיו מתרץ שיטת ה"בעל הלכות גדולות", ומפרש כי ה"בעל הלכות גדולות" ס"ל שתרומת מדין היא מצוה הנוהגת לדורות. ומקשה על זה בזוהר הרקיע[22], דהרי מפורש בגמרא[23] שתרומת מדין "אינה נוהגת לדורות". ומתרץ ה"נודע ביהודה"[24] שרק התרומה מחלק בני ישראל אינה נוהגת לדורות (כי לדורות - אין נותנים חלק מן השבי והמלקוח להעם

13) ולהעיר שגם במנין בנ"י הי' בכל פעם בכל שבט מספר המתחלק לחמשים (במדבר א, כ־מג. שם ג, כב־לד. פינחס כו, ה־נ). ולכאו' גם זה לא שכיח כלל וכלל. וצ"ע הטעם על זה, ואי משום שרי חמישים - הרי יש גם שרי עשרות ושרי מאות. ולהעיר מחמשים איש רצים לפניו (ש"ב טו, א. ועד"ז מ"ב א, ט. ועוד) - המורה על החשיבות בקבוצה כזו.

14) עפ"ז יומתק דיוק לשון הציווי "אחד נפש מחמש המאות", "אחד אחוז מן החמשים" (לא, כח. ל) – בה"א הידיעה, כי מעיקרא בהציווי רמז שישנו רק מספר שלם של חמש מאות.

15) ע"ד והאלקים אנה לידו (משפטים כא, יג).

16) ופשוט שאין מקום לשאלה בזה מאי טעמא - כמו שאין מקום לשאלה למה אחד מחמישים דוקא וכו'.

17) להעיר מל"ת להאריז"ל כאן דבמחצית בנ"י הי' המנין והרמת המכס (דלא כבאנשי הצבא, כ"א) "צריך למנות א' לא' עד שמגיע לנ"" כיון שנאמר "אחד אחוז מן החמשים". וא"כ - באם הי' עודף לא שייך בו (גמר ה)מנין.

18) ויומתק עפ"ז אריכות הכתוב (לא, מב) "וממחצית בנ"י אשר חצה משה מן האנשים הצובאים" - דלכאו' מה נוגע כאן להזכיר "האנשים הצובאים" [ומ"ש רש"י שם "וממחצית בנ"י אשר חצה משה – לעדה והוציאה להם מן האנשים הצובאים", הרי אין כוונתו לפרש הטעם למה נזכרו כאן, אלא לפרש פירוש התיבות - מחצית העדה שהוציא מן האנשים הצובאים (ראה מפרשים שם)],

כי זהו כעין הקדמה להפירוש שלאח"כ: מכיון שהי' צ"ל "אשר חצה משה מן האנשים הצובאים" שבזה מודגש שחלק בנ"י הי' צ"ל חצי (בשוה) מן החלק של האנשים הצובאים, לכן (מפרט אח"כ) ותהי מחצת העדה גו'", וכבפנים.

19) ועפ"ז י"ל דכוונת רש"י בפירושו "ותהי מחצית העדה - כך וכך" (ראה לעיל הערה 6), שאין כוונת הכתוב לספר סכום המחצה באופן של מאמר המוסגר (כפי' המפרשים - הובא בהערה הנ"ל), כ"א להגיד הסכום, ש"כך וכך הי', כי בלא"ה לא היינו יודעים אותו (וכנ"ל שמסתבר שמתו כו"כ).

20) הובא בסהמ"צ להרמב"ם שרש ג.

21) שם.

22) הובא במג"א וקנאת סופרים על ספהמ"צ שם.

23) מנחות עז, ב.

24) מהדו"ת יו"ד סוף סר"א.

היושב בבית), מה שאין כן התרומה ממחצית תופשי המלחמה נוהגת לדורות (לדעת ה"בעל הלכות גדולות" וכו'), עיין שם בארוכה.

על פי זה יש לבאר אריכות הכתוב בהתרומה שלקחו מחלק יוצאי הצבא - כי זה נוגע לדורות, מה שאין כן התרומה שלקחו ממחצית בני ישראל, מכיון שאינה נוהגת לדורות, מקצר בה[25].

ו. ההוראה מענין הנ"ל (על פי פשוטו של מקרא):

עד כמה גדולה חביבות קיום המצוות על ידי בני ישראל – שכמה וכמה ענינים דלא שכיחי כלל וכלל - קרו ונעשו ובלבד שבני ישראל יקיימו מצוה בשלימותה!

ולא רק בעת קיום המצוה מסבב הקב"ה שלא יהיו בלבולים ומניעות, אלא גם לפני בוא הזמן לקיום המצוה בפועל, מסבב סיבות וכו' - בכדי שלאחרי זמן רב - יהיה קיום מצוה בשלימותה. וכבנידון דידן, שהאדם והבהמה של מדין היה כל אחד ואחד מהם במספר מדויק, במשך זמן רב לא מת אף אחד מן האדם והבהמה וכו'.

והרי מובן שבכדי שבעת מלחמת בני ישראל במדין יהיה האדם והבהמה של מדין במספר מדויק של אלפים – צריך להיות המשא ומתן של אנשי מדין, גידול מקניהם וכו' זמן רב לפני זה באופן המתאים לזה! בסגנון אחר: זמן ארוך לפני המלחמה סיבב הקב"ה כמה וכמה סיבות שיעסקו אנשי מדין במשא ומתן ויגדלו בהמותיהם באופן כזה, שבבוא הזמן, שיצטרכו בני ישראל לקיים מצות ה', בשבי ומלקוח מדין יוכלו לקיימה בשלימותה!

ומזה ההוראה לכל אחד ואחד: אין להתרשם מכל בלבול ומניעה ועיכוב, ואם לפעמים נדמה כאילו אין ביכולת לקיים מצוה כו', אל יחוש, אלא נכון יהיה לבו בטוח שהקב"ה סיבב ויסבב סיבות ועד שיוכל לקיים המצות בשלימותן.

(משיחות שבת פרשת מטות מסעי, תשל"ב)

25) וראה צפע"נ עה"פ עוד תי' ע"ד ההלכה.

אגרות קודש

ב"ה, כ' תמוז, תשי"ד
ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבך אודות יום הולדת שלך, הנה בטח תקבל על עצמך - בלי נדר - להוסיף מכאן ולהבא בלימוד ובהנהגה טובה ובהשפעה על הסביבה וביחוד על חברותיך לשמוע בקול הורים ומורים ולהתנהג כראוי לבנות ישראל בנות שרה רבקה רחל ולאה, ובודאי תנצלנה ימי החופש מהלימוד בבית הספר לארגן מסיבות שבת בשביל ילדות הקטנות מכן וכן גם בימות החול לאספן על כל פנים פעמים או פעם בשבוע לספר להן מסיפורי תורתנו הקדושה וללמד אותן ברכות דיני ומנהגי ישראל בכלל נחוצים לגילן.

בודאי תמסור כל הנ"ל לחברותיך וכולכן יחד תשתפו פעולה והשי"ת יצליחכן.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מֵאֵת הי׳ הָיְתָה זֹאת[1]

מאת הוי׳ — ז״א[2],

היתה זאת — מלכות, שנקראת זאת[3].

וכמו שכתוב[4] ויקח אחת מצלעותיו . . ויבן את הצלע . . לאשה, שמאדם, ז״א, נלקח צלע אחת לצורך בנין המלכות.

(הערות לזהר ב עמ׳ ר)

אֵל הי׳ וַיָּאֶר לָנוּ[5]

כל העולה למזבח, עולה דרך ימין ויורד דרך שמאל[6].

הדבר נרמז בפסוק זה.

א״ל הוי״ה — הוא מספר מזב״ח.

ויאר — חסד. זהו שעולה דרך ימין.

לנ״ו — מספר אלקי״ם, גבורה. זהו שיורד דרך שמאל.

(תורת לוי יצחק עמ׳ רכז)

אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ[7]

ח״ג — ראשי תיבות חסד גבורה.

אסרו חג — צריכים לאסור ולקשור חסד וגבורה.

בעבותים — היינו בחינת יעקב, דאחיד לעבות[8], שמדתו תפארת, הכולל חסד וגבורה.

בעבותים עד קרנות — ראשי תיבות עקב, והיינו יעקב, שנקרא על שם וידו אוחזת בעקב עשו[9].

והנה, מה שעקב הוא הראשי תיבות בעבותים עד קרנות, אינו בסדר ישר, אלא בסדר למפרע, כי הב׳ דבעבותים היא מאוחרת בתיבת עקב. אך אינו בסדר דאחוריים לגמרי, כי אז היו הראשי תיבות קע״ב, אלא ישר ולמפרע גם יחד.

כי אבג״ד, שמתחיל מימין ומוסיף והולך — היינו אברהם, חסד, סדר ישר.

תשר״ק, שמתחיל משמאל ופוחת והולך — היינו יצחק, גבורה, הסדר למפרע.

וא״ת ב״ש, שמתחיל מימין ומשמאל יחד (א-ת), ומוסיף והולך (א-כ) וגם פוחת והולך (ת-ל) — היינו יעקב, תפארת, קו האמצעי, הכולל חסד וגבורה.

(אבל גם בתפארת מקדימים ימין לשמאל, שהרי הסדר הוא א״ת ב״ש, ולא ת״א ש״ב, כי קו האמצעי נוטה יותר לימין).

(הערות לזהר א עמ׳ יא, עמ׳ קמח, תורת לוי יצחק עמ׳ רכט)

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וַהי׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל[10]

זקן — הוא בחינת חכמה, זקן זה שקנה חכמה[11].

ברך — הוא המשכה.

בכל — הוא מלכות, כמאמר רז״ל[12] שהיתה לאברהם בת, מלכות, ובכל שמה.

בכ״ל גימטריא ב״ן, ושם זה הוא במלכות[13].

והיינו המשכת חכמה במלכות.

ואומרים פסוק זה בראש חדש, שבו יש המשכת חכמה למלכות[14].

(הערות לזהר ב עמ׳ תפד)

1) תהלים שם, כג.
2) ראה זח״ג (אד״ר) קכט, א.
3) זח״א ח, א.
4) בראשית ב, כא-כב.
5) תהלים שם, כז.
6) זבחים פ״ו מ״ב.
7) תהלים שם.
8) זח״א רכ, ב. זח״ג כד, ב, ועיין במקדש מלך שם.
9) תולדות כה, כו.

10) חיי שרה כד, א.
11) קידושין לב, א.
12) בבא בתרא טז, ב.
13) מבוא שערים שער ד ח״ח פ״ט (ע״ב – חכמה. ס״ג – בינה. מ״ה – תפארת. ב״ן – מלכות).
14) לקוטי תורה ברכה צז, ג.

◆ יום ראשון כ״ב תמוז ◆

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

ב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם רֵישֵׁי שִׁבְטַיָּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַּקִּיד יְיָ:

רש״י◄ **רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת•** חָלַק כָּבוֹד לַנְּשִׂיאִים לְלַמְּדָם תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמַנַּיִן שֶׁאַף שְׁאָר הַדִּבְרוֹת כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר (שמות לד): "וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשִׂאִים בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם: וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וּמָה רָאָה לְאָמְרָהּ כָּאן? לִמֵּד, שֶׁהֲפָרַת נְדָרִים בְּיָחִיד מִמְּחֶה, וְאִם אֵין יָחִיד מִמְּחֶה – מֵפֵר בִּשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת. (ב״ב קכ) אוֹ יָכוֹל שֶׁלֹּא אָמַר מֹשֶׁה פָּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא לִנְשִׂיאִים בִּלְבַד? נֶאֱמַר כָּאן "זֶה הַדָּבָר", וְנֶאֱמַר בִּשְׁחוּטֵי חוּץ (ויקרא יז) "זֶה הַדָּבָר", מַה לְּהַלָּן נֶאֱמְרָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְגוֹ'" אַף זוֹ נֶאֱמְרָה לְכֻלָּן• **זֶה הַדָּבָר•** (ספרי) מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא (שמות יא) בְּ"כֹה אָמַר ה' כַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה". וְהַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּ"כֹה אָמַר ה'", מוּסָף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּלָשׁוֹן "זֶה הַדָּבָר" (ספרי. נדרים עז). דָּבָר אַחֵר: זֶה הַדָּבָר – מְעוּט הוּא, לוֹמַר שֶׁהֶחָכָם בִּלְשׁוֹן "הַתָּרָה" וּבַעַל (וְאָב) בִּלְשׁוֹן "הֵפָרָה" כִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב כָּאן, וְאִם חִלְּפוּ – אֵין מָתֵר וְאֵין מוּפָר•

(ג) אִישׁ כִּי־יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:

ג גְּבַר אֲרֵי יִדַּר נְדַר קֳדָם יְיָ אוֹ יְקַיֵּם קְיָם לְמֵסַר אֵסָר עַל נַפְשֵׁהּ לָא יְבַטֵּל פִּתְגָּמֵהּ כְּכֹל דְּיִפּוּק מִפּוּמֵהּ יַעְבֵּד:

רש״י◄ **נֶדֶר•** הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי קוֹנָם, שֶׁלֹּא אוֹכַל אוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, יָכוֹל אֲפִלּוּ נִשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל נְבֵלוֹת, אֲנִי קוֹרֵא עָלָיו "כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה"? תַּלְמוּד לוֹמַר "לֶאְסֹר אִסָּר" – לֶאֱסֹר אֶת הַמֻּתָּר, וְלֹא לְהַתִּיר אֶת הָאָסוּר• **לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ•** כְּמוֹ "לֹא יְחַלֵּל דְּבָרוֹ", לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֻלִּין•

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֻלִּין (ל, ג)

לְפִי זֶה יֵשׁ כָּאן נְתִינַת טַעַם לְכָךְ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לַעֲמֹד בְּדִבּוּרוֹ, שֶׁהֲרֵי אִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן הֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה דְּבָרָיו חֻלִּין. וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רש״י בְּפָרָשַׁת וַיֵּרָא (יח, כה) חָלִילָה לְךָ, חֻלִּין הוּא לְךָ, שֶׁהוּא נְתִינַת טַעַם שֶׁלֹּא לְהָמִית צַדִּיק עִם רָשָׁע. מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְפִי הַתַּרְגּוּם, לֹא יְבַטֵּל פִּתְגָּמֵיהּ, אֵין כָּאן אֶלָּא הַחִיּוּב עַצְמוֹ וְלֹא סִבָּתוֹ. (בְּאוּרִים לְפֵרוּשׁ רש״י ד עמ' 263)

(ד) וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ:

ד וְאִתְּתָא אֲרֵי תִדַּר נְדַר קֳדָם יְיָ וְתֵסַר אֵסַר בְּבֵית אָבוּהָא בְּרַבְיוּתָהָא:

רש״י◄ **בְּבֵית אָבִיהָ•** (ספרי) בִּרְשׁוּת אָבִיהָ וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ בְּבֵיתוֹ• **בִּנְעֻרֶיהָ•** וְלֹא קְטַנָּה וְלֹא בּוֹגֶרֶת, שֶׁהַקְּטַנָּה אֵין נִדְרָהּ נֶדֶר, וְהַבּוֹגֶרֶת אֵינָהּ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל אָבִיהָ לְהָפֵר נִדְרָיהָ. וְאֵי זוֹ הִיא קְטַנָּה? (נדה מ״ה ב) אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: בַּת י״א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נִדְרֶיהָ נִבְדָּקִין: אִם יָדְעָה לְשֵׁם־מִי נִדְרָה וּלְשֵׁם־מִי הִקְדִּישָׁה – נִדְרָהּ נֶדֶר. בַּת י״ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד אֵינָהּ צְרִיכָה לְהִבָּדֵק•

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

ה וְיִשְׁמַע אָבוּהָא יָת נִדְרָהּ וְאֵסָרָהּ דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ וְיִשְׁתּוֹק לַהּ אָבוּהָא וִיקוּמוּן כָּל נִדְרָהָא וְכָל אֵסָרֵי דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן:

(ו) וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ:

ו וְאִם אַעְדִּי אָבוּהָא יָתַהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע כָּל נִדְרָהָא וֶאֱסָרָהָא דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ לָא יְקוּמוּן וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לַהּ אֲרֵי אַעְדִּי אָבוּהָא יָתַהּ:

רש״י◄ **וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ•** אִם מָנַע אוֹתָהּ מִן הַנֶּדֶר, כְּלוֹמַר שֶׁהֵפֵר לָהּ. "הָנְאָה" זוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר", הֲוֵי אוֹמֵר: "הָנְאָה" זוֹ הֶפֶרָה. וּפְשׁוּטוֹ: לְשׁוֹן מְנִיעָה וַהֲסָרָה; וְכֵן (לקמן לב): "וְלָמָּה תְּנִיאוּן", וְכֵן (תהילים קמא): "שָׂמָן רֹאשׁ אַל־יָנִי רֹאשִׁי", וְכֵן (לעיל יד): "וִידַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי" – אֶת אֲשֶׁר סַרְתֶּם מַעֲלַי• **וְה' יִסְלַח־לָהּ•** בַּמָּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר? בְּאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה בְּנָזִיר וְשָׁמַע בַּעְלָהּ וְהֵפֵר לָהּ, וְהִיא לֹא יָדְעָה וְעוֹבֶרֶת עַל נִדְרָהּ וְשׁוֹתָה יַיִן וּמִטַּמְּאָה לַמֵּתִים, זוֹ הִיא שֶׁצְּרִיכָה סְלִיחָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּפָר. וְאִם הַמּוּפָרִים צְרִיכִים סְלִיחָה, קַל וָחֹמֶר לְשֶׁאֵינָן מוּפָרִים (ספרי)•

(ז) וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ:

ז וְאִם מֵהֲוָה תֶּהֱוֵי לְגֻבַר וְנִדְרָהָא עֲלַהּ אוֹ פְּרוּשׁ סִפְוָתָהָא דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ:

רש״י◄ **וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ•** (נדרים סז) זוֹ אֲרוּסָה; אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא נְשׂוּאָה? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה", הֲרֵי נְשׂוּאָה אֲמוּרָה, וְכָאן בַּאֲרוּסָה; וּבָא לְחַלֵּק בָּהּ, שֶׁאָבִיהָ וּבַעְלָהּ מְפִירִין נִדְרֶיהָ. הֵפֵר הָאָב וְלֹא הֵפֵר הַבַּעַל, אוֹ הֵפֵר הַבַּעַל וְלֹא הֵפֵר הָאָב, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מוּפָר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם קִיֵּם אֶחָד מֵהֶם• **וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ•** שֶׁנִּדְּרָה בְּבֵית אָבִיהָ, וְלֹא שָׁמַע בָּהֶן אָבִיהָ וְלֹא הוּפְרוּ וְלֹא הוּקְמוּ•

(ח) וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקֻמוּ:

ח וְיִשְׁמַע בַּעֲלַהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע וְיִשְׁתּוֹק לַהּ וִיקוּמוּן נִדְרָהָא וֶאֱסָרָהָא דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן:

רש״י◄ **וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְגוֹ׳** • הֲרֵי לְךָ, שֶׁאִם קַיֵּם הַבַּעַל, שֶׁהוּא קַיָּם•

(ט) וְאִם בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:

ט וְאִם בְּיוֹמָא דִּשְׁמַע בַּעְלַהּ אַעְדִּי יָתַהּ וּבַטֵּל יָת נִדְרָהָא דִּי עֲלַהּ וְיָת פִּרּוּשׁ סִפְוָתָהָא דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לַהּ:

רש״י◄ **וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ** • יָכוֹל אֲפִלּוּ לֹא הֵפֵר הָאָב? תַּלְמוּד לוֹמַר "בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ" – כָּל שֶׁבִּנְעוּרֶיהָ בִּרְשׁוּת אָבִיהָ הִיא (קידושין יג)•

(י) וְנֵדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:

י וּנְדַר אַרְמְלָא וּמִתְרְכָא כֹּל דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ יְקוּם עֲלַהּ:

רש״י◄ **כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ** • לְפִי שֶׁאֵינָהּ לֹא בִּרְשׁוּת אָב וְלֹא בִּרְשׁוּת בַּעַל; וּבְאַלְמָנָה מִן הַנִּשּׂוּאִין הַכָּתוּב מְדַבֵּר, (נדרים סז) אֲבָל אַלְמָנָה מִן הָאֵרוּסִין – מֵת הַבַּעַל, נִתְרוֹקְנָה וְחָזְרָה לִרְשׁוּת הָאָב•

(יא) וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ־אָסְרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה:

יא וְאִם בֵּית בַּעְלַהּ נָדְרַת אוֹ אַסְרַת אִסָּר עַל נַפְשַׁהּ בְּקִיּוּם:

רש״י◄ **וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה** • בִּנְשׂוּאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר•

(יב) וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחֱרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

יב וְיִשְׁמַע בַּעְלַהּ וְיִשְׁתּוֹק לַהּ לָא אַעְדִּי יָתְהוֹן וְיִקּוּמוּן כָּל נִדְרָהָא וְכָל אִסָּר דִּי אֲסָרַת עַל נַפְשַׁהּ יְקוּמוּן:

(יג) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֵפֵרָם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:

יג וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל יָתְהוֹן בַּעְלַהּ בְּיוֹמָא דִּי שְׁמַע כָּל אַפָּקוּת סִפְוָתָהָא לְנִדְרָהָא וּלְאַסָּר נַפְשַׁהּ לָא יְקוּמוּן בַּעְלַהּ בַּטְלִנּוּן וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתְּבֵק לַהּ:

(יד) כָּל־נֶדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:

יד כָּל נֵדֶר וְכָל קִיּוּמַת אִסָּר לְסַגָּפָא נְפָשׁ בַּעְלַהּ יְקַיְּמִנּוּן וּבַעְלַהּ יְבַטְּלִנּוּן:

רש״י◄ **כָּל־נֵדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר וְגוֹ׳** • לְפִי שֶׁאָמַר שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר, יָכוֹל כָּל נְדָרִים בְּמַשְׁמָע? תַּלְמוּד לוֹמַר "לְעַנּוֹת נָפֶשׁ" – אֵינוֹ מֵפֵר אֶלָּא נִדְרֵי עִנּוּי נָפֶשׁ בִּלְבַד. וְהֵם מְפֹרָשִׁים בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים (דף עט)•

(טו) וְאִם־הֶחֱרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהֵקִים אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי־הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:

טו וְאִם מִשְׁתַּק יִשְׁתּוֹק לַהּ בַּעְלַהּ מִיּוֹם לְיוֹם וִיקַיֵּם יָת כָּל נִדְרָהָא אוֹ יָת כָּל אֲסָרָהָא דִּי עֲלַהּ יְקַיֵּם יָתְהוֹן אֲרֵי שָׁתֵק לַהּ בְּיוֹמָא דִּשְׁמָע:

רש״י◄ **מִיּוֹם אֶל־יוֹם** • שֶׁלֹּא תֹּאמַר מֵעֵת לְעֵת, לְכָךְ נֶאֱמַר "מִיּוֹם אֶל־יוֹם" – לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין מַפֵּר אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחֱשַׁךְ•

(טז) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עֲוֹנָהּ:

טז וְאִם בַּטָּלָא יְבַטֵּל יָתְהוֹן בָּתַר דִּשְׁמָע וִיקַבֵּל יָת חוֹבַהּ:

רש״י◄ **אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ** • אַחֲרֵי שֶׁשָּׁמַע וְקִיֵּם, שֶׁאָמַר: "אֶפְשִׁי בּוֹ" וְחָזַר וְהֵפֵר לָהּ אֲפִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם• **וְנָשָׂא אֶת־עֲוֹנָהּ** • הוּא נִכְנָס תַּחְתֶּיהָ. לְמַדְנוּ מִכָּאן, שֶׁהַגּוֹרֵם תַּקָּלָה לַחֲבֵרוֹ, הוּא נִכְנָס תַּחְתָּיו לְכָל עוֹנְשִׁין•

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:

יז אִלֵּין קְיָמַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה בֵּין גְּבַר לְאִתְּתֵהּ בֵּין אַבָּא לִבְרַתֵּהּ בְּרַבְיוּתָהָא בֵּית אֲבוּהָא:

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִיִּם אַחַר תֵּאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ:

ב אִתְפְּרַע פֻּרְעָנוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מִדְיָנָאֵי בָּתַר כֵּן תִּתְכְּנֵשׁ לְעַמָּיךָ:

רש״י◄ **מֵאֵת הַמִּדְיָנִים** • וְלֹא מֵאֵת הַמּוֹאָבִים, שֶׁהַמּוֹאָבִים נִכְנְסוּ לַדָּבָר מֵחֲמַת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יְרֵאִים מֵהֶם שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹלְלִים אוֹתָם, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֶלָּא (דברים ב): "אַל־תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה", אֲבָל מִדְיָנִים נִתְעַבְּרוּ עַל רִיב לֹא לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְּרִידוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית•

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן:

ג וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמֵימַר זְרִיזוּ מִנְּכוֹן גֻּבְרִין לְחֵילָא וִיהוֹן עַל מִדְיָן לְמֵיהַב פֻּרְעָנוּת דִּין עַמָּא דַּיְיָ בְּמִדְיָן:

רש״י◄ **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגוֹ׳** • (ספרי) אַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׁמַע שֶׁמִּיתָתוֹ תְּלוּיָה בַּדָּבָר, עָשָׂה בְּשִׂמְחָה וְלֹא אִחֵר• **הֵחָלְצוּ** • כִּתַרְגּוּמוֹ, לְשׁוֹן חֲלוּצֵי צָבָא מְזֻיָּנִים• **אֲנָשִׁים** • צַדִּיקִים, וְכֵן (שמות טז): "בְּחַר־לָנוּ אֲנָשִׁים", וְכֵן (דברים א): "אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידֻעִים"• **נִקְמַת־ה׳** • שֶׁהָעוֹמֵד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא•

~ נקודות משיחות קודש ~

שֶׁהָעוֹמֵד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הקב״ה (לא, ג) בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אֲחֵרִים מֵבִיא רש״י עִנְיַן זֶה – בְּפָרָשַׁת בְּשַׁלַּח (טו, ז) וּבְפָרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ (י, לה), וְשָׁם מֵבִיא רְאָיָה לְכָךְ מִפָּסוּק (תְּהִלִּים פג, ג־ד): כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֶהֱמָיוּן וּמְשַׂנְאֶיךָ נָשְׂאוּ רֹאשׁ, עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד. וְאִלּוּ כָּאן אֵינוֹ מֵבִיא רְאָיָה לִדְבָרָיו. וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ - כָּאן הֲרֵי מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב נִקְמַת **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . .** נִקְמַת ה׳ (פְּסוּקִים ב־ג), וְאֵין צֹרֶךְ בִּרְאָיָה מִמָּקוֹם אַחֵר. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפָרָשַׁת בְּשַׁלַּח וּבְפָרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ כְּתִיב רַק ׳קָמֶיךָ׳, ׳מְשַׂנְאֶיךָ׳, וְתוּ לֹא. (בֵּאוּרִים לְפֵרוּשׁ רש״י ד עמ׳ 264)

(ד) **אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא:**

ד **אַלְפָא לְשִׁבְטָא אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְכֹל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל תְּשַׁלְּחוּן לְחֵילָא:**

רש״י◄ לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל • (ספרי) לְרַבּוֹת שֵׁבֶט לֵוִי◆

(ה) **וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֶּה שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא:**

ה **וְאִתְבְּחָרוּ מֵאַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל אַלְפָא לְשִׁבְטָא תְּרֵי עֲשַׂר אַלְפִין מְזָרְזֵי חֵילָא:**

רש״י◄ וַיִּמָּסְרוּ • לְהוֹדִיעֲךָ שִׁבְחָן שֶׁל רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּה הֵם חֲבִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל: עַד שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בְּמִיתָתוֹ מַה הוּא אוֹמֵר? (שמות טז): "עוֹד מְעַט וּסְקָלֻנִי", וּמִשֶּׁשָּׁמְעוּ שֶׁמִּיתַת מֹשֶׁה תְּלוּיָה בְּנִקְמַת מִדְיָן, לֹא רָצוּ לָלֶכֶת עַד שֶׁנִּמְסְרוּ עַל כָּרְחָן◆

(ו) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:**

ו **וּשְׁלַח יָתְהוֹן מֹשֶׁה אַלְפָא לְשִׁבְטָא לְחֵילָא יָתְהוֹן וְיָת פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר כַּהֲנָא לְחֵילָא וּמָנֵי דְקוּדְשָׁא וַחֲצַצְרַת יַבֶּבְתָּא בִּידֵהּ:**

רש״י◄ אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס • מַגִּיד, שֶׁהָיָה פִּינְחָס שָׁקוּל כְּנֶגֶד כֻּלָּם. וּמִפְּנֵי מָה הָלַךְ פִּינְחָס וְלֹא הָלַךְ אֶלְעָזָר? אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: מִי שֶׁהִתְחִיל בַּמִּצְוָה, שֶׁהָרַג כָּזְבִּי בַּת צוּר, יִגְמֹר. דָּבָר אַחֵר: שֶׁהָלַךְ לִנְקֹם נִקְמַת יוֹסֵף אֲבִי אִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לז): "וְהַמְּדָנִים מָכְרוּ אֹתוֹ" (סוטה מ). וּמִנַּיִן שֶׁהָיְתָה אִמּוֹ שֶׁל פִּינְחָס מִשֶּׁל יוֹסֵף? שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ו): "מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל" – מִזֶּרַע יִתְרוֹ שֶׁפִּטֵּם עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים וּמִזֶּרַע יוֹסֵף שֶׁפִּטְפֵּט בְּיִצְרוֹ. (סוטה מג) דָּבָר אַחֵר: שֶׁהָיָה מְשׁוּחַ מִלְחָמָה. **וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ •** זֶה הָאָרוֹן וְהַצִּיץ, שֶׁהָיָה בִּלְעָם עִמָּהֶם וּמַפְרִיחַ מַלְכֵי מִדְיָן בִּכְשָׁפִים וְהוּא עַצְמוֹ פּוֹרֵחַ עִמָּהֶם, הֶרְאָה לָהֶם אֶת הַצִּיץ שֶׁהַשֵּׁם חָקוּק בּוֹ וְהֵם נוֹפְלִים, לְכָךְ נֶאֱמַר: "עַל־חַלְלֵיהֶם" בְּמַלְכֵי מִדְיָן, שֶׁנּוֹפְלִים עַל הַחֲלָלִים מִן הָאֲוִיר, וְכֵן בְּבִלְעָם כְּתִיב: "אֶל־חַלְלֵיהֶם" בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (יג)◆ **בְּיָדוֹ •** בִּרְשׁוּתוֹ; וְכֵן (במדבר כא): "וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ"◆

(ז) **וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר:**

ז **וְאִתְחַיָּלוּ עַל מִדְיָן כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וּקְטָלוּ כָּל דְּכוּרָא:**

(ח) **וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חַלְלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רֶבַע חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הָרְגוּ בֶּחָרֶב:**

ח **וְיָת מַלְכֵי מִדְיָן קְטָלוּ עַל קְטִילֵיהוֹן יָת אֱוִי וְיָת רֶקֶם וְיָת צוּר וְיָת חוּר וְיָת רֶבַע חַמְשָׁא מַלְכֵי מִדְיָן וְיָת בִּלְעָם בַּר בְּעוֹר קְטָלוּ בְּחַרְבָּא:**

רש״י◄ חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן • וְכִי אֵינִי רוֹאֶה שֶׁחֲמִשָּׁה מָנָה הַכָּתוּב, לָמָּה הֻזְקַק לוֹמַר "חֲמֵשֶׁת"? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁשָּׁווּ כֻּלָּם בָּעֵצָה וְהֻשְׁווּ כֻּלָּם בַּפֻּרְעָנוּת. בִּלְעָם הָלַךְ שָׁם לִטֹּל שְׂכַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאלל בַּעֲצָתוֹ, (ספרי) וְיָצָא מִמִּדְיָן לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וּמַשִּׂיאָן עֵצָה רָעָה. אָמַר לָהֶם: אִם כְּשֶׁהֱיִיתֶם שִׁשִּׁים רִבּוֹא לֹא יְכָלְתֶּם לָהֶם, וְעַכְשָׁו בְּי״ב אֶלֶף אַתֶּם בָּאִים לְהִלָּחֵם? נָתְנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ מָשְׁלָם וְלֹא קִפְּחוּהוּ◆ **בֶּחָרֶב •** הוּא בָּא עַל יִשְׂרָאֵל וְהֶחֱלִיף אֻמָּנוּתוֹ בְּאֻמָּנוּתָם, שֶׁאֵין נוֹצְחִים אֶלָּא בְּפִיהֶם עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, וּבָא הוּא וְתָפַשׂ אֻמָּנוּתָם לְקַלְּלָם בְּפִיו, אַף הֵם בָּאוּ עָלָיו וְהֶחֱלִיפוּ אֻמָּנוּתָם בְּאֻמָּנוּת הָאֻמּוֹת שֶׁבָּאִין בַּחֶרֶב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כז): "וְעַל־חַרְבְּךָ תִחְיֶה"◆

(ט) **וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזָזוּ:**

ט **וּשְׁבוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת נְשֵׁי מִדְיָן וְיָת טַפְלְהוֹן וְיָת כָּל בְּעִירְהוֹן וְיָת כָּל גֵּיתֵיהוֹן וְיָת כָּל נִכְסֵיהוֹן בְּזוֹ:**

(י) **וְאֵת כָּל־עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ:**

י **וְיָת כָּל קִרְוֵיהוֹן בְּמוֹתְבָנֵיהוֹן וְיָת כָּל בֵּית סִגְדַתְהוֹן אוֹקִידוּ בְּנוּרָא:**

רש״י◄ טִירֹתָם • מְקוֹם פַּלְטֵרִין שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן מוֹשַׁב כּוֹמָרִים יוֹדְעֵי חֻקֵּיהֶם. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן מוֹשַׁב שָׂרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁמְּתוּרְגָם "סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים" – "טוּרְנֵי פְּלִשְׁתָּאֵי"◆

(יא) **וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:**

יא **וּשְׁבוֹ יָת כָּל עֲדָאָה וְיָת כָּל דְּבַרְתָּא בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא:**

רש״י◄ וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְגוֹ׳ • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ כְּשֵׁרִים וְצַדִּיקִים, וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַגֶּזֶל לִשְׁלֹחַ יָד בַּבִּזָּה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְגוֹ׳", וַעֲלֵיהֶם מְפֹרָשׁ בַּקַּבָּלָה "שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים וְגוֹ׳", אַף אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה שֶׁבָּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים◆ **שָׁלָל •** הֵן מִטַּלְטְלִין שֶׁל מַלְבּוּשׁ וְתַכְשִׁיטִין◆ **בַּז •** הוּא בִּזַּת מִטַּלְטְלִין, שֶׁאֵינָם תַּכְשִׁיטִין◆ **מַלְקוֹחַ •** אָדָם וּבְהֵמָה. וּבְמָקוֹם שֶׁכָּתוּב "שְׁבִי" אֵצֶל "מַלְקוֹחַ": "שְׁבִי" – בָּאָדָם, וּ"מַלְקוֹחַ" – בַּבְּהֵמָה◆

(יב) וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

יב וְאַיְתִיּוּ לְוָת מֹשֶׁה וּלְוָת אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְוָת כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שִׁבְיָא וְיָת דְּבַרְתָּא וְיָת עֲדָאָה לְמַשְׁרִיתָא לְמֵישְׁרַיָּא דְמוֹאָב דִּי עַל יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ:

◆ יום שני כ״ג תמוז ◆

(יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לִקְרָאתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

יג וּנְפָקוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְכָל רַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא לָקֳדָמוּתְהוֹן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:

רש״י◄ וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן • לְפִי שֶׁרָאוּ אֶת נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים לַחֲטֹף מִן הַבִּזָּה◆

(יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה:

יד וּרְגִיז מֹשֶׁה עַל דִּמְמַנָּן עַל חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי מָאוָתָא דַּאֲתוֹ מֵחֵיל קְרָבָא:

רש״י◄ וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל • מְמֻנִּים עַל הַחַיִל; לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל סִרְחוֹן הַדּוֹר תָּלוּי בַּגְּדוֹלִים, שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיָדָם לִמְחוֹת◆

(טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל־נְקֵבָה:

טו וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה הֲקַיֵּמְתּוּן כָּל נֻקְבָּא:

(טז) הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה:

טז הָא אִנּוּן הֲוָאָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲצַת בִּלְעָם לְשַׁקָּרָא שְׁקָר קֳדָם יְיָ עַל עֵסֶק פְּעוֹר וַהֲוַת מוֹתָנָא בִּכְנִשְׁתָּא דַיְיָ:

רש״י◄ הֵן הֵנָּה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מַכִּירִין אוֹתָן: זוֹ הִיא שֶׁנִּכְשַׁל פְּלוֹנִי בָּהּ◆ בִּדְבַר בִּלְעָם • אָמַר לָהֶם: אֲפִלּוּ אַתֶּם מַכְנִיסִים כָּל הֲמוֹנוֹת (ס״א הָאֻמּוֹת) שֶׁבָּעוֹלָם, אֵין אַתֶּם יְכוֹלִים לָהֶם; שֶׁמָּא מְרֻבִּים אַתֶּם מִן הַמִּצְרִים שֶׁהָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר? בּוֹאוּ וְאַשִּׂיאָכֶם עֵצָה: אֱלֹלֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׁוֹנֵא זִמָּה הוּא וְכוּ׳ כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק וּבַסִּפְרֵי◆

(יז) וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ:

יז וּכְעַן קְטוּלוּ כָל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל אִתְּתָא דִּידַעַת גְּבַר לְמִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קְטוּלוּ:

רש״י◄ וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ • (יבמות ס) רְאוּיָה לְהִבָּעֵל אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה. (יבמות סו) וְלִפְנֵי הַצִּיץ הֶעֱבִירוּם, וְהָרְאוּיָה לְהִבָּעֵל פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת◆ הֲרֹגוּ • (ספרי) לָמָּה חָזַר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הָעִנְיָן, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁאִם אֲנִי קוֹרֵא: "הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ... וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים וְגוֹ׳", אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לַהֲרֹג (וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת) עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם הַטָּף? לְכָךְ נֶאֱמַר "הֲרֹגוּ"◆

(יח) וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם:

יח וְכֹל טַפְלָא בִנְשַׁיָּא דִּי לָא יְדָעָא מִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא קַיִּימוּ לְכוֹן:

(יט) וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם:

יט וְאַתּוּן שְׁרוֹ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא שַׁבְעָא יוֹמִין כֹּל דִּי קְטַל נַפְשָׁא וְכֹל דִּי קְרַב בְּקָטִילָא תַּדּוּן עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתּוּן וּשְׁבִיכוֹן:

רש״י◄ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה • שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָעֲזָרָה◆ כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ • (ספרי) רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמֶּדְךָ הַכָּתוּב: שֶׁהַכְּלִי מְטַמֵּא אָדָם בְּחִבּוּרֵי הַמֵּת, כְּאִלּוּ נוֹגֵעַ בַּמֵּת עַצְמוֹ. אוֹ יָכוֹל אֲפִילוּ זָרַק בּוֹ חֵץ וַהֲרָגוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל", מַקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגֵעַ, מַה נוֹגֵעַ עַל־יְדֵי חִבּוּרוֹ, אַף הוֹרֵג עַל־יְדֵי חִבּוּרוֹ◆ תִּתְחַטְּאוּ • בְּמֵי נִדָּה כְּדִין שְׁאָר טְמֵאֵי מֵתִים, שֶׁאַף לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים (יבמות סא) קִבְרֵי עוֹבְדֵי גִּילוּלִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לד): "וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם", אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם וְאֵין עוֹבְדֵי גִּילוּלִים קְרוּיִן אָדָם, מוֹדֶה הוּא שֶׁהָעוֹבְדֵי גִּילוּלִים מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אָדָם אֶלָּא אֵצֶל טֻמְאַת אֹהֳלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יט): "אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל"◆ אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם • לֹא שֶׁהַנָּכְרִים מְקַבְּלִין טֻמְאָה וּצְרִיכִין הַזָּאָה, אֶלָּא מָה אַתֶּם בְּנֵי־בְרִית, אַף שְׁבִיכֶם, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לַבְּרִית וְיִטָּמְאוּ, צְרִיכִין הַזָּאָה◆

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמֶּדְךָ הַכָּתוּב שֶׁהַכְּלִי מְטַמֵּא אָדָם בְּחִבּוּרֵי הַמֵּת כְּאִלּוּ נָגַע בַּמֵּת עַצְמוֹ (לא, יט)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי בַּפָּסוּק נֶאֱמַר כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ, וּבִפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא מַשְׁמַע שֶׁהַכַּוָּוָנָה הֵן בַּחֶרֶב וְהֵן בְּחֵץ? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ מַשְׁמַע, שֶׁכָּל מִי שֶׁהוֹרֵג אָדָם נִטְמָא בְּטֻמְאַת מֵת, הַיְנוּ שֶׁהַטֻּמְאָה אֵינָהּ קְשׁוּרָה לִנְגִיעָה בְּמֵת אוֹ עִם הִמָּצְאוּת בְּאֹהֶל הַמֵּת, אֶלָּא עֶצֶם מַעֲשֵׂה הַהֲרִיגָה מְטַמֵּא. וּלְפִי זֶה קָשֶׁה: מִכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן גֶּדֶר חָדָשׁ שֶׁל טֻמְאַת מֵת, מַדּוּעַ לֹא נִזְכָּר דִּין זֶה לָעֵיל בְּפָרָשַׁת חֻקַּת (יט, א וְאֵילָךְ), שָׁם נֶאֶמְרוּ כָּל דִּינֵי טֻמְאַת מֵת? וְעַל זֶה מְתֹרָץ שֶׁהַטֻּמְאָה הִיא פְּרָט בְּטֻמְאַת מַגָּע, עָלֶיהָ כְּבָר לָמַדְנוּ לָעֵיל, אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה מְפָרֶטֶת וּמְחַדֶּשֶׁת כָּאן, שֶׁהַנּוֹגֵעַ בִּכְלִי הַנּוֹגֵעַ בְּמֵת הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נוֹגֵעַ בַּמֵּת עַצְמוֹ. (בֵּאוּרִים לְפֵרוּשׁ רש״י ד עמ׳ 269)

(כ) וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ׃

כ וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מַן דִּמְשַׁךְ וְכָל עוֹבַד מְעַזֵּי וְכָל מַן דְּעָא תַּדּוּן עֲלוֹהִי׃

רש״י◄ וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים• (ת״כ) לְהָבִיא כְּלֵי הַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם וְהָעֲצָמוֹת•

(כא) וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

כא וַאֲמַר אֶלְעָזָר כַּהֲנָא לְגַבְרֵי חֵילָא דַּאֲתוֹ לְקָרְבָא דָּא גְּזֵרַת אוֹרַיְתָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

רש״י◄ וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְגו׳• לְפִי שֶׁבָּא מֹשֶׁה לִכְלָל כַּעַס, בָּא לִכְלָל טָעוּת, שֶׁנִּתְעַלְּמוּ מִמֶּנּוּ הִלְכוֹת גְּעוּלֵי נָכְרִים, וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בַּשִּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י): "וַיִּקְצֹף (מֹשֶׁה) עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר" – בָּא לִכְלָל כַּעַס, בָּא לִכְלָל טָעוּת, וְכֵן (במדבר כ) בְּ"שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים": "וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע" – עַל־יְדֵי הַכַּעַס טָעָה• אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ וְגו׳• (ספרי) תְּלָה הַהוֹרָאָה בְּרַבּוֹ•

(כב) אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת׃

כב בְּרַם יָת דַּהֲבָא וְיָת כַּסְפָּא יָת נְחָשְׁתָּא יָת פַּרְזְלָא יָת אַבְצָא וְיָת אֲבָרָא׃

רש״י◄ אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְגו׳• אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לָכֶם אֶלָּא עַל הִלְכוֹת טָמְאָה, עוֹד יֵשׁ לְהַזְהִיר לָכֶם עַל הִלְכוֹת גְּעוּל. וְ"אַךְ" לְשׁוֹן מִעוּט, כְּלוֹמַר מִמְּעָטִין אַתֶּם מִלְּהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֵּלִים אֲפִלּוּ לְאַחַר טָהֳרָתָן מִטֻּמְאַת הַמֵּת עַד שֶׁיְּטָהֲרוּ מִבְּלִיעַת אִסּוּר וְבָלוֹת. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: "אַךְ אֶת־הַזָּהָב" לוֹמַר, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲבִיר חֶלְדָּה שֶׁלּוֹ קֹדֶם שֶׁיַּגְעִילֶנּוּ, וְזֶהוּ לְשׁוֹן "אַךְ", שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם חֶלְדָּה אַךְ הַמִּתְּכֶת יִהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא•

(כג) כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם׃

כג כָּל מִדַּעַם דְּמִתַּעַל בְּנוּרָא תַּעֲבְרוּנֵהּ בְּנוּרָא וְיִדְכֵּי בְּרַם בְּמֵי אַדָּיוּתָא יִתַּדֵּי וְכֹל דִּי לָא מִתַּעַל בְּנוּרָא תַּעֲבְרוּנֵהּ בְּמַיָּא׃

רש״י◄ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ• לְבַשֵּׁל בּוֹ כְּלוּם• תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ• (ע״ז ב) כְּדַרְכּוֹ תַּשְׁמִישׁוֹ – הַגְּעָלָתוֹ, מַה שֶּׁתַּשְׁמִישׁוֹ עַל־יְדֵי חַמִּין, יַגְעִילֶנּוּ בְּחַמִּין, וּמַה שֶּׁתַּשְׁמִישׁוֹ עַל־יְדֵי צָלִי, כְּגוֹן הַשַּׁפּוּד וְהָאִסְכָּלָה, יְלַבְּנֶנּוּ בָּאוּר• אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא• לְפִי פְּשׁוּטוֹ "חִטּוּי" זֶה לְטַהֲרוֹ מִטֻּמְאַת מֵת. אָמַר לָהֶם: צְרִיכִין הַכֵּלִים גְּעוּל לְטַהֲרָם מִן הָאִסּוּר, וְחִטּוּי לְטַהֲרָן מִן הַטֻּמְאָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ מִכָּאן, שֶׁאַף לְהַכְשִׁירָן מִן הָאִסּוּר הִטְעִין טְבִילָה לִכְלֵי מַתֶּכֶת, וּמֵי נִדָּה הַכָּתוּבִין כָּאן דָּרְשׁוּ מַיִם הָרְאוּיִם לִטְבֹּל בָּהֶם נִדָּה. וְכַמָּה הֵם? אַרְבָּעִים סְאָה• וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ• כָּל דָּבָר שֶׁאֵין תַּשְׁמִישׁוֹ עַל־יְדֵי הָאוּר, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת שֶׁתַּשְׁמִישָׁן בְּצוֹנֵן וְלֹא בְּלִעוּ אִסּוּר• תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם• מַטְבִּילוֹ וְדַיּוֹ, וְדַוְקָא כְּלֵי מַתֶּכֶת•

(כד) וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַّחֲנֶה׃

כד וּתְחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיכוֹן בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְתִדְכּוּן וּבָתַר כֵּן תֵּעֲלוּן לְמַשְׁרִיתָא׃

רש״י◄ אֶל־הַמַّחֲנֶה• לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה, שֶׁאֵין טְמֵא מֵת טָעוּן שִׁלּוּחַ מִמַּחֲנֵה לְוִיָּה וּמִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל•

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימַר׃

(כו) שָׂא אֵת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אָבוֹת הָעֵדָה׃

כו קַבֵּל יָת חוּשְׁבַּן דַּבְרַת שַׁבְיָא בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא אַתְּ וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְרֵישֵׁי אֲבָהַת כְּנִשְׁתָּא׃

רש״י◄ שָׂא אֵת רֹאשׁ• קַח אֶת הַחֶשְׁבּוֹן•

(כז) וְחָצִיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי הַמִّלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה׃

כז וּתְפַלֵּג יָת דִּבְרַתָּא בֵּין גַּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא דִּנְפָקוּ לְחֵילָא וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא׃

רש״י◄ וְחָצִיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי הַמִّלְחָמָה וְגו׳• חֲצִיוֹ לְאֵלּוּ וְחֲצִיוֹ לְאֵלּוּ•

(כח) וְהֵרַמְתָּ מֶכֶס לַיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִّלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מֵחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן׃

כח וְתַפְרַשׁ נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן גַּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא דִּנְפָקוּ לְחֵילָא חַד נַפְשָׁא מֵחֲמֵשׁ מְאָה מִן אֱנָשָׁא וּמִן תּוֹרֵי וּמִן חֲמָרֵי וּמִן עָנָא׃

(כט) מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ וְנָתַתָּה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה׃

כט מִפַּלְגוּתְהוֹן תִּסְבּוּן וְתִיהַב לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ׃

(ל) וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה׃

ל וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּסַּב חַד דְּאִתַּחַד מִן חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁא מִן תּוֹרֵי מִן חֲמָרֵי וּמִן עָנָא מִכָּל בְּעִירָא וְתִיהַב יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי נָטְרֵי מַטְּרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ׃

(לא) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

לא וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא כְּמָא די פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

(לב) וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָّבָא צֹאן

לב וַהֲוָה דִּבְרַתָּא שְׁאָר בִּזָּא די בְּזוּ עַמָּא די נְפָקוּ

שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשֶׁת אֲלָפִים:

לְחֵילָא עָנָא שִׁית מְאָה וְשַׁבְעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין:

רש"י◄ וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר הַבָּז • לְפִי שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ לְהָרִים מֶכֶס מִן הַמִּטַּלְטְלִין אֶלָּא מִן הַמַּלְקוֹחַ, כָּתַב אֶת הַלָּשׁוֹן הַזֶּה: וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ, שֶׁבָּא לִכְלָל חֵלֶקָה וְלִכְלָל מֶכֶס, שֶׁהָיָה עוֹדֵף עַל בַּז הַמִּטַּלְטְלִין אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא אִישׁ לוֹ, וְלֹא בָּא לִכְלָל חֵלֶקָה מִסִּפֵּר הַצֹּאן וְגוֹ'•

(לג) וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אָלֶף:

לג וְתוֹרֵי שַׁבְעִין וּתְרֵין אַלְפִין:

(לד) וַחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אָלֶף:

לד וַחֲמָרֵי שִׁתִּין וְחַד אַלְפִין:

(לה) וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף:

לה וְנַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא מִן נְשַׁיָּא די לָא יְדָעָא מִשְׁכְּבֵי דְכוּרָא כָּל נַפְשָׁתָא תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין:

(לו) וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה חֵלֶק הַיֹּצְאִים בַּצָּבָא מִסְפַּר הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

לו וַהֲוַת פַּלְגוּתָא חֶלֶק גֻּבְרַיָּא די נְפָקוּ לְחֵילָא מִנְּיַן עָנָא תְּלַת מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה:

(לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חָמֵשׁ וְשִׁבְעִים:

לז וַהֲוָה נְסִיבָא קֳדָם יְיָ מִן עָנָא שִׁית מְאָה שַׁבְעִין וְחָמֵשׁ:

(לח) וְהַבָּקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים:

לח וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא אַלְפִין וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שַׁבְעִין וּתְרֵין:

(לט) וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אָלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמִכְסָם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים:

לט וַחֲמָרֵי תְּלָתִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ שִׁתִּין וְחָד:

(מ) וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ:

מ וְנַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִין וּנְסִיבְהוֹן קֳדָם יְיָ תְּלָתִין וּתְרֵין נַפְשִׁין:

(מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מא וִיהַב מֹשֶׁה יָת נְסִיב אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא כְּמָא די פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(מב) וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֹּבְאִים:

מב וּמִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל די פְּלַג מֹשֶׁה מִן גֻּבְרַיָּא די נְפָקוּ לְחֵילָא:

רש"י◄ וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה • לְעֵדָה וְהוֹצִיא לָהֶם מִן הָאֲנָשִׁים הַצֹּבְאִים•

(מג) וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

מג וַהֲוַת פַּלְגוּת כְּנִשְׁתָּא מִן עָנָא תְּלַת מְאָה וּתְלָתִין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה:

רש"י◄ וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה • כָּךְ וְכָךְ•

(מד) וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף:

מד וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא אַלְפִין:

(מה) וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

מה וַחֲמָרֵי תְּלָתִין אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה:

(מו) וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף:

מו וְנַפְשָׁא דֶאֱנָשָׁא שִׁתָּא עֲשַׂר אַלְפִין:

(מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֻז אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

מז וּנְסִיב מֹשֶׁה מִפַּלְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דְּאִתַּחַד חַד מִן חַמְשִׁין מִן אֱנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא וִיהַב יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי נָטְרֵי מַטְּרַת מַשְׁכְּנָא דַיְיָ כְּמָא די פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◄ וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְגוֹ'•

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִּים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

מח וְקָרִיבוּ לְוָת מֹשֶׁה די מְמַנַּן עַל אַלְפֵי חֵילָא רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי מָאוָתָא:

רש"י◄ הַפְּקֻדִים • הַמְּמֻנִּים•

(מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:

מט וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה עַבְדָּיךָ קַבִּילוּ יָת חֵשְׁבַּן גַּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא די עִמָּנָא וְלָא שְׁגָא מִנָּנָא אֱנָשׁ:

רש"י◄ וְלֹא־נִפְקַד • וְלֹא נֶחְסַר, וְתַרְגּוּמוֹ "וְלָא שְׁגָא", אַף הוּא בִּלְשׁוֹן אֲרָמִי "חִסְרוֹן", כְּמוֹ (בראשית לא): "אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה" תַּרְגּוּמוֹ: "דַּהֲוַת שָׁגְיָא מִמִּנְיָנָא", וְכֵן (שמואל א כ): כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ" – יֶחְסַר מְקוֹם מוֹשָׁבֶךָ, אִישׁ הָרָגִיל לֵישֵׁב שָׁם, וְכֵן (שם כ): "וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד" – נֶחְסַר מְקוֹמוֹ וְאֵין אִישׁ יוֹשֵׁב שָׁם•

(נ) וַנַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב אֶצְעָדָה

נ וְקָרֵבְנָא יָת קָרְבָּנָא דַיְיָ גְּבַר דְּאַשְׁכַּח מַן דְּהָב

וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה׃

רש״י◄ אֶצְעָדָה • אֵלּוּ צְמִידִים שֶׁל רֶגֶל• וְצָמִיד • שֶׁל יָד• עָגִיל • נִזְמֵי אֹזֶן• וְכוּמָז • דְּפוּס שֶׁל בֵּית הָרֶחֶם, לְכַפֵּר עַל הִרְהוּר הַלֵּב שֶׁל בְּנוֹת מִדְיָן•

שֵׁרִין וְשִׁבְּכִין עִזְקָן קַדְּשִׁין וּמָחוֹז לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתָנָא קֳדָם יְיָ׃

(נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה׃

נא וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת דַּהֲבָא מִנְּהוֹן כָּל מַן דְּעוֹבָדָא׃

(נב) וַיְהִי ׀ כָּל־זְהַב הַתְּרוּמָה נב וַהֲוָה כָּל דְּהַב אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת׃

אַפְּרָשׁוּתָא דִּי אַפְרִישׁוּ קֳדָם יְיָ שִׁתַּת עֲשַׂר אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין סִלְעִין מִן רַבְּנֵי אַלְפִין וּמִן רַבְּנֵי מָאוָתָא׃

(נג) אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ׃

נג גַּבְרֵי דְּחֵילָא בָּזוּ גְּבַר לְנַפְשֵׁהּ׃

(נד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד זִכָּרוֹן לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה׃

נד וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת דַּהֲבָא מִן רַבְּנֵי אַלְפִין וּמָאוָתָא וְאַיְתִיוּ יָתֵהּ לְמִשְׁכַּן זִמְנָא דְּכָרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ׃

◆ יום שלישי כ״ד תמוז ◆

(א) וּמִקְנֶה ׀ רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מָקוֹם מִקְנֶה׃

א וּבְעִיר סַגִּי הֲוָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד תַּקִּיף לַחְדָא וַחֲזוֹ יָת אַרַע יַעְזֵר וְיָת אַרַע גִּלְעָד וְהָא אַתְרָא אֲתַר כְּשַׁר לְבֵית בְּעִיר׃

(ב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר׃

ב וַאֲתוֹ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה וּלְאֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְרַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא לְמֵימָר׃

(ג) עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וּנְבוֹ וּבְעוֹן׃

ג מַכְלְלְתָּא וּמַלְבֶּשְׁתָּא וְכוּמְרִין וּבֵית נִמְרִין וּבֵית חֶשְׁבָּנָא וּבַעֲלֵי דְבָבָא (וְכִימָא) וְסִיעַת בֵּית קֻבְרְתָּא דְּמֹשֶׁה וּבְעוֹן׃

רש״י◄ עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְגוֹ׳ • מֵאֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג הָיוּ•

(ד) הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה׃

ד אַרְעָא דִּי מְחָא יְיָ יָת יָתְבָהָא קֳדָם כְּנִשְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל אַרַע כְּשָׁרָא לְבֵית בְּעִיר הִיא וּלְעַבְדָּיךָ אִית בְּעִיר׃

(ה) וַיֹּאמְרוּ אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן׃

ה וַאֲמָרוּ אִם אַשְׁכַּחְנָא רַחֲמִין בְּעֵינָיךָ תִּתְיְהִיב יָת אַרְעָא הָדָא לְעַבְדָּיךָ לְאַחֲסָנָא לָא תְעַבְרִנָּנָא יָת יַרְדְּנָא׃

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאַחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה׃

ו וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאֲחֵיכוֹן יֵעֲלוּן לְקְרָבָא וְאַתּוּן תֵּיתְבוּן הָכָא׃

רש״י◄ הַאַחֵיכֶם • לְשׁוֹן תְּמִיהָה הוּא•

(ז) וְלָמָּה תְנִיאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה׃

ז וּלְמָא תּוֹנוּן יָת לִבָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּמֶעְבַּר לְאַרְעָא דִּיהַב לְהוֹן יְיָ׃

רש״י◄ וְלָמָּה תְנִיאוּן • תְּסִירוּ וְתִמְנְעוּ לִבָּם מֵעֲבֹר, שֶׁיִּהְיוּ סְבוּרִים שֶׁאַתֶּם יְרֵאִים לַעֲבֹר מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה וְחוֹזֵק הָעָרִים וְהָעָם•

(ח) כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלְחִי אֹתָם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ׃

ח כְּדֵין עֲבָדוּ אֲבָהַתְכוֹן כַּד שְׁלָחִית יָתְהוֹן מֵרְקַם גֵּיאָה לְמֶחֱזֵי יָת אַרְעָא׃

רש״י◄ מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ • כָּךְ שְׁמָהּ וּשְׁנֵי קָדֵשׁ הָיוּ•

(ט) וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיְנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה׃

ט וּסְלִיקוּ עַד נַחְלָא דְאִתְכְּלָא וַחֲזוֹ יָת אַרְעָא וְאוֹנִיוּ יָת לִבָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלָא לְמֵעַל לְאַרְעָא דִּיהַב לְהוֹן יְיָ׃

(י) וַיִּחַר־אַף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר׃

י וּתְקֵף רָגְזָא דַיְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא וְקַיֵּים לְמֵימָר׃

(יא) אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מִלְּאוּ אַחֲרָי׃

יא אִם יֶחֱזוּן גַּבְרַיָּא דִּסְלִיקוּ מִמִּצְרַיִם מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵלָא יָת אַרְעָא דִּי קַיֵּמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֲרֵי לָא אַשְׁלִימוּ בָּתַר דַּחֲלָתִי׃

שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום לפרשת מטות־מסעי – יום רביעי כ"ה תמוז

(יב) בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי מִלְּאוּ אַחֲרֵי יְהוָה:

יב אֶלָּהֵן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה קְנִזָּאָה וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן אֲרֵי אַשְׁלִימוּ בָּתַר דַּחַלְתָּא דַיְיָ:

רש"י◄ הַקְּנִזִּי • (סוטה יא) חוֹרְגוֹ שֶׁל קְנַז הָיָה וְיָלְדָה לוֹ אִמּוֹ שֶׁל כָּלֵב אֶת עָתְנִיאֵל•

(יג) וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֹּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה:

יג וּתְקֵף רָגְזָא דַיְיָ בְּיִשְׂרָאֵל וְטָרְדִנּוּן בְּמַדְבְּרָא אַרְבְּעִין שְׁנִין עַד דְּסַף כָּל דָּרָא דַּעֲבִיד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ וַיְנִעֵם • וַיְטַלְטְלֵם, מִן "נָע וָנָד" (ס"א וְטִלְטֵלֵם בְּנָע וָנָד)•

(יד) וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:

יד וְהָא קַמְתּוּן חְלַף אֲבָהַתְכוֹן תַּלְמִידֵי גֻּבְרַיָּא חַיָּבַיָּא לְאוֹסָפָא עוֹד עַל תְּקוֹף רָגְזָא דַיְיָ לְיִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ לִסְפּוֹת • כְּמוֹ (ישעיה כט): "סְפוּ שָׁנָה עַל־שָׁנָה" (ירמיה ז): "עֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ וְגוֹ'" לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת•

(טו) כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה:

טו אֲרֵי תְתוּבוּן מִבָּתַר דַּחַלְתֵּהּ וְיוֹסֵף עוֹד לְאַחֲרוּתְהוֹן בְּמַדְבְּרָא וּתְחַבְּלוּן לְכָל עַמָּא הָדֵין:

(טז) וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ:

טז וְקָרִיבוּ לְוָתֵהּ וַאֲמָרוּ חַטְרִין דְּעָן נִבְנֵי לִבְעִירָנָא הָכָא וְקִרְוִין לְטַפְּלָנָא:

רש"י◄ נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה • חָסִים הָיוּ עַל מָמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁהִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: לֹא כָן, עֵשׂוּ הָעִקָּר – עִקָּר, וְהַטָּפֵל – טָפֵל. בְּנוּ לָכֶם תְּחִלָּה עָרִים לְטַפְּכֶם וְאַחַר־כָּךְ גְּדֵרוֹת לְצֹאנְכֶם•

(יז) וַאֲנַחְנוּ נֶחָלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנֻם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפֵּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

יז וַאֲנַחְנָא נִזְדָּרֵז מַכְּעִין קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דִּי נְעַלְנוּן לְאַתְרֵיהוֹן וְיֵתְבוּן טַפְּלָנָא בְּקִרְוִין כְּרֵיכַן מִן קֳדָם יָתְבֵי אַרְעָא:

רש"י◄ וַאֲנַחְנוּ נֶחָלֵץ חֲשִׁים • נִזְדַּיֵּן מְהֵירִים, כְּמוֹ (ישעיה ח): "מַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז", (שם ה): "יְמַהֵר יָחִישָׁה"• לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • בְּרָאשֵׁי גְּיָסוֹת, מִתּוֹךְ שֶׁגִּבּוֹרִים הָיוּ, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּגָד (דברים לג): "וְטָרַף זְרוֹעַ אַף־קָדְקֹד". וְאַף מֹשֶׁה חָזַר וּפֵרֵשׁ לָהֶם בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים (שם ג): "וָאֲצַוֶּה אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא וְגוֹ' חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חָיִל". וּבִירִיחוֹ כְּתִיב (יהושע ו): "וְהֶחָלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם". זֶה רְאוּבֵן וְגָד שֶׁקִּיְּמוּ תְּנָאָם• וְיָשַׁב טַפֵּנוּ • בְּעוֹדֵנוּ אֵצֶל אַחֵינוּ• בְּעָרֵי הַמִּבְצָר • שֶׁנִּבְנָה עַכְשָׁו•

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאַף מֹשֶׁה חָזַר וּפֵרֵשׁ לָהֶם בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים (לב, יז)

לְרש"י הוּקְשָׁה, מַדּוּעַ לֹא נֶאֱמַר בְּמַעֲנֶה מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן שֶׁיֵּלְכוּ רֹאשׁוֹנִים, בְּרָאשֵׁי גְּיָסוֹת? וְעַל זֶה מֵבִיא שֶׁבְּפָרָשַׁת דְּבָרִים פֵּרֵשׁ מֹשֶׁה אֶת דְּבָרָיו, שֶׁמַּה שֶׁאָמַר לָהֶם אִם תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי ה' לַמִּלְחָמָה (פָּסוּק כ) הִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁיֵּלְכוּ רֹאשׁוֹנִים - חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם. (בְּאוּרִים לְפֵרוּשׁ רש"י ד ענמ' 279)

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ:

יח לָא נְתוּב לְבֵיתָנָא עַד דְּיִתְחַסְנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסַנְתֵּהּ:

(יט) כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַّרְדֵּן מִזְרָחָה:

יט אֲרֵי לָא נַחְסִין עִמְּהוֹן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וּלְהָלָא אֲרֵי קַבֵּלְנָא אַחֲסַנְתָּנָא לָנָא מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא מַדִּינְחָא:

רש"י◄ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְגוֹ' • בָּעֵבֶר הַמַּעֲרָבִי• כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ • כְּבָר קִבַּלְנוּהָ בָּעֵבֶר הַמִּזְרָחִי•

◆ יום רביעי כ"ה תמוז ◆

(כ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה:

כ וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אִם תַּעְבְּדוּן יָת פִּתְגָּמָא הָדֵין אִם תִּזְדָּרְזוּן קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לְקָרְבָא:

(כא) וְעָבַר לָכֶם כָּל־חָלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת־אֹיְבָיו מִפָּנָיו:

כא וַיַּעְבֹּר לְכוֹן כָּל דִּמְזָרֵז יָת יַרְדְּנָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ עַד דִּיתְרַךְ יָת בַּעֲלֵי דְּבָבוֹהִי מִן קֳדָמוֹהִי:

(כב) וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וְהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהוָה:

כב וְתִתְכְּבֵשׁ אַרְעָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ וּבָתַר כֵּן תְּתוּבוּן וּתְהוֹן זַכָּאִין מִן קֳדָם יְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וּתְהֵי אַרְעָא הָדָא לְכוֹן לְאַחֲסָנָא קֳדָם יְיָ:

(כג) וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חָטָאתֶם לַיהוָה וִדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:

כג וְאִם לָא תַעְבְּדוּן כֵּן הָא חַבְתּוּן קֳדָם יְיָ וּדְעוּ חוֹבַתְכוֹן דִּי תַשְׁכַּח יָתְכוֹן:

(כד) בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצֹנַאכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ׃

כד בְּנוּ לְכוֹן קִרְוִין לְטַפְּלְכוֹן וְחַטְרִין לְצַנְכוֹן וּדְיִפּוֹק מִפּוּמְכוֹן תַּעַבְּדוּן׃

רש״י◄ לְצֹנַאכֶם • תֵּבָה זוֹ מִגִּזְרַת (תהלים ח): "צֹנָה וַאֲלָפִים כֻּלָּם", שֶׁאֵין בּוֹ אֶל"ף מַפְסִיק בֵּין נו"ן לְצָדֵ"י. וְאֶל"ף שֶׁבָּא כָּאן אַחַר הַנּוּ"ן בִּמְקוֹם הֵ"א שֶׁל צֹנָה הוּא, מִיסּוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן לְמַדְתִּי כֵּן• וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ • לְגָבֹהַּ, שֶׁקִּבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם לַעֲבֹר לַמִּלְחָמָה עַד כִּבּוּשׁ וְחִלּוּק; שֶׁמֹּשֶׁה לֹא בִּקֵּשׁ מֵהֶם אֶלָּא "וְנִכְבְּשָׁה ... וְאַחַר תָּשֻׁבוּ", וְהֵם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם "עַד הִתְנַחֵל", הֲרֵי הוֹסִיפוּ לְהִתְעַכֵּב שֶׁבַע שֶׁחִלְּקוּ וְכֵן עָשׂוּ•

(כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי מְצַוֶּה׃

כה וַאֲמָרוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמֵימָר עַבְדָּיךָ יַעְבְּדוּן כְּמָא דִּי רִבּוֹנִי מְפַקֵּד׃

רש״י◄ וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד • כֻּלָּם כְּאִישׁ אֶחָד•

(כו) טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד׃

כו טַפְּלָנָא נָשָׁנָא גֵּיתָנָא וְכָל בְּעִירָנָא יִהוֹן תַּמָּן בְּקִרְוֵי גִּלְעָד׃

(כז) וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל־חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹּבֵר׃

כז וְעַבְדָּיךָ יַעְבְּרוּן כָּל מְזָרַז חֵילָא קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לְקְרָבָא כְּמָא דִי רִבּוֹנִי מְמַלֵּל׃

(כח) וַיְצַו לָהֶם מֹשֶׁה אֵת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי אָבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

כח וּפַקֵּיד לְהוֹן מֹשֶׁה יָת אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְיָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְיָת רֵישֵׁי אֲבָהַת שִׁבְטַיָּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש״י◄ וַיְצַו לָהֶם • כְּמוֹ עֲלֵיהֶם, וְעַל תְּנָאָם מִנָּה אֶלְעָזָר וִיהוֹשֻׁעַ. כְּמוֹ (שמות יד): "ה' יִלָּחֶם לָכֶם"•

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן אִתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חָלוּץ לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה׃

כט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם יַעְבְּרוּן בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמְּכוֹן יָת יַרְדְּנָא כָּל דִּמְזָרַז לִקְרָבָא קֳדָם עַמָּא וְתִתְכְּבַשׁ אַרְעָא קֳדָמֵיכוֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן יָת אַרְעָא דְגִלְעָד לְאַחֲסָנָא׃

(ל) וְאִם־לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֶאֱחֲזוּ בְתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃

ל וְאִם לָא יַעְבְּרוּן מְזָרְזִין עִמְּכוֹן וְיִתְחַסְנוּן בֵּינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דְכְנָעַן׃

(לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה׃

לא וַאֲתִיבוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֵימָר יָת דִּי מַלִּיל יְיָ לְעַבְדָּיךָ כֵּן נַעְבֵּד׃

(לב) נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃

לב נַחְנָא נְעִבַּר מְזָרְזִין קֳדָם עַמָּא דַיְיָ לְאַרְעָא דִכְנָעַן וְעִמָּנָא אֲחוּדַת אַחֲסַנְתָּנָא מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא׃

רש״י◄ וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ • כְּלוֹמַר, בְּיָדֵינוּ וּבִרְשׁוּתֵנוּ תִּהְיֶה אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר הַזֶּה•

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלֶכֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלֶכֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בִּגְבֻלֹת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב׃

לג וִיהַב לְהוֹן מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא דִּמְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף יָת מַלְכוּת סִיחוֹן מַלְכָּא דַאֱמוֹרָאָה וְיָת מַלְכוּת עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן אַרְעָא לְקִרְוָהָא בִּתְחוּמִין קִרְוֵי אַרְעָא סְחוֹר סְחוֹר׃

(לד) וַיִּבְנוּ בְנֵי־גָד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־עֲטָרֹת וְאֵת עֲרֹעֵר׃

לד וּבְנוּ בְנֵי גָד יָת דִּיבוֹן וְיָת עֲטָרוֹת וְיָת עֲרֹעֵר׃

(לה) וְאֶת־עַטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֵר וְיָגְבְּהָה׃

לה וְיָת עַטְרוֹת שׁוֹפָן וְיָת יַעְזֵר וְרָמָתָא׃

(לו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרָן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן׃

לו וְיָת בֵּית נִמְרָה וְיָת בֵּית הָרָן קִרְוִין כְּרִיכַן וְחַטְרִין דְּעָן׃

רש״י◄ עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן • זֶה סוֹף הַפָּסוּק מוּסָב עַל תְּחִלַּת הָעִנְיָן: "וַיִּבְנוּ בְנֵי־גָד אֶת־הָעָרִים הַלָּלוּ לִהְיוֹת עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרוֹת צֹאן"•

(לז) וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלֵא וְאֵת קִרְיָתָיִם׃

לז וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנוֹ יָת חֶשְׁבּוֹן וְיָת אֶלְעָלֵא וְיָת קִרְיָתָיִם׃

(לח) וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן מוּסָבֹת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ׃

לח וְיָת נְבוֹ וְיָת בַּעַל מְעוֹן מַקְּפַן שְׁמָהָן וְיָת שִׂבְמָה וּקְרוֹ בִּשְׁמָהָן יָת שְׁמָהַת קִרְוַיָּא דִּי בְנוֹ׃

רש״י◄ וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן מוּסָבֹת שֵׁם • נְבוֹ וּבַעַל מְעוֹן – שְׁמוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים הֵם, וְהָיוּ הָאֱמוֹרִיִּים קוֹרִים עָרֵיהֶם עַל שֵׁם עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם, וּבְנֵי רְאוּבֵן הֵסַבּוּ אֶת שְׁמָם לְשֵׁמוֹת אֲחֵרִים, וְזֶהוּ "מוּסָבֹת שֵׁם" – נְבוֹ וּבַעַל מְעוֹן מוּסָבוֹת לְשֵׁם אַחֵר• וְאֶת־שִׂבְמָה • בָּנוּ שִׂבְמָה, (ס"א בִּשְׂמָה וְעַיֵּן רַמְבַּ"ן) וְהִיא שֵׁבֶם הָאֱמוֹרָה לְמַעְלָה•

(לט) וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהָ וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ׃

לט וַאֲזָלוּ בְּנֵי מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד וְכִבְשׁוּהָ וְתָרִיךְ יָת אֱמוֹרָאָה דִּי בַהּ׃

שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום לפרשת מטות־מסעי – יום רביעי כ״ה תמוז

רש״י◄ **וַיּוֹרֶשׁ •** כְּתַרְגּוּמוֹ וְתָרִיךְ, שֶׁתֵּבֵת רֵישׁ מִשַּׁמֶּשֶׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יְרֻשָּׁה וּלְשׁוֹן הוֹרָשָׁה, שֶׁהוּא טֵרוּד וְתֵרוּף•

(מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ:
(מא) וְיָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חַוֹּתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוֹּת יָאִיר:

מ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה יָת גִּלְעָד לְמָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה וִיתֵב בַּהּ:
מא וְיָאִיר בַּר מְנַשֶּׁה אֲזַל וּכְבַשׁ יָת כַּפְּרָנֵיהוֹן וּקְרָא יָתְהֶן כַּפְּרָנֵי יָאִיר:

רש״י◄ **חַוֹּתֵיהֶם •** כַּפְּרָנֵיהוֹן• **וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוֹּת יָאִיר •** לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים קָרָאם בִּשְׁמוֹ לְזִכָּרוֹן•

(מב) וְנֹבַח הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קְנָת וְאֶת־בְּנֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח בִּשְׁמוֹ:

מב וְנֹבַח אֲזַל וּכְבַשׁ יָת קְנַת וְיָת בַּפְּרָנָהָא וּקְרָא לַהּ נֹבַח בִּשְׁמֵהּ: פ פ פ

רש״י◄ **וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח •** 'לָהּ' אֵינוֹ מַפִּיק הֵ״א, וְרָאִיתִי בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם לָהּ שֵׁם זֶה, לְפִיכָךְ הוּא רָפֶה, שֶׁמַּשְׁמָעוּת מִדְרָשׁוֹ כְּמוֹ 'לֹא'. וּתְמַהֲנִי מַה יִּדְרֹשׁ בִּשְׁתֵּי תֵבוֹת הַדּוֹמוֹת לָהּ (רות ב): "וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז", (זכריה ה) "לִבְנוֹת־לָהּ בַּיִת":

חסלת פרשת מטות

פרשת מסעי

(א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

א אִלֵּין מַטְלָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נְפָקוּ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

רש״י◄ **אֵלֶּה מַסְעֵי •** לָמָּה נִכְתְּבוּ הַמַּסָּעוֹת הַלָּלוּ? לְהוֹדִיעַ חֲסָדָיו שֶׁל מָקוֹם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁגָּזַר עֲלֵיהֶם לְטַלְטְלָם וְלַהֲנִיעָם בַּמִּדְבָּר, לֹא תֹּאמַר שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטַלְטְלִים מִמַּסָּע לְמַסָּע כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן אֶלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מַסָּעוֹת; צֵא מֵהֶם י״ד, שֶׁכֻּלָּם הָיוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה קֹדֶם גְּזֵרָה, מִשֶּׁנָּסְעוּ מַרְעֶמְסֵס עַד שֶׁבָּאוּ לְרִתְמָה שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁתַּלְּחוּ הַמְרַגְּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יב): "וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וְגוֹ'", (שם יג): "שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וְגוֹ'". וְכָאן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה", לָמַדְתָּ, שֶׁהִיא בְּמִדְבַּר פָּארָן, וְעוֹד הוֹצֵא מִשָּׁם שְׁמוֹנֶה מַסָּעוֹת שֶׁהָיוּ לְאַחַר מִיתַת אַהֲרֹן – מֵהֹר הָהָר עַד עַרְבוֹת מוֹאָב בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים נִמְצָא שֶׁכָּל שְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה לֹא נָסְעוּ אֶלָּא עֶשְׂרִים מַסָּעוֹת. זֶה מִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן. וְרַבִּי תַּנְחוּמָא דָּרַשׁ בּוֹ דְּרָשָׁה אַחֶרֶת: מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה בָּנוּ חוֹלֶה וְהוֹלִיכוֹ לְמָקוֹם רָחוֹק לְרַפְּאוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁהָיוּ חוֹזְרִין, הִתְחִיל אָבִיו מוֹנֶה כָּל הַמַּסָּעוֹת. אָמַר לוֹ: כָּאן יָשַׁנְנוּ, כָּאן הוּקַרְנוּ, כָּאן חָשַׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ וְכוּ' (במדבר רבה)•

(ב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם:

ב וּכְתַב מֹשֶׁה יָת מַפְּקָנֵיהוֹן לְמַטְלָנֵיהוֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ וְאִלֵּין מַטְלָנֵיהוֹן לְמַפְּקָנֵיהוֹן:

(ג) וַיִּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל־מִצְרָיִם:
(ד) וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר וּבֵאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים:

ג וּנְטָלוּ מֵרַעְמְסֵס בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּחַמְשָׂא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא קַדְמָאָה מִבָּתַר פִּסְחָא נְפָקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִישׁ גְּלִי לְעֵינֵי כָּל מִצְרָאֵי:
ד וּמִצְרָאֵי מְקַבְּרִין יָת דִּי קְטַל יְיָ בְּהוֹן כָּל בּוּכְרָא וּבְטָעֲוָתְהוֹן עֲבַד יְיָ דִּינִין:

רש״י◄ **וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים •** טְרוּדִים בְּאֶבְלָם•

(ה) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וַיַּחֲנוּ בְּסֻכֹּת:
(ו) וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר:
(ז) וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם וַיָּשָׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בַּעַל צְפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל:
(ח) וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְמָרָה:
(ט) וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם:
(י) וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף:
(יא) וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־סִין:
(יב) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדָפְקָה:
(יג) וַיִּסְעוּ מִדָּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאָלוּשׁ:
(יד) וַיִּסְעוּ מֵאָלוּשׁ וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִם וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם לִשְׁתּוֹת:
(טו) וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינָי:

ה וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וּשְׁרוֹ בְּסֻכֹּת:
ו וּנְטָלוּ מִסֻּכֹּת וּשְׁרוֹ בְּאֵתָם דִּי בִּסְטַר מַדְבְּרָא:
ז וּנְטָלוּ מֵאֵתָם וְתָב עַל פּוּם חִירָתָא דִּי קֳדָם בְּעֵל צְפוֹן וּשְׁרוֹ קֳדָם מִגְדֹּל:
ח וּנְטָלוּ מִן פּוּם חִירָתָא וַעֲבָרוּ בְּגוֹ יַמָּא לְמַדְבְּרָא וַאֲזָלוּ מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא דְּאֵתָם וּשְׁרוֹ בְּמָרָה:
ט וּנְטָלוּ מִמָּרָה וַאֲתוֹ לְאֵילִם וּבְאֵילִם תְּרֵי עֲשַׂר מַבּוּעִין דְּמַיִן וְשַׁבְעִין דִּקְלִין וּשְׁרוֹ תַּמָּן:
י וּנְטָלוּ מֵאֵילִם וּשְׁרוֹ עַל יַמָּא דְסוּף:
יא וּנְטָלוּ מִיַּמָּא דְסוּף וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְסִין:
יב וּנְטָלוּ מִמַּדְבְּרָא דְסִין וּשְׁרוֹ בְּדָפְקָה:
יג וּנְטָלוּ מִדָּפְקָה וּשְׁרוֹ בְּאָלוּשׁ:
יד וּנְטָלוּ מֵאָלוּשׁ וּשְׁרוֹ בִּרְפִידִם וְלָא הֲוָה תַּמָּן מַיָּא לְעַמָּא לְמִשְׁתֵּי:
טו וּנְטָלוּ מֵרְפִידִם וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי:

(טז) וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה:

(יז) וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת:

(יח) וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:

רש״י◄ וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה• עַל שֵׁם לָשׁוֹן הָרָע שֶׁל מְרַגְּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכ): "מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יּוֹסִיף לְךָ לָשׁוֹן רְמִיָּה חִצֵּי גִּבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלֵי רְתָמִים"•

(יט) וַיִּסְעוּ מֵרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹּן פָּרֶץ:

(כ) וַיִּסְעוּ מֵרִמֹּן פָּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:

(כא) וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה:

(כב) וַיִּסְעוּ מֵרִסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקְהֵלָתָה:

(כג) וַיִּסְעוּ מִקְּהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר:

(כד) וַיִּסְעוּ מֵהַר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה:

(כה) וַיִּסְעוּ מֵחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת:

(כו) וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת:

(כז) וַיִּסְעוּ מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתָרַח:

(כח) וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה:

(כט) וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה:

(ל) וַיִּסְעוּ מֵחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמֹסֵרוֹת:

(לא) וַיִּסְעוּ מִמֹּסֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן:

(לב) וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָּד:

(לג) וַיִּסְעוּ מֵחֹר הַגִּדְגָּד וַיַּחֲנוּ בְּיָטְבָתָה:

(לד) וַיִּסְעוּ מִיָּטְבָתָה וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה:

(לה) וַיִּסְעוּ מֵעַבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן גָּבֶר:

(לו) וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיֹן גָּבֶר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צִן הִוא קָדֵשׁ:

(לז) וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהֹר הָהָר בְּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם:

(לח) וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הֹר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ:

רש״י◄ עַל־פִּי ה׳• מְלַמֵּד שֶׁמֵּת בְּנִשִּׁיקָה•

(לט) וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמְאַת שָׁנָה בְּמֹתוֹ בְּהֹר הָהָר:

(מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד וְהוּא־יֹשֵׁב בַּנֶּגֶב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י◄ וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי• (ר״ה ג) כָּאן לִמָּדְךָ, שֶׁמִּיתַת אַהֲרֹן הִיא הַשְּׁמוּעָה, שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ עַנְנֵי כָּבוֹד וּכְסָבוּר שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ חָזַר וּכְתָבָהּ•

~ נקודות משיחות קודש ~

וּכְסָבוּר שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל (לג, מ)

יֵשׁ לְדַיֵּק בָּזֶה, הֲרֵי מְדַבֵּר בַּעֲמָלֵק, כְּפֵרוּשׁ רש״י לָעֵיל (חֻקַּת כא, א): וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי . . . זֶה עֲמָלֵק. וַהֲרֵי עֲמָלֵק הוּא רְצוּעַת מַרְדּוּת לְיִשְׂרָאֵל, מְזַמָּן בְּכָל עֵת לְפַרְעָנוּת (רש״י שם), וְהוּא נִלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל גַּם בִּרְפִידִים, בְּחַיָּיו שֶׁל אַהֲרֹן, וּמַה הַכַּוָּונָה שֶׁסָּבוּר שֶׁנִּתְּנָה **רְשׁוּת** לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל? אֶלָּא כַּוָּונַת רש״י הִיא, שֶׁעֲמָלֵק יָצָא לַמִּלְחָמָה לֹא כַּעֲמָלֵק, שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הִזְדַּמְּנוּת לִפְגֹּעַ בְּיִשְׂרָאֵל, מֵחֲמַת סִלּוּק עַנְנֵי הַכָּבוֹד, אֶלָּא כִּכְנַעֲנִי, שֶׁסָּבוּר שֶׁנִּתְּנָה **רְשׁוּת** לְהִלָּחֵם בָּהֶם. הַכָּתוּב מְלַמְּדֵנוּ גֹּדֶל חֲשִׁיבוּת מִיתַת אַהֲרֹן: מִיתָתוֹ עַצְמָהּ (לֹא סִלּוּק עַנְנֵי הַכָּבוֹד) יָצְרָה אֶת הָרֹשֶׁם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל. (בֵּאוּרִים לְפֵרוּשׁ רש״י ד עמ׳ 290)

(מא) וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצַלְמֹנָה:

מא וּנְטָלוּ מֵהֹר טוּרָא וּשְׁרוֹ בְּצַלְמֹנָה:

(מב) וַיִּסְעוּ מִצַּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוּנֹן:

מב וּנְטָלוּ מִצַּלְמֹנָה וּשְׁרוֹ בְּפוּנֹן:

(מג) וַיִּסְעוּ מִפּוּנֹן וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת:

מג וּנְטָלוּ מִפּוּנֹן וּשְׁרוֹ בְּאֹבֹת:

(מד) וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים בִּגְבוּל מוֹאָב:

מד וּנְטָלוּ מֵאֹבֹת וּשְׁרוֹ בִּמְגִזַּת עֲבָרֵאי בִּתְחוּם מוֹאָב:

רש״י◄ בְּעִיֵּי הָעֲבָרִים • לְשׁוֹן חֳרָבוֹת וְגַלִּים כְּמוֹ (מיכה א): "לְעִי הַשָּׂדֶה", (תהילים עט): "שָׂמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם לְעִיִּים"•

(מה) וַיִּסְעוּ מֵעִיִּים וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן גָּד:

מה וּנְטָלוּ מִמְּגִזַּתָא וּשְׁרוֹ בְּדִיבֹן גָּד:

(מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה:

מו וּנְטָלוּ מִדִּיבֹן גָּד וּשְׁרוֹ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה:

(מז) וַיִּסְעוּ מֵעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נְבוֹ:

מז וּנְטָלוּ מֵעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה וּשְׁרוֹ בְּטוּרֵי דַעֲבָרָאֵי דְּקֳדָם נְבוֹ:

(מח) וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ:

מח וּנְטָלוּ מִטּוּרֵי דַעֲבָרָאֵי וּשְׁרוֹ בְּמֵישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דְּיֵרֵחוֹ:

(מט) וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת מוֹאָב:

מט וּשְׁרוֹ עַל יַרְדְּנָא מִבֵּית יְשִׁימוֹת עַד מֵישַׁר שִׁטִּין בְּמֵישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב:

רש״י◄ מִבֵּית הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים • כָּאן לְמֻדָּךְ שִׁעוּר מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל י״ב מִיל, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: "לִדֵּידִי חֲזֵי לִי הַהוּא אַתְרָא וְכוּ'": אָבֵל הַשִּׁטִּים • מִישׁוֹר שֶׁל שִׁטִּים "אָבֵל" שְׁמוֹ•

◆ יום חמישי כ״ו תמוז ◆

(נ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרִחוֹ לֵאמֹר:

נ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמֵישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דְּיֵרֵחוֹ לְמֵימָר:

(נא) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:

נא מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּכְנָעַן:

רש״י◄ כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן וְגוֹ' וְהוֹרַשְׁתֶּם וְגוֹ' • וַהֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים הִזְהִרוּ עַל כָּךְ? אֶלָּא כָּךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: כְּשֶׁאַתֶּם עוֹבְרִים בַּיַּרְדֵּן בַּיַּבָּשָׁה עַל־מְנַת כֵּן תַּעַבְרוּ. וְאִם לָאו – מַיִם בָּאִין וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם; וְכֵן מָצִינוּ שֶׁאָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ בְּעוֹדָם בַּיַּרְדֵּן•

(נב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבַּדְתֶּם אֶת כָּל־מַשְׂכִּיתָם וְאֵת כָּל־צַלְמֵי מַסֵּכָתָם תְּאַבֵּדוּ וְאֵת כָּל־בָּמוֹתָם תַּשְׁמִידוּ:

נב וּתְתָרְכוּן יָת כָּל יָתְבֵי אַרְעָא מִן קָדָמֵיכוֹן וְתֵבְדוּן יָת כָּל בֵּית סִגְדֵתְהוֹן וְיָת כָּל צַלְמֵי מַתְּכַתְהוֹן תֵּבְדוּן וְיָת כָּל בָּמַתְהוֹן תְּשֵׁצוּן:

רש״י◄ וְהוֹרַשְׁתֶּם • וְגֵרַשְׁתֶּם• מַשְׂכִּיתָם • כְּתַרְגּוּמוֹ: "בֵּית סִגְדֵתְהוֹן", עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מְסַכְּכִין אֶת הַקַּרְקַע בְּרִצְפַּת אֲבָנִים שֶׁל שַׁיִשׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת עֲלֵיהֶם בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, כְּדִכְתִיב (ויקרא כו): "וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ"• מַסֵּכֹתָם • כְּתַרְגּוּמוֹ: מַתְּכַתְהוֹן•

(נג) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וֵישַׁבְתֶּם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת אֹתָהּ:

נג וּתְתָרְכוּן יָת יָתְבֵי אַרְעָא וְתֵיתְבוּן בַּהּ אֲרֵי לְכוֹן יְהָבִית יָת אַרְעָא לְמֵירַת יָתַהּ:

רש״י◄ וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ • וְהוֹרַשְׁתֶּם אוֹתָהּ מִיּוֹשְׁבֶיהָ וְאָז וֵישַׁבְתֶּם־בָּהּ – תּוּכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּהּ, וְאִם לָאו – לֹא תּוּכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּהּ•

(נד) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב תַּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנָחָלוּ:

נד וְתַחְסְנוּן יָת אַרְעָא בְּעַדְבָא לְזַרְעַיְתְכוֹן לְסַגִּיאֵי תַּסְגּוּן יָת אַחֲסַנְתְּהוֹן וְלִזְעֵירֵי תַּזְעִירוּן יָת אַחֲסַנְתְּהוֹן לִדְיִפּוֹק לֵהּ תַּמָּן עַדְבָא דִּי לֵהּ יְהֵי לְשִׁבְטֵי אֲבָהַתְכוֹן תַּחְסְנוּן:

רש״י◄ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה • מִקְרָא קָצָר הוּא זֶה: אֶל מָקוֹם אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל, לוֹ יִהְיֶה• לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם • (ב"ב קיז) לְפִי חֶשְׁבּוֹן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. דָּבָר אַחֵר: בִּשְׁנַיִם עָשָׂר גְּבוּלִין כְּמִנְיַן הַשְּׁבָטִים•

(נה) וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשֹׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִנִים בְּצִדֵּיכֶם

נה וְאִם לָא תְּתָרְכוּן יָת יָתְבֵי אַרְעָא מִן קֳדָמֵיכוֹן וִיהֵי דִּי תַשְׁאֲרוּן מִנְּהוֹן לְסִיעַן נָטְלַן זְיָן לָקָבְלֵיכוֹן וּלְמַשְׁרְיַן מַקְפַּנְכוֹן וּיעִיקוּן

וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:

לְכוֹן עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן יָתְבִין בַּהּ:

רש״י◄ **וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם•** יִהְיֶה לָכֶם לְרָעָה. **לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם•** לִיתֵדוֹת הַמְנַקְּרִים עֵינֵיכֶם. תַּרְגּוּם שֶׁל יְתֵדוֹת: "סִיכְיָא". **וְלִצְנִנִים•** פּוֹתְרִים בּוֹ הַפּוֹתְרִים לְשׁוֹן מְסוּכַת קוֹצִים הַסּוֹכֶכֶת אֶתְכֶם לִסְגֹּר וְלִכְלֹא אֶתְכֶם מֵאֵין יוֹצֵא וָבָא. **וְצָרְרוּ אֶתְכֶם•** כְּתַרְגּוּמוֹ.

(נו) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם:

נו וִיהֵי כְּמָא די חֲשָׁבִית לְמֶעְבַּד לְהוֹן אֶעְבֵּד לְכוֹן:

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ:

ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָלִין לְאַרְעָא דִּכְנָעַן דָּא אַרְעָא די תִתְפְּלֵג לְכוֹן בְּאַחֲסָנָא אַרְעָא דִּכְנָעַן לִתְחוּמָהָא:

רש״י◄ **זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם וְגוֹ׳•** לְפִי שֶׁהִרְבָּה מִצְוֹת נוֹהֲגוֹת בָּאָרֶץ וְאֵין נוֹהֲגִין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הֶצְרֵךְ לִכְתֹּב מַצְרָנֵי גְּבוּלֵי רוּחוֹתֶיהָ סָבִיב. לוֹמַר לְךָ: מִן הַגְּבוּלִים הַלָּלוּ וְלִפְנִים הַמִּצְוֹת נוֹהֲגוֹת. **תִּפֹּל לָכֶם•** עַל שֵׁם שֶׁנִּתְחַלְּקָה בְּגוֹרָל נִקְרֵאת חֵלֶקָה לְשׁוֹן נְפִילָה. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה אוֹמֵר: עַל־יְדֵי שֶׁהִפִּיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שָׂרֵיהֶם שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת מִן הַשָּׁמַיִם וּכְפָתָן לִפְנֵי מֹשֶׁה, אָמַר לוֹ: רְאֵה, אֵין בָּהֶם עוֹד כֹּחַ!.

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קֵדְמָה:

ג וִיהֵי לְכוֹן רוּחַ דְּרוֹמָא מִמַּדְבְּרָא דְצִן עַל תְּחוּמֵי אֱדוֹם וִיהֵי לְכוֹן תְּחוּם דְּרוֹמָא מִסְּיָפֵי יַמָּא דְמִלְחָא קְדוּמָא:

רש״י◄ **וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב•** רוּחַ דְּרוֹמִית אֲשֶׁר מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב. **מִמִּדְבַּר־צִן•** אֲשֶׁר אֵצֶל אֱדוֹם מַתְחֶלֶת מִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית שֶׁל אֶרֶץ תִּשְׁעַת הַמַּטּוֹת. כֵּיצַד? שֶׁלֹּשׁ אֲרָצוֹת יוֹשְׁבוֹת בְּדָרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זוֹ אֵצֶל זוֹ: קְצָת אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֶרֶץ אֱדוֹם כֻּלָּהּ, וְאֶרֶץ מוֹאָב כֻּלָּהּ; אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית־מַעֲרָבִית, שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשָׁה זוֹ: "מֵעַצְמוֹן נַחֲלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתֶיהָ הַיָּמָּה". וְנַחַל מִצְרַיִם הָיָה מְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יג): מִן־הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם. וּמַפְסִיק בֵּין אֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאֶרֶץ אֱדוֹם אֶצְלָהּ לְצַד הַמִּזְרָח, וְאֶרֶץ מוֹאָב אֵצֶל אֶרֶץ אֱדוֹם בְּסוֹף הַדָּרוֹם לַמִּזְרָח, וּכְשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אִם רָצָה הַמָּקוֹם לְקָרֵב אֶת כְּנִיסָתָם לָאָרֶץ, הָיָה מַעֲבִירָם אֶת הַנִּילוּס לְצַד צָפוֹן וּבָאִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עָשָׂה כֵּן; וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג): "וְלֹא נָחָם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים", שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים עַל הַיָּם בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל אֶרֶץ כְּנַעַן – כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּלִשְׁתִּים (צפניה ב): "יֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרֵתִים". וְלֹא נָחָם אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, אֶלָּא הֵסַבָּן וְהוֹצִיאָם דֶּרֶךְ דְּרוֹמָה אֶל הַמִּדְבָּר, וְהוּא שֶׁקָּרָאוֹ יְחֶזְקֵאל (יחזקאל כ): "מִדְבַּר הָעַמִּים", לְפִי שֶׁהָיוּ כַּמָּה אֻמּוֹת יוֹשְׁבוֹת בְּצִדּוֹ וְהוֹלְכִין אֵצֶל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעֲרָב כְּלַפֵּי מִזְרָח תָּמִיד, עַד שֶׁבָּאוּ לִדְרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ אֱדוֹם, וּבִקְּשׁוּ מִמֶּלֶךְ אֱדוֹם שֶׁיְּנִיחֵם לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אַרְצוֹ וּלְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ דֶּרֶךְ רָחְבָּהּ, וְלֹא רָצָה. וְהָצְרְכוּ לִסְבֹּב אֶת כָּל דְּרוֹמָהּ שֶׁל אֱדוֹם, עַד בּוֹאָם לִדְרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים יא): "וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וְהָלְכוּ כָּל דְּרוֹמָהּ שֶׁל מוֹאָב עַד סוֹפָהּ וּמִשָּׁם הָפְכוּ פְּנֵיהֶם לַצָּפוֹן, עַד שֶׁסָּבְבוּ כָּל מֵצַר מִזְרָחִי שֶׁלָּהּ לְרָחְבָּהּ; וּכְשֶׁכִּלּוּ אֶת מִזְרָחָהּ, מָצְאוּ אֶת אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ כְּנַעַן וְהַיַّרְדֵּן מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם; וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בִּיפְתָּח (שם): "וַיֵּלֶךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסָב אֶת־אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ מוֹאָב, וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב". וְכָבְשׁוּ אֶת אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁהָיְתָה בִּצְפוֹנָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב, וְקָרְבוּ עַד הַיַּרְדֵּן, וְהוּא כְּנֶגֶד מִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב. נִמְצָא, שֶׁאֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁבְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְמַעֲרָב – הָיָה מִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית שֶׁלָּהּ אֵצֶל אֱדוֹם.

(ד) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר וְעָבַר עַצְמֹנָה:

ד וְיִסְחַר לְכוֹן תְּחוּמָא מִדְּרוֹמָא לְמַסְקָנָא דְעַקְרַבִּים וִיעְבַּר לְצִן וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי מִדְּרוֹמָא לִרְקַם גֵּיאָה וְיִפּוֹק לַחֲצַר אַדָּר וִיעְבַּר לְעַצְמֹן:

רש״י◄ **וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים•** כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "וְנָסַב" אוֹ "וְיָצָא" מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה הַמֵּצַר שָׁוֶה אֶלָּא הוֹלֵךְ וְיוֹצֵא לַחוּץ. יוֹצֵא הַמֵּצַר וְעוֹקֵם לְצַד צְפוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בַּאֲלַכְסוֹן לְמַעֲרָב וְעוֹבֵר הַמֵּצַר בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל מַעֲלֵה עַקְרַבִּים. נִמְצָא מַעֲלֵה עַקְרַבִּים לִפְנִים מִן הַמֵּצַר. **וְעָבַר צִנָה•** אֶל צִין, כְּמוֹ "מִצְרַיְמָה". **וְהָיָה תוֹצְאֹתָיו•** קְצוֹתָיו. בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ. **וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר•** מִתְפַּשֵּׁט הַמֵּצַר וּמַרְחִיב לְצַד צָפוֹן שֶׁל עוֹלָם וְנִמְשָׁךְ עוֹד בַּאֲלַכְסוֹן לְמַעֲרָב וּבָא לוֹ לְחַצַר־אַדָּר וּמִשָּׁם לְעַצְמוֹן וּמִשָּׁם לְנַחַל מִצְרַיִם. וּלְשׁוֹן "נָסַב" הָאָמוּר כָּאן לְפִי שֶׁכָּתַב וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר, שֶׁהִתְחִיל לְהַרְחִיב מִשֶּׁעָבַר אֶת קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ. וְרוֹחַב אוֹתָהּ רְצוּעָה שֶׁבָּלְטָה לְצַד צָפוֹן הָיְתָה מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ עַד עַצְמוֹן וּמִשָּׁם וְהָלְאָה נִתְקַצֵּר הַמֵּצַר וְנָסַב לְצַד הַדָּרוֹם וּבָא לוֹ לְנַחַל מִצְרַיִם וּמִשָּׁם לְצַד הַמַּעֲרָב אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא מֵצַר מַעֲרָבָהּ שֶׁל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁנִּנְחַל מִצְרַיִם בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית.

(ה) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחְלָה מִצְרָיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה:

ה וְיִסְחַר תְּחוּמָא מֵעַצְמוֹן לְנַחֲלָא דְמִצְרַיִם וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לְיַמָּא:

רש״י◄ **וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה•** אֶל מֵצַר הַמַּעֲרָב, שֶׁאֵין עוֹד גְּבוּל נֶגֶב מַאֲרִיךְ לְצַד הַמַּעֲרָב מִשָּׁם וָהָלְאָה.

(ו) וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִּהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם:

ו וּתְחוּם מַעַרְבָא וִיהֵי לְכוֹן יַמָּא רַבָּא וּתְחוּמֵהּ דֵּין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם מַעַרְבָא:

שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום לפרשת מטות־מסעי – יום שישי כ"ז תמוז

רש"י◄ **וּגְבוּל יָם** • וּמִצַּר מַעֲרָבִי מַהוּ?◆ **וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל** • לְמֵצָר◆ **וּגְבוּל** • הַנִּסִּין שֶׁבְּתוֹךְ הַיָּם אַף הֵם מִן הַגְּבוּל. וְהֵם אִיִּים שֶׁקּוֹרִין "איזל"ש"◆

(ז) **וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתְאוּ לָכֶם הֹר הָהָר:**

ז **וְדֵין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם צִפּוּנָא מִן יַמָּא רַבָּא תְּכַוְּנוּן לְכוֹן לְהֹר טוּרָא:**

רש"י◄ **גְּבוּל צָפוֹן** • מֶצַר צָפוֹן◆ **מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתְאוּ לָכֶם הֹר הָהָר** • שֶׁהוּא בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית וְרֹאשׁוֹ מַשְׁפִּיעַ וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַיָּם, וְיֵשׁ מֵרֹחַב הַיָּם לִפְנִים הֵימֶנּוּ וְחוּצָה הֵימֶנּוּ◆ **תְּתְאוּ** • תְּשַׁפְּעוּ לָכֶם לִנְטוֹת מִמַּעֲרָב לַצָּפוֹן, אֶל הֹר הָהָר◆ **תְּתְאוּ** • לְשׁוֹן סִבָּה כְּמוֹ (ד"ה ב יב): "אֶל־תָּא הָרָצִים", (יחזקאל מ): "וְתָאֵי הַשַּׁעַר" – הַיְצִיעַ, שֶׁקּוֹרִין "אנפנדי"ץ", שֶׁהוּא מְסֻב וּמְשֻׁפָּע◆

(ח) **מֵהֹר הָהָר תְּתְאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ תוֹצְאֹת הַגְּבֻל צְדָדָה:**

ח **מֵהֹר טוּרָא תְּכַוְּנוּן לְמֵטֵי חֲמָת וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי דִּתְחוּמָא לְצִדָּד:**

רש"י◄ **מֵהֹר הָהָר** • תִּסֹּבוּ וְתֵלְכוּ אֶל מֶצַר הַצָּפוֹן לְצַד הַמִּזְרָח וְתִפְּגְעוּ בְּ"לְבֹא חֲמָת" זוֹ אַנְטִיוֹכְיָא◆ **תּוֹצְאֹת הַגְּבֻל** • סוֹפֵי הַגְּבוּל. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר תּוֹצְאוֹת הַגְּבוּל, אוֹ הַמֵּצַר כֻּלָּה שָׁם לְגַמְרֵי וְאֵינוֹ עוֹבֵר לְהַלָּן כְּלָל, אוֹ מִשָּׁם מִתְפַּשֵּׁט וּמַרְחִיב וְיוֹצֵא לַאֲחוֹרָיו לְהִמָּשֵׁךְ לְהַלָּן בַּאֲלַכְסוֹן יוֹתֵר מִן הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן. וּלְעִנְיַן רֹחַב הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹן קָרָאוֹ "תּוֹצְאֹת", שֶׁשָּׁם כְּלִתָּה אוֹתָהּ מִדָּה◆

(ט) **וְיָצָא הַגְּבֻל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן:**

ט **וְיִפּוֹק תְּחוּמָא לְזִפְרוֹן וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לַחֲצַר עֵינָן דֵּין יְהֵי לְכוֹן תְּחוּם צִפּוּנָא:**

רש"י◄ **וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן** • הוּא הָיָה סוֹף הַמֵּצַר הַצָּפוֹנִי, וְנִמְצֵאת חֲצַר עֵינָן בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית־מִזְרָחִית. וּמִשָּׁם הִתְאַוִּיתֶם לָכֶם אֶל מֵצַר הַמִּזְרָחִי◆

(י) **וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבֻל קֶדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה:**

י **וּתְכַוְּנוּן לְכוֹן לִתְחוּם קִדּוּמָא מֵחֲצַר עֵינָן לִשְׁפָם:**

רש"י◄ **וְהִתְאַוִּיתֶם** • לְשׁוֹן הֲסִבָּה וּנְטִיָּה, כְּמוֹ "תְּתְאוּ"◆ **שְׁפָמָה** • בַּמֵּצַר הַמִּזְרָחִי וּמִשָּׁם הָרִבְלָה◆

(יא) **וְיָרַד הַגְּבֻל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבֻל וּמָחָה עַל־כֶּתֶף יָם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה:**

יא **וְיֵחוֹת תְּחוּמָא מִשְּׁפָם לְרִבְלָה מִמַּדְנַח לָעָיִן וַיְחוֹת תְּחוּמָא וְיִמְטֵי עַל כֵּיף יַם גִּנֵּסַר קִדּוּמָא:**

רש"י◄ **מִקֶּדֶם לָעָיִן** • שֵׁם מָקוֹם, וְהַמֵּצַר הוֹלֵךְ בְּמִזְרָחוֹ. נִמְצָא הָעַיִן לִפְנִים מִן הַמֵּצַר וּמֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא◆ **וְיָרַד הַגְּבֻל** • כָּל שֶׁהַגְּבוּל הוֹלֵךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, הוּא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ◆ **וּמָחָה עַל־כֶּתֶף יָם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה** • שֶׁיְּהֵא יַם כִּנֶּרֶת תּוֹךְ לַגְּבוּל בְּמַעֲרָב, וְהַגְּבוּל בְּמִזְרַח יָם כִּנֶּרֶת, וּמִשָּׁם יוֹרֵד אֶל הַיַّרְדֵּן, וְהַיַّרְדֵּן מוֹשֵׁךְ וּבָא מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם בַּאֲלַכְסוֹן נוֹטֶה לְצַד מִזְרָח וּמִתְקָרֵב לְצַד אֶרֶץ כְּנַעַן כְּנֶגֶד יָם כִּנֶּרֶת וּמוֹשֵׁךְ לְצַד מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד יָם כִּנֶּרֶת עַד שֶׁנּוֹפֵל בְּיָם הַמֶּלַח, וּמִשָּׁם כָּלָה הַגְּבוּל בְּתוֹצְאוֹתָיו אֶל יַם הַמֶּלַח, שֶׁמִּמְּנוּ הַתְּחִלַּת מֵצַר מִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הֲרֵי סוֹבֶבֶת אוֹתָהּ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ◆

(יב) **וְיָרַד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב:**

יב **וְיֵחוֹת תְּחוּמָא לְיַרְדְּנָא וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לְיַמָּא דְּמִלְחָא דָּא תְּהֵי לְכוֹן אַרְעָא לִתְחוּמָהָא סְחוֹר סְחוֹר:**

(יג) **וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה:**

יג **וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא אַרְעָא דִּי תִתְחַסְנוּן יָתַהּ בְּעַדְבָא דִּי פַקִּיד יְיָ לְמִתַּן לְתִשְׁעַת שִׁבְטִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא:**

(יד) **כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמַטֵּה בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם:**

יד **אֲרֵי קַבִּילוּ שִׁבְטָא דִּבְנֵי רְאוּבֵן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן וְשִׁבְטָא דִּבְנֵי גָד לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן וּפַלְגוּת שִׁבְטָא דִּמְנַשֶּׁה קַבִּילוּ אַחֲסַנְתְּהוֹן:**

(טו) **שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה:**

טו **תְּרֵין שִׁבְטִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא קַבִּילוּ אַחֲסַנְתְּהוֹן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא דִּירִחוֹ קִדּוּמָא מַדִּינְחָא:**

רש"י◄ **קֵדְמָה מִזְרָחָה** • אֶל פְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהֵם בַּמִּזְרָח, שָׁרוּחַ מִזְרָחִית קְרוּיָה "פָּנִים" וּמַעֲרָבִית קְרוּיָה "אָחוֹר", לְפִיכָךְ דָּרוֹם לְיָמִין וְצָפוֹן לִשְׂמֹאל◆

(טז) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**

טז **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:**

(יז) **אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן:**

יז **אִלֵּין שְׁמָהַת גֻּבְרַיָּא דִּי יַחְסְנוּן לְכוֹן יָת אַרְעָא אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן:**

◆ יום שישי כ"ז תמוז ◆

רש"י◄ **אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם** • בִּשְׁבִילְכֶם. כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לִשְׁבְטוֹ, וּמְחַלֵּק נַחֲלַת הַשֵּׁבֶט לְמִשְׁפָּחוֹת וְלִגְבָרִים, וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק הָגוּן. וּמֵה שֶּׁהֵם עוֹשִׂין יִהְיֶה עָשׂוּי כְּאִלּוּ עֲשָׂאוּם שְׁלוּחִים. וְלֹא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ "לָכֶם" זֶה כְּכָל "לָכֶם" שֶׁבַּמִּקְרָא, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתֹּב "יִנְחִילוּ לָכֶם", 'יִנְחָלוּ' – מִשְּׁמָע שֶׁהֵם נוֹחֲלִים לָכֶם בִּשְׁבִילְכֶם וּבִמְקוֹמְכֶם, כְּמוֹ (שמות יד): "ה' יִלָּחֵם לָכֶם"◆

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשִׁבְטוֹ, וּמְחַלֵּק נַחֲלַת הַשֵּׁבֶט לְמִשְׁפָּחוֹת וְלִגְבָרִים וּבוֹרֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק הָגוּן (לד, יז) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַנַּיִן לוֹ לְרַשִׁ״י שֶׁהַנְּשִׂיאִים חִלְּקוּ אֶת נַחֲלַת הַשֵּׁבֶט לְמִשְׁפָּחוֹת, וְלֹא שֶׁחִלְּקוּ אֶת הָאָרֶץ לִשְׁבָטִים? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה תַּפְקִידוֹ שֶׁל הַנָּשִׂיא נֶחְלָק לִשְׁנַיִם. א. מִצַּד יִשְׂרָאֵל – הוּא שְׁלוּחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִסְפּוּק כָּל צָרְכֵיהֶם, וְדַאֲגָתוֹ מִצַּד תַּפְקִיד זֶה הִיא בְּעִקָּר לְצָרְכֵי **הַכְּלָל**, וּכְדָרְךָ הָעוֹלָם, שֶׁכָּל קִבּוּץ שֶׁל אֲנָשִׁים מְמַנֶּה מַנְהִיג שֶׁדּוֹאֵג לְצָרְכֵי הַכְּלָל. ב. מִצַּד **הקב״ה** – הקב״ה מִנָּה אוֹתוֹ (עַל יְדֵי מֹשֶׁה) לִהְיוֹת נְשִׂיא שִׁבְטוֹ, וּמִצַּד מִנּוּי זֶה פְּעֻלָּתוֹ כּוֹלֶלֶת גַּם אֶת צָרְכֵי **הַפְּרָט**, שֶׁהֲרֵי הוּא נְשִׂיאוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד כְּיָחִיד. וְהִנֵּה, בַּפָּסוּק נִזְכְּרוּ אֶלְעָזָר וִיהוֹשֻׁעַ, שֶׁקִּבְּלוּ מִנּוּי מְיֻחָד מֵאֵת ה׳, וּמִזֶּה לָמַד רש״י שֶׁאַף לְגַבֵּי הַנְּשִׂיאִים כָּךְ: מִדְּבָר בְּמִנּוּי מְיֻחָד מֵאֵת ה׳ לִהְיוֹת מְמֻנִּים וּ׳בְעָלִים׳ עַל כָּל עִנְיְנֵי הַשֵּׁבֶט. לָכֵן מְפָרֵשׁ רש״י שֶׁכָּל נָשִׂיא הוּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשִׁבְטוֹ וְהוּא דּוֹאֵג לִצְרָכָיו שֶׁל כָּל יָחִיד כִּפְרָט. (בַּאוּרִים לְפֵרוּשׁ רש״י ד עמ׳ 297)

(יח) **וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַّטֵּה תִּקְחוּ לִנְחֹל אֶת־הָאָרֶץ:**

יח וְרַבָּא חַד רַבָּא חַד מִשִּׁבְטָא תִּסְבּוּן לְאַחֲסָנָא יָת אַרְעָא:

רש״י ◄ לִנְחֹל אֶת־הָאָרֶץ • שֶׁיְּהֵא נוֹחֵל וְחוֹלֵק אוֹתָהּ בִּמְקוֹמְכֶם•

(יט) **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה:**

יט וְאִלֵּין שְׁמָהַת גֻּבְרַיָּא לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה:

(כ) **וּלְמַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:**

כ וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בַּר עַמִּיהוּד:

(כא) **לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן־כִּסְלוֹן:**

כא לְשִׁבְטָא דְּבִנְיָמִן אֱלִידָד בַּר כִּסְלוֹן:

(כב) **וּלְמַטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בֻקִּי בֶּן־יָגְלִי:**

כב וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי דָן רַבָּא בֻּקִּי בַּר יָגְלִי:

(כג) **לִבְנֵי יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן־אֵפֹד:**

כג לִבְנֵי יוֹסֵף לְשִׁבְטָא דִּבְנֵי מְנַשֶּׁה רַבָּא חַנִּיאֵל בַּר אֵפֹד:

(כד) **וּלְמַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן־שִׁפְטָן:**

כד וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי אֶפְרַיִם רַבָּא קְמוּאֵל בַּר שִׁפְטָן:

(כה) **וּלְמַטֵּה בְנֵי־זְבוּלֻן נָשִׂיא אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ:**

כה וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי זְבוּלֵן רַבָּא אֱלִיצָפָן בַּר פַּרְנָךְ:

(כו) **וּלְמַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן:**

כו וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי יִשָּׂשכָר רַבָּא פַּלְטִיאֵל בַּר עַזָּן:

(כז) **וּלְמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:**

כז וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי אָשֵׁר רַבָּא אֲחִיהוּד בַּר שְׁלֹמִי:

(כח) **וּלְמַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:**

כח וּלְשִׁבְטָא דִּבְנֵי נַפְתָּלִי רַבָּא פְּדַהְאֵל בַּר עַמִּיהוּד:

(כט) **אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:**

כט אִלֵּין דִּי פַקִּיד יְיָ לְאַחֲסָנָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דִכְנָעַן:

רש״י ◄ לִנְחֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שֶׁהֵם יַנְחִילוּ אוֹתָהּ לָהֶם לְמַחְלְקוֹתֵיהֶם•

(א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר:**

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמֵישַׁרְיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִירֵחוֹ לְמֵימָר:

(ב) **צַוֵּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם:**

ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּנוּן לְלֵוָאֵי מֵאַחֲסָנַת אַחוּדַתְהוֹן קִרְוִין לְמִתַּב וְרֶוַח לְקִרְוֵיהוֹן סַחֲרָנֵיהוֹן תִּתְּנוּן לְלֵוָאֵי:

רש״י ◄ וּמִגְרָשׁ • רֶוַח מָקוֹם חֶלֶק חוּץ לָעִיר סָבִיב לִהְיוֹת לְנוֹי לָעִיר, וְאֵין רַשָּׁאִין לִבְנוֹת שָׁם בַּיִת וְלֹא לִנְטֹעַ כֶּרֶם וְלֹא לִזְרֹעַ זְרִיעָה•

(ג) **וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם:**

ג וִיהוֹן קִרְוַיָּא לְהוֹן לְמִתַּב וְרַוְחֵיהוֹן יְהוֹן לִבְעִירְהוֹן וּלְקִנְיָנֵיהוֹן וּלְכָל חַיְוָתְהוֹן:

רש״י ◄ וּלְכֹל חַיָּתָם • לְכָל צָרְכֵיהֶם•

(ד) **וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב:**

ד וּרְוָחֵי קִרְוַיָּא דִּי תִּתְּנוּן לְלֵוָאֵי מִכּתַל קַרְתָּא וּלְבָרָא אַלַף אַמִּין סְחוֹר סְחוֹר:

רש״י ◄ אֶלֶף אַמָּה סָבִיב • (עירובין כא) וְאַחֲרָיו הוּא אוֹמֵר: "אַלְפַּיִם בָּאַמָּה". הָא כֵּיצַד? אַלְפַּיִם הוּא נוֹתֵן לָהֶם סָבִיב, וּמֵהֶם אֶלֶף הַפְּנִימִיִּים לְמִגְרָשׁ וְהַחִיצוֹנִים לְשָׂדוֹת וּכְרָמִים•

(ה) **וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים:**

ה וְתִמְשְׁחוּן מִבָּרָא לְקַרְתָּא יָת רוּחַ קִדּוּמָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְיָת רוּחַ דְּרוֹמָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְיָת רוּחַ מַעַרְבָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְיָת רוּחַ צְפוּנָא תְּרֵין אַלְפִין אַמִּין וְקַרְתָּא בְּמִצְיָעָא דֵּין יְהֵי לְהוֹן רְוָחֵי קִרְוַיָּא:

(ו) **וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר:**

ו וְיָת קִרְוַיָּא דִּי תִּתְּנוּן לְלֵוָאֵי יָת שִׁית קִרְוֵי שֵׁזְבוּתָא דִּי תִּתְּנוּן לְמַעֲרַק תַּמָּן קָטוֹלָא וַעֲלֵיהוֹן תִּתְּנוּן אַרְבְּעִין וְתַרְתֵּין קִרְוִין:

(ז) כָּל־הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן:

(ח) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְּעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם:

ז כָּל קִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן לְלֵוָאֵי אַרְבְּעִין וְתַמְנֵי קִרְוִין יָתְהֶן וְיָת רְוָחֵיהֶן:

ח וְקִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן מֵאֲחוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן סַגִּיאֵי תַּסְגּוּן וּמִן זְעִירֵי תַּזְעִירוּן גְּבַר כְּפוּם אַחֲסַנְתֵּהּ דִּי יַחְסְנוּן יִתֵּן מִקִּרְוֹהִי לְלֵוָאֵי:

◆ שבת קודש כ"ח תמוז ◆

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן:

(יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה:

ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

י מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּכְנָעַן:

יא וּתְזַמְּנוּן לְכוֹן קִרְוִין קִרְוֵי שֵׁזְבוּתָא יֶהֱוִין לְכוֹן וְיֵעֲרוֹק לְתַמָּן קָטוֹלָא דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ:

רש"י◄ **וְהִקְרִיתֶם** • אֵין "הַקָּרָיָה" אֶלָּא לְשׁוֹן הַזְמָנָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית כז): "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי"◆

(יב) וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט:

יב וִיהוֹן לְכוֹן קִרְוַיָּא לְשֵׁזְבָא מִגְּאֵל דְּמָא וְלָא יְמוּת קָטוֹלָא עַד דְּיֵקוּם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא:

רש"י◄ **מִגֹּאֵל** • מִפְּנֵי גּוֹאֵל הַדָּם, שֶׁהוּא קָרוֹב לַנִּרְצָח◆

(יג) וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם:

יג וְקִרְוַיָּא דִּי תִתְּנוּן שִׁית קִרְוֵי שֵׁזְבוּתָא יֶהֱוִין לְכוֹן:

רש"י◄ **שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט** • (מכות ט) מַגִּיד, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל מֹשֶׁה בְּחַיָּיו שֶׁלֹּשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַّרְדֵּן, לֹא הָיוּ קוֹלְטוֹת עַד שֶׁנִּבְחֲרוּ שֶׁלֹּשׁ שֶׁנָּתַן יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן (ספרי)◆

(יד) אֵת ׀ שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:

יד יָת תְּלַת קִרְוַיָּא תִּתְּנוּן מֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא וְיָת תְּלַת קִרְוַיָּא תִּתְּנוּן בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן קִרְוֵי שֵׁזְבוּתָא יֶהֱוִין:

רש"י◄ **אֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים וְגו'** • (מכות שם) אַף עַל פִּי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנַעַן תִּשְׁעָה שְׁבָטִים וְכָאן אֵינָן אֶלָּא שְׁנַיִם וָחֵצִי, הִשְׁוָה מִנְיַן עָרֵי מִקְלָט שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם דִּבְגִלְעָד נְפִישֵׁי רוֹצְחִים, דִּכְתִיב (הושע ו): "גִּלְעָד קִרְיַת פֹּעֲלֵי אָוֶן עֲקֻבָּה מִדָּם"◆

(טו) לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה:

(טז) וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל ׀ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ:

טו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָא וּלְתוֹתָבָא בֵּינֵיכוֹן יֶהֱוִין שִׁית קִרְוַיָּא הָאִלֵּין לְשֵׁזְבָא לְמֵעֲרוֹק לְתַמָּן כָּל דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ:

טז וְאִם בְּמַן דְּפַרְזְלָא מְחָהִי וְקָטְלֵהּ קָטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא יִתְקְטַל קָטוֹלָא:

רש"י◄ **וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל הִכָּהוּ** • אֵין זֶה מְדַבֵּר בָּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג הַסָּמוּךְ לוֹ, אֶלָּא בָּהוֹרֵג בְּמֵזִיד; וּבָא לְלַמֵּד, שֶׁהַהוֹרֵג בְּכָל דָּבָר צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ שִׁעוּר כְּדֵי לְהָמִית, שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֻלָּם: "אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ" דִּמְתַרְגְּמִינָן: "דְּהִיא כְּמִסַּת דִּימוּת בֵּהּ", חוּץ מִן הַבַּרְזֶל, שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהַבַּרְזֶל מֵמִית בְּכָל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ מַחַט, לְפִיכָךְ לֹא נִתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה שִׁעוּר לִכְתֹּב בּוֹ: "אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ". וְאִם תֹּאמַר בָּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג הַכָּתוּב מְדַבֵּר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה: "אוֹ בְכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וְגו'". לִמֵּד עַל הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה, שֶׁבְּהוֹרֵג בְּמֵזִיד הַכָּתוּב מְדַבֵּר◆

(יז) וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ:

יז וְאִם בְּאַבְנָא דְּמִתְנְסְבָא בִידָא דְּהִיא כְּמִסַּת דִּי יְמוּת בֵּהּ מְחָהִי וְקָטְלֵהּ קָטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא יִתְקְטַל קָטוֹלָא:

רש"י◄ **בְּאֶבֶן יָד** • (ספרי) שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מְלֹא יָד◆ **אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ** • שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר לְהָמִית, כְּתַרְגּוּמוֹ. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא): "וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן" וְלֹא נָתַן בָּהּ שִׁעוּר. יָכוֹל כָּל שֶׁהוּא? לְכָךְ נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ"◆

(יח) אֹו בִכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ:

יח אוֹ בְמַן דְּאָע דְּמִתְנְסֵב בִידָא דְּהִיא כְּמִסַּת דִּי יְמוּת בֵּהּ מְחָהִי וְקָטְלֵהּ קָטוֹלָא הוּא אִתְקְטָלָא יִתְקְטַל קָטוֹלָא:

רש"י◄ **אוֹ בִכְלִי עֵץ־יָד** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא): "וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אֲמָתוֹ בַּשֵּׁבֶט". יָכוֹל כָּל שֶׁהוּא? לְכָךְ נֶאֱמַר בָּעֵץ: "אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ", שֶׁיִּהְא בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית◆

(יט) גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא יְמִתֶנּוּ:

יט גָּאֵל דְּמָא הוּא יִקְטוֹל יָת קָטוֹלָא כַּד אִתְחַיַּב לֵהּ מִן דִּינָא הוּא יִקְטְלִנֵּהּ:

רש"י◄ **בְּפִגְעוֹ־בוֹ** • אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ עָרֵי מִקְלָט◆

(כ) וְאִם־בְּשִׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו בִּצְדִיָּה וַיָּמֹת׃

כ וְאִם בְּסַנְאָה דְּחָהִי אוֹ רְמָא עֲלוֹהִי בְּכַמְנָא וְקָטְלֵהּ׃

רש"י◄ **בִּצְדִיָּה** • כְּתַרְגּוּמוֹ "בְּכַמְנָא" בְּמַאֲרָב◆

(כא) אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ׃

כא אוֹ בִדְבָבוּ מְחָהִי בִידֵהּ וְקָטְלֵהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטַל מַחֲיָא קָטוֹלָא הוּא גָּאֵל דְּמָא יִקְטוֹל יָת קָטוֹלָא כַּד אִתְחַיַּב לֵהּ מִן דִּינָא׃

(כב) וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כְּלִי בְּלֹא צְדִיָּה׃

כב וְאִם בִּתְכֵף בְּלָא דְבָבוּ דְּחָהִי אוֹ רְמָא עֲלוֹהִי כָּל מָן בְּלָא כְמַן לֵהּ׃

רש"י◄ **בְּפֶתַע** • בְּאֹנֶס. וְתַרְגּוּמוֹ "בִּתְכֵיף", שֶׁהָיָה סָמוּךְ לוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ שָׁהוּת לְהִזָּהֵר עָלָיו◆

(כג) אוֹ בְכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיַּפֵּל עָלָיו וַיָּמֹת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ׃

כג אוֹ בְכָל אַבְנָא דְּהִיא כְמִסַּת דִּי יְמוּת בַּהּ בְּלָא חָזֵי וּרְמָא עֲלוֹהִי וְקָטְלֵהּ וְהוּא לָא סָנֵי לֵהּ וְלָא תָבַע בִּישְׁתֵהּ׃

רש"י◄ **אוֹ בְכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ** • הִכָּהוּ◆ **בְּלֹא רְאוֹת** • שֶׁלֹּא רָאָהוּ◆ **וַיַּפֵּל עָלָיו** • (מכות יא) מִכָּאן אָמְרוּ: הַהוֹרֵג דֶּרֶךְ יְרִידָה, גּוֹלֶה. דֶּרֶךְ עֲלִיָּה, אֵינוֹ גּוֹלֶה◆

(כד) וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה׃

כד וִידוּנוּן כְּנִשְׁתָּא בֵּין מַחֲיָא וּבֵין גָּאֵל דְּמָא עַל דִּינַיָּא הָאִלֵּין׃

(כה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ׃

כה וִישֵׁזְבוּן כְּנִשְׁתָּא יָת קָטוֹלָא מִיַּד גָּאֵל דְּמָא וִיתִיבוּן יָתֵהּ כְּנִשְׁתָּא לְקִרְיַת שֵׁזָבוּתֵהּ דִּי עֲרַק לְתַמָּן וִיתֵב בַּהּ עַד דִּימוּת כַּהֲנָא רַבָּא דִּי רַבִּי יָתֵהּ בִּמְשַׁח קוּדְשָׁא׃

רש"י◄ **עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל** • שֶׁהוּא בָּא לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל וּלְהַאֲרִיךְ יְמֵיהֶם, וְהָרוֹצֵחַ בָּא לְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה מִיִּשְׂרָאלל וּמְקַצֵּר אֶת יְמֵי הַחַיִּים, אֵינוֹ כְּדַאי שֶׁיְּהֵא לִפְנֵי כֹּהֵן גָּדוֹל. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא תֶּאֱרַע תַּקָּלָה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּחַיָּיו◆ **אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ** • לְפִי פְּשׁוּטוֹ מִן הַמִּקְרָאוֹת הַקְּצָרִים הוּא, שֶׁלֹּא פִּירֵשׁ מִי מְשָׁחוֹ, אֶלָּא כְּמוֹ: "אֲשֶׁר מְשָׁחוֹ הַמּוֹשֵׁחַ אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ". וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּהוּ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת לִרְאָיַת דָּבָר, לְלַמֵּד שֶׁאִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ, מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִנּוּ אַחֵר תַּחְתָּיו, וּלְאַחַר מִכָּאן נִגְמַר דִּינוֹ, חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר־מָשַׁח אוֹתוֹ", וְכִי הוּא מְשָׁחוֹ לְכֹהֵן, אוֹ הַכֹּהֵן מָשַׁח אוֹתוֹ? אֶלָּא לְהָבִיא אֶת הַנִּמְשָׁח בְּיָמָיו, שֶׁמַּחֲזִירוֹ בְּמִיתָתוֹ (מכות יא ב)◆

(כו) וְאִם־יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃

כו וְאִם מִפַּק יִפּוֹק קָטוֹלָא יָת תְּחוּם קִרְיַת שֵׁזָבוּתֵהּ דִּי עֲרַק לְתַמָּן׃

(כז) וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם׃

כז וְיַשְׁכַּח יָתֵהּ גָּאֵל דְּמָא מִבָּרָא לִתְחוּם קִרְיַת שֵׁזָבוּתֵהּ וְיִקְטוֹל גָּאֵל דְּמָא יָת קָטוֹלָא לֵית לֵהּ דְּמָא׃

רש"י◄ **אֵין לוֹ דָּם** • (מכות ז) הֲרֵי הוּא כְּהוֹרֵג אֶת הַמֵּת שֶׁאֵין לוֹ דָּם◆

(כח) כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ׃

כח אֲרֵי בְּקִרְיַת שֵׁזָבוּתֵהּ יִתֵּב עַד דִּימוּת כַּהֲנָא רַבָּא וּבָתַר דִּימוּת כַּהֲנָא רַבָּא יְתוּב קָטוֹלָא לַאֲרַע אַחֲסַנְתֵּהּ׃

(כט) וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃

כט וִיהוֹן אִלֵּין לְכוֹן לִגְזֵרַת דִּין לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃

רש"י◄ **בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם** • לִמֵּד שֶׁתְּהֵא סַנְהֶדְרִין [קְטַנָּה] נוֹהֶגֶת בְּחוּצָה לָאָרֶץ כָּל זְמַן שֶׁנּוֹהֶגֶת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל◆

(ל) כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׃

ל כָּל דְּיִקְטוֹל נַפְשָׁא לְפוּם סַהֲדִין יִקְטוֹל יָת קָטוֹלָא וְסָהִיד חַד לָא יַסְהֵד בֶּאֱנָשׁ לְמִקְטָל׃

רש"י◄ **כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ וְגוֹ'** • הַבָּא לְהָרְגוֹ עַל שֶׁהִכָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ◆ **לְפִי עֵדִים יִרְצַח** • שֶׁיָּעִידוּ שֶׁבְּמֵזִיד וּבְהַתְרָאָה הֲרָגוֹ◆

(לא) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת׃

לא וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן עַל אֱנַשׁ קָטוֹל דִּי הוּא חַיָּב לְמִקְטָל אֲרֵי אִתְקְטָלָא יִתְקְטָל׃

רש"י◄ **וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר** • (כתובות לז) לֹא יִפָּטֵר בְּמָמוֹן◆

(לב) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן׃

לב וְלָא תְקַבְּלוּן מָמוֹן לְמֵעֲרוֹק לְקִרְיַת שֵׁזָבוּתֵהּ לְמִתּוּב לְמִתַּב בְּאַרְעָא עַד דִּימוּת כַּהֲנָא׃

רש"י◄ **וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ** • לְמִי שֶׁנָּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ, שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג, אֵינוֹ נִפְטָר מִגָּלוּת בְּמָמוֹן לִתֵּן כֹּפֶר לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ בְּטֶרֶם יָמוּת הַכֹּהֵן◆ **לָנוּס** • כְּמוֹ לָנָס (בִּשְׁוָא וּבְקָמֵץ), כְּמוֹ (מיכה ב): "שׁוּבֵי מִלְחָמָה" – שֶׁשָּׁבוּ מִן הַמִּלְחָמָה, וְכֵן (צפניה ג): "נוּגֵי

מִמּוֹעֵד", וְכֵן (יהושע ה): "כִּי מְלֵאִים הָיוּ". כַּאֲשֶׁר תֹּאמַר "שׁוּב" עַל מִי שֶׁשָּׁב כְּבָר, וּ"מוּל" עַל מִי שֶׁמָּל כְּבָר, כֵּן תֹּאמַר "לָנוּס" עַל מִי שֶׁנָּס כְּבָר, וְקוֹרֵהוּ "נוּס", כְּלוֹמַר מְבֻרָח. וְאִם תֹּאמַר "לָנוּס" – לִבְרֹחַ, וּתְפָרְשֵׁהוּ: לֹא תִּקְחוּ כֹּפֶר לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִבְרֹחַ, לְפָטְרוֹ מִן הַגָּלוּת, לֹא יָדַעְתִּי הֵיאַךְ יֵאָמֵר: "לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ", הֲרֵי עֲדַיִן לֹא נָס, וּמֵהֵיכָן יָשׁוּב?•

(לג) וְלֹא־תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ:

לג וְלָא תְחַיְּבוּן יָת אַרְעָא דִּי אַתּוּן בַּהּ אֲרֵי דְּמָא הוּא מְחַיֵּב יָת אַרְעָא וּלְאַרְעָא לָא מִתְכַּפַּר עַל דַּם זַכַּי דְּאִתְּשַׁד בַּהּ אֶלָּהֵן בְּדַם אַשְׁדֵּהּ:

רש"י◄ וְלֹא־תַחֲנִיפוּ • וְלֹא תַרְשִׁיעוּ, כְּתַרְגּוּמוֹ וְלָא תְחַיְּבוּן•

(לד) וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לד וְלָא תְסָאֲבוּן יָת אַרְעָא דִּי אַתּוּן יָתְבִין בַּהּ דִּי שְׁכִינְתִּי שָׁרְיָא בְּגַוָּהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ דִּשְׁכִנְתִּי שָׁרְיָא בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ • שֶׁלֹּא תַּשְׁכִּינוּ אוֹתִי בְּטֻמְאָתָהּ• כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אַף בִּזְמַן שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׁכִינָה (שְׁרוּיָה) בֵּינֵיהֶם•

(א) וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

א וְקָרִיבוּ רֵישֵׁי אֲבָהָתָא לְזַרְעִית בְּנֵי גִּלְעָד בַּר מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה מִזַּרְעַיַּת בְּנֵי יוֹסֵף וּמַלִּילוּ קֳדָם מֹשֶׁה וּקְדָם רַבְרְבַיָּא רֵישֵׁי אֲבָהָתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאדֹנִי צֻוָּה בַיהוָה לָתֵת אֶת־נַחֲלַת צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנֹתָיו:

ב וַאֲמָרוּ יָת רִבּוֹנִי פַּקִּיד יְיָ לְמִתַּן יָת אַרְעָא בְּאַחֲסָנָא בְּעַדְבָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרִבּוֹנִי אִתְפַּקַּד בְּמֵימְרָא דַיְיָ לְמִתַּן יָת אַחֲסָנַת צְלָפְחָד אָחוּנָא לִבְנָתֵהּ:

(ג) וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרְעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגּוֹרַל נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרֵעַ:

ג וִיהֲוֻן לְחַד מִבְּנֵי שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁין וְתִתְמְנַע מֵאַחֲסָנַת אֲבָהָתָנָא וְתִתּוֹסַף עַל אַחֲסָנַת שִׁבְטַיָּא דִּי תְהֻוֵין לְהוֹן וּמֵעֲדַב אַחֲסָנַתָּנָא יִתְמְנַע:

רש"י◄ וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה • שֶׁהֲרֵי בִּנָּה יוֹרְשָׁהּ וְהַבֵּן מִתְיַחֵס עַל שֵׁבֶט אָבִיו•

(ד) וְאִם־יִהְיֶה הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע נַחֲלָתָן:

ד וְאִם יְהֵי יוֹבְלָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתּוֹסַף אַחֲסָנָתְהוֹן עַל אַחֲסָנַת שִׁבְטָא דִּי תְהֻוֵין לְהוֹן וּמֵאַחֲסָנַת שִׁבְטָא דַּאֲבָהָתָנָא יִתְמְנַע אַחֲסָנָתְהֶן:

רש"י◄ וְאִם־יִהְיֶה הַיֹּבֵל • מִכָּאן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עָתִיד הַיּוֹבֵל שֶׁיִּפְסֹק• וְאִם־יִהְיֶה הַיֹּבֵל • כְּלוֹמַר אֵין זוֹ מְכִירָה שֶׁחוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל, שֶׁהֲרֵיהָשֶׁה אֵינָהּ חוֹזֶרֶת, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל, לֹא תַּחֲזֹר הַנַּחֲלָה לְשִׁבְטוֹ, וְנִמְצָא שֶׁנּוֹסְפָה עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם•

(ה) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְּנֵי־יוֹסֵף דֹּבְרִים:

ה וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֵימְרָא דַיְיָ לְמֵימָר יָאוּת שִׁבְטָא דִּבְנֵי יוֹסֵף מְמַלְּלִין:

(ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:

ו דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ לִבְנַת צְלָפְחָד לְמֵימַר לִדְתַקִּין בְּעֵינֵיהוֹן תְּהֻוֵין לִנְשִׁין בְּרַם לְזַרְעִית שִׁבְטָא דַּאֲבוּהֶן תְּהֻוֵין לִנְשִׁין:

(ז) וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל־מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ז וְלָא תִסְחַר אַחֲסָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁבְטָא לְשִׁבְטָא אֲרֵי גְבַר בְּאַחֲסָנַת שִׁבְטָא דַּאֲבָהָתוֹהִי יִדְבְּקוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ח) וְכָל־בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:

ח וְכָל בְּרַתָּא יָרְתַת אַחֲסָנָא מִשִּׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַד מִזַּרְעִית שִׁבְטָא דַּאֲבוּהָא תְּהֵי לְאִנְתּוּ בְּדִיל דִּי יֵרְתוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסָנַת אֲבָהָתוֹהִי:

רש"י◄ וְכָל־בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה • שֶׁלֹּא הָיָה בֵּן לְאָבִיהָ•

(ט) וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ט וְלָא תִסְחַר אַחֲסָנָא מִשִּׁבְטָא לְשִׁבְטָא אָחֲרָנָא אֲרֵי גְבַר בְּאַחֲסָנָתֵהּ יִדְבְּקוּן שִׁבְטַיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד:

י כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנַת צְלָפְחָד:

(יא) וַתְּהִיֶינָה מַחְלָה תִרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן לְנָשִׁים:

יא וַהֲוָאָה מַחְלָה תִּרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנַת צְלָפְחָד לִבְנֵי אַחֵי אֲבוּהֶן לִנְשִׁין:

שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום לפרשת מטות־מסעי – שבת קודש כ"ח תמוז

רש"י◄ מַחֲלָה תִּרְצָה וְגוֹ' • (ב"ב ק"ס) כָּאן מְנָאָן לְפִי גְּדָלָתָן זוֹ מִזּוֹ בְּשָׁנִים וְנִשְׂאוּ כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָן. וּבְכָל הַמִּקְרָא מְנָאָן לְפִי חָכְמָתָן, וּמַגִּיד, שֶׁשְּׁקוּלוֹת זוֹ כָּזוֹ•

(יב) מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וַתְּהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן:

יב מִזַּרְעִית בְּנֵי מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף הֲוָאָה לְנִשִׁין וַהֲוַת אַחֲסַנְתְּהֶן עַל שִׁבְטָא זַרְעִית אֲבוּהֶן:

(יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ:

יג אִלֵּין פִּקּוּדַיָּא וְדִינַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְּמֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵישַׁרְיָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדְּנָא דִּירִחוֹ:

חזק

חסלת פרשת מסעי

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק א

א א דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן: ב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה
אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ: ג וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים
בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־תֹּם עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת
יְרוּשָׁלִַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: ד וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם
תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ: ו וָאֹמַר אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה לֹא־יָדַעְתִּי דַּבֵּר כִּי־נַעַר
אָנֹכִי: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי כִּי עַל־כָּל־אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֲךָ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ
תְּדַבֵּר: ח אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אִתְּךָ אֲנִי לְהַצִּלֶךָ נְאֻם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיִּגַּע עַל־פִּי
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ: י רְאֵה הִפְקַדְתִּיךָ | הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת
לִנְתוֹשׁ וְלִנְתוֹץ וּלְהַאֲבִיד וְלַהֲרוֹס לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ: יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מָה־אַתָּה רֹאֶה
יִרְמְיָהוּ וָאֹמַר מַקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת כִּי־שֹׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי
לַעֲשֹׂתוֹ: יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה | אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר סִיר נָפוּחַ אֲנִי רֹאֶה וּפָנָיו
מִפְּנֵי צָפוֹנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי | הִנְנִי קֹרֵא
לְכָל־מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת צָפוֹנָה נְאֻם־יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח | שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם וְעַל
כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה: טז וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי אוֹתָם עַל כָּל־רָעָתָם אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי
וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם: יז וְאַתָּה תֶּאֱזֹר מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת
כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֲצַוֶּךָּ אַל־תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן־אֲחִתְּךָ לִפְנֵיהֶם: יח וַאֲנִי הִנֵּה נְתַתִּיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְצָר
וּלְעַמּוּד בַּרְזֶל וּלְחֹמוֹת נְחֹשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ:
יט וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יוּכְלוּ לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־יְהוָה לְהַצִּילֶךָ: **ב** א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ב הָלֹךְ וְקָרָאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלִַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ
לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה: ג קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ
רָעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם יְהוָה:

הפטרה בציבור נדפסה בעמוד קנו

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות-מסעי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ב תמוז מפרק קו עד פרק קז	**יום רביעי - כ"ה תמוז** פרק קיט מתחילת הפרק עד פסוק צו
יום שני - כ"ג תמוז מפרק קח עד פרק קיב	**יום חמישי - כ"ו תמוז** פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שלישי - כ"ד תמוז מפרק קיג עד פרק קיח	**יום שישי - כ"ז תמוז** מפרק קכ עד פרק קלד
שבת קדש - כ"ח תמוז מפרק קלה עד פרק קלט	

יום ראשון כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 194, ואף מי שלא עבר... עד עמ' צח, כולן.

וְאַף מִי שֶׁלֹּא עָבַר עַל עָוֹן כָּרֵת, וְגַם לֹא עַל עָוֹן מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם שֶׁהוּא הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה וּכְהַאי גַּוְנָא, – וכדומה, אֶלָּא – עבר על שְׁאָר עֲבֵרוֹת קַלּוֹת, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵאַחַר שֶׁהֵן פּוֹגְמִים בִּנְשָׁמָה וְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְכִמְשַׁל פְּגִימַת וּפְסִיקַת חֲבָלִים דַּקִּים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל – בפרק ה', ש"חבל ההמשכה" של הנשמה, הוא כמו חבל השזור מתרי"ג (613) חבלים דקים, ובשעה שהוא עובר על אחת מתרי"ג המצוות, הרי זה כניתוק חבל דק אחד מהחבל, חֲרֵי בְּרִבּוּי הַחֲטָאִים יָכוֹל לִהְיוֹת פְּגָם כְּמוֹ בְּלָאוֹ אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת אוֹ מִיתָה, וַאֲפִלּוּ בִּכְפִילַת חֵטְא אֶחָד פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד[22], כְּמוֹ שֶׁהִמְשִׁיל הַנָּבִיא הַחֲטָאִים לְעָנָן הַמַּאֲפִיל – על, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[23]: "מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ" – הֵם עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת, [הַמַּכְבִּידִים] בֵּין פְּנִימִית הַשְּׁפָעַת שֵׁם הֲוָ"ה בָּרוּךְ־הוּא לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, כְּהַכְבָּדַת עָנָן עָב וְחָשׁוּךְ, הַמַּכְבִּיל בֵּין הַשֶּׁמֶשׁ לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ[24] עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל; – ומה שכתוב: "וּכְעָנָן חַטֹּאתֶיךָ" – כענן קל, מחיתי, חטאתיך, – הֵן עֲבֵרוֹת קַלּוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בְּעֵקְבָיו, הַמַּכְבִּידִים כְּהַכְבָּדַת עָנָן קַל וְקָלוּשׁ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל. וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁבְּמָשָׁל הַזֶּה, – מכיסוי אור השמש, אִם מִשִּׁים אָדָם נֶגֶד אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲלוֹן מְחִצּוֹת קַלּוֹת וּקְלוּשׁוֹת לְרֹב מְאֹד, – מחיצות רבות דקות, הֵן מַאֲפִילוֹת – על אור השמש, כְּמוֹ מְחִצָּה אַחַת עָבָה, וְיוֹתֵר – מכך, וְכָכָה מִמָּשׁ הוּא בַּנִּמְשָׁל – בעבירות המשולות לעננים המעיבים על אור השמש, בְּכָל עֲוֹנוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו. – מפאת שהם אינם נחשבים בעיניו כעבירות חמורות, אבל, מפני שהוא עובר עליהם פעמים רבות, הרי זה כמו הרבה מחיצות דקות המכסות כמו מחיצה אחת עבה, או יותר מאשר מחיצה אחת עבה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן – העוונות הַמְּפֻרְסָמוֹת מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהֵן מַמָּשׁ כַּעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּמוֹ[25] הַעֲלָמַת עַיִן מִן הַצַּדָּקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[26]: "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל גּוֹ'", – להימנע מענין של צדקה, ו"בְּלִיַּעַל", – אומרים רבותינו ז"ל, הֵיא עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים[27] וְכוּ', – הרי שהעלמת עין מן הצדקה נחשבת כמו עבודה זרה; וְהַמְּסַפֵּר בְּגִנּוּת חֲבֵרוֹ, הֵיא לָשׁוֹן הָרַע, הַשְּׁקוּלָה כַּעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים[28], וְכָל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה[29], וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ[30], וְכָהֲנָה רַבּוֹת בַּגְּמָרָא, – למרות שלגבי העונש אין עבירות אלו דומות לעבודה זרה (עליה מגיע הרי מיתת בית דין, מה שאין כן על עבירות אלו), אך לגבי הפגם הרוחני שהן פוגמות בנפש, הן דומות לחטאים החמורים – עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה – העבירה של ביטול תלמוד תורה שוקלת כְּנֶגֶד כֻּלָּן, – כנגד כל העבירות האמורות, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[31]: "יְתֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל עֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ'". – גילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עון ביטול תורה". הרי שעל ידי כל העבירות הללו – למרות שהן אינן עבירות שיש בהן כרת או מיתה בידי שמים, אף על פי כן, מנתקות הן את הנפש האלקית ממקורה בחיי החיים ברוך הוא. וְלָכֵן סִדְּרוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה[32], לְקַבֵּל עָלָיו ד' מִיתוֹת בֵּית־דִּין

אגרת התשובה

ואף מי שלא עבר על עון כרת וגם לא על עון מיתה בידי שמים שהוא הוצאת ז"ל וכה"ג אלא שאר עבירות קלות. אעפ"כ מאחר שהן פוגמים בנשמה ונפש האלקית וכמשל פגימת ופסיקת חבלים דקים כנ"ל. הרי בריבוי החטאים יכול להיות פגם כמו בלאו אחד שיש בו כרת או מיתה. ואפי' בכפילת חטא אחד פעמים רבות מאד. כמו שהמשיל הנביא החטאים לענן המאפיל אור השמש כמ"ש מחיתי כעב פשעיך הם עבירות חמורות [המבדילים] בין פנימית השפעת שם הוי' ב"ה לנפש האלקית. כהבדלת ענן עב וחשוך המבדיל בין השמש לארץ ולדרים עליה עד"מ. וכענן חטאתיך הן עבירות קלות שאדם דש בעקביו המבדילים כהבדלת ענן קל וקלוש עד"מ. והנה כמו שבמשל הזה אם משים אדם נגד אור השמש בחלון מחיצות קלות וקלושות לרוב מאד הן מאפילות כמו מחיצה אחת עבה ויותר. וככה ממש הוא בנמשל בכל עונות שאדם דש בעקביו ומכ"ש המפורסמות מדברי רז"ל שהן ממש כע"ז וג"ע וש"ד. כמו העלמת עין מן הצדקה כמ"ש השמר לך פן יהי' דבר עם לבבך בליעל כו' ובליעל היא עע"א וכו'. והמספר בגנות חבירו היא לה"ר השקולה כע"ז וג"ע וש"ד וכל הכועס כאלו עע"ז וכן מי שיש בו גסות הרוח. וכהנה רבות בגמרא. ות"ת כנגד כולן כמארז"ל ויתר הקב"ה על ע"ז וכו'. ולכן סידרו בק"ש שעל המטה לקבל עליו ד' מיתות ב"ד וכו'. מלבד שעפ"י

---

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכידוע הראי' ע"ז מר"ן (לפס"ד – בשו"ע או"ח סשכ"ח סט"ז – דאדה"ז) דאיסור מה"ת פחות מכשיעור אבל כמה פעמים – חמור מאיסור סקילה! (ומזה ראי' לא רק שהוא "כמו", אלא גם "ויותר" כדלקמן)". **23.** ישעיה מד, כב. **24.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר. וי"ל דזהו כבנמשל – ב' הענינים: ה"א תתאה (מל', ארץ), נפה"א (דרים עלי')". **25.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כתובות סח, א". **26.** ראה טו, ט. **27.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"כ הוא ע"פ גמרא שם וסנה' קיא, ב". **28.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ערכין טו, ב". **29.** זח"ב קפב, ב. רמב"ם הלכות דעות פ"ב ה"ג. **30.** ראה סוטה ה, א. **31.** פתיחתא לאיכה רבה אות ב' (בתחלתה). ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. **32.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות לאגה"ת (שאין ענינה בי' התפלות) – כי קשעה"מ ענינה

וְכוּ'. – סקילה, שריפה, הרג וחנק, וזאת גם על מי שלא עבר אף פעם על עבירות שעונשן מיתת בית דין, שכן, ישנן הרבה עבירות הפוגמות בנפש כמו העבירות שיש בהן עונש מיתת בית דין; **מִלְּבַד שֶׁעָל פִּי הַסּוֹד,** – על פי ה"קבלה", **כָּל הַפּוֹגֵם בְּאוֹת יו"ד שֶׁל שֵׁם הַוָּיָ"ה - כְּאִלּוּ נִתְחַיֵּב סְקִילָה, וְהַפּוֹגֵם בְּאוֹת הֵ"א** – הראשונה של שם הוי', **כְּאִלּוּ נִתְחַיֵּב שְׂרֵפָה,** – והפוגם **וּבְאוֹת וָ"ו** – של שם הוי', **כְּאִלּוּ נִתְחַיֵּב הֶרֶג,** – והפוגם **וּבְאוֹת הֵ"א**[33] **אַחֲרוֹנָה** – של שם הוי', **כְּאִלּוּ נִתְחַיֵּב חֶנֶק;** **וְהַמְבַטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע - פּוֹגֵם בְּאוֹת יו"ד, וּתְפִלִּין** – המבטל מצות תפילין, פוגם **בְּאוֹת הֵ"א,** – הראשונה של שם הוי', **וְצִיצִית** – המבטל מצות ציצית, פוגם **בְּאוֹת וָ"ו,** – של שם הוי', **וּתְפִלָּה** – המבטל מצות תפלה, פוגם **בְּאוֹת הֵ"א** – אחרונה של שם הוי', **וְכוּ'.** – הרי, גם אם לא עבר על שום עבירות חמורות שיש בהן מיתת בית דין, ישנן גם עבירות אחרות שעל פי "קבלה" פוגמות בנפש באותה מדה של העבירות החמורות שיש בהן מיתת בית דין. ולכן על האדם לקבל על עצמו בקריאת שמע, ד' מיתות בית דין, כדי לתקן את הפגם שפגם בנפשו. **וּמִזֶּה יָכוֹל הַמַּשְׂכִּיל לִלְמֹד** – בקשר **לִשְׁאָר עֲוֹנוֹת וַחֲטָאִים,** – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לאיזה אות שייכים – ובמילא לאיזה מד' מיתות ב"ד" – **וּבִטּוּל תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּן:** – הנה מכל זה יכול האדם להגיע ל"לב נשבר", בהתבוננותו בדעתו בפגם שפגם גם על ידי חטאים אחרים (ולא רק על ידי חטא שיש בו כרת ומיתה בידי שמים). זהו הדבר השני המביא ל"תשובה תתאה" – ה"לב נשבר" שיש לו, השובר ומסיר את "רוח הטומאה" וה"סטרא אחרא", וממילא אפשר לו אז לחזור בתשובה ב"אמת", בחרטה על העבר וקבלה טובה על להבא.

אגרת התשובה

הסוד כל הפוגם באות יו"ד של שם הוי' כאילו נתחייב סקילה והפוגם באות ה"א כאילו נתחייב שריפה ובאות וי"ו כאילו נתחייב הרג ובאות ה"א אחרונה כאילו נתחייב חנק. והמבטל ק"ש פוגם באות יו"ד ותפילין באות ה"א וציצית באות וי"ו ותפלה באות ה"א וכו'. ומזה יכול המשכיל ללמוד לשאר עונות וחטאי' וביטול תורה כנגד כולן:

יום שני כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צח, פרק ח והנה אחרי... עד עמ' צח, מלפפתו וכו'.

פֶּרֶק ח בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הזקן שני דברים המהווים הדרך האמיתית והישרה להגיע ל"תשובה תתאה": – ההתבוננות ברחמנות הגדולה שעל נשמתו (ועל מקור נשמתו); – וחשבון הנפש והתעמקותו בענין גלות השכינה, שהוא גרם על ידי חטאיו; חשבון נפש זה, מביא את האדם להיות בעל "לב נשבר", שיש לו לב שבור, ובכך הוא שובר את רוח ה"סטרא אחרא".

אגרת התשובה

פרק ח והנה אחרי העמקת הדעת בכל הנ"ל יוכל לבקש באמת מעומקא דלבא כרוב רחמיך מחה פשעי וכו'. כי אזי תקבע בלבו באמת גודל הרחמנות על בחי' אלקות שבנפשו ושלמעלה כנ"ל. ובזה יעורר רחמים העליונים מי"ג מדה"ר הנמשכות מרצון העליון ב"ה הנרמז בקוצו של יו"ד שלמעלה מעלה מבחי' ההשפעה הנשפעת מאותיות שם הוי'. ולכן הי"ג מדות הרחמים מנקים כל הפגמים וכמ"ש נושא עון ופשע ונקה. ושוב אין יניקה

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַעֲמָקַת הַדַּעַת בְּכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, – ברחמנות הגדולה שעל נפשו האלקית ועל מקורה, ובמה שגרם על ידי חטאיו **יוּכַל לְבַקֵּשׁ בֶּאֱמֶת מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא** – מעומק הלב, את הבקשה שבפסוק: **"כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְּשָׁעַי וְגוֹ'"**[1], – זה הרי פסוק בפרק התהלים שאומרים בשעת "תיקון חצות" וגם ב"קריאת שמע שעל המטה", שלפניהם הוא הזמן המסוגל לחשבון הנפש (כפי שאמר לעיל). הרי אחרי חשבון הנפש שלפני תיקון חצות או לפני קריאת שמע שעל המטה, יכול האדם לבקש באמת בקשה **זו. כִּי אֲזַי תִּקְבַּע בְּלִבּוֹ בֶּאֱמֶת גֹּדֶל הָרַחֲמָנוּת עַל בְּחִינַת אֱלֹקוּת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ וְשֶׁלְּמַעְלָה,** – במקור נשמתו, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק ז' – שהרחמנות היא גם על נפשו האלקית וגם על מקור נשמתו למעלה. **וּבָזֶה יְעוֹרֵר רַחֲמִים הָעֲלִיּוֹנִים מִי"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים, הַנִּמְשָׁכוֹת מֵרְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, הַנִּרְמָז בְּקוּצוֹ שֶׁל יו"ד,** – של שם הוי', **שֶׁלְּמַעְלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת הַהַשְׁפָּעָה הַנִּשְׁפַּעַת מֵאוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוָּיָ"ה.** – כאמור בפרק הקודם, פרק ז', ישנן עבירות הפוגמות באות יו"ד של שם הוי' או באות ה"א וכו' – ועל ידי הפגם, נפסקת ההשפעה משם הוי', שממנה באה חיות ליהודי, ונמשך ממנה חיות ל'קליפה' ו'סטרא אחרא". אך בשעה שהוא ממשיך רחמים העליונים מי"ג מדות הרחמים, שהם באות מהרצון העליון שלמעלה משם הוי' – בא על ידי כך התיקון באותיות של שם הוי' ובהשפעת שם הוי' על נשמתו, כפי שרבנו הזקן מפרט מיד: **וְלָכֵן** – מפני שהן באות מדרגה זו, **הַי"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים מְנַקִּים כָּל הַפְּגָמִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[2]**:** – לגבי י"ג מדות הרחמים: **"נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְנַקֵּה", וְשׁוּב אֵין יְנִיקָה**

גם חשבון הנפש ותשובה (ראה ג"כ ח"א ספ"ז)". **33.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שמביא כאן – ובב' הפעמים – הוי' שבמילואו בגימ' נד. [בסידורו – מובא בלא מילוי]". **1.** תהלים נא, ג. **2.** שלח יד, יח.

לְהַחִיצוֹנִים – לקליפות, **וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא מֵהַשְׁפָּעַת הֵ"א תַּתָּאָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** – שעל ידי החטאים והעוונות, יש להן יניקה מה' תתאה של שם הוי' אך כאשר נמשך מי"ג מדות הרחמים – מנקה הדבר את העוונות והפשעים ואין להן יותר יניקה מה' תתאה. (**וּבָזֶה תָּשׁוּב הֵ"א תַּתָּאָה לִמְקוֹמָהּ, לְהִתְיַחֵד בִּיה"ו, וְדַי לַמֵּבִין**). – זוהי משמעות המלה "תשובה" – "תשוב ה'" – שהה"א האחרונה של שם הוי' שבה לשלש האותיות הקודמות לה בשם הוי' להיות מאוחדת אתן. **וְכֵן מַמָּשׁ** – נעשה **לְמַטָּה בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבָּאָדָם, שׁוּב אֵין עֲוֹנוֹתֵיכֶם מַבְדִּילִים,** – בין הנפש לבין אלקות, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[2] – לגבי י"ג מדות הרחמים: "**וְנַקֵּה**" – מפרשים חכמינו ז"ל[3] – "**מְנַקֶּה הוּא לַשָּׁבִים**", **לְרַחֵץ וּלְנַקּוֹת נַפְשָׁם מִלְּבוּשִׁים הַצּוֹאִים, הֵם הַחִיצוֹנִים** – הקליפות המקיפות את האדם על ידי חטאים ועוונות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא**[4]: "**מְלַפְּפָתוֹ וְכוּ'**". – העבירה מלפפת ומקיפה את האדם ונעשית לבוש לאדם החוטא – והכוונה לטומאה של העבירה, המקיפה את האדם כמו לבוש – והתשובה מנקה אותו מלבושים צואים אלה.

אגרת התשובה

להחיצונים והסט"א מהשפעת ה"א תתאה כנ"ל (ובזה תשוב ה"א תתאה למקומה להתייחד ביה"ו וד"ל). וכן ממש למטה בנפש האלקית שבאדם שוב אין עונותיכם מבדילים וכמ"ש ונקה מנקה הוא לשבים לרחוץ ולנקות נפשם מלבושים הצואים הם החיצונים כמ"ש בגמ' מלפפתו וכו'.

יום שלישי כ"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צח, ומאחר שרוח עברה... עד עמ' 196, למלכא וכו').

וּמֵאַחַר שֶׁרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֵרֵם[5], – הרוח[6] של מחילה וטהרה, עברה את הנפש וטיהרה אותה, **אָזַי תּוּכַל נַפְשָׁם לָשׁוּב עַד הָוָי"ה בְּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, וְלַעֲלוֹת מַעֲלָה מַעֲלָה לִמְקוֹרָהּ, וּלְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּיִחוּד נִפְלָא, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה מְיֻחֶדֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, כְּטֶרֶם שֶׁנִּפְּחָה בְּרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ לֵירֵד – לרדת, לְמַטָּה וּלְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם** – אז היתה הרי הנשמה מיוחדת בתכלית היחוד עם הקב"ה. (**וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּאָדָם הַנּוֹפֵחַ בְּרוּחַ פִּיו, כְּטֶרֶם שֶׁיּוֹצֵא הָרוּחַ מִפִּיו - הוּא מְיֻחָד בְּנַפְשׁוֹ**). – כך גם הנשמה לפני שניתנה בגוף האדם באופן של "ויפח", אז היתה הרי מאוחדת בתכלית אתו יתברך, וגם כעת (אחרי התשובה) תהיה שוב מאוחדת בתכלית אתו יתברך. **וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה.** – אופן התשובה, שהנשמה תהיה מאוחדת אתו יתברך בתכלית – היא תשובה שלימה. **וְהִנֵּה, בְּחִינַת יִחוּד זֶה** – היחוד שהנשמה מתאחדת שוב אתו יתברך כפי שהיתה לפני שניתנה בגוף האדם, **וּתְשׁוּבָה זוֹ, הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִלָּאָה** – תשובה עליונה הבאה, **שֶׁלְּאַחַר תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה,** – לאחר התשובה התחתונה שהתבארה לעיל. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת נָשֹׂא**[7], **דִּתְשׁוּבָה עִלָּאָה הִיא, דִּיתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְתָא בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא וְכוּ'**, – שתשובה עילאה היא שיעסוק בתורה מתוך יראה ואהבה להקב"ה כו', **דְּאִיהוּ בֶּן י"ה - בִּינָה וְכוּ'** – אז, אומר בזוהר שם, הוא זוכה לאות ו' שהיא בחינת **בן** י"ה, בינה. בינה שהיא בחינת תשובה עילאה (שובה של הה"א הראשונה ("עילאה") של שם הוי' המרמזת על מדריגת "בינה") מורכבת מ"בן י"ה" (האותיות שבמלה בינה), והכוונה היא לאהבה ויראה הנולדות מחכמה ובינה שהן כנגד י"ה של שם הוי'. (**וּמַעֲלַת בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים בָּזֶה הִיא,** – שלכאורה, הרי ענין לימוד תורה ביראת ה' ואהבת ה', אינו ענין המיוחד לבעלי תשובה, גם צדיקים גמורים לומדים תורה ביראת ה' ואהבת ה', במה, איפוא, מתבטאת מעלתם של בעלי תשובה לגבי צדיקים? – הרי זה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה**[8], **דְּאִינּוּן** – בעלי התשובה, **מְשָׁכֵי עֲלֵיהוּ** – ממשיכים על עצמם, **בִּרְעוּתָא דְּלִבָּא יָתִיר** – ביותר "רעותא דלבא", רצון פנימי של הלב, **וּבְחֵילָא סָגִי** – ביותר כוח, **לְאִתְקָרְבָא לְמַלְכָּא וְכוּ'**): – להיות קרוב יותר להקב"ה, בכך מתבטאת מעלתם של בעלי תשובה, שהתקרבותם להקב"ה היא ברצון ובתוקף חזק יותר מאשר הדבר בצדיקים גמורים.

אגרת התשובה

ומאחר שרוח עברה ותטהרם אזי תוכל נפשם לשוב עד הוי' ב"ה ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדבקה בו ית' ביחוד נפלא. כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו ית' לירד למטה ולהתלבש בגוף האדם (וכמו עד"מ באדם הנופח ברוח פיו בטרם שיוצא הרוח מפיו הוא מיוחד בנפשו) וזו היא תשובה שלימה. והנה בחי' יחוד זה ותשובה זו היא בחי' תשובה עילאה שלאחר תשובה תתאה וכמ"ש בזוה"ק בר"מ פ' נשא דתשובה עילאה היא דיתעסק באוריי' בדחילו ורחימו דקדב"ה וכו' דאיהו בן י"ה בינה וכו' (ומעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים בזה היא כמ"ש בזוה"ק פ' חיי שרה דאינון משכי עלייהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגי לאתקרבא למלכא וכו'):

---

3. יומא פו, א. 4. סוטה ג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב לז, כא. ופי' שהרוח מטהר השחקים מעננים". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו במשל – שרוח מפזר ומבטל מציאות העננים – כך פעולת התשובה בהעב דפשע וכו'". 7. זח"ג קכג, א. 8. קכט, ב.

יום רביעי כ"ה תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 196, פרק ט וביאור הענין... עד עמ' צט, דר"ה.

פֶּרֶק ט בסוף הפרק הקודם, פרק ח', הסביר רבנו הזקן, שהתשובה באופן זה שלאחר שהנפש נוקתה מהחטאים, היא מסוגלת להתעלות מעלה מעלה למקורה ושרשה ולהיות מאוחדת עם הקב"ה ביחוד נפלא כפי שהיתה לפני ירידתה בגוף – זו היא "תשובה עילאה" הבאה אחרי "תשובה תתאה". והביא על כך מהזוהר הקדוש, ש"תשובה עילאה" היא – שיעסוק בתורה מתוך יראה ואהבה אל הקב"ה. ברם, נדרש עדיין ביאור בענין: בפרק ד' הביא רבנו הזקן מהזוהר, ש"תשובה עילאה" היא "תשוב ה' עילאה", שובה של ה' עילאה, (אות ה"א הראשונה של שם הוי') – איזו שייכות יש לכך לאהבה וליראה (ללימוד תורה מתוך אהבה ויראה), השייכות לאות ו' של שם הוי' – לתשובה של ה' עילאה של שם הוי'? בתחילת הפרק הנוכחי, מסביר רבנו הזקן, שהכוונה במה שאומרים ש"תשובה עילאה" היא לימוד תורה מתוך יראה ואהבה, היא יראה ואהבה הנוצרות משכל, כלומר, מהשכל המתבונן בגדלותו של הקב"ה, שזהו ענינה של בינה (ההתבוננות בגדלות הוי') ויראה ואהבה אלו דוקא הן החיבור של הה"א עם הוא"ו (של השכל המתבונן עם המדות הנולדות מהשכל). לאחר מכן יסביר רבנו הזקן מדוע לפגם הברית נדרש דוקא ענין של "תשובה עילאה".

אגרת התשובה

פרק ט וביאור הענין כמ"ש בזוה"ק ותיקוני' בכמה מקומות. דבינה איהי תשובה עילאה והאם רובצת על האפרוחים וכו'. דהיינו שע"י שמתבונן בגדולת ה' בהעמקת הדעת ומוליד מרוח בינתו דו"ר שכליים ובטוב טעם ודעת כענין שנא' לאהבה את ה' אלקיך משום כי הוא חייך וכו' ולא די לו באהבה טבעית המסותרת לבד וכו'. וכן ביראה ופחד או בושה וכו' כנודע. אזי נקראת האם רובצת על האפרוחי' וכו'. והנה עיקר האהבה היא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו וכו' כנודע. וע"ז נאמר ובכל נפשך שהם הם כל חלקי הנפש שכל ומדות ולבושיהם מחשבה דיבור ומעשה לדבקה כולן בו ית' דהיינו המדות במדותיו ית' מה הוא רחום וכו'. והשכל בשכלו וחכמתו ית' הוא עיון התורה דאורייתא מחכמה נפקא. וכן המחשבה במחשבתו ית' והדיבור בדבר ה' זו הלכה וכמ"ש ואשים דברי בפיך ודברי

וּבַאוּר הָעִנְיָן, – לאיזו אהבה ויראה יש שייכות לה' עילאה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְתִקּוּנִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, דְּבִינָה - אִיהִי** – היא, **תְּשׁוּבָה עִלָּאָה,** – כלומר, הכוונה לאופן הבינה כפי שהיא נקראת "אם", ככתוב[1]: **"וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרֹחִים" וְכוּ'. דְּהַיְנוּ, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בִּגְדֻלַּת ה' בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת, וּמוֹלִיד מֵרוּחַ בִּינָתוֹ דְּחִילוּ וְרַחִימוּ שִׂכְלִיִּים,** – יראה ואהבה שכליות, – לא שהשכל **מגלה** בלבד את האהבה והיראה הטבעיות[2] שכבר נמצאות בו, אלא שהשכל **יוצר** בו אהבה ויראה, **וּבְטוּב טַעַם וָדַעַת,** – שיש לו על אהבה או יראה אלו טעם שכלי מדוע עליו לאהוב את הקב"ה ומדוע עליו לירא ממנו, **כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר[3]: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ", מִשּׁוּם "כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְגוֹ'",** – המלה "כי" היא נתינת טעם מדוע עליו לאהוב את ה' אלקיך – מפני (משום) "כי הוא **חייך**", זוהי אהבה בעלת טעם שכלי, **וְלֹא** דַּי לוֹ – אין הוא מסתפק, **בְּאַהֲבָה טִבְעִית הַמְסֻתֶּרֶת לְבַד וְכוּ',** – בלבו של כל יהודי, ושיש לגלותה בלבד, הרי אין הוא מסתפק בגילוי האהבה בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו אהבה משכלו והתבוננותו, **וְכֵן בְּיִרְאָה וָפַחַד** – שאין הוא מסתפק בגילוי יראה ופחד טבעיים בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו יראה ופחד משכלו והתבוננותו **אוֹ בּוּשָׁה וְכוּ',** – "יראת בושת" שהוא מתבייש מגדלות הקב"ה לעשות את הרע בעיני ה', **כַּנּוֹדַע** – כפי שאמר בפרק ד' בחלק הראשון, שאת היראה והבושה הוא יוצר בתוכו משכלו והתבוננותו. **אַזַי** – היא, **נִקְרֵאת "הָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרֹחִים וְכוּ'".** – כלומר, על היראה והאהבה שה"בינה" (בינתו) ילדה ויצרה. **וְהִנֵּה, עִקַּר הָאַהֲבָה הִיא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא[4],** – עיקר האהבה הוא ההתדבקות של רוח אחת ברוח שניה (רוח האדם עם הרוח שלמעלה), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[5]: "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגוֹ'",** – כשם שב"נשיקין" בגשמיות, מתאחד ה"הבל הפנימי" של אדם אחד עם ה"הבל הפנימי" של אדם שני, כך מתאחדת פנימיות הנשמה עם הפנימיות שלמעלה, על ידי דיבור התורה, מעשה המצוות, ובמיוחד על ידי לימוד תורה בעיון; כפי שרבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון – שכשם שב"נשיקין" ישנה התאחדות "פה בפה", כך גם בדיבור התורה, ישנה התאחדות של פה האדם המדבר דברי תורה עם הפה שלמעלה – תורה היא הרי דיבור שלמעלה, "דבר ה' זו הלכה", וכך הלאה. **וְעַל זֶה נֶאֱמַר[6]: "וּבְכָל נַפְשְׁךָ",** – שהאהבה תהיה באופן שכל הנפש (כל כוחות הנפש) תתאחד עם הקב"ה, **שֶׁהֵם הֵם כָּל חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ: שֵׂכֶל וּמִדּוֹת, וּלְבוּשֵׁיהֶם: מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, לְדָבְקָה כֻּלָּן בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. דְּהַיְנוּ,** – כלומר: **הַמִּדּוֹת** – של האדם, תתאחדנה **בְּמִדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, מַה הוּא רַחוּם וְכוּ'[7];** – אף אתה רחום. כשהאדם עושה חסד מצד רחמיו – מתאחדות אז מדותיו עם מדות הקב"ה, **וְהַשֵּׂכֶל** – של האדם יתאחד **בְּשִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא עִיּוּן הַתּוֹרָה,** – בעיון בתורה בחכמה ובשכל, שעל ידי כך מתאחד שכל האדם עם השכל שלמעלה, **דְּאוֹרַיְתָא מֵחָכְמָה נָפְקָא[8];** – מפני שתורה באה מחכמה (שלמעלה), **וְכֵן הַמַּחֲשָׁבָה** – מחשבתו של האדם תתאחד **בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ; וְהַדִּבּוּר** – דיבורו של האדם יתאחד **בְּדִבַּר ה', זוֹ הֲלָכָה[9], וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב:** – על תורה[10]: **"וָאָשִׂם דְּבָרַי בְּפִיךָ",** –

---

1. לשון הכתוב – תצא כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע ובירור אם כן הוא. וצל"ע בפמ"ד ועוד". 3. נצבים ל, כ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כו"כ שינוים (בבי' אתדבקות רב"ר) למשנ"ת בפמ"ט". 5. שה"ש א, ב. 6. ואתחנן ו, ה. 7. ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. ובכ"מ. 8. זח"ב פה, א. 9. שבת קלח, ב. 10. ישעיה נא, טז.

התורה נקראת "דברי" (הדיבורים שלי), דיבוריו של הקב"ה, וזאת "בפיך", בפיו של האדם הלומד תורה, "**וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ**"[11]; **וְהַמַּעֲשֶׂה** – התאחדות המעשה של האדם עם המעשה שלמעלה, **הוּא** – על ידי, **מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה,** – וחסד, **לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים,** – על ידי כך נעשה מעשה האדם מאוחד עם המעשה שלמעלה, שענינו גם להחיות את הנבראים שהם שפלים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[12]: "**כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וְגוֹ'**", – על בריאת הנבראים וחיותם, כתוב הלשון עשיה, "ששת ימים עשה ה'", שכן, זוהי ירידה של כוחות אלקיים, הנמצאים בירידה ובצמצום בבריאה, כדי לברוא ולהחיות נבראים שהם שפלים, **כַּנּוֹדָע** – ומבואר, **בְּמָקוֹם אַחֵר, וְזוֹ הִיא אִתְדַּבְּקוּת דְּרוּחָא בְּרוּחָא** – התדבקות רוח ברוח, **בְּתַכְלִית הַדְּבֵקוּת** – בדרגה העליונה ביותר של דבקות, **וְהַיְחוּד, כְּשֶׁהִיא מֻחֲמֶצֶת אַהֲבָה וְכוּ'.** – למרות שגם כשלימוד התורה אינו מתוך אהבה אלא מתוך קבלת עול, הרי זה גם כן דביקות של רוח ברוח, אך מתי זה בתכלית הדביקות והיחוד – הרי זה דוקא כשזה בא מצד אהבה. ולכן ענינה של "תשובה עילאה" דוקא הוא "דיתעסק באורייתא בדחילו ורחימו (ביראה ואהבה) דקוב"ה", לימוד התורה מתוך אהבת ה' ויראת ה', שכן, דוקא אז זה תכלית הדביקות והיחוד, שזהו תוכנה של "תשובה עילאה" – הדביקות ויחוד הנפש עם אלקות בתכלית הדביקות והיחוד. **וּלְפִי שֶׁפְּגַם הַבְּרִית בְּהוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּעֲרָיוֹת, אוֹ שְׁאָר אִסּוּרֵי בִּיאָה דְּאוֹרַיְתָא, אוֹ דְּרַבָּנָן** – איסורי ביאה מן התורה או איסורי ביאה מדרבנן, (**כִּי חֲמוּרִים דִּבְרֵי סוֹפְרִים** – דברים שאיסורם הוא רק מדרבנן, **וְכוּ'**[13] – יותר מדברי תורה, מאיסורי תורה), וכיון שענינים אלה **פּוֹגֵם** – פוגמים, **בַּמֹּחַ, לָכֵן תִּקּוּנוֹ הוּא דְּיִתְעַסֵּק בְּאוֹרַיְתָא, דְּמֵחָכְמָה נָפְקָא.** – שיעסוק בתורה הבאה מחכמה, לכן תיקון פגם הברית, כמובא לעיל בפרק ד' מהזוהר הקדוש (לפי פירוש ה"ראשית חכמה"), הוא דוקא "תשובה עילאה", שהיא הענין של "יתעסק באורייתא בדחילו ורחימו דקוב"ה". **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ**[14]: **אָדָם עָבַר עֲבֵרָה וְנִתְחַיֵּב מִיתָה לַמָּקוֹם,** – הוצאת זרע לבטלה היא עבירה שעונשה מיתה בידי שמים, **מַה יַּעֲשֶׂה וְיִחְיֶה? אִם הָיָה רָגִיל לִקְרוֹת דַּף אֶחָד - יִקְרָא ב' דַּפִּים, לִשְׁנוֹת פֶּרֶק אֶחָד - יִשְׁנֶה ב' פְּרָקִים וְכוּ'.** – כלומר, תוספת בלימוד התורה יש בה משום תיקון על העבירה שעבר ואשר עונשה מיתה בידי שמים, כמו ענין פגם הברית. ההכפלה של הדבר הנלמד, במקום דף אחד – שני דפים, במקום פרק אחד – שני פרקים, היא מפני, **וְהַיְנוּ, כְּמָשָׁל חֶבֶל הַנִּפְסָק וְחוֹזֵר וְקוֹשְׁרוֹ, שֶׁבִּמְקוֹם הַקֶּשֶׁר הוּא כָּפוּל וּמְכֻפָּל, וְכָכָה הוּא בְּ"חֶבֶל נַחֲלָתוֹ" וְכוּ'.** – הנשמה היא הרי קשורה בשרשה ומקורה, ואם על ידי עבירה נפסקה התקשרות זו, ועל ידי תשובה נקשרת הנשמה מחדש – הרי שהחבל במקום הקישור צריך להיות כפול ומכופל, וזה ענינה של תורה. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[15]: "**בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן וְגוֹ'**", "**וְאֵין אֱמֶת אֶלָּא תּוֹרָה וְכוּ'**"[16], – כלומר, על ידי תורה באה כפרתו של העון, **וַעֲוֹן בֵּית עֵלִי** – עליו נאמר[17] "אם יכופר עון בית עלי בזבח ומנחה", אומרים חכמינו ז"ל, **בְּזֶבַח וּמִנְחָה הוּא דְּאֵינוֹ מִתְכַּפֵּר - אֲבָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, כְּדְאִיתָא** – כמו שכתוב, **בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא** – ראשון, **דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה:** – הרבי שליט"א מציין ב"הערות ותיקונים" שנדפסו עם ספר ה"תניא", שדרוש קצת ביאור, מדוע אומר רבנו הזקן שזה נמצא בסוף הפרק הראשון, בשעה שזה נמצא ארבעה דפים לפני סוף הפרק, בדף י"ח.

אגרת התשובה

אשר שמתי בפיך. והמעשה הוא מעשה הצדקה להחיות רוח שפלים כמ"ש כי ששת ימים עשה ה' וכו' כנודע במ"א. וזו היא אתדבקות דרוחא ברוחא בתכלית הדביקות והיחוד כשהיא מחמת אהבה וכו'. ולפי שפגם הברית בהוצאת ז"ל ואצ"ל בעריות או שאר איסורי ביאה דאורייתא או דרבנן (כי חמורים ד"ס וכו') פוגם במוח לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא דמחכמה נפקא. וז"ש בתנא דבי אליהו אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויחיה אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים וכו'. והיינו כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל. וככה הוא בחבל נחלתו וכו'. וזש"ה בחסד ואמת יכופר עון וכו' ואין אמת אלא תורה וכו'. ועון בית עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה וגמ"ח כדאי' בספ"ק דר"ה:

יום חמישי כ"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צט, פרק י והנה... עד עמ' 198, כנודע.

פֶּרֶק י בפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן ענין "תשובה עילאה", וכפי שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבקות רוחא ברוחא", שרוח האדם מתדבקת ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין לימוד התורה ובצדקה (וגמילות חסדים).

---

11. שם נט, כא. **12.** יתרו כ, יא. **13.** ראה עירובין כב, ב. ובכ"מ. **14.** לא נמצא שם. ועיין ויק"ר רפכ"ה. **15.** משלי טז, ו. **16.** ראה ברכות ה, ב. **17.** שמואל א ג, ד.

וְהִנֵּה, תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה זוֹ, דְּאִתְדַּבְּקוּתָא דְּרוּחָא בְּרוּחָא, – של התדבקות רוח ברוח, **עַל יְדֵי תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, הִיא בְּבְחִינַת הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** – שכן, גם תורה וגם גמילות חסדים, אינן התעלותו העצמית של האדם שהוא מתעלה על ידי עבודתו, אלא כפי שהוא מתעלה מצד כוח עליון, המעלה אותו למעלה באין ערוך מאשר התעלותו מצד מדריגתו ועבודתו העצמיות, **לִהְיוֹת** – שתהיה, **דְּבַר ה' מַמָּשׁ בְּפִיו,** – שהרי אין זה מצד כוחו ועבודתו של האדם, שכן בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע לידי כך, אלא זהו כוח שמעניקים לו מלמעלה, שכשיהודי לומד תורה, יהיה בדיבוריו "דבר הוי" ממש, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב:** "**וָאָשִׂם דְּבָרַי בְּפִיךָ**", – הקב"ה עושה זאת, "ואשים", שבפיו של יהודי הלומד תורה יהיה "דברי", דיבוריו של הקב"ה. הרי שבלימוד התורה זה ענין שמלמעלה למטה, שהקב"ה מעניק לאדם כוח זה ומעלה אותו למעלה מעלה מכפי שהוא עצמו מצד עבודתו היה מגיע. כך גם ההתעלות שעל ידי גמילות חסדים היא גם כן מלמעלה למטה, "**וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי**"[2] – יד ימינו של הקב"ה תחבק אותי, על ידי **בְּגִמִילוּת חֲסָדִים, דְ"חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא וְכוּ'"**[3]. – מפני שחסד הוא זרוע הימין, כביכול, שלמעלה, ועל ידי גמילות חסדים ממשיך יהודי על עצמו חסד שלמעלה, המחבק את היהודי העוסק בגמילות חסדים ובצדקה. הרי זה גם כן ענין מלמעלה למטה, שהחסד שלמעלה מחבק ומלפף את האדם, למעלה מעלה מכפי שהיה יכול להגיע בעבודתו הוא. **אֲבָל אָדָם הַתַּחְתּוֹן צָרִיךְ לֵילֵךְ** – ללכת, **מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה,** – שיתעלה בעצמו על ידי עבודתו הנפשית העצמית, **הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא,** – התדבקות רוח ברוח, **בְּכַוָּנַת הַלֵּב בִּתְפִלָּה,** – זוהי עבודת האדם עצמו, שעל ידי העבודה **שלו** בכוחות הנפש שלו, הוא מתעלה בדביקות של רוח ברוח עם אלקות, **וּכְפֵרֵט בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ,** – בהן מתבטאת במיוחד עבודת הנפש להתעלות בדביקות באלקות, **כְּדֵי לוֹמַר:** – ב"קריאת שמע", "**וְאָהַבְתָּ**[4] **גו' בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וְגו'",** **בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ,** – זוהי עבודת האדם מלמטה למעלה, להתעלות ממדריגה למדריגה בענין האהבה להקב"ה, כך גם צריך להיות לימוד התורה באופן של מלמטה למעלה, שעל ידי עבודתו הוא עושה עצמו לכלי לכך, שדבר הוי' יהיה בפיו – ובלשון רבנו הזקן: **וְכֵן:** – גם, "**וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו'**, **וְדִבַּרְתָּ בָּם וְגו'"**, – שגם זה מוסב הרי על ענין התורה[5], **לִהְיוֹת דְּבַר ה' בְּפִיו בֶּאֱמֶת,** – מפני שהוא כלי ל"דבר הוי'" שבפיו, הרי זה אז באמת, "**וְאֵין אֱמֶת וְכוּ'"**, – אלא תורה[6]. **וְכֵן לְכָנֵים כָּל הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"**, **כְּמוֹ:** – המלה "קדשנו" היא כמו, "**הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי**", – שעל ידי מצוות נעשה "קדשנו", **הִיא בְּחִינַת קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן,** – שיהודי ממשיך על עצמו על ידי מצוות. "קדש" היא **לְשׁוֹן פְּרִישׁוּת וְהַבְדָּלָה,** – שהיא בחינה ומדריגה כמו שמופרשת ונבדלת, **שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ עָלְמִין,** – בתוך העולמות, להיות להם חיות פנימית מותאמת למדריגתם, **מִשּׁוּם דְּכֻלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב,** – מפני שהכל לגביו יתברך אינו נחשב לכלום, ואין מדריגה זו יכולה להתלבש לפי **ערך** העולמות, כי אין לעולמות שום ערך כלל לגבי מדריגה זו, **אֶלָּא בִּבְחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** – המקיפה כל העולמות ומשפיעה בהם בהיותה למעלה מעלה במדריגה מהם, **הוּא רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא וְכוּ'**, – הנמשך על ידי ענין המצוות, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים** – ספר ה"תניא", חלק ראשון, **פֶּרֶק מו. וְגַם אַחַר הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים: "אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא"**[7], – התעלות הנפש להקב"ה "מלמטה למעלה", **דְּהַיְנוּ לְאִתְדַּבְּקָא רוּחָא בְּרוּחָא** – התדבקות רוח ברוח, **כָּל הַיּוֹם וְכוּ'.** – על ידי ענין המצוות. **וְכָל זֶה עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדֻלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת, בִּ"שְׁתַּיִם** – בשתי הברכות, **לְפָנֶיהָ"** – שלפני קריאת שמע, **וּבִפְסוּקֵי דְזִמְרָה, כַּנּוֹדַע.** – שעל ידי ההתבוננות הוא יוצר בקרבו אהבה להקב"ה, שתתבטא בלימוד התורה ובקיום המצוות. זה ענינה של "תשובה עילאה" מלמטה למעלה – ענינה של עבודת התפלה והתוצאה שמעבודה זו.

אגרת התשובה

פרק י והנה תשובה עילאה זו דאתדבקותא דרוחא ברוחא ע"י תורה וגמ"ח. היא בבחי' המשכה מלמעלה למטה להיות דבר ה' ממש בפיו וכמ"ש ואשים דברי בפיך. וימינו תחבקני בגמ"ח דחסד דרועא ימינא וכו'. אבל אדם התחתון צריך לילך ממדרגה למדרגה ממטה למעלה היא בחי' תשובה עילאה ואתדבקות רוחא ברוחא בכוונת הלב בתפלה ובפרט בק"ש וברכותיה. כדי לומר ואהבת כו' בכל לבבך ובכל נפשך וכו' באמת לאמיתו. וכן והיו הדברים האלה וכו' ודברת בם וכו' להיות דבר ה' בפיו באמת ואין אמת וכו'. וכן לקיים כל המצות כמ"ש אשר קדשנו במצותיו כמו הרי את מקודשת לי היא בחי' קדש העליון לשון פרישות והבדלה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין משום דכולא קמיה כלא חשיב אלא בבחי' סובב כ"ע הוא רצון העליון ב"ה וכו' כמ"ש בלק"א פמ"ו. וגם אחר התפלה אומרים אליך ה' נפשי אשא דהיינו לאתדבקא רוחא ברוחא כל היום וכו'. וכל זה ע"י ההתבוננות בגדולת א"ס ב"ה בהעמקת הדעת בשתים לפניה ובפסוקי דזמרה כנודע.

---

1. ישעיה נא, טז. 2. שה"ש ב, ו. 3. הקדמת תקו"ז. 4. ואתחנן ו, ה ואילך. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבד"ת הכתוב מדבר – ברכות (יג, ב), וראה ח"א ספמ"ט". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ספל"ז". 7. תהלים פו, ד.

יום שישי כ"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה).

וּמֵאַחַר שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִלָּאָה - צָרִיךְ לְהַקְדִּים לְפָנֶיהָ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה. – הענין של הכנעה ו"לב נשבר", כפי שהסביר לעיל. **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּמִּשְׁנָה**[8]: **"אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ", וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י - "הַכְנָעָה",** - שהאדם שבור ונכנע בתוכו, **וְהִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה לְעוֹרֵר** – על עצמו, **רַחֲמִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** - בפרק ז' ובפרק ח', **וְכִדְיָלִיף הַתָּם בַּגְּמָרָא**[9] **מִקְּרָא,** - כפי שלומדת הגמרא שם מפסוק, **דִּכְתִיב**[10]: - שכתוב בחנה: **"וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ".** – והתפללה להקב"ה. הרי, שכדי להתפלל להקב"ה זה צריך להיות על ידי הכנה של נפש מרה, ענינה של "תשובה תתאה". **אָכֵן, בַּבָּרַיְתָא שָׁם**[11]: **"תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה".** – כלומר, שתיכף ומיד עליו לעבור ממצב של מרירות למצב של שמחה, שלמרות שבתחילה צריכה להיות ההכנה לתפלה במרירות, הרי בעמדו להתפלל עליו להיות במצב של שמחה, **וְעַכְשָׁו בְּדוֹר יָתוֹם הַזֶּה, שֶׁאֵין הַכֹּל יְכוֹלִין לַהֲפֹךְ לִבָּם כְּרֶגַע מִן הַקָּצֶה,** - אל הקצה, ממרירות לשמחה, כך שלמרות שרגע לפני כן היה במרירות, יעבור מיד לשמחה, **אֲזַי עֵצָה הַיְעוּצָה,** - לכך היא, **לְהַקְדִּים בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה בְּתִקּוּן חֲצוֹת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – שהזמן המסוגל לחשבון הנפש ולהתבוננות המביאה להכנעה ול"לב נשבר" – הוא ב"תיקון חצות"[12]. **וּמִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ** – לערוך "תיקון חצות", **בְּכָל לַיְלָה**[13] **- עַל כָּל פָּנִים לֹא יִפְחֹת** – בעבודת "תיקון חצות", **מִפַּעַם אַחַת בַּשָּׁבוּעַ, לִפְנֵי יוֹם הַשַּׁבָּת, כַּנּוֹדַע לַיּוֹדְעִים, שֶׁהַשַּׁבָּת הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עִלָּאָה, וְשַׁבָּ"ת - אוֹתִיּוֹת תָּשֵׁ"ב אֱנוֹשׁ**[14], - הרי ששבת היא ענין התשובה, ואיזו תשובה היא שבת? – בחינת "תשובה עילאה", **כִּי בְּשַׁבָּת הִיא עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת לִמְקוֹרָם כוּ',** - והיא גם זמן עליית הנשמה למקורה בענין התשובה, **וּבִפְרָט תְּפִלּוֹת הַשַּׁבָּת,** - שגם בימות החול מהווה התפלה, כאמור, ענין "תשובה עילאה" ובמיוחד בשבת, **וְדַי לַמֵּבִין. (וּבָזֶה יוּבָן מַה שֶּׁכָּתוּב**[15]: - אחרי "מחיתי כעב וגו'": **"שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ", פֵּרוּשׁ כִּי מֵאַחַר שֶׁ"מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ" הִיא הַעֲבָרַת הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וּ"גְאַלְתִּיךָ" מִן הַחִיצוֹנִים בְּהִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים עֶלְיוֹנִים, בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא** – בהתעוררות שמלמטה, **בִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל - אֲזַי "שׁוּבָה אֵלַי" בִּתְשׁוּבָה עִלָּאָה):**

אגרת התשובה

ומאחר שהתפלה היא בחי' תשובה עילאה צריך להקדים לפניה בחי' תשובה תתאה. וז"ש רז"ל במשנה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ופרש"י הכנעה והיא בחי' תשובה תתאה לעורר רחמים כנ"ל וכדיליף התם בגמ' מקרא דכתיב והיא מרת נפש. אכן בברייתא שם ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה. ועכשיו בדור יתום הזה שאין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה. אזי עצה היעוצה להקדים בחי' תשובה תתאה בתיקון חצות כנ"ל. ומי שא"א לו בכל לילה עכ"פ לא יפחות מפעם א' בשבוע לפני יום השבת כנודע ליודעים שהשבת היא בחי' תשובה עילאה ושב"ת אותיות תש"ב אנוש כי בשבת היא עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת וד"ל. (ובזה יובן מ"ש שובה אלי כי גאלתיך פי' כי מאחר שמחיתי כעב פשעיך היא העברת הסט"א וגאלתיך מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים באתערותא דלתתא בתשובה תתאה כנ"ל אזי שובה אלי בתשובה עילאה):

יום שבת קודש כ"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק יא ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

פֶּרֶק יא. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו הזקן, כיוון שתפלה היא ענין "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה תתאה", שהיא הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש והתעוררות רחמים על נפשו. כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל **אלא** מתוך כובד ראש", שלפי פירוש רש"י, הכוונה ל"הכנעה", שהיא "תשובה תתאה"; אך, בברייתא כתוב, שתפלה צריכה להיות מתוך שמחה, "אין עומדין להתפלל **אלא** מתוך שמחה", וכיוון שבזמננו אנו, לא כל אחד יכול לעבור תיכף ומיד מהכנעה ולב נשבר לשמחה – הרי העצה היעוצה היא, לעסוק ב"תשובה תתאה" בזמן אחר – כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת התפלה תשרור בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר רבנו הזקן, שלמרות האמור לעיל, אפשר הדבר שתהיינה שתיהן יחדיו, הכנעה ולב נשבר מ"תשובה תתאה" והשמחה של העבודה להקב"ה בתפלה – שהרי, למרות שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות יחד, במיוחד בענין **זה**, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה יסיר את **הסיבה** לשברון הלב, כלומר, הקב"ה מחל לו – דבר שהוא כשלעצמו מביא לשמחה.

---

8. ברכות רפ"ה (ל, ב). **9.** ל, ב. **10.** ש"א א, י. **11.** לא, א. **12.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ראה לעיל פ"ז". **13.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "איתא הבי' ע"ז בקונ' התפלה פי"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". **14.** תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. **15.** ישעיה מד, כב.

וְאָמְנָם, לִהְיוֹת – כדי שיהיו **בְּלִבּוֹ הַהַכְנָעָה,** - ושברון הלב, **הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְגַם הַשִּׂמְחָה בַּה',** - וכן השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה, תהיינה **שְׁתֵּיהֶן בְּיַחַד** – לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים, ההכנעה ו"תשובה תתאה" בשעת "תיקון חצות", והשמחה בשעת התפלה, אלא בשעת התפלה עצמה תהיינה שתיהן יחד, **כְּבָר מִלְּתָא אֲמוּרָה** – הדברים אמורים כבר **בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים** – בספר ה"תניא" חלק ראשון, **סוֹף פֶּרֶק לד,** - שכיוון שהמרירות ו"לב נשבר" שלו באים מצד מצב גופו ונפשו הבהמית, והשמחה באה מצד הנשמה – הנפש האלקית והניצוץ האלקי המלובשים בו להחיותו, הרי כיוון שהם באים משתי סיבות נפרדות – יש באפשרות שתי התנועות (תנועת המרירות ו"לב נשבר" ותנועת השמחה) להיות יחד. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[1]: "חֶדְוָה תְּקִיעָא בְּלִבָּאי מִסִּטְרָא דָא וְכוּ'". – שמחה תקועה בלבי מצד זה, ובכיה מהצד השני, את זאת אמר ר' אלעזר ב"ר שמעון כששמע מאביו סודות התורה בענין חורבן בית המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה ושברון לב מגודל החורבן (שזה עתה נודע לו גודל החורבן) ומצד שני היתה בו שמחה מסודות התורה שנתגלו לו. הרי שבשעה שישנן שתי סיבות שונות, יכולות שתי התנועות, חדוה ובכיה, להיות יחד. **וּבְצֵרוּף עוֹד הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן,** - וכשמצטרפים לכך האמונה והבטחון דלהלן בוודאי שישנה שמחה **לִהְיוֹת נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה', כִּי חֶסֶד הוּא, וְחַנּוּן וְרַחוּם וְרַב לִסְלֹחַ, תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁמְּבַקֵּשׁ מְחִילָה וּסְלִיחָה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ** ("**כִּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעַי**"[2], "**כַּבְּסֵנִי טַהֲרֵנִי**"[3], - מחטאי, "**וְכָל עֲוֹנוֹתַי מְחֵה וְכוּ'**"[4]), - כל הבקשות הללו – מוחל לו הקב"ה מיד, **בְּלִי שׁוּם סָפֵק וּסְפֵק סְפֵקָא בְּעוֹלָם.** – אם הקב"ה מוחל לו, אלא **בודאי** הוא מוחל לו, **וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין בְּכָל תְּפִלַּת י"ח** – תפלת "שמונה עשרה", **תֵּכֶף** – מיד לאחר, **שֶׁמְּבַקְּשִׁים "סְלַח לָנוּ כּוּ'"** – הרי מיד לאחר שמבקשים "סלח לנו", אומרים: **"בָּרוּךְ אַתָּה ה' חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ"**, - מברכים מיד על סליחתו ומחילתו של הקב"ה, **וַהֲרֵי** – הדין הוא: **סָפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל,** - ולא לברך, **מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה**[5]. – שלכן, אם אדם מסופק אם עליו לברך ברכה מסויימת או לא, עליו להקל ולא לברך. שאם היה עדיין ספק אם הקב"ה מוחל או לא, כיצד ניתן לברך "חנון המרבה לסלוח"? **אֶלָּא אֵין כָּאן שׁוּם סָפֵק כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁמְּבַקְּשִׁנוּ "סְלַח לָנוּ" "מְחַל לָנוּ",** - ודאי הדבר שהקב"ה מוחל לנו, **וְאִלּוּ לֹא הָיִינוּ חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים** - **הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל".** – שהקב"ה גואל את בני ישראל, שכן, אחרי תשובה ומחילה, באה הגאולה מיד. מדוע, אכן, אין הגאולה באה בפועל? – הרי זה מפני שחוזרים וחוטאים. **וַהֲרֵי אֲפִלּוּ בְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם כֵּן, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִמְחֹל תֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁמְּבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ מְחִילָה, וְלֹא יְהֵא אַכְזָרִי מִלִּמְחֹל,** - אלא עליו למחול מיד, **וַאֲפִלּוּ בְּקוֹטֵעַ יַד חֲבֵרוֹ,** - ומבקש מחילה מחבירו – על חבירו למחול לו, **כִּדְאִיתָא** – כאמור **בַּגְּמָרָא בְּסוֹף פֶּרֶק ח דְּבָבָא קַמָּא**[6], **וְאִם בְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ ג' פְּעָמִים וְלֹא מָחַל לוֹ - שׁוּב אֵין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְהַגִּבְעוֹנִים**[7] **שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם מֵהֶם מְחִילָה בְּעֵד שָׁאוּל שֶׁהֵמִית אֶת הַגִּבְעוֹנִים, וְלֹא רָצוּ לִמְחֹל - גָּזַר דָּוִד עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יָבֹאוּ בִּקְהַל ה', שֶׁהֵם רַחֲמָנִים וְכוּ',** - שכיוון שחסרה לגבעונים הרחמנות ולא רצו למחול, אין הם שייכים לקהל ה', **כִּדְאִיתָא** – כאמור **בְּפֶרֶק ח דִּיבָמוֹת**[8]. – ואם כך הדבר במדתו של אדם, שעליו למחול כשמבקשים ממנו מחילה, הרי **וּבְמִדַּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְאֵין קֵץ.** – שהוא מוחל כשמבקשים ממנו מחילה.

אגרת התשובה

פרק יא ואמנם להיות בלבו ההכנעה היא בחי' תשובה תתאה כנ"ל וגם השמחה בה' שתיהן ביחד. כבר מילתא אמורה בלק"א ס"פ ל"ד. כמ"ש בזוה"ק חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא וכו' ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות נכון לבו בטוח בה' כי חפץ חסד הוא וחנון ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' (כרוב רחמיך מחה פשעי כבסני טהרני וכל עוונותי מחה וכו') בלי שום ספק וס"ס בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה אלא אין כאן שום ספק כלל מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו. ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל. והרי אפי' במדת ב"ו כן שצריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה ולא יהא אכזרי מלמחול ואפי' בקוטע יד חבירו כדאי' בגמ' בספ"ח דב"ק. ואם ביקש ממנו ג"פ ולא מחל לו שוב א"צ לבקש ממנו. והגבעונים שביקש דוד המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את הגבעונים ולא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבאו בקהל ה' שהם רחמנים וכו' כדאי' בפ"ח דיבמות. ובמדת הקדב"ה עאכ"ו לאין קץ.

---

1. ח"ב רנה, א. 2. תהלים נא, ג. 3. ע"פ תהלים שם, ד. 4. שם, יא. 5. ברכות לג, א. 6. צב, א. 7. שמואל א פכ"א. 8. עח, ב ואילך.

יום ראשון כב תמוז ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: מטו״מ, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: קו־קז.
תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.

אאמו״ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאָר די קאָפּ און ריין די האַרץ. א חסידישע הנהגה טובה מאַכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטאַרקט די תקוה ובטחון ברייגנט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בּ] אָמַר: פִּתְגָּם חֲסִידִי מֵבִיא לְ׳רֹאשׁ צָלוּל׳ וּמְנַקֶּה אֶת הַלֵּב. הַנְהָגָה טוֹבָה חֲסִידִית עוֹשָׂה אוֹר בַּבַּיִת. נִגּוּן חֲסִידִי מְחַזֵּק אֶת הַתִּקְוָה וְהַבִּטָּחוֹן, מֵבִיא שִׂמְחָה וּמַעֲמִיד אֶת הַבַּיִת וְאֶת בְּנֵי הַבַּיִת בְּקֶרֶן אוֹרָה.

יום שני כג תמוז ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, שני עם פירש״י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: פרק ו. אמנם . . . צו לי״ח.

כַּאֲשֶׁר מַטּוֹת וּמַסְעֵי נִפְרָדוֹת, קוֹרִין – בְּמִנְחַת שַׁבָּת, ב׳, ה׳ – לְלֵוִי עַד סוֹף כָּל הַמַּסָּעוֹת.

יום שלישי כד תמוז ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, שלישי עם פירש״י.
תהלים: קיג־קיח.
תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו׳.

מפתגמי הצ״צ: א פנימי איז, אז בעטען א ברכה אויף עבודה איז דאָס אל ישעו בדברי הבל, און עס דארף זיין תכבד העבודה על האנשים.

מִפִּתְגָּמֵי הַ״צֶּמַח צֶדֶק״: ״פְּנִימִי״ הוּא – שֶׁלְּבַקֵּשׁ בְּרָכָה עֲבוּר ׳עֲבוֹדָה׳ הֲרֵי זֶה ״אַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי הָבֶל״, וְנָחוּץ שֶׁיִּהְיֶה ״תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים״.

יום רביעי כה תמוז ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, רביעי עם פירש״י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו׳.

אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפּראכען: א) א איד דערקענט גטליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באויזען ניט האָבען. ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון גטליכקייט.

דער אמת איז אז די צוויי אוסשפּראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט גטליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון גטליכקייט.

בַּחֲסִידוּת יֵשׁ שְׁנֵי בִּטּוּיִים מְאֹד אָפְיָנִיִּים: א) יְהוּדִי מַכִּיר בֶּאֱלֹקוּת וְחָשׁ אֶת הַעַל טִבְעִי וְאֵינוֹ זָקוּק לְשׁוּם הוֹכָחוֹת עַל כָּךְ. ב) יְהוּדִי אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מְנֻתָּק מֵאֱלֹקוּת.

הָאֱמֶת הִיא, שֶׁשְּׁנֵי הַבִּטּוּיִים חַד הֵם: יְהוּדִי מַכִּיר בֶּאֱלֹקוּת וְחָשׁ אֶת הַלְּמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, לָכֵן אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מְנֻתָּק מֵאֱלֹקוּת.

יום חמישי כו תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והאיך . . . בתשובה כנודע.

אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאוונען איז די איבעגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.

אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאוונען – ווי א קינד בא א פאָטער.

בְּלִמּוּד – הִתְמַסְּרוּת הָאָדָם הִיא לַדָּבָר שֶׁהוּא חָפֵץ לְהָבִין, וּמֵבִין. בִּתְפִלָּה – הַהִתְמַסְּרוּת הִיא אֶל הַנַּעֲלֶה מֵהַהֲבָנָה.

בְּלִמּוּד תּוֹרָה מַרְגִּישׁ יְהוּדִי עַצְמוֹ כְּתַלְמִיד בִּפְנֵי רַבּוֹ, בִּתְפִלָּה – כְּבֵן אֵצֶל אָבִיו.

יום ששי כז תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: ואף מי . . . כנגד כולן.

אֶחָד מֵהָעִלּוּיִים הַמְפֻרְסָמִים, בַּעַל כִּשְׁרוֹן גָּדוֹל וְעַמְקָן נִפְלָא, בָּא לְלִיאָזְנָא וְשָׁקַד בְּלִמּוּד הַחֲסִידוּת, וּבְגֹדֶל כִּשְׁרוֹנוֹתָיו רָכַשׁ לוֹ בְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר יְדִיעָה גְּדוֹלָה וּרְחָבָה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת.

בַּיְחִידוּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּכְנַס לְרַבֵּנוּ הַזָּקֵן שָׁאַל: רַבִּי, מַה חָסֵר לִי? וַיַּעֲנֵהוּ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: אֵין חָסֵר לְךָ מְאוּמָה, כִּי יְרֵא אֱלֹקִים אַתָּה וְלַמְּדָן, רַק צָרִיךְ אַתָּה לְהוֹצִיא אֶת הֶחָמֵץ שֶׁהוּא הַיֵּשׁוּת וְגַסּוּת הָרוּחַ, וּלְהַכְנִיס מַצָּה שֶׁהוּא בִּטּוּל. וּכְלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיֵשׁוּת, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא אוֹר, כְּגוֹן שִׁפּוּדִין, שֶׁדּוֹחֲקִין רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה, דְּאֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר, צָרִיךְ לִבּוּן. וְהַלִּבּוּן הוּא עַד שֶׁיִּהְיוּ הַנִּיצוֹצוֹת דְּהַבֵּרוּרִים נִתָּזִין וְנִכְלָלִין בְּהָאוֹר הָאֲמִתִּי.

שבת כח תמוז ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם אָב. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת.
הַפְטוֹרָה: שִׁמְעוּ – אֱלֹקֶיךָ יְהוּדָה. אִם תָּשׁוּב – וּבוֹ יִתְהַלָּלוּ.

שיעורים. חומש: מטות־מסעי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: פרק ח. והנה . . . למלכא וכו'.

לְכָל אֶחָד מֵהָרֶבֵּיִים [=הָאַדְמוֹ"רִים] הָיוּ מַאֲמָרִים קְבוּעִים בְּיִחוּד בִּשְׁבִיל זֶה (לְטַהֵר אֲוִיר הָעוֹלָם), אֲשֶׁר פַּעַם בִּשְׁתַּיִם אוֹ בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים הָיוּ חוֹזְרִים עֲלֵיהֶם בָּרַבִּים. אֶחָד מִמַּאֲמָרֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן – "הֵחָלְצוּ" שֶׁבְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה" בְּלִי הַהַגָּהוֹת. אֶחָד מִמַּאֲמָרֵי אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי – "יָפָה שָׁעָה אַחַת", וְתָכְנוֹ עֲשָׂרָה פְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים דְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "הִנֵּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר אֱלֹקַי נְשָׁמָה" [שֶׁ]בְּסֵפֶר "דֶּרֶךְ הַחַיִּים". אֶחָד מִמַּאֲמָרֵי הַ"צֶּמַח צֶדֶק" – "מַה טֹּבוּ" שֶׁבְּ"לִקּוּטֵי תּוֹרָה". אֶחָד מִמַּאֲמָרֵי אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהֲרַ"שׁ] – "מִי כָמוֹכָה בָּאֵלִים". אֶחָד מִמַּאֲמָרֵי אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] – "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם", מאָסְקְוואָ רנ"ז.

חזרה תוך כדי דיבור

יום ראשון כ"ב תמוז התש"ע

הלכות אישות פרק ז, הלכה כ"ב: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחָזְרוּ בּוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא, אַף־עַל־פִּי שֶׁחָזְרוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר — אֵין חֲזָרָתָם כְּלוּם, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת.

במה שונים קידושין מכל הלכה אחרת שבהם אי אפשר להתחרט בתוך־כדי־דיבור?

כתב הר"ן (נדרים פז, א): בשאר דברים "כשאדם עושה אותם לא בגמירות דעתו הוא עושה, אלא דעתו שיכול לחזור בו תוך־כדי־דיבור" משא"כ במעשה הקידושין, בשל חומרתו, "אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה".

וצריך ביאור:

לדברי הר"ן, בשאר דברים אין האדם גומר בלבו לעשותם אלא לאחר כדי דיבור, ואם כן, המעשה נפעל רק אז, לאחר כדי־דיבור. נמצא שאם, למשל, ראובן קיבל משמעון במתנה דבר מאכל אינו רשאי לאוכלו אלא רק לאחר כדי־דיבור, וזהו חידוש גדול שלא מצינו בשום מקום!

ובהכרח לומר שהמעשה נפעל מיד, אלא שבתוך כדי דיבור יש אפשרות להתחרט ולבטל את המעשה. וחוזרת השאלה מדוע לא נאמר כך גם בקידושין?

ויש לבאר: בדרך כלל תפקידם של העדים הוא לברר ולספר על המעשה שראו ('עדי בירור'), מיוחד הוא מעשה הקידושין שבו העדים היא חלק מהמעשה ובלעדיהם אין כאן קידושין ('עדי קיום').

ולכן בשאר קניינים וכיו"ב, שהמעשה נפעל רק על ידו, רשאי לחזור בו בתוך כדי דיבור, אבל בקידושין אין המקדש יכול לחזור בו אפילו בתוך כדי דיבור, כי חלות הקידושין לא נפעלה רק על־ידו אלא יחד עם העדים ואין ביכולתו לבטל מעשה שנעשה (גם) ע"י אחרים.

(לקוטי שיחות חי"ט עמ' 188)

אמתלא לדיבור ולמעשה

יום שני כ"ג תמוז ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ט, הלכה ל"א: אָמְרָה: מְקֻדֶּשֶׁת אֲנִי, וּלְאַחַר זְמַן עָמְדָה וְקִדְּשָׁה עַצְמָהּ: אִם נָתְנָה אֲמַתְלָא לִדְבָרֶיהָ, וְאָמְרָה: מִפְּנֵי כָּךְ וָכָךְ אָמַרְתִּי בַּתְּחִלָּה שֶׁאֲנִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְרָאִינוּ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לַשֵּׁנִי.

וזהו פשר דין 'אמתלא':

אשה שאמרה על עצמה "מקודשת אני" אסרה עצמה מלהינשא לכל העולם, מדין "שויא אנפשה חתיכה דאיסורא". וכאשר מכחישה את דבריה הראשונים ואומרת "פנויה אני", הרי אם נתנה אמתלא וסיבה לדיבורה הראשון, נאמנת בדיבורה השני (מגיד משנה, ע"פ כתובות כב, א).

ובגמרא (שם) הביאו דוגמה ל'אמתלא': "מעשה באשה אחת גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני. לימים עמדה וקידשה את עצמה. אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן? אמרה להם: בתחילה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי. ואמרו חכמים אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת".

ואם האמתלא לא באה להסביר דיבור קודם, שאמרה "מקודשת אני", אלא מעשה המוכיח כי היתה מקודשת, כגון שהלכה בצעיף על ראשה כמנהג נשים נשואות, ואח"כ אמרה שהיא פנויה, נחלקו אחרונים אם נאמנת באמתלא או לא (נסמנו באנצ"ת ערך אמתלא עמ' נג).

ואם הלכה בצעיף ואח"כ אמרה שהיא גרושה או אלמנה — כתב ה'צמח־צדק' (שו"ת אה"ע סי' שב), שכיון שאינה מכחישה את המעשה הראשון, אלא רק מפרשת אותו, "הוי ליה כמו אמתלא טובה" ונאמנת.

גדר ירושת הבעל

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תש"ע

הלכות אישות פרק י"ב, הלכה ט': הִתְנָה עִמָּהּ אַחַר שֶׁנִּשָּׂאָה שֶׁלֹּא יִרְשֶׁנָּה — תְּנָאוֹ בָּטֵל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיֶּרֶשֶׁת הַבַּעַל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה. וְכָל תְּנַאי שֶׁבִּירֻשָּׁה בָּטֵל וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: לְחֻקַּת מִשְׁפָּט.

בעוד שכל אדם רשאי לעשות בממונו כרצונו, בירושה "אין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש, אע"פ שזה ממונו, לפי שנאמר בפרשת נחלות 'והיתה לבני ישראל לחוקת משפט'" (הל' נחלות רפ"ח). לכן, אין האשה יכולה לעקור את זכות הבעל בממונה לאחר שתמות.

הראב"ד הביא נימוק אחר: "והיאך אדם יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם?". רצונו לומר כי מצד דיני ממון אי־אפשר להתנות על הירושה שתהיה רק בעתיד.

ויש לבאר מחלוקתם:

הראב"ד סובר שדין זה — שהבעל יורש את אשתו — הוא בגדר קנין, שהאשה מקנה לו זכות זו ולכן יש בכוח־בעלותה למנוע ממנו זכות זו, רק שכאן, בגלל שהקנין עוד לא בא לעולם — אין זה ביכולתה.

ואילו הרמב"ם סבור שירושת הבעל היא דין ירושה שהתורה החילה, וכאשר האשה מתה, הבעל יורש אותה ממילא (ואף ש"ירושת הבעל מדברי סופרים" — מבואר בספרי (פר' פנחס סי' קלד) שהתורה נתנה לחכמים את הכח ליצור חלות ירושה).

לכן, כשם שאין בכח אדם למנוע תופעה טבעית, כך אין ביכולת האשה למנוע את זכות הבעל בירושה זו שמחויבת בדרך־ממילא.

(צפנת פענח)

בנין עולם

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תש"ע

הלכות אישות פרק ט"ו, הלכה ט"ז: אַף־עַל־פִּי שֶׁקִּיֵּם אָדָם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, הֲרֵי הוּא מְצֻוֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹּא יִבְּטֵל מִלִּפְרוֹת וְלִרְבּוֹת כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ; שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף נֶפֶשׁ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל – כְּאִלּוּ בָּנָה עוֹלָם.

יש לדייק בלשון הרמב"ם "כל המוסיף נפש אחת מישראל", מדוע לא נקט בלשון הרגיל - "כל המוליד...", ולאידך, כיון שכתב "כל המוסיף...", מדוע לא סיים באותו מטבע לשון "כאילו הוסיף עולם"?

והביאור:

מקור הדין בגמרא (יבמות סב, ב): "נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנתו, היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו". ואת החיוב להוליד בנים גם בזקנותו אפשר לבאר בשני אופנים:

א. אף שכבר קיים מצוה פריה ורביה מדאורייתא בצעירותו, חייב מדרבנן להמשיך מצוה זו גם בזקנותו. ואף שהחיוב הוא מדברי סופרים יש בכך קיום מצות פריה ורביה מן התורה.

ב. חיוב מיוחד מדרבנן.

ומלשון הרמב"ם "מצוה מדברי סופרים שלא יבטל כו'" משמע שאין זו מצוה בפני עצמה אלא חובה לא לבטל בזקנותו את קיום המצוה מדאורייתא שהיה חייב בה בצעירותו.

ולפי זה מובן לשון הרמב"ם "שכל המוסיף... בנה עולם". כוונתו להגדיר את תוכנה של מצוות פריה ורביה שהוא 'בנין עולם', כלשון הפסוק (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה...". ובכתבו 'כל המוסיף' הרמב"ם רומז שלא די בקיום החיוב מן התורה (בן ובת) אלא כל מה שמוסיף כלול במצוה שתוכנה - בנין העולם.

(לקוטי שיחות ח"ל עמ' 24)

מאימתי נקראת כלה?

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תש"ע

הלכות אישות פרק יח, הלכה א: וּמִשֶּׁתִּתְאָרֵס הָאַלְמָנָה אִבְּדָה מְזוֹנוֹתֶיהָ.

והטעם: משום שהמזונות לאחר מיתת הבעל נמשכים לאורך ימי אלמנותה וכיון שנתארסה הרי היא אשת איש ולא אלמנה (מגיד משנה).

וכתב הבית יוסף (אהע"ז סי' צג) כי לפי זה, אם רק השתדכה עדיין יש לה מזונות, כי משודכת אינה נקראת אשת איש. אך כיון שלאחר שנשתדכה הפקיעה מעצמה את כבוד בעלה הראשון תמוה לומר שתתפרנס מנכסיו, ולכן יש לבאר את כוונת הרמב"ם שאפילו נשתדכה נאבדה מזונותיה, ולענין כתובה קרא למשודכת 'ארוסה' שכן לשון הכתובה היא "כל ימי אלמנותך" שמשמעו כל זמן ששם בעלה נקרא עליה ואומרים "זוהי אלמנת פלוני", אך לאחר שנשתדכה נקראת "משודכת של פלוני".

והב"ח (שם) כתב, כי כשם שאם תבעוה לינשא ונתרצתה אינה מפסידה את מזונותיה כי יתכן ותחזור בה, כך גם כשהשתדכה.

הרמ"א (סי' צז ס"ז) הביא את הדעה שמפסידה מזונותיה אפילו כשנשתדכה, וכתב ה'חלקת מחוקק' (ס"ק יח) שאינו דומה לתבעוה לינשא כי שם נתרצתה בדיבור בלבד ויתכן שתחזור בה, אבל ביטול קשרי שידוכין כרוך בקנס ובחרם, וגם משעת השידוכין כבר נקראת "כלת פלוני" ואין שם בעלה הראשון עליה.

וכתב ה'הפלאה' (קונט"א סקי"א) כי אף להלכה נראה כדעת הבית יוסף וה'חלקת מחוקק', אך פירושם בדברי הרמב"ם אינו נראה כי לא מצאנו שמשודכת קרויה ארוסה, ולכן יש לבאר את כוונת הרמב"ם שכאשר נתארסה נקראת "כלת פלוני" ומעתה אפילו אם ימות הארוס הפסידה מזונותיה כי כבר נפקע שם בעלה הראשון, אך כשנשתדכה אמנם זכויותיה מופקעות אך אם יתבטל השידוך תחזור ותזכה בהם כי השם "כלת פלוני" אינו חל משעת השידוך אלא רק מהאירוסין.

מחילת אשה לבעלה בנכסיה

יום שישי כ"ז תמוז ה'תש"ע

הלכות אישות פרק כב, הלכה יט: נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁאָבְדוּ אוֹ שֶׁנִּגְנְבוּ, וּמָחֲלָה הָאִשָּׁה אוֹתָם לְבַעְלָהּ, וְקָנוּ מִמֶּנָּה כָּעֲדָרִים – יֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר: נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי.

אשה שעשתה בנכסיה פעולה שמיטיבה עם בעלה - יכולה לטעון שלא התכוונה לעשות זאת בלב שלם אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה, כי אילו סירבה היה כועס עליה וטוען "עינייך נתת בגירושין ובמיתה", כלומר, את דואגת לנכסייך לקראת גירושיך או מותי.

לעומת זאת, אשה שמחלה לבעלה על כתובתה, אינה יכולה לטעון שלא מחלה בלב שלם אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה (חידושי הרמב"ן, כתובות נג ע"א) כי אילו היתה רוצה לסרב ולא למחול היתה עושה זאת ללא קושי ואומרת לבעלה: "איך אמחל לך, ואהיה שונה מכל הנשים"? ואם מחלה, עשתה זאת ברצון (רמב"ן שם, בית שמואל, אהע"ז סי' קה, יא).

ובאשר למחילת נכסי צאן ברזל: אם הנכסים הם בעין, לא שייכת בהם מחילה אלא הקנאה (ראה חלקת מחוקק שם) ואם אינם בעין, אלא נכתב בכתובה "סך כך וכך" כנדוניא – שייך בהם מחילה (ב"ש שם), ואם מחלה עליהם ועל הכתובה אינה יכולה לטעון "נחת רוח עשיתי לבעלי" כמו שאינה יכולה לטעון כך לגבי הכתובה. ועוד שהיתה יכולה לסרב למחול, בטענה: "למה אמחל, וכי עיניך נתת בגירושין, הרי הכל כבר בידך". אבל אם מחלה על הנדוניא לבד, יכולה לטעון "נחת רוח עשיתי לבעלי", והמחילה בטלה.

ואולם בנכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו ומחלה על אחריות בעלה עליהם אינה יכולה לומר "לא מחלתי ברצון אלא נחת רוח עשיתי לבעלי", וזאת בתנאי שהמחילה היתה בקנין ובעדים (רמב"ם, כאן), כדי שלא תאמר שמחלה דרך שחוק בלבד.

(פרישות, אהנ"ז, צ, אות נז).

צניעות במקום מוצנע שבת קודש כ"ח תמוז ה'תש"ע

הלכות אישות פרק כד, הלכה יג: וְכֵן אִם יָצְתָה בְּרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ מֵחָצֵר לְחָצֵר בְּתוֹךְ הַמָּבוֹי – הוֹאִיל וּשְׁעָרָהּ מְכֻסֶּה בְּמִטְפַּחַת, אֵינָהּ עוֹבֶרֶת עַל דָּת.

מלשון הרמב"ם נראה כי אין זה הגון לצאת מחצר לחצר במטפחת בלבד, רק שאינה 'עוברת על דת' כמו ברשות הרבים (כמבואר בהלכה הקודמת). ולשיטתו נראה כי בתוך החצר יכולה להיות במטפחת, אך ללא מטפחת כלל אסור אפילו בחצרה (ב"ח אהע"ז סי' קטו).

והלכה זו תלויה בפירוש דברי הגמרא בכתובות (עב, ב): "קלתה – אין בה משום פריעת ראש", היינו שאין איסור ביציאה במטפחת לבד. והקשו: אם מדובר בשוק – הרי הדבר נאסר מצד 'דת יהודית', ואם בחצר – "אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה"? ופירשו התוספות: אם בחצר לא הותר אלא במטפחת הרי על כל הנשים לצאת מבעליהן, שהרי אינן נזהרות לכסות את ראשן בחצר, ותירצו כי מדובר מחצר לחצר באותו מבוי, ומפירושם עולה כי בתוך החצר אכן אין האשה צריכה לכסות את ראשה.

אך לדעת הרמב"ם קושיית הגמרא מתפרשת באופן אחר: אם המדובר בחצר, פשיטא שניתן לצאת במטפחת לבד כי אם תאמר שאפילו בחצר אין לצאת במטפחת, לא הנחת בת לאברהם אבינו תחת בעלה, כי כן דרכן לשהות בחצר במטפחת בלבד, ומכאן שאף בתוך החצר אסור לאשה להיות ללא כיסוי ראש (ב"ח שם).

וכתב ה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סי' לו) כי אפילו בחדרה יש לחוש לדעת האוסרים. מה גם שכך נהגו אבות אבותינו, ואפשר שכבר נעשה המנהג בגדר 'דת יהודית' עד שהעוברת על כך תצא בלא כתובה. ואף לדעת המקילים, בודאי מידת צניעות היא שלא תגלה שערה כלל אפילו בתוך הבית, כמסופר בגמרא (יומא מז, א) אודות אשה שיצאו ממנה כהנים גדולים בשכר שלא ראו קורות ביתה את שערה. וגם יש לחשוש לדעת הזוהר שהחמיר בדבר מאוד (משנ"ב סי' עה סקי"ד).

המשך ביאור למסכת שבועות ליום ראשון עמ' א

בְּשִׁלְמִים לָמָּה נכתבו, ומדוע לא היה די לכתוב לשון 'טומאה' פעם אחת בלבד. והביאור בזה, שפעם **אַחַת** נאמר לשון 'טומאה' **לְבָלָל**, ופעם **אַחַת** נאמר לשון 'טומאה' **לְפָרָט**, כמבואר לעיל שלומדים את הטומאה שיש עליה חיוב כרת שהיא רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית, על ידי המידה 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', **וְאַחַת** – והפעם השלישית שנאמר לשון 'טומאה', באה **לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם** – ללמד על הטומאה הכתובה בחיוב קרבן עולה ויורד, שהכתוב סתם ולא פירש באיזו טומאה מדובר, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, הֲוֵי אוֹמֵר** זו **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ** – טמא שאכל קדשים בשוגג, **וְאִם אֵינוֹ עָנְיָן** – וכיון שהפסוק אינו נצרך **לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי** – שהרי כבר למדנו את זה מהגזירה שוה שדרש רבי, **תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ** – לטמא שנכנס למקדש בשוגג, שאם היה נכנס במזיד היה חייב כרת, וכשנכנס בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.

דוחה הגמרא: **וְהַאי נַמִּי מִיבְּעֵי לֵיהּ** – גם לימוד זה משלש לשונות 'טומאה' שנאמרו באוכל קדשים בטומאה נצרך, **אֵידֵי דְּבָעֵי לְמִכְתַּב** – שכיון שהוצרכה התורה לכתוב חיוב **כָּרֵת** נוסף **לְרַבִּי אֲבָהוּ** – ללמד את דינו של רבי אבהו שיש חיוב כרת גם לאוכל בטומאה קדשים שאינם ראויים לאכילה, **כָּתַב נַמִּי** שלש **טֻמְאוֹת, דְּלָא סַגִּי לֵהּ בְּלָאו הָכִי** – מפני שהלימוד של רבי אבהו אינו יכול להדרש בלא זה, שאם לא היה כתוב שלש לשונות 'טומאה' הייתי דורש את חיוב הכרת השלישי לדבר אחר ולא לאכילה בטומאה של קדשים שאינם ראויים לאכילה.

הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: **אֶלָּא אָמַר רָבָא, אָתְיָא** – לומדים חיוב קרבן עולה ויורד בטומאת מקדש, בגזירה שוה **'טוּמְאָתוֹ' 'טוּמְאָתוֹ', כְּתִיב הָכָא** – נאמר בחיוב קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ג), 'אוֹ כִּי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל **טוּמְאָתוֹ** אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ',

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ב־כ"ח תמוז ה'תש"ע

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תש"ע

הִלְכוֹת אִישׁוּת

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הַמְקַדֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח אוֹ בָּשָׂר בְּחָלָב[1] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָאָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[2]. וַאֲפִלּוּ הָיָה אָסוּר בַּהֲנָאָה מִדִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן חָמֵץ[3] בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר[4] — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ב. עָבַר וּמָכַר דָּבָר הָאָסוּר בַּהֲנָאָה וְקִדֵּשׁ בְּדָמָיו — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּדָמֵיהָ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁדְּמֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה כָּמוֹהָ. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶרֶשׁ עֶגְלֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהַכֹּל מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם. אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶרֶשׁ שׁוֹר הַנִּסְקָל[5] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. אַף-עַל-פִּי שֶׁשּׁוֹר הַנִּסְקָל אָסוּר בַּהֲנָאָה — פִּרְשׁוֹ אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁאֵינוֹ דָּבָר חָשׁוּב לְגַבֵּי הַשּׁוֹר.

ג. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בְּאֵפֶר פָּרָה אֲדֻמָּה אוֹ בְּמַיִם שֶׁמִּלְּאָן לַעֲשׂוֹתָן מֵי נִדָּה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הַמְקַדֵּשׁ בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁל בֶּדֶק הַבַּיִת[6] בְּשׁוֹגֵג[7] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[8], וְהוּא יְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ לְהֶקְדֵּשׁ, וְיָבִיא אֲשָׁמוֹ, כְּדִין כָּל מוֹעֵל בִּשְׁגָגָה. וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה בְּמֵזִיד — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[9].

ד. קִדְּשָׁהּ בְּמַעֲשַׂר שֵׁנִי[10], בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לְפִי שֶׁאֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁאָר חֲפָצָיו עַד שֶׁיִּתְחַלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשַׂר: לַיְיָ הוּא.

ה. כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ[11] מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים[12] אוֹ מִקָּדָשִׁים קַלִּים[13] — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ אֶלָּא לַאֲכִילָה בִּלְבַד[14]. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה[15] וּבִתְרוּמַת מַעֲשַׂר וּבְבִכּוּרִים[16], וְכֵן לֵוִי שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשַׂר רִאשׁוֹן[17], וְיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשַׂר עָנִי[18] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[19].

ו. מַתָּנוֹת[20] שֶׁלֹּא הוּרְמוּ[21], הֲרֵי הֵם כְּמוֹ שֶׁהוּרְמוּ[22]. לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּפְלוּ לוֹ[23] טְבָלִים[24] מִבֵּית אֲבִי אִמּוֹ כֹּהֵן, וְהִפְרִישׁ[25] מֵהֶן תְּרוּמָה וּמַעְשְׂרוֹת — הֲרֵי הֵן כִּתְרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת שֶׁנָּפְלוּ לוֹ בִּירֻשָּׁה מֵאֲבִי אִמּוֹ[26]. וְאִם קִדֵּשׁ בָּהֶן אִשָּׁה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לוֹ לַאֲכִילָה[27], יֵשׁ לוֹ לְמָכְרָן לְמִי שֶׁהֵן רְאוּיִן לוֹ[28]. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ מִגָּרְנוֹ[29] — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ לְמָכְרָהּ[30], וְאֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא טוֹבַת הַנָּאָה, לְפִי שֶׁנּוֹתְנָהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה[31], וְטוֹבַת הַנָּאָה אֵינָהּ מָמוֹן[32].

ז. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגָזֵל אוֹ בִּגְנֵבָה אוֹ בְּחָמָס[33], אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְנוֹדַע[34] שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ דָּבָר בְּיֵאוּשׁ[35] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ח. הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ וְלָקַח לוֹ כְּלִי אוֹ אֹכֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת, אַף-עַל-פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: לָמָּה לֹא נָתַתָּ לָהּ דָּבָר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמַּה שֶׁנָּתַתָּ לָהּ? — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִתְבַּיֵּשׁ עִמּוֹ, וְהוֹאִיל וְקִדֵּשׁ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ — הֲרֵי זֶה גָּזֵל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) שנתבשל בחלב. 2) שהרי אינה יכולה ליהנות מכסף קידושיו, נמצא שלא נתן לה כלום. 3) היינו חמץ גמור שאסור בהנאה מן התורה ולפיכך אינה מקודשת, אף על פי שבשעה ששית אינו אסור אלא מדרבנן, אבל חמץ שאינו אסור אלא מדרבנן, קידושיו קידושין. 4) בניסן. שמן התורה אין החמץ אסור אלא מתחילת שעה שביעית ביום. 5) שור שהמית אדם, ודינו להיסקל ומשנגמר דינו אסור בהנאה. 6) כסף הניתן לגזבר בית המקדש לצרכי תיקון הבית. 7) שלא ידע בו שהוא של הקדש. 8) כי על ידי מעילתו נתחללה קדושתו ויצא הכסף לחולין. 9) כי אין הקדש מתחלל אלא בשוגג שנאמר בו מעילה. 10) הוא החלק העשירי מהתבואה, הנאכל בירושלים בקדושה. 11) שחולק עם אחיו הכוהנים. 12) כגון קרבנות החטאת והאשם. 13) כגון שלמים שקדושתם קלה. 14) כי אין הם ממונו הפרטי של הכוהן, אלא משולחן גבוה (שולחנו של הקב"ה) זכה בהם לאכילה. 15) אחד מחמישים (לאדם ממוצע) בפירות ובתבואה שהישראל מפריש לכוהן, ונקראת גדולה, שהיא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, בניגוד לתרומת מעשר הניתנת לכוהן מידי הלוי המפריש מעשר מן המעשר, שהוא [=הלוי] קיבל, ואינה אלא אחד ממאה. 16) הניתנים אף הם לכוהן ונאכלים בירושלים. 17) שקיבל מהישראל ונקרא ראשון בהבדל ממעשר שני הבא אחריו שהוא נאכל לבעליו בירושלים. 18) בשנה השלישית והשישית לשמיטה מפרישים מעשר עני. ובשנה הראשונה, השנייה הרביעית והחמישית - מעשר שני. 19) שכל אלה הם קניינו של המקבל וממונו. 20) התרומות והמעשרות הנזכרות לעיל, הניתנות במתנה לכוהן, ללוי ולעני. 21) שלא הופרשו על ידי בעליהן ועדיין מעורבות הן בין הפירות. 22) הואיל ועומדים להרים כמורמים הם. 23) בירושה. 24) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה הרי היא טבל ואסורה באכילה, ולשון טבל, טב־לא, מלה מורכבת. 25) הישראל, הנכד. 26) כי כבר זכה בהן זקנו הכוהן בחייו שלא הוטל עליו אלא להפרישן ולקיימן לעצמו, ואף יורש זה יפרישן וימכרן לכוהנים. 27) כי תרומה אסורה באכילה לזר (ישראל). 28) והכסף הוא שלו. 29) שלא נפל לו בירושה מזקנו הכוהן. 30) אלא לתיתה מתנה לכוהן. 31) שרשאי ליטול דבר מועט מאוהבו [=הכוהן] בשביל שיתנה לו [=ולא לכוהן אחר]. 32) לקדש בו אשה. 33) שנתן דמי החפץ לבעליו ולקחו ממנו בעל כורחו. 34) לעדי הקידושין, בשעת מעשה הקידושין. כי אם לא ידעו עדי הקידושין את דבר היאוש (אפילו נתייאשו בעליו) הרי זה כמקדש ללא עדים שאינה מקודשת. 35) ואף על פי שהלכה היא: יאוש בלבד אינו קונה - אך מכיוון שהגיע החפץ ליד האשה, יש כאן יאוש ושינוי רשות וקנאתו האשה, וממילא קנה אותה הבעל.

וְאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם קִדְּשָׁהּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עָלָיו, כְּגוֹן תְּמָרָה אוֹ אֱגוֹז — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק[36].

ט. הָיְתָה סְחוֹרָה בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ[37], וְחָלְקָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, וְקִדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ — הוֹאִיל וּצְרִיכָה שׁוּמַת בֵּית דִּין[38], אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה וַיַּנִּיחַ[39] מַה שֶּׁיִּרְצֶה[40].

י. גָּזַל אֶת הָאִשָּׁה אוֹ גָּנַב מִמֶּנָּה אוֹ חָמְסָהּ, וְחָזַר וְקִדְּשָׁהּ בַּגָּזֵל וּבַגְּנֵבָה וּבְחָמֵס שֶׁלָּהּ, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ — אִם קָדַם בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין[41], וְנָטְלָה וְשָׁתְקָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[42]; וְאִם לֹא שִׁדֵּךְ אוֹתָהּ מֵעוֹלָם[43], אַף-עַל-פִּי שֶׁשָּׁתְקָה כְּשֶׁנִּתַּן לָהּ דְּבָרִים אֵלּוּ בְּתוֹרַת קִדּוּשִׁין — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[44]; וְאִם אָמְרָה: הֵן[45] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

יא. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ פְּקָדוֹן, וְאָמַר לָהּ: כִּנְסִי פִּקָּדוֹן זֶה, וְחָזַר וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ — אִם אָמַר לָהּ קֹדֶם שֶׁנְּטָלַתּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[46]; וְאִם אַחַר שֶׁנְּטָלַתּוּ בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ, וְשָׁתְקָה — אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁכָּל שְׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת[47]; אֲבָל אִם אָמְרָה 'הֵן' אַחַר שֶׁנְּטָלָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[48].

יב. הֶחֱזִיר לָהּ חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלוֹ, וְאָמַר לָהּ[49] 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ'[50] קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה: אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין[51] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[52], וְאִם לֹא שִׁדֵּךְ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁתֹּאמַר 'הֵן'. וְאִם אָמַר לָהּ אַחַר שֶׁנְּטָלָה הַחוֹב שֶׁלָּהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ' — אֲפִלּוּ אָמְרָה 'הֵן', אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[53]; שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁלָּהּ נָטְלָה, וּכְבָר נִפְרַע חוֹבוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנְّטָלָה, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזֹר וּלְתָבְעוֹ בַּחוֹב פַּעַם אַחֶרֶת[54].

יג. הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה, אֲפִלּוּ הָיְתָה בִּשְׁטָר — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ אֶצְלָהּ חוֹב דִּינָר, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּדִּינָר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּלְוָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה[55], וְאֵין כָּאן שׁוּם דָּבָר קַיָּם[56] לְהָנוֹת בּוֹ מֵעַתָּה, שֶׁכְּבָר הוֹצִיאָהּ אוֹתוֹ דִּינָר[57] וְעָבְרָה הַנָּאָתוֹ[58].

יד. הָיָה לוֹ אֶצְלָהּ מִלְוָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן[59], וְקִדְּשָׁהּ בְּאוֹתָהּ הַמִּלְוָה, וְהֶחֱזִיר לָהּ הַמַּשְׁכּוֹן — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי הִיא נֶהֱנֵית בַּמַּשְׁכּוֹן מֵעַתָּה, וַהֲרֵי הִגִּיעַ הַנָּאָה לְיָדָהּ.

טו. הַמְקַדֵּשׁ בַּהֲנָאַת מִלְוָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִלְוָה אוֹתָהּ עַתָּה[60] מָאתַיִם זוּז, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת זְמַן שֶׁאַרְוִיחַ[61] לְךָ בְּמִלְוָה זוֹ, שֶׁתִּהְיֶה בְּיָדְךָ כָּךְ וְכָךְ יוֹם, וְאֵינִי תּוֹבְעָהּ מִמְּךָ עַד זְמַן פְּלוֹנִי — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ הֲנָאָה מֵעַתָּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלְוָה זוֹ עַד סוֹף זְמַן שֶׁקָּבַע. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּרִבִּית[62]. וּפְרָשׁוּ רַבּוֹתַי בַּהֲנָאַת מִלְוָה דְּבָרִים שֶׁאֵין רָאוּי לְשָׁמְעָן[63].

טז. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּפְרוּטָה זוֹ וּבְחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: בְּמִלְוָה שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ וּבִפְרוּטָה זוֹ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[64].

יז. הָיָה לוֹ חוֹב בְּיַד אֲחֵרִים וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד זֶה בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּם[65] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[66].

יח. קִדְּשָׁהּ בַּפִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדָהּ אוֹ בִּשְׁאֵלָה[67] שֶׁהִשְׁאִילָהּ, אִם הָיָה הַפִּקָּדוֹן וְהַשְּׁאֵלָה פְּרוּטָה אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּאֶחָד מֵהֶן קַיָּם בִּרְשׁוּתָהּ[68] — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

36) כי שמא בכל זאת הקפיד בעל הבית. 37) בשותפות. 38) "של שלושה ואפילו הם הדיוטות ובלבד שיהו נאמנים ויודעים בשומא". 39) לשותף חברו. 40) ואפילו נתן לה שווה שתי פרוטות שמגיע לחלקו לפחות שוה פרוטה - אינה מקודשת, לפי שרצונה להתקדש בכל הסכום ולא בחציו, אלא אם כן פירש לה: "התקדשי לי במה שיש לי בו". 41) דברי שידול וריצוי להסכים להצעת נישואיו. ואפילו היו אלה לפני שגזל ממנה. 42) מתוך שנטלתו ושתקה סימן שמחלה לו וקבלתו לשם קידושין. 43) אפילו לפני הגזילה. 44) כי שלה לקחה, ולא לשם קידושין. 45) בשעת הקידושין. 46) ואפילו לא קדם ביניהם שידוכין. כי קבלת הפיקדון הייתה לשם קידושין. 47) כי לא איכפת לה כלום באמירתו, הואיל ומתחילתו קיבלתו רק לשם פיקדון. 48) הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך - שמקודשת. 49) בשעת החזרת החוב. 50) ודעתו שתתקדש וגם תהיה נפרעת בכסף זה. 51) ונתרצית לו. 52) כי קבלתו לשם קידושין ואת החוב מחלה לו. 53) כי יכולה לומר: בתורת פירעון חובי קיבלתיו. ואם לא הזכיר לה בתחילה אודות הפירעון, אלא שהוא חייב לה כסף והגיע זמנו לפרוע, ואמר הרי את מקודשת לי בכסף זה ונטלתו ושתקה מקודשת אף על פי שלא שידך, ואפילו תאמר אחרי כן לא לקידושין נתכוונתי אלא לפירעון חובי קבלתי, אינה נאמנת. 54) נמצא שלא נתן לה כלום לשם קידושין. 55) הלווה רשאי להוציאה [=להשתמש בה] ואינו חייב להעמידה שתהא מצוייה בכל עת שיתבענו המלווה. 56) הנמצא מול עינינו. 57) ואפילו המעות עדיין בידה הרי הן כאילו כבר הוציאתן. 58) וקידושי כסף נלמדים מקניין שדה עפרון שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני" הרי שבשעת הקניין צריך ליתן הכסף. ואפילו החזיר לה השטר [=חוב] ויש בנייר שווה פרוטה, אינה מקודשת, מפני שעיקר דעתה על כסף המלווה. 59) בין שמשכנה בשעת ההלוואה, בין שלא בשעת ההלוואה, אלא כשהגיע זמן הפירעון תבע מעותיו ומשכנה על ידי בית דין. 60) בשעת הקידושין. 61) שארחיב (כלומר שאאריך). 62) שבשכר המתנתו בגביית כספו מקדשה, אולם אין זו ריבית גמורה אלא "כריבית", שהרי כשנושא אשה נתחייב לה בעשרה דברים, נמצא שאין זו הנאה גמורה, והרי היא הערמת ריבית. והרב המאירי סובר, הואיל וההנאה מגעת לשניהם אין כאן ריבית גמורה. 63) הכוונה לרבנו יצחק אלפסי [=הרי"ף] המפרש: הנאת מלווה - כגון שהלווה לה מכבר, והגיע עכשיו זמן הפירעון, ואמר לה, התקדשי לי באותה הנאה שאסכים להאריך לך את זמן הפירעון עד יום פלוני. אולם רבנו דוחה פירושו הואיל ואינו נותן לה עכשיו כל כסף, אינה יכולה להתקדש כי הרווחת זמן הפירעון אינה עדיפה ממחילת המלווה גופא שכבר אמרנו שאינה מקודשת. 64) אף על פי שהקדים את דבר המלווה לנתינת הפרוטה אין זה נחשב כמקדש במלווה, הואיל ונתן לה פרוטה בשעת הקידושין - דעתה לפרוטה שהיא מקבלת כעת בזמן מעשה הקידושין. 65) 1) הלווה 2) המקדש 3) המתקדשת. 66) ההלכה היא שעל ידי מעמד שלושתן אפשר להקנות את החוב למקבל, ללא כל הקנאה נוספת. 67) שאלת כלים וכדומה, שאינם ניתנים להוצאה, אלא חוזרים לבעליהם בעינם. 68) שלא נגנב או אבד, כי אם אבד הרי זה כמו "מלווה" ואינה מקודשת.

יט. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּשְׂכָר שֶׁאֲדַבֵּר עָלַיִךְ[69] לַשִּׁלְטוֹן[70], וְדִבֵּר עָלֶיהָ לַשִּׁלְטוֹן, וְהִנִּיחַ הַשִּׁלְטוֹן וְלֹא תְּבָעָהּ[71] — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, אֶלָּא אִם נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁהַהֲנָאָה שֶׁבָּאָה לָהּ מִדְּבָרָיו הֲרֵי הִיא כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כ. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמִלְאַכָה זוֹ שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ[72], וְעָשָׂה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; לְפִי שֶׁהַשְּׂכִירוּת יִזְכֶּה בָּהּ הַפּוֹעֵל מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, כָּל זְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה מִקְצָת מִן הַמְּלָאכָה זוֹכֶה בְּמִקְצָת מִן הַשָּׂכָר, וְנִמְצָא הַשָּׂכָר כֻּלּוֹ מִלְוָה אֶצְלָהּ, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: תֵּן דִּינָר לִפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ אֲנִי לָךְ, וְנָתַן, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁנָּתַתִּי עַל פִּיךְ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָהּ כְּלוּם — הֲרֵי נֶהֱנֵית בִּרְצוֹנָהּ שֶׁנַּעֲשָׂה, וְנֶהֱנָה פְּלוֹנִי בִּגְלָלָהּ. וְכֵן אִם אָמְרָה לוֹ: תֵּן דִּינָר לִפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לוֹ, וְנָתַן לוֹ, וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי בִּרְצוֹנֵךְ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

כב. אָמַר לָהּ: הֵילָךְ דִּינָר זֶה בְּמַתָּנָה וְהִתְקַדְּשִׁי לִפְלוֹנִי, וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ הַבָּאָה לִיךְ בִּגְלָלִי — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ הַמְקַדֵּשׁ כְּלוּם. אָמְרָה לוֹ: הֵילָךְ דִּינָר זֶה מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לָךְ, וּלְקָחוֹ, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמְּךָ מַתָּנָה — אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהַהֲנָאָה יֵשׁ לָהּ בִּהְיוֹתוֹ נֶהֱנֶה מִמֶּנָּה, וּבַהֲנָאָה זוֹ הִקְנָת עַצְמָהּ לוֹ.

כג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר, וַהֲרֵי זֶה הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדְךָ עַד שֶׁאֶתֵּן הַדִּינָר — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת לוֹ; לְפִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַדִּינָר לְיָדָהּ, וְלֹא הַמַּשְׁכּוֹן נָתַן לִהְיוֹתוֹ שֶׁלָּהּ. הָיָה בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן עַל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵצֶל אֲחֵרִים, וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה — אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; לְפִי שֶׁבַּעַל חוֹב יֵשׁ לוֹ מִקְצָת קִנְיָן בְּגוּפוֹ שֶׁל מַשְׁכּוֹן.

כד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֵהוּ לִי — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, בֵּין הֶחֱזִירָה בֵּין לֹא הֶחֱזִירָה; שֶׁאִם לֹא הֶחֱזִירַתּוּ — לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, וְאִם הֶחֱזִירַתּוּ — הֲרֵי לֹא נֶהֱנֵית וְלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ כְּלוּם.

כה. נָתַן לָהּ אֲגֻדָּה שֶׁל חֶדֶס וְכִיוֹצֵא בָהּ וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוֹ, וְקִבְּלָהּ אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא אֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, וְאָמַר: תִּתְקַדֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה זוּזִים הַמֻּחְבָּאִים בְּתוֹךְ הָאֲגֻדָּה — אִם אָמְרָה 'הֵן' — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם שָׁתְקָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמָעוֹת אֵלּוּ, שֶׁהַשְּׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם; וְתִהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק מִפְּנֵי הָאֲגֻדָּה, שֶׁמָּא שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לִי בִּתְמָרָה זוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ — אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק, שֶׁמָּא תִּשְׁוֶה תְּמָרָה אַחַת פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כז. אָמַר לָהּ: הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ וּבְזוֹ וּבְזוֹ — אִם יֵשׁ בְּכֻלָּם שָׁוֶה פְּרוּטָה — מְקֻדֶּשֶׁת[73], וְאִם לַאו — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק. הָיְתָה אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה אִם יֵשׁ בָּאַחֲרוֹנָה שָׁוֶה פְּרוּטָה — מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק; שֶׁאוֹתָן תְּמָרִים שֶׁאָכְלָה הֲרֵי הֵן כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין אֶלָּא בִּתְמָרָה אַחֲרוֹנָה.

כח. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּאֵלּוּ, אִם יֵשׁ בְּכֻלָּן שָׁוֶה פְּרוּטָה — מְקֻדֶּשֶׁת; אַף-עַל-פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה — שֶׁלָּהּ הִיא אוֹכֶלֶת, וּמְקֻדֶּשֶׁת.

כט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה — אִם הָיָה מָלֵא מַיִם — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וְאִם הָיָה מָלֵא יַיִן — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ וְלֹא בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וְאִם הָיָה מָלֵא שֶׁמֶן — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ וְלֹא בּוֹ. לְפִיכָךְ: אִם לֹא הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק, וְאִם הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וַדַּאי. וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַכּוֹס.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. הַמְקַדֵּשׁ עַל, תְּנַאי אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי — מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. בֵּין שֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי מִן הָאִישׁ, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִן הָאִשָּׁה. וְכָל תְּנַאי שֶׁבָּעוֹלָם — בֵּין בְּקִדּוּשִׁין, בֵּין בְּגֵרוּשִׁין, בֵּין בְּמִקָּח, בֵּין בְּמִמְכָּר, בֵּין בִּשְׁאָר דִּינֵי מָמוֹן — צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּתְּנַאי אַרְבָּעָה דְּבָרִים.

ב. וְאֵלּוּ הֵן הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁל כָּל תְּנַאי: שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּל, וְשֶׁיִּהְיֶה הֵן שֶׁלּוֹ קוֹדֵם לַלַּאו, וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה, וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ. וְאִם חָסֵר הַתְּנַאי אֶחָד מֵהֶן — הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם תְּנַאי כְּלָל; אֶלָּא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת מִיָּד, וְיִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה מִיָּד, וּכְאִלּוּ לֹא הִתְנָה כְּלָל, הוֹאִיל וְחָסֵר הַתְּנַאי אֶחָד מִן הָאַרְבָּעָה.

ג. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַחַר שֶׁהִתְנָה תְּנַאי זֶה נָתַן לָהּ הַדִּינָר — הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם, וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת עַל תְּנַאי; וְאִם נָתְנָה לוֹ מָאתַיִם זוּז — תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא נָתְנָה לוֹ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְנָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ, וְהִשְׁלִים הַתְּנַאי וְאָמַר: אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת — הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה וְנָתַן בְּיָדָהּ וְאַחַר כָּךְ הִתְנָה. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהַכֹּל בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

69) לטובתך. 70) מושל. 71) למשפט. 72) למענך, וכגון שנתנה לו זהב ואמרה לו: עשה לי ממנו נזמים וטבעות. 73) כיוון שלא הזכיר בכל אחת מהן - קידושין - נתכווין לקדשה בכולן כאחת. ולפיכך מצטרפות לשווה פרוטה.

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ — הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ; שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לָהּ: וְאִם לֹא תִּתְּנִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

ו. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אִם לֹא תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת לִי, וְאִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ — הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, לְפִי שֶׁהִקְדִּים לַאו לְהֵן. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

ז. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אִם תַּעֲלִי לָרָקִיעַ אוֹ תֵּרְדִי לַתְּהוֹם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תַּעֲלִי לָרָקִיעַ וְלֹא תֵּרְדִי לַתְּהוֹם לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ — הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, וְאֵין זֶה אֶלָּא כְּמַפְלִיגָהּ בִּדְבָרִים דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְהִתּוּל.

ח. הֲרֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה אוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: אִם תֹּאכְלִי חֵלֶב וָדָם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת; אִם תֹּאכְלִי בְּשַׂר חֲזִיר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא יְהֵא גֵּט; וְאַחַר שֶׁהִתְנָה נָתַן הַדִּינָר אוֹ הַגֵּט בְּיָדָהּ — הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם; וְאִם עָבְרָה וְאָכְלָה — תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת, וְאִם לֹא אָכְלָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת. וְאֵין אוֹמְרִים בָּזֶה: הֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי בְּיָדָהּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל וְשֶׁלֹּא תִּתְקַדֵּשׁ וְלֹא תִּתְגָּרֵשׁ.

ט. וּבַמֶּה אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל, חוּץ מִדָּבָר שֶׁבִּמְמוֹן שֶׁתְּנָאוֹ קַיָּם? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אוֹ גֵּרַשׁ אוֹ נָתַן אוֹ מָכַר עַל תְּנַאי, שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּתְנָאוֹ שֶׁיִּזַּכֶּה עַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא זִכְּתָה לוֹ תּוֹרָה וּמְנָעָה מִמֶּנּוּ, אוֹ יִפְטֹר עַצְמוֹ בִּתְנָאוֹ מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתוֹ בּוֹ הַתּוֹרָה; שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: תְּנָאֲךָ בָּטֵל, וּכְבָר נִתְקַיְּמוּ מַעֲשֶׂיךָ, וְאֵין אַתָּה נִפְטָר מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתְךָ בּוֹ הַתּוֹרָה, וְלֹא תִּזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה אוֹתְךָ מִמֶּנּוּ.

י. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה עַל תְּנַאי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה; שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: בִּכְסוּת וּשְׁאֵר, שֶׁהוּא תְּנַאי שֶׁבִּמְמוֹן — תְּנָאֲךָ קַיָּם, אֲבָל בְּעוֹנָה — תְּנָאֲךָ בָּטֵל, שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָה אוֹתְךָ בְּעוֹנָה, וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַתָּה חַיָּב בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בְּיָדְךָ לִפְטֹר עַצְמְךָ בִּתְנָאֲךָ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ יְפַת תֹּאַר עַל תְּנַאי שֶׁיִּתְעַמֵּר בָּהּ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאֵין לוֹ לְהִתְעַמֵּר בָּהּ; שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מָנְעָה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהּ אַחַר שֶׁנִּבְעֲלָה, וְלֹא מִפְּנֵי תְּנָאוֹ יִזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה אוֹתוֹ תּוֹרָה, אֶלָּא תְּנָאוֹ בָּטֵל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הִתְנָה עַל הָאִשָּׁה בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין אוֹ בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין שֶׁתִּבְעַל לְאָבִיהָ וּלְאָחִיהָ אוֹ לִבְנָהּ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲלֶה לָרָקִיעַ אוֹ שֶׁתֵּרֵד לְתְהוֹם, וּתְנָאוֹ בָּטֵל; שֶׁאֵין בְּיָדָהּ שֶׁיַּעַבְרוּ אֲחֵרִים וְיָבוֹאוּ עַל הָעֶרְוָה, וְנִמְצָא שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. אֲבָל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁיִּתֵּן לִי פְּלוֹנִי חֲצֵרוֹ אוֹ שֶׁיַּשִּׁיא בִּתּוֹ לִבְנִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — תְּנָאוֹ קַיָּם; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ, וְתִתֵּן לִפְלוֹנִי מָמוֹן רַב עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֲצֵרוֹ וְעַד שֶׁיַּשִּׁיא בִּתּוֹ לִבְנוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן עֲבֵרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. שִׂים כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל תְּנָאִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ תָּמִיד, וְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ: הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי כָּךְ וָכָךְ, אוֹ הַנּוֹתֵן גֵּט עַל תְּנַאי כָּךְ וָכָךְ, אוֹ הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן עַל תְּנַאי — תֵּדַע, שֶׁהַתְּנַאי יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְפָרֵשׁ אוֹתָן בְּכָל מָקוֹם, וְאִם חָסַר אֶחָד מֵהֶן — אֵין כָּאן תְּנַאי.

יד. יֵשׁ מִקְצָת גְּאוֹנִים אַחֲרוֹנִים שֶׁאָמְרוּ, שֶׁאֵין צָרִיךְ אָדָם לִכְפֹּל תְּנָאוֹ אֶלָּא בְּגִטִּין וְקִדּוּשִׁין בִּלְבַד, אֲבָל בְּדִינֵי מָמוֹן — אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל. וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל דָּבָר זֶה, שֶׁכְּפִילַת הַתְּנַאי עִם שְׁאָר הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לָמְדוּ אוֹתָן חֲכָמִים: אִם יַעַבְרוּ בְּנֵי גָד וְגוֹ' וְאִם לֹא יַעַבְרוּ, וּתְנַאי זֶה לֹא הָיָה לֹא בְּגִטִּין וְלֹא בְּקִדּוּשִׁין. וְכָזֶה הוֹרוּ גְּדוֹלֵי הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

טו. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי — כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, לֹא מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז בְּשָׁנָה זוֹ הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא אֶתֵּן לִיךְ לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְנָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ בְּנִיסָן, וְנָתַן לָהּ הַמָּאתַיִם זוּז שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ בְּאֱלוּל — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מֵאֱלוּל. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר קֹדֶם שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי שֶׁל רִאשׁוֹן — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמָמוֹנוֹת: בְּשָׁעָה שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, הוּא שֶׁיִּהְיֶה גֵּט אוֹ יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שָׁם תְּנַאי וְלֹא אָמַר 'מֵעַכְשָׁו'; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו בְּדִינָר זֶה אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז, וּלְאַחַר זְמַן נָתַן לָהּ מָאתַיִם זוּז — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְמִפְרַעַ מִשְּׁעַת הַקִּדּוּשִׁין, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה תְּנָאוֹ אֶלָּא לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁהּ הַשֵּׁנִי קֹדֶם שֶׁיֵּעָשֶׂה הַתְּנַאי — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמָמוֹן.

יז. כָּל הָאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁיו', לֹא יִצְטָרֵךְ לִכְפֹּל תְּנָאוֹ וְלֹא לְהַקְדִּים הַתְּנַאי עַל הַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא אַף-עַל-פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה — תְּנָאוֹ קַיָּם. אֲבָל צָרִיךְ לְהַתְנוֹת בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ, וְאִם הִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ — הֲרֵי זֶה כְּמַפְלִיג בִּדְבָרִים, וְאֵין שָׁם תְּנַאי. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת' — כְּאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו', וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל הַתְּנַאי וְלֹא לְהַקְדִּימוֹ לַמַּעֲשֶׂה.

יח. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, הֲרֵי חָצֵר זוֹ נְתוּנָה לִיךְ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז — הֲרֵי תְּנָאוֹ קַיָּם, וְנִתְקַדְּשָׁה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה וְזָכְתָה זוֹ בְּחָצֵר, וְהֵם יִתְּנוּ הַמָּאתַיִם זוּז; וְאִם לֹא נָתְנוּ — לֹא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וְלֹא מְגֹרֶשֶׁת וְלֹא תִּזְכֶּה זוֹ בְּחָצֵר. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה לַתְּנַאי וְנָתַן הַקִּדּוּשִׁין אוֹ הַגֵּט בְּיָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה זוֹ בְּחָצֵר וְאַחַר

כָּךְ הִשְׁלִים תְּנָאוֹ; שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיִּתְקַיְּמִים הַתְּנַאי, תִּזְכֶּה זוֹ בְּחָצֵר וְתִתְקַדֵּשׁ זוֹ וְתִתְגָּרֵשׁ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ נַעֲשָׂה הַמַּעֲשֶׂה כְּאִלּוּ לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי כְּלָל.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אָבִי: רָצָה הָאָב — מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא רָצָה, אוֹ שֶׁשָּׁתַק, אוֹ שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמַע הַדָּבָר — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. עַל מְנָת שֶׁלֹּא יְמַחֶה אָבִי: שָׁמַע וּמִחָה — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא מִחָה, אוֹ שֶׁמֵּת — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. מֵת הַבֵּן וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב — מְלַמְּדִין הָאָב שֶׁיֹּאמַר: אֵינִי רוֹצֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ קִדּוּשִׁין וְלֹא תִּפֹּל לִפְנֵי יָבָם.

ב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז אוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר: אִם יֵשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ, וְהוּא אוֹמֵר 'אֵין לִי' כְּדֵי לְקַלְקְלָהּ.

ג. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז אוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, אִם יֵשׁ לוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁאוֹמֵר — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ שָׁם, וְהוּא מִתְכַּוֵּן לְקַלְקְלָהּ.

ד. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאַרְאֶךָּ מָאתַיִם זוּז אוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְיַרְאֶנָּה. הֶרְאָה הַזּוּזִים בְּיַד אֲחֵרִים, אוֹ שֶׁהֶרְאָה בֵּית כּוֹר עָפָר בִּשְׂדֵה אֲחֵרִים — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ. לָקַח הַמָּעוֹת בְּהַלְוָאָה אוֹ בְּשֻׁתָּפוּת, אוֹ שֶׁשָּׂכַר הַשָּׂדֶה אוֹ לָקְחָהּ בַּאֲרִיסוּת, וְהֶרְאָהּ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁמַּשְׁמַע 'שֶׁאַרְאֶךָּ' — שֶׁאַרְאֶךָּ מִשֶּׁל עַצְמִי דָּבָר זֶה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ.

ה. הָיָה לוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר, וְהָיָה בוֹ נְקָעִים עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ סְלָעִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אִם הָיוּ הַנְּקָעִים מְלֵאִים מַיִם — הֲרֵי הֵן כִּסְלָעִים, וְאֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִזְרִיעָה; וְאִם אֵינָן מְלֵאִין מַיִם — נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לִזְרִיעָה.

ו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ נְדָרִים, וְנִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים אֵלּוּ: שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי צִבְעוֹנִין — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. נִמְצָא עָלֶיהָ נֶדֶר חוּץ מֵאֵלּוּ, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם אָמַר לָהּ: עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ כָּל נֶדֶר — אֲפִלּוּ נִמְצֵאת שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל חָרוּבִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ז. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּךְ מוּמִין, וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. נִמְצָא בָּהּ מוּם אַחֵר חוּץ מֵאוֹתָן הַמּוּמִין, אַף-עַל-פִּי שֶׁאָמַר: מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וּמָה הֵן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים? כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּכֹהֲנִים פּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים. וּבְהִלְכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ יִתְבָּאֲרוּ כָּל מוּמִין שֶׁל כֹּהֲנִים. וְיוֹתֵר עֲלֵיהֶן בְּנָשִׁים: רֵיחַ רָע. וְזִיעָה. וְרִיחַ הַפֶּה. וְקוֹל עָבֶה. וְדַדִּין גַּסִּין מִחַבְרוֹתֶיהָ טָפֵח. וְטָפַח בֵּין דַּד לְדַד. וּנְשִׁיכַת כֶּלֶב וְנַעֲשָׂה הַמָּקוֹם צַלֶּקֶת. וְשׁוּמָא שֶׁעַל הַפַּדַּחַת — אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה בְּיוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ קְרוֹבָה לִשְׂעַר רֹאשָׁהּ, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר. וְזוֹ הִיא הַשּׁוּמָא שֶׁיִּתְרָה אִשָּׁה עַל הַכֹּהֲנִים. אֲבָל אִם הָיְתָה שׁוּמָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֵׂעָר בִּשְׂאָר הַפָּנִים, אוֹ שׁוּמָא גְּדוֹלָה כְּאִיסָּר אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר — הֲרֵי זֶה מוּם בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּנָשִׁים.

ח. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה סְתָם, וְנִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּנָשִׁים, אוֹ נִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָלְכָה אֵצֶל חָכָם וְהִתִּיר לָהּ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ט. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין, וְהָיוּ בָּהּ מוּמִין, וְהָלְכָה אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּאָהּ אוֹתָהּ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. אֲבָל אִם הִתְנָה הָאִישׁ שֶׁאֵין עָלָיו נְדָרִים וְשֶׁאֵין בּוֹ מוּמִין, וְהָיוּ עָלָיו נְדָרִים וְהָיוּ בּוֹ מוּמִין, וְהָלַךְ אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירוֹ, אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּאוֹ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין גְּנַאי לְאִישׁ בְּמוּמִין שֶׁכְּבָר נִרְפְּאוּ, וְהָאִשָּׁה אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת עַל זֹאת.

י. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז מִכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם נָתַן לָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם — מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם עָבְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נָתַן לָהּ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוּזִים אֵלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְאַכְּלוּ הַמָּעוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם חָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים אוֹ חָזְרָה הִיא — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יא. בָּא שֵׁנִי וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי לְעוֹלָם. לְפִי שֶׁבַּשָּׁעָה שֶׁקִּדְּשָׁהּ הַשֵּׁנִי לֹא הָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת, וְתָפְסוּ בָּהּ קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי, וְנַעֲשֵׂת אֵשֶׁת אִישׁ; וּלְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן, יִמְצְאוּ אוֹתָהּ אֵשֶׁת אִישׁ, וְנִמְצָא הָרִאשׁוֹן כְּמִי שֶׁקִּדֵּשׁ אֵשֶׁת אִישׁ, שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

יב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּדִינָר זֶה, וּבָא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק לִשְׁנֵיהֶם. לְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּט, בֵּין בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבָא אַחֵר וְאָמַר: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, וּבָא אַחֵר וְאָמַר: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר עֲשָׂרָה יָמִים, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה — קִדּוּשֵׁי כֻּלָּן תּוֹפְסִין בָּהּ, וּצְרִיכָה גֵּט מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת לְכֻלָּן.

יג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי חוּץ מִפְּלוֹנִי, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עָלָיו, אֶלָּא תִּהְיֶה אֵשֶׁת אִישׁ עַל כָּל הָעוֹלָם וְלִפְלוֹנִי כִּפְנוּיָה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּהְיִי מֻתֶּרֶת לִפְלוֹנִי — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו כִּשְׁאָר הָעָם, מִפְּנֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֵׁאי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ.

יד. הַנּוֹתֵן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי הַיּוֹם בְּאַחַת, וּבְאַחַת לְאַחַר שֶׁאֲגָרְשֵׁךְ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וּכְשֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ

פַּעַם שְׁנִיָּה מִן קִדּוּשֵׁי פְּרוּטָה שְׁנִיָּה. אֲבָל אִם אָמַר לְאִשָּׁה:
חֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּר, לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּרִי,
לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר, לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי, לְאַחַר שֶׁיָּמוּת
בַּעְלִיךְ, לְאַחַר שֶׁתָּמוּת אֲחוֹתִיךְ — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי
שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עַתָּה לְקַדְּשָׁהּ.

טו. הָאוֹמֵר לִיבָמָה: חֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁיַּחֲלֹץ
לִיךְ יְבָמִיךְ — חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; הוֹאִיל וְאִלּוּ קִדְּשָׁהּ עַתָּה,
הָיוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ מִסָּפֵק.

טז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: אִם יָלְדָה אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה חֲרֵי הִיא
מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה — לֹא אָמַר כְּלוּם. וְאִם הָיְתָה אִשֶּׁת חֲבֵרוֹ
מְעֻבֶּרֶת וְהֵכַּר הָעֻבָּר — חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁצָּרִיךְ
לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ אַחַר שֶׁתֵּלֵד עַל יְדֵי אָבִיהָ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס
אוֹתָהּ בְּקִדּוּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶן דֹּפִי.

יז. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: חֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָרִין, וְנָתַן
לָהּ אֲפִלּוּ דִינָר אֶחָד — חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשֶּׁלְּקָחָה הַדִּינָר.
וְהוּא, שֶׁיַּשְׁלִים לָהּ הַשְּׁאָר. שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָמַר: חֲרֵי אַתְּ
מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁאַשְׁלִים לִיךְ מֵאָה דִינָרִים,
שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לוֹ מֵעַכְשָׁיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאָמַר
לָהּ 'בְּמֵאָה דִינָרִים' סְתָם; אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר לָהּ: חֲרֵי אַתְּ
מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָרִין אֵלּוּ, וְהִתְחִיל לִמְנוֹת לְתוֹךְ יָדָהּ
— אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת עַד שֶׁיַּשְׁלִים [לָהּ מֵאָה], וַאֲפִלּוּ בַּדִּינָר
הָאַחֲרוֹן שְׁנֵיהֶם יְכוֹלִים לַחֲזֹר זֶה בָּזֶה. וְכֵן אִם נִמְצָא מֻגָּה
חָסֵר דִּינָר, אוֹ נִמְצָא מֵהֶן דִּינָר נְחֹשֶׁת — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.
נִמְצָא בָּהֶם דִּינָר רַע: אִם יְכוֹלָה לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי הַדְּחָק —
יַחֲלִיפֶנּוּ, וְאִם לַאו — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יח. אָמַר לָהּ: חֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּבְגָדִים אֵלּוּ שֶׁהֵן שָׁוִין
חֲמִשִּׁים דִּינָרִים, וְהָיוּ שֶׁל מֶשִׁי וְכֵיוֹצֵא בָהֶן שֶׁהָאִשָּׁה מִתְאַוָּה
לָהֶן: אִם הָיוּ שָׁוִין חֲמִשִּׁים — חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשְּׁעַת
לְקִיחָה, וְאֵינָן צְרִיכִין שׁוּמָא בַּשּׁוּק וַאֲחַר כָּךְ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת,
כְּדֵי שֶׁתִּסְמֹךְ דַּעְתָּהּ, אֶלָּא הוֹאִיל וְהֵן שָׁוִין כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהּ
— חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה; וְאִם אֵינָן שָׁוִין —
אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יט. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עֲסוּקִין בְּדִבְרֵי אֲרוּסִין, הוּא אוֹמֵר:
בְּמֵאָה דִינָרִים אֲקַדֵּשׁ אוֹתָךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: אֵינִי מִתְקַדֶּשֶׁת
לְךָ אֶלָּא בְּמָאתַיִם, וְהָלַךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזוֹ לְבֵיתָהּ, וְאַחַר כָּךְ
תָּבְעוּ זֶה אֶת זֶה וְקִדְּשׁוּ סְתָם: אִם הָאִישׁ תָּבַע אֶת הָאִשָּׁה
— יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִשָּׁה, וְאִם הָאִשָּׁה תָּבְעָה אֶת הָאִישׁ —
יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִישׁ.

כ. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְקִדְּשָׁהּ עַל
תְּנַאי — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ לְקַדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי,
וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ סְתָם, אוֹ עַל תְּנַאי אַחֵר, אוֹ שֶׁשִּׁנָּה אֶת הַתְּנַאי
— אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כא. אָמַר לוֹ: קַדְּשָׁהּ לִי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ
בְּמָקוֹם אַחֵר — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. קִדְּשָׁהּ לִי וַחֲרֵי הִיא בִּמְקוֹם
פְּלוֹנִי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר — חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי
שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹ. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה לִשְׁלוּחָהּ: קַבֵּל לִי
קִדּוּשַׁי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְקִבְּלָם לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר — אֵינָהּ
מְקֻדֶּשֶׁת. חֲרֵי הַבַּעַל בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר
— חֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הִיא לוֹ.

כב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחָזְרוּ בוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא,
אַף-עַל-פִּי שֶׁחָזְרוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר — אֵין חֲזָרָתָם כְּלוּם,
וַחֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת.

כג. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי, וְחָזַר אַחַר כַּמָּה יָמִים וּבִטֵּל הַתְּנַאי,
אַף- עַל-פִּי שֶׁבִּטְּלוֹ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי עֵדִים — בָּטֵל
הַתְּנַאי, וַחֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת סְתָם. וְכֵן אִם הָיָה הַתְּנַאי מִן
הָאִשָּׁה, וּבִטְּלָה אוֹתוֹ אַחַר כָּךְ בֵּינָהּ וּבֵינוֹ — בָּטֵל הַתְּנַאי.
לְפִיכָךְ, הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי, וְכָנַס סְתָם אוֹ בָּעַל סְתָם — חֲרֵי
זוֹ צְרִיכָה גֵט, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי; שֶׁמָּא בִּטֵּל
הַתְּנַאי כְּשֶׁבָּעַל אוֹ כְּשֶׁכָּנַס. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה
פְּרוּטָה אוֹ בְּמִלְוָה, וְחָזַר וּבָעַל סְתָם בִּפְנֵי עֵדִים — צְרִיכָה
גֵט; שֶׁעַל בְּעִילָה זוֹ סָמַךְ, וְלֹא עַל אוֹתָן הַקִּדּוּשִׁין הַפְּסוּלִין.
חֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם מִישְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ
בְּעִילַת זְנוּת, וַחֲרֵי בְּיָדוֹ עַתָּה לַעֲשׂוֹתָהּ בְּעִילַת מִצְוָה.

יום שני כ"ג תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: חֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה שֶׁל יַיִן,
וְנִמְצָא שֶׁל דְּבַשׁ; שֶׁל דְּבַשׁ, וְנִמְצָא שֶׁל יַיִן[1]; בְּדִינָר זֶה שֶׁל
כֶּסֶף, וְנִמְצָא שֶׁל זָהָב; שֶׁל זָהָב, וְנִמְצָא שֶׁל כֶּסֶף[2]; עַל מְנָת
שֶׁאֲנִי כֹּהֵן, וְנִמְצָא לֵוִי; לֵוִי, וְנִמְצָא כֹּהֵן; נָתִין, וְנִמְצָא מַמְזֵר;
מַמְזֵר, וְנִמְצָא נָתִין; בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶּן כְּרַךְ; בֶּן כְּרַךְ, וְנִמְצָא
בֶּן עִיר; עַל מְנָת שֶׁאֲנִי עָנִי, וְנִמְצָא עָשִׁיר; עָשִׁיר, וְנִמְצָא עָנִי;
עַל מְנָת שֶׁבֵּיתִי קָרוֹב לַמֶּרְחָץ, וְנִמְצָא רָחוֹק; רָחוֹק, וְנִמְצָא
קָרוֹב; עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי שִׁפְחָה אוֹ בַּת גּוֹדֶלֶת[3] אוֹ אוֹפָה, וְאֵין
לוֹ; עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ, וְיֵשׁ לוֹ[4]; עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי אִשָּׁה
וּבָנִים, וְאֵין לוֹ; עַל מְנָת שֶׁאֵין לִי, וְיֵשׁ לוֹ — בְּכָל אֵלּוּ וְכָל
הַדּוֹמֶה לָהֶן[5] אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הִיא שֶׁהִטְעָתָהּ.

ב. וּבְכֻלָּם, אַף-עַל-פִּי שֶׁאָמְרָה: בְּלִבִּי הָיָה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ
אַף-עַל-פִּי שֶׁהִטְעָנִי וְאֵין הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאָמַר, וְכֵן אִם אָמַר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) כגון שהיה מכוסה ולא הכירה עד אחרי הקידושין. 2) כתוב ב"הגהות מיימוניות": אחד קידש בטבעת שהייתה נראית באותה שעה בפני עדי הקידושין שהיא של זהב וגם בעיני הצורף נראתה כן, ואחרי כן קרוב לחצי שנה נמצאת של נחושת - הרי זה דומה להתקדשי לי במנה ונמצא חסר דינר, או נמצא בו דינר נחושת שאינה מקודשת, ואף על פי שהמקדש עצמו לא אמר שהוא של זהב אלא העדים אמרוהו, אלא שלמעשה יש להחמיר לא להתירה בלי גט. ומטעם זה "נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שווה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאינו מקדשה אלא בשווה פרוטה". 3) קולעת שערות. 4) כי לפעמים אם יש לו גודלת זהו חיסרון, כי הגודלת מתוך שהיא מצוייה בבתי שכינותיה תלך לספר עליה דברים שהם נגד רצונה. וכן הדין באופה שמצוייה אצל הרבה אנשים. 5) בין למעלה בין לחיסרון. כי אפילו בשבח אחרים אינה מרוצה, שאומרת: "מנעל הגדול ממידת רגלי איני חפצה בו".

הוּא: בְּלִבִּי הָיָה לְקַדְּשָׁהּ אַף-עַל-פִּי שֶׁהִטְעַתְנִי — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָם דְּבָרִים[6].

ג. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֲנִי בַּסָּם[7], וְנִמְצָא בַּסָּם וּבֵרְסִי[8]; עַל מְנָת שֶׁאֲנִי בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶּן עִיר וּבֶן כְּרַךְ; עַל מְנָת שֶׁשְּׁמִי יוֹסֵף, וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: עַל מְנָת שֶׁאֵין שְׁמִי אֶלָּא יוֹסֵף, וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן; שֶׁאֵינִי אֶלָּא בַּסָּם, וְנִמְצָא בַּסָּם וּבֵרְסִי; שֶׁאֵינִי אֶלָּא בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶּן כְּרַךְ וּבֶן עִיר — אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לִקְרוֹת, צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא הַתּוֹרָה וְיִתַּרְגֵּם אוֹתָהּ תַּרְגּוּם אֻנְקְלוֹס הַגֵּר. וְאִם אָמַר לָהּ: עַל מְנָת שֶׁאֲנִי קוֹרֵא, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים בִּדְקִדּוּק יָפֶה. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לִשְׁנוֹת, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הַמִּשְׁנָה. וְאִם אָמַר: עַל מְנָת שֶׁאֲנִי תַּנָּאָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הַמִּשְׁנָה וְסִפְרָא[9] וְסִפְרֵי[10] וְתוֹסֶפְתָּא[11] שֶׁל רַבִּי חִיָּא[12].

ה. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי תַּלְמִיד — אֵין אוֹמְרִין: כְּבָן עַזַּאי וּבֶן זוֹמָא, אֶלָּא כֹּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר אֶחָד בְּתַלְמוּדוֹ וְאוֹמְרוֹ; וַאֲפִלּוּ בְּהִלְכוֹת הֶחָג, שֶׁמְּלַמְּדִין אוֹתָן בָּרַבִּים מִדְּבָרִים הַקַּלִּים סָמוּךְ לֶחָג, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָעָם בְּקִיאִין בָּהֶן. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי חָכָם — אֵין אוֹמְרִין: כְּרַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו, אֶלָּא כֹּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם דְּבַר חָכְמָה[13] וְאוֹמֵר. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי גִּבּוֹר — אֵין אוֹמְרִין: כְּאַבְנֵר בֶּן נֵר[14] וּכְיוֹאָב[15], אֶלָּא כֹּל שֶׁחֲבֵרָיו מִתְיָרְאִים מִמְּנוּ מִפְּנֵי גְבוּרָתוֹ. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי עָשִׁיר — אֵין אוֹמְרִין: [כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם[16]] וּכְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה[17], אֶלָּא כֹּל שֶׁבְּנֵי עִירוֹ מְכַבְּדִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי עָשְׁרוֹ. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי צַדִּיק — אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הִרְהֵר בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּלִבּוֹ; שֶׁעָוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת גָּדוֹל הוּא, וּמִשֶּׁיְּהַרְהֵר לַעֲבֹד בְּלִבּוֹ נַעֲשָׂה רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְכָתוּב: לְמַעַן תְּפַשׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם.

ו. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְאָמַר: הָיִיתִי סָבוּר שֶׁהִיא כֹּהֶנֶת, וַהֲרֵי הִיא לְוִיָּה; לְוִיָּה, וַהֲרֵי הִיא כֹּהֶנֶת; עֲנִיָּה, וַהֲרֵי הִיא עֲשִׁירָה; עֲשִׁירָה, וַהֲרֵי הִיא עֲנִיָּה — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִטְעַתּוּ[19]. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה: סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁהוּא כֹּהֵן, וַהֲרֵי הוּא לֵוִי; לֵוִי, וַהֲרֵי הוּא כֹּהֵן; עָשִׁיר, וַהֲרֵי הוּא עָנִי; עָנִי, וַהֲרֵי הוּא עָשִׁיר — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִטְעָה אוֹתָהּ.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. הַמְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים, שֶׁאָסוּר לִשָּׂא שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם עֶרְוָה, כְּאַחַת — אֵינָן מְקֻדָּשׁוֹת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת כְּאַחַת — אֵין אַחַת מֵהֶן מְקֻדֶּשֶׁת.

ב. קִדֵּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת, וְאָמַר: הֲרֵי כֻּלְּכֶם מְקֻדָּשׁוֹת לִי, וְהָיוּ בָּהֶן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — אֵין אַחַת מִכֻּלָּן מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם אָמַר לָהֶן: הָרְאוּיָה מִכֶּם לִי לְבִיאָה מְקֻדֶּשֶׁת לִי — הֲרֵי כֻּלָּן מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ, חוּץ מֵאֲחָיוֹת אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶן: הֲרֵי כֻּלְּכֶם מְקֻדָּשׁוֹת לִי, וְהָיְתָה בָּהֶן שִׁפְחָה אוֹ עַכּוּ"ם אוֹ אִשָּׁה אַחַת עֶרְוָה, כְּגוֹן אֵשֶׁת אִישׁ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ אֲחוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — אֵין אַחַת מִכֻּלָּם מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם אָמַר: הָרְאוּיָה מִכֶּם לִי לְבִיאָה תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת לִי — הֲרֵי כֻּלָּן מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ, חוּץ מֵאוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

ג. אָמַר לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת: הֲרֵי אַחַת מִכֶּם מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה, וְנָתַן לָהֶן פְּרוּטָה אוֹ שֶׁקִּבְּלַתָּה אַחַת עַל יַד חֲבֵרְתָּהּ; וְכֵן הָאוֹמֵר לְאָב: אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדֶּשֶׁת לִי, וְקִבֵּל הָאָב קִדּוּשֶׁיהָ — כֻּלָּן צְרִיכוֹת גֵּט מִמֶּנּוּ, וְאָסוּר לוֹ לָבוֹא עַל אַחַת מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן אַף-עַל-פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא עַל אַחַת מֵהֶן.

ד. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה פְּלוֹנִית, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ לוֹ, וְקִדֵּשׁ הַמְשַׁלֵּחַ בְּעַצְמוֹ לְאִמָּהּ אוֹ לְבִתָּהּ אוֹ לַאֲחוֹתָהּ, וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ מֵהֶן נִתְקַדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה — שְׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת גֵּט, וַאֲסוּרוֹת עָלָיו. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שָׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, וְהָלְכָה וְקִדְּשָׁהּ הִיא עַצְמָהּ לְאַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ מֵהֶן קוֹדֶם — שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין לָהּ גֵּט. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּרְחוֹקִין; אֲבָל אִם קִדְּשָׁהּ הַשָּׁלִיחַ לָאָב, וְקִדְּשָׁהּ הִיא עַצְמָהּ לַבֵּן אוֹ לָאָח וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּט, וְהִיא אֲסוּרָה לִשְׁנֵיהֶם.

ו. הָאוֹמֵר לְשָׁלוּחוֹ: צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה, וּמֵת הַשָּׁלִיחַ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם קִדֵּשׁ אִם לֹא קִדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה — הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁקִּדֵּשׁ, שֶׁחֶזְקַת שָׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ. וְהוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ אִשָּׁה קִדֵּשׁ לוֹ — הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרוֹבוֹת שֶׁהֵן עֶרְוָה עִמָּהּ, כְּגוֹן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּת אוֹ אֵם אוֹ אָחוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; שֶׁאִם תֹּאמַר יִשָּׂא זוֹ, שֶׁמָּא אִמָּהּ קִדֵּשׁ לוֹ שְׁלוּחוֹ אוֹ אֲחוֹתָהּ אוֹ בִּתָּהּ. וּמֵתֶר בְּאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ קְרוֹבוֹת כְּגוֹן אֵלּוּ. הָיְתָה לָהּ קְרוֹבָה, כְּגוֹן אֵם אוֹ אָחוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהָיְתָה הַקְּרוֹבָה אֵשֶׁת אִישׁ בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה הוּא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

6) כי היה לה לפרש בפה בשעת הקידושין. 7) מוכר בשמים. 8) מעבד עורות וריחו רע. 9) תורת כוהנים, וחיברו רב.
10) מדרשי הלכה לספרים: במדבר ודברים. 11) תוספת למשנה לבאר ענייניה השנויים בלשון קצרה. 12) שהיא מוסמכת ביותר.
13) דבר התלוי בסברה. 14) שר צבא של שאול המלך. 15) בן צרויה, שר צבא של דוד המלך. 16) היה עשיר גדול ואביו הניח לו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים. 17) אף הוא היה עשיר גדול והיה מפריש מעשר מעדרו שנים עשר אלף עגל בכל שנה ושנה. 18) ובכל זאת, המקדש בפסולי עדים [=רשעים] אינה מקודשת ואין חוששים שמא הרהרו תשובה בליבם, כי רק כאן שאומר בפירוש לפנינו: "על מנת שאני צדיק", יש לחוש שמא הרהר בליבו, אבל כאשר אין העדים אומרים כלום למה נחוש להם. 19) אלא הוא הטעה את עצמו ודברים שבלב אינם דברים.

שָׁלִיחַ, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה קֹדֶם שֶׁיָּמוּת הַשָּׁלִיחַ — הֲרֵי זֶה מֵתָר בָּהּ; וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא קִדֵּשׁ הַשָּׁלִיחַ אֶת קְרוֹבָתָהּ אַחַר שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה רְאוּיָה בַּשָּׁעָה שֶׁעָשָׂה הַשָּׁלִיחַ, וְאֵין אָדָם עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אֶלָּא אִשָּׁה שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַדְּשָׁהּ בִּשְׁעַת הַשְּׁלִיחוּת.

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים, וְעָשׂוּ כֻּלָּן שָׁלִיחַ אֶת אֲבִיהֶם לְקַדֵּשׁ לָהֶם אִשָּׁה, וְאָמַר אֲבִי הַבָּנִים לְאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵשׁ בָּנוֹת: אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדֶּשֶׁת לְאֶחָד מִבָּנַי, וְקִבֵּל הָאָב הַקִּדּוּשִׁין — כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה חֲמִשָּׁה גִּטִּין מִכָּל הָאַחִין, הוֹאִיל וְכֻלָּן נָתְנוּ רְשׁוּת לָאָב לְקַדֵּשׁ לָהֶן אִשָּׁה. מֵת אֶחָד מֵהֶם — כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה אַרְבָּעָה גִּטִּין, וַחֲלִיצָה מֵאֶחָד מֵהֶם.

ח. הָאָב שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה, שֶׁהִיא בִּרְשׁוּתוֹ, וּבַת בּוֹגֶרֶת, וְנָתְנָה לוֹ הַבּוֹגֶרֶת רְשׁוּת לְקַדְּשָׁהּ, וְקִדֵּשׁ בִּתּוֹ סְתָם לְאֶחָד — אֵין הַבּוֹגֶרֶת בִּכְלָל, עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ וְיֹאמַר: בִּתִּי הַבּוֹגֶרֶת שֶׁעָשָׂת אוֹתִי שָׁלִיחַ. לְפִיכָךְ אֵין הַבּוֹגֶרֶת מְקֻדֶּשֶׁת (וַאֲחוֹתָהּ מְקֻדֶּשֶׁת).

ט. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי כִּתֵּי בָּנוֹת מִשְּׁתֵּי נָשִׁים, וְכֻלָּן בִּרְשׁוּתוֹ, וְקִדֵּשׁ אַחַת מֵהֶן, וּבִשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין אָמַר לַבַּעַל: קִדַּשְׁתִּי לְךָ אֶת בִּתִּי הַגְּדוֹלָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר: שֶׁמָּא גְּדוֹלָה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת קִדֵּשׁ לוֹ אוֹ גְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת, אוֹ קְטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת — הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת חוּץ מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת, וְהִיא לְבַדָּהּ הַמְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם קִדֵּשׁ בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר: שֶׁמָּא קְטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת אוֹ קְטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת, אוֹ גְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת שֶׁהִיא קְטַנָּה מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת — הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת חוּץ מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת, וְהִיא לְבַדָּהּ הַמְקֻדֶּשֶׁת. שֶׁמִּשְׁמַע בִּתּוֹ הַגְּדוֹלָה — שֶׁאֵין בִּבְנוֹתָיו גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה, וּמִשְׁמַע בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה — שֶׁאֵין בָּהֶן קְטַנָּה מִמֶּנָּה.

י. נֶאֱמָן הָאָב לוֹמַר עַל בִּתּוֹ קֹדֶם שֶׁתִּבְגֹּר שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת, וְאוֹסְרָהּ עַל הַכֹּל.

יא. הָאָב שֶׁאָמַר: קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְעוֹלָם עַל כָּל אָדָם, עַד שֶׁיֹּאמַר הָאָב: נוֹדַע לִי שֶׁלְּפְלוֹנִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וְתִהְיֶה צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט בִּלְבַד. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁנּוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁבָּגְרָה.

יב. אָמַר הָאָב: אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וּבָא אֶחָד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיהָ — נֶאֱמָן אַף לִכְנֹס, וְאֵינוֹ צָרִיךְ קִדּוּשִׁין אֲחֵרִים.

יג. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי קִדַּשְׁתִּיהָ — שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין גֵּט. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס. כְּנָסָהּ, וְאַחַר כָּךְ בָּא אַחֵר וְאָמַר: אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיהָ — אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ אוֹסְרָהּ עַל בַּעְלָהּ.

יד. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: נִתְקַדַּשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדַּשְׁתִּי, וּבָא אֶחָד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיךְ — נֶאֱמָן לִתֵּן גֵּט, וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ; אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱמָן לִכְנֹס, שֶׁמָּא יִצְרוּ תְּקָפוֹ וְהִיא תַּרְגִּיל לוֹ כְּדֵי לְהַתִּירָהּ.

טו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: קִדַּשְׁתִּיךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתַּנִי — הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבוֹתָיו. קִדַּשְׁתַּנִי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתִּיךָ, וְהִיא אֲסוּרָה בִּקְרוֹבָיו. קִדַּשְׁתִּיךָ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתָּ אֶלָּא בִּתִּי — הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת גְּדוֹלָה, וּגְדוֹלָה מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו; וּמֵתָר בִּקְרוֹבוֹת הַבַּת, וְהַבַּת מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו. קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתִּךָ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתָּ אֶלָּא אוֹתִי — הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת הַבַּת, וְהַבַּת מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו; וּמֵתָר בִּקְרוֹבוֹת הָאֵם, וְהָאֵם אֲסוּרָה עַל קְרוֹבָיו.

טז. וְכָל אֵלּוּ שֶׁטּוֹעֲנִין הַקִּדּוּשִׁין, בְּשֶׁטָּעַן הַטּוֹעֵן שֶׁהָיוּ שָׁם קִדּוּשִׁין בִּפְנֵי עֵדִים וְהָלְכוּ לִמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ מֵתוּ; אֲבָל אִם הוֹדוּ שֶׁהָיוּ הַקִּדּוּשִׁין בְּלֹא עֵדִים — אֵין כָּאן קִדּוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. וְכָל מָקוֹם שֶׁתֹּאמַר אִשָּׁה לְאִישׁ: קִדַּשְׁתַּנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קִדַּשְׁתִּיךְ — מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ גֵּט לְהַתִּירָהּ לִשְׁאָר הָעָם, שֶׁאֵין לוֹ בָּזֶה הֶפְסֵד. וְאִם נָתַן לָהּ גֵּט מֵעַצְמוֹ — כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן כְּתֻבָּה.

יז. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ לְעַצְמוֹ — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשָּׁלִיחַ. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בִּשְׁאָר דִּבְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר — נִקְרָא רָשָׁע.

יח. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, הַשָּׁלִיחַ אוֹמֵר: לְעַצְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: לָרִאשׁוֹן שֶׁשְּׁלָחוֹ נִתְקַדַּשְׁתִּי — אִם לֹא עָשָׂה הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים — הֲרֵי הַשָּׁלִיחַ אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו; וְהָאִשָּׁה אֲסוּרָה בִּקְרוֹבֵי הַמְשַׁלֵּחַ, וְהַמְשַׁלֵּחַ מֵתָר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ; וְאִם הֶחֱזִיק הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן.

יט. אָמְרָה: אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדַּשְׁתִּי, אִם לַשּׁוֹלֵחַ אוֹ לִשְׁלוּחוֹ: אִם לֹא הֶחֱזִיק הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי. וְאִם הֶחֱזִיק שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ — שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין גֵּט; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס.

כ. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שָׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, וּבְעֵת הַלִּיכָתוֹ בִּטְּלָה הַשְּׁלִיחוּת וְחָזְרָה בָּהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שֶׁקִּבֵּל לָהּ הַקִּדּוּשִׁין חָזְרָה אוֹ אַחַר הַקִּדּוּשִׁין — הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק. וְכֵן הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שָׁלִיחַ וְחָזַר בּוֹ.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מֵחָמֵשׁ נָשִׁים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ מֵהֶן קִדֵּשׁ, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת: אוֹתִי קִדֵּשׁ — אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת כֻּלָּן, וְנוֹתֵן גֵּט לְכָל אַחַת וְאַחַת, וּמַנִּיחַ כְּתֻבָּה אַחַת בֵּינֵיהֶן וּמִסְתַּלֵּק. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיאָה — קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, שֶׁיִּתֵּן כְּתֻבָּה לְכָל אַחַת וְאַחַת. וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁכְּתֻבָּה שֶׁכָּתַב לְאַחַת מֵהֶן אָבְדָה, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת: אֲנִי הִיא שֶׁקִּדַּשְׁתַּנִי וְכָתַבְתָּ לִי כְּתֻבָּה וְאָבְדָה כְּתֻבָּתִי.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי — הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת מְקֻדֶּשֶׁת, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה. וְכָל קוֹל שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק בְּבֵית דִּין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ. וְכֵיצַד הוּא הַקּוֹל שֶׁתֵּחָזֵק זוֹ בּוֹ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת? כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ, שֶׁרָאוּ הַנְּרוֹת דּוֹלְקוֹת, וּמִטּוֹת מֻצָּעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין, וְנָשִׁים שְׂמֵחוֹת לָהּ וְאוֹמְרוֹת: נִתְקַדֶּשֶׁת פְּלוֹנִית הַיּוֹם. שָׁמְעוּ אוֹתָן אוֹמְרוֹת: פְּלוֹנִית תִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם — אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שֶׁמָּא נִזְדַּמְּנוּ לְקַדֵּשׁ וְלֹא נִתְקַדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁנִּתְקַדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רָאִינוּ כְּמוֹ שִׂמְחַת אֵרוּסִין, וְשָׁמַעְנוּ קוֹל הֲבָרָה, וְשָׁמַעְנוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁשָּׁמַע

מִפְּלוֹנִי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְהָלְכוּ לָהֶם הָעֵדִים לִמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ מֵתוּ — הֲרֵי זֶה קוֹל שֶׁמַּחֲזִיק אוֹתָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָא; אֲבָל אִם הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָא, וְשָׁמְעוּ הָאֲמַתְּלָא כְּשֶׁשָּׁמְעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה — לֹא הֶחֱזָקָה מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד הִיא הָאֲמַתְּלָא? פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה עַל תְּנַאי, אוֹ קִדּוּשֵׁי סָפֵק — לֹא הֶחֱזָקָה, אֶלָּא שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ, וְסוֹמְכִין עַל דְּבָרֶיהָ, הוֹאִיל וְאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה וְלֹא קוֹל חָזָק.

כד. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְפְלוֹנִי, וּלְאַחַר יָמִים אָמְרוּ אֲמַתְּלָא, אִם נִרְאִין הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין שֶׁהוּא כֵּן — סוֹמְכִין עַל הָאֲמַתְּלָא, וְלֹא תֵּחָזֵק מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לַאו — הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁמְעָה הָאֲמַתְּלָא בְּעֵת שֶׁנִּשְׁמְעוּ הַקִּדּוּשִׁין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָאֲמַתְּלָא.

כה. מַעֲשֶׂה בְּאַחַת, שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לִבְנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וּלְאַחַר זְמַן שָׁאֲלוּ לְאָבִיו וְאָמַר: עַל תְּנַאי כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה לוֹ וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי. וְלֹא סָמְכוּ חֲכָמִים עַל דְּבָרָיו, אֶלָּא אָמְרוּ: הֲרֵי זוֹ סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם אֲמַתְּלָא.

כו. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי, וּבָא שֵׁנִי וְקִדְּשָׁהּ בְּפָנֵינוּ — בּוֹדְקִין עַל קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן שֶׁהֵן בְּקוֹל: אִם בָּאוּ עֵדִים בְּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן — אֵין קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי כְּלוּם; וְאִם לַאו — מְגָרֵשׁ רִאשׁוֹן שֶׁקִּדּוּשָׁיו בְּקוֹל, וְנוֹשֵׂא הַשֵּׁנִי שֶׁקִּדּוּשָׁיו וַדַּאי. וְאִם גֵּרַשׁ הַשֵּׁנִי — לֹא יִכְנֹס הָרִאשׁוֹן, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: הֶחֱזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֲרוּסִין אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה לְאַחֵר.

כז. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי, וְיָצָא קוֹל אַחֵר כְּמוֹתוֹ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחֵר — אֶחָד כּוֹתֵב גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס, בֵּין רִאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן.

כח. מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁלֹחַ סִבְלוֹנוֹת לַאֲרוּסָה אַחַר שֶׁתִּתְאָרֵס, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁרָאוּ סִבְלוֹנוֹת שֶׁהוּבְלוּ לָהּ — חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא נִתְקַדְּשָׁה, וּצְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק, אַף-עַל-פִּי שֶׁרֹּב אַנְשֵׁי הָעִיר אֵין מְשַׁלְּחִין סִבְלוֹנוֹת אֶלָּא קֹדֶם הָאֲרוּסִין. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ כֻּלָּן לִשְׁלֹחַ סִבְלוֹנוֹת בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְקַדְּשִׁין, וְרָאוּ סִבְלוֹנוֹת — אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

כט. הֶחְזֵק שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ: אִם דֶּרֶךְ מִקְצָת אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁמְּקַדְּשִׁין וְאַחַר כָּךְ כּוֹתְבִין — חוֹשְׁשִׁין לָהּ; וְאַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין שָׁם סוֹפֵר, אֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא מִפְּנֵי הַסּוֹפֵר שֶׁמָּצָא הִקְדִּים וְכָתַב; וְאִם דֶּרֶךְ כָּל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הַכְּתֻבָּה קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין — אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

ל. שְׁנַיִם אוֹמְרִין: רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִין: לֹא רְאִינוּהָ — אַף-עַל-פִּי שֶׁכֻּלָּם שְׁכֵנִים בְּחָצֵר אַחַת, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין [טַעֲנַת] 'לֹא רְאִינוּהָ' רְאָיָה, שֶׁדֶּרֶךְ הָעָם לְקַדֵּשׁ בְּצִנְעָה.

לא. אָמַר עֵד אֶחָד: מְקֻדֶּשֶׁת הִיא זוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. אֶחָד אוֹמֵר: מְקֻדֶּשֶׁת, וְאֶחָד אוֹמֵר: אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת — לֹא תִּנָּשֵׂא; וְאִם נִשֵּׂאת — לֹא תֵּצֵא, שֶׁהֲרֵי הִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי. אָמְרָה: מְקֻדֶּשֶׁת אֲנִי, וּלְאַחַר זְמַן עָמְדָה וְקִדְּשָׁהּ עַצְמָהּ: אִם נָתְנָה אֲמַתְּלָא לִדְבָרֶיהָ, וְאָמְרָה: מִפְּנֵי כָךְ וָכָךְ אָמַרְתִּי בַּתְּחִלָּה שֶׁאֲנִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְרָאִינוּ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לַשֵּׁנִי; וְאִם לֹא נָתְנָה אֲמַתְּלָא, אוֹ שֶׁנָּתְנָה וְאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, וְקִדּוּשֵׁי שֵׁנִי קִדּוּשֵׁי סָפֵק. לְפִיכָךְ נוֹתֵן לָהּ גֵּט, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל הַכֹּל עַד שֶׁיָּבוֹא אֲרוּסָהּ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה: אֵשֶׁת אִישׁ אֲנִי, וְחָזְרָה וְאָמְרָה: פְּנוּיָה אֲנִי — אִם נָתְנָה אֲמַתְּלָא לִדְבָרֶיהָ וְיֵשׁ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ, הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. הָאֲרוּסָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו — מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וַאֲפִלּוּ אִם קִדְּשָׁהּ בְּבִיאָה — אָסוּר לוֹ לָבוֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה בְּבֵית אָבִיהָ, עַד שֶׁיָּבִיא אוֹתָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִתְיַחֵד עִמָּהּ וְיַפְרִישֶׁנָּה לוֹ. וְיִחוּד זֶה הוּא הַנִּקְרָא כְּנִיסָה לְחֻפָּה וְהוּא הַנִּקְרָא נִשּׂוּאִין בְּכָל מָקוֹם. וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם נִשּׂוּאִין אַחַר שֶׁקִּדְּשָׁהּ — מִשֶּׁיַּעֲרֶה בָּהּ קְנָאָה, וְנַעֲשֵׂית נְשׂוּאָה, וַהֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר.

ב. כֵּיצַד שֶׁנִּכְנְסָה הָאֲרוּסָה לְחֻפָּה — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לָבוֹא עָלֶיהָ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, וַהֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה לְכָל דָּבָר. וּמִשֶּׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה נִקְרֵאת נְשׂוּאָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה. וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לִבְעִילָה; אֲבָל אִם הָיְתָה נִדָּה, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְנִתְיַחֵד עִמָּהּ — לֹא גָּמְרוּ הַנִּשּׂוּאִין, וַהֲרֵי הִיא כַּאֲרוּסָה עַדַיִן.

ג. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים בְּבֵית הֶחָתָן קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין. וְהֵן שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הָאָדָם. שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל עֲקָרָה בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ. שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵעִים הָאֲהוּבִים, כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ בְּגַן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חָתָן וְכַלָּה, גִּילָה רִנָּה דִּיצָה וְחֶדְוָה, אַהֲבָה אַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת. מְהֵרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׂשׂוֹן קוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מִצְהֲלוֹת חֲתָנִים מֵחֻפָּתָם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה מַנְגִּינָתָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ הֶחָתָן עִם הַכַּלָּה.

ד. וְאִם יִהְיֶה שָׁם יַיִן — מֵבִיא כּוֹס שֶׁל יַיִן, וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וּמְסַדֵּר אֶת כֻּלָּן עַל הַכּוֹס, וְנִמְצָא מְבָרֵךְ שֶׁבַע בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת, שֶׁנָּהֲגוּ לְהָבִיא הַדַּס עִם הַיַּיִן, וּמְבָרֵךְ עַל הַהֲדַס אַחַר הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ הַשֵּׁשׁ.

ה. וְאֵין מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה גְּדוֹלִים וּבְנֵי חוֹרִין, וְחָתָן מִן הַמִּנְיָן.

ו. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה וּבֵרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים וְלֹא נִתְיַחֵד עִמָּהּ בְּבֵיתוֹ — עַדַיִן אֲרוּסָה הִיא; שֶׁאֵין בִּרְכַּת חֲתָנִים עוֹשָׂה

הַנִּשּׂוּאִין, אֶלָּא כְּנִיסָה לְחֻפָּה. אֵרֵס וְכָנַס לְחֻפָּה וְלֹא בֵּרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים — הֲרֵי זוֹ נִשּׂוּאָה גְּמוּרָה, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ אַפְלוּ אַחַר כַּמָּה יָמִים. וְלֹא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּטְהַר, וְאֵין מְבָרְכִין לָהּ בִּרְכַּת חֲתָנִים עַד שֶׁתִּטְהַר. וְאִם עָבַר וְנָשָׂא וּבֵרֵךְ — אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ.

ז. וְצָרִיךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה קֹדֶם כְּנִיסָה לַחֻפָּה, וְאַחַר כָּךְ יִהְיֶה מֻתָּר בְּאִשְׁתּוֹ. וְהֶחָתָן נוֹתֵן שְׂכַר הַסּוֹפֵר. וְכַמָּה הוּא כּוֹתֵב לָהּ? אִם הָיְתָה בְּתוּלָה — אֵין כּוֹתְבִין לָהּ פָּחוֹת מִמָּאתַיִם דִּינָרִים; וְאִם בְּעוּלָה — אֵין כּוֹתְבִין לָהּ פָּחוֹת מִמֵּאָה דִּינָרִים. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא עִקַּר כְּתֻבָּה. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ, אֲפִלּוּ כִּכַּר זָהָב — מוֹסִיף. וְדִין הַתּוֹסֶפֶת וְדִין הָעִקָּר אֶחָד הוּא לְרֹב הַדְּבָרִים. לְפִיכָךְ, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּתֻבָּה סְתָם, הוּא הָעִקָּר וְהַתּוֹסֶפֶת כְּאֶחָד. וַחֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

ח. דִּינָרִים אֵלּוּ לֹא תִּקְּנוּ אוֹתָם מִן הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר, אֶלָּא מִמַּטְבֵּעַ שֶׁהָיָה בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁהָיָה שִׁבְעָה חֲלָקִים נְחֹשֶׁת וְאֶחָד כֶּסֶף, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּסֶלַע חֲצִי זוּז כֶּסֶף. וְנִמְצָא מָאתַיִם דִּינָרִים שֶׁל בְּתוּלָה — חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים זוּזִין שֶׁל כֶּסֶף טָהוֹר, וּמֵאָה דִּינָרִים שֶׁל בְּעוּלָה — שְׁנַיִם עָשָׂר זוּזִים וּמֶחֱצָה. וּמִשְׁקַל כָּל זוּז — שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים שְׂעוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּתְחִלַּת עֵרוּבִין. וְהַדִּינָר הוּא הַנִּקְרָא זוּז בְּכָל מָקוֹם, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִן הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִמַּטְבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים.

ט. אֵין פּוֹחֲתִין לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וְלִבְעוּלָה מִמֵּאָה, וְכָל הַפּוֹחֵת — בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. אֶחָד הַכּוֹתֵב אֶת הַכְּתֻבָּה בִּשְׁטָר וְאֶחָד שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים וְקָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לָהּ מֵאָה אוֹ מָאתַיִם — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִשַׁّלְטְלִין כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִבְעֹל עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּנַאי לִכְתֹּב.

י. הַכּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁכָּתַב וְאָבַד שְׁטַר הַכְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁמָּחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ — חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה, אִם רָצָה לְקַיְּמָהּ, לְפִי שֶׁאָסוּר לוֹ לְאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֲבָל הַמּוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ לַאֲחֵרִים בְּטוֹבַת הֲנָאָה — אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֶרֶת; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּתֻבָּה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְאִם הוֹצִיא זֶה — מְשַׁלֵּם כְּתֻבָּתָהּ לַלּוֹקֵחַ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה מְשַׁלֵּם לָהּ אִם לֹא מָכְרָה.

יא. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה, וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה, וְלֹא נִכְנְסָה לַחֻפָּה — עֲדַיִן אֲרוּסָה הִיא, וְאֵינָהּ נִשּׂוּאָה; שֶׁאֵין הַכְּתֻבָּה עוֹשָׂה נִשּׂוּאִין. וְאִם מֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ — גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ מִבְּנֵי חוֹרִין, וְאֵינָהּ גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת כְּלָל, הוֹאִיל וְלֹא כְּנָסָהּ. אֲבָל אִם אֵרַס אִשָּׁה וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה, וּמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ וְהִיא אֲרוּסָה — אֵין לָהּ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ הָעִקָּר; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּנָּשֵׂא אוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב. וְהַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ, וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה, וּמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ כְּשֶׁהָיְתָה נַעֲרָה — כְּתֻבָּתָהּ לְאָבִיהָ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ [לְמַעְלָה בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי].

יב. וְכֵן תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה יִהְיֶה שָׁמֵחַ עִמָּהּ שִׁבְעַת יָמִים. אֵינוֹ עוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ, וְלֹא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּשּׂוּק, אֶלָּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְשָׂמֵחַ. בֵּין שֶׁהָיָה בָּחוּר, בֵּין שֶׁהָיָה אַלְמוֹן. וְאִם הָיְתָה בְּעוּלָה — אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים. שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִם הַבְּעוּלָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, בֵּין בָּחוּר בֵּין אַלְמוֹן.

יג. יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לִשָּׂא נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת בְּיוֹם אֶחָד, וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים לְכֻלָּן כְּאַחַת. אֲבָל לִשְׂמֹחָה — צָרִיךְ לִשְׂמֹחַ עִם כָּל אַחַת שִׂמְחָה הָרְאוּיָה לָהּ: עִם בְּתוּלָה — שִׂבְעָה, עִם בְּעוּלָה — שְׁלֹשָׁה; וְאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה.

יד. מֵתָר לְאָרֵס בְּכָל יוֹם חוֹל, אֲפִלּוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֲבָל אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי חִלּוּל שַׁבָּת בְּתִקּוּן הַסְּעֻדָּה, שֶׁהֶחָתָן טָרוּד בַּסְּעֻדָּה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לִשָּׂא אִשָּׁה בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, לְפִי שֶׁאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם אֶת זֹאת. וּשְׁאָר הַיָּמִים מֻתָּר לִשָּׂא אִשָּׁה בְּכָל יוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וְהוּא, שֶׁיִּטְרַח בְּסְעֻדַּת נִשּׂוּאִין שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין.

טו. מְקוֹם שֶׁאֵין בֵּתֵי דִּינִים יוֹשְׁבִין בּוֹ אֶלָּא בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי בִּלְבַד, בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בְּיוֹם רְבִיעִי; שֶׁאִם הָיְתָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים, יַשְׁכִּים לְבֵית דִּין. וּמִנְהַג חֲכָמִים, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה יִשָּׂאֶנָּה בַּחֲמִישִׁי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִמָּהּ חֲמִישִׁי וְעֶרֶב שַׁבָּת וְשַׁבָּת, וְיוֹצֵא לִמְלַאכְתּוֹ יוֹם רִאשׁוֹן.

טז. הַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ קְטַנָּה, וּתְבָעָהּ הַבַּעַל לִנְשּׂוּאִין — בֵּין הִיא בֵּין אָבִיהָ יְכוֹלִין לַעֲכֹב שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה. וְאִם רָצָה לְכָנְסָהּ — כּוֹנֵס. וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן.

יז. אֵרְסָהּ וְשָׁהָה כַּמָּה שָׁנִים וּתְבָעָהּ לִנְשּׂוּאִין וַהֲרֵי הִיא נַעֲרָה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַתְּבִיעָה לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ וּלְתַקֵּן מַה שֶּׁהִיא צְרִיכָה לָהּ, וְאַחַר כָּךְ תִּנָּשֵׂא. תְּבָעָהּ אַחַר שֶׁבָּגְרָה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַבֶּגֶר. וְכֵן אִם קִדְּשָׁהּ בְּיוֹם הַבֶּגֶר — נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁהוּא יוֹם הַבֶּגֶר. קִדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁבָּגְרָה, אִם עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בִּבְגֵרוּתָהּ וּלְאַחַר כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה — אֵין נוֹתְנִין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתְּבִיעָה. וְכֵן הַמְאָרֵס אֶת הַבְּעוּלָה — נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתְּבִיעָה.

יח. כֵּשֵׁם שֶׁנּוֹתְנִין זְמַן לָאִשָּׁה מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ וְאַחַר כָּךְ תִּנָּשֵׂא, כָּךְ נוֹתְנִין זְמַן לָאִישׁ לְפַרְנֵס אֶת עַצְמוֹ מִשֶּׁתְּבָעָה הָאִשָּׁה אוֹתוֹ. וְכַמָּה נוֹתְנִין לוֹ? כְּמוֹ שֶׁנּוֹתְנִין לָהּ: אִם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ — שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאִם שְׁלֹשִׁים יוֹם — שְׁלֹשִׁים יוֹם.

יט. הִגִּיעַ זְמַן שֶׁנָּתְנוּ לָאִישׁ וְלֹא נְשָׂאָהּ — נִתְחַיֵּב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ, אַף-עַל- פִּי שֶׁלֹּא כָּנַס. וְאִם הִגִּיעַ הַזְּמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנֹס. וְכֵן אִם חָלָה הוּא אוֹ הִיא אוֹ שֶׁפֵּרְסָה נִדָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן — אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת; שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּטְהַר אוֹ עַד שֶׁתַּבְרִיא, וְכֵן הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה עַד שֶׁיַּבְרִיא.

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁנִּתְאַלְמְנָה אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה אוֹ נֶחְלְצָה. אִם מִן הָאֵרוּסִין נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נֶחְלְצָה — כְּתֻבָּתָהּ[1] מָאתַיִם, וְאִם מִן הַנִּשּׂוּאִין — כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה, שֶׁמִּשֶּׁנִּשֵּׂאת חֲרֵי הִיא כִּבְעוּלָה[2]. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה מְשֻׁחְרֶרֶת[3] אוֹ גִּיּוֹרֶת אוֹ שְׁבוּיָה: אִם נִשְׂתַּחְרְרָה הַשִּׁפְחָה וְנִתְגַּיְּרָה הַכּוּתִית וְנִפְדֵּית הַשְּׁבוּיָה וְהֵן פְּחוּתוֹת מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם[4], וְאִם הָיוּ בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה — כְּתֻבָּתָן מֵאָה.

ב. וּמִפְּנֵי מָה תִּקְּנוּ חֲכָמִים לְאֵלּוּ כְּתֻבָּה מֵאָה וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בְּתוּלוֹת? הוֹאִיל וְחֶזְקַת הַנִּשּׂוּאָה שֶׁתִּבָּעֵל, וְחֶזְקַת הַשִּׁפְחָה וְהַכּוּתִית וְהַשְּׁבוּיָה שֶׁתִּבָּעֵל[5], תִּקְּנוּ לְאֵלּוּ מֵאָה בֵּין נִבְעֲלוּ בֵּין לֹא נִבְעֲלוּ, וַחֲרֵי הֵן כִּבְעוּלוֹת לְכָל דָּבָר.

ג. מֵכַּת עֵץ[6] — כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה. אֲפִלּוּ נִשֵּׂאת עַל מְנָת שֶׁהִיא בְּתוּלָה שְׁלֵמָה, וְנִמְצֵאת מֵכַּת עֵץ — כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה. קְטַנָּה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְמַטָּה שֶׁנִּבְעֲלָה, אֲפִלּוּ בָּא עָלֶיהָ אָדָם גָּדוֹל — כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם; סוֹפָהּ שֶׁתֶּחֱזֹר בְּתוּלָה כִּשְׁאָר הַבְּתוּלוֹת. וְכֵן גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קָטָן מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּלְמַטָּה — כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, כְּאִלּוּ לֹא נִבְעֲלָה כְּלָל; שֶׁבִּיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — בִּיאָתוֹ בִּיאָה, פָּחוֹת מִזֶּה — אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה.

ד. בְּתוּלָה שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת אוֹ סוּמָא אוֹ אֵילוֹנִית[7] — כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם. אֲבָל הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה לֹא תִּקְּנוּ לָהֶן כְּתֻבָּה. הַשּׁוֹטָה — לֹא תִּקְּנוּ לָהּ נִשּׂוּאִין כְּלָל; וְהַחֵרֶשֶׁת, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ נִשּׂוּאִין מִדִּבְרֵיהֶם — לֹא תִּקְּנוּ לָהּ כְּתֻבָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנְעוּ מִלְּשֵׂאת אוֹתָהּ. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה, כָּךְ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וְלֹא תְּנַאי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה[8]. וְאִם כָּנַס הַחֵרֶשֶׁת וְנִתְפַּקְּחָה[9] — יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה[10] וּתְנָאֵי כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָהּ מֵאָה.

ה. נָשָׂא חֵרֶשֶׁת אוֹ שׁוֹטֶה וְכָתַב לָהֶן מֵאָה מָנֶה — כְּתֻבָּתָן קַיֶּמֶת, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְהַדִּיק נְכָסָיו[11].

ו. חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה שֶׁנָּשְׂאוּ נָשִׁים פִּקְחוֹת, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְפַּקֵּחַ הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפֶּה[12] הַשּׁוֹטֶה — אֵין לִנְשֵׁיהֶם עֲלֵיהֶם כְּלוּם. רָצוּ לְקַיְּמָן אַחַר שֶׁהִבְרִיאוּ — יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָן מֵאָה. וְאִם בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִשִּׂיאוּ הַחֵרֵשׁ וְכָתְבוּ לָהּ כְּתֻבָּתָהּ עַל נְכָסָיו — נוֹטֶלֶת כָּל מַה שֶּׁכָּתְבוּ לָהּ בֵּית דִּין. אֲבָל הַשּׁוֹטֶה אֵין בֵּית דִּין מַשִּׂיאִין אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם. וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין תַּקָּנַת חֲכָמִים עוֹמֶדֶת בּוֹ, לֹא תִּקְּנוּ לוֹ נִשּׂוּאִין. וְכֵן הַקָּטָן לֹא תִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים נִשּׂוּאִין, הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לָבוֹא לִידֵי נִשּׂוּאִין גְּמוּרִין. וּמִפְּנֵי מָה תִּקְּנוּ נִשּׂוּאִין לְקָטַנָּה וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהִיא בָּאָה לִידֵי נִשּׂוּאִין גְּמוּרִין? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר[13]. וְאֵין מַשִּׂיאִין אֶת הַקָּטָן[14] עַד שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְיוֹדְעִים שֶׁהֵבִיא סִימָנִין[15].

ז. קָטָן, אֲפִלּוּ בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[16], שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה — אֵין לָהּ כְּתֻבָּה[17]. וְאִם הִגְדִּיל וְקִיְּמָהּ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל[18] — יֵשׁ לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה. וְכֵן גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הוּא וְאִשְׁתּוֹ — כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּמָהּ[19].

ח. כָּל בְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם — יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים[20]; וְכֹל שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מֵאָה[21], אוֹ שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים כְּתֻבָּה[22] — אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים[23]. וְהַמִּתְיַחֵד עִם אֲרוּסָתוֹ קֹדֶם נִשּׂוּאִין — אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים[24].

ט. וּמַה הִיא טַעֲנַת בְּתוּלִים? זֶה שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה שֶׁחֲזָקָתָהּ שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוֹעֵן וְאוֹמֵר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה. וּשְׁנֵי סִימָנִין הֵן לִבְתוּלָה: הָאֶחָד — דָּמִים שֶׁשּׁוֹתְתִין מִמְּנָה בְּסוֹף בִּיאָה רִאשׁוֹנָה. וְהַשֵּׁנִי — הַדֹּחַק שֶׁיִּמְצָא בָּהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ[25].

י. הַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וְטָעַן וְאָמַר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה — שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם אָמְרָה: אֱמֶת הוּא, לֹא מְצָאנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁנָּפַלְתִּי וְהִכַּנִי עֵץ אוֹ קַרְקַע וְהָלְכוּ בְּתוּלַי — חֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וְתַחֲזֹר כְּתֻבָּתָהּ לְמָנֶה[26]. אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר: שֶׁמָּא אִישׁ בָּא עָלַיִךְ וְאֵין לָךְ כְּלוּם[27] — אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּטַעֲנָתוֹ[28]. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ אִישׁ, שֶׁאֵין הַדָּבָר יָדוּעַ לוֹ[29].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מהבעל השני. 2) אפילו יש עדים שלא נסתרה (נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת בעלה מייד. 3) שהייתה שפחה כנענית ושוחררה. 4) שאפילו נבעלו, סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות. 5) כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבוייה בשבייתה. 6) שנפלה והיכה עץ והלכו בתוליה. 7) וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. 8) כגון רפואה או פדיונה אם נשבית. 9) שחזרה לשמוע ולדבר. 10) אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאיך תשב עם בעלה - והיא בת דעת - בלא כתובה. 11) אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נזוק מנכסיו - תנאו קיים. 12) נצטללה דעתו. 13) אם לא תינשא אין מי שישמרנה וינהגו בה מנהג הפקר בזנות. 14) שזוהי כביאת זנות. 15) סימני בגרות המפורשים למעלה. 16) שביאתו ביאה. 17) "שאין קניין קטן כלום עד שיביא שתי שערות". 18) ובא עליה כשהגדיל. 19) כתובתה מנה - שהרי עכשיו בעולה היא. 20) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה כל כתובתה. 21) כגון אלמנה מן הנשואין שאף על פי שעדיין לא נתייחדה עם בעלה הראשון - הרי היא כבעולה. 22) כגון חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. 23) שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתיים לבתולה) אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל. 24) שמא בא עליה ושכח. 25) וכל הטענה [=היא רק כדי] להפסידה כתובה. אבל לבעלה מותרת אם אינה אשת כוהן שיש כאן שני ספיקות שמא נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר הקידושין - שמא באונס. 26) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מנה. 27) נמצאת בעולה מקחה טעות. 28) כי טענתה - וודאי, וטענתו - ספק וברי ושמא ברי עדיף. 29) כלומר, אינו יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחרים סתם ולומר בחרם יהיה מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו.

יא. אָמְרָה הִיא: אֶמֶת אָמַר, שֶׁלֹּא מְצָאַנִי בְּתוּלָה, וְאִישׁ בָּא עָלַי בְּאֹנֶס אַחַר שֶׁנִּתְאָרַסְתִּי לוֹ[30] — הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. וְאִם טָעַן וְאָמַר: שֶׁמָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ נֶאֱנַסְתְּ וּמִקֶּחִי מִקַּח טָעוּת[31], אוֹ אַחַר שֶׁאֵרַסְתִּיךְ נִבְעַלְתְּ בִּרְצוֹנֵךְ — הֲרֵי זֶה מַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן שֶׁקֶר כְּדֵי לְחַיְּבֵנִי מָמוֹן שֶׁאֵינִי חַיָּב בּוֹ[32].

יב. טָעַן וְאָמַר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא בָּא עָלַי וַעֲדַיִן אֲנִי בְּתוּלָה — בּוֹדְקִין אוֹתָהּ[33], אוֹ חוֹזֵר וּבוֹעֵל בִּפְנֵי עֵדִים[34]. אָמְרָה: בָּא עָלַי וּבְתוּלָה מְצָאנִי כְּכָל הַבְּתוּלוֹת, וְשֶׁקֶר הוּא טוֹעֵן — שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: מֶה הָיָה הַדָּבָר עַד שֶׁאָמַרְתָּ שֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה? אִם אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מְצָאתִי לָהּ דָּם — בּוֹדְקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ, שֶׁמָּא אֵין לָהֶם דָּם כְּלָל, לֹא דַּם נִדָּה וְלֹא דַּם בְּתוּלִים. אִם נִמְצְאוּ כֻּלָּן כֵּן — הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ; לֹא נִמְצְאוּ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ כֵּן — בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שֶׁמָּא חֹלִי גָּדוֹל יֵשׁ בָּהּ שֶׁיִּבֵּשׁ לַחְלוּחִית הָאֵיבָרִים, אוֹ שֶׁהָיְתָה מִתְעַנֶּגֶת בָּרָעָב. מַרְטִיבִין אוֹתָהּ[35] וּמַאֲכִילִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתַּבְרִיא, וְתִבָּעֵל שֵׁנִית, וְנִרְאֶה אִם תּוֹצִיא דָּם אִם לָאו. וְאִם אֵין שָׁם חֹלִי וְלֹא רָעָב וְלֹא כַּיּוֹצֵא בּוֹ — הֲרֵי זוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁמָּצָא דֹּחַק בְּעֵת תַּשְׁמִישׁ — הוֹאִיל וְלֹא יָצָא דָּם, אֵין כָּאן בְּתוּלִים; שֶׁכָּל בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דָּם — בֵּין קְטַנָּה בֵּין גְּדוֹלָה, בֵּין נַעֲרָה בֵּין בּוֹגֶרֶת — אֶלָּא מִפְּנֵי הַחֹלִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מְצָאתִי דֹּחַק, אֶלָּא פֶּתַח פָּתוּחַ מְצָאתִי — שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנוֹתֶיהָ, שֶׁמָּא בּוֹגֶרֶת הִיא; שֶׁרֹב הַבּוֹגְרוֹת אֵין לָהֶן דֹּחַק שֶׁמַּרְגִּישִׁין בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי גְּדָלָה וְנִתְרַפּוּ אֵיבָרֶיהָ וְכָלוּ בְּתוּלֶיהָ. וְאִם לֹא בָּגְרָה עַדַיִן — אוֹמְרִין לוֹ: שֶׁמָּא הִטֵּיתָה אוֹ בְּעַלְתָּהּ בְּנַחַת וּלְפִיכָךְ לֹא הִרְגַּשְׁתָּ בְּדֹחַק? אִם אָמַר: לֹא כִּי, אֶלָּא וַדַּאי פֶּתַח פָּתוּחַ הָיָה — הֲרֵי זוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים לְכָל בְּתוּלָה שֶׁלֹּא בָּגְרָה, בֵּין קְטַנָּה בֵּין נַעֲרָה, בֵּין בְּרִיאָה בֵּין חוֹלָה; שֶׁכָּל נַעֲרָה בְּתוּלָה — פִּתְחָהּ סָתוּם הוּא. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁיָּצָא הַדָּם — הוֹאִיל וּמָצָא פֶּתַח פָּתוּחַ, אֵין כָּאן בְּתוּלִים.

יג. יֵשׁ גְּאוֹנִים שֶׁהוֹרוּ, שֶׁהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת דָּמִים וְיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ. וְאֵין דֶּרֶךְ הַגְּמָרָא מַרְאֶה דָּבָר זֶה, וְטָעוּת הָיָה בַּנִּסְחָאוֹת שֶׁלָּהֶם. וּכְבָר בָּדַקְתִּי עַל סְפָרִים רַבִּים וְקַדְמוֹנִים, וּמָצָאתִי שֶׁהַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שֶׁאֵין לַבּוֹגֶרֶת אֶלָּא טַעֲנַת דָּמִים בִּלְבַד.

יד. חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ עִקַּר כְּתֻבָּה לָאִשָּׁה, וְהֵם הִתְקִינוּ וְאָמְרוּ, שֶׁכָּל הַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאִשָּׁה מַכְחֶשֶׁת אוֹתוֹ — נֶאֱמָן[36], וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה, לֹא עַל הָאִישׁ; שֶׁחֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעֻדָּה וּמַפְסִידָהּ[37], וְהוֹפֵךְ שִׂמְחָתוֹ אֵבֶל.

טו. וְעַד מָתַי יֵשׁ לוֹ לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים? אִם נִסְתְּרָה — מִיָּד[38], וְאִם לֹא נִסְתְּרָה — אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

טז. הוֹרוּ כָּל הַגְּאוֹנִים, שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהוּא נֶאֱמָן אִם הִכְחִישַׁתּוּ אִשְׁתּוֹ — לְהַפְסִידָהּ עִקַּר הַכְּתֻבָּה[39], אֲבָל הַתּוֹסֶפֶת — יֵשׁ לָהּ[40]; אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהָיְתָה בְּעוּלָה, אוֹ שֶׁהוֹדָת לוֹ שֶׁהִיא בְּעוּלָה קֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס וְהִטְעַתּוּ[41]. לְפִיכָךְ[42] יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעָהּ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[43], כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין, וְאַחַר כָּךְ תִּגְבֶּה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ לְהַשְׁבִּיעוֹ שֶׁלֹּא מְצָאָהּ בְּתוּלָה וְאַחַר כָּךְ תַּפְסִיד עִקַּר כְּתֻבָּה, שֶׁחֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעֻדָּה וּמַפְסִידָהּ; וְיֵשׁ לָהּ לְהַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטָּעַן עָלֶיהָ שֶׁקֶר.

יז. הֲרֵי שֶׁרָצָה לְקַיְּמָהּ אַחַר שֶׁהִפְסִידָה עִקַּר הַכְּתֻבָּה[44] — חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ מֵאָה, לְפִי שֶׁאָסוּר לְאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה — בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּעוּלָה, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֶת אוֹ הַמְשֻׁחְרֶרֶת — יִתְחַיֵּב לָהּ בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים, וְיִזְכֶּה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

ב. וְהָעֲשָׂרָה — שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁאֵרָהּ, כְּסוּתָהּ, וְעוֹנָתָהּ. שְׁאֵרָהּ — אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ. כְּסוּתָהּ — כְּמַשְׁמָעוֹ. עוֹנָתָהּ — לָבוֹא עָלֶיהָ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ. וְהַשִּׁבְעָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְכֻלָּן תְּנָאֵי בֵּית דִּין הֵם. הָאֶחָד מֵהֶם — עִקַּר כְּתֻבָּה, וְהַשְּׁאָר — הֵם הַנִּקְרָאִין תְּנָאֵי כְּתֻבָּה, וְאֵלּוּ הֵן: לְרַפֹּאתָהּ אִם חָלְתָה, וְלִפְדּוֹתָהּ אִם נִשְׁבֵּית, לְקָבְרָהּ אִם מֵתָה,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

30) וכתובתי מאתיים שהרי בתולה נתארסתי ומזלך גרם שנתקלקלתי. 31) ואין לך כלום. 32) אבל להשביעה אינו יכול כי היא טוענת - וודאי, והוא טוען - שמא, וגם יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה, שהרי בתולה נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן נאנסה. 33) "אמר רבן גמליאל בר רבי הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה, הושיבן על פי חבית של יין, בעולה ריחה נודף (מפיה מריחים ריח יין) בתולה - אין ריחה נודף, אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף אמר לו: לך זכה במקחך". 34) שרק מתייחד בפני עדים ומכינים לה מפה לראות טיפי דמים שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם אסור. 35) מכניסים אותה למרחץ. 36) להפסידה כתובתה. 37) "שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חינם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח בסעודה אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממון (הממון נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפא, שהרי בתולה נולדה. 38) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו וודאי מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל עליה. 39) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן. 40) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי ראייה ברורה. 41) וכל שכינסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. 42) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. 43) באחיזת חפץ קדוש. 44) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כוהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו.

וְלִהְיוֹת נִזּוֹנֶת מִן נְכָסָיו וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אַלְמְנוּתָהּ, וְלִהְיוֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמֶּנּוּ נִזּוֹנוֹת מִנְּכָסָיו אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שֶׁתִּתְאָרְסָנָה, וְלִהְיוֹת בָּנֶיהָ הַזְּכָרִים מִמֶּנּוּ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ יוֹתֵר עַל חֶלְקָם בַּיֶּרֻשָּׁה שֶׁעִם אֲחֵיהֶם.

ג. וְהָאַרְבָּעָה שֶׁזּוֹכֶה בָּהֶן — כֻּלָּם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵלּוּ הֵן: לִהְיוֹת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלּוֹ, וְלִהְיוֹת מְצִיאָתָהּ שֶׁלּוֹ, וְשֶׁיִּהְיֶה אוֹכֵל כָּל פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ בְּחַיֶּיהָ, וְאִם מֵתָה בְּחַיָּיו — יִירָשֶׁנָּה, וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בַּיֶּרֻשָּׁה.

ד. וְעוֹד תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאִשָּׁה כְּנֶגֶד מְזוֹנוֹתֶיהָ, וּפִדְיוֹנָהּ — כְּנֶגֶד אֲכִילַת פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ, וּקְבוּרָתָהּ — כְּנֶגֶד יֶרֻשָּׁתוֹ לִכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכָךְ, אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה: אֵינִי נִזּוֹנֶת וְאֵינִי עוֹשָׂה — שׁוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ. אֲבָל אִם אָמַר הַבַּעַל: אֵינִי זָנָךְ וְאֵינִי נוֹטֵל כְּלוּם מִמַּעֲשֵׂה יָדַיִךְ — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁמָּא לֹא יְסַפְּקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. וּמִפְּנֵי תַּקָּנָה זוֹ יֵחָשְׁבוּ הַמְּזוֹנוֹת מִתְּנַאי הַכְּתֻבָּה.

ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה, וַאֲפִלּוּ לֹא כָּתְבוּ כְּתֻבָּה אֶלָּא נָשָׂא סְתָם — כֵּיוָן שֶׁנִּשְׂאָהּ, זָכָה בְּאַרְבָּעָה דְבָרִים שֶׁלּוֹ, וְזָכְתָה הָאִשָּׁה בַּעֲשָׂרָה דְבָרִים שֶׁלָּהּ, וְאֵינָן צְרִיכִין לְפָרֵשׁ.

ו. הִתְנָה הַבַּעַל שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן, אוֹ שֶׁהִתְנַת הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא יִזְכֶּה הַבַּעַל בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זוֹכֶה בָּהֶם — הַתְּנָאֵי קַיָּם; חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה דְבָרִים, שֶׁאֵין הַתְּנָאֵי מוֹעִיל בָּהֶן, וְכָל הַמַּתְּנֶה עֲלֵיהֶן — תְּנָאוֹ בָּטֵל. וְאֵלּוּ הֵן: עוֹנָתָהּ, וְעִקַּר כְּתֻבָּתָהּ, וִירֻשָּׁתָהּ.

ז. כֵּיצַד? הִתְנָה עִם הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו עוֹנָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל, וְחַיָּב בְּעוֹנָתָהּ; שֶׁהֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְאֵינוֹ תְּנָאֵי מָמוֹן.

ח. הִתְנָה עִמָּהּ לִפְחוֹת מֵעִקַּר כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁכָּתַב לָהּ מָאתַיִם אוֹ מֵאָה עִקַּר כְּתֻבָּה, וְכָתְבָה לוֹ שֶׁנִּתְקַבְּלָה מֵהֶן כָּךְ וָכָךְ, וְהִיא לֹא נִתְקַבְּלָה — תְּנָאוֹ בָּטֵל; שֶׁכָּל הַפּוֹחֵת לַבְּתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמֵּאָה — הֲרֵי בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת.

ט. הִתְנָה עִמָּהּ אַחַר שֶׁנִּשְׂאָהּ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה — תְּנָאוֹ בָּטֵל. וַאַף-עַל-פִּי שֶׁיֶּרֻשַּׁת הַבַּעַל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה. וְכָל תְּנַאי שֶׁבִּירֻשָּׁה בָּטֵל וַאַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: לְחֻקַּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׁאָר הַדְּבָרִים — תְּנָאוֹ קַיָּם. כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ שֶׁאֵין לָהּ שְׁאָר וּכְסוּת, עַל מְנָת שֶׁלֹּא יֹאכַל פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה — תְּנָאוֹ קַיָּם.

י. כַּמָּה מְזוֹנוֹת פּוֹסְקִין לָאִשָּׁה? פּוֹסְקִין לָהּ לֶחֶם שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת בְּכָל יוֹם. סְעֻדָּה בֵּינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר, כְּאָדָם שֶׁאֵינוֹ לֹא חוֹלֶה וְלֹא גַרְגְּרָן. וּמֵאוֹתוֹ מַאֲכָל שֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר: אִם חִטִּים — חִטִּים, וְאִם שְׂעוֹרִים — שְׂעוֹרִים, וְכֵן אֹרֶז וְדֹחַן אוֹ מִשְׁאָר מִינִין שֶׁנֶּהֱגוּ בָּהֶן. וּפוֹסְקִין לָהּ פַּרְפֶּרֶת לְאֲכֹל בָּהּ אֶת הַפַּת, כְּגוֹן קִטְנִית אוֹ יְרָקוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְשֶׁמֶן לַאֲכִילָה, וְשֶׁמֶן לְהַדְלָקַת הַנֵּר, וּפֵרוֹת, וּמְעַט יַיִן לִשְׁתּוֹת, אִם הָיָה מִנְהַג הַמָּקוֹם שֶׁיִּשְׁתּוּ הַנָּשִׁים יַיִן. וּפוֹסְקִין לָהּ שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת, וּבָשָׂר אוֹ דָגִים כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת מָעָה כֶּסֶף לִצְרָכֶיהָ, כְּגוֹן פְּרוּטָה לְכִבּוּס אוֹ לְמֶרְחָץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

יא. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הָיָה עָשִׁיר — הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ. אֲפִלּוּ הָיָה מְמוֹנוֹ רָאוּי לַעֲשׂוֹת לָהּ כַּמָּה תַּבְשִׁילֵי בָּשָׂר בְּכָל יוֹם — כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת כְּפִי מָמוֹנוֹ. וְאִם הָיָה עָנִי בְּיוֹתֵר וְאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לָהּ אֲפִלּוּ לֶחֶם שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְתִהְיֶה כְּתֻבָּתָהּ חוֹב עָלָיו עַד שֶׁתִּמְצָא יָדוֹ וְיִתֵּן.

יב. בַּעַל שֶׁרָצָה לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ מְזוֹנוֹתֶיהָ הָרְאוּיוֹת לָהּ, וְתִהְיֶה אוֹכֶלֶת וְשׁוֹתָה לְעַצְמָהּ, וְהוּא שׁוֹתֶה וְאוֹכֵל לְעַצְמוֹ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ; וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל עִמָּהּ מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְהוֹתִירוּ — הַמּוֹתָר לַבַּעַל. הָיָה בַּעְלָהּ כֹּהֵן — אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ כָּל מְזוֹנוֹתֶיהָ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁטַּרַח גָּדוֹל הוּא לָהּ לְשָׁמְרָן מִדְּבָרִים הַמְטַמְּאִין וּלְאָכְלָן בְּטָהֳרָה; אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ מֶחֱצָה חֵלִין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה.

יד. כְּשֵׁם שֶׁאָדָם חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ, כָּךְ הוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְּטַנִּים, עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים; מִכָּאן וְאֵילָךְ — מַאֲכִילָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּתַקָּנַת חֲכָמִים. וְאִם לֹא רָצָה — גּוֹעֲרִין בּוֹ, וּמַכְלִימִין אוֹתוֹ, וּפוֹצְרִין בּוֹ. וְאִם לֹא רָצָה — מַכְרִיזִין עָלָיו בַּצִּבּוּר וְאוֹמְרִים: פְּלוֹנִי אַכְזָרִי הוּא, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לָזוּן בָּנָיו, וַהֲרֵי פָּחוּת הוּא מֵעוֹף טָמֵא שֶׁהוּא זָן אֶת אֶפְרוֹחָיו. וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוּנָם אַחַר שֵׁשׁ.

טו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ שֶׁאֵינוֹ אָמוּד, וְאֵין יָדוּעַ אִם רָאוּי לִתֵּן צְדָקָה אוֹ אֵינוֹ רָאוּי; אֲבָל אִם הָיָה אָמוּד שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן הָרָאוּי לִתֵּן מִמֶּנּוּ צְדָקָה הַמְסַפֶּקֶת לָהֶן — מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ מִשּׁוּם צְדָקָה, וְזָנִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ.

טז. מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינָה אַחֶרֶת, וּבָאָה אִשְׁתּוֹ לְבֵית דִּין לִתְבַּע מְזוֹנוֹת: שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים מִיּוֹם הֲלִיכָתוֹ — אֵין פּוֹסְקִין לָהּ בָּהֶן מְזוֹנוֹת, שֶׁחֲזָקָה שֶׁאֵין אָדָם מַנִּיחַ בֵּיתוֹ רֵיקָן; מִכָּאן וְאֵילָךְ — פּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאִם הָיוּ לוֹ נְכָסִים — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִין לִמְזוֹנוֹתֶיהָ. וְאֵין מְחַשְּׁבִין עִמָּהּ עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעְלָהּ; אִם מְצָאָהּ שֶׁעָשְׂתָה — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וְכֵן אִם לֹא עָמְדָה בַּדִּין, אֶלָּא מָכְרָה לְעַצְמָהּ לִמְזוֹנוֹת — מִכְרָהּ קַיָּם. וְאֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה וְלֹא שְׁבוּעָה, עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעְלָהּ וְיִטְעַן, אוֹ עַד שֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ אַחַר מוֹתוֹ — מְגַלְגְּלִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא מָכְרָה אֶלָּא לִמְזוֹנוֹת שֶׁהִיא צְרִיכָה לָהֶן.

יז. וּכְשֵׁם שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ, כָּךְ מוֹכְרִין לִמְזוֹן בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת; אֲבָל יָתֵר עַל שֵׁשׁ — אֵינָן זָנִין אוֹתָן מִנְּכָסָיו שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אָמוּד. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִים, וְזָנִין אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת, וּמְפַרְנְסִין אוֹתָן.

יח. יֵשׁ מִן הַגְּאוֹנִים שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם אוֹ שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ, עַד שֶׁיְּהֵא שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְאִם לֹא תּוֹצִיא שְׁטַר כְּתֻבָּה — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שֶׁמָּא נְטָלָה כְּתֻבָּתָהּ מִבַּעְלָהּ אוֹ מָחֲלָה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ, שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נְטָלָה וְלֹא מָחֲלָה, וְאֵין מַצְרִיכִין אוֹתָהּ לְהָבִיא כְּתֻבָּה. וְדַעְתִּי נוֹטָה לָזֶה לְמִי שֶׁהָלַךְ

בַּעְלָהּ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם מֵת בַּעְלָהּ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתָּבִיא כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת בְּתַקָּנַת חֲכָמִים. וְעוֹד, שֶׁנִּזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יוֹרְשִׁים, וּלְעוֹלָם טוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ.

יט. הָלַךְ בַּעְלָהּ, וְלָוְתָה וְאָכְלָה — כְּשֶׁיָּבוֹא חַיָּב לְשַׁלֵּם. עָמַד אֶחָד מִדַּעַת עַצְמוֹ וְזָנָהּ מִשֶּׁלּוֹ — אִם יָבוֹא הַבַּעַל, אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ; וְהֲרֵי זֶה אִבֵּד אֶת מְעוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא צִוָּהוּ לְזוּנָהּ וְהִיא לֹא לָוְתָה מִמֶּנּוּ.

כ. הַבַּעַל שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ: טְלִי מַעֲשֶׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שֶׁאִלּוּ לֹא רָצְתָה בְּדָבָר זֶה וְלֹא סָמְכָה דַעְתָּהּ — הָיָה לָהּ לְתָבְעוֹ, אוֹ לוֹמַר לוֹ: אֵין מַעֲשֶׂה יָדַי מַסְפִּיקִין לִי.

כא. הֲרֵי שֶׁעָמְדָה בַּדִּין וּפָסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמָכְרוּ בֵּית דִּין וְנָתְנוּ לָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָה הִיא לְצַעֲמָהּ, וּבָא הַבַּעַל וְאָמַר: הִנַּחְתִּי לָהּ מְזוֹנוֹת — הֲרֵי זוֹ נִשְׁבַּעַת בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא הִנִּיחַ לָהּ. לֹא תָּבְעָה וְלֹא מָכְרָה, אֶלָּא שֶׁהַתָּה עַד שֶׁבָּא, הוּא אוֹמֵר: הִנַּחְתִּי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הִנַּחְתָּ, אֶלָּא לָוִיתִי מִזֶּה וְנִתְפַּרְנַסְתִּי — נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁהִנִּיחַ לָהּ וְנִפְטָר, וְיִשָּׁאֵר הַחוֹב עָלֶיהָ.

כב. מָכְרָה מִטַּלְטְלִין וְאָמְרָה: לִמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר: מְזוֹנוֹתַיִךְ הִנַּחְתִּי — נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁלֹּא הִנִּיחַ. הֲרֵי שֶׁלֹּא תָּבְעָה וְלֹא לָוְתָה וְלֹא מָכְרָה, אֶלָּא דָּחֲקָה עַצְמָהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְעָשְׂתָה וְאָכְלָה — אֵין לָהּ כְּלוּם.

כג. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלַּהֲנוֹת לוֹ — בֵּין שֶׁפֵּרֵשׁ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, בֵּין שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ אֶלָּא סָתַם — מַמְתִּינִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם תַּמּוּ יְמֵי נִדְרוֹ אוֹ שֶׁלֹּא תַּמּוּ וְהִתִּיר נִדְרוֹ — הֲרֵי זֶה מוּטָב, וְאִם לַאו — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבְאוֹתָן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם תִּהְיֶה הִיא עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת, וְיִהְיֶה אֶחָד מֵחֲבֵרָיו מְפַרְנֵס אוֹתָהּ דְּבָרִים שֶׁהִיא צְרִיכָה לָהֶן יָתֵר עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אִם אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מַסְפִּיקִין לַכֹּל.

כד. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּטְעַם אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת — מַמְתִּינִין לוֹ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם; יָתֵר עַל כֵּן — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. אֲפִלּוּ הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל מַאֲכָל רַע, אֲפִלּוּ הִדִּירָהּ מִמִּין שֶׁלֹּא אָכְלָה אוֹתוֹ מִיָּמֶיהָ — יוֹצִיא אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. נָדְרָה הִיא שֶׁלֹּא תֹּאכַל אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת, וְקִיֵּם לָהּ הוּא אֶת נִדְרָהּ, אוֹ נָדְרָה בְּנָזִיר וְלֹא הֵפֵר לָהּ: אִם רָצָה שֶׁתֵּשֵׁב תַּחְתָּיו וְלֹא תֹּאכַל פֵּרוֹת אוֹ תִּהְיֶה נְזִירָה — תֵּשֵׁב, וְאִם אָמַר: אֵינִי רוֹצֶה בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; שֶׁהֲרֵי הָיָה בְּיָדוֹ לְהָפֵר, וְהוּא קִיֵּם לָהּ בִּרְצוֹנוֹ.

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר

א. כַּמָּה הַכְּסוּת שֶׁהוּא חַיָּב לִתֵּן לָהּ? בְּגָדִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, מִמַּטְבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲמִשִּׁים — שִׁשָּׁה דִינָרִין וּרְבִיעַ דִּינָר כֶּסֶף. נוֹתְנִין לָהּ חֲדָשִׁים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְלוֹבֶשֶׁת בְּלָאוֹתֵיהֶן בִּימוֹת הַחַמָּה. וְהַשְּׁחָקִים, וְהֵם מוֹתַר הַכְּסוּת — הֲרֵי הֵן שֶׁלָּהּ, כְּדֵי שֶׁתִּתְכַּסֶּה בָּהֶם בִּימֵי נִדָּתָהּ. וְנוֹתְנִין לָהּ חֲגוֹרָה לְמָתְנֶיהָ וְכָפָּה לְרֹאשָׁהּ וּמִנְעָל מִמּוֹעֵד לְמוֹעֵד.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בִּשְׁאָר זְמַנִּים וּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת — אֵין הַדָּמִים עִקָּר. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיִּהְיוּ שָׁם הַבְּגָדִים בְּיֹקֶר הַרְבֵּה אוֹ בְּזוֹל הַרְבֵּה. אֶלָּא הָעִקָּר שֶׁסּוֹמְכִין עָלָיו, שֶׁמַּחֲיִבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לָהּ בְּגָדִים הָרְאוּיִים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וּבִימוֹת הַחַמָּה, בְּפָחוֹת שֶׁלּוֹבֶשֶׁת כָּל אִשָּׁה בַּעֲלַת בַּיִת שֶׁבְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה.

ג. וּבִכְלַל הַכְּסוּת — שֶׁהוּא חַיָּב לִתֵּן לָהּ כְּלֵי בַּיִת, וּמָדוֹר שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בּוֹ. וּמָה הֵן כְּלֵי בַּיִת? מִטָּה מֻצַּעַת, וּמַפָּץ אוֹ מַחֲצֶלֶת לִישֵׁב עָלֶיהָ, וּכְלֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כְּגוֹן קְדֵרָה וּקְעָרָה וְכוֹס וּבַקְבּוּק וְכַיּוֹצֵא בָהֶן. וְהַמָּדוֹר? שֶׁשּׁוֹכֵר לָהּ בֵּית שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְתִהְיֶה רְחָבָה חוּצָה לָהּ כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְיִהְיֶה לוֹ בֵּית הַכִּסֵּא חוּץ מִמֶּנּוּ.

ד. וְכֵן מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לָהּ תַּכְשִׁיטִים, כְּגוֹן בִּגְדֵי צִבְעוֹנִין לְהַקִּיף עַל רֹאשָׁהּ וּפַדַּחְתָּהּ, וּפוּךְ וְשָׁרָק וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עָלָיו.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּעָשִׁיר — הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ. וַאֲפִלּוּ הָיָה רָאוּי לִקָּנוֹת לָהּ כְּלֵי מֶשִׁי וְרִקְמָה וּכְלֵי זָהָב — כּוֹפִין אוֹתוֹ וְנוֹתֵן. וְכֵן הַמָּדוֹר — לְפִי עָשְׁרוֹ, וְהַתַּכְשִׁיט וּכְלֵי הַבַּיִת — הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ. וְאִם קָצְרָה יָדוֹ לִתֵּן לָהּ אֲפִלּוּ כְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְתִהְיֶה הַכְּתֻבָּה עָלָיו חוֹב עַד שֶׁיַּעֲשִׁיר.

ו. וְלֹא הָאִשָּׁה בִּלְבַד, אֶלָּא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְּטַנִּים, בְּנֵי שֵׁשׁ אוֹ פָּחוֹת — חַיָּב לִתֵּן לָהֶם כְּסוּת הַמַּסְפֶּקֶת לָהֶם, וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ, וּמָדוֹר לִשְׁכֹּן בּוֹ. וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם לְפִי עָשְׁרוֹ, אֶלָּא כְּפִי צָרְכָּן בִּלְבַד. זֶה הַכְּלָל: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו מְזוֹנוֹת בֵּין בְּחַיָּיו בֵּין אַחַר מוֹתוֹ — יֵשׁ לוֹ כְּסוּת וּכְלֵי בַּיִת וּמָדוֹר; וְכֹל שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לִמְזוֹנוֹתָיו, כָּךְ מוֹכְרִין לִכְסוּתוֹ וּכְלֵי בֵיתוֹ וּמְדוֹרוֹ.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ, וּפָסְקוּ לָהּ בֵּית דִּין מְזוֹנוֹת וּכְסוּת וּכְלֵי בַּיִת וּשְׂכַר מָדוֹר — אֵין פּוֹסְקִין לָהּ תַּכְשִׁיט, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ בַּעַל שֶׁתִּתְקַשֵּׁט לוֹ; אֲבָל מִי שֶׁנִּשְׂתַּטָּה בַּעְלָהּ אוֹ שֶׁנִּתְחָרֵשׁ — פּוֹסְקִין לָהּ תַּכְשִׁיט. וְדִין הַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ בְּטַעֲנַת הַכְּסוּת וְהַכֵּלִים וּשְׂכַר הַמָּדוֹר — כְּדִינָם בְּטַעֲנַת הַמְּזוֹנוֹת. אִם אָמַר הוּא: נָתַתִּי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נָתַתָּ — דִּין אֶחָד לַכֹּל.

ח. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּינִין — בַּעֲנִיּוֹת: שָׁנָה אַחַת — יְקַיֵּם, יָתֵר עַל כֵּן — אוֹ יַתִּיר אֶת נִדְרוֹ אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; וּבַעֲשִׁירוֹת: שְׁלֹשִׁים יוֹם — יְקַיֵּם, יָתֵר עַל כֵּן — יַתִּיר אֶת נִדְרוֹ אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ט. הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְמֶרְחָץ: בִּכְרַכִּים — שַׁבָּת אַחַת, בִּכְפָרִים שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. שֶׁלֹּא תִּנְעַל מִנְעָל: בִּכְפָרִים — שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּבִכְרַכִּים — מֵעֵת לְעֵת. יָתֵר עַל זֶה — יַתִּיר אֶת נִדְרוֹ אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

י. הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְלֹא תַּשְׁאִיל מִכְּלֵי הַבַּיִת שֶׁדֶּרֶךְ כָּל הַשְּׁכֵנוֹת לִשְׁאֹל אוֹתָן וּלְהַשְׁאִילָן, כְּגוֹן נָפָה וּכְבָרָה, רַחַיִם וְתַנּוּר וְכַיּוֹצֵא בָהֶם — יַתִּיר אֶת נִדְרוֹ אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׁיאָהּ שֵׁם רַע בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ. וְכֵן הִיא שֶׁנִּדְרָה שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל וְלֹא תַּשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה וְרַחַיִם וְתַנּוּר וְכַיּוֹצֵא בָהֶם,

וְשֶׁלֹּא תֵאָרֵג בְּגָדִים נָאִים לַבָּנִים, בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לֶאֱרֹג אוֹתָם לַבָּנִים — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׂיאַתּוּ שֵׁם רַע בִּשְׁכוּנָתוֹ שֶׁהוּא כִּילַי.

יא. מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן שֶׁלֹּא תֵּצֵא אִשָּׁה לַשּׁוּק בְּכִפָּה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ בִּלְבַד, עַד שֶׁיִּהְיֶה עָלֶיהָ רְדִיד הַחוֹפֶה אֶת כָּל גּוּפָהּ כְּמוֹ טַלִּית — נוֹתֵן לָהּ בִּכְלַל הַכְּסוּת רְדִיד הַפָּחוּת מִכָּל הָרְדִידִין. וְאִם הָיָה עָשִׁיר — נוֹתֵן לָהּ לְפִי עָשְׁרוֹ. כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְבֵית אָבִיהָ אוֹ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה. לְפִי שֶׁכָּל אִשָּׁה יֵשׁ לָהּ לָצֵאת וְלֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ לְבַקְּרוֹ, וּלְבֵית הָאֵבֶל וּלְבֵית הַמִּשְׁתֶּה לִגְמֹל חֶסֶד לְרֵעוֹתֶיהָ אוֹ לִקְרוֹבוֹתֶיהָ, כְּדֵי שֶׁיָּבוֹאוּ הֵם לָהּ, שֶׁאֵינָהּ בְּבֵית הַסֹּהַר עַד שֶׁלֹּא תֵּצֵא וְלֹא תָּבוֹא. אֲבָל גְּנַאי הוּא לְאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה יוֹצְאָה תָּמִיד, פַּעַם בַּחוּץ פַּעַם בָּרְחוֹבוֹת. וְיֵשׁ לַבַּעַל לִמְנֹעַ אִשְׁתּוֹ מִזֶּה, וְלֹא יַנִּיחֶנָּה לָצֵאת אֶלָּא כְּמוֹ פַּעַם אַחַת בְּחֹדֶשׁ אוֹ כְּמוֹ פַּעֲמַיִם בְּחֹדֶשׁ, לְפִי הַצֹּרֶךְ. שֶׁאֵין יְפִי לְאִשָּׁה אֶלָּא לֵישֵׁב בְּזְוִית בֵּיתָהּ, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה.

יב. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ — בִּזְמַן שֶׁהוּא עִמָּהּ בָּעִיר, חֹדֶשׁ אֶחָד — מַמְתִּינִין לוֹ, שְׁנַיִם — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; וּבִזְמַן שֶׁהוּא בְּעִיר אַחֶרֶת: רֶגֶל אֶחָד — מַמְתִּינִין לוֹ, שְׁנַיִם — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

יג. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵּלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה — אוֹ יַתִּיר אֶת נִדְרוֹ אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָסְרָהּ בְּבֵית הַסֹּהַר וְנָעַל בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִים שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ בֵּית הָאֵבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה, וְהֶחֱזִקוּ שָׁם פְּרוּצִים — שׁוֹמְעִין לוֹ.

יד. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיָּבוֹאוּ לְבֵיתִי אָבִיךָ וְאִמֶּךָ, אַחֶיךָ וְאַחְיוֹתֶיךָ — שׁוֹמְעִין לוֹ. וְתִהְיֶה הִיא הוֹלֶכֶת לָהֶם כְּשֶׁיֵּאָרַע לָהֶם דָּבָר, וְתֵלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ פַּעַם בְּחֹדֶשׁ וּבְכָל רֶגֶל וָרֶגֶל; וְלֹא יִכָּנְסוּ הֵם לָהּ אֶלָּא אִם אֵרַע לָהּ דָּבָר, כְּגוֹן חֹלִי אוֹ לֵדָה. שֶׁאֵין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיִּכָּנְסוּ אֲחֵרִים בִּרְשׁוּתוֹ.

וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּכָּנְסוּ אֶצְלִי אִמְּךָ וְאַחְיוֹתֶיךָ, וְאִינִי שׁוֹכֶנֶת עִמָּהֶם בְּחָצֵר אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁמְּרֵעִין לִי וּמְצָרִין לִי — שׁוֹמְעִין לָהּ; שֶׁאֵין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיֵּשְׁבוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ.

טו. הָאִישׁ שֶׁאָמַר: אֵינִי דָּר בְּמָדוֹר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי אָדָם רָעִים אוֹ פְּרוּצִים אוֹ עַכּוּ"ם בִּשְׁכוּנָתִי וַאֲנִי מִתְיָרֵא מֵהֶם — שׁוֹמְעִים לוֹ, וְאַף-עַל- פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִקוּ בִּפְרִיצוּת, שֶׁכָּךְ צִוּוּ חֲכָמִים: הַרְחֵק מִשֶּׁכֵן רָע. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַמָּדוֹר שֶׁלָּהּ — מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, וְשׁוֹכֵן בֵּין בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִים. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה כֵּן, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: אֲנִי אִינִי מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם — שׁוֹמְעִין לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיֵּצֵא עָלַי שֵׁם רַע בִּשְׁכֵנוֹת אֵלּוּ.

טז. כָּל הַיִּשּׁוּב אֲרָצוֹת אֲרָצוֹת הוּא, כְּגוֹן אֶרֶץ כְּנַעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ תֵּימָן וְאֶרֶץ כּוּשׁ וְאֶרֶץ שִׁנְעָר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ — מִמְּדִינוֹת וּכְפָרִים. וְעָרֵי יִשְׂרָאֵל לְעִנְיַן נִשּׂוּאִין שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הֵן: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל.

יז. אִישׁ שֶׁהָיָה מֵאֶרֶץ מִן הָאֲרָצוֹת, וְנָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת — כּוֹפִין אוֹתָהּ וְיוֹצְאָה עִמּוֹ לְאַרְצוֹ, אוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה; שֶׁעַל מְנָת כֵּן נְשָׂאָהּ, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּאַחַת מִן הָאֲרָצוֹת, וְהִיא מֵאַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָאֶרֶץ — אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ לְאֶרֶץ אַחֶרֶת; אֲבָל מוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לִמְדִינָה וּמִכְּפָר לִכְפָר בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לִכְפָר, וְלֹא מִכְּפָר לִמְדִינָה; שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁיְּשִׁיבַת הַמְּדִינָה טוֹבָה לָהֶם. טוֹבָה לָהֶם, וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁיְּשִׁיבַת הַכְּפָרִים טוֹבָה לָהֶם.

יח. וּכְשֶׁמּוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לִמְדִינָה וּמִכְּפָר לִכְפָר בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ — אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ מִנָּוֶה הַיָּפֶה לְנָוֶה הָרַע, וְלֹא מֵרַע לְיָפֶה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִשְׁתַּדֵּל וְלִבְדֹּק עַצְמָהּ בַּנָּוֶה הַיָּפֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בּוֹ קַלָּה וּכְעוּרָה. וְכֵן לֹא יוֹצִיאָהּ מִמָּקוֹם שֶׁרֵּבוּ יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שֶׁרֵּבוּ עַכּוּ"ם. וּבְכָל מָקוֹם מוֹצִיאִין מִמָּקוֹם שֶׁרֵּבוּ עַכּוּ"ם לְמָקוֹם שֶׁרֵּבוּ יִשְׂרָאֵל.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מֵחוּצָה לָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ, אוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מֵחוּצָה לָאָרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — כּוֹפִין אוֹתָהּ לַעֲלוֹת. אֲפִלּוּ מִנָּוֶה הַיָּפֶה לְנָוֶה הָרַע, וַאֲפִלּוּ מִמָּקוֹם שֶׁרֵּבוּ יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שֶׁרֵּבוּ עַכּוּ"ם — מַעֲלִין. וְאֵין מוֹצִיאִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ מִנָּוֶה הָרַע לְנָוֶה הַיָּפֶה, [וַאֲפִלּוּ מִמָּקוֹם] שֶׁרֵּבוּ עַכּוּ"ם לְמָקוֹם שֶׁרֵּבוּ יִשְׂרָאֵל.

כ. אָמַר הָאִישׁ לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֶמְרָה הִיא לַעֲלוֹת, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְהוּא הַדִּין לְכָל מָקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁהַכֹּל מַעֲלִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם; הַכֹּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם, וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. עוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה[1] — לְכָל אִישׁ וָאִישׁ כְּפִי כֹּחוֹ וּכְפִי מְלַאכְתּוֹ. כֵּיצַד? בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים וְהָרַכִּים וְהָעֲנֻגִּים[2], שֶׁאֵין לָהֶם מְלָאכָה שֶׁמַּכְשֶׁלֶת כֹּחָן, אֶלָּא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבִין בְּבָתֵּיהֶן — עוֹנָתָן בְּכָל לַיְלָה. הַפּוֹעֲלִין, כְּגוֹן הַחַיָּטִין וְהָאוֹרְגִין וְהַבּוֹנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם הָיְתָה מְלַאכְתָּן בָּעִיר — עוֹנָתָן פַּעֲמַיִם בְּשַׁבָּת, וְאִם הָיְתָה מְלַאכְתָּן בְּעִיר אַחֶרֶת — עוֹנָתָן פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת. הַחַמָּרִים[3] — פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת. וְהַגַּמָּלִים[4] — אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְהַמַּלָּחִין[5] — אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים — עוֹנָתָן פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחָן. וְדֶרֶךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לִשַּׁמֵּשׁ מִטָּתָן מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת.

ב. יֵשׁ[6] לְאִשָּׁה לְעַכֵּב עַל בַּעְלָהּ שֶׁלֹּא יֵצֵא לִסְחוֹרָה אֶלָּא

1) חיי אישות. 2) מפונקים. 3) מוליכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. 4) מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. 5) פורשים לים הגדול ולקצווי ארץ. 6) יכולה.

לְמָקוֹם קָרוֹב, שֶׁלֹּא יִמְנַע מֵעוֹנָתָהּ וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא בִּרְשׁוּתָהּ.
וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמָנְעוֹ לָצֵאת מִמְּלָאכָה שֶׁעוֹנָתָהּ קְרוֹבָה לִמְלָאכָה
שֶׁעוֹנָתָהּ רְחוֹקָה, כְּגוֹן חֲמָר שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת גַּמָּל, אוֹ גַּמָּל
לְהַעֲשׂוֹת מַלָּח[7]. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה
שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת נְשׁוֹתֵיהֶן שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. וְכֵן רַךְ וְעָנֹג
שֶׁנַּעֲשָׂה תַּלְמִיד חָכָם — אֵין אִשְׁתּוֹ יְכוֹלָה לַעֲכֹב.

ג. נוֹשֵׂא אָדָם כַּמָּה נָשִׁים, אֲפִלּוּ מֵאָה, בֵּין בְּבַת אַחַת בֵּין בְּזוֹ אַחַר זוֹ, וְאֵין אִשְׁתּוֹ יְכוֹלָה לַעֲכֹב[8]. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לִתֵּן שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה כָּרָאוּי לְכָל אַחַת וְאַחַת. וְאֵינוֹ יָכוֹל לָכֵף אוֹתָן לִשְׂכֹּן בְּחָצֵר אַחַת, אֶלָּא כָּל אַחַת וְאַחַת לְעַצְמָהּ[9].
ד. וְכַמָּה הִיא עוֹנָתָן? לְפִי מִנְיָן[10]. כֵּיצַד? פּוֹעֵל[11] שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים — יֵשׁ לָזוֹ עוֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ לָזוֹ עוֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת[12]. הָיוּ לוֹ אַרְבַּע נָשִׁים — נִמְצָא עוֹנַת כָּל אַחַת מֵהֶן פַּעַם אַחַת בִּשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת[13]. וְכֵן אִם הָיָה מַלָּח וְיֵשׁ לוֹ אַרְבַּע נָשִׁים — תִּהְיֶה עוֹנַת כָּל אַחַת מֵהֶן פַּעַם אַחַת בִּשְׁתֵּי שָׁנִים. לְפִיכָךְ[14] צִוּוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יִשָּׂא אָדָם[15] יוֹתֵר עַל אַרְבַּע נָשִׁים, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁתַּגִּיעַ לָהֶן עוֹנָה פַּעַם אַחַת בְּחֹדֶשׁ[16].
ה. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁתֹּאמַר לַאֲחֵרִים מַה שֶּׁאָמַר לָהּ אוֹ מַה שֶּׁאָמְרָה לוֹ מִדִּבְרֵי שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ שֶׁמְּדַבֵּר אָדָם עִם אִשְׁתּוֹ עַל עִסְקֵי תַּשְׁמִישׁ — הֲרֵי זֶה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; שֶׁאֵין זוֹ יְכוֹלָה לְהָעֵז פָּנֶיהָ וְלוֹמַר לַאֲחֵרִים דִּבְרֵי קָלוֹן. וְכֵן אִם הִדִּירָהּ שֶׁתִּהְיֶה פּוֹעֶלֶת בְּעֵת תַּשְׁמִישׁ שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר, אוֹ שֶׁהִדִּירָהּ שֶׁתַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שׁוֹטִים וּדְבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ אֶלָּא כִּשְׁטוּת — הֲרֵי זֶה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.
ו. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה: שַׁבָּת אַחַת[17] — מַמְתִּינִין לוֹ[18], יָתֵר עַל כֵּן — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אוֹ יָפֵר נִדְרוֹ. אֲפִלּוּ הָיָה מַלָּח, שֶׁעוֹנָתוֹ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּדַר — הֲרֵי צִעֲרָהּ וְנִתְיָאֲשָׁה. וְכֵיצַד מַדִּירָהּ? אִם אָמַר לָהּ: תַּשְׁמִישִׁי אָסוּר עָלַיִךְ, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ — לֹא נָדַר כְּלוּם, וְאִם נִשְׁבַּע — נִשְׁבַּע לַשָּׁוְא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשֻׁעְבָּד לָהּ[19]. אָמַר לָהּ: הֲנָאַת תַּשְׁמִישֵׁךְ אֲסוּרָה עָלַי[20] — הֲרֵי זֶה נָדַר, וְאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ; שֶׁאֵין מַאֲכִילִין לְאָדָם דָּבָר הָאָסוּר לוֹ[21].
ז. אָסוּר לְאָדָם לִמְנֹעַ אִשְׁתּוֹ מֵעוֹנָתָהּ. וְאִם עָבַר וּמָנַע כְּדֵי לְצַעֲרָהּ — עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע. וְאִם חָלָה אוֹ תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִבְעֹל — יַמְתִּין שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים שֶׁמָּא יַבְרִיא, שֶׁאֵין לְךָ עוֹנָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ[22], וְאַחַר כָּךְ אוֹ יִטֹּל מִמֶּנָּה רְשׁוּת אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.
ח. הָאִשָּׁה שֶׁמָּנְעָה בַּעְלָהּ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, הִיא הַנִּקְרֵאת מוֹרֶדֶת. וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי מָה מָרְדָה. אִם אָמְרָה: מְאַסְתִּיהוּ וְאֵינִי יְכוֹלָה לְהִבָּעֵל לוֹ מִדַּעְתִּי[23] — כּוֹפִין אוֹתוֹ לִשְׁעָתוֹ[24] לְגָרְשָׁהּ, לְפִי שֶׁאֵינָהּ כִּשְׁבוּיָה שֶׁתִּבָּעֵל לְשָׂנוּא לָהּ. וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה כְּלָל[25]. וְתִטֹּל בְּלָאוֹתֶיהָ[26] הַקַּיָּמִין — בֵּין מְנֻכָּסִים שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעְלָהּ וְנִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתָן[27], בֵּין מְנֻכְסֵי מְלוֹג שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתָן[28]. וְאֵינָהּ נוֹטֶלֶת בְּשֶׁל בַּעַל כְּלוּם. וַאֲפִלּוּ מִנְעָל שֶׁבְּרַגְלֶיהָ וּמִטְפַּחַת שֶׁבְּרֹאשָׁהּ שֶׁלְּקָחָן לָהּ, פּוֹשֶׁטֶת וְנוֹתֶנֶת לוֹ. וְכָל מַה שֶּׁנָּתַן לָהּ מַתָּנָה מַחֲזֶרֶת אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ עַל מְנָת שֶׁתִּטֹּל וְתֵצֵא.
ט. וְאִם מָרְדָה מִתַּחַת בַּעְלָהּ כְּדֵי לְצַעֲרוֹ, וְאָמְרָה: הֲרֵינִי מְצַעֶרֶת אוֹתוֹ בְּכָךְ מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לִי כָּךְ וָכָךְ, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁקִּלְקַלַנִי, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה עִמִּי מְרִיבָה, וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ — שׁוֹלְחִים לָהּ מִבֵּית דִּין וְאוֹמְרִין לָהּ: הֲוִי יוֹדַעַת, שֶׁאִם אַתְּ עוֹמֶדֶת בְּמִרְדָּךְ — אֲפִלּוּ כְּתֻבָּתֵךְ מֵאָה מָנֶה, הִפְסַדְתְּ אוֹתָהּ. וְאַחַר כָּךְ מַכְרִיזִין עָלֶיהָ בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת בְּכָל יוֹם, אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, וְאוֹמְרִים: פְּלוֹנִית מָרְדָה עַל בַּעְלָהּ.
י. וְאַחַר הַהַכְרָזָה שׁוֹלְחִין לָהּ בֵּית דִּין פַּעַם שְׁנִיָּה וְאוֹמְרִים לָהּ: אִם אַתְּ עוֹמֶדֶת בְּמִרְדָּךְ, הִפְסַדְתְּ כְּתֻבָּתֵךְ. אִם עָמְדָה בְּמִרְדָּהּ וְלֹא חָזְרָה — נִמְלָכִין בָּהּ, וְתֹאבַד כְּתֻבָּתָהּ, וְלֹא יִהְיֶה לָהּ כְּתֻבָּה כְּלָל. וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ גֵּט עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאִם מֵתָה קֹדֶם הַגֵּט — בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ.
יא. כַּסֵּדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין לָהּ אִם מָרְדָה כְּדֵי לְצַעֲרוֹ. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה נִדָּה אוֹ חוֹלָה, שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְתַשְׁמִישׁ. וַאֲפִלּוּ הָיָה בַּעְלָהּ מַלָּח, שֶׁעוֹנָתוֹ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת.
יב. וְכֵן אֲרוּסָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לְהִנָּשֵׂא, וּמָרְדָה כְּדֵי לְצַעֲרוֹ וְלֹא נִשֵּׂאת — הֲרֵי זוֹ מוֹרֶדֶת מִתַּשְׁמִישׁ. וְכֵן יָבְמָה שֶׁלֹּא רָצְתָה לְהִתְיַבֵּם כְּדֵי לְצַעֲרוֹ, כַּסֵּדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין לָהּ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

7) ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר, כי "רוצה אשה בקב ותיפלות (להיות בעלה עימה) מעשרה קבים ופרישות". 8) "ובמקום שנהגו שלא לישא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו" ואחרי תקנת "חרם דרבינו גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה מסכימה. 9) כדי שלא יתקנאו זו בזו. 10) לפי מספר הנשים. 11) שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים בשבוע. 12) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח עוד נשים. 13) כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן שקבעו לו. 14) הואיל ועונתן לפי מניינן. 15) המתנהג כתלמיד חכם שעונתו פעם בשבוע. 16) אבל הענוגים הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר מארבע נשים. 17) שבוע אחד. 18) שמא יתיר את נדרו. 19) מן התורה. והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. 20) כאן לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להפך: הנאת תשמישה עליו. 21) ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור הוא. 22) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוהגת במלח. 23) מרצוני. 24) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. 25) כי במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים. 26) בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר נכסים שנפחתו מרוב שימוש. 27) ונקראים: "נכסי צאן ברזל". 28) אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו לה, אם הותירו - הותירו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים.

יג. הַמּוֹרֶדֶת הַזֹּאת, כְּשֶׁהִיא יוֹצֵאת אַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּלֹא כְּתֻבָּה, תַּחֲזִיר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל בַּעַל. אֲבָל נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וּבְלָאוֹתֵיהֶן קַיְּמִים, אִם תָּפְסָה — אֵין מוֹצִיאִים מִיָּדָהּ, וְאִם תְּפָסָן הַבַּעַל — אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן כָּל מַה שֶּׁאָבַד מִנְּכָסֶיהָ שֶׁקִּבֵּל הַבַּעַל אַחֲרָיוּתָן עָלָיו, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לָהּ כְּלוּם. זֶה הוּא דִּין הַגְּמָרָא בְּמוֹרֶדֶת.

יד. וְאָמְרוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּבָבֶל מִנְהָגוֹת אֲחֵרוֹת בְּמוֹרֶדֶת. וְלֹא פָּשְׁטוּ אוֹתָן הַמִּנְהָגוֹת בְּרֹב יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּים וּגְדוֹלִים חוֹלְקִין עֲלֵיהֶם בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת. וּכְדִין הַגְּמָרָא רָאוּי לִתְפֹּס וְלָדוּן.

טו. הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ וְאָמַר: הֲרֵינִי זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָהּ, אֲבָל אֵינִי בָא עָלֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁשְּׂנֵאתִיהָ — מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ מִשְׁקַל שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוֹרוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. וְיֵשֵׁב וְלֹא יְשַׁמֵּשׁ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה הִיא לֵישֵׁב. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁכְּתֻבָּתָהּ הוֹלֶכֶת וְנוֹסֶפֶת, הֲרֵי הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִגְרַע. שֶׁאִם שְׂנֵאָהּ — יְשַׁלְּחָהּ, אֲבָל לְעַנּוֹת — אָסוּר. וְלָמָּה לֹא יִלְקֶה עַל לַאו זֶה? מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

טז. אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שֶׁבָּאוּ לְבֵית דִּין, הוּא אוֹמֵר: זוֹ מוֹרֶדֶת מִתַּשְׁמִישׁ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא כִּי, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֲנִי עִמּוֹ; וְכֵן אִם טָעֲנָה הִיא וְאָמְרָה שֶׁהוּא מוֹרֵד מִתַּשְׁמִישׁ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֲנִי עִמָּהּ — מַחֲרִימִין בַּתְּחִלָּה עַל מִי שֶׁהוּא מוֹרֵד וְלֹא יוֹדֶה בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כָּךְ, אִם לֹא הוֹדוּ, אוֹמְרִין לָהֶם: הִתְיַחֲדוּ[29] בִּפְנֵי עֵדִים. נִתְיַחֲדוּ, וַעֲדַיִן הֵם טוֹעֲנִין[30] — מְבַקְּשִׁין מִן הַנִּטְעָן וְעוֹשִׂין פְּשָׁרָה כְּפִי כֹּחַ הַדַּיָּן[31]. אֲבָל לִבְעֹל בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם אִי אֶפְשָׁר, לְפִי שֶׁאָסוּר לִבְעֹל בִּפְנֵי כָּל בְּרִיָּה.

יז. הָאִשָּׁה שֶׁחָלְתָה — חַיָּב לְרַפֵּאת אוֹתָהּ עַד שֶׁתַּבְרִיא. רָאָה שֶׁהַחֹלִי אָרֹךְ וַיַּפְסִיד מָמוֹן הַרְבֵּה לִרְפוּאָה, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי כְּתֻבָּתִיךְ[32] מֻנַּחַת, אוֹ רַפְּאִי עַצְמֵךְ מִכְּתֻבָּתִיךְ אוֹ הֲרֵינִי מְגָרְשֵׁךְ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה וְהוֹלֵךְ — שׁוֹמְעִין לוֹ[33]. וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי דֶּרֶךְ אֶרֶץ[34].

יח. נִשְׁבֵּית[35] — חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ. וְאִם הָיָה כֹּהֵן, שֶׁכְּבָר נֶאֱסְרָה עָלָיו[36] — פּוֹדֶה אוֹתָהּ[37] וּמַחֲזִירָהּ לְבֵית אָבִיהָ. אֲפִלּוּ הָיָה בְּעִיר אַחֶרֶת — מְטַפֵּל לָהּ עַד שֶׁמַּחֲזִירָהּ לִמְדִינָתָהּ. וּמְגָרְשָׁהּ וְנוֹתֵן לָהּ כָּל כְּתֻבָּתָהּ. הָיָה בַּעְלָהּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְּׁבוּיָה מֻתֶּרֶת לוֹ[38], מַחֲזִירָהּ לוֹ לְאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. וְאִם רָצָה אַחַר כָּךְ, מְגָרְשָׁהּ[39] וְנוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ.

יט. אֵין מְחַיְּבִין אֶת הַבַּעַל לִפְדּוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר עַל דָּמֶיהָ, אֶלָּא כַּמָּה שֶׁהִיא שָׁוָה[40] כִּשְׁאָר הַשְּׁבוּיוֹת[41]. הָיוּ דָּמֶיהָ יוֹתֵר עַל כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ, וְאָמַר: הֲרֵינִי מְגָרְשָׁהּ, וְזוֹ כְּתֻבָּתָהּ, וְתֵלֵךְ וְתִפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפוֹדֶה אוֹתָהּ. אֲפִלּוּ הָיוּ דָּמֶיהָ עַד עֲשָׂרָה בִּכְתֻבָּתָהּ, וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא כְּדֵי פִּדְיוֹנָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה; אֲבָל אִם פְּדָאָהּ וְנִשְׁבֵּית פַּעַם שְׁנִיָּה, וְרָצָה לְגָרְשָׁהּ — הֲרֵי זֶה מְגָרְשָׁהּ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה, וְהִיא תִּפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ[42].

כ. מִי שֶׁנִּשְׁבֵּית אִשְׁתּוֹ וְהוּא בִּמְדִינַת הַיָּם — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו[43] וּמוֹכְרִין בְּהַכְרָזָה[44], וּפוֹדִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַבַּעַל פּוֹדֶה.

כא. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ נֶדֶר שֶׁהוּא חַיָּב בִּגְלָלוֹ לְגָרְשָׁהּ וְלִתֵּן כְּתֻבָּה, וְנִשְׁבֵּית אַחַר שֶׁהִדִּירָהּ — אֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ; שֶׁמִּשָּׁעָה שֶׁהִדִּירָהּ נִתְחַיֵּב לְגָרְשָׁהּ וְלִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּה.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ מֵאִסּוּרֵי לָאוִין[45], וְנִשְׁבֵּית — אֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תִּפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ. וַהֲלֹא הַשְּׁבוּיָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן וַהֲרֵי הוּא פּוֹדֶה אוֹתָהּ? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה אֲסוּרָה מִקֹּדֶם, וְאִסּוּר הַשְּׁבִיָּה הוּא שֶׁגָּרַם לָהּ[46].

כג. מֵתָה אִשְׁתּוֹ — חַיָּב בִּקְבוּרָתָהּ, וְלַעֲשׂוֹת לָהּ מִסְפֵּד וְקִינִים[47] כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְּדִינָה. וַאֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מִשְׁנֵי חֲלִילִין[48] וּמְקוֹנֶנֶת[49]. אִם הָיָה עָשִׁיר — הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְאִם הָיָה כְּבוֹדָהּ יוֹתֵר מִכְּבוֹדוֹ — קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ; שֶׁהָאִשָּׁה עוֹלָה עִם בַּעְלָהּ, וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה.

כד. לֹא רָצָה לִקְבֹּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָמַד אֶחָד מִדַּעַת עַצְמוֹ וּקְבָרָהּ — מוֹצִיאִין מִבַּעְלָהּ עַל כָּרְחוֹ וְנוֹתְנִין לָזֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה זוֹ מֻשְׁלֶכֶת לַכְּלָבִים. הָיָה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת כְּשֶׁמֵּתָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

29) לשם ביאה. 30) שאחד מורד על השני מתשמיש. 31) "השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה" ופירשו בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל הארץ כן אשה זו הורחקה מבעלה". יעשו דרך בקשה - "יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר רבנו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך בקשה - שתתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו. 32) כסף כתובתך. 33) ובזמן הזה שאין מגרשים בעל כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחוייב לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה. 34) שָׁנִינוּ: "ושלחתה לנפשה" - "שאם הייתה (אשת יפת תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות ישראל שהן קדושות וטהורות". 35) בין הגויים. 36) כי אשת כוהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. 37) שלא תיטמע בין הגויים. 38) כי אפילו נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. 39) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל כורחה, אינו יכול לגרשה. 40) כשפחה העומדת להימכר בשוק. 41) שאין פודים אותן יותר מכדי שוויין מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפים אחריהן לשבותן. 42) פדיון אחד תקנו לה חכמים ולא שניים. 43) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין. 44) שמכריזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים. 45) כגון אלמנה לכוהן גדול, גרושה לכוהן הדיוט, או ממזרת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. 46) "כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמנינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה". 47) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. 48) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. 49) אשה מקוננת בקול דברי הספד.

אִשְׁתּוֹ — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה[50], וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי מָמוֹן הַבַּעַל וּלְפִי כְּבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְּבוֹדָהּ[51].

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. הָאִשָּׁה שֶׁהִרְשָׁת אֶת בַּעְלָהּ אַחַר הַנִּשּׂוּאִין שֶׁיִּמְנַע עוֹנָתָהּ — חֲרֵי זֶה מֵתָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁכְּבָר קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה; אֲבָל לֹא קִיֵּם — חַיָּב לְבָעֵל בְּכָל עוֹנָה עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּרוּ וּרְבוּ.

ב. הָאִישׁ מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה. וְאֵימָתַי הָאִישׁ נִתְחַיֵּב בְּמִצְוָה זוֹ? מִבֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה. וְכֵיוָן שֶׁעָבְרוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה — חֲרֵי זֶה עוֹבֵר וּמְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה. וְאִם הָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְטָרוּד בָּהּ, וְהָיָה מִתְיָרֵא מִלִּשָּׂא אִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְרַח בִּמְזוֹנוֹת בַּעֲבוּר אִשְׁתּוֹ וְיִבָּטֵל מִן הַתּוֹרָה — חֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִתְאַחֵר; שֶׁהָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה.

ג. מִי שֶׁחָשְׁקָה נַפְשׁוֹ בַּתּוֹרָה תָּמִיד וְשׁוֹגֶה בָּהּ כְּבֶן עַזַּאי, וְדָבַק בָּהּ כָּל יָמָיו וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה — אֵין בְּיָדוֹ עָוֹן. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו; אֲבָל אִם הָיָה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו — חַיָּב לִשָּׂא אִשָּׁה, וַאֲפִלּוּ הָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר.

ד. כַּמָּה בָּנִים יִהְיוּ לְאִישׁ וְתִתְקַיֵּם מִצְוָה זוֹ בְּיָדוֹ? זָכָר וּנְקֵבָה. שֶׁנֶּאֱמַר: זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם. הָיָה הַבֵּן סָרִיס, אוֹ שֶׁהָיְתָה הַבַּת אֵילוֹנִית — לֹא קִיֵּם מִצְוָה זוֹ.

ה. נוֹלְדוּ לוֹ וָמֵתוּ וְהִנִּיחוּ בָּנִים — חֲרֵי זֶה קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. בְּנֵי בָּנִים חֲרֵי הֵם כְּבָנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וּנְקֵבָה, וְהָיוּ בָּאִים מִזָּכָר וּנְקֵבָה. אַף-עַל-פִּי שֶׁהַזָּכָר בֵּן בִּתּוֹ וְהַנְּקֵבָה בַּת בְּנוֹ — הוֹאִיל וְהֵם מִשְּׁנֵי בָנָיו הֵן בָּאִים, חֲרֵי קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ בֵּן וּבַת וָמֵתוּ, וְהִנִּיחַ אֶחָד מֵהֶן זָכָר וּנְקֵבָה — עֲדַיִן לֹא קִיֵּם הַמִּצְוָה.

ו. הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגַיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וָהֵם — חֲרֵי זֶה קִיֵּם מִצְוָה זוֹ. הָיוּ לוֹ בָּנִים וְהוּא עֶבֶד, וְנִשְׁתַּחְרֵר הוּא וָהֵם — לֹא קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה עַד שֶׁיּוֹלִיד אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּחְרֵר; שֶׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ יִחוּס.

ז. לֹא יִשָּׂא אָדָם עֲקָרָה וּזְקֵנָה וְאֵילוֹנִית וּקְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד, אֶלָּא אִם כֵּן קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת מִמֶּנָּה. נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהַתָּה עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה — חֲרֵי זֶה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לֵילֵד. וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא — כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמַכִּין אוֹתוֹ בְּשׁוֹט עַד שֶׁיּוֹצִיא. וְאִם אָמַר: אֵינִי בּוֹעֲלָהּ, וַחֲרֵינִי שׁוֹכֵן עִמָּהּ בִּפְנֵי עֵדִים כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְיַחֵד עִמָּהּ — בֵּין שֶׁאָמְרָה הִיא, בֵּין שֶׁאָמַר הוּא — אֵין שׁוֹמְעִין, אֶלָּא יוֹצִיא אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לֵילֵד.

ח. שָׁהַתָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה, וַחֲרֵי הוּא יוֹרֶה כְּחֵץ שִׁכְבַת זֶרַע — חֶזְקַת הַחֹלִי מִמֶּנָּה, וְתֵצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה. וְיֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת. לֹא תִּהְיֶה זוֹ פְּחוּתָה מֵאֵילוֹנִית שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ, שֶׁיֵּשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם אֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ — חֶזְקַת הַחֹלִי מִמֶּנּוּ בִּלְבַד, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן הַכְּתֻבָּה כֻּלָּהּ, עִקָּר וְתוֹסֶפֶת.

ט. הוּא אוֹמֵר: מִמֶּנָּה נִמְנַע הוֹלָדָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: מִמֶּנּוּ נִמְנָע, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ — נֶאֱמָנֶת. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֶנֶת דָּבָר שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת בּוֹ בְּוַדַּאי, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן כְּתֻבָּה. וְאִם אָמְרָה: אֵינִי יוֹדַעַת אִם מִמֶּנִּי אִם מִמֶּנּוּ — אֵין לָהּ עִקָּר כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. הַעֲמֵד מָמוֹן בְּחֶזְקַת בְּעָלָיו, עַד שֶׁתִּטְעַן בְּוַדַּאי שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ. וְלָמָּה נֶאֱמֶנֶת הִיא בְּטַעֲנָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַרְגֶּשֶׁת אִם יוֹרֶה כְּחֵץ אִם לֹא יוֹרֶה כְּחֵץ, וְהוּא אֵינוֹ מַרְגִּישׁ.

י. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לִתְבַּע מִבַּעְלָהּ לְגָרְשָׁהּ אַחַר עֶשֶׂר שָׁנִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָלְדָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ — שׁוֹמְעִין לָהּ. אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינָהּ מְצַוָּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, צְרִיכָה הִיא לְבָנִים לִזְקֻנוּתָהּ. וְכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְיִתֵּן עִקָּר כְּתֻבָּה בִּלְבַד; שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ הַתּוֹסֶפֶת עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא לִרְצוֹנָהּ וְתִטֹּל.

יא. הָלַךְ בִּסְחוֹרָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, אוֹ שֶׁהָיָה הַבַּעַל חוֹלֶה, אוֹ שֶׁהָיְתָה הִיא חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיוּ חֲבוּשִׁין בְּבֵית הָאֲסוּרִין — אֵין עוֹלֶה לָהֶן אוֹתוֹ זְמַן מִן הַמִּנְיָן.

יב. הִפִּילָה — מוֹנֶה מִיּוֹם שֶׁהִפִּילָה. אִם הִפִּילָה וְחָזְרָה וְהִפִּילָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים — הֵחֶזְקָה לִנְפָלִים, וְשֶׁמָּא לֹא זָכָה לְהִבָּנוֹת מִמֶּנָּה, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

יג. הוּא אוֹמֵר: הִפִּילָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר, כְּדֵי שֶׁיִּשְׂהֶה עִמָּהּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הִפַּלְתִּי — נֶאֱמֶנֶת, שֶׁאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת עַצְמָהּ בַּעֲקָרוּת. הוּא אוֹמֵר: הִפִּילָה שְׁנַיִם, וְהִיא אוֹמֶרֶת: הִפַּלְתִּי שְׁלֹשָׁה — נֶאֱמֶנֶת, שֶׁאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת עַצְמָהּ בְּמַפֶּלֶת, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבְכָל זֶה מַשְׁבִּיעָהּ שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁלֹּא הִפִּילָה אוֹ שֶׁהִפִּילָה שְׁלֹשָׁה, שֶׁבְּטַעֲנָה זוֹ יִתְחַיֵּב לִתֵּן כְּתֻבָּה.

יד. נִשֵּׂאת לָרִאשׁוֹן וְשָׁהַתָּה עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה וְהוֹצִיאָהּ — מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְשֵׁנִי. שָׁהַתָּה עִם הַשֵּׁנִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה — לֹא תִּנָּשֵׂא לַשְּׁלִישִׁי. וְאִם נִשֵּׂאת לַשְּׁלִישִׁי — תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת אוֹ שֶׁקִּיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: בַּעְלִי אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמֵּשׁ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שִׁמּוּשׁ שֶׁמּוֹלִיד, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ — יַעֲשׂוּ הַדַּיָּנִין פְּשָׁרָה. וְאוֹמְרִים לָהּ: רָאוּי לִיךְ שֶׁתִּתְנַהֲגִי עִם בַּעְלִיךְ עַד שֶׁתִּשְׂהִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא תּוֹלִידִי, וְאַחַר כָּךְ תִּתְבְּעִי. וּמְגַלְגְּלִין עִמָּהּ בְּדָבָר זֶה. וְאֵין כּוֹפִין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

50) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם מישהו הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. **51)** אם הוא יותר מכבודו.

אוֹתָהּ לֵישֵׁב, וְלֹא דָּנִין אוֹתָהּ כְּדִין הַמּוֹרֶדֶת, אֶלָּא מַאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה.

טז. אַף-עַל-פִּי שֶׁקְּיֵם אָדָם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, הֲרֵי הוּא מְצַוֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹּא יִבָּטֵל מִלִּפְרוֹת וְלִרְבּוֹת כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ; שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף נֶפֶשׁ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל — כְּאִלּוּ בָּנָה עוֹלָם. וְכֵן מִצְוַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹּא יֵשֵׁב אָדָם בְּלֹא אִשָּׁה, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר; וְלֹא תֵּשֵׁב אִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ, שֶׁלֹּא תִּחָשֵׁד.

יז. וְחוֹבָה עַל כָּל אִישׁ לְקַנֵּאת לְאִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אָדָם מְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ טָהֳרָה. וְלֹא יְקַנֵּא לָהּ בְּיוֹתֵר מִדַּאי. וְלֹא יֶאֱנֹס אוֹתָהּ וְיִבְעֹל בְּעַל כָּרְחָהּ, אֶלָּא בְּדַעְתָּהּ וּמִתּוֹךְ שִׂיחָה וְשִׂמְחָה.

יח. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, וְלֹא תַּרְבֶּה שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ בִּפְנֵי בַּעְלָהּ. וְלֹא תִּתְבַּע תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בְּפִיהָ, וְלֹא תִּהְיֶה מְדַבֶּרֶת בְּעִסְק זֶה. וְלֹא תִּמְנַע מִבַּעְלָהּ כְּדֵי לְצַעֲרוֹ עַד שֶׁיּוֹסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֶלָּא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְתִזָּהֵר מִקְּרוֹבָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה. וְתִתְרַחֵק מִן הַכִּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לְכִעוּר.

יט. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים, שֶׁיְּהֵא אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר מִגּוּפוֹ, וְאוֹהֲבָהּ כְּגוּפוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן, מַרְבֶּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מָמוֹנוֹ. וְלֹא יָטִיל עָלֶיהָ אֵימָה יְתֵרָה. וְיִהְיֶה דִּבּוּרוֹ עִמָּהּ בְּנַחַת. וְלֹא יִהְיֶה עָצֵב וְלֹא רַגְזָן.

כ. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתִּהְיֶה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ בְּיוֹתֵר מִדַּאי, וְיִהְיֶה עָלֶיהָ מוֹרָא מִמֶּנּוּ, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֶׂיהָ עַל פִּיו. וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שַׂר אוֹ מֶלֶךְ, מְהַלֶּכֶת בְּתַאֲוַת לִבּוֹ וּמִרְחֶקֶת כָּל מַה שֶּׁיִּשְׂנָא. וְזֶה דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים בְּזִוּוּגָן. וּבְדָרָכִים אֵלּוּ יִהְיֶה יִשּׁוּבָן נָאֶה וּמְשֻׁבָּח.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

א. הַנִּכְסִים שֶׁמִּכְנֶסֶת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ — בֵּין קַרְקַע, בֵּין מִטַּלְטְלִין, בֵּין עֲבָדִים — אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵן נִכְתָּבִין בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה, אֵין נִקְרָאִין כְּתֻבָּה, אֶלָּא נְדוּנְיָא שְׁמָם. וְאִם קִבֵּל הַבַּעַל אַחֲרָיוּת הַנְּדוּנְיָא עָלָיו וְנַעֲשֵׂית בִּרְשׁוּתוֹ — אִם פָּחֲתָה פָּחֲתָה לוֹ, וְאִם הוֹתִירָה הוֹתִירָה לוֹ — הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל. וְאִם לֹא קִבֵּל אַחֲרָיוּת הַנְּדוּנְיָא עָלָיו, אֶלָּא הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הָאִשָּׁה — אִם פָּחֲתָה פָּחֲתָה לָהּ, וְאִם הוֹתִירָה הוֹתִירָה לָהּ — הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת נִכְסֵי מְלוֹג.

ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָאִשָּׁה, שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה אוֹתָן לְבַעְלָהּ וְלֹא כָּתְבוּ אוֹתָן בַּכְּתֻבָּה, אֶלָּא נִשְׁאֲרוּ לְעַצְמָהּ, אוֹ נָפְלוּ לָהּ בִּירֻשָּׁה אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה, אוֹ נִתְּנוּ לָהּ בְּמַתָּנָה — הַכֹּל נִקְרָאִין נִכְסֵי מְלוֹג, שֶׁכֻּלָּן בִּרְשׁוּתָהּ הֵן. וְאֵין נִקְרָאִין כְּתֻבָּה אֶלָּא עִקַּר כְּתֻבָּה, שֶׁהוּא מֵאָה אוֹ מָאתַיִם, עִם הַתּוֹסֶפֶת בִּלְבַד.

ג. כְּבָר הוֹדַעְנוּ, שֶׁחֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין הָעִקָּר. וְלֹא תִּקְּנוּ לִגְבּוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֶלָּא הֲרֵי הִיא כְּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְמַן, וְאֵין הַכְּתֻבָּה נִגְבֵּית אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל אוֹ אִם גֵּרְשָׁהּ. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁאִם הָיוּ לַבַּעַל שָׂדוֹת טוֹבוֹת וְרָעוֹת וּבֵינוֹנִיּוֹת, וּבָאָה הָאִשָּׁה לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא תִּגְבֶּה אֶלָּא מִן הָרָעָה שֶׁבְּנִכְסָיו, וְהִיא הַנִּקְרֵאת זִבּוּרִית.

ד. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁכְּשֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ אַחַר מוֹתוֹ — לֹא תִּגְבֶּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא הִנִּיחַ אֶצְלָהּ כְּלוּם, וְלֹא מָכְרָה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ, וְלֹא מָחֲלָה אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ כָּל מַה שֶּׁעָלֶיהָ, וּפוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִכְּתֻבָּתָהּ. אֲבָל אִם גֵּרְשָׁהּ לִרְצוֹנוֹ — גּוֹבָה בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאֵין שָׁמִין כְּסוּת שֶׁעָלֶיהָ; שֶׁהֲרֵי לָקְחָן לָהּ וְזָכְתָה בָהֶן, וְהוּא רוֹצֶה לְהוֹצִיאָהּ, לֹא הִיא.

ה. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁלֹּא תִּגְבֶּה הָאַלְמָנָה כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע. וְאֵינָהּ גּוֹבָה מִשֶּׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל. וְאֵין הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן מִשֶּׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתָתוֹ. וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת בִּכְתֻבָּתָהּ בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ, אַף-עַל-פִּי שֶׁבַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח. וּדְבָרִים אֵלּוּ מִקְּלֵי כְּתֻבָּה הֵם.

ו. וְכֵן מִקְּלֵי כְּתֻבָּה, שֶׁתִּטֹּל הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ מִן הַפָּחוֹת שֶׁבַּמַּטְבְּעוֹת. כֵּיצַד? נָשָׂא אִשָּׁה בְּמָקוֹם אֶחָד, וְגֵרְשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר: אִם הָיוּ מָעוֹת מִקּוֹם הַנִּשּׂוּאִין טוֹבִים מִמָּעוֹת מְקוֹם הַגֵּרוּשִׁין — נוֹתֵן לָהּ מִמָּעוֹת מְקוֹם הַגֵּרוּשִׁין; וְאִם הָיוּ מָעוֹת מְקוֹם הַגֵּרוּשִׁין טוֹבִים מִמָּעוֹת מְקוֹם הַנִּשּׂוּאִין — נוֹתֵן לָהּ מִמָּעוֹת מְקוֹם הַנִּשּׂוּאִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה בִּכְתֻבָּתָהּ מָעוֹת סְתָם; אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ בָּהּ מַטְבֵּעַ יָדוּעַ, בֵּין בָּעִקָּר בֵּין בַּתּוֹסֶפֶת — הֲרֵי הִיא כְּדִין הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ מַטְבֵּעַ יָדוּעַ, שֶׁנּוֹתֵן לוֹ כַּמָּה שֶׁהִלְוָהוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה.

ז. תִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת, שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ אַחֲרֵי מוֹת בַּעְלָהּ אַף מִן הַמִּטַּלְטְלִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִתְקִינוּ לְבַעַל חוֹב לִגְבּוֹת מִן הַמִּטַּלְטְלִין. וּפְשִׁטָה תַּקָּנָה זוֹ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל. וְכֵן שְׁאָר תְּנָאֵי כְּתֻבָּה — כֻּלָּן כַּכְּתֻבָּה הֵן, וְיֵשְׁנָן בְּמִטַּלְטְלִין כִּבְקַרְקַע. חוּץ מִכְּתֻבַּת 'בְּנִין דִּכְרִין', שֶׁלֹּא מְצָאנוּ מִנְהַג יִרֵשָׁתָן פָּשׁוּט בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת. לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר: מַעֲמִידִין אוֹתָהּ עַל דִּין הַגְּמָרָא, שֶׁאֵין יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע.

ח. כְּבָר נָהֲגוּ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁיָּדַעְנוּ וְשֶׁשָּׁמַעְנוּ שִׁמְעָן, שֶׁיִּכְתְּבוּ בַּכְּתֻבָּה: בֵּין מִמְּקַרְקְעֵי בֵּין מִמִּטַּלְטְלֵי. וְדָבָר זֶה תִּקּוּן גָּדוֹל הוּא, וַאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וּנְבוֹנִים הִנְהִיגוּ דָּבָר זֶה; שֶׁהֲרֵי זֶה תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן, וְנִמְצָא הָאַלְמָנָה גּוֹבָה מִן הַמִּטַּלְטְלִין בִּתְנַאי זֶה, לֹא בְּתַקָּנַת אַחֲרוֹנִים.

ט. הֲרֵי שֶׁלֹּא כָּתַב כָּךְ בִּשְׁטַר הַכְּתֻבָּה, אֶלָּא נָשָׂא סְתָם: אִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּתַקָּנָה זוֹ שֶׁל גְּאוֹנִים — גּוֹבָה, וְאִם לַאו, אוֹ שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָנוּ הַדָּבָר — מִתְיַשְּׁבִין בַּדָּבָר הַרְבֵּה; שֶׁאֵין כֹּחַ בְּתַקָּנַת הַגְּאוֹנִים לָדוּן בָּהּ אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשָׁה, כְּדִין תְּנָאֵי כְּתֻבָּה שֶׁהֵם תַּקָּנַת הַסַּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁנּוֹצִיא בָּהּ מָמוֹן מִן הַיּוֹרְשִׁים.

י. וְעוֹד תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּהְיוּ כָּל נִכְסֵי הַבַּעַל אַחֲרָאִין וְעַרְבָאִין לַכְּתֻבָּה. אֲפִלּוּ כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, וְיֵשׁ לוֹ קַרְקַע בַּאֲלָפִים זְהוּבִים — הַכֹּל תַּחַת שִׁעְבּוּד הַכְּתֻבָּה. וְכָל שֶׁיִּמְכֹּר אַחַר

הַנִּשּׂוּאִין מִנְּכָסָיו, אַף-עַל-פִּי שֶׁמִּמְּכָרוֹ קַיָּם וְיֵשׁ לוֹ לִמְכֹּר כָּל נְכָסָיו אִם יִרְצֶה — יֵשׁ לָהּ לִטְרֹף אוֹתָן בִּכְתֻבָּתָהּ כְּשֶׁיִּגְרְשֶׁנָּה אוֹ כְּשֶׁיָּמוּת, אִם לֹא תִּמְצָא נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. וּכְשֶׁתִּטְרֹף — לֹא תִּטְרֹף אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ, כְּדִין כָּל בַּעֲלֵי חוֹבוֹת. וְתַקָּנָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כְּתֻבָּה קַלָּה בְּעֵינָיו.

יא. כְּשֶׁמַּשְׁבִּיעִין בֵּית דִּין אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הָאַלְמָנָה כְּשֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ — אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אֶלָּא חוּץ לְבֵית דִּין; מִפְּנֵי שֶׁבְּתֵי דִינִין הָיוּ נִמְנָעִין מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ, שֶׁחוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לֹא תִּדְקְדֵק עַל עַצְמָהּ בַּשְּׁבוּעָה. וְאִם רָצוּ הַיְתוֹמִים לְהַדִּירָהּ — נוֹדֶרֶת לָהֶן כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, וּמַדִּירִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כָּךְ נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.

יב. מֵתָה הָאַלְמָנָה קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁבַע — אֵין יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם; שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע. וְאִם נִשָּׂאת קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁבַע — הֲרֵי זוֹ נִשְׁבַּעַת אַחַר הַנִּשּׂוּאִין, וְנוֹטֶלֶת כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה; אֲבָל אֵינָהּ נוֹדֶרֶת וְנוֹטֶלֶת, שֶׁמָּא יָפֵר לָהּ הַבַּעַל.

יג. יִחֵד לָהּ קַרְקַע בִּכְתֻבָּתָהּ — בֵּין שֶׁיִּחֵד לָהּ בְּאַרְבַּעַת הַמִּצָּרִים, בֵּין בְּמֶצֶר אֶחָד — גּוֹבָה אֶת כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנָּה בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם כָּתַב לָהּ מִטַּלְטְלִין, וְהֵן עַצְמָן קַיָּמִין — נוֹטֶלֶת אוֹתָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם נִמְכְּרוּ וְנִלְקַח בָּהֶן מִטַּלְטְלִין אֲחֵרִים, וְנוֹדַע שֶׁאֵלּוּ הַשְּׁנִיִּים מִדְּמֵי הַמִּטַּלְטְלִין הָרִאשׁוֹנִים — נוֹטֵלְתָּן בְּלֹא שְׁבוּעָה.

יד. הַפּוּגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? הוֹצִיאָה שְׁטַר כְּתֻבָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז, הַבַּעַל אוֹמֵר: נִתְקַבַּלְתִּי הַכֹּל, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַבַּלְתִּי אֶלָּא כָּךְ וָכָךְ. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ עָלֶיהָ עֵדִים בַּמִּקְצָת שֶׁנִּטְלָה, וַאֲפִלּוּ דִּקְדְּקָה עַצְמָהּ בְּחֶשְׁבּוֹן מַה שֶּׁנִּטְלָה בַּחֲצִי פְּרוּטָה — לֹא תִּטֹּל הַשְּׁאָר אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

טו. אָמַר הַבַּעַל: נִתְקַבַּלְתִּי הַכֹּל, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַבַּלְתִּי כְּלוּם, וְעֵד אֶחָד מֵעִיד עָלֶיהָ שֶׁנִּתְקַבְּלָה הַכֹּל אוֹ מִקְצָת — לֹא תִּפָּרַע כָּל הַכְּתֻבָּה אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

טז. הַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָלַךְ לוֹ — בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו אַחַר שֶׁתִּשָּׁבַע וּמַגְבִּין אוֹתָהּ כְּתֻבָּתָהּ. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם רָחוֹק, שֶׁיֵּשׁ לָהֶן טֹרַח לְהוֹדִיעוֹ; אֲבָל אִם הָיָה בְּמָקוֹם קָרוֹב לְהוֹדִיעוֹ — שׁוֹלְחִין לוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא יָבוֹא — תִּשָּׁבַע וְתִטֹּל.

יז. הַפּוֹחֶתֶת כְּתֻבָּתָהּ — נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? הוֹצִיאָה שְׁטַר כְּתֻבָּה בְּאֶלֶף זוּז, הוּא אוֹמֵר: נִתְקַבַּלְתִּי הַכֹּל, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַבַּלְתִּי כְּלוּם, וְאֵין לִי אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת זוּז; וְזֶה שֶׁכָּתַב לִי אֶלֶף, אֲמָנָה הָיְתָה בֵּינִי לְבֵינוֹ — הֲרֵי זוֹ נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. אֲבָל אִם אָמְרָה: אֵין בִּשְׁטַר כְּתֻבָּתִי אֶלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת — אֵינָהּ נִפְרַעַת בִּשְׁטָר זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי בִּטְלָה אוֹתוֹ וּכְאִלּוּ הוֹדָת שֶׁהוּא שֶׁקֶר. לְפִיכָךְ נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת וְנִפְטָר.

יח. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ: לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה — אוֹמְרִים לָהּ בֵּית דִּין: הִשָּׁבְעִי וּטְלִי; וּמָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ: תִּפָּרַע שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה — אוֹמְרִים לַבַּעַל: עֲמֹד וְתֵן לָהּ, וְאֵין אַתָּה נֶאֱמָן בְּטַעֲנָה זוֹ עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיךָ.

יט. אָמַר הַבַּעַל מֵעַצְמוֹ: תִּשָּׁבַע לִי עַל טַעֲנָתִי — אוֹמְרִין לָהּ: הִשָּׁבְעִי וּטְלִי, וְתִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ. הִתְנִית עִמּוֹ שֶׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁתְּהֵא נֶאֱמֶנֶת בְּכָל מַה שֶּׁתִּטְעַן — גּוֹבָה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה כְּלָל. אֲבָל אִם בָּאָה לִגְבּוֹת מִיּוֹרְשָׁיו — תִּשָּׁבַע וְאַחַר כָּךְ תִּטֹּל.

כ. הִתְנָת עִמּוֹ שֶׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ מִיּוֹרְשָׁיו בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁתְּהֵא נֶאֱמֶנֶת בְּכָל מַה שֶּׁתִּטְעַן עַל יוֹרְשָׁיו — הֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת מֵהֶן בְּלֹא שְׁבוּעָה. אֲבָל אִם בָּאָה לִטְרֹף מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים — לֹא תִּטְרֹף אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהֶאֱמִינָהּ הַבַּעַל; שֶׁאֵין תְּנַאי הַבַּעַל מוֹעִיל אֶלָּא עָלָיו וְעַל יוֹרְשָׁיו, אֲבָל לְהַפְסִיד מָמוֹן אֲחֵרִים אֵינוֹ מוֹעִיל.

כא. אַלְמָנָה שֶׁהָיָה שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ — נִשְׁבַּעַת וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ אַחַר מֵאָה שָׁנָה. בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית אָבִיהָ. וְאִם אֵין שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ — אֵין לָהּ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ עִקַּר כְּתֻבָּה, וַאֲפִלּוּ תָּבְעָה בְּיוֹם מִיתַת בַּעְלָהּ. וְכֵן הַגְּרוּשָׁה, אֲפִלּוּ עִקַּר כְּתֻבָּה אֵין לָהּ עַד שֶׁתּוֹצִיא שְׁטַר כְּתֻבָּה.

כב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין — הֲרֵי זוֹ גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּה אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בְּיָדָהּ שְׁטַר כְּתֻבָּה — בֵּין נִתְגָּרְשָׁה בֵּין נִתְאַלְמְנָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית אָבִיהָ, אֲבָל תּוֹסֶפֶת אֵין לָהּ בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה.

כג. וְעַד כַּמָּה תִּגְבֶּה הָאַלְמָנָה הָעִקָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה? אִם הָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ — גּוֹבָה לְעוֹלָם, וְאִם הָיְתָה בְּבֵית אָבִיהָ — עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה. וְאִם בָּאָה לִתְבַּע אַחַר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה — אֵין לָהּ כְּלוּם; שֶׁאֵלּוּ לֹא מָחֲלָה — לֹא שֶׁתְּקָה כָּל זְמַן זֶה, וַהֲרֵי אֵינָהּ עִם הַיּוֹרְשִׁים כְּדֵי שֶׁתֹּאמַר: נִכְלַמְתִּי מִלְּתָבְעָן וְהֵן עִמִּי בַּבַּיִת.

כד. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הַיּוֹרֵשׁ עַצְמוֹ מוֹלִיךְ מְזוֹנוֹתֶיהָ לְבֵית אָבִיהָ וּמְטַפֵּל בָּהּ — יֵשׁ לָהּ לִתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ וַאֲפִלּוּ אַחַר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה; מִפְּנֵי שֶׁזּוֹ שֶׁשְּׁתָקָה וְלֹא תָּבְעָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ.

כה. הִיא אוֹמֶרֶת: בְּתוּלָה נִשֵּׂאתִי וְעִקַּר כְּתֻבָּתִי מָאתַיִם, וְהַבַּעַל אוֹ יוֹרְשָׁיו אוֹמְרִים: בְּעוּלָה נִשֵּׂאת וְאֵין לָהּ אֶלָּא מֵאָה — אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁרָאוּ שֶׁעָשׂוּ לָהּ הַמִּנְהָגוֹת שֶׁנָּהֲגוּ אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר לַעֲשׂוֹתָן לִבְתוּלָה, כְּגוֹן מִינֵי שִׂמְחָה אוֹ כְּתָרִים אוֹ מַלְבּוּשׁ יָדוּעַ, אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין כָּךְ אֶלָּא לִבְתוּלָה — הֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת מָאתַיִם; וְאִם אֵין לָהּ עֵדִים בָּזֶה — הֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת מָנֶה. וְאִם הָיָה הַבַּעַל קַיָּם — יֵשׁ לָהּ לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוֹדָה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה. וְנֶאֱמָן הַקָּטָן לְהָעִיד בְּגָדְלוֹ וְלוֹמַר: זָכוּר אֲנִי כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן שֶׁנַּעֲשָׂה לְפִלּוֹנִית מִנְהַג הַבְּתוּלוֹת. וְכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ — בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

כו. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: גֵּרַשְׁתַּנִי — נֶאֱמֶנֶת, שֶׁאֵינָהּ

מְעַנֶּה פָּנֶיהָ בִּפְנֵי בַּעְלָהּ. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁהוֹצִיאָה שְׁטַר כְּתֻבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט, וְאָמְרָה לְבַעְלָהּ: גָּרַשְׁתַּנִי וְאָבַד גִּטִּי, תֵּן לִי כְּתֻבָּתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא גֵרַשְׁתִּיךְ — חַיָּב לִתֵּן לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה; אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ הַתּוֹסֶפֶת, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה שֶׁגֵּרַשָׁהּ, אוֹ שֶׁיֵּצֵא גֵּט עִם הַכְּתֻבָּה מִתַּחַת יָדָהּ.

כז. אָמַר לָהּ הַבַּעַל: כָּךְ הָיָה, גֵּרַשְׁתִּי וְנָתַתִּי לָהּ כָּל הַכְּתֻבָּה, עִקָּר וְתוֹסֶפֶת, וְכָתְבָה לִי שׁוֹבַר, וְאָבַד שׁוֹבְרִי — מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר 'לֹא גֵרַשְׁתִּי' וְלֹא יִתְחַיֵּב בַּתּוֹסֶפֶת, נֶאֱמָן. וּמַשְׁבִּיעָהּ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ, וְנוֹתֵן לָהּ אֶת הָעִקָּר, וְנִשְׁבַּע הוּא שְׁבוּעַת הֶסֵּת עַל הַתּוֹסֶפֶת.

כח. הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין בְּיָדָהּ שְׁטַר כְּתֻבָּה, אִם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ כְּתֻבָּה — גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ בַּגֵּט שֶׁבְּיָדָהּ; וְאִם דַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה — אֲפִלּוּ עִקָּר אֵין לָהּ עַד שֶׁתּוֹצִיא שְׁטַר כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְנִשְׁבָּע הַבַּעַל שְׁבוּעַת הֶסֵּת עַל טַעֲנָתָהּ, וְנִפְטָר.

כט. הוֹצִיאָה שְׁתֵּי גִטִּין וּשְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת — גּוֹבָה שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת. הוֹצִיאָה שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת וְגֵט אֶחָד — אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת. וְאֵי זוֹ מֵהֶן גּוֹבָה? אִם שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת — בִּטְלָה הָאַחֲרוֹנָה אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת אֶלָּא מִזְּמַן הָאַחֲרוֹנָה; וְאִם הָיָה בְּאַחַת מִשְּׁתֵיהֶן תּוֹסֶפֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ — גּוֹבָה בְּאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁתִּרְצֶה, וּתְבָטֵל הַשְּׁנִיָּה.

ל. הוֹצִיאָה שְׁתֵּי גִטִּין וּכְתֻבָּה אַחַת — אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת; שֶׁהַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶחֱזִירָהּ סְתָם — עַל כְּתֻבָּתָהּ הָרִאשׁוֹנָה הֶחֱזִירָהּ. הוֹצִיאָה גֵּט וּכְתֻבָּה אַחַר מִיתַת הַבַּעַל: אִם גֵּט קוֹדֵם לַכְּתֻבָּה — גּוֹבָה בְּגֵט זֶה עִקַּר כְּתֻבָּה, אִם אֵין דַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, וְגוֹבָה כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בִּכְתֻבָּתָהּ זוֹ, שֶׁהֲרֵי זָכְתָה בָּהּ בְּמִיתָתוֹ; וְאִם כְּתֻבָּה קָדְמָה אֶת הַגֵּט — אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת, שֶׁעַל כְּתֻבָּתָהּ הָרִאשׁוֹנָה הֶחֱזִירָהּ.

לא. הָאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר 'מֵת בַּעְלִי' כְּדֵי שֶׁתִּנָּשֵׂא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין. וּמִתְּנָאֵי הַכְּתֻבָּה — שֶׁאִם תִּנָּשֵׂא לְאַחַר אַחַר מוֹתוֹ, תִּטֹּל כָּל מַה שֶּׁכָּתַב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכָךְ, אִם בָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי, הַתִּירוּנִי לְהִנָּשֵׂא, וְלֹא הִזְכִּירָה שֵׁם כְּתֻבָּה בָּעוֹלָם — מַתִּירִין אוֹתָהּ לְהִנָּשֵׂא, וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ. בָּאָה וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי, תְּנוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי — אֵין מַתִּירִין אוֹתָהּ; שֶׁעַל עִסְקֵי הַכְּתֻבָּה בָּאָה, וַהֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא מֵת, וְאֵין דַּעְתָּהּ לְהִנָּשֵׂא, אֶלָּא לִטֹּל כְּתֻבָּה מֵחַיִּים בִּלְבַד. בָּאָה וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי, הַתִּירוּנִי לְהִנָּשֵׂא וּתְנוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי — מַתִּירִין אוֹתָהּ לְהִנָּשֵׂא וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר דִּבְרֶיהָ עַל עִסְקֵי הַנִּשּׂוּאִין בָּאָה; אֲבָל אִם בָּאָה וְאָמְרָה: תְּנוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי וְהַתִּירוּנִי לְהִנָּשֵׂא — מַתִּירִין אוֹתָהּ, וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּה. וְאִם תָּפְשָׂה — אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ.

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר

א. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי נָשִׁים רַבּוֹת וָמֵת — כָּל שֶׁנִּשְׂאַת בַּתְּחִלָּה[1] קוֹדֶמֶת לִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ. וְאֵין אַחַת מֵהֶן נוֹטֶלֶת אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה[2]. וְאֵין לָאַחֲרוֹנָה אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיְּרָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְגַם הִיא[3] נִשְׁבַּעַת[4] וְנוֹטֶלֶת הַשְּׁאָר. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו שְׁטַר חוֹב: אִם הָיָה הַחוֹב קוֹדֵם — גּוֹבָה בַּעַל חוֹב תְּחִלָּה; וְאִם הִכְּתֻבָּה קָדְמָה[5] — גּוֹבָה הָאִשָּׁה בַּתְּחִלָּה[6], וְהַנִּשְׁאָר לְבַעַל חוֹב.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיְתָה הַקַּרְקַע שֶׁבָּאוּ לִגְבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשִׁעַת נִשּׂוּאִים וּבְשָׁעָה שֶׁלָּוָה הוּא; שֶׁהַדִּין נוֹתֵן, שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר תְּחִלָּה זָכָה תְּחִלָּה. אֲבָל אִם נָשָׂא נָשִׁים זוֹ אַחַר זוֹ וְלָוָה, בֵּין קֹדֶם נִשּׂוּאִין בֵּין אַחַר נִשּׂוּאִין, וְאַחַר שֶׁנָּשָׂא וְלָוָה קָנָה קַרְקַע — כֻּלָּן חוֹלְקִין כְּאֶחָד; שֶׁשִּׁעְבּוּד כֻּלָּן כְּאֶחָד בָּא, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁקָּנָה הָיָה מְשֻׁעְבָּד לַכֹּל[7], וְאֵין כָּאן דִּין קְדִימָה[8].

ג. וְכֵן אִם הָיָה זְמַן הַכְּתֻבּוֹת וְהַשְּׁטָרוֹת כֻּלָּן יוֹם אֶחָד אוֹ שָׁעָה אַחַת, בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין שָׁעוֹת[9] — חוֹלְקִין כְּאֶחָד, שֶׁאֵין שֵׁם קוֹדֵם. וּלְעוֹלָם, כָּל שֶׁקָּדַם וְזָכָה בִּמְטַלְטְלִין כְּדֵי חוֹבוֹ אוֹ כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ — אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שֶׁאֵין דִּין קְדִימָה בְּמִטַּלְטְלִין[10].

ד. מִי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָלָיו שְׁטַר חוֹב, וּבָא בַּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה לִגְבּוֹת, וְהָיוּ לוֹ מָעוֹת וְקַרְקַע כְּדֵי הַחוֹב וְהַכְּתֻבָּה — בַּעַל חוֹב נוֹטֵל מָעוֹת[11], וְהָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַקַּרְקַע[12]. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא קַרְקַע שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי לִגְבּוֹת שְׁנֵיהֶם, וְלֹא הָיָה בָּהּ דִּין קְדִימָה[13] — נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְבַעַל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) שזמן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. 2) אף באופן שאין יתומים שישביעון, בכל זאת נשבעת הראשונה לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמא לא יישאר למאוחרת ממה לגבות כתובתה. 3) האחרונה. 4) כי שמא תימצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גזלה, וסוף שיבואו הבעלים ויטלוה ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהרי בעל חוב מאוחר שקדם מוציאים מידו - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה שדה זו ולא תשים עין על השדה לעובדה ולשמרה כראוי ותיפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה. 5) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לווה. 6) כי שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב. 7) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה לשניהם כאחד. 8) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם, אבל אם אינם מספיקים - המלווה קודם לאשה, והיא נדחית לגמרי. 9) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. 10) שאין המטלטלין משועבדים לבעל חוב כי אילו נשתעבדו, אין לך אדם שיקנה מטלטלים מחבירו שמא יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין להם קול, שידעו הלקוחות להיזהר בקנייתם. 11) שהרי הלווה לו מעות. 12) שהרי לא נתנה לו כלום, וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. 13) כגון שהיה זמן הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולווה ואחרי

חוֹב. וְאִם נִשְׁאַר לָאִשָּׁה כְּלוּם — תִּטֹּל, וְאִם לַאו — תִּדְחֶה מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב. שֶׁהֲרֵי בַּעַל חוֹב הִפְסִיד וְהוֹצִיא מְעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חָסְרָה דָבָר; שֶׁיּוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא, אִשָּׁה רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא.

ה. וְכֵן מִי שֶׁמֵּת[14] וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב וְקַרְקַע שֶׁאֵין בָּהּ דֵּין קְדִימָה — הָאִשָּׁה נִדְחֵית מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב, וְהוּא גוֹבֶה חוֹבוֹ תְּחִלָּה.

ו. וְכֵיצַד? שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁתִּגְבֶּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הַמְּטַלְטְלִין[15], וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין דִּין קְדִימָה בְּמְטַלְטְלִין, אִם לֹא הִנִּיחַ מְטַלְטְלִין כְּדֵי לִתֵּן לִשְׁנֵיהֶם — נוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב כָּל חוֹבוֹ תְּחִלָּה[16]; וְאִם נִשְׁאַר לָאִשָּׁה מַה שֶּׁתִּטֹּל בִּכְתֻבָּתָהּ — תִּטֹּל, וְאִם לַאו — תִּדְחֶה[17].

ז. הָיוּ כְּתוּבִין בִּכְתֻבָּתָהּ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, וְטָעֲנָה שֶׁאָבְדוּ אוֹ שֶׁלְּקָחָם הַבַּעַל[18] — הֲרֵי הִיא בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁלָּהּ כִּשְׁאָר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וְנִשְׁבַּעַת שֶׁלֹּא לָקְחָה אוֹתָן וְלֹא נָתְנָה וְלֹא מָחֲלָה, וְחוֹלֶקֶת עִם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת[19].

ח. מִי שֶׁמֵּת אוֹ גֵרַשׁ, וְיֵשׁ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת, וְאֵין שָׁם דִּין קְדִימָה[20], וְאֵין לוֹ כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת — כֵּיצַד הֵן חוֹלְקוֹת? רוֹאִים: אִם כְּשֶׁיֵּחָלֵק הַמָּמוֹן עַל מִנְיַן הַנָּשִׁים, יַגִּיעַ לַפָּחוּתָה שֶׁבָּהֶן[21] כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ אוֹ פָּחוֹת — חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה[22]; וְאִם הָיָה הַמָּמוֹן יוֹתֵר עַל זֶה — חוֹלְקִים מִמֶּנּוּ כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַפָּחוּתָה שֶׁבָּהֶן כִּשְׁעוּר כְּתֻבָּתָהּ, וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת אֶת הַמּוֹתָר בֵּין הַנּוֹתָרוֹת עַל דֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן. כֵּיצַד? מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי אַרְבַּע נָשִׁים, כְּתֻבָּתָהּ שֶׁל רִאשׁוֹנָה אַרְבַּע מֵאוֹת, וְשֶׁל שְׁנִיָּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְשֶׁל שְׁלִישִׁית מָאתַיִם, וְשֶׁל רְבִיעִית מֵאָה, נִמְצָא הַכֹּל אֶלֶף, וְגֵרַשׁ כֻּלָּן אוֹ מֵת: אִם הִנִּיחַ אַרְבַּע מֵאוֹת אוֹ פָּחוֹת — חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה, וְכָל אַחַת נוֹטֶלֶת מֵאָה אוֹ פָּחוֹת[23]. הִנִּיחַ שְׁמוֹנָה מֵאוֹת — אִם תְּחַלֵּק בֵּין כֻּלָּן בְּשָׁוֶה, נִמְצֵאת הָרְבִיעִית נוֹטֶלֶת מָאתַיִם, וַהֲרֵי אֵין בִּכְתֻבָּתָהּ אֶלָּא מֵאָה. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשִׂין? לוֹקְחִין אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז וְחוֹלְקִין אוֹתָן בֵּינֵיהֶן בְּשָׁוֶה מֵאָה מֵאָה[24], נִמְצֵאת הָרְבִיעִית נָטְלָה כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ וְהָלְכָה לָהּ. נִשְׁאַר כָּאן אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז וְשָׁלֹשׁ נָשִׁים, שֶׁבְּיַד כָּל אַחַת מִשְּׁלָשְׁתָּן מֵאָה זוּז. אִם תְּחַלֵּק הָאַרְבַּע מֵאוֹת בֵּין שְׁלָשְׁתָּן בְּשָׁוֶה, נִמְצָא הַשְּׁלִישִׁית נוֹטֶלֶת מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ וּשְׁלִישׁ, וַהֲרֵי אֵין בִּכְתֻבָּתָהּ אֶלָּא מָאתַיִם. לְפִיכָךְ לוֹקְחִין מֵאַרְבַּע הַמֵּאוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְחוֹלְקִין בֵּין שְׁלָשְׁתָּן בְּשָׁוֶה, שֶׁנִּמְצֵאת הַשְּׁלִישִׁית שֶׁנָּטְלָה מָאתַיִם שֶׁלָּהּ[25] וְהָלְכָה לָהּ. נִשְׁאַר כָּאן מֵאָה וּשְׁתֵּי נָשִׁים. חוֹלְקִין אֶת הַמֵּאָה בְּשָׁוֶה בֵּין רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה. נִמְצָא בְּיַד הָרִאשׁוֹנָה מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים, וְכֵן בְּיַד הַשְּׁנִיָּה, וְנִמְצָא בְּיַד הַשְּׁלִישִׁית מָאתַיִם, וּבְיַד הָרְבִיעִית מֵאָה. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ חוֹלְקוֹת לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה.

ט. הֶעָרֵב לְאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ[26] — אַף-עַל-פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ[27], אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם; שֶׁמִּצְוָה עָשָׂה[28], וַהֲרֵי לֹא חָסְרָה כְּלוּם[29]. וְאִם עָרֵב שֶׁל כְּתֻבַּת בְּנוֹ הוּא, וְקָנוּ מִיָּדוֹ — חַיָּב לְשַׁלֵּם; שֶׁהָאָב בִּגְלַל בְּנוֹ מְשַׁעְבֵּד עַצְמוֹ וְגוֹמֵר וּמַקְנֶה[30]. וְקַבְּלָן שֶׁל כְּתֻבָּה — חַיָּב לְשַׁלֵּם, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ. וְאֵי זֶה הוּא קַבְּלָן? זֶה שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: הִנָּשְׂאִי לָזֶה, וַאֲנִי נוֹתֵן[31] כְּתֻבָּה זוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵינִי עָרֵב כְּתֻבָּה זוֹ, אֲנִי פּוֹרֵעַ כְּתֻבָּה זוֹ, אֲנִי חַיָּב בָּהּ, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָבִיו. הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ — יַדִּירֶנָּה הֲנָאָה[32] וְאַחַר כָּךְ תִּפָּרַע כְּתֻבָּתָהּ מִן הַקַּבְּלָן אוֹ מֵאָבִיו, אִם הָיָה עָרֵב; שֶׁמָּא יַחֲזִירֶנָּה, וְנִמְצְאוּ עוֹשִׂין קְנוּנְיָא[33] עַל נְכָסָיו שֶׁל זֶה.

י. וְכֵן הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו[34] וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ — יַדִּירֶנָּה הֲנָאָה וְאַחַר כָּךְ תִּפָּרַע מִן הַפּוֹדֶה מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ[35]; שֶׁמָּא יַעֲשׂוּ קְנוּנְיָא עַל הַהֶקְדֵּשׁ. אֲבָל הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָאָה לִטְרוֹף מִן הַלָּקוֹחוֹת — אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַדִּירָהּ, אֶלָּא נִשְׁבַּעַת וְטוֹרֶפֶת. וְאִם רָצְתָה, תַּחֲזֹר לְבַעְלָהּ. שֶׁכְּבָר יָדְעוּ הַלָּקוֹחוֹת שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה, וְהֵם הִפְסִידוּ עַל עַצְמָם שֶׁלָּקְחוּ נְכָסִים שֶׁתַּחַת שִׁעְבּוּדָהּ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כן קנה קרקע. 14) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לווין, הואיל ומיתה אינה שכיחה, ולא יעלה המלווה על דעתו שמא ימות הלווה ואשתו תחלוק עימו בנכסים - משמיענו רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל. 15) של היתומים. 16) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו. 17) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובתה "אחריות כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה. ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה. 18) לעצמו. 19) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה. 20) כי נישאו כולן ביום אחד וזמן כתובותיהן שווה. או שלא נשארו אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה. 21) בעלת הכתובה הפחותה. 22) שכל הכסף משועבד לבעלת המאה כדרך שמשועבד לשאר חברותיה. 23) אם הניח פחות מארבע מאות זוז. 24) שלזכות כל אחת משלושתן מגיע סכום של לא פחות ממאה זוז. 25) יחד עם המאה שלקחה בחלוקה הראשונה. 26) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". 27) קבלו קניין על התחייבותו. 28) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוין לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. 29) שלא הוציאה משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא חייב כשאר ערב. 30) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבותו. 31) לא "ואני ערב" אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה שירצה ייפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב תחילה, אלא כשתבע את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, שקבלנות, משמעותה שהמלווה עשה שליחותו של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה, . 32) על דעת רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. 33) הערמה, שלא התכוונה להתגרש אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן. אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזירנה עולמית. 34) לתיקון בדק הבית. 35) אין היא גובה מההקדש עצמו שהלכה היא "הקדש מפקיע השעבוד שקדם, אלא כאשר ימכור גזבר ההקדש קרקע זו ותצא לחולין יש לאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד

יא. הַבַּעַל שֶׁמָּכַר נְכָסָיו[36], וְאַחַר כָּךְ כָּתְבָה אִשְׁתּוֹ לַלּוֹקֵחַ: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְהִסְכִּימָה לְמַעֲשָׂיו[37] — אַף-עַל-פִּי שֶׁקָּנוּ מִמֶּנָּה[38], הֲרֵי זוֹ טוֹרֶפֶת[39]; שֶׁלֹּא כָּתְבָה לוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בֵּינָהּ לְבֵין בַּעְלָהּ קְטָטָה, וְיֵשׁ לָהּ לוֹמַר: נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי[40]. אֲבָל אִם קָנוּ מִיַּד הָאִשָּׁה תְּחִלָּה שֶׁאֵין לָהּ שִׁעְבּוּד עַל מָקוֹם זֶה, וְאַחַר כָּךְ מָכַר אוֹתוֹ הַבַּעַל — אֵינָהּ טוֹרֶפֶת אוֹתוֹ[41]. וְכֵן אִם מָכַר הַבַּעַל, וְאָמַר לְאִשְׁתּוֹ לִכְתֹּב לַלּוֹקֵחַ: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְלֹא כָּתְבָה וְלֹא הִסְכִּימָה לְמַעֲשָׂיו, וְנִפְסַד הַמֶּכֶר[42], וְחָזַר הַבַּעַל וּמָכַר לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין אוֹתָהּ שָׂדֶה בֵּין שָׂדֶה אַחֶרֶת, וְאַחַר שֶׁמָּכַר הַבַּעַל הִסְכִּימָה לְמַעֲשָׂיו, וְקָנוּ מִיָּדָהּ שֶׁאֵין לָהּ שִׁעְבּוּד עַל שָׂדֶה זוֹ — אֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְרֹף; שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר 'נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי', שֶׁהֲרֵי בָּרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁלֹּא רָצְתָה, לֹא הָלְכָה בִּרְצוֹן בַּעְלָהּ[43].

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים[44], וּמָכַר אֶת שָׂדֵהוּ, וְקָנוּ מִיַּד הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין לָהּ שִׁעְבּוּד עַל שָׂדֶה זוֹ וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת אוֹתוֹ מִן הַלּוֹקֵחַ, וְהָיָה הַקָּנְיָן הַמּוֹעִיל[45] שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְעֹן בּוֹ 'נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי', וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבַּעַל אוֹ גֵּרַשׁ שְׁתֵּיהֶן — הַשֵּׁנִיָּה מוֹצִיאָה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנוּ מִיָּדָהּ לַלּוֹקֵחַ, וְהָרִאשׁוֹנָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַשֵּׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָדְמָה, וְלֹא הֵסִירָה שִׁעְבּוּדָהּ אֶלָּא מֵעַל הַלּוֹקֵחַ. וּכְשֶׁתַּחֲזֹר הַשָּׂדֶה לָרִאשׁוֹנָה, חוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וּמוֹצִיאָהּ מִיָּדָהּ, שֶׁהֲרֵי קָנוּ לוֹ. וְחוֹזְרוֹת חֲלִילָה[46], עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

יג. אַלְמָנָה, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִן הָאֵרוּסִין, נִשְׁבַּעַת[47] וּמוֹכֶרֶת מִקַּרְקַע. בַּעְלָהּ וְנִפְרַעַת כְּתֻבָּתָהּ בֵּין בְּבֵית דִּין מֵמְחִין בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁאֵינָן מֵמְחִין[48]. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ הַשְּׁלֹשָׁה הָאֲנָשִׁים נֶאֱמָנִין וְיוֹדְעִין בְּשׁוּמַת הַקַּרְקַע. וְאַחֲרָיוּת הַמֶּכֶר עַל נִכְסֵי יְתוֹמִים[49]. אֲבָל הַגְּרוּשָׁה לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין מֵמְחִין[50]. וְכָל הַמּוֹכֶרֶת בְּבֵית דִּין — לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּהַכְרָזָה[51]. וּבְהִלְכוֹת הַלְוָאָה[52] יִתְבָּאֵר מִשְׁפַּט מְכִירַת בֵּית דִּין הֵיאַךְ הִיא. אֲבָל הַמּוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין — אֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה[53]. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה שֶׁהֵם נֶאֱמָנִים וְיוֹדְעִים בְּשׁוּמָא.

יד. אַלְמָנָה שֶׁמָּכְרָה קַרְקַע בִּכְתֻבָּתָהּ[54] בֵּינָהּ לְבֵין עַצְמָהּ[55], אִם מָכְרָה שָׁוֶה בִּשְׁוֶה[56] — מִכְרָהּ קַיָּם, וְנִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת אַלְמָנָה אַחַר שֶׁמָּכְרָה. וְהוּא, שֶׁמָּכְרָה לְאַחֵר; אֲבָל אִם שָׁמָה לְעַצְמָהּ[57] — לֹא עָשְׂתָה כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ הִכְרִיזָה[58].

טו. הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וּמָכְרָה שָׁוֶה מֵאָה בְּמָאתַיִם, אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמֵאָה — נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ וְאֵין לָהּ כְּלוּם[59], וּבִלְבַד שֶׁתִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת אַלְמָנָה. הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה, וּמָכְרָה שָׁוֶה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה — מִכְרָהּ בָּטֵל[60], וַאֲפִלּוּ אָמְרָה: אֲנִי אַחֲזִיר אֶת הַדִּינָר לַיּוֹרְשִׁים.

טז. הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וּמָכְרָה לָזֶה בְּמָנֶה וְלָזֶה בְּמָנֶה שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, וְלָאַחֲרוֹן שָׁוֶה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה — שֶׁל אַחֲרוֹן בָּטֵל, וְשֶׁל כֻּלָּם קַיָּם[61].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

36) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכול תחת שעבוד הכתובה". 37) למעשה המכירה. 38) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. 39) לכשתתגרש או תתאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים בני חורין הרי זו גובה כתובתה מהנכסים המכורים. 40) אבל עד בוא שעת גבייתה המכירה קיימת. ויש נכסים שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה, קרקע שהכניס לה (בכתובה) שום משלו, קרקע שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא אומרת: נחת רוח עשיתי לבעלי". 41) שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי קנו מידה קודם שבעלה מכר. 42) נתבטל המכר בגלל סרובה לכתוב. 43) ואין אומרים הואיל ונפסד המכר בראשונה, וודאי התקוטט עימה בעלה על כך והוכרחה להודות לו במכירתו השנייה, והרי זו אנוסה, אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת. 44) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. 45) כגון שקנו ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל. 46) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה - מגזרת חול (משורש זה "מחול") ועניינו היקף וסיבוב. 47) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. 48) שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. 49) אם נמצאת השדה גזולה וטרפה הנגזל מהלוקח, חוזר הלוקח על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים. 50) כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין. 51) שמכריזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. 52) פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומוכר בהכרזה". 53) כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה. 54) לצורך גביית כתובתה. 55) שלא נכחו אפילו שלושה הדיוטות האמורים בהלכה הקודמת. 56) שלא טעתה במכירה. 57) לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. 58) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה. והטעם, מפרש הרשב"א, כי לא נעשתה אלא שליח למכור לאחרים, וכל שליח שנתמנה למכור לאחרים אינו יכול לזכות ולקנות באותו מכר, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות זו לרשות אחרת, ולגבי השליח אין כאן הוצאה מרשות, כי הוא עומד במקום הבעלים, ו"אין אדם מקנה לעצמו". 59) כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתיים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והריווח שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומד, זה בפחות וזה ביוקר. 60) שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה. 61) ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה.

יז. יֵשׁ[62] לְאִשָּׁה לִמְכֹּר כְּתֻבָּתָהּ[63] אוֹ לִתְּנָהּ בְּמַתָּנָה. אִם מֵת הַבַּעַל אוֹ גֵּרְשָׁהּ — יָבוֹא הַלָּה וְיִטֹּל[64]; וְאִם מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ[65] אוֹ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁבְּעָה[66] — אֵין לוֹ כְּלוּם[67].

יח. הֲרֵי שֶׁמָּכְרָה מִקְצָת כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מִשְּׁכְּנָה מִקְצָת כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ נָתְנָה לְאַחֵר מִקְצָת כְּתֻבָּתָהּ — מוֹכֶרֶת מִקַּרְקַע בַּעְלָהּ[68] וְתִגְבֶּה הַשְּׁאָר בֵּין בְּבֵית דִּין מֻמְחִין בֵּין בִּשְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִים. וּמוֹכֶרֶת לִכְתֻבָּתָהּ אֲפִלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בֵּין בְּבֵית דִּין בֵּין בִּשְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִים וְיוֹדְעִים שׁוּמַת הַקַּרְקַע.

יט. הַמּוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ[69], בֵּין לַאֲחֵרִים בֵּין לְבַעְלָהּ[70], לֹא אִבְּדָה שְׁאָר תְּנָאֵי כְּתֻבָּה[71]. וְאִם הָיָה לָהּ בֵּן זָכָר — יוֹרֵשׁ כְּנֶגֶד הַכְּתֻבָּה הַזֹּאת שֶׁנִּמְכְּרָה מִנִּכְסֵי אָבִיו[72] יוֹתֵר עַל חֶלְקוֹ, כְּדִין תְּנָאֵי זֶה[73]. אֲבָל הַמּוֹחֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ — אִבְּדָה כָּל תְּנָאֵי כְּתֻבָּתָהּ, וַאֲפִלּוּ מְזוֹנוֹת אֵין לָהּ עָלָיו[74]. וּמוֹחֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ אֵינָהּ צְרִיכָה קִנְיָן[75] וְלֹא עֵדִים[76]; כִּשְׁאָר כָּל הַמּוֹחֲלִים, שֶׁאֵינָן צְרִיכִין לֹא עֵדִים וְלֹא קִנְיָן, אֶלָּא בִּדְבָרִים בִּלְבַד[77]. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ דְבָרִים שֶׁהַדַּעַת סוֹמֶכֶת עֲלֵיהֶן[78], וְלֹא יִהְיוּ דִּבְרֵי שְׂחוֹק וְהִתּוּל אוֹ דִּבְרֵי תֵּמַהּ[79], אֶלָּא בְּדַעַת נְכוֹנָה.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

א. אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי יוֹרְשִׁין כָּל זְמַן אַלְמְנוּתָהּ עַד שֶׁתִּטֹּל כְּתֻבָּתָהּ. וּמִשֶּׁתִּתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית דִּין, אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְכֵן אִם מָכְרָה כְּתֻבָּתָהּ כֻּלָּהּ, אוֹ מִשְּׁכְּנָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ עָשְׂתָה כְּתֻבָּתָהּ אַפּוֹתִיקִי לְאַחֵר, וְהוּא שֶׁתֹּאמַר לוֹ: פֹּה תִּגְבֶּה חוֹבְךָ — בֵּין שֶׁעָשְׂתָה דְּבָרִים אֵלּוּ בְּבֵית דִּין מֻמְחִין בֵּין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, בֵּין שֶׁעָשְׂתָה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ בֵּין שֶׁעָשְׂתָה לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים. אֲבָל אִם מָכְרָה מִקְצָתָהּ — יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת. וּמִשֶּׁתִּתְאָרֵס הָאַלְמָנָה אִבְּדָה מְזוֹנוֹתֶיהָ.

ב. כְּשֵׁם שֶׁנִּזּוֹנֶת אַחַר מוֹתוֹ מִנְּכָסָיו, כָּךְ נוֹתְנִין לָהּ כְּסוּת וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ, וּמָדוֹר (אוֹ יוֹשֶׁבֶת בַּמָּדוֹר) שֶׁהָיְתָה בּוֹ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בַּכָּרִים וּכְסָתוֹת בָּעֲבָדִים וּבַשְּׁפָחוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְּשָׁה בָהֶן בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ. נָפַל הַמָּדוֹר — אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיָּבִין לִבְנוֹתוֹ. וְאִם אָמְרָה: הַנִּיחוּ לִי וַאֲנִי אֶבְנֶנּוּ מִשֶּׁלִּי — אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ. וְכֵן לֹא תְּחַזֵּק בִּדְקוֹ וְלֹא תִּטְחָה אוֹתוֹ, אֶלָּא תֵּשֵׁב בּוֹ כְּמָה שֶׁהוּא אוֹ תֵּצֵא. וְיוֹרְשִׁין שֶׁמָּכְרוּ מְדוֹר אַלְמָנָה — לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְּלוּם.

ג. נָפַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לְבַעְלָהּ בַּיִת אֶלָּא בְּשָׂכָר — נוֹתְנִין לָהּ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדָהּ. וְכֵן מְזוֹנוֹתֶיהָ וּכְסוּתָהּ — לְפִי כְּבוֹדָהּ. וְאִם הָיָה כְּבוֹד הַבַּעַל גָּדוֹל מִכְּבוֹדָהּ — נוֹתְנִין לָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ; מִפְּנֵי שֶׁעוֹלָה עִמּוֹ, וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה.

ד. בִּרְכַּת הַבַּיִת מֻרֶבָּה. כֵּיצַד? חֲמִשָּׁה שֶׁהָיָה מְזוֹנוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶן קַב בְּשֶׁיֹּאכַל לְבַדּוֹ, אִם הָיוּ חֲמִשְׁתָּן בְּבַיִת אֶחָד וְאוֹכְלִין בְּעֵרוּב — מַסְפִּיק לָהֶן אַרְבַּע קַבִּין. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר צָרְכֵי הַבַּיִת. לְפִיכָךְ, אַלְמָנָה שֶׁאָמְרָה: אֵינֶנִּי זָזָה מִבַּיִת אָבִי, פִּסְקוּ לִי מְזוֹנוֹת וּתְנוּ לִי שָׁם — יְכוֹלִין הַיּוֹרְשִׁין לוֹמַר לָהּ: אִם אַתְּ אֶצְלֵנוּ — יֵשׁ לָךְ מְזוֹנוֹת, וְאִם לַאו — אֵין אָנוּ נוֹתְנִים לָךְ אֶלָּא כְּפִי בִּרְכַּת הַבַּיִת. וְאִם הָיְתָה טוֹעֶנֶת: מִפְּנֵי שֶׁהִיא יַלְדָּה וְהֵם יְלָדִים — נוֹתְנִין לָהּ מְזוֹנוֹת הַמַּסְפִּיקִין לָהּ לְבַדָּהּ וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. וּמוֹתַר מְזוֹנוֹת הָאַלְמָנָה וּמוֹתַר הַכְּסוּת — לַיּוֹרְשִׁין.

ה. אַלְמָנָה שֶׁחָלְתָה: אִם צְרִיכָה לִרְפוּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָה — הֲרֵי זוֹ כְּמְזוֹנוֹת וְיוֹרְשִׁין חַיָּבִין בָּהּ; וְאִם הִיא צְרִיכָה רְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קִצְבָה — הֲרֵי זוֹ מִתְרַפְּאָה מִכְּתֻבָּתָהּ. נִשְׁבֵּית — אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיָּבִין לִפְדּוֹתָהּ. אֲפִלּוּ הָיְתָה יְבָמָה, וַאֲפִלּוּ נִשְׁבֵּית בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ וּמֵת וְהִיא בַּשִּׁבְיָה — אֵין חַיָּבִין לִפְדּוֹתָהּ מִנִּכְסָיו; אֶלָּא נִפְדֵּית מִשֶּׁל עַצְמָהּ, אוֹ תִּטֹּל כְּתֻבָּתָהּ וְתִפְדֶּה עַצְמָהּ.

ו. מֵתָה הָאַלְמָנָה — יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ. וְאִם נִשְׁבְּעָה שְׁבוּעַת אַלְמָנָה וְאַחַר כָּךְ מֵתָה — יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ וְהֵן חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ, אֲבָל לֹא יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל. מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאַלְמָנָה — לַיּוֹרְשִׁין. וְיוֹרֵשׁ שֶׁאָמַר לְאַלְמָנָה: טְלִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל הִיא שֶׁרָצְתָה בָּזֶה — שׁוֹמְעִין לָהּ.

62) יכולה, רשאית. 63) העיקר והתוספת. 64) הלוקח יטול את הראוי להינתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. 65) לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. 66) שאין לה כלום עד שתישבע, ואין אדם מוריש שבועה ליורשיו. 67) והפסיד מעותיו. ולפיכך נותן הלוקח בעד מכר זה דבר מועט. 68) מוכרת קרקע לגבוי כתובתה. 69) כלומר כל כתובתה. 70) שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. 71) כגון רפואתה ופדיונה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. 72) כשימות. 73) "שיהיו הבנים הזכרים יורשים כתובת אמם ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושה עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". 74) ונראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניזונת ממנו. 75) קבלת קניין הדרושה במכירה או במתנה. 76) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה, "כי לא הצריכה התורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר". 77) "יש דברים הרבה שאינם צריכים קניין ואין לקניין טעם בהם, כגון המשחרר את עבדו והמגרש את אשתו . . . או המוחל לחברו חוב או פיקדון שש לו בידו . . . נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים . . . קניין זה אינו מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא שגמר בליבו ואחרי כן אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר כלל". 78) ואין המוחלת יכולה לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי שמחלתי לו כתובתי", שהרי כל הנשים יש להן כתובה ואין כאן איבה אם לא תמחול לו, ואדרבה היא יכולה לומר לו: "עיניך נתת בגירושין שאתה מבקש ממני שאמחול לך כתובתי". 79) ש"יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן", שאם אמר "הן" בלשון תמיהה, הרי זה לאו.

ז. וְכָל מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, אַלְמָנָה עוֹשָׂה לַיְתוֹמִים, חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס וְהַצָּעַת הַמִּטָּה וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו.

ח. מְצִיאַת הָאַלְמָנָה וּפֵרוֹת נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לַבַּעַל — לְעַצְמָהּ, וְאֵין לַיּוֹרֵשׁ בָּהֶם כְּלוּם.

ט. וְהַנְּכָסִים עַצְמָם שֶׁהֵם נְדוּנְיָתָהּ — נוֹטֶלֶת אוֹתָן בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאֵין לַיּוֹרְשִׁים בָּהֶם דִּין לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹתִירוּ בְּחַיֵּי הַבַּעַל וְהָיוּ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהַמּוֹתָר לַבַּעַל. וְאִם מֵתָה הָאַלְמָנָה בְּלֹא שְׁבוּעָה — יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁים נְדוּנְיָתָהּ, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל. וְאִם הָיָה בָּהֶן מוֹתָר — הַמּוֹתָר לְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל.

י. אַלְמָנָה שֶׁתָּפְסָה מִטַּלְטְלִין כְּדֵי שֶׁתִּזּוֹן מֵהֶן — בֵּין שֶׁתָּפְסָה מֵחַיִּים בֵּין שֶׁתָּפְסָה אַחַר מוֹתוֹ, אֲפִלּוּ תָּפְסָה כִּכַּר זָהָב — אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ; אֶלָּא כּוֹתְבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מַה שֶׁתָּפְסָה, וּפוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמְחַשְּׁבִין עִמָּהּ, וְהִיא נִזּוֹנֶת מִמַּה שֶׁבִּיָּדָהּ עַד שֶׁתָּמוּת אוֹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְיִקְחוּ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הַשְּׁאָר.

יא. וְכֵן אִם תָּפְסָה מִטַּלְטְלִין בִּכְתֻבָּתָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּמֵת — גּוֹבָה מֵהֶן; אֲבָל אִם תָּפְסָה אַחַר מוֹתוֹ לִכְתֻבָּתָהּ — אֵינָהּ גּוֹבָה מֵהֶן, אַף-עַל-גַּב שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁתִּגְבֶּה הַכְּתֻבָּה וּתְנָאֵי הַכְּתֻבָּה מִן הַמִּטַּלְטְלִין. לְפִיכָךְ תִּזּוֹן הָאַלְמָנָה מִן הַמִּטַּלְטְלִין אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא תָּפְסָה.

יב. וְאִם הִנִּיחַ בַּעְלָהּ מִטַּלְטְלִין וְלֹא תָּפְסָה אוֹתָן — הַיּוֹרְשִׁין נוֹטְלִין אוֹתָן וְהֵן מַעֲלִין לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן וְלוֹמַר: יִהְיוּ הַמִּטַּלְטְלִין מֻנָּחִין בְּבֵית דִּין עַד שֶׁאִזּוֹן מֵהֶן, שֶׁמָּא יֹאבְדוּ וְלֹא יִהְיוּ לִי מְזוֹנוֹת. וַאֲפִלּוּ הִתְנָתָה עָלָיו בְּפֵרוּשׁ שֶׁתִּזּוֹן מִן הַמִּטַּלְטְלִין — אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. וְכָזֶה דָּנִין תָּמִיד בְּכָל בָּתֵּי דִּינִין.

יג. אֲבָל אִם הִנִּיחַ קַרְקַע — יְכוֹלָה הִיא לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יִמְכְּרוּ. וְאִם מָכְרוּ — אֵינָהּ מוֹצִיאָה מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת; שֶׁאֵין הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת אֶלָּא מִנְּכָסִים בְּנֵי חֹרִין.

יד. הִנִּיחַ נָשִׁים רַבּוֹת, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּשְׂאָן זוֹ אַחַר זוֹ — נִזּוֹנוֹת בְּשָׁוֶה, שֶׁאֵין דִּין קְדִימָה בְּמִטַּלְטְלִין.

טו. אַלְמָנָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי יָבָם, בִּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים — נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל בַּעַל. וְאִם הֵכִּר הָעֻבָּר, וְכֵן אִם הִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת — נִזּוֹנֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתֵּלֵד. יָלְדָה בֵּן שֶׁל קַיְּמָא — נִזּוֹנֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל יְמֵי אַלְמְנוּתָהּ, כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים. לֹא נִמְצֵאת מְעֻבֶּרֶת אַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, אוֹ שֶׁהִפִּילָה — אֵינָהּ נִזּוֹנֶת לֹא מִשֶּׁל בַּעַל וְלֹא מִשֶּׁל יָבָם, אֶלָּא תּוֹבַעַת יְבָמָהּ לִכְנֹס אוֹ לַחֲלֹץ.

טז. תָּבְעָה יְבָמָהּ לִכְנֹס אוֹ לַחֲלֹץ, וְעָמַד בְּבֵית דִּין, וּבָרַח אוֹ שֶׁחָלָה, אוֹ שֶׁהָיָה הַיָּבָם בִּמְדִינַת הַיָּם — הֲרֵי זוֹ נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל יָבָם בְּלֹא שְׁבוּעָה כְּלָל.

יז. נָפְלָה לִפְנֵי יָבָם קָטָן — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁיִּגְדַּל וְיִהְיֶה כִּשְׁאָר הַיְּבָמִין.

יח. מִי שֶׁיִּחֵד קַרְקַע לְאִשְׁתּוֹ בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ בִּשְׁעַת מִיתָה, וְאָמַר: יִהְיֶה מָקוֹם פְּלוֹנִי לְמָזוֹנוֹת — הֲרֵי רִבָּה לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאִם הָיָה שְׁכָרוֹ פָּחוֹת מִמְּזוֹנוֹת הָרְאוּיוֹת לָהּ — נוֹטֶלֶת הַשְּׁאָר מִשְּׁאָר נְכָסִים; וְאִם הָיָה שְׁכָרוֹ יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לָהּ — נוֹטֶלֶת הַכֹּל. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: יִהְיֶה בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, וְשֶׁתְּקָה — אֵין לָהּ אֶלָּא פֵּרוֹת אוֹתוֹ מָקוֹם בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי קָצַץ לָהּ מְזוֹנוֹת.

יט. אַלְמָנָה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין לִתְבֹּעַ מְזוֹנוֹת — יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת וְאֵין מַשְׁבִּיעִים אוֹתָהּ. וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל הוֹרָאָה זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְחַלֵּף לוֹ הַדָּבָר בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם. וְרַבּוֹתַי הוֹרוּ, שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִבֵּית דִּין עַד שֶׁתִּשָּׁבַע; שֶׁהֲרֵי זוֹ בָּאָה לְהִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים, וְכָל הַנִּפְרָע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים — לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה, וְכֵן רָאוּי לָדוּן.

כ. אַלְמָנָה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין לִתְבֹּעַ מְזוֹנוֹת — מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה, וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה, וְנוֹתְנִין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְכֵן יֵשׁ לָהּ לִמְכֹּר לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מֵמְחִין, אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֶאֱמָנִים, בְּלֹא הַכְרָזָה. וְכֵן אִם מָכְרָה לִמְזוֹנוֹת בֵּינָהּ לְבֵין עַצְמָהּ שָׁוֶה בְּשָׁוֶה — מִכְרָהּ קַיָּם. וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ הַיּוֹרְשִׁין לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ — נִשְׁבַּעַת.

כא. וְכַמָּה מוֹכְרִין לִמְזוֹנוֹת? כְּדֵי לָזוּן מֵהֶם שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, לֹא יוֹתֵר עַל זֶה. וּמוֹכְרִין עַל מְנָת שֶׁיִּהְיֶה הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן לָהּ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְחוֹזֶרֶת וּמוֹכֶרֶת פַּעַם שְׁנִיָּה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. וְכֵן מוֹכֶרֶת וְהוֹלֶכֶת לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּשָּׁאֵר מִן הַנְּכָסִים כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ, גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשְּׁאָר וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

כב. אַלְמָנָה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ בֵּית דִּין מְזוֹנוֹת — אֵין מְחַשְּׁבִין עִמָּהּ עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, עַד שֶׁיְּבוֹאוּ הַיּוֹרְשִׁים וְיִתְבְּעוּהָ. אִם מָצְאוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ — נוֹטְלִין אוֹתוֹ, וְאִם לַאו — הוֹלְכִין לְדַרְכָּם. וַאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁאִם הָיוּ הַיּוֹרְשִׁים קְטַנִּים — בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין עִמָּהּ, וּפוֹסְקִין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת.

כג. אַלְמָנָה שֶׁאֵין שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שֶׁמָּא מָחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מָכְרָה אוֹ מִשְּׁכְּנָה אוֹתָהּ. אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא טָעַן יוֹרֵשׁ — טוֹעֲנִין אָנוּ לוֹ וְאוֹמְרִים לָהּ: הָבִיאִי כְּתֻבָּתֵךְ וְהִשְׁבְּעִי וּטְלִי מְזוֹנוֹתַיִךְ. אֶלָּא אִם אֵין דַּרְכָּם לִכְתֹּב כְּתֻבָּה.

כד. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי — רָצְתָה — נִזּוֹנֶת כְּדִין כָּל הָאַלְמָנוֹת, רָצְתָה — נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה. אָמְרָה: גֵּרַשְׁנִי בַּעְלִי — אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת, וְנִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ מִכָּל פָּנִים: שֶׁאִם עַדַיִן הִיא אִשְׁתּוֹ — יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאִם גֵּרְשָׁהּ כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה — יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה, שֶׁהֲרֵי כְּתֻבָּתָהּ בְּיָדָהּ. לְפִיכָךְ נוֹטֶלֶת מְזוֹנוֹת עַד כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

כה. הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה לָהּ סְפֵק גֵּרוּשִׁין וּמֵת בַּעְלָהּ — אֵינָהּ נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו, שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ מִסָּפֵק. אֲבָל בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ — יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין.

כו. אַלְמָנָה עֲנִיָּה שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא תָּבְעָה מְזוֹנוֹת, אוֹ עֲשִׁירָה שֶׁשָּׁהֲתָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תָּבְעָה — וּתְרָה, וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת בַּשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ, אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁתָּבְעָה. וְאִם שָׁהֲתָה פָּחוֹת מִזֶּה אֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד — לֹא וּתְרָה, אֶלָּא תּוֹבַעַת וְנוֹטֶלֶת מְזוֹן הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ.

כז. אַלְמָנָה שֶׁתָּבְעָה מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים, הֵם אוֹמְרִים: נָתַנּוּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נָטַלְתִּי — כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת — עַל הַיְתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה, אוֹ תִּשָּׁבַע שְׁבוּעַת הֶסֵּת וְתִטֹּל; מִשֶּׁנִּשֵּׂאת — עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה, אוֹ יִשְׁבְּעוּ הַיּוֹרְשִׁים שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁנָּתְנוּ לָהּ.

כח. דִּין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה כְּדִין הָעִקָּר. לְפִיכָךְ, אַלְמָנָה שֶׁתָּבְעָה אוֹ מָכְרָה אוֹ מָחֲלָה אוֹ מִשְׁכְּנָה תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּתָהּ עִם הָעִקָּר — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאִם תָּבְעָה מִקְצָת וְהִנִּיחָה מִקְצָת — הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁתָּבְעָה מִקְצָת הָעִקָּר וְהִנִּיחָה מִקְצָתוֹ. וְכָל הַמּוֹכֶרֶת אוֹ הַמּוֹחֶלֶת סְתָם — מָכְרָה וּמָחֲלָה הַתּוֹסֶפֶת עִם הָעִקָּר; שֶׁשְּׁנֵיהֶם כְּתֻבָּה שְׁמָם בְּכָל מָקוֹם.

פֶּרֶק תְּשִׁעָה עָשָׂר

א. מִתְּנָאֵי הַכְּתֻבָּה, שֶׁיִּהְיוּ בָּנִים הַזְּכָרִים יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן וּנְדוּנְיָתָהּ שֶׁהִכְנִיסָה בְּתוֹרַת נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, וְאַחַר כָּךְ חוֹלְקִין שְׁאָר הַיְרֻשָּׁה עִם אַחֵיהֶם בְּשָׁוֶה.

ב. כֵּיצַד נָשָׂא אִשָּׁה, כְּתֻבָּתָהּ וּנְדוּנְיָתָהּ אֶלֶף, וְיָלְדָה בֵּן וּמֵתָה בְּחַיָּיו. וְאַחַר כָּךְ נָשָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ וּנְדוּנְיָתָהּ מָאתַיִם, וְיָלְדָה בֵּן, וּמֵתָה בְּחַיָּיו. וְאַחַר כָּךְ מֵת הוּא, וְהִנִּיחַ אַלְפַּיִם. בְּנוֹ מִן הָרִאשׁוֹנָה יוֹרֵשׁ מָאתַיִם שֶׁבִּכְתֻבַּת אִמּוֹ, וּבְנוֹ מִן הַשְּׁנִיָּה יוֹרֵשׁ מָאתַיִם שֶׁבִּכְתֻבַּת אִמּוֹ, וְהַשְּׁאָר יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. נִמְצָא בְּיַד בֶּן הָרִאשׁוֹנָה אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת, וּבְיַד בֶּן הַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ מֵאוֹת.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ יוֹתֵר עַל כְּדֵי שְׁתֵּי כְּתֻבּוֹת דִּינָר אֶחָד אוֹ יוֹתֵר כְּדֵי שֶׁיַּחְלְקוּ הַשְּׁאָר בְּשָׁוֶה; אֲבָל אִם לֹא הִנִּיחַ יוֹתֵר דִּינָר — חוֹלְקִים הַכֹּל בְּשָׁוֶה. שֶׁאִם יִירְשׁוּ אֵלּוּ כְּתֻבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ כְּתֻבַּת אִמָּן, וְלֹא יִשְׁאַר דִּינָר אֶחָד לַחֲלֹק אוֹתוֹ בֵּין הַיּוֹרְשִׁים, נִמְצָא תְּנַאי זֶה מְבַטֵּל חִלּוּק יְרֻשָּׁה בֵּין הַבָּנִים בְּשָׁוֶה שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה.

ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנָּשָׂא נָשִׁים רַבּוֹת, בֵּין בְּזוֹ אַחַר זוֹ בֵּין בְּבַת אַחַת, וּמֵתוּ כֻּלָּן בְּחַיָּיו, וְלוֹ מֵהֶן בָּנִים זְכָרִים, אִם הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר — כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

ה. אָמְרוּ הַיְתוֹמִים: הֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין עַל נִכְסֵי אָבִינוּ יוֹתֵר דִּינָר, כְּדֵי שֶׁיִּטְּלוּ כְּתֻבַּת אִמָּן — אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם, אֶלָּא שָׂמִין אֶת הַנִּכְסִים בְּבֵית דִּין כַּמָּה שֶׁהָיוּ שָׁוִין בִּשְׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְרַבּוּ אוֹ נִתְמַעֲטוּ אַחֲרֵי מִיתַת אֲבִיהֶן קֹדֶם שֶׁיְּבוֹאוּ לַחֲלֹק — אֵין שָׂמִין אוֹתָן אֶלָּא כִּשְׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן.

ו. הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר אוֹ יוֹתֵר, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שְׁטַר חוֹב כְּנֶגֶד הַיּוֹתֵר — אֵינוֹ מְמַעֵט, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ.

ז. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן בְּחַיָּיו וְאַחַת אַחַר מוֹתוֹ, וְלוֹ בָּנִים מִשְּׁתֵּיהֶן, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ יָתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת: אִם נִשְׁבְּעָה הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת אַלְמָנָה קֹדֶם שֶׁתָּמוּת — בָּנֶיהָ קוֹדְמִים לְיַרֶּשֶׁת כְּתֻבָּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן בִּתְנַאי זֶה, אֶלָּא יְרֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ יוֹרְשִׁין בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה כְּתֻבַּת אִמָּן בִּתְנַאי זֶה. וְאִם נִשְׁאַר שָׁם כְּלוּם — חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. וְאִם מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁבַע — בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן בִּלְבַד, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

ח. הָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וְהָיוּ לוֹ בָּנִים מֵהֶן, וָמֵת, וְאַחַר כָּךְ מֵתוּ הַנָּשִׁים: אִם נִשְׁבְּעוּ וְאַחַר כָּךְ מֵתוּ — כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ בִּירֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא בִּתְנַאי זֶה. לְפִיכָךְ אֵין מַשְׁגִּיחִין אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתָר אוֹ אֵין שָׁם. וְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִיָּה. וְאִם לֹא נִשְׁבְּעוּ — חוֹלְקִין הַבָּנִים הַכֹּל בְּשָׁוֶה; וְאֵין שָׁם יְרֻשַּׁת כְּתֻבָּה, לְפִי שֶׁאֵין לְאַלְמָנָה כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע.

ט. אַחַת נִשְׁבְּעָה וְאַחַת לֹא נִשְׁבְּעָה — זוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעָה בָּנֶיהָ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ תְּחִלָּה, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. וְכָל הַיּוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי אָבִיו — אֵינוֹ טוֹרֵף מִנִּכְסִים מְשֻׁעְבָּדִים, אֶלָּא מִבְּנֵי חוֹרִין, כְּכָל הַיּוֹרְשִׁין.

י. וּמִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה, שֶׁתְּהֵיֶנָה הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת מִנִּכְסֵי אֲבִיהֶן אַחַר מוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ אוֹ עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ. בָּגְרָה הַבַּת אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה, אוֹ נִתְאָרְסָה אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא בָּגְרָה — אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. וּבַת הַנִּזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי אָבִיהָ לְאַחַר מוֹתוֹ — מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ, לֹא לָאַחִים.

יא. פּוֹסְקִין לַבַּת מְזוֹנוֹת וּכְסוּת וּמָדוֹר מִנִּכְסֵי אָבִיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁפּוֹסְקִין לָאַלְמָנָה. וּמוֹכְרִין לִמְזוֹן הַבָּנוֹת וּכְסוּתָן בְּלֹא הַכְרָזָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹכְרִין לִמְזוֹן הָאַלְמָנָה וּכְסוּתָהּ. אֶלָּא שֶׁהָאִשָּׁה פּוֹסְקִין לָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ וּכְבוֹד הַבַּעַל, וְלַבָּנוֹת פּוֹסְקִין לָהֶן דָּבָר הַמַּסְפִּיק לָהֶן בִּלְבַד. וְאֵין הַבָּנוֹת נִשְׁבָּעוֹת.

יב. אֵין הַבָּנִים יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן וְלֹא הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת בִּתְנָאִים אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָם. אֲבָל אִם אֵין שָׁם שְׁטַר כְּתֻבָּה — אֵין לָהֶן כְּלוּם, שֶׁמָּא מָחֲלָה אִמָּן כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אֵין דַּרְכָּם לִכְתֹּב כְּתֻבָּה — יֵשׁ לָהֶן כְּפִי הַתְּנָאִים.

יג. מִי שֶׁצִּוָּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ לַעֲקֹר אֶחָד מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר אַל יִזּוֹנוּ בְּנוֹתָיו מִנִּכְסָיו, אוֹ אַל תִּזּוֹן אַלְמְנָתוֹ מִנִּכְסָיו, אוֹ אַל יִירְשׁוּ בָּנָיו כְּתֻבַּת אִמָּן — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. נָתַן כָּל נִכְסָיו בְּמַתָּנָה לַאֲחֵרִים — הוֹאִיל וּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע אֵינָהּ קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, הֲרֵי הַמַּתָּנָה וְחִיּוּב הַנִּכְסִים בִּתְנָאִין אֵלּוּ בָּאִין כְּאֶחָד, וּלְפִיכָךְ אַלְמְנָתוֹ וּבְנוֹתָיו נִזּוֹנוֹת מִנִּכְסָיו, וּבָנָיו יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ.

יד. בַּת הַמְמָאֶנֶת — הֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר הַבָּנוֹת וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת. אֲבָל בַּת הַיְבָמָה וּבַת הַשְּׁנִיָּה וּבַת הָאֲרוּסָה וּבַת הָאֲנוּסָה — אֵין לָהֶן מְזוֹנוֹת אַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן בִּתְנָאֵי זֶה. אֲבָל בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן — הוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתָן, כְּדִין שְׁאָר הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן.

טו. הַמְאֹרֶס בַּת הַנִּזּוֹנֶת מִן הָאַחִין — חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ מִשְּׁעַת הָאֵרוּסִין; שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מֵאַחֶיהָ (אֶלָּא עַד שֶׁתִּתְאָרֵס אוֹ עַד שֶׁתִּבְגַּר, וְזוֹ) אֵינָהּ בּוֹגֶרֶת כְּדֵי שֶׁתְּזוֹן עַצְמָהּ, אֶלָּא קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה, וְאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אֲרוּסָתוֹ וְתֵלֵךְ וְתִשְׁאַל עַל הַפְּתָחִים.

טז. נִשֵּׂאת הַבַּת וּמֵאֲנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה, אֲפִלּוּ הִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם — הוֹאִיל וְחָזְרָה לְבֵית אָבִיהָ וַעֲדַיִן לֹא בָּגְרָה, הֲרֵי זוֹ נִזּוֹנֶת מִנִּכְסֵי אָבִיהָ עַד שֶׁתִּתְבַּגֵּר אוֹ עַד שֶׁתִּתְאָרֵס.

יז. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת — יִירְשׁוּ הַבָּנִים כָּל הַנְּכָסִים, וְהֵם זָנִין אֶת אַחְיוֹתֵיהֶם עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ נְכָסִים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּזּוֹנוּ מֵהֶם הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת כְּאַחַת עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ הַבָּנוֹת. וְאֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין נְכָסִים מְרֻבִּין. אֲבָל אִם אֵין בַּנְּכָסִים שֶׁהִנִּיחַ אֶלָּא פָּחוֹת מִזֶּה — מוֹצִיאִין מֵהֶם מְזוֹנוֹת לַבָּנוֹת עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ, וְנוֹתְנִין הַשְּׁאָר לַבָּנִים. וְאִם אֵין שָׁם אֶלָּא כְּדֵי מְזוֹן הַבָּנוֹת בִּלְבַד — הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת מֵהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ, וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפִּתָּחִים.

יח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ קַרְקַע; אֲבָל אִם לֹא הִנִּיחַ אֶלָּא מִטַּלְטְלִין — הוֹאִיל וּבְתַקָּנַת הַגְּאוֹנִים הוּא שֶׁיִּזּוֹנוּ הַבָּנוֹת מִן הַמִּטַּלְטְלִין, הֲרֵי הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת כְּאֶחָד מִן הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ הַמּוּעָטִין, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהֶם בְּמִטַּלְטְלִין אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ כַּבָּנִים. וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים.

יט. הִנִּיחַ קַרְקַע, וְהָיוּ הַנְּכָסִים מְרֻבִּין, וְנִתְמַעֲטוּ אַחַר כֵּן — כְּבָר זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁים. הָיוּ מוּעָטִין בִּשְׁעַת מִיתָה, וְנִתְרַבּוּ אַחַר כָּךְ — הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְרַבּוּ, אִם קָדְמוּ הַבָּנִים וּמָכְרוּ נְכָסִים מוּעָטִין — מִכְרָן קַיָּם.

כ. הָיוּ הַנְּכָסִים מְרֻבִּין וְיֵשׁ עָלָיו חוֹב, אוֹ שֶׁהִתְנָה עִם אִשְׁתּוֹ שֶׁיָּזוּן אֶת בִּתָּהּ — אֵין הַחוֹב וְלֹא מְזוֹנוֹת בַּת אִשְׁתּוֹ מִמְּעַטִּין בַּנְּכָסִים; אֶלָּא יִירְשׁוּ הַבָּנִים הַכֹּל, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וְיָזוּנוּ בַּת אִשֶּׁת אֲבִיהֶן עַד זְמַן שֶׁפָּסַק, וְיָזוּנוּ אַחְיוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ וְיֵצְאוּ מִתַּחַת יְדֵיהֶם.

כא. הִנִּיחַ אַלְמָנָה וּבַת, מְמֻנָּה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְאֵין בַּנְּכָסִים כְּדֵי שֶׁיִּזּוֹנוּ שְׁתֵּיהֶן — הָאַלְמָנָה נִזּוֹנֶת, וְהַבַּת תִּשְׁאַל עַל הַפִּתָּחִים. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁמְּזוֹנוֹת הַבַּת קוֹדְמִין לִירֻשַּׁת הַבֵּן אֶת כְּתֻבַּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי אָבִיו, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מִתְּנָאֵי הַכְּתֻבָּה. וְקַל וָחֹמֶר הַדְּבָרִים: אִם נִדְחַת יְרֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבַּת, לֹא תִּדָּחֶה יְרֻשַּׁת הַכְּתֻבָּה, שֶׁהִיא תְּנַאי בֵּית דִּין, מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבַּת?

כב. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, וְלֹא הִנִּיחַ בֵּן — אֵין אוֹמְרִים: יִזּוֹנוּ הַקְּטַנּוֹת עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ וְיַחְלְקוּ שְׁאָר הַנְּכָסִים בְּשָׁוֶה, אֶלָּא כֻּלָּן חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה.

יום שישי כ"ז תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

א. צִוּוּי חֲכָמִים, שֶׁיִּתֵּן אָדָם מִנְּכָסָיו מְעַט לְבִתּוֹ כְּדֵי שֶׁתִּנָּשֵׂא בּוֹ. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא פַּרְנָסָה[1]. הַמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ סְתָם — לֹא יִפְחֹת לָהּ מִכְּסוּת שֶׁפּוֹסְקִין לְאִשֶּׁת עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל[2], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הָאָב עָנִי; אֲבָל אִם הָיָה עָשִׁיר — חֲרֵי זֶה רָאוּי לִתֵּן לָהּ כְּפִי עָשְׁרוֹ[3].

ב. פֵּרֵשׁ עַל הַבַּעַל שֶׁאֵין לָהּ כְּלוּם וְשֶׁיַּכְנִיסֶנָּה עֲרֵמָה — אֵין לָהּ כְּלוּם. וְלֹא יֹאמַר הַבַּעַל: כְּשֶׁתָּבוֹא לְבֵיתִי אֲכַסֶּנָּה, אֶלָּא מְכַסֶּנָּה וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ.

ג. הָאָב שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בַּת — אוֹמְדִין דַּעְתּוֹ כַּמָּה הָיָה בְּלִבּוֹ לִתֵּן לָהּ לְפַרְנָסָה וְנוֹתְנִין לָהּ[4]. וּמִנַּיִן יוֹדְעִין אֶמְדַּן דַּעְתּוֹ? מֵרֵעָיו וּמִיְּדֵעָיו וּמַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ וּכְבוֹדוֹ. וְכֵן אִם הִשִּׂיא בַּת בְּחַיָּיו — אוֹמְדִין בָּהּ[5]. וְאִם לֹא יָדְעוּ לוֹ בֵּית דִּין אֶמְדַּן דַּעַת[6] — נוֹתְנִין לָהּ מִנְּכָסָיו עִשּׂוּר[7] לְפַרְנָסָתָהּ.

ד. הִנִּיחַ בָּנוֹת רַבּוֹת — כֹּל שֶׁתָּבוֹא לְהִנָּשֵׂא[8], נוֹתְנִין לָהּ עִשּׂוּר הַנְּכָסִים. וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ — עִשּׂוּר מַה שֶּׁשִּׁיְּרָה רִאשׁוֹנָה. וְשֶׁל אַחֲרֶיהָ — עִשּׂוּר מַה שֶּׁשִּׁיְּרָה שְׁנִיָּה. וְאִם בָּאוּ כֻּלָּן לְהִנָּשֵׂא כְּאַחַת — רִאשׁוֹנָה נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר, וְהַשְּׁנִיָּה — עִשּׂוּר מַה שֶּׁשִּׁיְּרָה רִאשׁוֹנָה, וְהַשְּׁלִישִׁית — עִשּׂוּר מַה שֶּׁשִּׁיְּרָה שְׁנִיָּה, וְכֵן אֲפִלּוּ הֵן עֶשֶׂר, וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת כָּל הָעִשּׂוּרִים בְּשָׁוֶה[9], וּשְׁאָר הַנְּכָסִים לָאַחִים.

ה. עִשּׂוּר זֶה שֶׁהוּא לְפַרְנָסָה אֵינוֹ מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה. לְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ לְפִי תַּקָּנַת חֲכָמִים (הָרִאשׁוֹנִים) וְאַחֲרוֹנִים, אֵינָהּ נוֹטֶלֶת אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע[10]. וְיֵשׁ לָהּ[11] לִגְבּוֹת עִשּׂוּר זֶה מִשְּׁכִירוּת הַקַּרְקַע[12]. וְאִם רָצוּ הָאַחִין לִתֵּן לָהּ מָעוֹת כְּנֶגֶד עִשּׂוּר הַקַּרְקַע — נוֹתְנִין[13].

ו. הַבַּת בְּעִשּׂוּר זֶה כְּבַעַל חוֹב שֶׁל אַחִין הִיא, לְפִיכָךְ נוֹטֶלֶת אוֹתוֹ מִן הַבֵּינוֹנִית בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִם מֵתוּ הָאַחִין — נוֹטֶלֶת אוֹתוֹ מִן בְּנֵיהֶם מִזִּבּוּרִית וּבִשְׁבוּעָה[14]; שֶׁהֲרֵי הִיא נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים, וְהַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים — לֹא יִפָּרַע אֶלָּא מִזִּבּוּרִית וּבִשְׁבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה.

ז. וְהָאַחִים שֶׁמָּכְרוּ אוֹ מִשְּׁכְנוּ קַרְקַע אֲבִיהֶם — הַבַּת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) והיא נדוניה. 2) "לא יפחות לה מחמשים זוז". 3) אבל אין כופים אותו. ולכן דקדק רבנו וכתב "הרי זה ראוי ליתן". 4) אפילו אם היה יותר מעישור נכסיו. 5) יינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה בחייו. 6) שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן או קמצן היה. 7) חלק עשירי. 8) כי אין הבת נוטלת לפרנסתה אלא לזמן נישואיה. 9) וכל זה כדי לברר חלק הבנים ולהניח להם ירושה כדין תורה, כי אילו היו הבנות נוטלות כל אחת עישור נכסים ממש לא היה נשאר לבנים כלום ונמצאת ירושה של תורה נדחית מפני פרנסת הבנות שאינה אלא תקנת חכמים. 10) אף על פי שהחכמים האחרונים (הגאונים) תקנו להגבות הכתובה ושאר תנאיה גם מן המטלטלין, - עישור זה, שאינו מ"תנאי כתובה", אינו אלא מן הקרקע. וכל זה אינו אלא ב"עישור נכסים" אבל כשאומדין דעת האב - גובה היא אפילו מן המטלטלין. 11) יכולה. 12) העומדת להגבות (שזה שכבר נגבה הוא מטלטלין). ואף על פי שכבר עברה חצי שנה מיום שהשכיר האב - כיוון שעדיין לא נגבה השכר, הרי זה כקרקע, כי אין שכירות משתלמת אלא בסוף השנה. 13) כדין כל בעל חוב הגובה את חובו מהלווה בחייו. ואילו הייתה בעלת חוב של אביהם, הייתה נוטלת רק מהזיבורית ובשבועה כדין הבא להיפרע מנכסי יתומים. 14) שלא נטלה מן הנכסים כלום.

טוֹרֶפֶת מִן הַלָּקוּחוֹת פַּרְנָסָתָהּ[15], כְּדֶרֶךְ שֶׁטּוֹרְפִים כָּל בַּעֲלֵי חוֹבוֹת מִן הַלָּקוּחוֹת[16], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה.

ח. מִי שֶׁהִשִּׂיא בָּנוֹת גְּדוֹלוֹת וְנִשְׁאֲרוּ קְטַנּוֹת וּמֵת בְּלֹא בֵּן — אֵין נוֹטְלִין פַּרְנָסָה לַקְּטַנּוֹת וְאַחַר כָּךְ חוֹלְקוֹת הַנְּכָסִים, אֶלָּא חוֹלְקוֹת כֻּלָּן בְּשָׁוֶה[17].

ט. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי בָּנוֹת וָבֵן, וְקָדְמָה רִאשׁוֹנָה וְנָטְלָה עִשּׂוּר נְכָסִים[18], וְלֹא הִסְפִּיקָה הַשֵּׁנִית לִגְבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הַבֵּן וְנָפְלוּ כָּל הַנְּכָסִים לִשְׁתֵּיהֶן[19] — אֵין הַשֵּׁנִיָּה נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר, אֶלָּא חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה[20], וְזָכְתָה הָרִאשׁוֹנָה בָּעִשּׂוּר שֶׁלָּהּ.

י. מִי שֶׁצִּוָּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: אַל תְּפַרְנְסוּ בְּנוֹתַי מִנְּכָסַי — שׁוֹמְעִים לוֹ, שֶׁאֵין זֶה מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה[21].

יא. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אַלְמָנָה וּבַת — כְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁמְּזוֹנוֹת הָאַלְמָנָה קוֹדְמִין לִמְזוֹנוֹת הַבַּת. וְכֵן אִם נִשֵּׂאת הַבַּת — אֵינָהּ נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הָאַלְמָנָה[22]. וַאֲפִלּוּ מִתָּה הַבַּת אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת — אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ פַּרְנָסָה הָרְאוּיָה לְהִנָּתֵן לָהּ[23]; שֶׁהֲרֵי הַנְּכָסִים כֻּלָּן בְּחֶזְקַת הָאַלְמָנָה שֶׁתְּהֵא נִזּוֹנֶת מֵהֶן.

יב. קְטַנָּה יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאַתָּה אִמָּהּ אוֹ אַחֶיהָ לְדַעְתָּהּ[24], וְנָתְנוּ לָהּ מֵאָה אוֹ חֲמִשִּׁים זוּז — יְכוֹלָה הִיא מִשֶּׁתַּגְדִּיל לְהוֹצִיא מִיָּדָם פַּרְנָסָה הָרְאוּיָה לָהּ, אוֹ בְּאַמְדַּן דַּעַת[25] הָאָב אוֹ בְּעִשּׂוּר הַקַּרְקָעוֹת[26]. וַאֲפִלּוּ לֹא הָיוּ הָאַחִין זָנִין אוֹתָהּ[27], וְאַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא מָחֲתָה[28] בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּטַנָּה אֵינָהּ בַּת מֶחָאָה[29].

יג. נִשֵּׂאת הַבַּת אַחַר שֶׁגָּדְלָה, בֵּין נַעֲרָה בֵּין בּוֹגֶרֶת, וְלֹא תָּבְעָה פַּרְנָסָתָהּ — אִבְּדָה פַּרְנָסָתָהּ[30]. וְאִם מִחָתָה בְּעֵת נִשּׂוּאֶיהָ[31] — הֲרֵי זוֹ מוֹצִיאָה אֶת הָרָאוּי לָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה. בָּגְרָה וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ, בֵּין שֶׁבָּגְרָה אַחַר מוֹתוֹ בֵּין שֶׁהִנִּיחָהּ בּוֹגֶרֶת, אִם פָּסְקוּ הָאַחִין מִלָּתֵת מְזוֹנוֹתֶיהָ, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְשָׁתְקָה וְלֹא תָּבְעָה פַּרְנָסָתָהּ אָבְדָה פַּרְנָסָתָהּ; לֹא פָּסְקוּ הָאַחִים מְזוֹנוֹתֶיהָ וְזָנוּ אוֹתָהּ בַּבֶּגֶר[32], אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא מִחָתָה, לֹא אִבְּדָה פַּרְנָסָתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהֵן זָנִין אוֹתָהּ; שֶׁיֵּשׁ לָהּ לִטְעֹן: מִפְּנֵי שֶׁהֵן זָנִין אוֹתָהּ אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינָן חַיָּבִין, וְהִיא עֲדַיִן לֹא נִשֵּׂאת[33], מִפְּנֵי זֶה לֹא תָּבְעָה פַּרְנָסָתָהּ[34].

יד. מִי שֶׁצִּוָּה לָתֵת לְבִתּוֹ כָּךְ וְכָךְ מָעוֹת לְפַרְנָסָתָהּ לִקַּח בָּהֶן קַרְקַע, בֵּין שֶׁהָיָה שְׁכִיב מְרַע בֵּין שֶׁהָיָה בָּרִיא, וָמֵת, וַהֲרֵי הַמָּעוֹת בְּיַד הַשָּׁלִישׁ[35], וְאָמְרָה הַבַּת: תְּנוּ אוֹתָם לְבַעְלִי, כָּל מַה שֶׁיִּרְצֶה יַעֲשֶׂה בָּהֶן — אִם הָיְתָה גְּדוֹלָה וְנִשֵּׂאת — הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ[36], וְאִם עֲדַיִן מְאֹרֶסֶת הִיא — יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ מַה שֶּׁהַשְּׁלִישׁ בְּיָדוֹ[37], וְאִם עֲדַיִן קְטַנָּה הִיא — אֲפִלּוּ נִשֵּׂאת, אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ[38], אֶלָּא יַעֲשֶׂה שָׁלִישׁ כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה הָאָב[39].

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

א. מְצִיאַת הָאִשָּׁה וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעְלָהּ. וּמַה הִיא עוֹשָׂה לוֹ? הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לֶאֱרֹג — אוֹרֶגֶת, לִרְקֹם — רוֹקֶמֶת, לִטְווֹת צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים — טוֹוָה. וְאִם לֹא הָיָה דֶּרֶךְ נְשֵׁי הָעִיר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכוֹת הָאֵלּוּ — אֵינוֹ כּוֹפֶהָ אֶלָּא לִטְווֹת הַצֶּמֶר בִּלְבַד, שֶׁהַפִּשְׁתָּן מַזִּיק אֶת הַפֶּה וְאֶת הַשִּׂפָתַיִם. וְהַטְּוִיָּה הִיא הַמְּלָאכָה הַמְיֻחֶדֶת לְנָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ.

ב. דָּחֲקָה עַצְמָהּ וְעָשְׂתָה יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לָהּ — הַמּוֹתָר לַבַּעַל. הָיָה לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה, אֲפִלּוּ הָיָה לָהּ כַּמָּה שְׁפָחוֹת — אֵינָהּ יוֹשֶׁבֶת לְבַטָּלָה בְּלֹא מְלָאכָה, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה. אֲבָל אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, אֶלָּא לְפִי רֹב הַמָּמוֹן מְמַעֶטֶת בִּמְלָאכָה.

ג. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה כְּלָל — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה. וְכֵן כָּל אִשָּׁה רוֹחֶצֶת לְבַעְלָהּ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וּמוֹזֶגֶת לוֹ אֶת הַכּוֹס, וּמַצַּעַת לוֹ אֶת הַמִּטָּה, וְעוֹמֶדֶת וּמְשַׁמֶּשֶׁת בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, כְּגוֹן שֶׁתִּתֵּן לוֹ מַיִם אוֹ כְּלִי אוֹ תִּטֹּל מִלְּפָנָיו וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. אֲבָל אֵינָהּ עוֹמֶדֶת וּמְשַׁמֶּשֶׁת בִּפְנֵי אָבִיו אוֹ בִּפְנֵי בָּנוֹ.

ד. וּמְלָאכוֹת אֵלּוּ עוֹשָׂה אוֹתָן הִיא בְּעַצְמָהּ. וַאֲפִלּוּ הָיוּ לָהּ

15) ובשבועה. 16) הואיל ופרנסה דבר קצוב הוא היה להם להיזהר שלא לקנות קרקעות שהם כסכום פרנסתה (אבל מזונות האשה והבנות הואיל ואין להם קצבה אין מוציאים להם מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם). 17) כי לא תוקנה פרנסה לבנות אלא כשיש שם בנים, שהבנות אינן יורשות כלום. אבל בשעה שיורשות - כולן שוות. 18) כדינה, שהרי הבן יורש הכול. 19) ושתיהן יורשות בשווה. 20) ואין אומרים תיטול השנייה עישור נכסים תחילה כמו שנטלה ראשונה ואחרי כן יחלוקו אלא ראשונה זכתה, ובת על הבת אין לה עישור נכסים שהרי שתיהן שוות בירושה. 21) אלא חוב על היתומים, ולפיכך אם ציווה האב שלא לפרנסן אין עליהם חוב כלל. 22) נלמד מדין מזונות הנ"ל, שאם במזונותיה שהן מתנאי כתובה אמרו כן, קל וחומר לעישור נכסים שאינו אלא תקנת חכמים. וטעם הדבר: מפני שהאלמנה היא בעלת חוב של האב ואילו הבת היא בעלת חוב של האחים. 23) ואין אומרים איש נכרי הוא זה, ואינו יורש של אב אלא של אשתו, ויש לו דין לוקח, ואין מוציאים למזון האלמנה מנכסים משועבדים, אלא לטובת האשה, עשאוהו כיורש. ומיורש מוציאים למזון האלמנה. 24) בהסכמתה. 25) כמה היה בדעתו ליתן לה לפרנסה. 26) אם לא ידע לו בית דין אומדן דעת. 27) ולא היה לה להתבייש ולמחות. 28) התנגדה, מלשון הכתוב (דניאל ד, לב): "וְלָא אִיתַי דִּי יְמַחֵא בִידֵהּ". 29) אינה יודעת למחות ואין מחילתה מחילה ואפילו גדלה משנשאת ולא תבעה תיכף, לא אבדה פרנסתה כשתמחה, שכל שלא אבדה בשעת נשואיה שוב אינה צריכה למחות. 30) שתיקתה זוהי מחילתה. 31) בנערותה. 32) מרצונם הטוב, ולא מחמת חיוב. 33) אבל אם בגרה ונשאה צריכה למחות אף על פי שהם זנים אותה. 34) מפני הבושה. 35) אדם שלישי הנאמן על שני הצדדים. 36) "שאף האב לא עלה בדעתו למסרן ביד שליש אלא עד שתינשא שמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות". 37) יקנה השדה, ואין שומעים לה, שמצוה לקיים דברי המת בין אם המצווה שכיב מרע ובין אם הוא בריא. 38) "אין מעשה קטנה כלום". 39) ליקח בהן קרקע. כי לטובתה נתכוון שלא יוציא בעלה המעות ויפסיד. ואפילו אומרת: נאמן בעלי עלי שלא יעכבן לעצמו, תנו אותן לו, והוא יקנה לי שדה כאשר ארצה, - אין שומעין לה.

כַּמָּה שִׁפְחוֹת — אֵין עוֹשִׂין מְלָאכוֹת אֵלּוּ לַבַּעַל אֶלָּא אִשְׁתּוֹ.

ה. יֵשׁ מְלָאכוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ בִּזְמַן שֶׁהֵן עֲנִיִּים, וְאֵלּוּ הֵן: אוֹפָה הַפַּת בַּתַּנּוּר. וְעָזְרָא תִּקֵּן, שֶׁתְּהֵיֶה אִשָּׁה מַשְׁכֶּמֶת וְאוֹפָה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵיֶה הַפַּת מְצוּיָה לַעֲנִיִּים. וּמְבַשֶּׁלֶת אֶת הַתַּבְשִׁילִין. וּמְכַבֶּסֶת אֶת הַבְּגָדִים. וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ. וְנוֹתֶנֶת תֶּבֶן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ, אֲבָל לֹא לִפְנֵי בְּקָרוֹ. וּמַטְחֶנֶת. כֵּיצַד מַטְחֶנֶת? יוֹשֶׁבֶת בָּרֵחַיִם וּמְשַׁמֶּרֶת הַקֶּמַח, וְאֵינָהּ טוֹחֶנֶת. אוֹ מְחַמֶּרֶת אַחַר הַבְּהֵמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ הָרֵחַיִם. וְאִם הָיָה דַרְכָּן לִטְחֹן בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד — טוֹחֶנֶת.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּעֲנִיִּים; אֲבָל אִם הִכְנִיסָה לוֹ שִׁפְחָה אַחַת אוֹ נְכָסִים שֶׁרָאוּי לִקְנוֹת מֵהֶן שִׁפְחָה אַחַת, אוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ שִׁפְחָה אַחַת אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ מָמוֹן כְּדֵי לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ שִׁפְחָה אַחַת — אֵינָהּ מַטְחֶנֶת, וְלֹא אוֹפָה, וְלֹא מְכַבֶּסֶת, וְלֹא נוֹתֶנֶת תֶּבֶן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ. הִכְנִיסָה לוֹ שְׁתֵּי שִׁפְחוֹת אוֹ נְכָסִים הָרְאוּיִין לִקְנוֹת מֵהֶן שְׁתֵּי שִׁפְחוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שִׁפְחוֹת אוֹ שֶׁהָיָה רָאוּי לִקְנוֹת שְׁתֵּי שִׁפְחוֹת — אֵינָהּ מְבַשֶּׁלֶת, וְאֵינָהּ מְנִיקָה אֶת בְּנָהּ, אֶלָּא נוֹתֶנֶת אוֹתוֹ לַשִּׁפְחָה לְהָנִיק.

ז. נִמְצְאוּ כָּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁכָּל אִשָּׁה עוֹשָׂה אוֹתָן לְבַעְלָהּ — חָמֵשׁ מְלָאכוֹת: טוֹוָה, וְרוֹחֶצֶת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וּמוֹזֶגֶת אֶת הַכּוֹס, וּמַצַּעַת אֶת הַמִּטָּה, וְעוֹמֶדֶת וּמְשַׁמֶּשֶׁת בְּפָנָיו. וְהַמְּלָאכוֹת שֶׁמִּקְצָת הַנָּשִׁים עוֹשׂוֹת אוֹתָן וּמִקְצָתָן אֵינָן עוֹשׂוֹת — שֵׁשׁ מְלָאכוֹת: מַטְחֶנֶת, וּמְבַשֶּׁלֶת, וְאוֹפָה, וּמְכַבֶּסֶת, וּמְנִיקָה, וְנוֹתֶנֶת תֶּבֶן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ.

ח. כָּל מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ — נְדָה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ. חוּץ מִמְּזִינַת הַכּוֹס, וְהַצָּעַת הַמִּטָּה, וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. גְּזֵרָה מִשּׁוּם הִרְהוּר שֶׁמָּא יָבֹא לִבְעֹל. לְפִיכָךְ מַצַּעַת מִטָּתוֹ כְּשֶׁהִיא נִדָּה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וּמוֹזֶגֶת אֶת הַכּוֹס וְאֵינָהּ נוֹתֶנֶת אוֹתוֹ בְּיָדוֹ כְּדַרְכָּהּ תָּמִיד אֶלָּא מַנַּחַת אוֹתוֹ עַל הָאָרֶץ אוֹ עַל הַכְּלִי אוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן וְהוּא נוֹטְלוֹ.

ט. הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁבְרָה כֵּלִים בְּעֵת שֶׁעָשְׂתָה מַלָּאכוֹתֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ — פְּטוּרָה. וְאֵין זֶה מִן הַדִּין, אֶלָּא תַּקָּנָה. שֶׁאִם אֵין אַתָּה אוֹמֵר כֵּן — אֵין שָׁלוֹם בְּתוֹךְ הַבַּיִת לְעוֹלָם, אֶלָּא נִמְצֵאת נִזְהֶרֶת וְנִמְנַעַת מֵרֹב הַמְּלָאכוֹת, וְנִמְצֵאת קְטָטָה בֵּינֵיהֶם.

י. כָּל אִשָּׁה שֶׁתִּמָּנַע מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכוֹת שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לַעֲשׂוֹתָן — כּוֹפִין אוֹתָהּ וְעוֹשָׂה, אֲפִלּוּ בְּשׁוֹט. טָעַן הוּא שֶׁאֵינָהּ עוֹשָׂה, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁאֵינָהּ נִמְנַעַת מִלַּעֲשׂוֹת — מוֹשִׁיבִין אִשָּׁה בֵּינֵיהֶן אוֹ שְׁכֵנִים. וְדָבָר זֶה כְּפִי מַה שֶׁיִּרְאֶה הַדַּיָּן שֶׁאֶפְשָׁר בַּדָּבָר.

יא. הָאִשָּׁה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְנִיקָה אֶת בְּנָהּ — פּוֹחֶתִין לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ יַיִן וּדְבָרִים שֶׁיָּפִין לְחָלָב. פָּסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת הָרְאוּיוֹת לָהּ, וַהֲרֵי הִיא מִתְאַוָּה לְאֶכֶל יוֹתֵר אוֹ לְאֶכֶל מַאֲכָלוֹת אֲחֵרוֹת מִפְּנֵי חֳלִי הַתַּאֲוָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בְּבִטְנָהּ — הֲרֵי זוֹ אוֹכֶלֶת מִשֶּׁלָּהּ כָּל מַה שֶׁתִּרְצֶה. וְאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְעַכֵּב וְלוֹמַר, שֶׁאִם תֹּאכַל יוֹתֵר מִדַּאי אוֹ תֹּאכַל מַאֲכָלִים רָעִים — יָמוּת הַוָּלָד, מִפְּנֵי שֶׁצַּעַר גּוּפָהּ קוֹדֵם.

יב. יָלְדָה תְּאוֹמִים — אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לְהָנִיק שְׁנֵיהֶם, אֶלָּא מְנִיקָה אֶחָד וְשׂוֹכֵר הַבַּעַל מְנִיקָה לַשֵּׁנִי. הֲרֵי שֶׁרָצְתָה הָאִשָּׁה לְהָנִיק בֵּן חֲבֵרְתָּהּ עִם בְּנָהּ — הַבַּעַל מְעַכֵּב, וְאֵינוֹ מַנִּיחָהּ אֶלָּא לְהָנִיק בְּנוֹ בִּלְבַד.

יג. נָדְרָה שֶׁלֹּא לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ — כּוֹפָה אוֹתָהּ וּמְנִיקָתוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ, אֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה. הִיא אוֹמֶרֶת: אֲנִי אָנִיק אֶת בְּנִי, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתָּנִיק אִשְׁתּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּל — אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ כַּמָּה שִׁפְחוֹת, שׁוֹמְעִין לָהּ; שֶׁצַּעַר הוּא לָהּ לִפְרֹשׁ מִבְּנָהּ.

יד. הָיְתָה עֲנִיָּה שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ, וַהֲרֵי הוּא עָשִׁיר שֶׁרָאוּי לוֹ שֶׁלֹּא תָּנִיק אִשְׁתּוֹ, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לוֹ שִׁפְחוֹת, אִם לֹא רָצְתָה לְהָנִיק — שׂוֹכֵר מְנִיקָה אוֹ קוֹנֶה שִׁפְחָה; מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה עוֹלָה עִם בַּעְלָהּ, וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת.

טו. הִיא אוֹמֶרֶת: רָאוּי הוּא לִשְׂכֹּר אוֹ לִקְנוֹת שִׁפְחָה, וְהוּא אוֹמֵר אֵינוֹ רָאוּי — עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה, וְאֵין כָּאן מָקוֹם לִשְׁבוּעָה.

טז. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה — אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לְהָנִיק. אֶלָּא: אִם רָצְתָה — נוֹתֵן לָהּ שְׂכָרָהּ וּמְנִיקָתוֹ, וְאִם לֹא רָצְתָה — נוֹתֶנֶת לוֹ אֶת בְּנוֹ וְהוּא מְטַפֵּל בּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הֵנִיקָה אוֹתוֹ עַד שֶׁהִכִּירָהּ; אֲבָל אִם הִכִּירָהּ, וַאֲפִלּוּ הוּא סוֹמֵא — אֵין מַפְרִישִׁין אוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, מִפְּנֵי סַכָּנַת הַוָּלָד, אֶלָּא כּוֹפִין אוֹתָהּ וּמְנִיקָה אוֹתוֹ בְּשָׂכָר עַד אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ.

יז. הַגְּרוּשָׁה אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת אַף-עַל-פִּי שֶׁהִיא מְנִיקָה אֶת בְּנָהּ, אֲבָל נוֹתֵן לָהּ יוֹתֵר עַל שְׂכָרָהּ דְּבָרִים שֶׁהַקָּטָן צָרִיךְ לָהֶן מִכְּסוּת וּמַאֲכָל וּמַשְׁקֶה וְסִיכָה וְכַיּוֹצֵא בָזֶה. אֲבָל הַמְעֻבֶּרֶת — אֵין לָהּ כְּלוּם. שָׁלְמוּ חֲדָשָׁיו וּגְמָלַתּוּ, אִם רָצְתָה הַמְגֹרֶשֶׁת שֶׁיִּהְיֶה בְּנָהּ אֶצְלָהּ — אֵין מַפְרִישִׁין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה בֵּן שֵׁשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת, אֶלָּא כּוֹפִין אֶת אָבִיו וְנוֹתֵן לוֹ מְזוֹנוֹת וְהוּא אֵצֶל אִמּוֹ. וְאַחַר שֵׁשׁ שָׁנִים, יֵשׁ לָאָב לוֹמַר: אִם הוּא אֶצְלִי — אֶתֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת, וְאִם הוּא אֵצֶל אִמּוֹ — לֹא אֶתֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת. וְהַבַּת אֵצֶל אִמָּהּ לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֵׁשׁ.

יח. כֵּיצַד? הָיָה הָאָב רָאוּי לִצְדָקָה — מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הָרָאוּי לוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ וְזָנִין אוֹתָהּ וְהִיא אֵצֶל אִמָּהּ. וַאֲפִלּוּ נִשֵּׂאת הָאֵם לְאַחֵר — בִּתָּהּ אֶצְלָהּ, וְאָבִיהָ זָן אוֹתָהּ מִשּׁוּם צְדָקָה עַד שֶׁיָּמוּת הָאָב. וְתִזּוֹן מִנְּכָסָיו אַחַר מוֹתוֹ בִּתְנָאֵי כְּתֻבָּה וְהִיא אֵצֶל אִמָּהּ. וְאִם לֹא רָצְתָה הָאֵם שֶׁיִּהְיוּ בָּנֶיהָ אֶצְלָהּ אַחַר שֶׁגִּמְלָתָן, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת — הָרְשׁוּת בְּיָדָהּ. וְנוֹתֶנֶת אוֹתָן לַאֲבִיהֶן, אוֹ מַשְׁלֶכֶת אוֹתָן לַקָּהָל — אִם אֵין לָהֶן אָב — וְהֵן מְטַפְּלִין בָּהֶן.

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

א. הַבַּעַל קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירֻשַּׁת אִשְׁתּוֹ. וּמֵאֵימָתַי יִזְכֶּה בִּירֻשָּׁתָהּ? מִשֶּׁתֵּצֵא מִרְשׁוּת הָאָב, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִכְנְסָה לְחֻפָּה. הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית בִּרְשׁוּת בַּעְלָהּ — יִרְשֶׁנָּה.

ב. כֵּיצַד? הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאָרְסָה, וּמִסָּרָהּ אָבִיהָ לְבַעְלָהּ אוֹ לְשְׁלוּחֵי בַּעְלָהּ, אוֹ מְסָרוּהָ שְׁלוּחֵי הָאָב לְבַעְלָהּ אוֹ

לִשְׁלוּחָיו, וּמֵתָה בַּדֶּרֶךְ קֹדֶם שֶׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה — אַף-עַל-פִּי שֶׁכְּתֻבָּתָהּ עֲדַיִן בְּבֵית אָבִיהָ, בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ. וְכֵן אִם הָלַךְ הָאָב אוֹ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם הַבַּעַל, וְנִכְנַס עִמָּהּ בַּעְלָהּ בַּדֶּרֶךְ לְחָצֵר וְנִתְיַחֵד עִמָּהּ שָׁם לְשֵׁם נִשּׂוּאִין, וּמֵתָה — הֲרֵי זֶה יִירָשֶׁנָּה בַּעְלָהּ. אֲבָל אִם עֲדַיִן הָאָב עִם הַבַּעַל לְהוֹלִיכָהּ לְבֵית בַּעְלָהּ, אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל אוֹ עִם הַבַּעַל, אֲפִלּוּ נִכְנַס הַבַּעַל עִמָּהּ לְחָצֵר לָלוּן כְּדֶרֶךְ שֶׁלָּנִין עוֹבְרֵי דְרָכִים בְּפַנְדָּק אֶחָד — הוֹאִיל וְהָאָב אוֹ שְׁלוּחָיו עִמָּהּ, וַעֲדַיִן לֹא נִתְיַחֵד עִמָּהּ לְשֵׁם נִשּׂוּאִין, אִם מֵתָה — יִירָשֶׁנָּה אָבִיהָ, אַף-עַל-פִּי שֶׁכְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית בַּעְלָהּ.

ג. וְכֵן אִם הָיְתָה בּוֹגֶרֶת אוֹ יְתוֹמָה אוֹ אַלְמָנָה, וְהָלְכָה הִיא בְּעַצְמָהּ מִבֵּית אָבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ, וְאֵין עִמָּהּ לֹא בַּעְלָהּ וְלֹא שְׁלוּחָיו, וּמֵתָה בַּדֶּרֶךְ — אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ.

ד. הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁהִיא אֲסוּרָה לוֹ — הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהּ קִדּוּשִׁין, אִם מֵתָה תַּחְתָּיו — יִירָשֶׁנָּה. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת הַקְּטַנָּה, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִים, אִם מֵתָה תַּחְתָּיו — יִירָשֶׁנָּה. אֲבָל הַפִּקֵּחַ שֶׁנָּשָׂא חֵרֶשֶׁת, אִם מֵתָה — לֹא יִירָשֶׁנָּה. וְהַחֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא פִּקֵּחַת וּמֵתָה — יִירָשֶׁנָּה; שֶׁהֲרֵי הִיא בַּת דַּעַת, וּלְדַעְתָּהּ נִשֵּׂאת, וְזִכְתָּה לוֹ מָמוֹנָהּ.

ה. קְטַנָּה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְדַעַת אָבִיהָ, וְנִשֵּׂאת שֶׁלֹּא לְדַעַת אָבִיהָ, בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו — יָכוֹל הָאָב לִמְחוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וַאֲפִלּוּ שָׁתַק הָאָב, אִם מֵתָה — אֵין הַבַּעַל יוֹרְשָׁהּ, אֶלָּא אִם כֵּן רָצָה הָאָב בְּנִשּׂוּאֶיהָ.

ו. הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁחָלְתָה וּבִקְּשָׁה מִבַּעְלָהּ שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה — אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ. וַאֲפִלּוּ אָמְרָה: אֲנִי שׂוֹנְאָה אוֹתוֹ וְאֵינִי רוֹצָה לַעֲמֹד עִמּוֹ — אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ. וְאֵין דָּנִין אוֹתָהּ כְּדִין מוֹרֶדֶת. וְדִין יָפֶה הוּא זֶה.

ז. כָּל נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָאִשָּׁה, בֵּין נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל בֵּין נִכְסֵי מְלוֹג — הַבַּעַל אוֹכֵל כָּל פֵּרוֹתֵיהֶן בְּחַיֶּיהָ. וְאִם מֵתָה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ — יוֹרֵשׁ בַּעְלָהּ הַכֹּל. לְפִיכָךְ, אִם מָכְרָה הָאִשָּׁה נִכְסֵי מְלוֹג אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת, אַף-עַל-פִּי שֶׁאוֹתָן הַנְּכָסִים נָפְלוּ לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס — הַבַּעַל מוֹצִיא הַפֵּרוֹת מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ, אֲבָל לֹא גּוּף הַקַּרְקַע; שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם בְּגוּף נִכְסֵי מְלוֹג עַד שֶׁתָּמוּת. מֵתָה בְּחַיָּיו — מוֹצִיא הַגּוּף מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת בְּלֹא דָמִים. וְאִם הַדָּמִים שֶׁלָּקְחָה מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת קַיָּמִין בְּעַצְמָן — מַחֲזִירָן לַלָּקוֹחוֹת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר: שֶׁמָּא מְצִיאָה הֵן.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְכָסִים הַיְדוּעִין לַבַּעַל; אֲבָל אִם נָפְלוּ לָהּ נְכָסִים בִּמְדִינָה אַחֶרֶת, וְלֹא יָדַע בָּהֶן הַבַּעַל, וּמָכְרָה אוֹתָן — מִכְרָהּ קַיָּם. וְכֵן אֲרוּסָה שֶׁמָּכְרָה קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין — מִכְרָהּ קַיָּם; שֶׁאֵין לַבַּעַל בִּנְכְסֵי אֲרוּסָתוֹ כְּלוּם עַד שֶׁיִּכְנֹס.

ט. הָאִשָּׁה שֶׁכָּתְבָה כָּל נְכָסֶיהָ לְאַחֵר, בֵּין קָרוֹב בֵּין רָחוֹק, קֹדֶם שֶׁתִּנָּשֵׂא — אַף-עַל-פִּי שֶׁאִם נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה תִּבָּטֵל הַמַּתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מַתָּנָה, אֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן, וְאִם מֵתָה בְּחַיָּיו — אֵינוֹ יוֹרְשָׁן; שֶׁהֲרֵי נָתְנָה אוֹתָן קֹדֶם שֶׁתִּנָּשֵׂא. וּכְשֶׁתָּמוּת בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, יִקְנֶה מִקַּבֵּל הַמַּתָּנָה מַתְּנָתוֹ קִנְיָן גָּמוּר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ נָתְנָה מִקְצָת נְכָסֶיהָ אוֹ כֻּלָּם קֹדֶם נִשּׂוּאֶיהָ, וְכָתְבָה לַמְקַבֵּל: קְנֵה מֵהַיּוֹם וְלִכְשֶׁאֶרְצֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנָה קִנְיָן גָּמוּר עַד שֶׁתִּרְצֶה — אֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת אוֹתָהּ הַמַּתָּנָה, וְאִם מֵתָה — אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ.

י. שׁוֹמֶרֶת יָבָם יֵשׁ לָהּ לִמְכֹּר וְלִתֵּן בְּמַתָּנָה נְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לָהּ כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם. וְאֵין לַיָּבָם פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ בִּנְכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהִכְנִיסָה לְאָחִיו, עַד שֶׁיִּכְנֹס. מֵתָה כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם — יוֹרְשֶׁיהָ מֵאָבִיהָ יוֹרְשִׁין בִּנְכְסֵי מְלוֹג שֶׁלָּהּ וַחֲצִי נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁים כְּתֻבָּתָהּ וַחֲצִי נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל. וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ.

יא. שׁוֹמֶרֶת יָבָם — כְּתֻבָּתָהּ עַל כָּל נִכְסֵי בַּעְלָהּ. לְפִיכָךְ אֵין הַיָּבָם יָכוֹל לִמְכֹּר בִּנְכְסֵי אָחִיו, בֵּין קֹדֶם יִבּוּם בֵּין אַחַר יִבּוּם. וְאִם מָכַר אוֹ נָתַן מַתָּנָה אוֹ חָלַק עִם אָחִיו בִּנְכְסֵי הַמֵּת, בֵּין קֹדֶם יִבּוּם בֵּין אַחַר יִבּוּם — לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁכְּבָר נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים אֵלּוּ לָאַלְמָנָה לִגְבּוֹת מֵהֶן כְּתֻבָּתָהּ.

יב. כָּנַס אֶת יְבִמְתּוֹ וְהִנִּיחַ אָחִיו פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע — יִמְכְּרוּ, וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהַיָּבָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן.

יג. הִנִּיחַ פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע, וְכֵן אִם הִנִּיחַ מָעוֹת וּמַטַּלְטְלִין — הַכֹּל שֶׁל יָבָם, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲכֹב. שֶׁהַמַּטַּלְטְלִין אֵין הַכְּתֻבָּה נִגְבֵּית מֵהֶן אֶלָּא בְּתַקָּנַת הַגְּאוֹנִים, וְאֵין כֹּחַ בְּתַקָּנָה זוֹ לְמָנְעוֹ מִנִּכְסֵי אָחִיו וּלְאָסְרָן עָלָיו בְּאַחֲרָיוּת זוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂא וְיִתֵּן בָּהֶם.

יד. יְבָמָה שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁמְּחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ — זָכָה בִּנְכְסֵי אָחִיו, וּמוֹכֵר וְנוֹתֵן כְּחֶפְצוֹ. וּכְשֶׁיִּכְנֹס אֶת יְבִמְתּוֹ, יִכְתֹּב לָהּ כְּתֻבָּה מֵאָה, וְיִהְיוּ כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתָהּ, כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה אוֹ שֶׁנָּתְנָה אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת בִּנְכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, בֵּין לְבַעְלָהּ בֵּין לַאֲחֵרִים — לֹא עָשְׂתָה כְּלוּם. וְכֵן בַּעַל שֶׁמָּכַר קַרְקַע בִּנְכְסֵי אִשְׁתּוֹ, בֵּין נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל בֵּין נִכְסֵי מְלוֹג — לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

טז. מָכַר מִטַּלְטְלִין שֶׁל נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, אִם מָכַר — מִמְכָּרוֹ מִמְכָּר. מָכְרוּ שְׁנֵיהֶם בִּנְכְסֵי מְלוֹג — בֵּין שֶׁלָּקַח מִן הָאִישׁ תְּחִלָּה וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה, בֵּין שֶׁלָּקַח מִן הָאִשָּׁה וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִישׁ — מִכְרָן קַיָּם.

יז. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה אוֹ נָתְנָה נִכְסֵי מְלוֹג לְבַעְלָהּ — מִמְכָּרָהּ וּמַתְּנָתָהּ קַיָּמִין; וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר בִּנְכְסֵי מְלוֹג: נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי. אֲבָל בִּשְׁאָר נְכָסִים — יֵשׁ לָהּ לוֹמַר.

יח. כֵּיצַד? הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה אוֹ נָתְנָה לְבַעְלָהּ מִנִּכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין, אוֹ שָׂדֶה שֶׁיִּחֵד לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ, אוֹ שָׂדֶה שֶׁכָּתַב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ, אוֹ שָׂדֶה שֶׁהִכְנִיס לָהּ שׁוּם מִשֶּׁלּוֹ — לֹא קָנָה בַּעְלָהּ. וְאַף-עַל- פִּי שֶׁקָּנוּ מִיַּד הָאִשָּׁה בִּרְצוֹנָהּ — חוֹזֶרֶת בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה. שֶׁלֹּא נָתְנָה וְלֹא מָכְרָה אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁלוֹם בֵּיתָהּ. לְפִיכָךְ אֵין לַבַּעַל רְאָיָה בִּנְכְסֵי אִשְׁתּוֹ כְּלָל חוּץ מִנִּכְסֵי מְלוֹג, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יט. נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁאָבְדוּ אוֹ שֶׁנִּגְנְבוּ, וּמָחֲלָה הָאִשָּׁה אוֹתָם לְבַעְלָהּ, וְקָנוּ מִמֶּנָּה בָּעֵדִים — יֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר: נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה?

לְמִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדָהּ שֶׁאֵין לָהּ אַחֲרָיוּת, שֶׁהֶחֱזִירָהּ נְכָסִים אֵלּוּ נִכְסֵי מְלוֹג. שֶׁהֲרֵי אֵין הַבַּעַל מֵבִיא רְאָיָה לִטֹּל כְּלוּם וְלֹא לְהַחֲזִיק בַּנְּכָסִים, אֶלָּא לְהִפָּטֵר מִתְּבִיעָתָהּ מִלְּשַׁלֵּם. אֲבָל אִם נָתְנָה לוֹ מַתָּנָה מִטַּלְטְלֵי צֹאן בַּרְזֶל הַקַּיָּמִין — לֹא קָנָה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ לוֹמַר: נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי.

כ. בַּעַל שֶׁמָּכַר קַרְקַע לְפֵרוֹת — לֹא עָשָׂה כְּלוּם; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִתְקִינוּ פֵּרוֹת לָאִישׁ אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְוִיחַ בְּהוֹצָאַת הַבַּיִת. לְפִיכָךְ, אִם מָכַר לַפֵּרוֹת וְלָקַח אוֹתָן הַמָּעוֹת לִסְחוֹרָה — שׁוֹמְעִין לוֹ.

כא. הָיוּ לָאִשָּׁה כְּסָפִים: אִם נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל הֵן — הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּהֶן; וְאִם נִכְסֵי מְלוֹג הֵן — בֵּין שֶׁהִכְנִיסָה אוֹתָן לוֹ, בֵּין שֶׁנָּפְלוּ לָהּ בִּירֵשָׁה אוֹ נָתְנוּ לָהּ בְּמַתָּנָה, אוֹ נָפְלוּ לָהּ מִטַּלְטְלִין אוֹ נָתְנוּ לָהּ — הֲרֵי אֵלּוּ יִמָּכְרוּ, וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן.

כב. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁחָבְלוּ בָּהּ אֲחֵרִים — כָּל הַמָּעוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֵת לָהּ יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל.

כג. נָפְלוּ לָהּ עֲבָדִים, אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם זְקֵנִים, לֹא יִמָּכְרוּ מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ. נָפְלוּ לָהּ זֵיתִים וּגְפָנִים וְלֹא הָיָה בְּגוּף הַקַּרְקַע שֶׁהָאִילָנוֹת בָּהּ כְּלוּם — אִם עוֹשִׂין כְּדֵי טִפּוּלָם — לֹא יִמָּכְרוּ, מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ; וְאִם לָאו — הֲרֵי אֵלּוּ יִמָּכְרוּ לְעֵצִים, וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת.

כד. נָפְלוּ לָהּ פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל; תְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע — שֶׁלָּהּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת. אֲבָל הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לָהּ פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלָּהּ; וְאִם הָיוּ תְּלוּשִׁין — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ.

כה. עַבְדֵי נִכְסֵי מְלוֹג וּבְהֵמַת נִכְסֵי מְלוֹג — הַבַּעַל חַיָּב בְּמְזוֹנוֹת שֶׁלָּהֶן וּבְכָל צָרְכֵיהֶם, וְהֵן עוֹשִׂין לוֹ, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם. לְפִיכָךְ: וְלַד שִׁפְחַת מְלוֹג — לַבַּעַל, וְלַד בְּהֵמַת מְלוֹג — לַבַּעַל. וְאִם גֵּרְשָׁהּ, וְרָצְתָה הָאִשָּׁה לִתֵּן דָּמִים וְלִטֹּל וְלַד הַשִּׁפְחָה מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ — שׁוֹמְעִין לָהּ.

כו. הִכְנִיסָה לוֹ שְׁנֵי כֵּלִים אוֹ שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת בְּתוֹרַת נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, וְשָׁמוּ אוֹתָן עָלָיו בְּאֶלֶף זוּז, וְהוּקְרוּ וְעָמְדוּ בְּאַלְפַּיִם, וְגֵרְשָׁהּ — נוֹטֶלֶת אֶחָד בָּאֶלֶף שֶׁלָּהּ. וְהַשֵּׁנִי, אִם רָצְתָה שֶׁתִּתֵּן דָּמָיו וְתִטֹּל מִשּׁוּם שֶׁבַח בֵּית אָבִיהָ — שׁוֹמְעִין לָהּ.

כז. הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין שֶׁנְּתָנָן לָהּ קַרְקַע בֵּין שֶׁנְּתָנָן לָהּ מָעוֹת, וְלָקְחָה בָּהֶן קַרְקַע — אֵין לַבַּעַל פֵּרוֹת בְּמַתָּנָה זוֹ. וְכֵן הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹתֶיהָ, אֶלָּא יִהְיוּ פֵּרוֹתֶיהָ לָאִשָּׁה לְמַה שֶׁתִּרְצֶה — אֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת מַתָּנָה זוֹ. וְכֵן הַמּוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ בְּטוֹבַת הֲנָאָה — אוֹתָן הַדָּמִים לְאִשָּׁה, וְאֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן.

כח. וְלַד בְּהֵמַת מְלוֹג שֶׁנִּגְנַב, וְנִמְצָא הַגַּנָּב וְשִׁלֵּם שְׁנַיִם — הַכֶּפֶל לָאִשָּׁה; שֶׁאֵין זֶה פְּרִי שֶׁתִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים. הַחוֹבֵל בְּאִשְׁתּוֹ — כָּל הַנֶּזֶק וְהַצַּעַר וְהַבּשֶׁת שֶׁלָּהּ, וְאֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל.

כט. הַמּוֹכֵר קַרְקַע לְאִשְׁתּוֹ: אִם הָיוּ הַמָּעוֹת שֶׁלָּקְחָה בָּהֶן אֶת הַקַּרְקַע מִבַּעֲלָהּ גְּלוּיִין וִידוּעִין לַבַּעַל — קָנְתָה, וְהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת אוֹתָהּ הַקַּרְקַע; וְאִם הָיוּ מָעוֹת טְמוּנִין — לֹא קָנְתָה, שֶׁהַבַּעַל אוֹמֵר: לֹא מָכַרְתִּי אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְאוֹת הַמָּעוֹת שֶׁטְּמֻנָּה. וְאוֹתָן הַמָּעוֹת שֶׁנִּרְאוּ — יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּרוֹת.

ל. הֲרֵי שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת אוֹ מִטַּלְטְלִין בְּיַד הָאִשָּׁה, הִיא אוֹמֶרֶת: בְּמַתָּנָה נִתְּנוּ לִי, וְהוּא אוֹמֵר: מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיךָ הֵם שֶׁהֵם שֶׁלִּי — הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטּוֹעֶנֶת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כֵּן. וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת. וְאִם אָמְרָה: עַל מְנָת כֵּן נָתְנוּ לִי, עַל מְנָת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְבַעְלִי רְשׁוּת בָּהֶן, אֶלָּא אֶעֱשֶׂה בָּהֶן כָּל מַה שֶּׁאֶרְצֶה — עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה; שֶׁכָּל מָמוֹן שֶׁנִּמְצָא בְּיַד הָאִשָּׁה — בְּחֶזְקַת הַבַּעַל הוּא שֶׁיֹּאכַל פֵּרוֹתָיו, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה.

לא. אָמְרָה לוֹ: אַתָּה נָתַתָּ לִי בְּמַתָּנָה — נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁנָּתַן לָהּ הַבַּעַל, וְאֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן.

לב. אֵין מְקַבְּלִין פִּקְדּוֹנוֹת לֹא מִן הַנָּשִׁים וְלֹא מִן הָעֲבָדִים וְלֹא מִן הַקְּטַנִּים. וְאִם עָבַר וְקִבֵּל מִן הָאִשָּׁה — יַחֲזִיר לָאִשָּׁה. מֵתָה — יַחֲזִיר לְבַעְלָהּ. קִבֵּל מִן הָעֶבֶד — יַחֲזִיר לָעֶבֶד. וְאִם מֵת — יַחֲזִיר לְרַבּוֹ. קִבֵּל מִן הַקָּטָן — יִקְנֶה לוֹ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ דָּבָר שֶׁאוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם. וְכֻלָּם שֶׁאָמְרוּ בִּשְׁעַת מִיתָתָן: פִּקְדּוֹן זֶה שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא — אִם הָיוּ בְּחֶזְקַת נֶאֱמָנִין אֵצֶל זֶה שֶׁהַפִּקָּדוֹן אֶצְלוֹ — יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁצִּוּוּ, וְאִם לַאו — יִתֵּן לְיוֹרְשֵׁיהֶם.

לג. הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ לָהּ כְּסָפִים הָרְאוּיוֹת לַבַּעַל לֶאֱכֹל פֵּרוֹתֵיהֶם, הוּא אוֹמֵר: כָּךְ וָכָךְ יִלָּקַח בָּהֶם, וְהִיא אוֹמֶרֶת: אֵינִי לוֹקַחַת בָּהֶן אֶלָּא כָּךְ וָכָךְ — לוֹקְחִים דָּבָר שֶׁפֵּרוֹתָיו מְרֻבִּים וִיצִיאָתוֹ מְעוּטָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַדָּבָר כִּרְצוֹנוֹ אוֹ שֶׁהָיָה כִּרְצוֹנָהּ. וְאֵין לוֹקְחִין אֶלָּא דָּבָר שֶׁגִּזְעוֹ מַחֲלִיף, שֶׁמָּא יֹאכַל הַכֹּל וְנִמְצָא הַקֶּרֶן אָבֵד.

לד. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעְלָהּ עֵז לַחֲלָבָהּ וְרָחֵל לְגִזָּתָהּ וְדֶקֶל לְפֵרוֹתָיו, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא פֵּרוֹת אֵלּוּ בִּלְבַד. הֲרֵי זֶה אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּכְלֶה הַקֶּרֶן. וְכֵן אִם הִכְנִיסָה לוֹ כְּלֵי תַשְׁמִישׁ בְּתוֹרַת נִכְסֵי מְלוֹג, הֲרֵי זֶה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְלוֹבֵשׁ וּמַצִּיעַ וּמְכַסֶּה עַד שֶׁיִּכְלֶה הַקֶּרֶן. וּכְשֶׁיִּגְרַשׁ — אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם הַבְּלָאוֹת שֶׁל נִכְסֵי מְלוֹג.

לה. הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁנִּכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, אַף-עַל-פִּי שֶׁפִּחֲתָתָן עַל הַבַּעַל, אִם הָיוּ הַבְּלָאוֹת קַיָּמִין וְהָיוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן — נוֹטֶלֶת כֵּלֶיהָ כְּמָה שֶׁהֵן; וְאִם לֹא הָיוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן — הֲרֵי הֵן כְּמוֹ שֶׁנִּגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם בִּדְמֵיהֶם שֶׁשָּׁמוּ אוֹתָן עָלָיו בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין. וּמִנְהָג פָּשׁוּט הוּא זֶה, וְכָל הַנּוֹשֵׂא — עַל מִנְהָג זֶה קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת הַנְּדוּנְיָא. וּכְשֵׁם שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם הַפְּחָת, כָּךְ אֵינוֹ נוֹטֵל אֶת הַשֶּׁבַח, אִם הוֹתִירוּ דְּמֵיהֶן, לְפִי מִנְהָג זֶה. יֵשׁ לַבַּעַל לָכֹף מִקְצָת עַבְדֵי אִשְׁתּוֹ וְאַמְהוֹתֶיהָ שֶׁיִּהְיוּ מְשַׁמְּשִׁין אוֹתוֹ בְּבֵית אִשָּׁה אַחֶרֶת שֶׁנָּשָׂא, בֵּין שֶׁהָיוּ עַבְדֵי מְלוֹג בֵּין שֶׁהָיוּ עַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל. אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹלִיכָן לְעִיר אַחֶרֶת שֶׁלֹּא מִדַּעַת אִשְׁתּוֹ.

יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה וְעֶשְׂרִים

א. הָאִשָּׁה שֶׁהִתְנִית עַל בַּעְלָהּ לְבַטֵּל זְכוּת מִדְּבָרִים שֶׁזּוֹכֶה בָּהֶן הַבַּעַל[1]: אִם כָּתַב לָהּ[2] וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין — אֵינוֹ צָרִיךְ לִקְנוֹת מִיָּדוֹ[3], אֶלָּא כָּל מַה שֶׁכָּתַב לָהּ קַיָּם[4]; וְאִם כָּתַב לָהּ אַחַר הַנִּשּׂוּאִין — צָרִיךְ לִקְנוֹת מִיָּדוֹ[5].

ב. הִתְנָה עִמָּהּ[6] שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ דִּין וּדְבָרִים בִּנְכָסֶיהָ[7], אִם מָכְרָה וְנָתְנָה — מִכְרָהּ וּמַתְּנָתָהּ קַיָּם, אֲבָל אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן כָּל זְמַן שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתָהּ[8]. וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה שֶׁאֵין לוֹ דִּין וּדְבָרִים בִּנְכָסֶיהָ — הֲרֵי סֹלֶק עַצְמוֹ מִגּוּף הַקַּרְקַע, וְאֵין לוֹ בִּנְכָסֶיהָ פֵּרוֹת לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ עִרְעֵר עַל קִנְיָנוֹ וְאָמַר: לֹא עָלָה בְּדַעְתִּי שֶׁאֵין לִי פֵּרוֹת מִפְּנֵי קִנְיָן זֶה, אֶלָּא שֶׁאִם מָכְרָה — מִכְרָהּ קַיָּם, שֶׁאֵין אָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּלֹא נְכָסִים — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא כְּבָר סֹלֶק עַצְמוֹ מִגּוּף הַקַּרְקַע.

ג. הִתְנָה עִמָּהּ[9] שֶׁלֹּא יֹאכַל פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ — הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן, אֲבָל מוֹכְרִין אֶת הַפֵּרוֹת[10], וְלוֹקְחִין[11] בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהָ; שֶׁלֹּא סִלֵּק עַצְמוֹ אֶלָּא מִפֵּרוֹת נְכָסִים אֵלּוּ בִּלְבַד[12].

ד. הִתְנָה עִמָּהּ שֶׁלֹּא יֹאכַל פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ וְלֹא פֵּרֵי פֵּרוֹתֵיהֶן — לוֹקְחִין הַפֵּרוֹת וְקוֹנִין בָּהֶם קַרְקַע, וְלוֹקְחִין פֵּרוֹת קַרְקַע זוֹ וְקוֹנִין בָּהֶם קַרְקַע שְׁנִיָּה, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן פֵּרֵי פֵּרֵי פֵּרוֹת[13]. וְכֵן הַדָּבָר תָּמִיד, עַד שֶׁיַּתְנֶה עִמָּהּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ לֹא פֵּרוֹת וְלֹא פֵּרֵי פֵּרוֹתֵיהֶן עַד לְעוֹלָם. וְאַחַר כָּךְ לֹא יִהְיוּ לוֹ פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ, אֲבָל אִם מֵתָה — יִירַשׁ הַכֹּל.

ה. הִתְנָה עִמָּהּ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה — הֲרֵי זֶה לֹא יִירָשֶׁנָּה, אֲבָל אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ. וְכֵן אִם הִתְנָה עִמָּהּ שֶׁיִּירַשׁ מִקְצָת נְכָסִים, וְכֵן אִם הִתְנָה עִמָּהּ שֶׁאִם מֵתָה בְּלֹא בָנִים יַחְזְרוּ נְכָסִין לְבֵית אָבִיהָ — הַכֹּל קַיָּם.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[14]? שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ קֹדֶם שֶׁתִּנָּשֵׂא, שֶׁהַנַּחֲלָה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ[15] מַתְּנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה קֹדֶם שֶׁתִּהֵא רְאוּיָה לוֹ[16]; אֲבָל אִם הִתְנָה עִמָּהּ אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת — תְּנָאוֹ בָּטֵל[17] וְיִירָשֶׁנָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[18].

ז. הִתְנָה עִמָּהּ אַחַר נִשּׂוּאִין[19] שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ דִּין וּדְבָרִים בִּנְכָסֶיהָ, וְלֹא בְּפֵרֵי פֵּרוֹתֶיהָ עַד עוֹלָם, בְּחַיֶּיהָ וּבְמוֹתָהּ — הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹת כְּלָל; אֲבָל אִם מֵתָה — יִירָשֶׁנָּה[20], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. הַבַּעַל שֶׁהוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל נְכָסֵי מְלוֹג — בֵּין שֶׁהוֹצִיא מְעַט וְאָכַל פֵּרוֹת הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁהוֹצִיא הַרְבֵּה וְאָכַל פֵּרוֹת מְעַט, וַאֲפִלּוּ אָכַל גְּרוֹגֶרֶת[21] אַחַת דֶּרֶךְ כָּבוֹד[22], אוֹ שֶׁאָכַל דִּינָר אֶחָד[23] אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ כָּבוֹד, וַאֲפִלּוּ לֹא לָקַח בַּפֵּרוֹת מִמַּה שֶׁהוֹצִיא אֶלָּא חֲבִילָה אַחַת שֶׁל זְמוֹרוֹת[24] — מַה שֶׁהוֹצִיא הוֹצִיא, וּמַה שֶׁאָכַל אָכַל[25].

ט. וְכֵן אִם נָפְלוּ לָהּ כְּסָפִים בְּמָקוֹם רָחוֹק, וְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן הוֹצָאוֹת עַד שֶׁהֱבִיאָן אוֹ עַד שֶׁהוֹצִיאָן מִיַּד מִי שֶׁהָיוּ אֶצְלוֹ, וְלָקַח בָּהֶן קַרְקַע וְאָכַל פֵּרוֹתֶיהָ כְּשִׁעוּר — מַה שֶׁהוֹצִיא הוֹצִיא, וּמַה שֶׁאָכַל אָכַל. הוֹצִיא וְלֹא אָכַל, אוֹ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכְּשִׁעוּר — שָׁמִין כַּמָּה שֶׁהִשְׁבִּיחוּ, וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ כַּמָּה הוֹצִיא. אִם הַשֶּׁבַח יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה — יִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[26] כַּמָּה הוֹצִיא, וְנוֹטֵל הַהוֹצָאָה; וְאִם הַהוֹצָאָה יְתֵרָה עַל הַשֶּׁבַח — אֵין לוֹ מִן הַהוֹצָאָה אֶלָּא כְּשִׁעוּר הַשֶּׁבַח, וּבִשְׁבוּעָה.

י. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[27]? בִּמְגֹרָשׁ; אֲבָל הָאִשָּׁה שֶׁמָּרְדָה עַל בַּעְלָהּ[28] — אֲפִלּוּ אָכַל הַרְבֵּה, שָׁמִין לוֹ כַּמָּה אָכַל, וּפוֹחֶת אוֹתוֹ מִמַּה שֶׁרָאוּי לִתֵּן לוֹ מִן הַהוֹצָאָה אַחַר שֶׁיִּשְׁבַּע וְנוֹטְלוֹ; שֶׁלֹּא הִקְנָה לָהּ כְּדֵי שֶׁתִּטֹּל וְתֵצֵא מֵעַצְמָהּ. וְכֵן הַמּוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל נְכָסֵי אִשְׁתּוֹ קְטַנָּה, וּמֵאֲנָה בּוֹ — רוֹאִין כַּמָּה אָכַל וְכַמָּה הוֹצִיא וְכַמָּה הִשְׁבִּיחַ, וְשָׁמִין לוֹ כְּאָרִיס; שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּת יָרַד.

יא. מִנְהָגוֹת רַבּוֹת יֵשׁ בְּנִדּוּנְיָא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ, שֶׁיִּכְתְּבוּ בַּכְּתֻבּוֹת הַנִּדּוּנְיָא יָתֵר עַל דָּמֶיהָ בִּשְׁלִישׁ אוֹ בְּחֹמֶשׁ אוֹ בְּמֶחֱצָה, כְּגוֹן שֶׁתִּהְיֶה הַנִּדּוּנְיָא מֵאָה וְכוֹתְבִים שֶׁהִכְנִיסָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) כגון אכילת פירות נכסיה או ירושתה שהוא זוכה בהן. 2) כתב ויתור על זכויותיו. 3) להקנות לו סודר, ועם קבלת הסודר הוא מקנה לאשתו את זכותו, 4) הואיל ואז עדיין לא זכה בנכסים יכול הוא להתנות שלא יזכה בהם לכשישאנה. 5) כי אז כבר זכה בנכסים והרי הוא כשותף עימה, ואינו יכול להסתלק מהם בלי קניין, כדין כל שותף המסתלק משותפותו שאין סילוקו מועיל אלא כאשר יקנו מידו. 6) עם הארוסה בלא קניין, או אחרי הנשואין וקנו מידו. 7) ולא פירש ממה הסתלק, שהרי בשלושה דברים זוכה הבעל בנכסי אשתו, אכילת הפירות, ושאם תמכור מכרה בטל, ואם תמות יירשנה. 8) שלא ויתר אלא על הפחות שבזכיותיו, והיא: תוקף מכירתה, כי חשב שמא לא תמכור כלל כי אין זה מצוי שתמכור נכסיה. וכלל הוא: "יד בעל השטר על התחתונה" - כל המוציא שטר על המוחזק בדבר אם השטר סתום מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר. וכן אם מתה - יורשה. 9) עם הארוסה ואפילו בלא קניין. 10) בעל כורחה. 11) וקונים. 12) ולא מפירי פירותיהם. 13) כי לא הזכיר בויתורו אלא סילוקו מפירי פירות בלבד, ועל מה שלא הזכיר - זכותו קיימת. 14) שאינו יורשה. 15) מירושת אבותיו, אלא על ידי מעשיו, כגון נחלת אשתו הבאה לו על ידי נשואיו. 16) לפני הנשואין, כי עד הנשואין אפילו אם מתה אינו ראוי ליורשה. ולפיכך יכול הוא לומר לה: לא יהיה לי חלק באותו ממון העתיד לבוא לו. שאין מזכים לאדם בעל כורחו. 17) כיוון שהירושה ראוייה לו אילו מתה עכשיו, אינו יכול לוותר עליה. 18) "כל תנאי שבירושה בטל אף על פי שהוא ממון, שנאמר בה: "לחוקת משפט". 19) וגם קנו מידו. 20) וכן אם מכרה או נתנה, מכרה ומתנתה קיימים. 21) תאנה יבשה. 22) בביתו על שולחנו, ולא בשוק או בשדה דרך עראי. 23) שווה דינר. 24) ענפי הגפן, שהם מאכל לפילים, והאכיל מהם את בהמתו. ומכל מקום צריך שתהא החבילה שווה דינר, כי אכילת בהמה אינה אכילת כבוד. 25) וכשהוא מגרשה אינו יכול לתבוע את הוצאותיו. 26) "הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו ועומד ונשבע". 27) שאנו אומרים: מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. 28) והיא דורשת גט.

מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּפְנֵי הָעָם. וּכְשֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת — לֹא תִּגְבֶּה אֶלָּא הַמֵּאָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִכְתֹּב פָּחוֹת, וְאִם פָּסְקָה לְהָבִיא לוֹ בְּמֵאָה כֵּלִים — נוֹתֶנֶת שָׁוֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אוֹ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וְכוֹתְבִין שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ מֵאָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִכְתֹּב שָׁוֶה מָנֶה בְּמָנֶה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ, שֶׁיִּתֵּן הָאִישׁ מָעוֹת לְפִי הַנְּדוּנְיָא דָּבָר קָצוּב, שֶׁתִּתְקַשֵּׁט בּוֹ הַכַּלָּה וְתִקָּנֶה בּוֹ בְּשָׂמִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיַּכְנִיס הָאִישׁ שׁוּם מִשֶּׁלּוֹ לָאִשָּׁה וְיִצְטָרֵף לִנְדוּנְיָתָהּ לְהִתְנָאוֹת בּוֹ.

יב. הַנּוֹשֵׂא סְתָם — כּוֹתֵב וְנוֹתֵן כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. וְכֵן הִיא שֶׁפָּסְקָה לְהַכְנִיס — נוֹתֶנֶת כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. וּכְשֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ — מַגְבִּין לָהּ מַה שֶּׁבִּכְתֻבָּתָהּ כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. וּבְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מִנְהַג הַמְּדִינָה עִקָּר גָּדוֹל הוּא וְעַל פִּיו דָּנִין. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ מִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל הַמְּדִינָה.

יג. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ בֵּינֵיהֶם שִׁדּוּכִין, וְאָמַר לָהּ: כַּמָּה אַתְּ מַכְנֶסֶת לִי? כָּךְ וָכָךְ! וְאָמְרָה לוֹ: וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לִי אוֹ כּוֹתֵב לִי? כָּךְ וָכָךְ! וְכֵן הָאָב שֶׁפָּסַק עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ: כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִנְךָ? כָּךְ וָכָךְ! וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ? כָּךְ וָכָךְ! עָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ — קָנוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים, וְאַף-עַל- פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בֵּינֵיהֶן קִנְיָן. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקְנִים בַּאֲמִירָה.

יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁפָּסַק הָאָב לְבִתּוֹ, בֵּין קְטַנָּה וּבֵין גְּדוֹלָה, וּפָסַק הָאָב לִבְנוֹ, וּבְנִשּׂוּאִין רִאשׁוֹנִים; שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוֹבָה אֵצֶל בְּנוֹ, וּמֵרֹב שִׂמְחָתוֹ בַּנִּשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים גָּמַר וּמַקְנֶה לוֹ בַּאֲמִירָה. אֲבָל אָח שֶׁפָּסַק לַאֲחוֹתוֹ אוֹ אִשָּׁה שֶׁפָּסְקָה לְבִתָּהּ וְכֵן שְׁאָר קְרוֹבִים, וְכֵן הָאָב שֶׁפָּסַק לִבְנוֹ אוֹ לְבִתּוֹ בְּנִשּׂוּאִין שְׁנִיִּים — לֹא קָנוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים עַד שֶׁיִּקְנוּ מִידֵי הַפּוֹסֵק שֶׁיִּתֵּן כָּךְ וָכָךְ.

טו. הָאָב שֶׁפָּסַק עַל יַד בִּתּוֹ — לֹא קָנְתָה הַבַּת אוֹתָהּ הַמַּתָּנָה עַד שֶׁיִּכְנֹס אוֹתָהּ בַּעְלָהּ. וְכֵן הַבֵּן לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּכְנֹס. שֶׁכָּל הַפּוֹסֵק אֵינוֹ פּוֹסֵק אֶלָּא עַל מְנָת לִכְנֹס. לְפִיכָךְ, הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ, וּמֵת קֹדֶם שֶׁיִּכְנֹס, וְנָפְלָה לִפְנֵי אָחִיו לְיִבּוּם — יָכוֹל הָאָב לוֹמַר לַיָּבָם: לְאָחִיךָ הָיֵיתִי רוֹצֶה לִתֵּן, וּלְךָ אֵינִי רוֹצֶה לִתֵּן. וַאֲפִלּוּ הָיָה הָרִאשׁוֹן עַם הָאָרֶץ וְהַשֵּׁנִי חָכָם, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהַבַּת רוֹצָה בּוֹ.

טז. הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ, וְהָלַךְ הָאָב לִמְדִינָה אַחֶרֶת[29] — יָכוֹלָה הִיא לוֹמַר לַבַּעַל: אֲנִי לֹא פָּסַקְתִּי עַל עַצְמִי, מָה אֲנִי יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת? אוֹ כְּנֹס בְּלֹא נְדוּנְיָא אוֹ פָּטְרֵנִי בְּגֵט. אֲבָל אִם פָּסְקָה הִיא עַל עַצְמָהּ וְלֹא הִגִּיעָה יָדָהּ — הֲרֵי זוֹ יוֹשֶׁבֶת עַד שֶׁתִּמְצָא מַה שֶּׁפָּסְקָה אוֹ עַד שֶׁתָּמוּת[30]. וְלָמָּה לֹא תִּפְטֹר עַצְמָהּ בְּמַרְדּוּת[31]? שֶׁהַמּוֹרֶדֶת וְהִיא אֲרוּסָה — הַבַּעַל רוֹצֶה לְכָנְסָהּ וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה; אֲבָל זוֹ — אֵין הַבַּעַל רוֹצֶה בָּהּ עַד שֶׁתִּתֵּן הַנְּדוּנְיָא שֶׁפָּסְקָה, וְהִיא רוֹצָה בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אוֹמֶרֶת לוֹ: אוֹ כְּנֹס אוֹ פְּטֹר[32]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְדוֹלָה; אֲבָל בִּקְטַנָּה שֶׁפָּסְקָה עַל עַצְמָהּ — כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן גֵּט, אוֹ יִכְנֹס בְּלֹא נְדוּנְיָא[33].

יז. הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה וּפָסְקָה עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה זָן אֶת בִּתָּהּ[34] כָּךְ וְכָךְ שָׁנִים — חַיָּב לְזוֹן אוֹתָם שָׁנִים שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ. וְהוּא, שֶׁיַּתְנוּ עַל דָּבָר זֶה בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין[35]; אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין[36] — עַד שֶׁיִּקְנוּ מִידוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב בִּשְׁטָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר. נִתְגָּרְשָׁה בְּתוֹךְ הַשָּׁנִים שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ לָזוּן אֶת בִּתָּהּ, וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וּפָסְקָה גַּם עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה זָן אוֹתָהּ הַבַּת כָּךְ וְכָךְ שָׁנִים — לֹא יֹאמַר רִאשׁוֹן: אִם תָּבוֹא לְבֵיתִי אֲזוּנֶהָ[37], אֶלָּא מוֹלִיךְ מְזוֹנוֹתֶיהָ לַמָּקוֹם שֶׁהִיא שָׁם אִמָּהּ[38]. וְכֵן לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם: הֲרֵי אָנוּ זָנִין אוֹתָהּ כְּאַחַת, אֶלָּא אֶחָד זָנָהּ וְאֶחָד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת.

יח. נִשֵּׂאת הַבַּת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה — הַבַּעַל חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, וּבַעֲלֵי אִמָּהּ שְׁנֵיהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת. מֵתוּ אֵלּוּ שֶׁפָּסְקוּ לָזוּן אוֹתָהּ: אִם קָנוּ מִיָּדָן אוֹ שֶׁחַיֵּב עַצְמוֹ בִּשְׁטָר — הֲרֵי זוֹ כְּבַעַל חוֹב בִּשְׁטָר, וְטוֹרֶפֶת מְזוֹנוֹתֶיהָ מִנִּכְסֵיהֶן הַמְשֻׁעְבָּדִים[39] עַד סוֹף הַזְּמַן שֶׁפָּסְקוּ; וְאִם פָּסְקוּ בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין וְלֹא הָיָה שָׁם קִנְיָן — הֲרֵי הֵם דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לִכְתֹּב, וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ[40].

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

א. הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאַיְלוֹנִית, וְלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים וְלֹא אִשָּׁה אַחֶרֶת לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת מִמֶּנָּה — אַף-עַל-פִּי שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ וּמוֹצִיא, הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וְיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וּשְׁאָר תְּנָאֵי כְּתֻבָּה. וְכֵן זוֹכֶה הַבַּעַל בְּמַה שֶּׁזָּכָה בִּשְׁאָר הַנָּשִׁים.

ב. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה וְלֹא הִכִּיר בָּהּ, וְנִמְצֵאת אַיְלוֹנִית אוֹ מֵחַיָּבֵי לָאוִין, וְכֵן הַנּוֹשֵׂא שְׁנִיָּה, בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִכִּיר בָּהּ — אֵין לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה וְלֹא תְּנָאֵי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה, אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ. וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, וַאֲפִלּוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. וּכְשֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ וּמַפְרִישִׁין בֵּינֵיהֶם — אֵין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל פֵּרוֹת שֶׁאָכַל.

ג. וְלָמָּה אֵין לָהֶם עִקָּר וְיֵשׁ לָהֶן תּוֹסֶפֶת? הָעִקָּר, שֶׁהִיא תַּקָּנַת חֲכָמִים כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ — הוֹאִיל וְלֹא הִכִּיר בָּהּ, אֵין לָהּ עִקָּר; אֲבָל תּוֹסֶפֶת, שֶׁהוּא חַיָּב עַצְמוֹ בָּהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה וְתַעֲמֹד לְפָנָיו — הֲרֵי עָמְדָה בִּתְנָאֵי שֶׁלָּהּ, וַהֲרֵי הִקְנִית לוֹ הֲנָאָתָהּ, וַהֲרֵי הִיא עוֹמֶדֶת [לְפָנָיו], אֲבָל הַתּוֹרָה אָסְרָה אוֹתָהּ עָלָיו, וּמַה הִיא יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת? לְפִיכָךְ יֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת, שֶׁאֵין מַעֲשֶׂיהָ הֵן הַגּוֹרְמִין לָהּ לְהֵאָסֵר אַחַר הַנִּשּׂוּאִין, אֶלָּא אֲסוּרָה הָיְתָה מִקֹּדֶם.

ד. וְלָמָּה לֹא חָלְקוּ בַּשְׁנִיָּה בֵּין שֶׁהִכִּיר בָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא הִכִּיר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

29) ולא הניח כאן נכסים, אבל אם יש לו כאן נכסים, בית דין יורד לנכסיו ונותן לו. 30) "תשב עד שילבין ראשה". 31) שכל אשה המורדת בבעלה ואומרת מאסתיהו . . . כופים אותו לגרשה מייד. 32) ודעת הרי"ף שם שדינה כמורדת. 33) שאין תנאה כלום. 34) מאיש אחר. 35) שמתוך שמחת חתונתם גמר ומקנה. 36) ולפני הנישואין ואז מועיל הקניין. 37) כלומר, אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה. 38) כלומר, במקום ששם האמא שלה. 39) שנמכרו ללקוחות על ידי בעלי אמה. 40) מנכסים משועבדים, אבל גובה היא מן היורשים כדין מלווה בעל פה.

בָּהּ, אֶלָּא אָמְרוּ: אֵין לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה בְּכָל מָקוֹם? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עָשׂוּ בָּהּ חִזּוּק. אֲבָל אִם נָשָׂא אַחַת מֵחַיָּבֵי לָאוִין וְהִכִּיר בָּהּ, אוֹ אַחַת מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה, בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ — יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה; שֶׁחַיָּבֵי לָאוִין שֶׁהִכִּיר בָּהּ — רָצָה לָזוּן בִּנְכָסָיו, וְחַיָּבֵי עֲשֵׂה — אִסּוּרָן קַל. וְיֵשׁ לִשְׁתֵּיהֶן מְזוֹנוֹת לְאַחַר מוֹתוֹ. וְכֵן אִם לָוְתָה וְאָכְלָה — חַיָּב לְשַׁלֵּם. וּכְשֶׁכּוֹפִין אוֹתָן לְהוֹצִיא — מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל כָּל פֵּרוֹת שֶׁאָכַל מִכָּל נְכָסֶיהָ.

ה. הַמְמָאֶנֶת — אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, אֲבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ. וְאֵין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל פֵּרוֹת שֶׁאָכַל. וְאִם לָוְתָה כְּשֶׁהָיְתָה תַּחְתָּיו וְאָכְלָה, וְאַחַר כָּךְ מֵאֲנָה — אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מְזוֹנוֹת מִן הַבַּעַל.

ו. מִי שֶׁזִּנְתָה תַּחַת בַּעְלָהּ — אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת וְלֹא אֶחָד מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה; שֶׁהֲרֵי מַעֲשֶׂיהָ גָּרְמוּ לָהּ לְהֵאָסֵר עַל בַּעְלָהּ.

ז. וְהֵיאַךְ דִּין נָשִׁים אֵלּוּ בַּנְּדוּנְיָא שֶׁלָּהֶם? כָּל אִשָּׁה שֶׁנְּדוּנְיָתָהּ קַיֶּמֶת — אֲפִלּוּ זִנְּתָה, נוֹטֶלֶת שֶׁלָּהּ וְהוֹלֶכֶת. וְאִם הָיְתָה שְׁנִיָּה אוֹ אֶחָד מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה, בֵּין הִכִּיר בָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ, אוֹ שֶׁהָיְתָה אַיְלוֹנִית אוֹ מֵחַיָּבֵי לָאוִין וְהִכִּיר בָּהּ — הֲרֵי הִיא בִּנְדוּנְיָתָהּ כְּכָל הַנָּשִׁים.

ח. נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן; וְנִכְסֵי מְלוֹג, מַה שֶּׁנִּגְנַב אוֹ שֶׁאָבַד — אָבַד לָהּ, וְאֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם. הָיְתָה אַיְלוֹנִית אוֹ מֵחַיָּבֵי לָאוִין וְלֹא הִכִּיר בָּהּ: כָּל מַה שֶּׁאָבַד אוֹ נִגְנַב אוֹ בָּלָה אוֹ שֶׁנִּשְׁחַק מִנִּכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל — אֵין הַבַּעַל חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי הִיא נָתְנָה לוֹ רְשׁוּת לִהְיוֹתָן אֶצְלוֹ; וְכָל מַה שֶּׁאָבַד אוֹ נִגְנַב מִנִּכְסֵי מְלוֹג — חַיָּב לְשַׁלֵּם. הֵפֶךְ מִכָּל הַנָּשִׁים. מִפְּנֵי שֶׁאֵין שָׁם אִישׁוּת גְּמוּרָה, לֹא זָכָה בְּנִכְסֵי מְלוֹג.

ט. וְהַמְמָאֶנֶת — אֵין לָהּ בְּלָיוֹת כְּלָל. שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל דָּבָר מִמַּה שֶּׁאָבַד אוֹ נִגְנַב מִנְּכָסֶיהָ, בֵּין מִנִּכְסֵי מְלוֹג בֵּין מִנִּכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, אֶלָּא נוֹטֶלֶת הַנִּמְצָא לָהּ וְיוֹצְאָה.

י. מִי שֶׁזִּנְּתָה תַּחַת בַּעְלָהּ — אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת. וְאֵין מוֹצִיאִין מֵהַבַּעַל דָּבָר מִמַּה שֶּׁאָבַד אוֹ נִגְנַב מִנִּכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁלָּהּ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר נִכְסֵי מְלוֹג. וְלֹא הַמְזַנָּה בִּלְבַד, אֶלָּא אַף הָעוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה אוֹ עַל דַּת יְהוּדִית, אוֹ הַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רָע — אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת וְלֹא תְּנַאי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה. וְכָל אַחַת מֵהֶן נוֹטֶלֶת הַנִּמְצָא לָהּ מִנְּדוּנְיָתָהּ וְיוֹצְאָה, וְאֵין הַבַּעַל חַיָּב לְשַׁלֵּם כְּלוּם, לֹא מַה שֶּׁפִּחֵת וְלֹא מַה שֶּׁאָבַד.

יא. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁאִם עָשְׂתָה אַחַת מֵהֶן עָבְרָה עַל דַּת מֹשֶׁה: יוֹצְאָה בַּשּׁוּק וּשְׂעַר רֹאשָׁהּ גָּלוּי. אוֹ שֶׁנּוֹדֶרֶת אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּעַת וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת. אוֹ שֶׁשִּׁמְּשָׁה מִטָּתָהּ וְהִיא נִדָּה. אוֹ שֶׁאֵינָהּ קוֹצָה לָהּ חַלָּה. אוֹ שֶׁהֶאֱכִילָה אֶת בַּעְלָהּ דְּבָרִים אֲסוּרִים. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים וּנְבֵלוֹת, אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְעֻשָּׂרִין. וְהֵיאַךְ יִוָּדַע דָּבָר זֶה? כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה לוֹ: פֵּרוֹת אֵלּוּ פְּלוֹנִי כֹּהֵן תִּקְּנָם לִי, וְעִסָּה זוֹ פְּלוֹנִית הִפְרִישָׁה לִי חֲלָתָהּ, וּפְלוֹנִי הֶחָכָם טִהֵר לִי אֶת הַכֶּתֶם; וְאַחַר שֶׁאָכַל אוֹ בָּא עָלֶיהָ שָׁאַל אוֹתוֹ פְּלוֹנִי, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. וְכֵן אִם הֻחְזְקָה נִדָּה בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ וְאָמְרָה לְבַעְלָהּ: טְהוֹרָה אֲנִי, וּבָא עָלֶיהָ.

יב. וְאֵי זוֹ הִיא דַּת יְהוּדִית? הוּא מִנְהַג הַצְּנִיעוּת שֶׁנָּהֲגוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁאִם עָשְׂתָה אַחַת מֵהֶן עָבְרָה עַל דַּת יְהוּדִית: יוֹצְאָה לַשּׁוּק אוֹ לְמָבוֹי מְפֻלָּשׁ וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ וְאֵין עָלֶיהָ רְדִיד כְּכָל הַנָּשִׁים, אַף-עַל-פִּי שֶׁשְּׂעָרָהּ מְכֻסֶּה בְּמִטְפַּחַת. אוֹ שֶׁהָיְתָה טוֹוָה בַּשּׁוּק וּוֶרֶד וְכַיּוֹצֵא בּוֹ כְּנֶגֶד פָּנֶיהָ, עַל פַּדַּחְתָּהּ אוֹ עַל לֶחָיֶיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשׂוֹת הָעַכּוּ"ם הַפְּרוּצוֹת. אוֹ שֶׁטּוֹוָה בַּשּׁוּק וּמַרְאָת זְרוֹעוֹתֶיהָ לִבְנֵי אָדָם. אוֹ שֶׁהָיְתָה מְשַׂחֶקֶת עִם הַבַּחוּרִים. אוֹ שֶׁהָיְתָה תּוֹבַעַת הַתַּשְׁמִישׁ בְּקוֹל רָם מִבַּעְלָהּ, עַד שֶׁשְּׁכֵנוֹתֶיהָ שׁוֹמְעוֹת אוֹתָהּ מְדַבֶּרֶת עַל עִסְקֵי תַּשְׁמִישׁ. אוֹ שֶׁהָיְתָה מְקַלֶּלֶת אֲבִי בַּעְלָהּ בִּפְנֵי בַּעְלָהּ.

יג. עֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה חוֹגֶרֶת בְּסִינָּר תָּמִיד בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, מִשּׁוּם צְנִיעוּת. וְאִם לֹא חָגְרָה — אֵינָהּ עוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה, וְלֹא הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ. וְכֵן אִם יָצְתָה בְּרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ מֵחָצֵר לְחָצֵר בְּתוֹךְ הַמָּבוֹי — הוֹאִיל וּשְׂעָרָהּ מְכֻסֶּה בְּמִטְפַּחַת, אֵינָהּ עוֹבֶרֶת עַל דָּת.

יד. הָעוֹבֶרֶת עַל דָּת — צְרִיכָה הַתְרָאָה וְעֵדִים, וְאַחַר כָּךְ תַּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ. עָבְרָה בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, וְיָדַע שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת עַל דָּת, וְהִתְרָה בָּהּ בְּלֹא עֵדִים, וְחָזְרָה וְעָבְרָה, הוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר: אַחַר הַתְרָאָה עָבְרָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא עָבַרְתִּי כְּלָל, אוֹ: לֹא הִתְרָה בִּי, אִם רָצָה לְהוֹצִיא — הֲרֵי זֶה נוֹתֵן כְּתֻבָּה אַחַר שֶׁתִּשָּׁבַע שֶׁלֹּא עָבְרָה; שֶׁאִם תּוֹדֶה שֶׁעָבְרָה אַחַר הַתְרָאָה זוֹ — אֵין לָהּ כְּלוּם.

טו. כֵּיצַד הִיא יוֹצְאָה מִשּׁוּם שֵׁם רַע? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁעָשְׂתָה דָּבָר מְכֹעָר בְּיוֹתֵר, שֶׁהַדְּבָרִים מַרְאִין שֶׁהָיְתָה שָׁם עֲבֵרָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֵדוּת בְּרוּרָה בִּזְנוּת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּחָצֵר לְבַדָּהּ, וְרָאוּ רוֹכֵל יוֹצֵא, וְנִכְנְסוּ מִיָּד בִּשְׁעַת יְצִיאָתוֹ, וּמָצְאוּ אוֹתָהּ עוֹמֶדֶת מֵעַל הַמִּטָּה וְהִיא לוֹבֶשֶׁת הַמִּכְנָסַיִם אוֹ חוֹגֶרֶת אֲזוֹרָהּ, אוֹ שֶׁמָּצְאוּ רֹק לַח לְמַעְלָה מִן הַכִּילָה. אוֹ שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מִמָּקוֹם אָפֵל, אוֹ מַעֲלִין זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. אוֹ שֶׁרָאוּהוּ מְנַשֵּׁק עַל פִּי חֲלוּקָהּ, אוֹ שֶׁרָאוּ אוֹתָן מְנַשְּׁקִין זֶה אֶת זֶה אוֹ מְגַפְּפִין זֶה אֶת זֶה. אוֹ שֶׁנִּכְנְסוּ זֶה אַחַר זֶה וְהֵגִיפוּ דְלָתוֹת. וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. אִם רָצָה הַבַּעַל לְהוֹצִיאָהּ — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. וְאֵין זוֹ צְרִיכָה הַתְרָאָה.

טז. עוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה אוֹ עַל דַּת יְהוּדִית, וְכֵן זֹאת שֶׁעָשְׂתָה דָּבָר מְכֹעָר — אֵין כּוֹפִין אֶת הַבַּעַל לְהוֹצִיא, אֶלָּא אִם רָצָה — לֹא יוֹצִיא. וְאַף- עַל-פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא — אֵין לָהֶן כְּתֻבָּה. שֶׁהַכְּתֻבָּה תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְלֹא הִקְפִּידוּ אֶלָּא עַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַצְּנוּעוֹת; אֲבָל אֵלּוּ הַפְּרוּצוֹת אֵין לָהֶן תַּקָּנָה [זוֹ], אֶלָּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

יז. מִי שֶׁרָאָה אִשְׁתּוֹ שֶׁזִּנְּתָה, אוֹ שֶׁאָמְרָה לוֹ אַחַת מִקְּרוֹבוֹתָיו אוֹ מִקְּרוֹבוֹתֶיהָ, שֶׁהוּא מַאֲמִינָם וְסוֹמֶכֶת דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם, שֶׁזִּנְּתָה אִשְׁתּוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה הָאוֹמֵר אִישׁ בֵּין שֶׁהָיְתָה אִשָּׁה — הוֹאִיל וְסָמְכָה דַעְתּוֹ לְדָבָר זֶה שֶׁהוּא אֱמֶת, הֲרֵי

זֶה חַיָּב לְהוֹצִיא, וְאָסוּר לוֹ לָבוֹא עָלֶיהָ, וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְאִם הוֹדָת לוֹ שֶׁזִּנְּתָה — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. לְפִיכָךְ מַשְׁבִּיעָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא זִנְּתָה תַּחְתָּיו, אִם רָאָה אוֹתָהּ בְּעַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ תִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ. אֲבָל בְּדָבָר אַחֵר — אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי גִּלְגּוּל.

יח. אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁזִּנְּתָה תַּחְתָּיו בִּרְצוֹנָהּ — אֵין מַשְׁגִּיחִין לִדְבָרֶיהָ, שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נָתְנָה בְּאַחֵר. אֲבָל אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ, עִקָּר וְתוֹסֶפֶת, וְאִבְּדָה הַבְּלָאוֹת; שֶׁהֲרֵי הוֹדָת בַּזְּנוּת. וְאִם הָיָה מַאֲמִינָהּ וְסוֹמֵךְ דַּעְתּוֹ עַל דְּבָרֶיהָ — הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהוֹצִיאָהּ. וְאֵין בֵּית דִּין כּוֹפִין אֶת הָאִישׁ לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ בְּדָבָר מִדְּבָרִים אֵלּוּ, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ שְׁנֵי עֵדִים וְיָעִידוּ שֶׁזִּנְּתָה אִשְׁתּוֹ זֹאת בִּפְנֵיהֶם בִּרְצוֹנָהּ, וְאַחַר כָּךְ כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא.

יט. הָאִשָּׁה שֶׁזִّנְּתָה תַּחַת בַּעְלָהּ בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה; הָא נִתְפְּשָׂה — מֻתֶּרֶת. בֵּין שֶׁאֲנָסָהּ עַכּוּ"ם בֵּין שֶׁאֲנָסָהּ יִשְׂרָאֵל. וְכֹל שֶׁתְּחִלַּת בִּיאָתָהּ בְּאֹנֶס, אַף-עַל-פִּי שֶׁסּוֹפָהּ בִּרְצוֹן, וַאֲפִלּוּ אָמְרָה: הַנִּיחוּ לוֹ, שֶׁאִלְמְלֵי לֹא אָנַס אוֹתִי הָיִיתִי שׁוֹכַרְתּוֹ — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; שֶׁהַיֵּצֶר לְבֵשָׂהּ, וּמִתְּחִלָּה [הָיְתָה] בְּאֹנֶס.

כ. נָשִׁים שֶׁגָּנְבוּ אוֹתָן לִסְטִים — הֲרֵי הֵן כִּשְׁבוּיוֹת, שֶׁהֵן אֲנוּסוֹת, וּמֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְאִם הִנִּיחוּם, וְהָלְכוּ לַלִּסְטִים מִעַצְמָן — הֲרֵי אֵלּוּ בִּרְצוֹן, וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְדִין הַשּׁוֹגֶגֶת וְדִין הַנֶּאֱנֶסֶת אֶחָד הוּא, שֶׁהַשֹּׁגֶגֶת צַד אֹנֶס יֵשׁ בָּהּ.

כא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה בַּעְלָהּ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁשֹּׁגֶגֶת אוֹ שֶׁנֶּאֱנֶסֶת — אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ, שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂת זוֹנָה מִכָּל מָקוֹם, וְהוּא אָסוּר בִּזְנוּנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה.

כב. אֶחָד אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל אוֹ אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱנֶסֶת — כְּתֻבָּתָהּ קַיֶּמֶת, הָעִקָּר וְהַתּוֹסֶפֶת, וְלֹא הִפְסִידָה מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם. וְכוֹפִין אֶת הַכֹּהֵן לִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וּלְגָרְשָׁהּ.

כג. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: נֶאֱנַסְתִּי, אוֹ שָׁגַגְתִּי וְנִבְעַלְתִּי לְאַחֵר — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִדְבָרֶיהָ, שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נָתְנָה בְּאַחֵר. וְאִם הָיְתָה נֶאֱמֶנֶת לוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אָדָם שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל דְּבָרָיו — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

כד. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, וְנִכְנְסָה עִמּוֹ לְסֵתֶר בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים, וְשֶׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ עַד שֶׁיַּשְׁקֶנָּה מֵי הַמָּרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת סוֹטָה. וְאִם מֵת קֹדֶם שֶׁיַּשְׁקֶנָּה — אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא מָצְאוּ דָּבָר מִכְעָר, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר יוֹתֵר מִכְעָר מִזֶּה. וְהַיּוֹם שֶׁאֵין שָׁם מֵי סוֹטָה — נֶאֱסָרָה עָלָיו אִסּוּר עוֹלָם. וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת, שֶׁהֲרֵי מַעֲשֶׂיהָ הָרָעִים גָּרְמוּ לָהּ לְהֵאָסֵר.

כה. אָמַר לָהּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ: אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, וְרָאָה אוֹתָהּ שֶׁנִּסְתְּרָה עִמּוֹ וְשֶׁהֲתָה כְּדֵי טֻמְאָה — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם מֵי סוֹטָה. וְחַיָּב לְהוֹצִיא, וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְאִם הוֹדֵית שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר שֶׁהִתְרָה בָּהּ — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. וּלְפִיכָךְ מַשְׁבִּיעָה עַל זֶה, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן כְּתֻבָּה.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

א. הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה סְתָם, וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת. בְּאֵלּוּ נְדָרִים אָמְרוּ? שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי צִבְעוֹנִין, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַמִּינִים שֶׁדֶּרֶךְ כָּל נְשֵׁי הַמָּקוֹם לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶן; אֲבָל נִמְצָא עָלֶיהָ נֶדֶר אַחֵר חוּץ מֵאֵלּוּ — לֹא הִפְסִידָה כְּלוּם.

ב. וְכֵן הַכּוֹנֵס אִשָּׁה סְתָם, וְנִמְצָא בָּהּ מוּם מִמּוּמֵי הַנָּשִׁים שֶׁכְּבָר בֵּאַרְנוּם, וְלֹא יָדַע הַבַּעַל בְּמוּם זֶה וְלֹא שָׁמַע בּוֹ וְרָצָה — הֲרֵי זוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת. כֵּיצַד? הָיָה מֻרְחָץ בָּעִיר וְהָיוּ לוֹ קְרוֹבִים — אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר: לֹא יָדַעְתִּי מוּמִין אֵלּוּ, וַאֲפִלּוּ מוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדֵק בִּקְרוֹבוֹתָיו, וַחֲזָקָה שֶׁשָּׁמַע וְרָצָה. וְאִם אֵין שָׁם מֻרְחָץ אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ קְרוֹבִים — טוֹעֵן בְּמוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר. וְנִכְפֶּה בְּעִתִּים יְדוּעִים — הֲרֵי הוּא מִמּוּמֵי סֵתֶר. אֲבָל בְּמוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן; שֶׁהֲרֵי הַכֹּל רוֹאִין אוֹתָן וְאוֹמְרִין לוֹ, וְחֲזָקָתוֹ שֶׁשָּׁמַע וְנִתְפַּיֵּס. דָּבָר יָדוּעַ הוּא, שֶׁאֵין דִּין זֶה אֶלָּא בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהָיָה מִנְהַג הַנָּשִׁים שָׁם לְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק וּפְנֵיהֶן גְּלוּיוֹת, וְהַכֹּל יוֹדְעִין אוֹתָן וְאוֹמְרִין: זוֹ הִיא בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וְזוֹ הִיא אֲחוֹתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, כְּמוֹ עָרֵי אֱדוֹם בַּזְּמַן הַזֶּה. אֲבָל מְקוֹמוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַבָּנוֹת שָׁם לָצֵאת לַשּׁוּק כְּלָל, וְאִם תֵּצֵא הַבַּת לַמֻּרְחָץ — בַּנֶּשֶׁף תֵּצֵא, מִתְנַכֶּרָה, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָהּ אָדָם חוּץ מִקְּרוֹבוֹתֶיהָ — הֲרֵי זֶה טוֹעֵן אַף בְּמוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי. וְהוּא, שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם מֻרְחָץ וְשֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ קְרוֹבָה לִבְדֹּק בָּהּ; אֲבָל הָיָה שָׁם מֻרְחָץ בְּעִיר זוֹ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים לָצֵאת בָּהּ וּפְנֵיהֶם מְגֻלּוֹת, אִם יֵשׁ לוֹ קְרוֹבָה — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל רוֹאִין אוֹתָהּ עֲרֻמָּה בַּמֻּרְחָץ. וְאִם דַּרְכָּן לְהִתְנַכֵּר וּלְהִתְחַבֵּא אַף בַּמֻּרְחָץ, וְשֶׁתְּהֵיֶה הַבַּת רוֹחֶצֶת בַּלַּיְלָה אוֹ בְּבֵית קָטָן בַּמֻּרְחָץ לְבַדָּהּ, עַד שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה וְלֹא תְּוַדַּע — הֲרֵי זֶה טוֹעֵן אַף בְּמוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי. וְהַדְּבָרִים אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם, וְאֵינָם גְּזֵרַת הַכָּתוּב.

ג. הוֹרוּ מִקְצָת הַגְּאוֹנִים, שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים 'מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדֵק בִּקְרוֹבוֹתָיו', אֵינוֹ קְרוֹבוֹתָיו בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ מְיֻדָּעָיו. וַאֲפִלּוּ הָיָה גָּר בָּעִיר שֶׁאֵין לוֹ קָרוֹב כְּלָל, אִם יֵשׁ שָׁם מֻרְחָץ — אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן; שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ רֵעִים, וְאוֹמֵר לְאֶחָד מֵרֵעָיו שֶׁתִּבְדֹּק לוֹ אִשְׁתּוֹ אוֹ אֲחוֹתוֹ עַל פְּלוֹנִית, וּלְפִיכָךְ חֶזְקָתוֹ שֶׁשָּׁמַע וְנִתְפַּיֵּס. וְלֹא יֵרָאֶה לִי דִּין זֶה. שֶׁאֵין כָּל אָדָם מוֹצִיא כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּלִבּוֹ מִדְּבָרִים אֵלּוּ לַכֹּל, אֶלָּא לִקְרוֹבָיו. וְעוֹד, שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת אֶלָּא לְדִבְרֵי קְרוֹבָיו בְּיוֹתֵר.

ד. כֵּיצַד הִיא טַעֲנַת הַמּוּמִין? אִם הָיוּ הַמּוּמִין שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהּ מוּמִין שֶׁוַּדַּאי הָיוּ בָּהּ קֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס, כְּגוֹן אֶצְבַּע יְתֵרָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ — עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁיָּדַע בָּהֶן הַבַּעַל וְרָצָה, אוֹ שֶׁחֶזְקָתוֹ שֶׁיָּדַע; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה כְּלָל. הָיוּ מוּמִים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁנּוֹלְדוּ בָּהּ אַחַר הָאֵרוּסִין: אִם נִמְצְאוּ בָּהּ אַחַר שֶׁנִּכְנְסָה לְבֵית הַבַּעַל — עַל

הַבַּעַל לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה הָיוּ בָהּ, וְהָיָה מִקָּחוֹ מִקַּח טָעוּת; וְאִם נִמְצְאוּ בָהּ וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ — עַל הָאָב לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁאַחַר הָאֵרוּסִין נוֹלְדוּ, וְנִסְתַּחֲפָה שֶׁדַּהוּ.

ה. הֵבִיא הַבַּעַל רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא תִּתְאָרֵס הָיוּ בָהּ, אוֹ שֶׁהוֹדָה לוֹ בְּכָךְ, וְהֵבִיא הָאָב רְאָיָה שֶׁרָאָה וְשָׁתַק וְנִתְפַּיֵּס, אוֹ שֶׁחֲזָקוֹת שֶׁיָּדַע בָּהֶן וְנִתְפַּיֵּס — הֲרֵי זֶה חַיָּב בַּכְּתֻבָּה.

ו. בָּא עַל אִשְׁתּוֹ, וְשָׁהָה כַּמָּה יָמִים, וְטָעַן שֶׁמּוּם זֶה לֹא נִרְאָה לִי עַד עַתָּה — אֲפִלּוּ הָיָה בְּתוֹךְ הַקְּמָטִים אוֹ בְּכַף הָרֶגֶל, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. חֲזָקָה שֶׁאֵין אָדָם שׁוֹתֶה בַּכּוֹס אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקוֹ יָפֶה, וְחֲזָקוֹת שֶׁיָּדַע וְרָצָה.

ז. הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה וְנִמְצָא שֶׁאֵין לָהּ וֶסֶת קָבוּעַ לְנִדָּתָהּ, אֶלָּא לֹא תַּרְגִּישׁ בְּעַצְמָהּ עַד שֶׁתֵּרֵד דַּם נִדָּה — הֲרֵי זוֹ לֹא תְּשַׁמֵּשׁ אֶלָּא בִּשְׁנֵי עִדִּים, שֶׁבּוֹדֶקֶת בָּהֶן עַצְמָהּ: אֶחָד לִפְנֵי תַּשְׁמִישׁ, וְאֶחָד לְאַחַר תַּשְׁמִישׁ. חוּץ מִן הָעֵד שֶׁל אִישׁ, שֶׁמְּקַנֵּחַ בּוֹ עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה.

ח. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁמּוּם גָּדוֹל הוּא זֶה — לֹא הִפְסִידָה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי בּוֹדֶקֶת עַצְמָהּ תְּחִלָּה וּמְשַׁמֶּשֶׁת. הֲרֵי שֶׁבָּדְקָה עַצְמָהּ וְנִבְעֲלָה, וּבְעֵת שֶׁקִּנְּחָה עַצְמָהּ הִיא וָהוּא נִמְצָא דָם עַל עֵד שֶׁלָּהּ אוֹ עַל עֵד שֶׁלּוֹ, אִם אֵרַע זֶה פַּעַם אַחַר פַּעַם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לֵישֵׁב עִם בַּעְלָהּ. וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, לֹא עִקָּר וְלֹא תּוֹסֶפֶת, וְאֵין לָהּ תְּנַאי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה; שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְתַשְׁמִישׁ. וְיוֹצִיא וְלֹא יַחֲזִיר לְעוֹלָם; שֶׁמָּא תִּתְרַפֵּא, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא גָּמַר לְגָרְשָׁהּ בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין. וּמֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְאַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַנִּדָּה.

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה כָּךְ מִתְּחִלַּת נִשּׂוּאֶיהָ, וּמִבְּעוֹלָה רִאשׁוֹנָה רָאֲתָה דָם; אֲבָל אִם אֵרַע לָהּ חֹלִי זֶה אַחַר שֶׁנִּשָּׂאת — נִסְתַּחֲפָה שֶׁדַּהוּ. לְפִיכָךְ, אִם בָּעַל פַּעַם אַחַת וְלֹא נִמְצָא דָם, וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה לִהְיוֹת רוֹאָה דָם בְּכָל עֵת תַּשְׁמִישׁ — יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה כֻּלָּהּ. וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלָמִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ בָהּ מוּמִין אַחַר שֶׁנִּשָּׂאת, אֲפִלּוּ נַעֲשֵׂית מֵכַּת שְׁחִין: אִם רָצָה לְקַיֵּם — יְקַיֵּם, וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא — יִתֵּן כְּתֻבָּה.

יא. הָאִישׁ שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ מוּמִין אַחַר שֶׁנִּשָּׂא, אֲפִלּוּ נִקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ נִסְמֵית עֵינוֹ, וְלֹא רָצְתָה אִשְׁתּוֹ לֵישֵׁב עִמּוֹ — אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלִתֵּן כְּתֻבָּה. אֶלָּא: אִם רָצְתָה — תֵּשֵׁב, וְאִם לֹא רָצְתָה — תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּדִין כָּל מוֹרֶדֶת. אֲבָל אִם נוֹלַד לוֹ רֵיחַ הַפֶּה אוֹ רֵיחַ הַחֹטֶם, אוֹ שֶׁחָזַר לִלְקֹט צוֹאַת כְּלָבִים אוֹ לַחֹצֵב נְחֹשֶׁת מֵעִקָּרוֹ אוֹ לְעַבֵּד עוֹרוֹת — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלִתֵּן כְּתֻבָּה. וְאִם רָצְתָה — תֵּשֵׁב עִם בַּעְלָהּ.

יב. נַעֲשָׂה הָאִישׁ מֻכֵּה שְׁחִין — כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא וְלִתֵּן כְּתֻבָּה. וַאַף-עַל-פִּי שֶׁהִיא רוֹצָה לֵישֵׁב — אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, אֶלָּא שֶׁמַּפְרִישִׁין אוֹתָן בְּעַל כָּרְחָן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְמִקָּתוֹ. וְאִם אָמְרָה: אֵשֵׁב עִמּוֹ בְּעֵדִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא עָלֶיהָ — שׁוֹמְעִין לָהּ.

יג. מִי שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ בַּעַל רֵיחַ הַפֶּה אוֹ רֵיחַ הַחֹטֶם אוֹ מְלַקֵּט צוֹאַת כְּלָבִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וָמֵת, וְנָפְלָה לִפְנֵי אָחִיו, וְיֵשׁ בּוֹ אוֹתוֹ מוּם שֶׁהָיָה בְּבַעְלָהּ — יְכוֹלָה הִיא לוֹמַר: לְאָחִיךָ הָיִיתִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, וּלְךָ אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל. וַיַּחֲלֹץ וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ, שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל.

סִלְקוּ הִלְכוֹת אִישׁוּת.

◆

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ב־כ"ח תמוז ה'תש"ע

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תש"ע

הִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֶטַע רְבָעִי

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. מְעוֹת חֻלִּין וּמְעוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ, וְלִקֵּט מִכָּן וּמִכָּן — מַה שֶּׁלִּקֵּט לִקֵּט לְמַעֲשֵׂר, עַד שֶׁיַּשְׁלִים, וְהַשְּׁאָר חֻלִּין. וְאִם בָּלַל וְחָפַן אוֹ שֶׁלִּקֵּט מִצַּד אֶחָד וּמְצָא חָסֵר — הֲרֵי זֶה לְפִי חֶשְׁבּוֹן. כֵּיצַד? הָיוּ מָאתַיִם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וּמֵאָה חֻלִּין, נִתְפַּזְּרוּ וּבְלָלָן וְחָפַן הַכֹּל, נִמְצְאוּ מָאתַיִם וְשִׁבְעִים — הֲרֵי מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מֵהֶן מַעֲשֵׂר, וְתִשְׁעִים חֻלִּין. זֶה הַכְּלָל: הַמִּתְלַקֵּטִין — לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהַנִּבְלָלִין — לְפִי חֶשְׁבּוֹן. מַתְנֶה וְאוֹמֵר: אִם אֵלּוּ שֶׁבְּיָדִי הֵן הַמַּעֲשֵׂר — הַשְּׁאָר חֻלִּין; וְאִם הֵן חֻלִּין — הֲרֵי מְעוֹת הַמַּעֲשֵׂר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן מְחֻלָּלִין עֲלֵיהֶם.

ב. סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְשֶׁל חֻלִּין שֶׁנִּתְעָרְבוּ — מֵבִיא בְּסֶלַע מָעוֹת, וַאֲפִלּוּ מְעוֹת נְחֹשֶׁת, וְאוֹמֵר: סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא מְחֻלֶּלֶת עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ; וְאַחַר כָּךְ בּוֹרֵר אֶת הַיָּפָה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן וּמְחַלֵּל הַמָּעוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת עָלֶיהָ, וְתַחֲזֹר הַסֶּלַע הַיָּפָה לְמַעֲשֵׂר.

ג. הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּזָוִית זוֹ, וְנִמְצָא בְּזָוִית אַחֶרֶת — הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. אָמַר לוֹ: הֲרֵי שָׁם מָנֶה, וְנִמְצָא מָאתַיִם — הַשְּׁאָר חֻלִּין. הֲרֵי שָׁם מָאתַיִם, וְנִמְצָא מָנֶה — הֲרֵי הוּא חֻלִּין. הִנִּיחַ מָנֶה מַעֲשֵׂר וְנִמְצָא מָאתַיִם, מָאתַיִם וְנִמְצָא מָנֶה, אֲפִלּוּ הֵן בִּשְׁנֵי כִּיסִין — הַכֹּל חֻלִּין.

ד. אָמַר לוֹ אָבִיו: כִּיס מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִי בַּבַּיִת, הָלַךְ וּמְצָא שָׁם שְׁלֹשָׁה כִּיסִים — הַגָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן מַעֲשֵׂר, וְהַשְּׁאָר חֻלִּין. וַאַף עַל פִּי כֵן, לֹא יֹאכַל מִן הַקְּטַנִּים עַד שֶׁיְּחַלְּלֵם עַל הַגָּדוֹל.

ה. מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק, וְאָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלְּךָ בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ — בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין, וַהֲרֵי דְּבָרָיו קַיָּמִין.

ו. אָמְרוּ לוֹ בַּחֲלוֹם: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל אָבִיךָ שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ הֲרֵי הוּא בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא שָׁם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לוֹ — אֵינוֹ מַעֲשֵׂר. דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

ז. הָאוֹמֵר לְבָנָיו: אֲפִלּוּ אַתֶּם מֵתִים אַל תִּגְּעוּ בְּזָוִית זוֹ, וְנִמְצְאוּ שָׁם מָעוֹת — הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין. טָמֵן מָעוֹת מִפְּנֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם: שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן, אוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן, אִם כְּמַעֲרִים — אֵין חוֹשְׁשִׁין לִדְבָרָיו, וְאִם כְּמִתְכַּוֵּן — דְּבָרָיו קַיָּמִין.

ח. הַמּוֹצֵא כְּלִי וְכָתוּב עָלָיו מ' — הֲרֵי מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ מַעֲשֵׂר

שֵׁנִי. ד׳ — דְּמַאי. ט׳ — טֶבֶל. ת׳ — תְּרוּמָה. ק׳ — קָרְבָּן. וְאִם הָיָה שֶׁל מַתֶּכֶת ? הוּא וּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ קָרְבָּן. שֶׁכֵּן הָיוּ כּוֹתְבִין אוֹת אַחַת מִן הַשֵּׁם בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה.

ט. מְעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, אֲפִלּוּ דִינְרֵי זָהָב עִם הַכֶּסֶף וְעִם הַמְּעוֹת — חֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין, הוֹאִיל וְשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם מִתְכַּבְּדִין בְּכָל יוֹם. מָצָא בְּתוֹכָן חֶרֶס וְכָתוּב בּוֹ מַעֲשֵׂר — חֲרֵי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה; אֲבָל בָּרֶגֶל — הַכֹּל מַעֲשֵׂר.

י. מְעוֹת הַנִּמְצָאוֹת לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בְּהֵמָה בִּירוּשָׁלַיִם — לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר; שֶׁחֲזָקַת רֹב הָעָם מְבִיאִין מְעוֹת מַעֲשֵׂר וְקוֹנִין בּוֹ בְּהֵמוֹת. וְהַנִּמְצָאוֹת בְּהַר הַבַּיִת — לְעוֹלָם חֻלִּין; שֶׁחֲזָקָתָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה שֶׁחֻלְּלוּם הַגִּזְבָּרִין עַל בְּהֵמָה.

יא. תֵּבָה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ חֻלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְנִמְצָא בְּתוֹכָהּ מְעוֹת: אִם רֹב מַנִּיחִין מַעֲשֵׂר — חֲרֵי הַמְּעוֹת מַעֲשֵׂר; וְאִם רֹב מַנִּיחִין חֻלִּין — חֻלִּין; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה — חֻלִּין.

יב. מָצָא פֵּרוֹת בֵּין פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר לְפֵרוֹת תְּרוּמָה — יִפְּלוּ לַקָּרוֹב. מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה — יֵאָכְלוּ כְּחֲמְרֵי שְׁנֵיהֶן: אֲסוּרִין לְזָרִים וּטְעוּנִין רְחִיצַת יָדַיִם וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ — כִּתְרוּמָה; וַאֲסוּרִים לְאוֹנֵן וּטְעוּנִים הֶבְאַת מָקוֹם — כְּמַעֲשֵׂר. וְכֵן הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּין חֻלִּין לְמַעֲשֵׂר.

יג. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי וְשֶׁל וַדַּאי שֶׁנִּתְעָרְבוּ — יֵאָכְלוּ כֶּחָמוּר שֶׁבָּהֶן.

יד. פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּפֵרוֹת חֻלִּין — יֵאָכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה בַּמָּקוֹם אוֹ יִפְדֶּה אֶת הַמַּעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, אִם נִתְעָרְבוּ בִּירוּשָׁלַיִם — אֲסוּרִין בְּכָל שֶׁהֵן כְּמִנְיָן; הוֹאִיל וְהוּא בִּירוּשָׁלַיִם, חֲרֵי הוּא כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין; וְיֵאָכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה.

טו. הַזּוֹרֵעַ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחַר שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם — הַגִּדּוּלִים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. זָרְעוֹ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס — הַגִּדּוּלִין חֻלִּין, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה. וּפוֹדִין אוֹתוֹ בִּשְׁעַת זְרִיעָתוֹ.

טז. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בָּטֵל בְּרֹב. בְּאֵיזֶה מַעֲשֵׂר אָמְרוּ? בְּמַעֲשֵׂר שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם וְיָצָא, וְנָפְלוּ מְחִיצוֹת. שֶׁחֲרֵי אֵין שָׁם מְחִיצוֹת לְהַחֲזִירוֹ לְשָׁם, וְאִי אֶפְשָׁר לִפְדּוֹתוֹ מֵאַחַר שֶׁנִּכְנַס וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה; וְנִמְצָא דָבָר שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין, וּבָטֵל בְּרֹב, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת.

יום שני כ"ג תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. פֵּרוֹת הַנִּלְקָחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי — אֵינָן נִפְדִּין בְּרַחוּק מָקוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן נִטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה; אֶלָּא יַעֲלוּ הֵן עַצְמָן וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם.

ב. זֶה חֹמֶר בְּלָקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר מִפֵּרוֹת מַעֲשֵׂר עַצְמָן. וְאִם נִטְמָא בְּוֶלֶד הַטֻּמְאָה מִדִּבְרֵיהֶם — יִפָּדוּ וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם.

ג. אֵין נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר אֶלָּא מֵאֲכַל אָדָם שֶׁגִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ, אוֹ גִּדּוּלֵי גִדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַפְּרָט הַמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה: בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר.

ד. לְפִיכָךְ אֵין לוֹקְחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר מַיִם וָמֶלַח, כְּמֵהֵין וּפִטְרִיּוֹת, לְפִי שֶׁאֵין גִּדּוּלֵיהֶם מִן הָאָרֶץ. וְלֹא פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע, וְלֹא פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם, לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְבָקָר וָצֹאן.

ה. הַדְּבַשׁ וְהַבֵּיצִים וְהֶחָלָב — חֲרֵי הֵן כְּבָקָר וָצֹאן; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן גִּדּוּלֵי קַרְקַע, חֲרֵי הֵן גִּדּוּלֵי גִדּוּלֶיהָ.

ו. הַתֶּמֶד, עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ — אֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַיִם; וּמִשֶּׁהֶחְמִיץ — נִלְקָח כְּיַיִן וּכְשֵׁכָר. לְקָחוֹ עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ וְהֶחְמִיץ — קָנָה מַעֲשֵׂר.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנָתַן שְׁלִשָׁה מַיִם וּמָצָא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה; אֲבָל אִם נָתַן שְׁלִשָׁה וְהוֹצִיא אַרְבָּעָה — חֲרֵי זֶה כְּיַיִן מָזוּג וְנִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

ח. לוּלְבֵי זְרָדִין וְהֶחָרוּבִין, עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ — אֵין נִלְקָחִין; אַחַר שֶׁיַּמְתִּיקוּ — נִלְקָחִין. אֲבָל הַלּוּף וְהַחַרְדָּל וְהַתֶּרְמוֹסִין וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁים, בֵּין מִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא הִמְתִּיקוּ — נִלְקָחִין. וְהַקּוֹר — נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

ט. הַכַּרְכּוֹם — אֵינוֹ נִלְקָח, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְמַרְאֶה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ מִנּוֹתְנֵי רֵיחַ וּמַרְאֶה וְטַעַם, הוֹאִיל וְאֵינָן לַאֲכִילַת גּוּפָן, אֶלָּא לְטַעַם שֶׁנּוֹתְנִין — אֵינָן נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, רָאשֵׁי בְּשָׂמִים וְהַפִּלְפְּלִין וְהַקִּשְׁטָ וְהַחִלְתִּית וְחַלּוֹת חָרִיעַ וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ — אֵינָן נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

י. הַשֶּׁבֶת, אִם לִתֵּן טַעַם בִּקְדֵרָה — אֵינָהּ נִלְקַחַת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר; וְאִם לְכָמָּהּ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהוּא אוֹכֵל גּוּפָהּ — נִלְקַחַת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. עֵרֶב מַיִם וָמֶלַח, אִם נָתַן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן — חֲרֵי הֵן כְּמוּרְיָס, וְלוֹקֵחַ מֵהֶן בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. וּמַבְלִיעַ דְּמֵי הַמַּיִם וְהַמֶּלַח בִּדְמֵי הַשֶּׁמֶן.

יא. אֵין לוֹקְחִין תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַעֵט אֲכִילָתוֹ וַאֲכִילָתָהּ. שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ אֶלָּא כֹּהֲנִים מְעֹרְבֵי שֶׁמֶשׁ, וּמֻתֶּרֶת לְאוֹנֵן, וְנֶאֱכֶלֶת בְּכָל מָקוֹם; וְהַמַּעֲשֵׂר מֻתָּר לְזָרִים וְלִטְבּוּל יוֹם, וְאָסוּר לְאוֹנֵן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם; נִמְצָא מְמַעֵט אֲכִילַת מַעֲשֵׂר וַאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

יב. לוֹקְחִין בְּהֵמָה לִזְבְחֵי הַשְּׁלָמִים מִכֶּסֶף הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהַשְּׁלָמִים נֶאֱכָלִים לְזָרִים. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ לוֹקְחִין בְּהֵמוֹת לְאָכְלָן חֻלִּין מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, כְּדֵי לְהַבְרִיחָם מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ; גָּזְרוּ בֵּית דִּין, שֶׁאֵין לוֹקְחִין בְּהֵמָה מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר אֶלָּא לִשְׁלָמִים. אֲבָל חַיָּה וָעוֹף — לוֹקְחִין, שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁלָמִים.

יג. אֵין לוֹקְחִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, לְפִי שֶׁהוּא חַיָּב לְבַעֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יד. הַלּוֹקֵחַ מַיִם וָמֶלַח, אוֹ פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין, אוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם — לֹא קָנָה הַמַּעֲשֵׂר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצְאוּ הַמְּעוֹת לְחֻלִּין.

טו. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר: בְּשׁוּגֵג — כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְהַחֲזִיר הַדָּמִים לַבַּעֲלִים, וְהֵן מַעֲשֵׂר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ; בְּמֵזִיד — יַעֲלוּ הַפֵּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ — יַנִּיחֵם עַד שֶׁיֵּרָקְבוּ.

טז. וְכֵן אֵין לוֹקְחִין בְּהֵמָה בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וְאִם לָקַח: בְּשׁוּגֵג — יַחְזִרוּ הַדָּמִים לִמְקוֹמָן; בְּמֵזִיד תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ — תִּקָּבֵר הִיא וְעוֹרָהּ.

יז. לָקַח עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה, בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין בְּשׁוֹגֵג, אִם בָּרַח הַמּוֹכֵר — הֲרֵי זֶה יֹאכַל כְּנֶגֶד אוֹתָן הַמָּעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהוֹצִיא חוּץ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְסִיכָה מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר, וּבָרַח הַמּוֹכֵר אוֹ מֵת — יֹאכַל כְּנֶגְדּוֹ; וְאִם הָיָה הַמּוֹכֵר קַיָּם — יַחְזִרוּ הַדָּמִים לִמְקוֹמָן. וְכֵן אִם הֵבִיא עוֹלוֹת וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר — יֹאכַל כְּנֶגְדָּן.

יח. לָקַח חַיָּה לִזְבְחֵי שְׁלָמִים, וּבְהֵמָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה — הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁקָּנָה שׁוֹר לַחֲרִישָׁה, וְלֹא קָנָה שְׁלָמִים. לָקַח בְּהֵמָה לִשְׁלָמִים וְנָפַל בָּהּ מוּם — פָּקְעָה מִמֶּנָּה קְדֻשַּׁת מַעֲשֵׂר, וּפוֹדֶה אוֹתָהּ וְאֵין הַדָּמִים מַעֲשֵׂר. וְאַף עַל פִּי כֵן, אִם פְּדָאָהּ לְעַצְמוֹ — מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יט. הַמַּתְפִּיס מְעוֹת מַעֲשֵׂר לִשְׁלָמִים — לֹא קָנוּ שְׁלָמִים; שֶׁקְּדֻשַּׁת שְׁלָמִים אֵינָהּ חָלָה עַל קְדֻשַּׁת מַעֲשֵׂר, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר מָמוֹן גָּבוֹהַּ הוּא. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הִתְפִּיס הַמַּעֲשֵׂר עַצְמָן לִשְׁלָמִים — שֶׁלֹּא קָנוּ שְׁלָמִים.

כ. הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּתוֹרַת חֵלִין, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד: אִם פֵּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר עַצְמָן אָכַל — יָצָא יְדֵי שָׁמַיִם; וְאִם כֶּסֶף מַעֲשֵׂר אָכַל — יַחְזִרוּ דָמִים לִמְקוֹמָם וְיַעֲלוּ וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ יֹאכַל כְּנֶגְדָּן בִּירוּשָׁלַיִם, אִם אֵין יָכוֹל לְהַחֲזִיר אֶת הַדָּמִים.

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה לִזְבְחֵי שְׁלָמִים וְחַיָּה לִבְשַׂר תַּאֲוָה מִמִּי שֶׁאֵינוֹ תַּגָּר וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק — יָצָא הָעוֹר לְחֵלִין, אֲפִלּוּ הָיוּ דְּמֵי הָעוֹר מְרֻבִּין עַל דְּמֵי הַבָּשָׂר. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִן הַתַּגָּר — לֹא יָצָא הָעוֹר לְחֵלִין.

ב. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ כַּדֵּי יַיִן סְתוּמוֹת מִמָּקוֹם שֶׁדַּרְכָּם לְהִמָּכֵר סְתוּמוֹת מִמִּי שֶׁאֵינוֹ תַּגָּר — יָצָא הַקַּנְקַן לְחֵלִין. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַמּוֹכֵר לִפְתֹּחַ רָאשֵׁי הַכַּדִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקַּנְקַן לְחֵלִין. וְאִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְלִמְכֹּר בְּמִדָּה — יָצָא הַקַּנְקַן לְחֵלִין.

ג. לָקַחַן פְּתוּחוֹת אוֹ סְתוּמוֹת בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לְהִמָּכֵר פְּתוּחוֹת, אוֹ שֶׁלָּקַח מִן הַתַּגָּר שֶׁמְּדַקְדֵּק בִּמְכִירָתוֹ — לֹא יָצָא הַקַּנְקַן לְחֵלִין. לָקַח סַלֵּי תְּאֵנִים וַעֲנָבִים עִם הַכֵּלִי — לֹא יָצְאוּ דְּמֵי הַכֵּלִי לְחֵלִין.

ד. לָקַח אֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן — יָצְאוּ קְלִפָּתָן לְחֵלִין. לָקַח חוֹתֶל שֶׁל תְּמָרִים — יָצָא הַחוֹתֶל לְחֵלִין. קֻפָּה שֶׁל תְּמָרִים, אִם דְּרוּסוֹת — יָצְאוּ הַקֻּפּוֹת לְחֵלִין, וְאִם לָאו — לֹא יָצְאוּ לְחֵלִין.

ה. מִי שֶׁהָיָה לוֹ יַיִן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהִשְׁאִיל קַנְקָנָיו לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂר, אַף עַל פִּי שֶׁסָּתַם אֶת פִּיהֶם — לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֶת הַקַּנְקַנִּים. כָּנַס הַיַּיִן לְתוֹכָן סְתָם, אִם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעֲשֵׂר עַד שֶׁלֹּא סָתַם אֶת פִּיהֶם — לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֶת הַקַّנְקַנִּים; וְאִם מִשֶּׁסָּתַם פִּיהֶן קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעֲשֵׂר — קָנָה מַעֲשֵׂר אֶת הַקַּנְקַן. הִפְקִיד לְתוֹךְ הַקַּנְקַן רְבִיעִית חֵלִין, אוֹ שֶׁכָּנַס לְתוֹכָן שֶׁמֶן אוֹ חֹמֶץ אוֹ צִיר אוֹ דְּבַשׁ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי סְתָם, בֵּין מִשֶּׁסָּתַם בֵּין עַד שֶׁלֹּא סָתַם — לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֶת הַקַּנְקַנִּים.

ו. צְבִי שֶׁלְּקָחוֹ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר וָמֵת — יִקָּבֵר בְּעוֹרוֹ. לְקָחוֹ חַי וּשְׁחָטוֹ וְנִטְמָא — הֲרֵי זֶה יִפְדֶּה כִּשְׁאָר פֵּרוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ. הַמַּנִּיחַ דִּינָר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִהְיוֹת אוֹכֵל כְּנֶגְדּוֹ עַד שֶׁיֵּצֵא לְחֵלִין, וְהָיָה הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֶשְׂרִים מָעָה, אָכַל עָלָיו בְּעֶשֶׂר מָעָה וְהוּזְלוּ הַמָּעוֹת לְאַחַר זְמַן וַהֲרֵי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּאַרְבָּעִים מָעָה — צָרִיךְ לֶאֱכֹל עָלָיו בְּעֶשְׂרִים מָעָה וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא לְחֵלִין. הוּקְרוּ הַמָּעוֹת וַהֲרֵי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֶשֶׂר מָעִין — אוֹכֵל עָלָיו בְּחָמֵשׁ מָעִין וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא לְחֵלִין.

ז. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת בְּסֶלַע שֶׁל כֶּסֶף מַעֲשֵׂר, וּמְשַׁךְּ הַפֵּרוֹת וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן הַסֶּלַע עַד שֶׁהוּקְרוּ הַפֵּרוֹת וְעָמְדוּ בִּשְׁתַּיִם — הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן סֶלַע בִּלְבַד; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ — בִּנְתִינַת הַכֶּסֶף קוֹנֶה, וְהַשָּׁכָר לַמַּעֲשֵׂר.

ח. מָשַׁךְ פֵּרוֹת בִּשְׁתֵּי סְלָעִים, וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן הַמָּעוֹת עַד שֶׁהוּזְלוּ הַפֵּרוֹת וְעָמְדוּ בְּסֶלַע — אֵינוֹ מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מִמָּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶלָּא סֶלַע אַחַת, וּמוֹסִיף עָלֶיהָ סֶלַע שְׁנִיָּה מִן הַחֵלִין וְנוֹתֵן לַמּוֹכֵר. וְאִם הָיָה הַמּוֹכֵר עַם הָאָרֶץ — הֲרֵי זֶה מֵתָּר לִתֵּן סֶלַע שְׁנִיָּה מִמָּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי. נָתַן לוֹ סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר, וְלֹא הִסְפִּיק לִמְשֹׁךְ הַפֵּרוֹת עַד שֶׁעָמְדוּ בִּשְׁתַּיִם — מַה שֶּׁפָּדָה פָּדָה, וְהַדִּין בֵּינֵיהֶן.

ט. נָתַן לוֹ סְלָעִים שְׁתַּיִם שֶׁל מַעֲשֵׂר, וְלֹא הִסְפִּיק לִמְשֹׁךְ הַפֵּרוֹת עַד שֶׁחָזְרוּ לִהְיוֹת בְּסֶלַע — מַה שֶּׁפָּדָה פָּדָה, וּמִדַּת הַדִּין בֵּינֵיהֶם. שֶׁהַמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי — פְּדִיָּתוֹ הִיא מְשִׁיכָתוֹ.

י. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת חֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם — אוֹמֵר: הֲרֵי הַמָּעוֹת הָהֵם מְחֻלָּלִין עַל הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ; וְיֵאָכְלֵם שָׁם בְּטָהֳרָה, וְיֵצְאוּ אוֹתָן הַמָּעוֹת לְחֵלִין בִּמְקוֹמָן.

יא. הָיוּ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, וְיֵשׁ לוֹ פֵּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם — אוֹמֵר: הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל פֵּרוֹת הָהֵם; וְיֵצְאוּ הַמָּעוֹת לְחֵלִין, וְיַעֲלוּ הַפֵּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם. שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַמָּעוֹת וְהַפֵּרוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד בִּשְׁעַת הַחִלּוּל.

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר בִּירוּשָׁלַיִם וְצָרִיךְ לָהֶם, וְיֵשׁ לַחֲבֵרוֹ פֵּרוֹת חֵלִין שֶׁרוֹצֶה לְאָכְלָן — אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל פֵּרוֹתֶיךָ. וְנִמְצָאוּ אוֹתָם הַפֵּרוֹת לְקוּחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וְיֹאכַל אוֹתָם חֲבֵרוֹ בְּטָהֳרָה וְלֹא הִפְסִיד כְּלוּם, וְיֵצְאוּ הַמָּעוֹת לְחֵלִין.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה חֲבֵרוֹ בַּעַל הַפֵּרוֹת חָבֵר; שֶׁאֵין מוֹסְרִין פֵּרוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל וַדַּאי אֶלָּא לְחָבֵר. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַמָּעוֹת שֶׁל דְּמַאי — אוֹמֵר כֵּן אַף לְעַם הָאָרֶץ. וּמֵתָּר לְחַלֵּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל פֵּרוֹת עַם הָאָרֶץ וְעַל מְעוֹתָיו, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שֶׁמָּא שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵם.

יד. הַמַּנִּיחַ דִּינָר שֶׁל מַעֲשֵׂר לִהְיוֹת אוֹכֵל כְּנֶגְדּוֹ וְהוֹלֵךְ — כֵּיוָן שֶׁאָכַל עָלָיו עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא פָּחוֹת מִפְּרוּטָה יָצָא לְחֵלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמַאי; אֲבָל בְּשֶׁל

וַדַּאי — לֹא יָצָא לְחֻלִּין עַד שֶׁיִּשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִשְּׁוֵה פְּרוּטָה אַחַר שֶׁמּוֹסִיפִין אֶת הַחֹמֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאַר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה חֲמִשֵּׁי שְׁוֵה פְּרוּטָה.

טו. טְמֵאִין וּטְהוֹרִין שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אוֹ שׁוֹתִין כְּאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם, וְרָצוּ הַטְּהוֹרִין לִהְיוֹת אוֹכְלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶם — מַנִּיחִין סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְאוֹמְרִין: כֹּל שֶׁהַטְּהוֹרִים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין — סֶלַע זוֹ מְחֻלָּל עָלָיו. וְתֵצֵא הַסֶּלַע לְחֻלִּין, שֶׁהַרֵי אָכְלוּ וְשָׁתוּ בְּשָׁוְיָהּ בְּטָהֳרָה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגְּעוּ הַטְּמֵאִים בְּמַאֲכָל, שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּהוּ.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. נְטַע רְבָעִי — הֲרֵי הוּא קֹדֶשׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיְיָ. וְדִינוֹ לְהֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם לְבָעָלָיו, כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּסוּרְיָא, כָּךְ אֵין נְטַע רְבָעִי בְּסוּרְיָא. וּבְנָטַע רְבָעִי הוּא אוֹמֵר: וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ; שֶׁאֵין לְךָ קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ דִּינוֹ בַּתּוֹרָה לְמִי שֶׁהוּא חוּץ מִנְּטַע רְבָעִי.

ב. הָרוֹצֶה לִפְדּוֹת נְטַע רְבָעִי — פּוֹדֵהוּ, כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאִם פָּדָהוּ לְעַצְמוֹ — מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעֲשֵׂר; שֶׁנֶּאֱמַר: לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ — עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה תְּבוּאָה. וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בִּמְחֻבָּר, כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וַהֲרֵי הוּא מָמוֹן גָּבוֹהַּ, כְּמַעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ אֵינוֹ נִקְנֶה בְּמַתָּנָה, אֶלָּא אִם נְתָנוֹ בֹּסֶר. וְדִינוֹ בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים — לְעִנְיַן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּפְדִיָּה — כְּמַעֲשֵׂר.

ג. וְהַפּוֹדֶה כֶּרֶם רְבָעִי — רָצָה פּוֹדֵהוּ עֲנָבִים, רָצָה פּוֹדֵהוּ יַיִן. וְכֵן הַזֵּיתִים. אֲבָל שְׁאָר הַפֵּרוֹת — אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִבְּרִיָּתָן.

ד. כֶּרֶם רְבָעִי — אֵין לוֹ לֹא שִׂכְחָה וְלֹא פֵּאָה וְלֹא פֶּרֶט וְלֹא עוֹלְלוֹת. וְאֵין מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי; אֶלָּא כֻּלּוֹ עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם, אוֹ נִפְדֶּה וְיַעֲלוּ הַדָּמִים וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמַעֲשֵׂר.

ה. עֲנָבִים שֶׁל כֶּרֶם רְבָעִי — הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיִּהְיוּ עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ יוֹם לְכָל צַד, כְּדֵי לְעַטֵּר שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפֵרוֹת. וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — נִפְדֶּה אֲפִלּוּ סָמוּךְ לַחוֹמָה. וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת — אֲפִלּוּ בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סָמוּךְ לַחוֹמָה.

ו. כֵּיצַד פּוֹדִין נְטַע רְבָעִי? מַנִּיחַ אֶת הַסֶּל עַל פִּי שְׁלִשָּׁה, וְאוֹמְרִין כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִפְדּוֹת לוֹ בְּסֶלַע עַל מְנָת שֶׁיּוֹצִיא יְצִיאוֹת הַשּׁוֹמְרִים וְהַחַמָּרִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ. וְאַחַר שֶׁקּוֹצְבִין אֶת הַשַּׁעַר, מַנִּיחַ אֶת הַמָּעוֹת וְאוֹמֵר: כָּל הַנִּלְקָט מִזֶּה מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת אֵלּוּ מִשַּׁעַר כָּךְ וָכָךְ סְלָעִים בְּסֶלַע. וּבַשְּׁבִיעִית פּוֹדֵהוּ בְּשָׁוְיוֹ, שֶׁאֵין שָׁם לֹא שׁוֹמְרִים וְלֹא פּוֹעֲלִים. וְאִם הָיָה הֶפְקֵר — אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכַר לְקִיטָה בִּלְבַד.

ז. מִי שֶׁהָיָה לוֹ נְטַע רְבָעִי בִּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שֶׁיַּד הַכֹּל שָׁוָה — צָרִיךְ לְצַיְּנוֹ בְּקוֹזְזוֹת אֲדָמָה, כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ בוֹ וְלֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּפְדּוּ. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׁנֵי עָרְלָה — מְצַיְּנִין אוֹתוֹ בַּחֲרָסִים, כְּדֵי שֶׁיִּפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ. שֶׁאִם צִיְּנוּ בְּקוֹזְזוֹת אֲדָמָה, שֶׁמָּא יִתְפָּרְרוּ; שֶׁאֲסוּר עָרְלָה חָמוּר הוּא, שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָיָה. וְהַצְּנוּעִין הָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַמָּעוֹת בִּשְׁנַת שְׁמִטָּה וְאוֹמְרִין: כָּל הַנִּלְקָט מִפֵּרוֹת רְבָעִי אֵלּוּ מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ; שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לִפְדּוֹתוֹ בְּמִחֲבָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעָרְלָה וְלִרְבָעִי. וּמֵאֵימָתַי מוֹנִין לָהֶם? מִשְּׁעַת נְטִיעָה. וְאֵינוֹ מוֹנֶה מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה. וְהוּא שֶׁתִּקֵּלֵט הַנְּטִיעָה קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכַמָּה הוּא סְתָם הַקְּלִיטָה לְכָל הָאֵילָנוֹת? שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת.

ט. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַנּוֹטֵעַ אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה — עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין פֵּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת מֻתָּרוֹת בְּעָרְלָה אֶלָּא בִּרְבִיעִית עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאִילָנוֹת.

י. כֵּיצַד? הַנּוֹטֵעַ אִילָן מַאֲכָל בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב מִשָּׁנָה עַשִּׂירִית בַּיּוֹבֵל — הֲרֵי הוּא בְּתוֹךְ שְׁנֵי עָרְלָה עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט מִשְּׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. וְכָל מַה שֶּׁיּוֹצִיא הָאִילָן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה — הֲרֵי הוּא עָרְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים. וּמֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט מִשְּׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בַּיּוֹבֵל עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט מִשְּׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה — הוּא נְטַע רְבָעִי, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹצִיא בְּתוֹךְ זְמַן זֶה — הֲרֵי הוּא רְבָעִי וְצָרִיךְ פִּדְיוֹן. וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה — נִתְעַבְּרָה לְעָרְלָה אוֹ לִרְבָעִי.

יא. נְטָעוֹ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּאָב מִשְּׁנַת עֶשֶׂר — לֹא עָלְתָה לוֹ שְׁנַת עֶשֶׂר, אֶלָּא הֲרֵי הוּא עָרְלָה שְׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כֻּלָּהּ; וַהֲרֵי הוּא נְטַע רְבָעִי מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה עַד סוֹפָהּ.

יב. נָטַע הַנְּטִיעָה מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט — מוֹנֶה לָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם לְעָרְלָה, וּמִיּוֹם לְיוֹם לִרְבָעִי. וְרָאִיתִי לִגְאוֹנִים דְּבָרִים בְּחֶשְׁבּוֹן עָרְלָה וּרְבָעִי, אֵין רָאוּי לְהַאֲרִיךְ וּלְהָשִׁיב עֲלֵיהֶן, וּבְוַדַּאי טָעוּת סוֹפְרִים הֵם, וְהָאֱמֶת כְּבָר בֵּאַרְנוּ דַּרְכָּהּ.

יג. הֶעָלִין וְהַלּוּלָבִין וּמִי גְפָנִים וְהַסְּמָדַר — מֻתָּרִין בְּעָרְלָה וּבְרִבְעִי. וְהָעֲנָבִים שֶׁשְּׁרָפָם הַקָּדִים וְהִפְסִידָן, וְהַחַרְצַנִּים וְהַזַּגִּין וְהַתֶּמֶד שֶׁלָּהֶן, וּקְלִפֵּי רִמּוֹן וְהַגֵּץ שֶׁלּוֹ, וּקְלִפֵּי אֱגוֹזִים וְהַגַּרְעִינִים — אֲסוּרִין בְּעָרְלָה, וּמֻתָּרִין בִּרְבָעִי. וְהַנּוֹבְלוֹת — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת.

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. כֹּל שֶׁהוּא חַיָּב בְּעָרְלָה — יֵשׁ לוֹ רְבָעִי, וְכֹל שֶׁפָּטוּר מִן הָעָרְלָה — אֵינוֹ חַיָּב בִּרְבָעִי; שֶׁנֶּאֱמַר: שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים וְגוֹמֵר, וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת.

ב. הַנּוֹטֵעַ אִילָן מַאֲכָל וְדַעְתּוֹ עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה סִיָּג לְגִינָה, אוֹ שֶׁנְּטָעוֹ לְקוֹרוֹת לֹא לְפֵרוֹת — הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הָעָרְלָה. נְטָעוֹ לִסְיָג וְחָזַר וְחָשַׁב עָלָיו לְמַאֲכָל, אוֹ שֶׁנְּטָעוֹ לְמַאֲכָל

ב. וְחָזַר וְחָשַׁב עָלָיו לִסְיָג — כֵּיוָן שֶׁעֵרֵב בּוֹ מַחֲשֶׁבֶת חִיּוּב חַיָּב. נְטָעוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים לִסְיָג, וּמִכָּאן וְאֵילֵךְ לְמַאֲכָל — אֵין לוֹ רְבָעִי; שֶׁכֹּל שֶׁאֵין לוֹ עָרְלָה — אֵין לוֹ רְבָעִי.

ג. נָטַע אִילָן וְחָשַׁב שֶׁיִּהְיֶה הַצַּד הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ לְמַאֲכָל וְהַחִיצוֹן לִסְיָג, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַצַּד הַתַּחְתּוֹן לְמַאֲכָל וְהָעֶלְיוֹן לִסְיָג — זֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְמַאֲכָל חַיָּב בְּעָרְלָה, וְזֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לִסְיָג אוֹ לְעֵצִים פָּטוּר; שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ שֶׁל נוֹטֵעַ.

ד. הַנּוֹטֵעַ לְרַבִּים בְּתוֹךְ שֶׁדֵּהוּ — חַיָּב בְּעָרְלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּנְטַעְתֶּם — אֲפִלּוּ לָרַבִּים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ — פָּטוּר.

ה. הַנּוֹטֵעַ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בִּסְפִינָה, וְהָעוֹלֶה מֵאֵלָיו בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּטַע, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ, וְהַגִּזְלָן שֶׁנָּטַע — חַיָּבִין בְּעָרְלָה וּבִרְבָעִי.

ו. הָעוֹלֶה מֵאֵלָיו בִּמְקוֹם טְרָשִׁים — פָּטוּר. אֲפִלּוּ הַנּוֹטֵעַ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָשׁוּב — פָּטוּר. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה כְּדֵי טִפּוּל שֶׁמְּטַפֵּל בְּפֵרוֹתָיו עַד שֶׁמְּבִיאָן לְיִשּׁוּב; אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדֵי טִפּוּלוֹ — חַיָּב בְּעָרְלָה.

ז. הַנּוֹטֵעַ לְמִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁנָּטַע אֶתְרוֹג לְלוּלָב אוֹ זַיִת לַמְּנוֹרָה — חַיָּב בְּעָרְלָה. הִקְדִּישׁ וְאַחַר כָּךְ נָטַע — פָּטוּר מִן הָעָרְלָה; נָטַע וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ — חַיָּב בְּעָרְלָה.

ח. הַנּוֹטֵעַ בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב — חַיָּב בְּעָרְלָה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כָּאָרֶץ לִזְרָעִים, הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ לְאִילָנוֹת.

ט. אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת — חַיָּב בְּעָרְלָה. זֶה שֶׁנְּטָעוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ אֲבוֹתֵינוּ לָאָרֶץ — פָּטוּר; אֲבָל מִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ, אַף מַה שֶׁנְּטָעוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים — חַיָּב; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם — מִשְּׁעַת בִּיאָה.

י. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִרְכִּיב אִילָן מַאֲכָל עַל גַּבֵּי אִילַן סָרָק — חַיָּב בְּעָרְלָה. וְיֵשׁ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים נָטַע רְבָעִי. שֶׁאִם בָּא לִנְהֹג בְּמִצְוָה זוֹ — הֲרֵי הוּא קֹדֶשׁ כְּנָטַע רְבָעִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

יא. אֶחָד הַנּוֹטֵעַ גַּרְעִינָה אוֹ יִחוּר מִן הָאִילָן, אוֹ שֶׁעָקַר אֶת כָּל הָאִילָן מִמְּקוֹמוֹ וּנְטָעוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר — הֲרֵי זֶה חַיָּב בְּעָרְלָה. וּמוֹנֶה מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ. זִעְזְעוֹ וְלֹא עֲקָרוֹ וְאַחַר כָּךְ מִלֵּא סְבִיבוֹתָיו עָפָר: אִם יָכוֹל לִחְיוֹת אִלּוּ לֹא מִלֵּא סְבִיבוֹתָיו — הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם לַאו — הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁעָקַר וְנָטַע, וְחַיָּב.

יב. וְכֵן אִילָן שֶׁנֶּעֱקַר וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ שֹׁרֶשׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ כְּמַחַט שֶׁמְּלַפְּפִין עָלָיו הָרוֹקְמִין אֶת הַשָּׁנִי, וְהֶחֱזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ וּנְטָעוֹ — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִחְיוֹת. נֶעֱקַר כֻּלּוֹ וְנֶעֱקְרָה הַסֶּלַע שֶׁשָּׁרָשָׁיו בָּהּ עִמּוֹ, וְחָזַר וּנְטָעוֹ כְּמָה שֶׁהוּא בְּכָל הָאֲדָמָה שֶׁסְּבִיבוֹת שָׁרָשָׁיו: אִם הָיָה יָכוֹל לִחְיוֹת מֵאוֹתָהּ אֲדָמָה אִלּוּ לֹא נָטַע — הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נֶעֱקַר; וְאִם לָאו — חַיָּב.

יג. אִילָן שֶׁקִּצְּצוֹ מֵעִם הָאָרֶץ וְהֶחֱלִיף — חַיָּב בְּעָרְלָה. וּמוֹנִין לוֹ מִשְּׁעַת קְצִיצָה.

יד. אֶחָד הַנּוֹטֵעַ וְאֶחָד הַמַּבְרִיךְ וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב — חַיָּב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁחָתַךְ בַּד אֶחָד מִן הָאִילָן וְהִבְרִיכוֹ בָּאָרֶץ אוֹ הִרְכִּיבוֹ בְּאִילָן אַחֵר; אֲבָל אִם מָתַח בַּד אֶחָד מִן הָאִילָן הַזָּקֵן וְהִבְרִיךְ בָּאָרֶץ אוֹ הִרְכִּיבוֹ בְּאִילָן אַחֵר, וְעִקַּר הַבַּד מְעֹרֶה בָּאִילָן הַזָּקֵן — הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

טו. גָּדַל זֶה הַיֶּלֶד שֶׁהִבְרִיךְ וְעָשָׂה פֵּרוֹת, וְאַחַר כָּךְ פָּסַק עִקָּרוֹ שֶׁהוּא מְעֹרֶה בָּאִילָן הַזָּקֵן — מוֹנֶה מִשָּׁעָה שֶׁנִּפְסַק. וְאוֹתָן הַפֵּרוֹת — מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁגְּדָלוּ בְּהֶתֵּר. וְאִם הִנִּיחָן אַחַר שֶׁנִּפְסַק הָעִקָּר עַד שֶׁהוֹסִיפוּ בְּמָאתַיִם — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין.

טז. יַלְדָּה שֶׁסִּבְּכָהּ בִּזְקָנָה, וְהָיוּ פֵּרוֹת בַּיַּלְדָּה, אֲפִלּוּ הוֹסִיפוּ מָאתַיִם — הֲרֵי אֵלּוּ הַפֵּרוֹת שֶׁל יַלְדָּה אֲסוּרִין, שֶׁאֵין גִּדּוּלֵי הֶתֵּר מַעֲלִין אֶת הָעִקָּר הָאָסוּר.

יז. אִילָן שֶׁהִבְרִיךְ מִמֶּנּוּ בַּד בָּאָרֶץ, וְאַחַר כָּךְ נֶעֱקַר הָאִילָן כֻּלּוֹ וַהֲרֵי הוּא חַי מִן הַבַּד שֶׁהִבְרִיךְ בָּאָרֶץ — נַעֲשָׂה אוֹתוֹ אִילָן כְּאִלּוּ עַתָּה נִטַּע, וְחַיָּב בְּעָרְלָה. וּמוֹנֶה לָאִילָן וּלְמַה שֶׁצָּמַח מִן הַהַבְרָכָה מִשָּׁעָה שֶׁנֶּעֱקַר.

יח. הֲרֵי שֶׁהִבְרִיךְ בַּד בָּאָרֶץ וְצָמַח, וְהִבְרִיךְ בַּד אֶחָד מִמַּה שֶׁצָּמַח בָּאָרֶץ וְצָמַח, וְחָזַר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֲפִלּוּ הֵן [מֵאָה] מְעֹרִין זֶה בָּזֶה, הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעִקָּר הָרִאשׁוֹן — הַכֹּל מֻתָּר. וְאִם נִפְסַק עִקָּר הָרִאשׁוֹן — מוֹנֶה לַכֹּל מִשָּׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

יט. אִילָן הֵיוֹצֵא מִן הַגֶּזַע — פָּטוּר מִן הָעָרְלָה; מִן הַשָּׁרָשִׁים — חַיָּב. יַלְדָּה פְּחוּתָה מִטֶּפַח — חַיֶּבֶת בְּעָרְלָה כָּל שְׁנוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית כִּנְטִיעָה בַת שְׁנָתָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְטִיעָה אַחַת, אוֹ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצְאָה זָנָב; אֲבָל אִם הָיָה הַכֶּרֶם כֻּלּוֹ פְּחוּת מִטֶּפַח — הֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ קוֹל, וּמוֹנִין כְּדַרְכּוֹ שֶׁמּוֹנִין לִשְׁאָר הָאִילָנוֹת.

כ. נוֹטְעִין יִחוּר שֶׁל עָרְלָה, וְאֵין נוֹטְעִין אֲגוֹז שֶׁל עָרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי, וּפֵרוֹת עָרְלָה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת. וְאִם עָבַר וְנָטַע אֲגוֹז שֶׁל עָרְלָה — הֲרֵי הַצּוֹמֵחַ מֻתָּר כִּשְׁאָר הָאִילָנוֹת.

כא. וְכֵן אֵין מַרְכִּיבִין כַּפְּנִיּוֹת שֶׁל עָרְלָה בִּדְקָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כִּפְרִי. עָבַר וְהִרְכִּיב — מֻתָּר. שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גּוֹרְמִין, אֶחָד אָסוּר וְאֶחָד מֻתָּר — הֲרֵי זֶה הַנִּגְרָם מִשְּׁנֵיהֶם מֻתָּר. לְפִיכָךְ, הַצּוֹמֵחַ מִפֵּרוֹת עָרְלָה — מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי גָּרַם לַצִּמּוּחַ הַפְּרִי הָאָסוּר וְהָאָרֶץ הַמֻּתֶּרֶת.

יום שישי כ"ז תמוז ה'תש"ע

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְוַדּוֹת לִפְנֵי יְיָ אַחַר שֶׁמּוֹצִיאִין כָּל הַמַּתָּנוֹת שֶׁבְּזֶרַע הָאָרֶץ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא וִדּוּי מַעֲשֵׂר.

ב. וְאֵין מִתְוַדִּין וִדּוּי זֶה אֶלָּא אַחַר הַשָּׁנָה שֶׁמַּפְרִישִׁין בָּהּ מַעְשַׂר עָנִי; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת.

ג. אֵימָתַי מִתְוַדִּין? בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁל רְבִיעִית וְשֶׁל שְׁבִיעִית. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר — בְּרֶגֶל שֶׁכָּל הַמַּעַשְׂרוֹת כְּלִים בּוֹ; וְאֵין הַפֶּסַח מַגִּיעַ מִשָּׁנָה רְבִיעִית אֶלָּא כָּל פֵּרוֹת שְׁלִישִׁית נִתְעַשְּׂרוּ, בֵּין פֵּרוֹת הָאִילָן בֵּין פֵּרוֹת הָאָרֶץ.

ד. אֵין מִתְוַדִּין אֶלָּא בַּיּוֹם, וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְוִדּוּי הַמַּעֲשֵׂר. וּבֵין בִּפְנֵי הַבַּיִת וּבֵין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת — חַיָּב לְבַעֵר וּלְהִתְוַדּוֹת.

ה. וִדּוּי זֶה נֶאֱמַר בְּכָל לָשׁוֹן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ — בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה אוֹמֵר. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמְרוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאִם רָצוּ רַבִּים לְהִתְוַדּוֹת כְּאֶחָד — מִתְוַדִּין.

ו. וּמִצְוָתוֹ בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: לִפְנֵי יְיָ; וְאִם הִתְוַדָּה בְּכָל מָקוֹם — יָצָא.

ז. אֵינוֹ מִתְוַדֶּה עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶצְלוֹ אַחַת מִן הַמַּתָּנוֹת, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר בַּוִּדּוּי: בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת. וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן הָיָה הַבִּעוּר, וּלְמָחָר מִתְוַדִּין.

ח. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אִם נִשְׁאַר אֶצְלוֹ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר — נוֹתְנָהּ לַכֹּהֵן; מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן — נוֹתְנוֹ לַלֵּוִי; מַעֲשַׂר עָנִי — נוֹתְנוֹ לָעֲנִיִּים. נִשְׁאֲרוּ אֶצְלוֹ פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל זַדַּאי אוֹ נֶטַע רְבָעִי אוֹ מָעוֹת פְּדְיָתָן — הֲרֵי זֶה מְבַעֲרָן וּמַשְׁלִיךְ לַיָּם אוֹ שׂוֹרֵף. נִשְׁאַר אֶצְלוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי — אֵינוֹ חַיָּב לְבַעֲרוֹ. נִשְׁאַר אֶצְלוֹ בִּכּוּרִים — הֲרֵי הֵן מִתְבַּעֲרִין בְּכָל מָקוֹם.

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁשּׁוֹרֵף וּמְבַעֵר? כְּשֶׁנִּשְׁאֲרוּ אֶצְלוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כֵּלָּן קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס יוֹם טוֹב; אֲבָל אִם נִשְׁאַר תַּבְשִׁיל שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֶטַע רְבָעִי — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעֲרוֹ, שֶׁהַתַּבְשִׁיל כִּמְבַעֵר. וְכֵן יַיִן וְתִבְלִין — הֲרֵי הֵן כִּמְבַעֲרִין.

י. פֵּרוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת בְּשִׁעַת הַבִּעוּר — אֵין מְעַכְּבִין אוֹתוֹ לְהִתְוַדּוֹת, וְאֵינוֹ חַיָּב לְבַעֲרָן.

יא. מִי שֶׁהָיוּ פֵּרוֹתָיו רְחוֹקִין מִמְּנוּ וְהִגִּיעַ יוֹם הַבִּעוּר — הֲרֵי זֶה קוֹרֵא שֵׁם לַמַּתָּנוֹת, וּמְזַכֶּה לָהֶן לְבַעְלֵיהֶן עַל גַּב קַרְקַע אוֹ לְמִי שֶׁזּוֹכֶה לָהֶן לְבַעְלֵיהֶן, וּמִתְוַדֶּה לְמָחָר. שֶׁנִּתִּינַת הַמִּטַּלְטְלִין עַל גַּבֵּי קַרְקַע אֵינָהּ אֶלָּא מַתָּנָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִזּוּק. אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְנוֹת לָהֶם הַמַּעֲשֵׂר בַּחֲלִיפִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְכִירָה, וְהַמַּעַשְׂרוֹת וְהַתְּרוּמוֹת וְהַמַּתָּנוֹת — נֶאֱמַר בָּהֶן נְתִינָה, לֹא מְכִירָה.

יב. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת עַד שֶׁיּוֹצִיא כָּל הַמַּתָּנוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת. הַקֹּדֶשׁ — זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֶטַע רְבָעִי, הַקָּרוּי קֹדֶשׁ. מִן הַבַּיִת — זוֹ חַלָּה, שֶׁהִיא הַמַּתָּנָה שֶׁל כֹּהֲנִים בַּבַּיִת. נְתַתִּיו לַלֵּוִי — זֶה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. וְגַם נְתַתִּיו — מִכְּלָל שֶׁקִּדַּמְתּוּ מַתָּנָה אַחֶרֶת, וְהִיא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר. לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה — זֶה מַעֲשַׂר עָנִי וְלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה מְעַכְּבִין אֶת הַוִּדּוּי.

יג. וְצָרִיךְ לְהַפְרִישׁ הַמַּתָּנוֹת עַל הַסֵּדֶר וְאַחַר כָּךְ יִתְוַדֶּה. שֶׁנֶּאֱמַר: כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי; הָא אִם הִקְדִּים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן — אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת. נִשְׂרַף טִבְלוֹ — אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת, שֶׁהֲרֵי לֹא הִפְרִישׁ מַתָּנוֹת וְלֹא נְתָנָן לְבַעְלֵיהֶן. וּבַזְּמַן שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַכֹּהֲנִים — לֹא הָיוּ מִתְוַדִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי.

יד. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּלְבַד — מִתְוַדֶּה; שֶׁעִקַּר הַוִּדּוּי בְּמַעֲשֵׂר הוּא. וְכֵן אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא בִּכּוּרִים בִּלְבַד — מִתְוַדֶּה; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ — הַקֹּדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, שֶׁהוּא הַבִּכּוּרִים. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תְּרוּמָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ — אֵינוֹ מִתְוַדֶּה; שֶׁאֵין הַתְּרוּמָה טְעוּנָה וִדּוּי אֶלָּא בִּכְלַל שְׁאָר הַמַּתָּנוֹת.

טו. לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ — שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְלֹא מִן הַתָּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר, וְלֹא מִן הַמְחֻבָּר עַל הַתָּלוּשׁ, וְלֹא מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן, וְלֹא מִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ. וְלֹא שָׁכַחְתִּי — שֶׁלֹּא שָׁכַח מִלְּבָרְכוֹ וּמִלְּהַזְכִּיר שְׁמוֹ עָלָיו. לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ. הָא אִם אָכַלוֹ בַּאֲנִינָה — אֵינוֹ מִתְוַדֶּה. וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָה. הָא אִם הִפְרִישוֹ בְּטֻמְאָה — אֵינוֹ מִתְוַדֶּה. וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת — שֶׁלֹּא לָקַח מִמֶּנּוּ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין, וְלֹא נְתָנוֹ לְאוֹנְנִים אֲחֵרִים. שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהָי — שֶׁהֱבִיאוֹ לְבֵית הַבְּחִירָה. עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי — שֶׁשָּׂמַח וְשִׂמַּח בּוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב.

טז. הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, עַד כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ — זוֹ בַּקָּשָׁה שֶׁיִּתֵּן טַעַם בַּפֵּרוֹת.

יז. יִשְׂרָאֵל וּמַמְזֵרִים — מִתְוַדִּים, אֲבָל לֹא גֵּרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִים; מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בָּאָרֶץ, וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ. כֹּהֲנִים וּלְוִיִּים — מִתְוַדִּים; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָטְלוּ חֵלֶק בָּאָרֶץ, יֵשׁ לָהֶם עָרֵי מִגְרָשׁ. סִלְקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֶטַע רְבָעִי

יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תש"ע

הִלְכוֹת בִּכּוּרִים עִם שְׁאָר מַתָּנוֹת כְּהֻנָּה שֶׁבַּגְּבוּלִין

יֵשׁ בִּכְלָלָן תֵּשַׁע מִצְוֹת. שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פִּרְטָן: א) לְהַפְרִישׁ בִּכּוּרִים וּלְהַעֲלוֹתָן בַּמִּקְדָּשׁ. ב) שֶׁלֹּא יֹאכַל הַכֹּהֵן בִּכּוּרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. ג) לִקְרוֹת עֲלֵיהֶן. ד) לְהַפְרִישׁ חַלָּה לַכֹּהֵן. ה) לָתֵת לַכֹּהֵן זְרוֹעַ וּלְחָיַיִם וְקֵבָה. ו) לִתֵּן לוֹ רֵאשִׁית הַגֵּז. ז) לִפְדּוֹת בְּכוֹר הַבֵּן וְלִתֵּן פִּדְיוֹנוֹ לַכֹּהֵן. ח) לִפְדּוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר וְלִתֵּן פִּדְיוֹנוֹ לַכֹּהֵן. ט) לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר אִם לֹא רָצָה לִפְדּוֹתוֹ. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מַתָּנוֹת נִתְּנוּ לַכֹּהֲנִים, וְכֻלָּן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה, וְעַל כֻּלָּן נִכְרְתָה בְּרִית לְאַהֲרֹן. וְכָל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בָּהֶן — אֵין לוֹ חֵלֶק בַּכֹּהֲנִים, וְאֵין נוֹתְנִין לוֹ מַתָּנָה מֵהֶן.

ב. וְכָל הָאוֹכֵל מַתָּנָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קְדֻשָּׁה — מְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל כָּךְ וָכָךְ.

ג. שְׁמוֹנֶה מַתָּנוֹת מֵהֶם — אֵין אוֹכְלִים אוֹתָן הַכֹּהֲנִים אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ לִפְנִים מֵחוֹמַת הָעֲזָרָה. וְחָמֵשׁ מַתָּנוֹת — אֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם לִפְנִים מֵחוֹמַת הָעִיר. וְחָמֵשׁ

מַתָּנוֹת — אֵין זוֹכִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד. וְחָמֵשׁ מַתָּנוֹת — זוֹכִין בָּהֶן בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וּמַתָּנָה אַחַת — זוֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

ד. מָה הֵן הַשְּׁמֹנֶה שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ? בְּשַׂר הַחַטָּאת, אֶחָד חַטַּאת הָעוֹף וְאֶחָד חַטַּאת הַבְּהֵמָה; וּבְשַׂר הָאָשָׁם, בֵּין תָּלוּי בֵּין וַדַּאי; וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר; וּמוֹתַר הָעֹמֶר; וּשְׁיָרֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל; וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם; וְלֶחֶם הַפָּנִים; וְלֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצֹרָע. אֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ.

ה. וּמָה הֵן הֶחָמֵשׁ שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם? חָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים; וְהַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה; וְהַמּוּרָם מֵאֵיל נָזִיר; וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה; וְהַבִּכּוּרִים. אֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם.

ו. וּמָה הֵן הֶחָמֵשׁ שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? הַתְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְהַחַלָּה. וּשְׁלֻשְׁתָּן קֹדֶשׁ. וְרֵאשִׁית הַגֵּז, וּשְׁדֵה אַחֲזָה. וּשְׁנֵיהֶן חֵלִין. אֵלּוּ אֵינָן זוֹכִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵין אוֹכְלִין תְּרוּמוֹת וְחַלּוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ז. וּמָה הֵן הֶחָמֵשׁ שֶׁזּוֹכִין בָּהֶן הַכֹּהֲנִים בְּכָל מָקוֹם? הַמַּתָּנוֹת, וּפִדְיוֹן הַבֵּן, וּפֶטֶר חֲמוֹר, וְגֵזֶל הַגֵּר, וְהַחֲרָמִים. וַחֲמִשְׁתָּן חֵלִין לְכָל דָּבָר.

ח. וְהַמַּתָּנָה שֶׁזּוֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ הוּא עוֹרוֹת הָעוֹלוֹת. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר עוֹרוֹת קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים — כֵּלָּן לַכֹּהֲנִים.

ט. הַשְּׁמֹנֶה מַתָּנוֹת שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ — כֵּלָּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הֵן, וְאֵינָן נֶאֱכָלִים אֶלָּא לִזְכְרֵי כְּהֻנָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וּבָהֶן נֶאֱמַר: כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתוֹ וְגוֹמֵר.

י. הֶחָמֵשׁ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם — הֵן קָדָשִׁים קַלִּים, וְנֶאֱכָלִין לִזְכָרִים וְלִנְקֵבוֹת. וּבָהֶן נֶאֱמַר: לְךָ נְתָתִים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנֹתֶיךָ אִתְּךָ לְחֹק עוֹלָם. וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין נִתָּנִין אֶלָּא לִזְכְרֵי כְּהֻנָּה, שֶׁהֵרֵי לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר הֵן. וְהַבְּכוֹר — מַקְרִיבִין חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ, וְאֵין מַקְרִיבוֹ אֶלָּא אִישׁ. וְכֵן עוֹרוֹת קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, וּשְׁדֵה אַחֲזָה, וְהַחֲרָמִים, וְגֵזֶל הַגֵּר — אֵין זוֹכִין בָּהֶן אֶלָּא אַנְשֵׁי מִשְׁמָר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן פִּדְיוֹן הַבֵּן — לִזְכְרֵי כְּהֻנָּה; שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בּוֹ: וְנָתַתָּ הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו. וּפֶטֶר חֲמוֹר — לִזְכְרֵי כְּהֻנָּה; שֶׁדִּין הַבְּכוֹרוֹת כֻּלָּן שָׁוֶה: לִזְכָרִים וְלֹא לִנְקֵבוֹת.

יא. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁהַמַּתָּנוֹת שֶׁנִּתָּנִין לִנְקֵבוֹת כִּזְכָרִים — חָמֵשׁ מַתָּנוֹת: תְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְחַלָּה, וּמַתְּנוֹת בְּהֵמָה, וְרֵאשִׁית הַגֵּז. וּמִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁרֵאשִׁית הַגֵּז נִתֶּנֶת לְכֹהֲנוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ; מָה רֵאשִׁית דָּגָן נִתֶּנֶת לִנְקֵבוֹת כִּזְכָרִים, אַף רֵאשִׁית הַגֵּז.

יב. מָנוּ חֲכָמִים מַתָּנוֹת אֵלּוּ עַל דֶּרֶךְ אַחֶרֶת וְאָמְרוּ: עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מַתָּנוֹת כְּהֻנָּה נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן, וְאֵלּוּ הֵן: עֶשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ, אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֶשֶׂר בַּגְּבוּלִין.

יג. עֶשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ: חַטַּאת בְּהֵמָה, וְחַטַּאת הָעוֹף, אָשָׁם, וְאָשָׁם תָּלוּי, זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, וְלֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצֹרָע, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁיָרֵי מִנְחוֹת, וּמוֹתַר הָעֹמֶר.

יד. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַבְּכוֹר, וְהַבִּכּוּרִים, וּמוּרָם מִתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר, וְעוֹרוֹת קָדָשִׁים.

טו. עֶשֶׂר בַּגְּבוּלִין: תְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְחַלָּה, וְרֵאשִׁית הַגֵּז, וְהַמַּתָּנוֹת, וּפִדְיוֹן הַבֵּן, וּפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׂדֵה חֲרָמִים, וּשְׂדֵה אֲחֻזָּה, וְגֵזֶל הַגֵּר. וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה, חָשַׁב כָּל הַמּוּרָם מִקָּדָשִׁים קַלִּים מַתָּנָה אַחַת. וְהֵן: חָזֶה וָשׁוֹק הַמּוּרָם מִכָּל זֶבַח שְׁלָמִים, עִם הַלֶּחֶם הַמּוּרָם עִמָּהֶם [אִם הָיָה תּוֹדָה, עִם הַזְּרוֹעַ הַמּוּרֶמֶת מֵאֵיל נָזִיר עִם הַלֶּחֶם הַמּוּרָם עִמָּהּ] עִם חָזֶה וָשׁוֹק. הוֹאִיל וּשְׁלֻשְׁתָּן שְׁלָמִים הֵן, חָשׁוּב הַמּוּרָם מֵהֶם מַתָּנָה אַחַת.

טז. כָּל הַמַּתָּנוֹת שֶׁהֵן תְּלוּיוֹת בְּקָרְבָּנוֹת — תִּתְבָּאֵר כָּל אַחַת וְאַחַת בִּמְקוֹמָהּ בְּהִלְכוֹת קָרְבָּנוֹת. וְכֵן גֵּזֶל הַגֵּר יִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ דִּין שְׂדֵה אֲחֻזָּה וְדִין הַחֲרָמִים בְּהִלְכוֹת עֲרָכִין, וְדִין תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר — בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת. וּבַהֲלָכוֹת אֵלּוּ אֲבָאֵר מִשְׁפְּטֵי הַמַּתָּנוֹת שֶׁאֵין תְּלוּיִין בְּקָרְבָּנוֹת, וְהֵן: הַבִּכּוּרִים, וְהַחַלָּה, וְהַמַּתָּנוֹת, וְרֵאשִׁית הַגֵּז, וּפִדְיוֹן הַבֵּן, וּפֶטֶר חֲמוֹר.

◆

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב־כ"ח תמוז ה'תש"ע

יום ראשון כ"ב תמוז ה'תש"ע

יום שני כ"ג תמוז ה'תש"ע

יום שלישי כ"ד תמוז ה'תש"ע

מצות לא תעשה שנה.

הַמִּצְוָה הַשֵּׁנִית — הָאַזְהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלִּבְעוֹל בְּלֹא כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח), וּכְבָר כָּפַל הָאַזְהָרָה בְּעִנְיָן זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא יט, כט). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים): "אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ" — זֶה הַמּוֹסֵר בִּתּוֹ פְּנוּיָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת, וְכֵן הַמּוֹסֶרֶת עַצְמָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת. וּשְׁמַע מִמֶּנִּי לָמָּה כָּפַל לָאו זֶה בְּלָשׁוֹן זֶה וְאֵיזֶה עִנְיָן נוֹסָף יֵשׁ בּוֹ, וְהוּא: שֶׁכְּבָר קָדַם בְּמִשְׁפָּטָיו יִתְעַלֶּה, שֶׁהַבּוֹעֵל בְּתוּלָה בֵּין שֶׁהָיָה מְפַתֶּה אוֹ

אוֹנֵס — אֵינוֹ חַיָּב שׁוּם עֹנֶשׁ מִן־הָעֲנָשִׁים אֶלָּא תַּשְׁלוּם מָמוֹן בִּלְבַד וְשֶׁיִּשָּׁא אוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁפָּגַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּכָּתוּב. וְהָיָה עוֹלֶה בְּדַעְתֵּנוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּדָבָר זֶה אֶלָּא קְנַס מָמוֹן הֲרֵי הוּא נוֹהֵג כְּכָל־דָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן, וּכְשֵׁם שֶׁרַשַּׁאי אָדָם לִמְסוֹר לַחֲבֵרוֹ מִמָּמוֹנוֹ כָּל־מַה־שֶּׁיִּרְצֶה אוֹ לִמְחוֹל לוֹ בְּמַה־שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ, כָּךְ גַּם יִהְיֶה רַשַּׁאי לְקַחַת בִּתּוֹ הַנַּעֲרָה וּלְמָסְרָהּ לְאִישָׁהּ אָדָם לָבוֹא עָלֶיהָ וְיִמְחוֹל לוֹ בְּכָךְ כֵּיוָן שֶׁזֶּה זְכוּת מִזְּכֻיּוֹתָיו, כְּלוֹמַר: הַחֲמִשִּׁים כֶּסֶף (שנקנס האונס או המפתה) שֶׁהֵם לַאֲבִי הַנַּעֲרָה; אוֹ שֶׁיִּמְסְרֶנָּה לוֹ עַל מְנַת שֶׁיִּתֵּן לוֹ כָּךְ וְכָךְ דִּינָרִים. לְפִיכָךְ הֵזְהַר עַל זֶה וְנֶאֱמַר לוֹ: "אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא שם), לְפִי שֶׁזֶּה שֶׁדַּנְתִּי בּוֹ בְּתַשְׁלוּמֵי מָמוֹן בִּלְבַד אֵינוֹ אֶלָּא אִם קָרָה שֶׁפִּתָּה אוֹ אָנַס; אֲבָל שֶׁיֵּעָשֶׂה הַדָּבָר בִּרְצוֹן שְׁנֵיהֶם וּבְהֶתֵּר — אֵין דֶּרֶךְ לְכָךְ. וְגִלָּה אֶת־הַטַּעַם לְכָךְ וְאָמַר: "וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה" (שם). לְפִי שֶׁהָאוֹנֵס וְהַפִּתּוּי קוֹרֶה מְעַט, וְאִם יִהְיֶה הַדָּבָר בְּרָצוֹן וּבְהֶתֵּר — יִתְרַבֶּה וְיִתְפַּשֵּׁט בָּאָרֶץ. וְזֶה טַעַם יָפֶה וְנָאֶה לְפָסוּק זֶה, וְהוּא מַתְאִים לְכָל־מַה־שֶּׁהִזְכִּירוּ חֲכָמִים וּלְמַה שֶׁיִּחַיְּבוּ מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה. וְלָאו זֶה, כְּלוֹמַר: לָאו דִּפְנוּיָה — לוֹקִין עָלָיו. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּכְתֻבּוֹת וְקִדּוּשִׁין.

יום רביעי כ"ה תמוז ה'תש"ע

יום חמישי כ"ו תמוז ה'תש"ע

מצות לא תעשה רסב.

הַמִּצְוָה הָרס"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר קוֹנֶה אָמָה עִבְרִיָּה מִלְּהָצִיק לָהּ אִם נִשָּׂאָהּ. כַּוָּנָתִי בְּאָמְרִי לְהָצִיק לָהּ. שֶׁלֹּא יְצַמְּצֵם לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ אוֹ כְּסוּתָהּ אוֹ יִמְנַע מִמֶּנָּה עוֹנָתָהּ בִּכְדֵי לְהָצִיק לָהּ וּלְצַעֲרָהּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע" (שמות כא, י). וְלָאו זֶה בְּעַצְמוֹ, כּוֹלֵל כָּל־הַנּוֹשֵׂא בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יָצִיק לָהּ בְּאַחַד מִשְּׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּדֵי לְצַעֲרָהּ וּלְעַנּוֹתָהּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה בְּאָמָה עִבְרִיָּה שֶׁהִזְהִיר מִלְּמְנוֹעַ מִמֶּנָּה שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ, כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ (שם, ט), מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁמִּשְׁפַּט הַבָּנוֹת הוּא: שֶׁלֹּא יִמְנַע שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, וְהוּא אָמְרָם בַּמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים): "וְכִי מַה־לָּמַדְנוּ לְמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת מֵעַתָּה? הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד. וְשָׁם אָמְרוּ: "שְׁאֵרָהּ — אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ; כְּסוּתָהּ — כְּמַשְׁמָעוֹ; עוֹנָתָהּ — זוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ" (אישות).

יום שישי כ"ז תמוז ה'תש"ע

יום שבת קודש כ"ח תמוז ה'תש"ע

מצות עשה ריב.

הַמִּצְוָה הָרי"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת וּלְהִתְכַּוֵּן לְקִיּוּם הַמִּין, וְזוֹהִי מִצְוַת פְּרִיָה וְרִבְיָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "[וְאַתֶּם] פְּרוּ וּרְבוּ" (בראשית ט, ז). וּכְבָר בֵּאֲרוּ (ברכות טז.) שֶׁהֶחָתָן פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע אִם נָשָׂא בְּתוּלָה, וְנָתְנוּ טַעַם לְכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְחִיּוּבֶיהָ בְּפֶרֶק ו' מִיבָמוֹת (סא:) וְאֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ; וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ שָׁם (סה:): "הָאִישׁ מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָה וְרִבְיָה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה".

שמואל־א יד ה־יג

ה הַשֵּׁן הָאֶחָד מָצוּק מִצָּפוֹן מוּל מִכְמָשׂ וְהָאֶחָד מִנֶּגֶב מוּל גָּבַע׃ ס וַיֹּאמֶר
יְהוֹנָתָן אֶל־הַנַּעַר ׀ נִשְׁאָ כֵלָיו לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה אוּלַי
יַעֲשֶׂה יְהוָה לָנוּ כִּי אֵין לַיהוָה מַעְצֹור לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בִּמְעָט׃ ז וַיֹּאמֶר לוֹ
נֹשֵׂא כֵלָיו עֲשֵׂה כָּל־אֲשֶׁר בִּלְבָבֶךָ נְטֵה לֶךָ הִנְנִי עִמְּךָ כִּלְבָבֶךָ׃ ס ח וַיֹּאמֶר
יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְרִים אֶל־הָאֲנָשִׁים וְנִגְלִינוּ אֲלֵיהֶם׃ ט אִם־כֹּה יֹאמְרוּ
אֵלֵינוּ דֹּמּוּ עַד־הַגִּיעֵנוּ אֲלֵיכֶם וְעָמַדְנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם׃ י וְאִם־כֹּה
יֹאמְרוּ עֲלֵו עָלֵינוּ כִּי־נְתָנָם יְהוָה בְּיָדֵנוּ וְזֶה־לָּנוּ הָאוֹת׃ יא וַיִּגָּלוּ שְׁנֵיהֶם
אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים הִנֵּה עִבְרִים יֹצְאִים מִן־הַחֹרִים אֲשֶׁר
הִתְחַבְּאוּ־שָׁם׃ יב וַיַּעֲנוּ אַנְשֵׁי הַמַּצָּבָה אֶת־יוֹנָתָן ׀ וְאֶת־נֹשֵׂא כֵלָיו וַיֹּאמְרוּ עֲלוּ
אֵלֵינוּ וְנוֹדִיעָה אֶתְכֶם דָּבָר וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן אֶל־נֹשֵׂא כֵלָיו עֲלֵה אַחֲרַי כִּי־נְתָנָם
יְהוָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל׃ יג וַיַּעַל יוֹנָתָן עַל־יָדָיו וְעַל־רַגְלָיו וְנֹשֵׂא כֵלָיו אַחֲרָיו וַיִּפְּלוּ
לִפְנֵי יוֹנָתָן וְנֹשֵׂא כֵלָיו מְמוֹתֵת אַחֲרָיו׃

רש"י

(ה) מצוק מצפון. משופע ועולה מצד צפון אל מכמש: **מול גבע.** שממנה יצא יהונתן: **(ט) דמו.** המתינו, כמו (יהושע י יב): שמש בגבעון דום; וכן (תהלים לז ז): דום לה׳, אם כה יאמרו: דומו ונעלה אליכם, שעתם מצלחת ולבם רם עליהם: **(י) ואם כה יאמרו עלו עלינו.** פחד הקב"ה בלבם, ויראים לזוז ממקומם: **(יב) ויענו.** לשון הרמת קול: **(יג) על ידיו ועל רגליו.** כלומר בכל כח ומרוצה:

מצודת דוד

(ה) מצוק מצפון. מקום מצבו היה מצפון הגיא מול מכמש: **מנגב.** מקום מצבו מנגב: **(ו) ויאמר וכו׳.** היא האמירה הנאמר למעלה, ולפי שהפסיק הענין, נאמר שוב, כאומר נחזור לענין הראשון: **אולי יעשה וכו׳.** קצר ולא אמר מה הדבר אשר יעשה, ומאליו יובן שרצה לומר דבר הצריך, והיא התשועה: **ברב.** הן ברב עם הן במעט, כי הכל שוה אצלו: **(ז) נטה לך.** לעבור אליהם: **הנני עמך.** מוכן אני ללכת עמך כרצונך: **(ח) ונגלינו.** נגלה את עצמנו אליהם, ואז נעשה בחינה: **(ט) דומו.** המתינו במקומכם עד נבוא אליכם: **ועמדנו.** אז נעמוד במקומנו, ולא נעלה להלחם: **(י) עלו עלינו.** שהלשון הזה מורה שיהיה לנו עליה והתגברות: **ועלינו.** אז נעלה להלחם, כי בודאי נתנם ה׳ בידנו, ופיהם הכשילם לדבר כן: **(יא) מן החורים.** כי חשבו שהמה מן הנחבאים בהמערות: **(יב) אנשי המצבה.** אנשי המושל המצב: **ונודיעה אתכם דבר.** אמרו בדרך לעג והלצה כדרך שהבריות אומרים: **(יג) על ידיו.** על כי המקום היה משופע, לזה החזיק עצמו בידיו: **ויפלו.** אנשי המצבה נפלו חללים ולא מתו, עד כי נושא כליו השלים מיתתן:

מצודת ציון

(ה) מצוק. מוצב, וכן (שמואל־ב טו כד): ויציקו את ארון: **מול.** נגד: **(ו) מעצור.** ענין מניעה, כמו (בראשית טז ב): עצרני ה׳ מלדת: **(ח) ונגלינו.** מלשון גלוי: **(ט) כה.** כן: **דומו.** המתינו, כמו (יהושע י יב): שמש בגבעון דום: **הגיענו.** מלשון הגעה: **תחתינו.** במקומינו: **(יא) החורים.** מלשון חור ונקב: **(יב) ויענו.** ענין אמירה:

דברי הימים־ב לא יט־כא

יט וְלִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים בִּשְׂדֵי מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם בְּכָל־עִיר וָעִיר אֲנָשִׁים אֲשֶׁר
נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת לָתֵת מָנוֹת לְכָל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים וּלְכָל־הִתְיַחֵשׂ בַּלְּוִיִּם: כ וַיַּעַשׂ
כָּזֹאת יְחִזְקִיָּהוּ בְּכָל־יְהוּדָה וַיַּעַשׂ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר וְהָאֱמֶת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו:
כא וּבְכָל־מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר־הֵחֵל בַּעֲבוֹדַת בֵּית־הָאֱלֹהִים וּבַתּוֹרָה וּבַמִּצְוָה לִדְרֹשׁ
לֵאלֹהָיו בְּכָל־לְבָבוֹ עָשָׂה וְהִצְלִיחַ:

דברי הימים־ב לב א־ד

לב א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה בָּא סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיָּבֹא בִיהוּדָה
וַיַּחַן עַל־הֶעָרִים הַבְּצֻרוֹת וַיֹּאמֶר לִבְקָעָם אֵלָיו: ב וַיַּרְא יְחִזְקִיָּהוּ כִּי־בָא
סַנְחֵרִיב וּפָנָיו לַמִּלְחָמָה עַל־יְרוּשָׁלִָם: ג וַיִּוָּעַץ עִם־שָׂרָיו וְגִבֹּרָיו לִסְתּוֹם
אֶת־מֵימֵי הָעֲיָנוֹת אֲשֶׁר מִחוּץ לָעִיר וַיַּעְזְרֻהוּ: ד וַיִּקָּבְצוּ עַם־רָב וַיִּסְתְּמוּ
אֶת־כָּל־הַמַּעְיָנוֹת וְאֶת־הַנַּחַל הַשּׁוֹטֵף בְּתוֹךְ הָאָרֶץ לֵאמֹר לָמָּה יָבוֹאוּ מַלְכֵי
אַשּׁוּר וּמָצְאוּ מַיִם רַבִּים:

רש"י

(יט) אנשים אשר נקבו בשמות. למעלה (ב׳ ל״א) כנניהו ואחיו היו ממונים עליהם לקבל המנות התרומות והמעשרו׳ מאת ישראל לתת המנות לכל זכר בכהנים ולוים: **לכל זכר בכהנים.** וגם לכל נשיהם בניהם ובנותיהם ומה שאמר כאן לכל זכר משום רבותא שאפי׳ לזכרים קטנים היו מספיקין כדלעיל (שם) לזכרים מבן שלש ומעלה וכ״ש שהיו מספיקין לנשיהם ולבניהם ולבנותיהם: **(א) אחרי הדברים והאמת האלה וגו׳. ויאמר לבקעם.** כמו לבקעם כמו (עמוס ב׳) על מכרם בכסף כמו מכרם וסמוך ליה (שם) על בקעם הרות הגלעד ופתרונו ודוגמא (ישעיה ז׳) ונבקיענה, ויבקע עצי העולה (בראשי׳ כה):

מצודת דוד

(יט) בשדי וכו׳. אותם היושבים בשדי וכו׳ ר״ל הכהנים היושבים בעריהם שלא הגיע זמן עבודת אנשי משמרתם: **אנשים וכו׳.** עליהם היו ממונים האנשים אשר נקבו בשמות למעלה והם עדן וחבריו ועליהם לתת מנות וכו׳ ולכל הלוים המיוחסים ובא לומר שהממונים ההם לא חלקו כ״א להיושבים בעריהם ולא אל הבאים לבית ה׳: **(כ) כזאת.** הצואה ההיא צוה בכל ארץ יהודה לחלק תרומה והמעשר לכל הכהנים והלוים היושבים בכל הארץ: **והאמת.** עשה הכל באמת לשם ה׳ ולא ברמיה: **(כא) בעבודת וכו׳.** בין בדבר עבודת בית ה׳ בין בדבר התורה ובין בדבר שצוה לדרוש לאלהיו את הכל עשה בכל לבבו והצליח בהם: **(א) אחרי וכו׳.** ר״ל אחר הדברים הטובים האלה שעשה יחזקיה באמת לשם ה׳ מ״מ בא עליו סנחריב וזהו לפי שבני יהודה הרעו מעשיהם: **ויאמר לבקעם.** חשב לבקעם וכן בקעם ודוגמתו להרגו בערמה (שמות כ״א) ור״ל חשב להרגו וכן הרגו: **(ב) ופניו.** שם פניו לפנות להלחם בירושלים: **(ג) לסתום וכו׳.** שלא ימצא מים לשתות וילך לו: **ויעזרהו.** לסתמם: **(ד) בתוך הארץ.** מחוץ לירושלים:

מצודת ציון

(יט) מגרש עריהם. כן נקראת ערי הכהנים והלוים ע״ש שהיה לכולם מגרש סביב והם בתים חוץ לחומה כאלו נגרשו מן העיר: **נקבו.** נתפרשו: **(כא) החל.** התחיל: **(א) ויחן.** מל׳ חניה והשכנה: **לבקעם.** ר״ל לשבור ולפתוח החומות: **(ג) העינות.** המעינות כמו עין הקורא (שופטים טו): **(ד) השוטף.** כן יקרא מרוצת המים בחזקה:

עין יעקב

דף י ע"א **רַב אַמִּי וְרַב אַסִּי הֲווּ יַתְבֵי וְגָרְסֵי בֵּינֵי עַמּוּדֵי, וְכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא הֲווּ טַפְחֵי אַעִיבְּרָא דְּדָשָׁא וְאַמְרֵי: אִי אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ דִּינָא, לֵיעוֹל וְלֵיתֵי. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווּ יַתְבֵי בְּדִינָא כּוּלֵּיהּ יוֹמָא, הֲוָה קָא חָלִישׁ לִיבַּיְיהוּ. תָּנָא לְהוּ רַב חִיָּא בַּר רַב מִדְּפִתְּי: (שמות יח) "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב". וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמֹּשֶׁה יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, תּוֹרָתוֹ מָתַי נַעֲשֵׂית? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב, כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שֻׁתָּף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. כְּתִיב הָכָא: "וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב", וּכְתִיב הָתָם: (בראשית א) "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד".**

רש"י

עמודי. שעליית בית המדרש נכון [ונשען] עליהם: **חליש ליבייהו.** מצטערים שלא עסקו אותו היום בתורה: **תנא להו חייא בר רב.** שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו ול"נ דאין זה [משמעות] לשון ליבייהו אלא לשון חלש דעתייהו ולשון חלש ליבייהו לשון תענית הוא שלא סעדו כל היום תנא להו חייא בר רב שאין צריכין לישב ולדון כל היום אלא מקצת היום ומה שאמור מן הבקר עד הערב מדרש הוא שחשוב הדבר כמעשה בראשית שנאמר בו ערב ובקר:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

רַב אַמִּי וְרַב אַסִּי, הֲווּ = הָיוּ **יַתְבֵי** = יוֹשְׁבִים **וְגָרְסֵי** = וְשׁוֹנִים בַּתּוֹרָה, **בֵּינֵי עַמּוּדֵי** = בֵּין הָעַמּוּדִים שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. **וְכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא** = וְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה, **הֲווּ טַפְחֵי** = הָיוּ נוֹקְשִׁים **אַעִיבְּרָא דְּדָשָׁא** = עַל גַּבֵּי הַדֶּלֶת, **וְאָמְרִי: אִי אִיכָּא** = אִם יֵשׁ אָדָם **דְּאִית לֵיהּ דִּינָא** = שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּין תּוֹרָה, **לֵיעוֹל וְלֵיתֵי** = שֶׁיַּעֲלֶה וְיָבֹא, **רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא,** שֶׁהָיוּ דַּיָּנִים, **הֲווּ יַתְבֵי** = יָשְׁבוּ **בְּדִינָא** = בְּדִין **כֻּלֵּיהּ יוֹמָא** = כָּל הַיּוֹם, **הֲוָה קָא חָלִישׁ לִיבַּיְיהוּ** = חָלַשׁ לִבָּם, שֶׁהָיְתָה לָהֶם עָגְמַת נֶפֶשׁ עַל שֶׁעָסְקוּ כָּל הַיּוֹם בְּדִינִים וְלֹא לָמְדוּ תּוֹרָה. **תָּנָא לְהוּ** = לִמֵּד אוֹתָם **רַב חִיָּא בַּר רַב מֵהָעִיר דִּפְתִּי,** וְאָמַר לָהֶם דִּבְרֵי תַּנְחוּמִים, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם, **וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב**". עַל כָּךְ יֵשׁ לִתְמֹהַּ: **וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמֹּשֶׁה יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ?** וְאִם כֵּן **תּוֹרָתוֹ מָתַי נַעֲשֵׂית? אֶלָּא** הַפָּסוּק שֶׁמַּדְגִּישׁ "מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב" בָּא **לוֹמַר לְךָ: כָּל דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת, לַאֲמִתּוֹ אֲפִלּוּ** אִם הוּא עוֹשֶׂה זֹאת רַק **שָׁעָה אַחַת, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שֻׁתָּף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.** וְהוֹכָחָה לְכָךְ: **כְּתִיב הָכָא** = כָּתוּב כָּאן, אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: **"וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב".** מִזֶּה שֶׁכָּתוּב ה' הַיְדִיעָה בַּפָּסוּק: "הַבֹּקֶר, הָעָרֶב", כְּלוֹמַר בֹּקֶר וְעֶרֶב מְפֹרָסָמִים, **וּכְתִיב הָתָם:** = וְכָתוּב שָׁם – בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: **"וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד"** שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי מותר לעוררו על המבואר בש"ס בכ"מ בחוב וזכות הרב לאנשי מקומו וידוע ג"כ הדיוק דרבנו הזקן בכינוי רב מרא דאתרא שלאמיתתו של דבר הוא הבעל דמקומו וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואינו מבקש אלא לפי כחן הרי בודאי שניתנו להרב הכחות למלאות תפקידו זה אלא שצריך הוא להוציאם מן הכח אל הפועל והבא לטהר מסייעין אותו, מובן שלא לדרשא קאתינא אלא שבהנוגע לפועל ובעיקר העיקרים החדרת קיום מצות מעשיות בחיי היום יומים וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

בקרבן **עוֹלָה וְיוֹרֵד, נִיתֵּי** – יביא קרבן אף שעבר על עון שבמזיד אין בו חיוב כרת, **מִידֵּי דַּהֲוָה** – כשם שיש חיוב קרבן עולה ויורד **אַשְׁמְעַת קוֹל** – על שבועת העדות **וְאַכִּיטּוּי שְׂפָתַיִם** – ועל שבועת ביטוי, שאם נשבע לשקר במזיד או עבר על שבועתו במזיד, אינו חייב לא מיתה בידי שמים ולא כרת, ואף על פי כן בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.

משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** בחיוב קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ג) 'אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא **בָּהּ**', ודורשים שהתיבה 'בָּהּ' באה **לְמַעוּטֵי** – למעט טמא שאכל **תְּרוּמָה** בשוגג, שאינו חייב קרבן עולה ויורד.

שואלת הגמרא: **אֵימָא** – שמא תאמר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על כהן טמא האוכל תרומה בשוגג, והתיבה 'בָּהּ' באה **לְמַעוּטֵי** טומאת **מִקְדָּשׁ** וקדשיו, שלא יתחייב קרבן עולה ויורד, משום דְּכיון דעבירה זו היא חמורה שבמזיד חייב כרת **לֹא סַגִּי לֵיהּ** – לא די לו כשעבר בשוגג **בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד** כדי להתכפר **עַד דְּמַיְיתֵי** – עד שיביא **קָרְבָּן קָבוּעַ,** כלומר שבין עני ובין עשיר יהיו צריכים להביא את אותו קרבן, ולא תהיה קולא לעני שיוכל להביא קרבן זול.

משיבה הגמרא: **קָרֵי רָבָא עָלֵיהּ דְּרַבִּי** – קרא רבא על רבי 'דּוֹלֶה מַיִם **מִבּוֹרוֹת עֲמוּקִּים**', מפני שרבי מצא מקור לבאר מה היא הטומאה שעליה חייבים קרבן עולה ויורד, **דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר,** נאמר לגבי קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ב) 'אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה', ויש להקשות, **אֶקְרָא אֲנִי 'חַיָּה', 'בְּהֵמָה' לָמָּה נֶאֱמְרָה,** כלומר, יכולה היתה התורה לכתוב רק 'בנבלת חיה טמאה', ומדוע כתבה גם 'או בנבלת בהמה טמאה', הלא בהמה בכלל חיה. משיבה הברייתא, **נֶאֱמַר כָּאן** – בקרבן עולה ויורד **'בְּהֵמָה טְמֵאָה', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן** לגבי טמא האוכל קדשים במזיד **'בְּהֵמָה טְמֵאָה'** ['וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בְּבְהֵמָה טְמֵאָה', (שם ז כא)], ולומדים בגזירה שוה, **מַה לְּהַלָּן** מדובר על **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ** – טמא שאכל קדשים, **אַף כָּאן** מדובר על **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ.**

שואלת הגמרא: אִשְׁכַּחַן – מצינו לימוד שקרבן עולה ויורד בא על **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ** – טמא שאכל קדשים, אולם **טוּמְאַת מִקְדָּשׁ מְנָלָן** – מנין לנו שמדובר אף על טמא שנכנס למקדש. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי יולדת (ויקרא יב ד), **'בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא** עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ', **אִיתְּקַשׁ** – הוקש בפסוק זה **מִקְדָּשׁ לְקוֹדֶשׁ,** ולכן אנו מפרשים שכשם שיש קרבן עולה ויורד בטמא שאכל קדשים בשוגג, כך יש קרבן עולה ויורד בטמא שנכנס למקדש בשוגג.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שהפסוק 'בכל קודש לא תגע' מדבר על טמא האוכל קדשים בשוגג שחייב קרבן עולה ויורד, טמא האוכל **תְּרוּמָה** בשוגג **נַמִּי** – גם הוא יתחייב בקרבן עולה ויורד, **דְּאָמַר מַר** – שהרי שנינו בברייתא, נאמר בתורה (שם) 'בְּכָל קֹדֶשׁ **לֹא תִגָּע,** ודורשים מתיבת 'בכל' **לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה** שאסורה ליולדת ולכל טבול יום.

מתרצת הגמרא: **הָא מִיעֵט רַחֲמָנָא** – הרי מיעטה התורה וכתבה **'בָּהּ',** ומתיבה זו ממעטים שהאוכל תרומה בטומאה בשוגג אינו חייב קרבן עולה ויורד.

שואלת הגמרא: **אֵימָא** – שמא תאמר שהתיבה 'בָּהּ' באה **לְמַעוּטֵי** טומאת **מִקְדָּשׁ,** דהיינו שהנכנס למקדש בטומאה בשוגג לא יתחייב קרבן עולה ויורד, ורק האוכל קדשים או תרומה בטומאה בשוגג יתחייב קרבן עולה ויורד. משיבה הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא** שטומאת **מִקְדָּשׁ לֹא מְמַעֲטִינַן** – אין אנו ממעטים, **שֶׁכֵּן** טומאת מקדש כשהיא במזיד, היא **בְּחִיּוּב כָּרֵת כְּמוֹתָהּ** – כמו טומאת קודש, אלא אנו ממעטים אכילת תרומה שאין בה חיוב כרת כשנעשית במזיד. דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה,** אכילת **תְּרוּמָה לֹא מְמַעֲטִינַן** – אין אנו ממעטים, **שֶׁכֵּן** חיובה הוא על ידי **אֲכִילָה כְּמוֹתָהּ** – כמו טומאת קודש שחיובה הוא על ידי אכילת קדשים, ונמעט טומאת מקדש שחיובה אינו על ידי אכילה אלא על ידי כניסה למקדש.

הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: **אֶלָּא אָמַר רָבָא,** שלש פעמים נאמר בתורה חיוב כרת לאוכל שלמים בטומאה, א. 'כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זַרְעֲכֶם אֶל הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא' (ויקרא כב ג). ב. 'וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ' (שם ז כ). ג. 'וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בְּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ' (שם ז כא). ויש לברר, **שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה** נכתבו. והביאור בזה הוא, שפעם **אַחַת** נאמר כרת **לְכָלָל** ופעם **אַחַת** נאמר כרת **לְפֶרֶט,** כלומר, בפסוק הראשון נאמר 'קדשים' שזה כלל, שהרי בשם 'קדשים' נכללים כל סוגי הקדשים, ובפסוק השני נאמר 'שלמים' שזה פרט, ואחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היא 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', דהיינו שהפסוק השני המפרט חיוב כרת על שלמים לכאורה מיותר, שהרי שלמים כלולים ב'קדשים' שחיוב הכרת עליהם נאמר כבר בפסוק הראשון, ומדוע כתבה התורה את הפסוק השני, אלא בא ללמד על הפסוק הראשון ולהקישו לפסוק השני, שכשם שהפסוק השני מדבר על שלמים שהם קדשי מזבח, כך גם הפסוק הראשון שנאמר בו 'קדשים' מדבר רק על קדשי מזבח, יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה. **וְאַחַת** – והפעם השלישית שנאמר חיוב כרת לאוכל שלמים בטומאה, באה **לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם** – ללמד על הטומאה הכתובה בחיוב קרבן עולה ויורד, שהכתוב סתם ולא פירש באיזו טומאה מדובר, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, הֲוֵי אוֹמֵר** זו **טוּמְאַת** קוֹדֶשׁ – טמא שאכל קדשים בשוגג, שאם היה אוכל במזיד היה חייב כרת, **וְאִם אֵינוֹ עָנְיָן** – וכיון שהפסוק אינו נצרך **לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי** – שהרי כבר למדנו מהגזירה שוה שדרש רבי שקרבן עולה ויורד הוא בטמא שאכל קדשים, **תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ** – לטמא שנכנס למקדש בשוגג, שאם היה נכנס במזיד היה חייב כרת, וכשנכנס בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.

דוחה הגמרא: **וְהַאי** – לימוד זה משלשת הכריתות שנאמרו באוכל קדשים בטומאה, הרי **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אֲבָהוּ** – נצרך לדינו של רבי אבהו, **דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה** נכתבו. והביאור בזה, שפעם **אַחַת** נאמר כרת **לְכָלָל,** ופעם **אַחַת** נאמר כרת **לְפֶרֶט,** וכמבואר לעיל שלומדים שיש חיוב כרת רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית על ידי המידה 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', **וְאַחַת** – והפעם השלישית באה **לְדָבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין** – לחייב כרת את מי שאכל בטומאה קדשים שאינם ראויים לאכילה, כגון עצי המערכה ולבונה וקטורת. ומבואר שמחיוב הכרת השלישי אין לומדים שקרבן עולה ויורד הוא בטומאת מקדש.

מוסיפה הגמרא להקשות: וְאף **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר** שדְּבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת **מִשּׁוּם טוּמְאָה** – אם אכלו אותם בטומאה, עדיין אין ללמוד מחיוב הכרת השלישי טומאת מקדש, כיון שהוא בא **לְאִיתּוּיֵי** – לרבות **חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת** – הטעונות הזאה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, כגון פר ושעיר של יום הכיפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר, שגם האוכל אותן בטומאה חייב כרת. ולשיטת רבי שמעון צריך ריבוי מיוחד שגם האוכל חטאות הפנימיות בטומאה חייב כרת, ואין זה נכלל בחיוב הכרת שיש על כל אוכל קדשים בטומאה, **דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר, **הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל** קרבן **שֶׁאֵינוֹ קָרֵב עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּשֶׁלָּמִים,** אלא על מזבח הפנימי, **אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל,** מפני שדין פיגול נאמר בשלמים, אם כן נאמר **שְׁמִשּׁוּם טוּמְאָה נַמִּי לֹא** – שעל קרבנות אלו [חטאות הפנימיות] אין גם חיוב כרת לאוכלן בטומאה, **קָא מַשְׁמַע לָן דְּמִיחַיַּיב** – שגם האוכל חטאות הפנימיות בטומאה חייב כרת. ונמצא שגם לשיטת רבי שמעון מבואר שמחיוב הכרת השלישי שנכתב באוכל קדשים בטומאה אין לומדים שקרבן עולה ויורד הוא בטומאת מקדש.

הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: **אֶלָּא אָמְרִי נַהְרְדָּעֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא** מקור אחר, שבשלשת הפסוקים שהובאו לעיל שנאמר בהם חיוב כרת לאוכל קדשים בטומאה, נאמר גם לשון 'טומאה', ויש להקשות, **שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת**

המשך בעמוד נז

רש"י

מידי דהוה אשמיעת קול – שבועת העדות ושבועת ביטוי, דאיתנהו נמי בקרבן עולה ויורד ואין עונש על זדונן, לא מיתה ולא כרת. **אמר קרא בה** – "לכל טומאתו אשר יטמא בה", בענינא דעולה ויורד כתיב. **ואימא** – חיובא בתרומה היא, ו"בה" למעוטי מקדש, והואיל וזדונו כרת – לא תסגי ליה בעולה ויורד אלא קבוע, לעשיר ולעני שוה. **עליה דרבי** – משום דהוא יליף לה שפיר. **אקרא אני חיה** – בקרבן עולה ויורד כתיב (ויקרא ה) "או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה", ודי אם הייתי קורא "בנבלת חיה טמאה" שנכתב ראשון, ולא היה צריך לחזור ולכתוב בהמה, שהרי בהמה בכלל חיה, שנאמר (שם יא) "זאת החיה אשר תאכלו" וסמיך ליה "כל בהמה מפרסת פרסה". **ונאמר** להלן – באוכל קדשים בטומאת הגוף ב"צו את אהרן": "נפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה ואכל מבשר זבח השלמים". **אימא תרומה נמי אתרבאי** – דאיהו נמי איתקש לקודש, דכתיב "בכל קדש" ודרשינן "בכל" לרבות תרומה שאסורה לטבול יום, כגון יולדת בימי טוהר שלה, שהיא טבולת יום ארוך שאין לה הערב שמש עד מלאת ימיה שמביאה למחר כפרתה. **מקדש לא ממעטינן** – מדין קודש, שכן ביאתו בכרת באכילת קודש. **שכן אכילה** – וחיובו על ידי אכילה הוא. **שלש כריתות בשלמים** – באוכלן בטומאה. אחת ב"אמור אל הכהנים": "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים" וגו', ואמרינן בזבחים בפרק רביעי (מה, ב) דהא "קרב" אכילה הוא, ומהו "יקרב" – בראוי להקרבה, שהוקדש בכלי. ושתים ב"צו את אהרן": "והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים", וסמיך ליה "והנפש כי תגע בכל טמא", ובתרוייהו כתיב "ונכרתה". **אחת לכלל** – ההיא ד"אל הקדשים" שכלל את הכל, ואחת מן השתים לפרט. ומדה זו נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד כו', כיצד? "והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים" וגו', והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו, ולמה יצאו? להקיש אליהם: מה שלמים מיוחדין קדשי מזבח – אף כל קדשי מזבח, יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבין עליהן משום טומאה. ואם תאמר: למה אין נידונים בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט; שלמים אין, מידי אחרינא לא? משום דמרוחקין זה מזה בשני ענינים. וכך מפורש במנחות בפרק "כל המנחות באות מצה" (נה, ב) דהיכא דפרט מרוחק מן הכלל נידון במדה זו ללמד על הכלל וכו'. ואם תאמר: מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל שאתה דן כעין הפרט? הרבה יש, שמדת כעין הפרט באה להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובין בו, וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו. ודברים רבים למידין במדה זו שאינן באין במדת כעין הפרט, כגון בהבערה שאנו אומרים לחלק יצאתה, ובמדה זו היא באה: הבערה בכלל היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולגלות על כל הכלל, שכשם שחייב על הבערה בפני עצמה כך חייב על כל אב מלאכה שבכלל בפני עצמו. **ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם כו'** – ואחת מן הכריתות האלו שהיא יתירה, נכתבה לגלות על הטומאה הכתובה אצל עולה ויורד וסתמה הכתוב ולא פירש על איזו טומאה חייבתו תורה קרבן, הופנה כרת ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא, שהוא טומאת קדש. (**אם אינו ענין כו'**) **לדברים שאינן נאכלין** – כגון עצים של מערכה ולבונה וקטרת, אם אכלן בטומאה חייב. **ולרבי שמעון דאמר כו'** – במסכת זבחים בפרק "בית שמאי" (מה, ב). **הואיל ואמר רבי שמעון כו'** – חטאות הפנימיות, כגון פר ושעיר של יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר, שטעונין הזייה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב. **כשלמים** – משום דפיגול בשלמים כתיב יליף רבי שמעון מינה שאינה נוהגת בחטאות הפנימיות. **שלש טומאות** – בהנך שלש כריתות כתיב בכל חדא "וטומאתו עליו". **כתיב הכא** – בעולה ויורד.

תוספות

עוֹלֶה וְיוֹרֵד נִיתֵי, מִידֵי דַּהֲוָה אַשְׁמִיעַת קוֹל וְאַבִּיטוּי שְׁפָתַיִם! - אָמַר קְרָא: "בָּהּ", בָּהּ - לְמַעוּטֵי תְּרוּמָה. אֵימָא: "בָּהּ" - לְמַעוּטֵי מִקְדָּשׁ, דְּלָא סַגִּי לֵיהּ בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד עַד דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן קָבוּעַ! קָרֵי רָבָא עֲלֵיהּ דְּרַבִּי: דּוֹלֶה מַיִם מִבּוֹרוֹת עֲמוּקִים; דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: אֶקְרָא אֲנִי חַיָּה, בְּהֵמָה לָמָּה נֶאֱמְרָה? נֶאֱמַר כָּאן "בְּהֵמָה טְמֵאָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "בְּהֵמָה טְמֵאָה", מַה לְּהַלָּן טוּמְאַת קוֹדֶשׁ, אַף כָּאן טוּמְאַת קוֹדֶשׁ. אִשְׁכְּחַן טוּמְאַת קוֹדֶשׁ, טוּמְאַת מִקְדָּשׁ מְנָלַן? אָמַר קְרָא: "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא", אִיתְקַשׁ מִקְדָּשׁ לְקוֹדֶשׁ. - אִי הָכִי, תְּרוּמָה נַמִּי, דְּאָמַר מָר: "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע" - לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה! - הָא מִיעֵט רַחֲמָנָא "בָּהּ". - אֵימָא: "בָּהּ" - לְמַעוּטֵי מִקְדָּשׁ! - מִסְתַּבְּרָא, מִקְדָּשׁ לָא מְמַעֲטִינַן, שֶׁכֵּן בְּכָרֵת כְּמוֹתָהּ. - אַדְרַבָּה, תְּרוּמָה לָא מְמַעֲטִינַן, שֶׁכֵּן אֲכִילָה כְּמוֹתָהּ! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה? אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת לִפְרָט, וְאַחַת לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא - הֲוֵי אוֹמֵר: טוּמְאַת קוֹדֶשׁ; וְאִם אֵינוֹ עָנְיָן לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי, תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ. - וְהָאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה? אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת לִפְרָט, וְאַחַת לְדָבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: דְּבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת מִשּׁוּם טוּמְאָה - לְאִיתְוֵי חַטַּאת הַפְּנִימִית; דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל שֶׁאֵינוֹ קָרֵב עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן כִּשְׁלָמִים אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל, מִשּׁוּם טוּמְאָה נַמִּי לָא, קָא מַשְׁמַע לָן דְּמִיחַיַּיב! אֶלָּא אֲמָרֵי נְהַרְדְּעֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה? אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת לִפְרָט, וְאַחַת לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, הֲוֵי אוֹמֵר: טוּמְאַת קוֹדֶשׁ; וְאִם אֵינוֹ עָנְיָן לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי, תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ. - וְהָאי נַמִּי מִיבְּעֵי לֵיהּ, אֵיידֵי דְּבָעֵי לְמִכְתַּב כָּרֵת לְכִדְרַבִּי אַבָּהוּ, כָּתַב נַמִּי טְמֵאוֹת, דְּלָא סַגִּי לֵהּ בְּלָאו הָכִי! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: אָתְיָא "טוּמְאָתוֹ" "טוּמְאָתוֹ", כְּתִיב הָכָא: "לְכָל טוּמְאָתוֹ", כתיב

עולה ויורד נייתי – ואם תאמר: קרבן קבוע נמי הוה ליה למיפרך דנייתי, מידי דהוה אשפחה חרופה דלית בה כרת ומייתי קרבן קבוע! ויש לומר: דהתם אשם הוא דמייתי ולא חטאת. **מקיש** מקדש לקודש – ובאכילה דקודש איירי קרא, כדאמר בפרק בתרא דמכות (יד, ב). **ואימא** אף תרומה דכתיב בכל קודש – משמע לפי סוגיא דשמעתין דהאי קרא איירי בין בתרומה בין בקודש. ותימה: דסוגיא דמכות (יד, ב) מוכחת דלא מיירי בתרוייהו, דריש לקיש מוקי ליה בקודש גרידא ורבי יוחנן בתרומה גרידא! ויש לומר: דסוגיא דהכא כברייתא דתורת כהנים, דתניא התם: "בכל קדש לא תגע", יכול אף במעשר – תלמוד לומר "ואל המקדש לא תבא", מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל כו', יצא מעשר. אי מה מקדש הנכנס בו בטומאה ענוש כרת אף קודש האוכלו בטומאה ענוש כרת, יצתה תרומה – תלמוד לומר "בכל קדש" לרבות את התרומה. אלמא בהדיא מוקי קרא בתרוייהו. והוא הדין דהוה מצי למיפרך לפי סוגיא דמכות: הניחא לריש לקיש, אלא לרבי יוחנן דמוקי לה בתרומה מאי איכא למימר.

אחת לכלל ואחת לפרט – פירש בקונטרס: ואם תאמר, כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט! ואגב ריהטיה לא דק, דהוה ליה להקשות: פרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסיף על הפרט, דהפרט ב"צו" וכלל ב"אמור". ומה שפירש דמדת כלל ופרט המרוחקין אינה כמדת כלל ופרט וכלל – אין נראה, דבפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מו, א) מוכיח דריבה ומיעט הוי כמדת כלל ופרט המרוחקין. ובקונטרס גופיה פירש לעיל (ד, ב) דריבה ומיעט שוה למדת כלל ופרט וכלל. ואם תאמר: כיון דמדת כלל ופרט המרוחקין זה מזה שוה למדת כלל ופרט וכלל, אם כן לא הוה לן למעוטי קדשי בדק הבית לבד, אלא הוה ליה למימר: מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין, כדדריש רבי שמעון לקמן גבי פיגול, ונצריך כרת שלישי לדברים שאין להן מתירין, ומנא לן לאוקמה לטומאה הכתובה בתורה סתם או לדברים שאינן נאכלין? ויש לומר: דלדברים שאין להם מתירין לא אצטריך, דבפרק "בית שמאי" (זבחים מד, א) מרבי להו מ"אשר הם מקדישים". ולספרים דגרסי התם דמרבו להו מ"ואל הקדשים" לא יתכן, דהאי קרא גופיה מוקמינן לה הכא לכלל. **תנהו** ענין לטומאת מקדש – אבל לתרומה ליכא למימר, דכרת בתרומה ליכא. ומיהו בסמוך דנפקא לן מ"טומאתו" – קשה, דנוקמה בתרומה. וכי תימא, משום דכתיב גבי כרת – הכי נמי כתיב גבי אכילה! ומיהו עדיפא מינה פריך. **ואחת** לדברים שאינן נאכלין – ואזהרה מ"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", דדרשינן בפרק רביעי דזבחים (מו, ב) לרבות עצים ולבונה. אי נמי, כרת לא בעי אזהרה, מידי דהוה אפסח ומילה.

אתיא טומאתו טומאתו – ואף על גב דגבי תרומה נמי כתיב טומאה בפרשת "אמור אל הכהנים" – שמא אתי לדרשה אחריתי. ואם תאמר: ולריש לקיש, דלא גמר גזרה שוה דטומאה כדאמר בפרק בתרא דמכות (יד, ב), מנליה? ויש לומר: דאתיא ליה מהיקשא דלעיל מ"בכל קדש לא תגע", דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח התם. ואם תאמר: ולמה לן השתא בנין אב ד"הואיל וענש והזהיר" בברייתא דלעיל? ויש לומר: דברייתא נמי סמיך אהך גזרה שוה, ונקט בנין אב לאפוקי משאר עבירות, ואיצטריך

ואיצטריך גזרה שוה לאפוקי תרומה. ואם תאמר: אמאי איצטריך גזרה שוה דרבי? כיון דידענן מקדש מגזרה שוה דטומאה, נילף קודש מדאיתקש למקדש! וליכא למימר תרומה נמי – דאמר קרא "בה" ולא בתרומה. דהשתא ליכא למיפרך: ואימא "בה" ולא קודש, הואיל וקודש הוא בברת כמו מקדש, אבל תרומה לא דמי למקדש. ויש לומר: דאיצטריך גזרה שוה לאייתורי "בה" לרבות נבלת עוף טהור.

דלמעט תרומה לא איצטריך, דמהיכא תיתי? דמהיקשא דמקדש לא אתי, מדאיצטריך גזרה שוה דרבי. אבל אי לאו גזרה שוה דרבי לא הוה מרבינן נבלת עוף, אלא אדרבה הוה ממעטינן ליה מ"כי יגע", ו"בה" אתא למעוטי תרומה. ומיהו תימה: למה לי גזרה שוה דרבי? תיפוק מגזרה שוה דטומאה, דלענין קודש נמי דרשינן ליה בפרק בתרא דמכות (יד, ב)! **יש** לי בענין הזה להביא שלש טומאות – אכתי איכא טובא, כגון אוכל תרומה בטומאה וטמא ששימש. אלא נקט הני לרבותא, דיש להביא אף על פי שהן חמורות, וכי ממעט להו ממעט נמי אחריני. אי נמי, נקט הני אף על גב דלאו טומאה ממש נינהו אלא בלשון טומאה נכתבו. ואם תאמר: איך יכפר על כולן? הא אמר לקמן (שבועות ח, ב): כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות! וליכא למימר דהכי קאמר: יש להביא אחת משלש טומאות. דאם כן אמאי איצטריך "מטומאה ולא כל טומאה" דלא מכפר אלא אחת? תיפוק ליה מ"אחת" דדרשינן מיניה לקמן דאינו מכפר שתי כפרות, ועל כרחך אית לן לאוקמה בטומאת מקדש וקדשיו לפי שחלק הכתוב! ויש לומר: דלא חשיב שתי כפרות אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר. וכן משמע לשון הקונטרס דלקמן. תדע, דהא מכפר על הקודש ועל המקדש ולא מיקרי שתי כפרות, כיון שאין קרבן אחר מכפר כענין זה.

בעבודה זרה הוא אומר למען טמא את מקדשי – פירוש: קדושת שמי. והאי קרא במולך כתיב, וקסבר האי תנא מולך היינו עבודה זרה. ופלוגתא היא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין סד, א).

וכפר על הקדש – אף על גב דבמקדש מיירי כדמוכח לקמן בשמעתין, מכל מקום מדאפקיה רחמנא בלשון קודש שמענין טומאת קודש. ומדאיתקש ליכא למימר, דאם כן תרומה נמי. **אי** בשוגג בר קרבן הוא – הכא אתי שפיר דפשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן, כדדרשינן בסיפא דברייתא: חטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן. אבל לקמן, דפריך אסיפא דברייתא גופה דקתני "יכול על כל טומאה של קודש" וכו' – האי בר קרבן הוא – משמע דבלאו הך דרשה דחטאים דומיא דפשעים פשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן. ונראה דפשיטא ליה משום דאתי מקל וחומר משעיר המשתלח, דמכפר על כמה עבירות ומרובה כפרתו אפילו הכי אינו מכפר אבר קרבן, כדדרשינן ביה התם חטאים דומיא דפשעים, וכל שכן אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר. כדמוכח התם, דאמר: חייבי מלקיות שעבר עליהן יום הכפורים חייבין, ופריך: פשיטא, מאי שנא מחייבי חטאות ואשמות ודאין. ואם תאמר: ונוקי כגון דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה! ויש לומר: דהאי נמי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה. **במזיד** ולא אתרו ביה – ואם תאמר: והא לא אתיא לכלל חטאת! ויש לומר: דהשתא דמוקי במזיד – לא הוי חטאים אלא פשעים, ובפשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת, דכולהו לאו בני חטאת נינהו. אבל גבי שפיכות דמים קשיא, דמוקי ליה בשוגג ולא אתיידע ליה – והא לא אתי לכלל חטאת! ואין לומר: הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה, דהא מוקי להו נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו. ויש לומר: אף על גב דלא אתי לכלל חטאת – אין לחוש, כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת. וכן משמע לקמן דפריך: וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון, ואף על גב דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת. ואם תאמר: והיאך אפשר לאוקמה במזיד? והא לא משכחת ביה כפרת חיצון, דהיינו אין בה ויש בה! ויש לומר: דאין לחוש, דמוקמא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא. ואם תאמר: והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה? הלא בגדי כהונה מכפרין על אלו שלש עבירות: אפוד על עבודה זרה, כתונת על שפיכות דמים, ומכנסים על גילוי עריות! ויש לומר: דבעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם, וזה בלא זה לא יועיל. ואף על גב דלקמן פריך: וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון, ולא בעי למיפרך: וניכפרו תרוייהו אחד. דשתי קרבנות ודאי אין סברא שיבואו לכפר על דבר אחד, אבל זה אפשר דבגדי כהונה יכפרו עם קרבן דבר אחד.

בשוגג ולא אתיידע ליה – ואם תאמר: והמקשה מה היה סבור? דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקודש – איירי נמי בשוגג ולא אתיידע ליה, דהיכא דאתיידע ליה בר קרבן הוא! ויש לומר דמטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר, דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה, דליכא כרת. ומשום הכי פריך טפי אהנך שלש טומאות, דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד. אבל קשיא, דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד: אי במזיד בר מלקות הוא, דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן!

גילוי

וכתיב התם: "טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ", מַה לְהַלָּן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ, אַף כָּאן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ. - וְאֶלָּא, "בָּהּ" לָמָּה לִי? - לְרַבּוֹת נִבְלַת עוֹף טָהוֹר. - הָא אָמְרַתְּ: "בָּהּ" מִיעוּטָא הוּא! - מְשׁוּם דְּמִיעוּטָא הוּא אִיצְטְרִיךְ; כְּתִיב: "אוֹ כִי יִגַּע" - דְּבַר נְגִיעָה אִין, דְּלָאו בַּר נְגִיעָה לָא, וּכְתִיב "בָּהּ" - מִיעוּטָא, הֲוָה מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת. יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים" וכו'. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וגו', יֵשׁ לִי בְּעִנְיָן זֶה לְהָבִיא שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת: טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים; בַּעֲבוֹדָה זָרָה הוּא אוֹמֵר: "לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי", בְּגִילּוּי עֲרָיוֹת הוּא אוֹמֵר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לִבְלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת וגו' וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם", בִּשְׁפִיכוּת דָּמִים הוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ", יָכוֹל עַל שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ יְהֵא שָׁעִיר מְכַפֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלֹא כָּל טוּמְאוֹת, מַה מָּצִינוּ שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב מִכְּלַל כָּל טוּמְאוֹת - הֲוֵי אוֹמֵר: טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף כָּאן - בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת" - מִטּוּמְאוֹת שֶׁל קוֹדֶשׁ. יָכוֹל עַל כָּל טוּמְאָה שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ יְהֵא שָׁעִיר זֶה מְכַפֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם", חֲטָאִים דּוֹמֶה דִּפְשָׁעִים, מַה פְּשָׁעִים שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן, אַף חֲטָאִים שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן. וּמִנַּיִן לְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף שֶׁשָּׁעִיר זֶה תּוֹלֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכָל חַטֹּאתָם", חַיָּבֵי חַטָּאוֹת בְּמַשְׁמַע. אָמַר מָר, יֵשׁ לִי בְּעִנְיָן זֶה לְהָבִיא שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת: טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים. הַאי עֲבוֹדָה זָרָה הֵיכִי דָּמֵי? אִי בְּמֵזִיד - בַּר קְטָלָא הוּא, אִי בְּשׁוֹגֵג - בַּר קָרְבָּן הוּא! - בְּמֵזִיד וְלֹא אַתְּרוּ בֵּיהּ, בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִתְיְדַע לֵיהּ.

גילוי

וכתיב התם – בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה. **בה למה לי** – למעוטי תרומה, דמהיכא תיתי לחיובא? דמהני לא אתיא שבן כרת. **לרבות נבלת עוף טהור** – המטמאה בבית הבליעה, שאם אכלה ונבנס למקדש – חייב. **משום דמיעוטא הוא דאייתר** – מיעוט זה בא לרבות כדמפרש ואזיל, ואיתרבאי ביה נבלת עוף טהור על ידי מיעוט אחר מיעוט. **כתיב או כי יגע** – בטומאת אדם בעולה ויורד כתיב. **דלאו בר נגיעה** – שאינו מטמא בנגיעה, אלא בבית הבליעה על ידי אכילה. כדכתיב (ויקרא יז) "אשר תאכל נבלה וטרפה וכבס בגדיו", ומוקמינן לה בנבלת עוף טהור בתורת כהנים, ואמרינן התם: יכול תטמא במגע – תלמוד לומר "לטמאה בה", אין לך אלא האמור בה, שאין לה טומאה אלא אכילתה. **וכפר על הקדש** – בשעיר הנעשה בפנים כתיב ב"אחרי מות". **מטומאות ולא כל טומאות** – והואיל ולא פירש לך על איזו מהם – לא מסרן אלא לחכמים לפרש על איזו מדבר, צא ולמד בבנין אב. **מה מצינו שחלק כו'** – כלומר, איזהו טומאה מצינו חלוקה במקום אחר – טומאת מקדש וקדשיו. ולקמן מפרש לה היכא. **אף כאן** – שחילק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה, דע שבטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר. "**אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו**" **גרסינן**, ולא גרסינן "נחלוק". **ממקומו הוא מוכרע** – אין אתה צריך להכריעו ממקום אחר, כי בו עצמו הכריע הכתוב, שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. **יכול על כל טומאה שבקדש** – בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה. **מה פשעים שאינן בני קרבן** – שאין פשע אלא מזיד. **אף חטאים שאינן בני קרבן** – יצא שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים, שהיא בת קרבן. **ומנין לשיש בה ידיעה בתחלה כו'** – ולא לשאין בה ידיעה בתחלה, אף על פי שאף היא אינה בת קרבן. **לכל חטאתם** – הראוי לבא לכלל חטאתם, יצאה שאין בה ידיעה בתחלה, שאינה באה לכלל חטאת עוד לעולם. **הכי גרסינן: חייבי חטאות במשמע.** ולא גרסינן "כל חייבי חטאות". **חייבי חטאות במשמע** – הראוי לבא לידי חטאת לכשתוודע לו ידיעה בסוף. **בר קרבן הוא** – כבר מפורש קרבן בפרשת "שלח לך". **במזיד ולא אתרו ביה** – ואינו נהרג בלא התראה, כדאמרינן בסנהדרין בפרק "היו בודקין" (מא, א). **ולא אתיידע ליה** – סלקא דעתך אמינא לתלי ליה, להגן מן היסורין עד שיודע לו.

אי

וכתיב הָתָם לגבי טמא הנכנס למקדש במזיד, נאמר (במדבר יט יג) 'אֶת מִשְׁכַּן ה' טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו **טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טוּמְאָתוֹ בוֹ', מַה לְּהַלָּן** מדובר **על טוּמְאַת מִקְדָּשׁ, אַף כָּאן** בחיוב קרבן עולה ויורד מדובר **על טוּמְאַת מִקְדָּשׁ.**

לאחר שיש לימודים שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת קודש וטומאת מקדש, נמצא שהמיעוט שהביאה הגמרא לעיל (ע"א) מתיבת 'בה' האמורה בפסוק 'אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ' (ויקרא ה ג), בא למעט שטמא האוכל תרומה בשוגג אינו חייב קרבן עולה ויורד, ומקשה הגמרא: **וְאֶלָּא** המיעוט של **'בָּהּ' לָמָּה לִי** – מדוע הוא נצרך, הלא אין סיבה לומר שטמא האוכל תרומה בשוגג יתחייב קרבן עולה ויורד, ואף אין ללמוד תרומה מטומאת קודש וטומאת מקדש, מפני שבשתי טומאות אלו יש חיוב כרת במזיד, ואילו לטמא האוכל תרומה במזיד אין חיוב כרת. מתרצת הגמרא: התיבה 'בה' באה **לְרַבּוֹת נְבֵלַת עוֹף טָהוֹר,** שאינה מטמאה במגע ובמשא כנבלת עוף טמא, אלא מטמאה רק באכילה, והאדם האוכלה נטמא רק כשהנבלה נמצאת בבית בליעתו, ומרבה התורה שאם אכל אותה ונכנס לבית המקדש בשוגג, חייב קרבן עולה ויורד.

מקשה הגמרא: **הָא אָמְרַת** – הלא עד עתה אמרת שתיבת **'בָּהּ' מִיעוּטָא הוּא** – היא מיעוט, וכיצד עתה אומרת הגמרא שהיא ריבוי. מתרצת הגמרא: אכן תיבת 'בה' היא מיעוט, ואף על פי כן מיעוט זה בא לרבות, **מִשּׁוּם דְּמִיעוּטָא הוּא אֵיתֵר** – שמיעוט זה מיותר, שהרי **כְּתִיב** בתחילת הפסוק **'אוֹ כִי יִגַּע',** ויש למעט מתיבות אלו שרק טומאה **דְּבַר נְגִיעָה** – שנטמאים בה על ידי נגיעה כלשון הפסוק 'כי יגע', **אִין** – כן, כלומר חייבים עליה קרבן עולה ויורד, אולם טומאה **דְּלָאו בַּר נְגִיעָה** – שאין נטמאים בה על ידי נגיעה, דהיינו נבלת עוף טהור שמטמאה רק באכילה, **לָא** – אין חייבים עליה קרבן עולה ויורד, **וכְתִיב** – באותו פסוק תיבת **'בָּהּ' מִיעוּטָא** – שגם היא מיעוט, **הָוָה** – נמצא שבפסוק זה יש **מִיעוּט אַחַר מִיעוּט,** וְהכלל הוא **שאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט** – שכאשר יש שני מעוטים זה אחר זה, אין המיעוט בא **אֶלָּא לְרַבּוֹת.**

שנינו במשנה (לעיל ב.): **יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים וכו'** ויום הכפורים תולה, עד שיוודע לו ויביא בעולה ויורד.

הגמרא מבארת מנין ששעיר הנעשה בפנים תולה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף: **תָּנוּ רַבָּנַן,** נאמר בשעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים (ויקרא טז טז) **'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְגוֹ',** ומשמע מן הפסוק ששעיר הנעשה בפנים מכפר על עון שיש בו טומאה. ומבררת הברייתא, **יֵשׁ לִי בְּעִנְיָן זֶה לְהָבִיא שֶׁלֹּשׁ טוּמְאוֹת** – שלשה עוונות שנאמר בהם לשון 'טומאה' ויתכן שעליהם מכפר שעיר זה, **טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים.** ומבארת הברייתא היכן נאמר בשלשה עוונות אלו לשון טומאה, **בַּעֲבוֹדָה זָרָה הוּא אוֹמֵר** (ויקרא כ ג) **'לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי', בְּגִילּוּי עֲרָיוֹת הוּא אוֹמֵר** (שם יח ל) **'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת וגו' וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם', בִּשְׁפִיכוּת דָּמִים הוּא אוֹמֵר** (במדבר לה לד) **'וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ'.** מבארת הברייתא, **יָכוֹל** שאומר **שעַל שֶׁלֹּשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ יְהֵא שָׁעִיר** הפנימי **מְכַפֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְלֹא 'כָּל טוּמְאוֹת',** דהיינו שהשעיר אינו מכפר על כל העוונות שנאמר בהם לשון טומאה, אלא על אחד מהם, וכיון שהתורה לא פירשה איזה עון, נמסר לחכמים לדרוש באיזה עון מדבר הכתוב, ולומדים חכמים בבנין אב, **מַה מָּצִינוּ** – איזה עון שיש בו טומאה מצינו **שֶׁחִלֵּק** אותו **הַכָּתוּב** בענין אחר **מִכְּלָל כָּל טוּמְאוֹת, הֲוֵי אוֹמֵר** זו **טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף כָּאן** שהכתוב חילק בין העוונות ואמר שיש עון אחד שהשעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, מדובר **בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אין צריך ללמוד בבנין אב ממקום אחר שהשעיר מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, אלא **מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע** – בשעיר זה עצמו הכריעה התורה שהכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, **שהֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאוֹת',** ומשמע שהכוונה שהוא מכפר **מִטּוּמְאוֹת שֶׁל קוֹדֶשׁ,** דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, שכך מדויק מהלשון 'על הקודש מטומאות'.

מבררת הברייתא: **יָכוֹל** שאומר **שעַל כָּל טוּמְאָה שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ** – טומאת מקדש וקדשיו **יְהֵא שָׁעִיר זֶה מְכַפֵּר,** בין שיש בה ידיעה ובין שאין בה ידיעה. **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם',** 'פשעים' הם עבירות שנעשו במזיד ו'חטאים' הם עבירות שנעשו בשוגג, ויש לדייק שה**חַטָּאִים** שנאמר בפסוק הם **דּוֹמֶיָא דִּפְשָׁעִים** – בדומה לפשעים האמור באותו פסוק, **מַה פְּשָׁעִים שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן** – אין מביאים עליהם קרבן, שהרי קרבן בא רק על עבירה בשוגג, **אַף הַחַטָּאִים** שהכתוב מדבר עליהם הם חטאים **שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן,** אבל טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, שמביאים עליה קרבן עולה ויורד, אין השעיר מכפר עליה. שואלת הברייתא, **וּמִנַּיִן** לְטומאת מקדש וקדשיו **שיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף,** שאינה בת קרבן שהרי החוטא אינו יודע שחטא, **שֶׁשָּׁעִיר זֶה תּוֹלֶה** להגן על החוטא מן היסורים, שמא הכתוב מדבר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, שאף היא אינה בת קרבן. משיבה הברייתא, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'לְכָל חַטֹּאתָם', חַיָּבֵי חַטָּאוֹת בְּמַשְׁמַע** – משמע שהתורה מדברת על חטאים שיכולים לבוא לידי חיוב חטאת, דהיינו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה לבסוף, שכאשר יוודע לחוטא שחטא יתחייב חטאת, אבל טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה, אינה יכולה לעולם לבוא לידי חיוב חטאת.

הגמרא דנה באיזה אופן רצתה הברייתא לומר שהשעיר הפנימי מכפר על שלש הטומאות שהזכירה: **אָמַר מַר** – הובא לעיל בברייתא, **יֵשׁ לִי בְּעִנְיָן זֶה לְהָבִיא שֶׁלֹּשׁ טוּמְאוֹת** שעליהן מכפר שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים, **טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים.** מקשה הגמרא: **הַאי עֲבוֹדָה** זָרָה שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליה, **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן מדובר, **אִי** – אם באופן שעבד עבודה זרה **בְּמֵזִיד,** הלא **בַּר קְטָלָא** – מחויב מיתה **הוּא,** ואיך השעיר יכול לכפר עליו, **אִי** – ואם באופן שעבד עבודה זרה **בְּשׁוֹגֵג,** הלא **בַּר קָרְבָּן הוּא** – הוא צריך להביא קרבן חטאת, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת באופן שעבד עבודה זרה **בְּמֵזִיד,** וְאינו מחויב מיתה כיון **שלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ** – שלא התרו בו קודם שעבד. או שמדובר באופן שעבד עבודה זרה **בְּשׁוֹגֵג, וְלֹא אִתְיְדַע לֵיהּ** – ועד יום הכיפורים לא נודע לו שעבד עבודה זרה, ולכן לא הביא חטאת, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שחטא ועליו להביא חטאת.

מקשה הגמרא: **גִּילּוּי עֲרָיוֹת**, שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, **נַמִּי הֵיכִי דָּמֵי** – גם הוא, באיזה אופן מדובר, **אִי** – אם **בְּמֵזִיד**, הלא **בַּר קְטָלָא** – מחויב מיתה **הוּא**, ואיך השעיר יכול לכפר עליו, **אִי** – ואם **בְּשׁוֹגֵג**, הלא **בַּר קָרְבָּן הוּא** – הוא צריך להביא קרבן חטאת, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: מדובר באופן שעבר על גילוי עריות **בְּמֵזִיד**, וְבאופן שאינו מחויב מיתה כגון **שֶׁלֹּא אֶתְרוּ בֵּיהּ** – שלא התרו בו קודם שעבר. או שמדובר באופן שעבר על גילוי עריות **בְּשׁוֹגֵג**, **וְעַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים לֹא אִתְיְדַע לֵיהּ** – לא נודע לו שעבר עבירה, ולכן לא הביא חטאת, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שחטא ויתחייב להביא חטאת.

מקשה הגמרא: **שְׁפִיכוּת דָּמִים**, שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליה, **נַמִּי הֵיכִי דָּמֵי** – גם היא, באיזה אופן מדובר, **אִי** – אם **בְּמֵזִיד**, הלא **בַּר קְטָלָא הוּא**, ואיך השעיר יכול לכפר עליו, **אִי** – ואם **בְּשׁוֹגֵג**, **בַּר גָּלוּת הוּא** – הוא חייב גלות, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: מדובר באופן שהרג את הנפש **בְּמֵזִיד**, וְבאופן שאינו מחויב מיתה כגון **שֶׁלֹּא אֶתְרוּ בֵּיהּ** – שלא התרו בו קודם שהרג. או שמדובר באופן שהרג את הנפש **בְּשׁוֹגֵג**, **וְעַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים לֹא אִתְיְדַע לֵיהּ** – לא נודע לו שהרג את הנפש, ולכן לא יצא לגלות, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שהרג את הנפש ועליו לצאת לגלות. **אִי נַמִּי**, מדובר **בְּהָנָךְ** – באותם רוצחים **דְּלָאו בְּנֵי גָּלוּת נִינְהוּ** – שאינם יוצאים לגלות, כגון שהרגו בדרך עלייה, כלומר שהיה עולה בסולם ונפל עליו והרגו, או שלאחר שיצאה האבן מידו של הרוצח הוציא הנרצח את ראשו והאבן נפלה על ראשו והרגתו.

הגמרא דנה איזה עון מצינו שחילק בו הכתוב משאר העוונות: **אָמַר מַר, יָכוֹל** שאומר **שֶׁעַל שֶׁלֹּשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ** [ועבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים] **יְהֵא שָׁעִיר** הפנימי **מְכַפֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'מִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' **וְלֹא** 'כָּל **טוּמְאוֹת**', דהיינו שהשעיר אינו מכפר על כל העוונות שנאמר בהם לשון טומאה, אלא על אחד מהם, **מַה** – איזה עון **מָצִינוּ שֶׁחִלֵּק** אותו **הַכָּתוּב** בענין אחר **מִכְּלָל הַטּוּמְאוֹת, בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו** מצינו כן, **אַף כָּאן** שהכתוב חילק בין העוונות שיש עון אחד שהשעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, מדובר **בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה**. מבררת הגמרא: **מַאי חִלֵּק** הכתוב בטומאת מקדש וקדשיו משאר הטומאות. מבארת הגמרא: **דְּמַיְיתֵי בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד** – שהעובר על טומאת מקדש וקדשיו בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שיש בו חילוק בין עני ועשיר, ואילו העובר על שאר העבירות בשוגג חייב קרבן קבוע, דהיינו שאין בו חילוק בין עני ועשיר. מקשה הגמרא: **אֵימָא** – תאמר שהעון שהשעיר הפנימי מכפר עליו הוא **עֲבוֹדָה זָרָה, וּמַאי חִלֵּק** הכתוב בעבודה זרה משאר הטומאות, (הגמרא מביאה **סִימָן** לשאלותיה להלן, **עֲבוֹדָה זָרָה, יוֹלֶדֶת, מְצוֹרָע, נָזִיר** (וכו')), **דְּמַיְיתֵי** – שהעובד עבודה זרה בשוגג מביא לחטאת דווקא **שְׂעִירָה** – שעירת עיזים **וְלֹא כִּשְׂבָה**, ואילו שאר חייבי כריתות שוגגים מביאים או שעירה או כשבה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב כַּהֲנָא, אֲנַן חֵלֶק לְהָקֵל קָאָמְרִינַן** – אנחנו, כלומר הברייתא מבקשת למצוא עון שהחילוק שבו הוא לקולא, ונאמר שכשם שמצינו חילוק לקולא בין עון זה לשאר העוונות, כך יש חילוק נוסף לקולא בין עון זה לשאר העוונות, שהשעיר הפנימי מכפר עליו אף על פי שהוא קרבן ציבור והמתכפר לא חיסר בו ממון משלו, **וְהַאי** – והחילוק שמצינו בין עבודה זרה לשאר חייבי כריתות, **חֵלֶק לְהַחְמִיר הוּא**, שהוא צריך להביא דווקא שעירה ולא כשבה, ואם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו.

מקשה הגמרא: **אֵימָא** – תאמר שהטומאה שהשעיר הפנימי מכפר עליה היא טומאת **יוֹלֶדֶת**, ונאמר שאם עבר יום הכיפורים אינה צריכה עוד להביא קרבן ומותרת לאכול בקדשים, **דְּחִלֵּק** – שהרי חילק הכתוב בינה ובין שאר הטומאות, **דְּמַיְיתָא** – שאחר מלאת ימי טהרתה מביאה קרבן **עוֹלֶה וְיוֹרֵד**, שיש בו חילוק בין יולדת עניה ליולדת עשירה, ואילו בשאר הטומאות מביאים קרבן קבוע. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, נאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', **וְלֹא** 'לְכָל **טוּמְאָתָם**', דהיינו שהשעיר הפנימי מכפר על חטא, ואילו קרבן יולדת אינו בא על חטא אלא בא לטהרתה, שתוכל לאכול בקדשים ולהיכנס למקדש.

מקשה הגמרא: **וְלֵרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, דְּאָמַר יוֹלֶדֶת נַמִּי** – שגם יולדת **חוֹטֵאת הִיא**, מפני שבשעה שהיא כורעת ללדת נשבעת מרוב יסוריה שלא תיזקק עוד לבעלה, ולאחר מכן עוברת על שבועתה, והקרבן שהיא מביאה מכפר לה על חטא זה, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את דברי הברייתא שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, הלא אפשר לומר שהוא מכפר על יולדת. מתרצת הגמרא: **רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵיהּ** [–לטעמו] **דְּאָמַר מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע** – שמה ששעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אינו נלמד מתיבת 'מטומאות' אלא נלמד ממה שנאמר בשעיר עצמו 'וכפר על הקדש מטומאות', ומשמע שהכוונה שהוא מכפר מטומאות של קודש, דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, וחלק על רבי יהודה.

מקשה הגמרא: **אֵימָא** – תאמר שהטומאה שהשעיר הפנימי מכפר עליה היא טומאת **מְצוֹרָע**, ונאמר שאם עבר יום הכיפורים אינו צריך עוד להביא קרבן, שהרי הכתוב חילק בינו ובין שאר הטומאות, שלאחר שנתרפא מצרעתו מביא קרבן עולה ויורד, ואילו בשאר הטומאות מביאים קרבן קבוע. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, נאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', **וְלֹא** 'לְכָל **טוּמְאָתָם**', דהיינו שהשעיר הפנימי מכפר על חטא, ואילו קרבן מצורע אינו בא על חטא אלא בא לטהרתו.

מקשה הגמרא: **וְלֵרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, דְּאָמַר עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִין**, על לשון הרע, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גילוי עריות, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין. **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את דברי הברייתא שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, הלא אפשר לומר שהוא מכפר על חטאי המצורע. מתרצת הגמרא: **הָתָם** – במצורע, **נְגָעִיהּ דְּאִכַּפַּר לֵיהּ** – הנגע עצמו מכפר לו על חטאו, שהוא מצטער ומתבייש בנגעו, **וְהַקְרָבָן** בא רק כדי **לְאִישְׁתְּרוּיֵי** – להתירו לבוא **בַּקָּהָל**, ולא לכפר על חטאו.

מקשה הגמרא: **וְאֵימָא** – תאמר שהשעיר הפנימי מכפר על **נָזִיר טָמֵא** – שנטמא למת בתוך ימי נזירותו, ועליו להביא קרבנות ולהשלים את ימי נזירותו, **דְּחִלֵּק** – שהרי חילק הכתוב בינו ובין שאר הטומאות, **דְּמַיְיתֵי** – שהוא צריך להביא שתי **תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה** – או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, ואינו צריך להביא קרבן בהמה כבשאר הטומאות, וכיון שמצינו חילוק בין נזיר לשאר הטומאות, שמא כוונת הכתוב היא שהשעיר הפנימי מכפר על נזיר טמא, כלומר שאם לא הביא קרבנותיו ועבר יום הכיפורים, אינו צריך עוד להביא תורים או בני יונה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, נאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', **וְלֹא** 'לְכָל **טוּמְאָתָם**', דהיינו שהשעיר הפנימי מכפר על חטא, ואילו קרבנות נזיר טמא אינם באים על חטא אלא באים כדי להחיל עליו נזירות בטהרה, שהרי עליו למנות שוב את ימי נזירותו מתחילתם, וגזירת הכתוב היא שהנזירות השניה אינה חלה עליו עד שיביא את הקרבנות המוטלים עליו.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר, דְּאָמַר נָזִיר נַמִּי** – שגם נזיר **חוֹטֵא הוּא**, מפני שציער את עצמו שאסר עליו שתיית יין, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את דברי הברייתא שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, הלא אפשר לומר שהוא מכפר על חטאו של הנזיר. מתרצת הגמרא: רבי אלעזר הקפר **סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר** שמה ששעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אינו נלמד מתיבת 'מטומאות' אלא **מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע** – לומדים זאת ממה שנאמר בשעיר עצמו 'וכפר על הקדש מטומאות'.

הגמרא דנה בדרשות התנאים שבברייתא, ומה דורשים התנאים מהפסוקים הנותרים: **אָמַר מַר, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע** – בשעיר זה עצמו הכריעה התורה שהכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, **שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר** (ויקרא טז טז) **'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאוֹת'**, ומשמע שהכוונה שהוא מכפר **מִטּוּמְאָתוֹ שֶׁל קוֹדֶשׁ כּוּ'**, דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, שכך מדויק מהלשון 'על הקודש מטומאות'.

המשך בעמוד טו

רש"י

אי נמי בהנך דלאו בני גלות – הרבה שנויין במסכת מכות (פרק שני) כגון שהרגו דרך עלייה, או מי שיצאה אבן מתחת ידו והוציא הלה ראשו וקבלה. **מה חלק** – בטומאת מקדש משאר טומאות. **דמייתי עולה ויורד** – ושאר שגגת עבירה בקרבן קבוע. **דמייתי שעירה ולא כשבה** – ובשאר כריתות או כשבה או שעירה. חלק **להקל קאמרינן** – האי "מה מצינו שחלק" חילוק שהוא להקל מיבעי לן לאשכוחי, דומיא דשיער הפנימי, דקולא הוא, שיחיד מתכפר בקרבן צבור שלא חסר בו ממון משלו. **והאי חלוק להחמיר** – שאם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו. **ואימא יולדת** – שאם עבר עליה יום הכפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן. **ולא לכל טומאתם** – וקרבן יולדת אינו בא לכפרה, אלא לטהרה מטומאתה לאכול בקדשים. **ולרבי שמעון דאמר כו'** – במסכת נדה בפרק "המפלת" (לא, ב). **יולדת חוטאת היא** – שכשכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה. **ממקומו הוא מוכרע** – ואיהו לא צריך להך דרשה דחלק. "מה חלק דמייתי צפרים" לא גרסינן, שאין זה להקל, שהצפרים אינן קריבין ולבד הקרבן הם באין שבעה ימים לפני הקרבן. והכי גרסינן: אימא מצורע. וחלק דידיה לא מיצטריך לפרושה, דהא פריש גבי קושיא דיולדת ומאי חילוק דמייתא בעולה ויורד, והיא גופה איתא במצורע. **שבעה דברים** – מפרש במסכת ערכין בפרק "יש בערכין". אלמא על חטאת אתי קרבן דיליה. **התם מנגעיה איכפר ליה** – בצער נגעו נתכפר לו העון. **ואימא נזיר טמא** – דכתיב (במדבר ו) "וביום השמיני יביא שתי תורים". **ולא לכל טומאתם** – וכי מייתי נזיר קרבן למיחל עליה נזירות טהרה מייתי, כדכתיב (שם) "והזיר לה' את ימי נזרו והימים הראשונים יפלו", וגזרת הכתוב הוא דלא חיילא נזירות עד דמייתי קרבן. **דרבי אלעזר הקפר** – במסכת תענית (יא, א). **חוטא הוא** – שציער עצמו מן היין. **כי היכי דעביד לפני ולפנים** – דמפרש לעיל במנינא אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר וכן מדם השעיר, ואתא האי "וכפר על הקדש" לאיתויי היכל, שיעשה כמו כן על הפרוכת מבחוץ. **נייתי פר ושעיר אחרינו קא משמע לן** – "וכפר" מהההוא גופיה, והדר כתיב "וכן יעשה" לפרושי מה היא כפרה שהכתוב מצוה עליו, שיהא ככל אשר עשה לפנים. **מיגה משמע** – ואייתר ליה "וכפר על הקדש" לדרשה. **הכי גרסינן: מאי ניהו יש בה ידיעה כו'** – ולא גרסינן "טומאה במקדש מאי ניהו". והכי פירושא: קתני מה פשעים שאינן בני קרבן אף חטאים. ומאי ניהו טומאה דממעיט מהאי קרא – ההיא דבת קרבן, ואיזו – זו שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף. **האי בר קרבן** – עולה ויורד הוא, ולמה לי למימר דלא ניכפר האי שעיר עלה? **סמוך לשקיעת החמה** – ערב יום הכפורים, ולא היה שהות להביא קרבנו.

ניתלי

תוספות

גילוי עריות כו' אי במזיד בר קטלא הוא – ובהנך דליכא קטלא אלא כרת ליכא לאוקומה, דהא איכא למיפרך: בר מלקות הוא, כדפרישית. **ואימא** יולדת – פירש הקונטרס: יולדת שעבר עליה יום הכפורים תאכל בקדשים ואין צריכה להביא קרבן. ואף על גב דאם כן לא אתי לכלל חטאת – אין לחוש, כיון דבטומאת מקדש וקדשיו אתי לכלל חטאת, כדפרישית לעיל. ולא מקרי נמי פעמים בשנה, הואיל ואין זמנה קבוע אלא פעם אחת בשנה. אבל קשה: דהא בר קרבן הוא, ואיך יכפר על בר קרבן? ויש לומר: דהואיל וקרבן יולדת לא אתי לכפרה אלא להכשיר בקדשים – אין זה בר קרבן. אפילו לרבי שמעון דאמר יולדת חוטאת היא, מכל מקום עקרו אינו אלא להכשיר בקדשים. אבל קשה: מאי פריך? דאי פריך שלא תצטרך להביא קרבן כלל – הוה ליה לשנויי כדמשני גבי שעיר המשתלח בפרק בתרא דכריתות (כו, א) דיולדת כי קמייתי קרבן – לאישתרויי בקדשים, ואנזיר נמי משני דלא מייתי אלא כדי למיחל עליה נזירות טהרה! לכך נראה לרבינו תם: דהכא מספק יולדת פריך, כגון ספק אם נפל הפילה אם רוח הפילה. ולא הוחזקה עוברה, דאי הוחזקה בתר רובא אזלינא כדמוכח בפרק "המפלת" (נדה כט, א). או לא הרגישה שהפילה, דלאו בת קרבן היא. ואף על גב דמייתא חטאת העוף על הספק כדאמרינן בסוף נדה (עב, א), לא חשיב בר קרבן, מידי דהוה אחייבי אשמות תלויין דלא חשיבי בני קרבן בפרק בתרא דכריתות (כה, ב) כיון דאין באין אלא על הספק. ועוד, דהא איכא עולת העוף שאין מביאין על הספק. והשתא פריך הכא דיתלה לה השעיר עד לאחר יום הכפורים שתביא חטאת העוף. וכן כל הני דבסמוך. אבל בפרק בתרא דכריתות (כו, א) פריך דלא תביא כלל, דהשתא אתי שפיר דלא משני הכא כדמשני התם.

אמר קרא לכל חטאתם – ואם תאמר: קרבן יולדת נמי איקרי חטאת! ויש לומר: דבעי שבא על חטאת דומיא דפשעים. ולא מצי לשנויי: אמר קרא "וכפר", דביולדת נמי כתיב "וכפר", והיינו שמכפרה ומטהרה לאכול בקדשים. **ואימא** מצורע – ומאי חלק וכו'. ואם תאמר: והא מייתי נמי אשם! ויש לומר: בחטאת שלו מיהא חלק להקל. **על** שבעה דברים נגעים באין – תימה: והא לא מייתי בעלמא קרבן אהנך עבירות אלא כשהוא מצורע, והיכי תיסק אדעתין דאחטאה קמיית? ונראה לרבינו יהודה בן נתן: דסלקא דעתין דאתרוייהו מייתי, לכפרה ולאשתרויי בקהל. ומשני דלאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי בקהל. **אימא** נזיר טמא – פירוש: ולא ידע שנטמא, ומאי חלק – דמייתי תורין. אף על גב דמייתי נמי אשם, מכל מקום הקרבן שחייבו הכתוב לבד מאשם חלק להקל. **ולרבי** אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא כו'

– ואם תאמר: והא לא איקרי חוטא אלא לפי שציער עצמו מן היין, והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה! ויש לומר: כיון שעל ידי הטומאה בא לו שציער עצמו מן היין פעם שניה, כדאמר בנזיר (ג, א) ששנה בחטא, קרינן ביה וכפר מטומאתו. ודוקא לרבי אלעזר הקפר, אבל לרבנן – אפילו נטמא במזיד הקרבן אינו בא על החטא, דהא אפילו נטמא באונס דלאו חוטא הוי, לרבנן מביא קרבן. ו"מאשר חטא על הנפש" הוי לרבנן לשון חסרון, כמו (מלכים א א) "והייתי אני ובני שלמה חטאים", וכמו (שופטים כ) "אל השערה ולא יחטיא". ו"לכל חטאתם" ליכא לפרושי הכא לשון חסרון הוה, דהא דומיא דפשעים כתיב.

דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה – ואם תאמר: הא נמי נילף משעיר המשתלח, דבדידיה נמי דרשינן חטאים דומיא דפשעים! ויש לומר: דלא דרשינן ביה דומיא דפשעים אלא לענין אם נודע לו מבעוד יום, שראוי להביא קרבן, אבל סמוך לשקיעת החמה לא חשיב בר קרבן. להכי אייתר בשעיר הפנימי חטאים דומיא דפשעים, דאפילו אתיידע ליה סמוך לשקיעה לא תלי.

ומאי

גִּילּוּי עֲרָיוֹת נַמִּי, הֵיכִי דָּמֵי? אִי בְּמֵזִיד - בַּר קְטָלָא הוּא, אִי בְּשׁוֹגֵג - בַּר קָרְבָּן הוּא! - בְּמֵזִיד וְלָא אַתְּרוּ בֵּיהּ, בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִתְיְדַע לֵיהּ. שְׁפִיכוּת דָּמִים נַמִּי, הֵיכִי דָּמֵי? בְּמֵזִיד - בַּר קְטָלָא הוּא, אִי בְּשׁוֹגֵג - בַּר גָּלוּת הוּא! - בְּמֵזִיד וְלָא אַתְּרוּ בֵּיהּ, בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִתְיְדַע לֵיהּ. אִי נַמִּי, בְּהָנָךְ דְּלָאו בְּנֵי גָלוּת נִינְהוּ. אָמַר מָר: יָכוֹל עַל שֶׁלֹּשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ יְהֵא שָׁעִיר מְכַפֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִטֻּמְאוֹת", וְלֹא כָּל טוּמְאוֹת, מַה מָּצִינוּ שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב מִכְּלָל כָּל הַטּוּמְאוֹת - בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף כָּאן - בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. מַאי חִלֻּק - דְּמַיְיתֵי בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד? אֵימָא: עֲבוֹדָה זָרָה, וּמַאי חִלֻּק - (סימן: עֲבוֹדָה זָרָה יוֹלֶדֶת מְצוֹרָע נָזִיר (וכו')) דְּמַיְיתֵי שְׁעִירָה וְלֹא כִּשְׂבָּה! אָמַר רַב כָּהֲנָא: אֲנַן חִלֻּק לְהָקֵל קָאָמְרִינַן, וְהַאי חִלֻּק לְהַחְמִיר הוּא. - אֵימָא: יוֹלֶדֶת, דְּחִלֻּק, דְּמַיְיתָא עוֹלֶה וְיוֹרֵד! אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי דְּאָמַר: יוֹלֶדֶת נַמִּי חוֹטֵאת הִיא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע. - אֵימָא: מְצוֹרָע! אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם. וּלְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי דְּאָמַר: עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - הָתָם נִגְעֵיהּ דְּאִכַּפַּר לֵיהּ, וְקָרְבָּן לְאִשְׁתַּרוּיֵי בְּקָהָל. - וְאֵימָא: נָזִיר טָמֵא, דְּחִלֻּק, דְּמַיְיתֵי תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה! אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם. - וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר דְּאָמַר: נָזִיר נַמִּי חוֹטֵא הוּא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע. אָמַר מָר, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאוֹת" - מִטּוּמְאָתוֹ שֶׁל קוֹדֶשׁ כו'. שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן! - וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ: הַהוּא מִיבַּעֵי לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּעָבֵיד לִפְנֵי וְלִפְנִים הָכִי נַעֲבִיד בַּהֵיכָל. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן? הַהוּא מ"וְכֵן יַעֲשֶׂה" נָפְקָא. - וְרַבִּי יְהוּדָה? אִי מֵהַהִיא, הָוָה אָמִינָא: נַיְתֵי פָּר וְשָׂעִיר אַחֲרִינֵי וְנַעֲבֵיד, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן? "וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד" - מִינֵּיהּ מַשְׁמַע. אָמַר מָר: יָכוֹל עַל כָּל טוּמְאוֹת שֶׁבַּקֹּדֶשׁ יְהֵא שָׁעִיר זֶה מְכַפֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם" וגו'. מַאי נִיהוּ? יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, הַאי בַּר קָרְבָּן הוּא! - לָא צְרִיכָא, דְּאִתְיְדַע לֵיהּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא אַדְּמַיְיתֵי

ניתלי

ומאי נינהו אין בה ויש בה – ולא בעי למימר אין בה ואין בה. ואי משום דהא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים, סלקא דעתך נפיק מיפך – כתיב התם "לה", חטאת שאין מכיר בו אלא ה'. ואפילו לרבי שמעון דלא דריש "לה", לא הוה מצי למינקט מאי נינהו אין בה ואין בה, משום היקשא דמתניתין: על מה שזה מכפר זה מכפר.

ונכפר כפרה גמורה – ואם תאמר: ומי עדיף משעיר המשתלח דאינו אלא תולה, כדאמר בפרק בתרא דכריתות (כה, א) דחייבי חטאות ואשמות ודאין חייבים להביא אחר יום הכפורים? ויש לומר: דהכא ממשמעות דקרא קא פריך, ד"וכפר לכל חטאתם" משמע שמכפר לגמרי כל החטא. אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב "לכל חטאתם" אלא גבי וידוי ולא גבי כפרה.

מאי לכל חטאתם דאתי לכלל חטאת – תימה: דפריך בפרק בתרא דכריתות (כו, א) גבי שעיר המשתלח: אימא כי מתיידע אחר יום הכפורים נמי לא מייתי חטאת! ואמאי? הא בדידיה נמי כתיב "לכל חטאתם"! ויש לומר: דהתם נמי, כיון שנודע לו קודם יום הכפורים שהיה בספק, והיה לו להביא אשם תלוי, אלא ששעיר המשתלח מכפר – אפילו כשנודע לו אחר יום הכפורים ידיעה ודאית לא יצטרך להביא חטאת, דשפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתא לכלל אשם. אבל פשיטא, היכא דלא נודע לו כלל, אפילו ידיעת ספק קודם יום הכפורים – שיביא חטאת כשיודע לו, מדרשה ד"כל חטאתם" בדדריש הכא. אי נמי, גבי שעיר המשתלח לית לן למידרש דוקא הנך דאתו לכלל חטאת, שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן, על עשה ועל לא תעשה ושאר עבירות. אי נמי, שעיר המשתלח עדיף, שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה, כדפרישית.

[שייך למשנה לעיל ב, א] **מה** פנימי אין מכפר אלא על דבר שיש לו ידיעה אף חיצון וכו' – ואם תאמר: התינח לרבי שמעון דלא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה', דאיצטריך היקשא דלא מכפר חיצון ארגלים. אלא לרבי יהודה אמאי איצטריך היקשא? הא על כרחך חיצון מכפר אאין בה ויש בה, דבמאי מוקמת ליה? דליכא למיפרך דנפיך מיפך חיצון ארגלים, דהא כתיב "לה" חטאת שאין מכיר בה אלא ה'! ואין לומר דאיצטריך היקשא דלא מכפר אשאר עבירות אלא בטומאת מקדש וקדשיו, דמלשון מתניתין משמע דאיצטריך אאין בה ויש בה! ויש לומר: דאי לאו היקשא הוה מוקמינן כפרת חיצון באין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו, וכפרת ראש חדש ודרגלים באין בה ואין בה בשאר עבירות, ולא הוי דרשינן: הואיל וזה בא בזמן קבוע, מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו כו' כדדריש תנא דבי רבי ישמעאל, אלא הוי דרשינן: מה זה מכפר אאין בה ואין בה אף זה כו'. אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי, על כרחך דרשינן כדדריש תנא דבי רבי ישמעאל. **ניכפר** פנימי אדידיה ואדחיצון – אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש, כדפרישית לעיל.

ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון – ואם תאמר: אם כן חיצון למה בא כלל? ויש לומר: משום טומאה שאירעה בין זה לזה. **כפרה** אחת מכפר ואין מכפר שתי כפרות – ואם תאמר: אמאי לא משני דאי מכפר נמי אדחיצון אם כן תהיה כפרה זו פעמים בשנה? ויש לומר: דאין לחוש, כיון דעיקר כפרתו הכתובה בו, דהיינו יש בה ואין בה, לא תהא אלא פעם אחת בשנה. ואם תאמר: תיפוק ליה מדאיתקש חיצון לפנימי דבעינן שלא תהא כפרת חיצון אלא פעם אחת בשנה! תדע, מדקאמר בסמוך גבי חיצון: האי שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין, פירוש: ואם כן הויא פעמים בשנה. וכן לקמן פריך: והא כי כתיב "אחת" בשעיר הפנימי כתיב! ומשני: מדאתקש חיצון לפנימי. ובסמוך נמי דפריך: וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי – לישני דאין חיצון מכפר שתי כפרות, מדאיתקש! ויש לומר: דכיון דלא כתיב "אחת" בגופיה דחיצון, אלא דיליף בהיקשא, לית לן למעוטי שלא יכפר פנימי אדחיצון וחיצון אדפנימי. ואדרבה, מכח היקשא אית לן לומר: על מה שזה מכפר זה מכפר, ומכח דאיתקוש להדדי הוא דפריך. אבל חיצון וראשי חדשים ודרגלים, דלא איתקוש להדדי, פריך בסמוך שפיר: הא שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים. דלענין כפרת אחרים הוי כאילו כתיב "אחת בשנה" בגוף דחיצון. **וניכפר** חיצון אדידיה ואמאי דעביד פנימי – ואם תאמר: המקשה דלא ידע הך דרשה "אחת בשנה", אמאי לא פריך דליכפרו או ליתלו תרוייהו אפנימי ותו לא? ויש לומר: דאהך קושיא ודאי ידע שיתרץ לו "אחת בשנה", הואיל וחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו. אבל אפירכא דפריך: וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי – לא מיסתבר ליה למקשה דנימעוט מ"אחת בשנה", כיון דעיקר כפרתו לא הוי דפנימי. אי נמי יש לומר, דסברא הוא שלא יבאו שניהם על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה. וזה אין סברא לומר, שיועיל ולא בא חיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה. והשתא אתי שפיר דקאמר לעיל: ונפקא מינה היכא דלא עביד חיצון, ולא קאמר: נפקא מינה להגן ביני וביני. דהיכא דעביד חיצון אחר כך לא יכפר פנימי אדחיצון, כדי שלא יבא חיצון אטומאה שאירעה בין זה לזה בלבד. ואם תאמר: ונימא דלעולם אתו תרוייהו אדפנימי לחוד, והוי פנימי לתלות וחיצון לכפרה! ויש לומר: דאי חיצון מכפר לגמרי, אם כן לא אתי לכלל חטאת, והיאך יתלה על זה פנימי? **לטומאה** שאירעה בין זה לזה – הכא לא קאמר: ונפקא מינה להיכא דלא עבד פנימי, כדקאמר לעיל. דפנימי קרב קודם חיצון, ואי ליכא אלא חד – יעשו פנימי ולא חיצון.

כפרה זו לא תהא כו' – פירש הקונטרס: דלאו היינו קרא דלעיל. ונראה דסברתו, דלא מצינן למדרש הך דרשה מקרא קמא אף על גב דכתיב ביה נמי "אחת בשנה", משום דלא סגי דליכתוב "אחת" בלא "שנה", ולא מצינו למידרש מיניה אלא דרשה קמייתא דאין מכפר שתי כפרות. (ורש"י) [ורבינו יצחק] מפרש דהא דרשה נמי שמעינן מקרא קמא, מדלא כתיב "אחת בעשור", וכתיב "בשנה". וקרא אחרינא איצטריך לשום דרשה.

אלא

ניתְלֵי לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר מָר: מִנַּיִן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שֶׁשָּׁעִיר זֶה תּוֹלֶה? - מִנַּיִן?! מַאי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ? - הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: הָשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ חֲטָאִים דּוּמְיָא דִּפְשָׁעִים, מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן - אַף חֲטָאִים נַמִּי דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן; אֵימָא: מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם - אַף חֲטָאִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם, וּמַאי נִינְהוּ? אִין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף; אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, כֵּיוָן דְּכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ בַּר קָרְבָּן הוּא - אֵימָא לָא לִיתְלֵי! וְכִי תֵּימָא: אִין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא נֵיפּוֹךְ מִיפַּךְ! אָמַר קְרָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", מִכְּלָל דִּבְנֵי חַטָּאוֹת נִינְהוּ. - וְנִתְכַּפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה! - אִי כְּתִיב "מֵחַטֹּאתָם" - כִּדְקָא אָמַרְתְּ, הָשְׁתָּא דִּכְתִיב "לְכָל חַטֹּאתָם" - לְהָנָךְ דְּאָתוּ לִכְלַל חַטָּאת. וְכִי מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְכַפֵּר, לָמָּה תּוֹלֶה? אֲמַר רַבִּי זֵירָא: לוֹמַר, שֶׁאִם מֵת - מֵת בְּלֹא עָוֹן. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: אִם מֵת - מִיתָה מְמָרֶקֶת! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִין. "אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר" כו'. מִכְּדֵי אִיתְקוּשֵׁי אִיתְקוּשׁ לַהֲדָדֵי, וְנִכַּפֵּר פְּנִימִי אַדִּידֵיהּ וְאַדְּחִיצוֹן, וְנִפְקָא מִינָּהּ - לְהֵיכָא דְּלָא עָבַד חִיצוֹן! - אָמַר קְרָא: "אַחַת", כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת. - וְנִכַּפֵּר חִיצוֹן אַדִּידֵיהּ וְאַמַּאי דְּעָבֵיד פְּנִימִי, נָפְקָא מִינָּהּ - לְטוּמְאָה דְּאִירְעָה בֵּין זֶה לָזֶה! - אָמַר קְרָא: "אַחַת בַּשָּׁנָה", כַּפָּרָה זוֹ לֹא תְּהֵא

אלא

ניתלי ליה – מן היסורים. **מאי קשיא ליה** – דאמר: ומנין שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעים! **ניפוך מיפך** – זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך "לכל חטאתם"! **לכל חטאתם** – ולא כתיב "מפשעיהם וחטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בר קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם מת** – קודם שיוודע לו. **מיתה ממרקת** – דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמיתה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליהן ואין התשובה גומרת כפרתן ולא יום הכפורים גומר כפרתן, כגון עבירות חמורות. **וניכפר פנימי אדידיה** – לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. **ואדחיצון** – על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עבד חיצון – אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר קרא אחת** – "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמכפר עליו מדם הפר ושעיר, פר לכהנים ושעיר לעם. והכא קרא יתירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לאורויי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו – בהדיא כתיב ב"אחרי מות": "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו'! אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר קרא אחת בשנה** – תרי זימני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת, לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "יכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. **ולרבי ישמעאל דאמר וכו'** – בשילהי "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ב) מוקמינן דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

כפרתן

נִיתְלֵי לֵיהּ – יתלה לו השעיר ויגן עליו מן היסורים, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהשעיר הפנימי תולה להגן רק על חטאים שאינם בני קרבן, אבל על חטאים שהם בני קרבן אינו תולה.

הגמרא דנה בדברי הברייתא שהשעיר הפנימי תולה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף: **אָמַר מַר** – הובא לעיל (ז:) בברייתא, **מִנַּיִן** לטומאת מקדש וקדשיו **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף שֶׁשָּׁעִיר זֶה** [–הפנימי] **תּוֹלֶה** להגן על החוטא מן היסורים, תלמוד לומר 'לכל חטאתם', חייבי חטאות במשמע. תמהה הגמרא: וכי יש להקשות **מִנַּיִן, מַאי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ** – מה היה קשה לברייתא ששאלה מנין ששעיר הפנימי תולה להגן על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, הלא הברייתא למדה מ'ופשעיהם לכל חטאתם' שכשם שהפשעים אינם בני קרבן כך גם החטאים שהשעיר בא עליהם אינם בני קרבן, וטומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף אינה בת קרבן, ואם כן אנו יודעים שהשעיר בא עליה. מבארת הגמרא: **הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ** – כך היה קשה לברייתא, **הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ** – עתה שאמרת שה**חַטָּאִים** שהשעיר בא עליהם הם **דּוּמְיָא דִּפְשָׁעִים** – בדומה לפשעים, **מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו** – אינם **בְּנֵי קָרְבָּן** כיון שהם מזיד, **אַף הַחַטָּאִים נַמִּי דְּלָאו** – גם הם אינם **בְּנֵי קָרְבָּן, אֵימָא** – האם תאמר שהחטאים צריכים להיות דומים לפשעים לגמרי, **מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם, אַף הַחַטָּאִים** הם אלו **דְּלָאו** – שאינם **בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם, וּמַאי נִינְהוּ** – ובאלו חטאים מדובר, בטומאת מקדש וקדשיו **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף**, שכיון שלא היתה ידיעה בתחילה אינו יכול להתחייב קרבן לעולם, **אֲבָל** טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, כֵּיוָן דְּכִי מִתְיְדַע לֵיהּ** – שכאשר נודע לו שחטא, **בַּר קָרְבָּן הוּא**, ועליו להביא קרבן עולה ויורד, לפיכך **אֵימָא** – אמור שהשעיר הפנימי **לֹא לִיתְלֵי** – לא יתלה עליה. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר שטומאת מקדש וקדשיו **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עָלָיו** (לעיל ב.), ואין צריך את השעיר הפנימי שיתלה עליה, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – היה עולה בדעתך לומר, שאין בכך לדחות את הקושיא, שכן יש לומר, **נֵיפּוּךְ מֵיפָךְ** – שנהפוך ונחליף את דברי המשנה, ונאמר שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, ושעיר הנעשה בחוץ ויום הכיפורים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ולכך הוקשה לברייתא מנין ששעיר הפנימי תולה להגן על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ועל כך השיבה הברייתא, **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר הפנימי '**לְכָל חַטֹּאתָם**', **מִכְּלָל** – משמע מזה **דִּבְנֵי חַטָּאוֹת נִינְהוּ** – שהחטאים שהשעיר הפנימי בא עליהם הם חטאים שיכולים לבוא לידי חיוב חטאת, דהיינו יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, אולם עד שיוודע לו השעיר הפנימי תולה להגן עליו מן היסורים.

מקשה הגמרא: **וְנִתְכַּפֵּר** – שהשעיר הפנימי יכפר **כַּפָּרָה גְּמוּרָה** על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ואף כשיוודע לו לא יצטרך להביא קרבן, ומדוע הוא רק תולה עבורו. מתרצת הגמרא: **אִי כְּתִיב** 'מפשעיהם **וּמֵחַטֹּאתָם**' אכן היינו אומרים **כִּדְקָא אָמְרַתְּ** – כמו שאמרת, שהשעיר הפנימי מכפר על טומאה זו לגמרי, שהרי כמו ש'מפשעיהם' הכוונה שהשעיר מכפר על הפשעים לגמרי, כך 'מחטאתם' הכוונה שהוא מכפר על החטאים לגמרי, אולם **הַשְׁתָּא דִּכְתִיב** – עתה שכתוב 'ומפשעיהם **לְכָל חַטֹּאתָם**', אנו לומדים שהשעיר בא **לְהָנָךְ** – לאותן טומאות **דְּאָתוּ** – שיבואו בעתיד **לִכְלָל חַטָּאת**, והשעיר אינו מכפר אלא רק תולה, שאם היה מכפר לא היתה טומאה זו מגיעה עוד לחיוב חטאת.

שואלת הגמרא: **וְכִי מֵאַחַר שֶׁהשעיר הפנימי אֵינוֹ מְכַפֵּר** לגמרי על טומאת מקדש וקדשיו, **לְמָה תּוֹלֶה** – לאיזה ענין הוא תולה על טומאה זו. מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, לוֹמַר שֶׁאִם מֵת** בלא שנודע לו שחטא, **מֵת בְּלֹא עָוֹן**, שכיון שמת ואינו יכול להביא חטאת, השעיר מכפר עליו. **אָמַר לֵיהּ רָבָא**, הלא **אִם מֵת, הַמִּיתָה** עצמה **מְמָרֶקֶת** – מנקה ומכפרת לו על עוונותיו, כמבואר במסכת יומא (פו.), שמיתה ממרקת את כל העוונות שתשובה ויום הכיפורים אינם מספיקים כדי לכפר עליהם. **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, השעיר הפנימי תולה **לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִין**, שלא יקבל עונש עד שיוודע לו שחטא ויביא קרבן עולה ויורד.

שנינו במשנה (לעיל ב.): **אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר כו'** שנאמר (במדבר כט יא) 'מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים', על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה, אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה. מקשה הגמרא: **מִכְּדֵי אִיתְּקוּשֵׁי אִיתְּקוּשׁ לַהֲדָדֵי** – מאחר שהוקשו שני השעירים זה לזה, אם כן, **וּנְכַפֵּר** – שיכפר השעיר **הַפְּנִימִי** על שני סוגי טומאות, **אַהֲדֵדֵיהּ** – על הטומאה שהוא בא עליה, כלומר שיתלה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **וְאַהֲחִיצוֹן** – ועל הטומאה שהשעיר הנעשה בחוץ מכפר עליה, שהיא טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, **וְנַפְקָא מִינָּהּ לְהֵיכָא דְּלֵיתָא עֲבַד חִיצוֹן** – באופן שלא הקריב את השעיר הנעשה בחוץ, וכגון שלא היו בבית המקדש שעירים כדי הצורך. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק לגבי מזבח הפנימי '**אַחַת**' ['וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים' (שמות ל י)], דהיינו שהמזבח הפנימי מכפר על ידי שהכהן הגדול מזה עליו ביום הכיפורים מדם הפר ומדם השעיר, ופסוק זה מיותר, שהרי נאמר (ויקרא טז יח) 'וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', אלא דורשים ממנו שכַּפָּרָה **אַחַת** השעיר **מְכַפֵּר, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת**, כלומר שאינו מכפר על חטא שיש עליו כפרה אחרת, ואילו על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף יש כפרה אחרת, והיא השעיר הנעשה בחוץ, ולכן השעיר הפנימי אינו מכפר עליו אף במקרה שלא הקריבו את השעיר הנעשה בחוץ.

מקשה הגמרא: **וּנְכַפֵּר חִיצוֹן** – שהשעיר הנעשה בחוץ יכפר על שני סוגי טומאות, **אַהֲדֵדֵיהּ** – על הטומאה שהוא בא עליה, שהיא טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, **וְאַמַּאי דְּעָבֵיד פְּנִימִי** – ועל הטומאה שהשעיר הפנימי בא עליה, כלומר שיתלה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **נַפְקָא מִינָּהּ לְטוּמְאָה** שיש בה ידיעה בתחילה **דְּאִירְעָה בֵּין זֶה לָזֶה** – בין הקרבת השעיר הפנימי להקרבת השעיר הנעשה בחוץ, שהשעיר הפנימי אינו יכול לתלות עליה מפני שכבר הוקרב, ונמצא שאין מה שיתלה על טומאה זו, ולכן יתלה עליה השעיר הנעשה בחוץ. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי מזבח הפנימי פעמיים '**אַחַת בַּשָּׁנָה**' ['וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם' (שמות ל י)], ומה'אחת בשנה' שבתחילת הפסוק שהוא סמוך לתיבה 'וכיפר' למדה הגמרא לעיל שכפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות, ומה'אחת בשנה' שבהמשך הפסוק דורשים שכַּפָּרָה **זוֹ** של טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **לֹא תְּהֵא**

אֶלָּא פעם **אַחַת בַּשָּׁנָה**, דהיינו שאין עוד קרבן מקרבנות השנה שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, מלבד השעיר הפנימי.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר** שטומאת מקדש וקדשיו **שאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, בַּר קָרְבָּן הוּא,** כלומר שאין צריך ידיעה בתחילה בכדי לחייב קרבן עולה ויורד, נמצא שהשעיר הפנימי מכפר גם על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, שהרי הטעם שהברייתא (לעיל ז) ביארה שהשעיר הפנימי אינו מכפר על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה, הוא משום שדרשה מהפסוק שהשעיר הפנימי מכפר רק על טומאה שיכולה לבוא לידי חיוב חטאת, ואילו לדעת רבי ישמעאל גם טומאה שאין בה ידיעה בתחילה יכולה לבוא לידי חטאת, ואם כן קשה, **שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ אַמַּאי** – על מה הוא **מְכַפֵּר.** מתרצת הגמרא: לדעת רבי ישמעאל השעיר הנעשה בחוץ מכפר **עַל** טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף.** מקשה הגמרא: **הַאי** – על טומאה זו **שְׁעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין,** כמבואר במשנה (לעיל ב.). מתרצת הגמרא: רבי ישמעאל **סָבַר** לָהּ **כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר** במשנה (לעיל ב:) **כָּל הַשְּׂעִירִים** של המוספין, דהיינו שעיר הנעשה בחוץ ביום הכיפורים, שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים, **כַּפָּרָתָן שָׁוָה עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו,** והם מכפרים בין על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, ובין על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, והוצרכו כמה קרבנות לכפר על אותן טומאות, מפני שאם יעבור על טומאת מקדש וקדשיו לאחר שהוקרב קרבן אחד, יבוא הקרבן האחר ומכפר עליו.

מקשה הגמרא: לפי ביאור הגמרא בדעת רבי ישמעאל, **אֶלָּא לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְּקַשׁ חִיצּוֹן לִפְנִימִי** – לאיזו הלכה הוקשו במשנה (לעיל ב.) שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הפנימי, הלא לדעת רבי ישמעאל השעיר הנעשה בחוץ מכפר גם על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ואם כן אי אפשר לומר כמבואר במשנה שההיקש הוא לענין ששניהם מכפרים על טומאה שיש בה ידיעה כל שהיא. מתרצת הגמרא: לדעת רבי ישמעאל, היקש שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הפנימי בא ללמד הלכה אחרת, **מַה** שעיר **הַפְּנִימִי אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת** אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו, **אַף** שעיר **הַחִיצּוֹן אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת** אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו.

שנינו במשנה: **עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, שְׂעִירֵי רְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה האומר שכל השעירים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, מלבד שעיר יום הכפורים, **דְּאָמַר קְרָא** לגבי ראש חודש 'וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה'" (במדבר כח טו), והלשון 'לחטאת לה'" מלמדת שמדובר בחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה', כגון זה שנכנס לבית המקדש בטומאה בלא ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף, **יְהֵא שָׁעִיר זֶה מְכַפֵּר.**

מקשה הגמרא: וְהַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרֵישׁ לָקִישׁ – והלא יתור זה נצרך לדרשתו של ריש לקיש, **דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'לְחַטָּאת לַה'",** ובשאר שעירי הרגלים לא נאמר 'לה'", **אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שָׁעִיר זֶה יְהֵא כַּפָּרָה (עַל) [עָלַי],** כלומר, שעיר זה המכפר על עוונותיכם, מוטל עלי לקובעו בראש חודש, כפיוס על מה **שֶׁמִּיעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ,** וכיון שפסוק זה נצרך לדרשה זו, מהיכן נדרוש את דינו של רבי יהודה. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן,** שהפסוק נדרש רק כדברי ריש לקיש, **לֵימָא קְרָא** – שהפסוק יאמר 'לְחַטָּאת **עַל** ה'", **מַאי** 'לַה'", אלא **לְכִדְאַמַּרְן** – לדרשת רבי יהודה, ששעיר זה מכפר על חטא שרק ה' מכיר בו.

מקשה הגמרא: **וְאֵימָא כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא** – נאמר שהפסוק בא רק לומר שהשעיר מכפר על חטא שרק ה' מכיר בו, ומנין לריש לקיש לדרוש את דרשתו מהפסוק. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא** – די שהפסוק יאמר 'חַטָּאת ה'", **מַאי** 'לַה'", אלא **שָׁמְעַת מִינָּהּ תַּרְתֵּי** – יש ללמוד מהפסוק את שתי הדרשות.

הגמרא מבררת מדוע אין השעירים מכפרים על עבירות נוספות. מקשה הגמרא: **וּנְכַפֵּר נַמִּי אֲפִילּוּ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת** – מדוע לא נאמר שהשעירים מכפרים גם על מי ששגג בשאר עבירות ולא ידע שחטא, שאף בחטאים אלו רק ה' מכיר. מתרצת הגמרא: **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** תשובה לשאלה זו, שיש ללמוד את דינו משעיר החיצון של יום הכפורים, **הוֹאִיל וְזֶה** – שעיר החיצון של יום הכפורים **בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ** בשנה, **וְזֶה** – שעיר של ראש חודש **בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ,** יש ללמוד זה מזה בבנין אב, **מַה זֶּה** – שעיר החיצון של יום הכפורים **אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף זֶה** – שעיר של ראש חודש **אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.**

שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצאנו לימוד לדברי רבי יהודה **שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים** מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, **שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְנָלָן** שאף הם מכפרים על עון טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, אף שהוא עון שיש בו כרת.

הגמרא מבארת תחילה מדוע לא ניתן ללמוד זאת משעיר של יום הכפורים, ומקדימה ואומרת: **וְכִי תֵּימָא הָא נַמִּי כִּדְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – ואם תרצה לומר שגם דין זה נלמד באותו בנין אב שנאמר בבית מדרשו של רבי ישמעאל, שכשם ששעיר יום הכפורים ושעיר ראש חודש זמנם קבוע ומכפרים על טומאת מקדש וקדשיו אף שעירי הרגלים שזמנם קבוע מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, **אִיבָּא לְמִיפְרָךְ** – יש לדחות לימוד זה, **דְּאִי** תרצה ללמוד את שעירי הרגלים **מִשעיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,** יש לדחות, מה לשעיר ראש חודש **שֶׁכֵּן תָּדִיר** – שהוא מצוי, שהרי הוא בא כל חודש, ויתכן שלכן הוא מכפר על עון שיש בו כרת, אבל שעירי הרגלים שבאים רק שלש פעמים בשנה, שמא אינם מכפרים על עון שיש בו כרת. **וְאִי** רצונך ללמוד זאת **מִשעיר דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,** גם זאת יש לדחות, מה לשעיר יום הכפורים **שֶׁכֵּן מְרוּבֶּה כַּפָּרָתוֹ** של יום הכפורים, שהוא מכפר על כל העבירות, ואפשר שלכן גם השעיר הקרב באותו יום מכפר על עון חמור שיש בו כרת, מה שאין כן שעירי הרגלים שאין כפרתם מרובה, שמא אינם מכפרים על עון שיש בו כרת.

ממשיכה הגמרא ואומרת: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תאמר שאין זו פירכא כלל,

---

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שישי עמ' א

שְׁמַע מִינָּהּ – אכן יש להוכיח כן, שחטאת ואשם שאינם עומדים ליקרב, אין מקריבים אותם לקרבן עולה, אלא נפדין ובדמיהן מקריבים עולות.

הגמרא מוכיחה את דברי רבי יוחנן שתמידים שלא הוצרכו לציבור קרבים בעצמם לקיץ המזבח: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי** – שנינו כן בברייתא כמו שאמר רבי יוחנן, **מָה הֵן מְבִיאִין מִן הַמּוּתָרוֹת** – מה מביאים מהקרבנות של ציבור שנותרו משנה לשנה,

רש"י

כפרתן שוה – ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. **אלא למאי הלכתא איתקש** – הואיל דלאו לידיעה איתקוש כדתנן במשנה. אינו מכפר בשאר עבירות – אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדדרשינן לעיל. **מאי טעמא דרבי יהודה** – דאמר: כל האחרים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף חוץ משל יום הכפורים. **לחטאת לה'** – בשל ראש חדש כתיב. **הביאו כפרה** – להפיס דעתה של לבנה. **אם כן** – דלבדרבי שמעון בן קיש לחודיה הוא דאתא. **ונכפר נמי אשאר עבירות** – כל חטא שלא נודע, דהא קרא סתמא כתיב. **וזה בא בזמן קבוע** – שעיר יום הכפורים דחיצון. **מה זה אינו מכפר כו'** – דהא איתקש לפנימי. **הא נמי כדתנא דבי רבי ישמעאל** – הואיל וזה בא כו', וליקח להו אי מדראש חדש אי מדיום הכפורים. **מרובה כפרתו** – של יום הכפורים, שהוא מכפר על כל עבירות, תאמר ברגלים. ואף על גב דכתיב בהו "לכפר" – אימא לא מכפרי אמידי דעון כרת.

תוספות

אלא פעם אחת בשנה – אף על גב דכי מתיידע ליה אחר יום הכפורים מביא חטאת, מכל מקום כפרה זו של תלויה אינה אלא פעם אחת. אי נמי, לא מיקרי פעמים בשנה אלא בשזמנן קבוע. ולרבי ישמעאל דאמר לא בעי ידיעה בתחלה כו' – ופשיטא ליה להתלמוד דלא בעי אפילו ידיעת בית רבו, לפי המסקנא דמוקי (שבועות ה, א) מתניתין כרבי, דלא מסתבר ליה שיסבור שום תנא דידיעת בית רבו שמה ידיעה אלא רבי. **חיצון** אמאי מכפר – וליכא למימר שיתלה על שיש בה ויש בה היכא דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה, דהאי בר קרבן הוא. אף על גב דגבי שעיר הפנימי אי לאו קרא דחטאים דומיא דפשעים הוה אמינא דתולה, מכל מקום הואיל וגלי לך קרא התם דלא מכפר אמידי דבר קרבן – סברא הוא דבולהו נמי לא מכפרי. והשתא אתי שפיר הא דקאמר לקמן אמילתיה דרבי שמעון אשעירי רגלים על כרחך אין מכפרים אלא אאין בה ואין בה, ולא מוקמה איש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה. אבל אין נראה לומר דהא דלא קאמר הכא דמכפר איש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה משום דחיצון איתקש לפנימי, ובסמוך דקאמר אלא למאי הלכתא איתקש להדדי הוה מצי למימר דאיתקש להכי אלא דבלאו הכי משני שפיר. דלקמן אמלתיה דרבי שמעון גבי שעירי רגלים לא יתיישב בכך. **על** שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף – ואם תאמר: ולרבי ישמעאל נפיק ונימא דפנימי מכפר אאין בה ואין בה, ושעיר החיצון איש בה ואין בה, דהא אין בה ואין בה אתי לכלל חטאת לרבי ישמעאל! ויש לומר: דמכל מקום טפי אתי לכלל חטאת יש בה ואין בה, דדבר שיש בה ידיעה מעיקרו בקל יכול ליזכר מדבר שלא היתה לו ידיעה מעולם. ולפי המסקנא דרבי ישמעאל סבר לה כרבי מאיר דכל

אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה. וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר: אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף בַּר קָרְבָּן הוּא, שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ אַמַּאי מְכַפֵּר? - עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. - הַאי שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין! - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. - אֶלָּא לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְקַשׁ חִיצּוֹן לִפְנִימִי? - מַה פְּנִימִי אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, אַף חִיצּוֹן אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת. "עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף - שְׂעִירֵי רְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר קְרָא: "וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה'", חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה' - יְהֵא שָׂעִיר זֶה מְכַפֵּר. - וְהַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לַה'"? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שָׂעִיר זֶה יְהֵא כַּפָּרָה עַל שֶׁמִּיעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ! - אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא: "עַל ה'", מַאי "לַה'"? לִכְדַאֲמָרַן. - וְאֵימָא: כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא! - אִם כֵּן, נֵימָא קְרָא: "חַטָּאת ה'", מַאי "לַה'"? שָׁמַעְתָּ מִינָּהּ תַּרְתֵּי. - וְנִכַּפֵּר נַמִּי אֲפִילּוּ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת! - תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הוֹאִיל וְזֶה בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ וְזֶה בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ, מַה זֶּה אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף זֶה אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. אַשְׁכְּחַן שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְנָלַן? וְכִי תֵּימָא: הָא נַמִּי כִּדְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל - אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: אִי מִדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁכֵּן תָּדִיר! אִי מִדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁכֵּן מְרוּבֶּה כַּפָּרָתוֹ! וְכִי תֵּימָא,

הא

יְהוּדָה". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר קְרָא: "וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה'", חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה' - יְהֵא שָׂעִיר זֶה מְכַפֵּר. - וְהַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לַה'"? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שָׂעִיר זֶה יְהֵא כַּפָּרָה עַל שֶׁמִּיעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ! - אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא: "עַל ה'", מַאי "לַה'"? לִכְדַאֲמָרַן. - וְאֵימָא: כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא! - אִם כֵּן, נֵימָא קְרָא: "חַטָּאת ה'", מַאי "לַה'"? שָׁמַעְתָּ מִינָּהּ תַּרְתֵּי. - וְנִכַּפֵּר נַמִּי אֲפִילּוּ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת! - תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הוֹאִיל וְזֶה בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ וְזֶה בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ, מַה זֶּה אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף זֶה אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. אַשְׁכְּחַן שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְנָלַן? וְכִי תֵּימָא: הָא נַמִּי כִּדְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל - אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: אִי מִדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁכֵּן תָּדִיר! אִי מִדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁכֵּן מְרוּבֶּה כַּפָּרָתוֹ! וְכִי תֵּימָא,

הא

השעירים כפרתן שוה – אתי שפיר, דלא מצי למימר נפיך מיפך דהא בראש חדש כתיב "לה'" שאין מכיר בו אלא ה'. ואם תאמר: לרבי ישמעאל, למאי איצטריך "לכל חטאתם"? ויש לומר: כי היכי דלא נימא דנכפר כפרה גמורה. **סבר** לה כרבי מאיר – לאו דוקא כרבי מאיר, דרבי מאיר בעי ידיעה בתחלה, דקתני לקמן דבולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, ואילו לרבי ישמעאל האי בר קרבן הוא. **מאי** טעמא דרבי יהודה – ואם תאמר: מאי קבעי? הא על כרחך ליכא לאוקומה לכפרה דרגלים ודראשי חדשים אלא באין בה ואין בה, דאיש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחיצון מכפרין! ויש לומר: דבעי, מאי טעמא דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו? אימא בשאר עבירות; אי משום בנין אב דתני דבי רבי ישמעאל – הא איכא למיפרך כדפריך בסמוך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו! ומשני: "לחטאת לה'", חטאת שאין מכיר אלא ה', וכיון דמכפר אאין בה ואין בה – לא שייך למיפרך: מה ליום הכפורים כו', דגילוי מילתא בעלמא הוא דחטאת דקרא היינו טומאת מקדש וקדשיו, כדאמר בסמוך. **שעיר** זה יהא כפרה עלי – פירש בערוך: שעיר זה כפרה לישראל, ועלי לקבוע זמן כפרה זו, וקבעתי בראש חדש להפיס דעתה של ירח. **הואיל** וזה בא בזמן קבוע – פירש הקונטרס: שעיר חיצון. וכן צריך לומר, דאי מפנימי גמר, בסמוך דפריך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו – הוה ליה למיפרך: שכן נבנס דמה לפני ולפנים. ועוד, אדיליף מפנימי – לילף משעיר המשתלח דמכפר אשאר עבירות. אף על גב דשעיר המשתלח מה קרבן, פנימי נמי לאו קרבן גמור הוא, דנשרף חוץ למחנה, ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח דהוי חוץ מחוץ. אבל השתא דגמר מחיצון ניחא טפי, דדמו אהדדי טפי משעיר המשתלח. וניחא נמי דאיצטריך לעיל היקישא דחיצון מכפר מפנימי, דאין ללמוד מפנימי מבנין אב, דחוץ מפנים לא ילפינן. ואם תאמר: אי מחיצון גמר, תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב, דחיצון גופיה לא ידעינן דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אלא משום דהוקש לפנימי. ובעיא היא בפרק "איזהו מקומן" (זבחים נ, א)! ויש לומר: דהאי לא חשיב בנין אב, אלא גילוי מילתא בעלמא, כדמוכח בסמוך. והשתא נמי אתי שפיר דקאמר: ואיתקוש שעירי רגלים לשל ראשי חדשים, אף על גב דשל ראשי חדשים לא ידעינן אלא בבנין אב דחיצון, וחיצון מהיקשא דפנים. ובקונטרס פירש בסמוך דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש, וילפינן שעירי רגלים מראשי חדשים, אף על גב דראשי חדשים לא ידעינן אלא בבנין אב מיום הכפורים. ואי אפשר לומר כך, דהא בעיא היא בפרק "איזהו מקומן" (שם נא, א) אי דבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש אי לא. ועוד, דהכא גרע מדבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש כדפירש הקונטרס גופיה בסמוך, דהכא שעירי ראשי חדשים גמרינן משעיר החיצון דגמר בהיקש מפנימי.

אף זה אינו מכפר כו' – ואין להקשות: ונילף מהאי בנין אב דליכפר נמי ראשי חדשים אכפרה דחיצון! דהא איתקש חיצון לפנימי שלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ועוד, דלענין זה איכא למיפרך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו. דהשתא ליכא למימר גילוי מילתא הוא, דקרא דראשי חדשים לא משמע אלא אאין בה ואין בה. **שעירי** רגלים מנא לן – הכא אין לפרש: מנין דלא מכפרי נמי אשאר עבירות, כדבעי לעיל אדראשי חדשים. דאם כן מאי פריך בסמוך: שכן תדיר, שכן מרובה כפרתו? אדרבה, כל שכן דנילף מהתם, דאף על גב דחמירי לא מכפרי נמי אשאר עבירות. אלא יש לפרש: מנלן דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו דאיכא כרת? אימא דלא מכפר אלא בשאר עבירות דליכא כרת, כיון דאין כפרתו מפורשת. ולא דמי לדראשי חדשים, שמפורשת, ד"חטא שאין מכיר בו" משמע כל חטאים שאינם ידועים כדפירש הקונטרס בסמוך. ולהכי בעי: מנלן דלא מכפרי נמי אשאר עבירות. ולהכי נמי חשיב לה בסמוך גילוי מלתא בעלמא. **שכן** מרובה כפרתו – פירש הקונטרס: מרובה כפרה של יום. והדין עמו, דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו דאית בהן כרת, דהא היא גופה בעינן למילף. ואם תאמר: והיכי בעי למילף מדיום הכפורים? והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב, ומה צריך פירכא ד"שכן כפרה מרובה"! ויש לומר: דאיצטריך האי פירכא דלא נילף מדראשי חדשים, דאי פרכת מה לדראשי חדשים שכן תדיר – נימא: יום הכפורים יוכיח. אבל השתא דאיכא פירכא – ליכא למימר תוכיח. ואם תאמר: ונילף במה הצד מתרוייהו? ויש לומר: דאיכא למיפרך שכן מרובה כפרתו דראשי חדשים, הואיל ותדיר חשיב קצת מרובה כפרה.

הא

הא גמרינן ראשי חדשים מיום הכפורים ולא פרכינן – הכא לא גרסינן "שכן מרובה כפרה", דראשי חדשים מיום הכפורים קולא בעינן למילף שלא יכפרו נמי בשאר עבירות, ולא שייכא האי פירכא דחומרא. אלא גרסינן "ולא פרכינן" ותו לא, והיינו פירכא – שכן אינו תדיר. **כדאמר** רב חמא שעיר ושעיר כו' – תימה: ועצרת דלא כתיב ביה "ושעיר" מנא ליה? אי בבנין אב דשאר רגלים – תפשוט מהכא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב! ועוד, דאי בבנין אב אתי למילף, בקמא דבתר ראשי חדשים נכתוב "ושעיר" ואינך ניתי בבנין אב! ושמא יש לפרש דלא דריש הכא אלא בההוא שעיר דכתיב בתר ראשי חדשים, ואינך "ושעיר" לשום דרשה, וממילא אתו שאר רגלים, דכיון דגלי בחד הוו אחריני למד סתום מן המפורש, ואפילו בנין אב לא צריך. ולקמן דפריך מעצרת ויום הכפורים – עיקר קושייתו מיום הכפורים. ופריך דוקא לרבי מאיר, משום דאמר כל השעירים כפרתן שוה ואפילו דיום הכפורים. ורבינו תם פירש דהכא נמי סמיך אהיקשא דרבי יונה כדמסיק לקמן, ולא נקט אלא תחלת סוגיא דלקמן דהוי כמו "וכו'". ואף על גב דרבי יהודה אית ליה היקשא ד"במועדיכם" וכרבי מאיר, מכל מקום לא מסתבר ליה לרבי יהודה לומר שיהו כל השעירים כפרתן שוה כמו שאומר רבי מאיר, משום דעדיפא ליה היקשא דחיצון לפנימי, ואית לן למימר דאין מכפר שתי כפרות וגם שלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ולרבי מאיר עדיפא היקשא דמועדות.

אבל חטא שסופו ליודע כמי שיש בה ידיעה לבסוף דמי – ואם תאמר: ולפי זה אמאי הוצרך לשנויי לעיל דרבי ישמעאל סבר לה כרבי מאיר? נימא דחיצון מכפר אאין בה ואין בה שסופו ליודע, דאהאי לא מכפר רגלים וראשי חדשים, דכיון שסופו ליודע לא קרינן ביה חטא שאינו מכיר בו אלא ה'! ויש לומר: כיון דהאמת דלרבי יהודה חטא שסופו ליודע מכפרים רגלים וראשי חדשים, לא מסתבר ליה להתלמוד שיחלוק עליה רבי ישמעאל בדבר זה.

אי מה להלן עולין כו' ונפקא מינה היכא דנשבר הציץ כו' וציץ נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה – ואם תאמר: אמאי לא משני כדמשני בסמוך, דאין אחר נושא אותו עון? ויש לומר: דציץ לא מקרי אחר לגבי ראשי חדשים, כיון דעולין לא כתב בראשי חדשים אלא דיליף מציץ. אבל אעון העדה דכתיב בראשי חדשים משני שפיר בסמוך דאין אחר נושא אותו עון. ומורי הרב רבי שמואל מפרש: מה להלן עולין, כלומר, דציץ מכפר אקרבן עד שיהא מרוצה, וראשי חדשים מכפר על עון המקריב שהקריבו בטומאה. והשתא אין אנו צריכין לנפקותא דנשבר הציץ. ומשני: "עון העדה" כתיב, פירוש: עון דלא שייך אלא בעדה, ועולין שייך אף בקרבן. אי נמי, עון העדה ולא עון הכהן. **וניכפר** ראשי חדשים אדידיה ואדציץ – פירוש: קרבן שקרב בטומאה בשעה שקרב ראשי חדשים. דקרבנות שקרבו בטומאה קודם ראש חודש אין סברא שיכפר, דהיאך יכפר למפרע מה שכבר קרב בטומאה? **וניכפר** ציץ אדידיה ואדראשי חדשים – ואם תאמר: ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא שני עונות? ויש לומר: דגבי ציץ כתיב "עון הקדשים", וטומאת בשר ועולין הוו תרוייהו עון הקדשים. ועוד, "עון הקדשים" משמע שפיר שני עונות, ד"קדשים" משמע קדשים הרבה. **אמר** קרא אותה – אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי, ד"אותה" אעון העדה קאי, ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון. **רב** אשי אמר העדה כו' – נראה דלא פליגי. ועל כרחך איצטריך דרשה ד"אותה" משום פירכא דלקמן, דרגלים אמאי לא מכפרי אדראשי חדשים. ודרשה דרב אשי נמי איצטריך לרבי שמעון, כרבי יהודה דלא משמע ליה "אותה" כדלקמן. **הכא** נמי שעיר ושעיר – אהיקשא דרבי יונה סמיך כדפרישית לעיל.

ואיתקוש

הָא גָּמְרִינַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְלָא פָּרְכִינַן - הָתָם כַּפָּרָה מִיכְתַּב כְּתִיבָא, גַּלּוֹיֵי מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא, אֲבָל הָכָא אִיכָּא לְמֵימַר כּוּלָּהּ מִילְּתָא לָא גָּמְרִינַן! אֶלָּא כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: "שָׂעִיר" "וּשְׂעִיר", הָכָא נַמִי "שָׂעִיר" "וּשְׂעִיר", וְאִיתְקִישׁ שְׂעִירֵי רְגָלִים לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, מַה שְּׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אֵינָן מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, אַף שְׂעִירֵי הָרְגָלִים אֵינָן מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. אִיבַּעֲיָא לְהוּ: כִּי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף - הָנֵי מִילֵּי בְּחֵטְא שֶׁאֵין סוֹפוֹ לִיוָּדַע, אֲבָל חֵטְא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדַע - כְּמִי שֶׁיֵּשׁ יְדִיעָה בַּסּוֹף דָּמֵי, וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. אוֹ דִּלְמָא, אֲפִילּוּ חֵטְא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדַע - הָשְׁתָּא מִיהָא "חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה'" קָרֵינָא בֵּיהּ? תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף וְחֵטְא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדַע - שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. "רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְכַפְּרִין, אֲבָל לֹא שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים" וכו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעֲיָא: מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? אָמַר קְרָא: "וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה", וְהַאי קְרָא בְּשָׂעִיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּתִיב; וְיָלֵיף "עֲוֹן" "עֲוֹן" מִצִּיץ, נֶאֱמַר כָּאן "עֲוֹן" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "עֲוֹן", מַה לְּהַלָּן טוּמְאַת בָּשָׂר, אַף כָּאן טוּמְאַת בָּשָׂר. - אִי מַה לְּהַלָּן עוֹלִין, אַף כָּאן עוֹלִין! - "עֲוֹן הָעֵדָה" כְּתִיב. - מִכְּדֵי מִיגְמַר גָּמְרִי מֵהֲדָדֵי, נְכַפֵּר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַדִּידֵיהּ וְאַדְּצִיץ; נַפְקָא מִינָּהּ לְהֵיכָא דְּנִשְׁבַּר הַצִּיץ! - אָמַר קְרָא: "עֲוֹן", עָוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא, וְאֵין נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת. - וּנְכַפֵּר צִיץ אַדִּידֵיהּ וְאַדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ; נַפְקָא מִינָּהּ לְטוּמְאָה דְּאֵירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה! - אָמַר קְרָא: "אוֹתָהּ", אוֹתָהּ נוֹשֵׂא עָוֹן, וְאֵין אַחֶרֶת נוֹשֵׂא עָוֹן. רַב אַשִׁי אָמַר: כְּתִיב הָכָא "עֲוֹן הָעֵדָה" - עֵדָה וְלֹא קֳדָשִׁים, וְהָתָם כְּתִיב "עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים", - קֳדָשִׁים וְלֹא עֵדָה. אַשְׁכְּחַן שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים דִּמְכַפְּרִי עַל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא, שְׂעִירֵי רְגָלִים דִּמְכַפְּרִי עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף מְנָלַן? - כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: "שָׂעִיר" "וּשְׂעִיר", הָכָא נַמִי "שָׂעִיר" "וּשְׂעִיר",

ואיתקוש

התם כפרה – בגופיה כתיב (במדבר כח) "לחטאת לה'", פירש לך הכתוב בו כפרה על חטא שאינו ידוע, ומשמע דכל חטאים שאינם ידועים במשמע. **גלוי מילתא בעלמא הוא** – דגמרי מיום הכפורים, שלא יכפר אלא טומאת מקדש וקדשיו, הלכך ליכא למיפרך מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו, דהא לא גמרינן מיניה כפרה, אלא מיעוטא הוא דגמרינן מיניה. אבל כולה מילתא, כגון שעירי הרגלים דלא מיפרשא כפרה דידהו, "לכפר" הוא דכתיב בהו ולא פירש על מה, ואם תאמר בא ללמוד משל יום הכפורים שיכפר על טומאת מקדש שהוא עון כרת – פרכינן: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו. **שעיר ושעיר** – "שעיר" הוה מצי למיכתב בכולהו, וכתיב "ושעיר", וי"ו מוסיף על ענין ראשון להקיש, ומהו ההיקש? איתקוש שעירי הרגלים לשל ראש חדש, והוא כבר למד בבנין אב מיום הכפורים, ודבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש. כל המלמד בכל המדות חוזר ומלמד, חוץ מהלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים. והכי אמרינן בזבחים בפרק "איזהו מקומן" (מט, ב). **שסופו ליודע** – כגון שראוהו שנטמא ונכנס למקדש וסופו להודיעו. **ואותה נתן לכם** – בשעיר החטאת אשר דרש משה והנה שורף כתיב, ושל ראש חדש היה. ושלשה שעירים קרבו ביום שהוקם המשכן, והוא יום שמיני של מלואים: שעיר של ראש חדש, דכתיב (שמות מ) "באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד". ושעיר דנחשון שהקריב לחנוכת המזבח, ובכל הנשיאים אומר (במדבר ז) "שעיר עזים אחד לחטאת". ובשעיר שמיני כתיב (ויקרא ט) "ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת". והשנים אכלו, ושל ראש חדש נשרף, כדילפינן בתורת כהנים ובשחיטת קדשים בפרק "טבול יום" (זבחים קא, ב). **עון עון מציץ** – דכתיב ביה "ונשא אהרן את עון הקדשים" (שמות כח). **מה להלן טומאת בשר** – שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, אלא על הדם או על החלב או על הבשר של עולה שקרב בטומאה, ומרצה ציץ על הקרבן שמכשירו לרצון, שאין הבעלים צריכין להביא קרבן אחר. אף כאן טומאת בשר – יכפר על האוכל בשר קודש טמא והוא טהור. **אי מה להלן עולין** – מה הציץ אינו מכפר על שום חטא אלא מרצה על העולין, אף זה ירצה על העולין כי היכי דעביד ציץ, ונפקא מינה להיכא דנשבר הציץ. ולא יכפר על עון האדם האוכל! **עון העדה כתיב** – אלמא מכפר על עון אנשים הוא. **מכדי מיגמר גמרי מהדדי** – בגזירה שוה, ניכפר אתרוייהו! ניכפר אדידיה כדקאמרת "עון העדה" כתיב, על אדם האוכל טומאת בשר, ואמאי דעביד ציץ לרצות על העולין אם נשבר הציץ. **בין זה לזה** – בין ראש חדש לראש חדש. **אותה** – "ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה". **רב אשי אמר כו'** – ה' יתירא ד"העדה" וד"קדשים" דריש למיעוטא.

ניכפרו

והראיה לכאורה לכך שאין זו פירכא, **דהָא גַּמְרִינַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – שהרי לעיל למדנו את כפרת שעיר ראש חדש משעיר של יום הכפורים, **וְלֹא פַּרְכִינַן** – ולא דחינו שיום הכפורים חמור מפני שמרובה כפרתו, ואם כן גם את שעירי הרגלים נוכל ללמוד משעיר יום הכפורים שיכפרו על עון שזדונו כרת, ולא נפרוך שיום הכפורים מרובה כפרתו.

דוחה הגמרא: אין להוכיח ממה שלמדנו שעיר ראש חדש מיום הכפורים, כיון **דהָתָם**, בשעיר ראש חדש, **כַּפָּרָה מִיכְתָּב כְּתִיבָא** – מבואר בפסוק שהוא מכפר על חטא שאינו ידוע לחוטא, שהרי נאמר 'חטאת לה'' שמשמעו שבא לכפר על חטא שרק ה' יודע ממנו, והיה מקום לומר שהוא מכפר על כל החטאים, והלימוד משעיר יום הכפורים **גִּלּוּיֵי מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא** – בא רק לגלות ששעיר ראש חדש אינו מכפר על חטאים נוספים שאין החוטא מכיר בהם, אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו, **אֲבָל הָכָא**, בשעירי הרגלים, לא כתוב בפסוק שמכפרים גם על חטא שיש בו כרת, וצריך ללמוד זאת משעיר יום הכפורים, **ואִיכָּא לְמֵימַר** – אפשר לדחות ולומר **דכּוּלָּהּ מִילְּתָא לֹא גַּמְרִינַן** – שלא ניתן ללמוד משעיר של יום הכפורים את עיקר ענין הכפרה, כיון שיום הכפורים חמור, שמרובה כפרתו.

הגמרא מסיקה מנין ששעירי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: **אֶלָּא כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא** להלן (י.), בביאור שיטת רבי מאיר, שדורשים מזה שהתורה יכלה לכתוב 'שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' וכתבה 'וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' בתוספת וא"ו, כדי שנלמד את דיני השעירים זה מזה, **והָכָא נַמִּי שָׂעִיר וְשָׂעִיר** – כך גם כאן, נלמד ממה שהתורה יכלה לכתוב 'שעיר' וכתבה 'ושעיר', **וְאִיתְּקוּשׁ** – והוקשו על ידי הוא"ו **שְׂעִירֵי רְגָלִים לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים**, לומר, **מַה שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אֵינָן מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל** טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, אַף שְׂעִירֵי הָרְגָלִים אֵינָן מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף.**

הגמרא דנה בגדרי חטא שאין בו ידיעה: אִיבָּעְיָא לְהוּ, כִּי אָמַר [–מה שאמר] **רַבִּי יְהוּדָה**, ששעירי הרגלים וראשי חדשים מכפרים **עַל** טומאה **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, הָנֵי מִילֵּי בְּחֵטְא שֶׁאֵין סוֹפוֹ לִיוָּודַע** – שאין החוטא עתיד לידע שחטא, **אֲבָל חֵטְא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּודַע**, כגון שיודיעוהו אחרים שנטמא, **כְּמִי שֶׁיֵּשׁ יְדִיעָה בַּסּוֹף דָּמֵי** – הרי זה דומה לחטא שיש לו ידיעה בסוף, **וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר** עליו, **אוֹ דִּלְמָא שאֲפִילּוּ בְּחֵטְא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדַע, הַשְׁתָּא מִיהָא חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה' קָרֵינָא בֵּיהּ** – הרי מכל מקום כעת הוא נקרא שרק ה' מכיר בחטא זה, ויתכפר על ידי שעירי הרגלים וראשי חדשים.

פושטת הגמרא את הספק: **תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, עַל** טומאה **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְעַל חֵטְא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדַע, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה**, הרי שאף חטא שסופו להוודע נחשב כחטא שאינו ידוע, ושעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים עליו.

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְכַפְּרִין** [על טומאת מקדש וקדשיו] **אֲבָל לֹא שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וכו'**, ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין, על הטהור שאכל את הטמא'.

מבארת הגמרא את טעמו של רבי שמעון: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** ששעירי ראש חדש מכפרים על אדם טהור שאכל קרבן טמא, **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר החטאת ששרפו בני אהרן ביום שהוקם המשכן, שאמר להם משה רבינו **'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה'** (ויקרא י יז), **וְהַאי קְרָא** – ופסוק זה **בְּשָׂעִיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּתִיב**, שהוקרב ביום זה, **וְיָלֵיף 'עָוֹן' 'עָוֹן' מִצִּיץ** – ורבי שמעון לומד בגזירה שוה, את תיבת 'עון' שנאמרה כאן, מתיבת 'עון' שנאמרה בענין הציץ, **נֶאֱמַר כָּאן** בשעיר ראש חדש **'עָוֹן', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן** בפרשת הציץ לשון **'עָוֹן', מַה לְּהַלָּן** בא הציץ לכפר על **טוּמְאַת בָּשָׂר**, שאם נטמא בשר העולה או חלבו או דמו, והוקרב, אין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר, **אַף כָּאן**, בשעיר ראש חדש, ה'עון' שבא לכפר הוא עון של **טוּמְאַת בָּשָׂר**, שאם כהן טהור אכל בשר טמא, מתכפר בשעיר זה.

שואלת הגמרא: **אִי** – שמא נוסיף ונדרוש, **מַה לְּהַלָּן** [–לגבי ציץ] **עוֹלִין** הקרבנות על גבי המזבח, כלומר, אין הציץ מכפר על חטא, אלא מרַצה, מכשיר קרבנות טמאים שהעלום למזבח, **אַף כָּאן** – בשעיר ראש חדש נאמר **שעוֹלִין** – שהוא מרצה את הקרבנות שעלו למזבח בטומאה, אך אינו מכפר על הכהן שאכל בשר טמא. משיבה הגמרא: בשעירי ראש חדש **'עֲוֹן הָעֵדָה' כְּתִיב**, כלומר, שמכפר על עון של אנשים, והיינו על כהן שאכל קרבן טמא.

שואלת הגמרא: **מִכְּדִי מִיגְּמָר גָּמְרִי מֵהֲדָדֵי** – הרי שעיר ראש חדש נלמד מציץ בגזירה שוה, ואם כן **נְכַפֵּר** שעיר **דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַדִּידֵיהּ וְאַדְּצִיץ** – נאמר ששעיר ראש חדש מכפר גם על הדבר האמור בפרשתו, והיינו על כהן האוכל בשר טמא, וגם על מה שבא הציץ לכפר, והיינו שירַצה על בשר עולה טמא שהוקרב על המזבח להכשירו. ומוסיפה הגמרא, אף שלכאורה אין צריכים לריצוי זה, שהרי הציץ כבר ריצה והכשיר קרבנות העולין בטומאה, מכל מקום **נָפְקָא מִינָּהּ** – יצא דין מדבר זה שגם שעיר ראש חדש מכפר על העולין בטומאה, **לְהֵיכָא דְּנִשְׁבַּר הַצִּיץ** – לאופן שנשבר הציץ, שאינו מרצה עתה על הקרבנות שהוקרבו בטומאה, ששם יכפר שעיר ראש חדש. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חדש, **'עָוֹן** העדה' (ויקרא י יז), בלשון יחיד, ודורשים מכך שרק **עָוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא** – מכפר, **וְאֵין נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת.**

ממשיכה הגמרא ושואלת: **וּנְכַפֵּר צִיץ אַדִּידֵיהּ וְאַדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ** – נאמר שהציץ יכפר גם על הענין האמור בפרשתו, והיינו על קרבן טמא שהוקרב, וגם על מה ששעיר ראש חדש מכפר, והיינו על כהן טהור שאכל קרבן טמא, ואף ששעיר החטאת של ראש חדש כבר מכפר עליו, מכל מקום **נָפְקָא מִינָּהּ לְטוּמְאָה דְּאֵירְעָה בֵּין זֶה לָזֶה** – לכהן שאכל קרבן טמא בין ראש חדש זה לראש חדש אחר, שעד שיקריבו את השעיר יכפר עליו הציץ. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חדש **'וְאוֹתָהּ** נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי ה'', ויש לדרוש שרק **'אוֹתָהּ'** – שעיר החטאת של ראש חדש **נוֹשֵׂא עָוֹן** זה, **וְאֵין אַחֶרֶת נוֹשֵׂא עָוֹן** זה.

הגמרא מביאה ישוב נוסף על שתי השאלות: **רַב אַשִּׁי אָמַר, כְּתִיב הָכָא**, בשעיר ראש חדש, **'עֲוֹן הָעֵדָה'**, ודרשו מיתור האות ה"א שבא הפסוק למעט ולומר שמכפר רק על עון **הָעֵדָה וְלֹא** על עון **הַקָּדָשִׁים**, ולכן מכפר רק על האוכל בשר קודש טמא, ולא על קרבן שהוקרב בטומאה. **וְהָתָם** – בפרשת הציץ **כְּתִיב** 'וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת **עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים'** ומיתור האות ה"א דורשים שמכפר רק על עון **הַקָּדָשִׁים וְלֹא** על עון **הָעֵדָה**, ולכן אינו מרצה אלא על קרבן שהוקרב בטומאה.

ממשיכה הגמרא ומבררת: לדעת רבי שמעון, **אַשְׁכְּחָן** – מצאנו מקור **לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים דִּמְכַפְּרִי עַל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא**, בגזירה שוה 'עון עון' מציץ, וכמו שהתבאר, אך **שְׂעִירֵי רְגָלִים דִּמְכַפְּרִי עַל 'שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף', מְנָלָן** – מנין למד רבי שמעון ששעירי הרגלים מכפרים על מי שנכנס לבית המקדש בטומאה ולא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. מבארת הגמרא: הלימוד לדין זה הוא **כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא** (להלן י.) בביאור שיטת רבי מאיר, שכל השעירים שוים בכפרתן, שיכלה התורה לכתוב **'שְׂעִיר** עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' וכתבה **'וּשְׂעִיר** עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת', ותוספת האות וי"ו באה לומר שיש ללמוד את דיני השעירים זה מזה, **והָכָא נַמִּי** יש לבאר כן את דברי רבי שמעון, שיש לדרוש **שָׂעִיר וְשָׂעִיר**, כלומר שכתבה התורה 'ושעיר' בייתור וי"ו,

וְאִיתְּקוּשׁ – והוקשו **שְׂעִירֵי הָרְגָלִים לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, מַה שָׂעִיר דְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּמִילְּתָא דְּקוֹדֶשׁ מְכַפֵּרִי** – מכפר על חטא שנעשה בדבר קדוש, והיינו על טהור שאכל בשר קודש טמא, **אַף שְׂעִירֵי רְגָלִים בְּמִילְּתָא דְּקוֹדֶשׁ מְכַפֵּרִי** – גם שעירי הרגלים מכפרים על חטא שנעשה בקודש, והיינו על כהן שנכנס למקדש בטומאה.

שואלת הגמרא: **וְכִי תֵּימָא נִיכַּפְּרוּ אַדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ** – ואם תאמר שהלימוד של שעירי הרגלים מראש חודש הוא ללמדנו שיכפרו על מה שמכפר שעיר ראש חודש, דהיינו על טהור שאכל בשר טמא. משיבה הגמרא: אי אפשר לומר כן, **דְּהָא אַמְּרִינַן** לעיל (ט:) שיש לדרוש מהפסוק **'וְאוֹתָהּ** נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה' (ויקרא י יז) שרק **'אוֹתָהּ'** – שעיר החטאת של ראש חודש **נוֹשֵׂא עָוֹן** של טהור שאכל בשר טמא, **וְאֵין** קרבן **אַחֵר נוֹשֵׂא עָוֹן** זה.

ממשיבה הגמרא ושואלת: **וְכִי תֵּימָא דְּנִיכַּפְּרוּ** שעירי הרגלים **אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – על מה שמכפר שעיר החיצון של יום הכיפורים, והיינו על הנכנס בטומאה לבית המקדש ונודע לו שהוא טמא רק לאחר שנכנס, ואין לנו לרבות שיכפר על הנכנס בלי ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. משיבה הגמרא: **הָא אַמְּרִינַן** לעיל (ח:) שיש לדרוש מהפסוק **'אַחַת בַּשָּׁנָה'** (שמות ל י) **שֶׁכַּפָּרָה זוֹ לֹא תְּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה,** ואי אפשר לומר שאף שעירי הרגלים יכפרו על עון זה.

מבררת הגמרא: **אַמַּאי מְכַפְּרִי** – על מה מכפרים שעירי הרגלים, והרי אינם מכפרים על מה שמכפרים שעירי ראש חודש ולא על מה שמכפר שעיר של יום הכפורים, **אִי עַל** מי שנכנס למקדש בטומאה, באופן **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה** [–קודם שנכנס] **וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** [–לאחר שנכנס], הרי **הַאי בַּר קָרְבָּן הוּא** – חוטא זה חייב קרבן עולה ויורד ואינו מתכפר כלל בשעירים, כמבואר במשנה (ב.). **וְאִי** נאמר ששעירי הרגלים מכפרים **עַל** עון טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** – שידע שהוא טמא, אך בשנכנס שכח שהוא טמא, ולא נודע לו גם אחר כך שנכנס בטומאה, **הַאי** – הרי על חטא זה, **שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלֶה** – מגינים עליו מן היסורים, עד שיוודע לו שחטא ויביא קרבן על חטאו, כמבואר במשנה (ב.). **וְאִי** – ואם נאמר ששעירי הרגלים מכפרים **עַל** חטא טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף,** שלאחר שנכנס בטומאה לבית המקדש נודע לו שחטא, הרי **הַאי** – חטא זה **שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר,** כמבואר במשנה (שם). **וְעַל כָּרְחָךְ** ששעיר הבא ברגלים **אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל** הנכנס בטומאה לבית המקדש או האוכל בשר קודש בטומאה, **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה** – שלא ידע שהוא טמא **לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף.**

שנינו במשנה: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה כו', על טומאת מקדש וקדשיו.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִמָּא בַּר רַבִּי חֲנִינָא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר, אָמַר קְרָא שָׂעִיר וּשְׂעִיר** – הפסוק היה יכול לומר 'שָׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת', וכתב 'וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת', **וְהוּקְּשׁוּ** בכך **כָּל הַשְּׂעִירִים זֶה לָזֶה,** שהרי ה'יו"ד' האמור בתחילת הפסוק **מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן,** ולומד את דיני פרשה זו מהפרשה הקודמת, וכדלהלן.

מבארת הגמרא: **קָסְלְקָא דַּעְתָּךְ** – היה עולה בדעתך לומר, **שכָּל חַד וְחַד מְחַבְּרֵיהּ גְּמַר** – שכל אחד מהשעירים למד את דינו מחבירו, והשעיר של חג הפסח הכתוב בסמוך לשעיר ראש חודש למד ממנו שהוא מכפר על כהן טהור שאכל בשר טמא. ושעיר חג הסוכות שנאמר בסמוך לשעיר יום הכפורים למד ממנו שמכפר על הנכנס בטומאה לבית המקדש ואין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף. ושעיר יום הכפורים נלמד משעיר של סוכות שמכפר על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. ולאחר שלמדנו בפרשיות אלו על מה מכפרים, למדים כל הפרשיות זו מזו, שכל אחד מהשעירים מכפר על כל מה שהאחרים מכפרים. אך אם כן קשה, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ לְמִידִין דבר הַלָּמֵד בהיקש, מִלָּמֵד** – מדבר אחר שהוא עצמו למד את דינו בהיקש ממקום אחר, **חוּץ מִקַּדָּשִׁים, שֶׁאֵין לְמִידִין דבר הַלָּמֵד בהיקש מִדבר אחר הַלָּמֵד** את דינו בהיקש ממקום אחר, ואם כן אי אפשר ללמוד רגל אחד מרגל אחר שהוא עצמו למד את דינו בהיקש.

מבארת הגמרא את הלימוד באופן אחר: **הָא לֹא קַשְׁיָא,** כיון שאין הכוונה כפי שסברה הגמרא בתחילה שכל השעירים נלמדים אחד מן השני וכל אחד חוזר ומלמד לשאר השעירים, אלא **כּוּלְּהוּ מִקַּמָּא גָּמְרִי** – כל הרגלים הוקשו לשעיר הראשון שנכתב בפרשה והוא שעיר ראש חודש, וממנו למדים שמכפרים על טהור שאכל קודש טמא, וכן שעיר ראש חדש לומד מהם שמכפר על הנכנס לבית המקדש ואינו יודע כלל בטומאתו. וכל השעירים למדים מיום הכיפורים שמכפר על הנכנס לבית המקדש ואינו יודע שהוא טמא קודם שנכנס אבל יודע לאחר שנכנס, ויום הכיפורים למד מהם שמכפר על הנכנס לבית המקדש ואינו יודע לא קודם שנכנס ולא אחר שנכנס.

דוחה הגמרא: **תֵּינַח** – נוח ומובן הדבר ללמוד בדרך זו של היקש השעירים, **כָּל דְּכָתַב בֵּיהּ 'וְשָׂעִיר'** – לכל שעירי הרגלים שהתורה כתבה בהם 'ושעיר', שהוספת הוי"ו באה להקישם לשעיר אחר, אבל השעיר שנכתב **בַּעֲצֶרֶת** – חג השבועות (במדבר כח ל), **וְכן** בשעיר של **יוֹם הַכִּפּוּרִים** (שם כט יא), **דְּלֹא כָּתַב בֵּיהּ 'וְשָׂעִיר',** אלא 'שעיר', **מְנָלָן** שהם מכפרים על כל מה שהשעירים האחרים מכפרים.

מבארת הגמרא באופן אחר את טעמו של רבי מאיר: **אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹנָה, אָמַר קְרָא** בסוף פרשת המועדים (במדבר כט לט) **'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם',** ובלשון זו **הוּקְּשׁוּ כָּל הַמּוֹעֲדִים כּוּלָּן זֶה לָזֶה,** לתת לכל אחד דין שכתוב בפרשה אחרת, וכיון שהכל נלמד מהיקש אחד, אין בזה חסרון של למד מן הלמד.

שואלת הגמרא: **וְהָא רֹאשׁ חֹדֶשׁ לָאו מוֹעֵד הוּא** – והרי ראש חודש אינו קרוי מועד, ואם כן אינו בכלל ההיקש, ואי אפשר ללמוד ממנו לכפר על טהור שאכל את הטמא. משיבה הגמרא: **אִיבְּרָא, רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַמִּי אִיקְּרֵי מוֹעֵד** – באמת גם ראש חודש נקרא 'מועד', **כְּדְאָמַר אַבָּיֵי** דרשה לגבי פסוק אחר, **דְּאָמַר אַבָּיֵי,** אף שכל חודש תמוז הוא חודש חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים, **תַּמּוּז דְּהַהִיא שַׁתָּא** – חודש תמוז של השנה השניה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, **מַלּוּיֵי מַלְּיוּהוּ** – קבעוהו שיהיה חודש מלא, ויהיו בו שלשים יום, **דְּכְתִיב** בקינת ירמיהו על החורבן (איכה א טו) **'קָרָא עָלַי מוֹעֵד לִשְׁבּוֹר בַּחוּרָי',** והיינו שהקב"ה קבע זמן להמית את בחורי ישראל בזמן חורבן הבית באותו זמן של חטא המרגלים, שבכו ישראל בביה של חינם, והמרגלים יצאו לתור את הארץ בכ"ב בסיון, וחזרו לאחר ארבעים יום, ומחמת מילויו של חודש תמוז אירעה חזרתם למחנה ישראל בשמונה באב, ובכו בלילה שאחריו שהוא ליל תשעה באב, ודרשו זאת מהפסוק 'קרא עלי מועד', שקבעו את ראש חודש, המכונה 'מועד', בשלשים בתמוז, ומחמת כן בכו בליל תשעה באב, ונקבעה להם בכיה לדורות בלילה זה, ועל כל פנים מבואר בפסוק זה שראש חודש קרוי 'מועד', ואם כן אף שעיר ראש חודש נכלל במה שנאמר 'מועדיכם', והוא כלול בהיקש.

הגמרא מבארת שאף לרבי מאיר שכל השעירים כפרתם שוה, יש שעיר אחד שאינו בכלל זה: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר בְּשָׂעִיר** של יום הכיפורים **הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים, שֶׁהוּא אֵינוֹ מְכַפֵּר** את **כַּפָּרָתָן** של שאר השעירים, **וְהֵן** – ושאר השעירים **אֵינָן מְכַפְּרִין כַּפָּרָתוֹ.** ומבארת הגמרא: **'הוּא אֵינוֹ מְכַפֵּר כַּפָּרָתָן',** משום שנאמר לגבי שעיר הפנימי **'וְכִפֶּר** אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה' (שמות ל י), ודרשו שרק **כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת. ו'הֵן אֵינָן מְכַפְּרִין כַּפָּרָתוֹ',** דְּאָמַר קְרָא (שם) **'אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם',** ויש לדרוש **שֶׁכַּפָּרָה זוֹ** שמכפר שעיר הפנימי, **לֹא תְּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה,** ומוכח שאין שאר השעירים מכפרים כפרה זו.

מביאה הגמרא ברייתא המסייעת לדברי רבי יוחנן: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, עַל חטא טומאת מקדש וקדשיו שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, וְעַל** אדם **טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת** הקרבן **הַטְּמֵא, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ מְכַפְּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.** ויש לדייק, **וְאִילּוּ שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים, שַׁיְּרָהּ** – השאירו, ולא מנאו כאן, והיינו משום שאינו מכפר על מה שהם מכפרים, **וְכַפָּרָתָן נַמִּי שַׁיְּרָהּ** – וגם

המשך בעמוד קכ

רש"י

ניכפרו אדיום הכפורים – על כפרת שעיר הנעשה בחוץ, שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. **הא אמרינן** – לקמן: "אחת בשנה", כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. ואף על גב דהאי בשעיר הפנימי כתיב, הא איתקוש להדדי כדאמר במתניתין. **קא סלקא דעתך כל חד וחד מחבריה גמר** – של פסח הסמוך לראש חדש גמר מראש חדש לכפר על הטהור שאכל את הטמא, ובראש חדש סבירא ליה לרבי מאיר כרבי שמעון. ושל סוכות הסמוך לשל יום הכפורים גמר מדיום הכפורים לשאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף, ושל יום הכפורים משל סוכות לאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, והדר גמרי כולהו כל חד וחד מדסמיך ליה, עליונים מתחתונים ותחתונים מעליונים. **למד מן הלמד** – בהיקש קאמר, והני כולהו היקשא נינהו. **כולהו** – מראש חדש גמר לטהור שאכל את הטמא, וראש חדש מינייהו לשאין בה ידיעה כלל, וכולהו מדיום הכפורים לאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, וכן הוא מהן לשאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. **איברא** = באמת. **קרא עלי מועד** – במסכת תענית (כט, א): תמוז דההיא שתא של שנה השניה ליציאת מצרים שנשתלחו בה מרגלים, בעשרים ותשעה בסיון מלויי מליוהו לתמוז, לפיכך אירע בו יום חורת מרגלים בשמונה באב. "ויבכו העם בלילה ההוא", בתשעה באב בכו בכיה של חנם והוקבעה להם בכיה לדורות. **לשבור בחורי** – בחורבן הבית. **וכפרתו שיירה** – שלא הזכיר כאן יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף בכפרה של אלו. **הכי גרסינן: אחת לא משמע ליה** – דכי כתיב "אחת" בשעיר הנעשה בפנים כתיב. **אלא לעולם אחת משמע ליה נמי אחיצון דהא איתקוש ושאני הכא דאמר קרא כו'** – הכי פירושא: "אחת" דסיפיה דקרא, דממעטינן מינה שאין אחר מכפר כפרתו, דסמיך "יכפר" ל"בשנה", משמע ליה נמי אחיצון. דהא בשעיר פנימי כתיב ביה, כדכתיב "מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר", וחטאת

תוספות

ואיתקוש שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים – ואם תאמר: הוה ליה דבר הלמד בגזרה שוה דראשי חדשים מציץ, וחוזר ומלמד אדרגלים בהיקש, ופלוגתא היא דרב פפא ומר זוטרא ב"איזהו מקומן" (זבחים נ, א)! ואי הוה אמר דפנימי נמי איתקוש בהאי היקשא דמועדות, שהוזכר בסדר קרבן מוספין, דכתיב "מלבד חטאת הכפורים" – הוה אתי שפיר, דהשתא איתקש רגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו. אבל קשה: לרבי שמעון בן יהודה ולרבי מאיר, דאית להו דרגלים מכפרים אטהור שאכל הטמא, היכי ילפינן הא בהיקש מראש חודש? ראש חודש גופיה לא ילפינן ביה הך כפרה אלא מגזרה שוה מציץ! ועוד קשה: אי פנימי נמי איתקש בהאי היקשא, אמאי איצטריך לרבי יהודה "חטאת לה'" חטא שאין מכיר בו אלא ה'? הא איתקש ראש חודש ורגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו, וליכא לאוקמה בהו אלא באין בה ואין בה! ויש לומר: כיון דציץ לאו עבודה היא אלא תכשיט – חוזר ומלמד, דהא דלמד אינו חוזר ומלמד דיינו בעבודה עצמה. אבל קשיא: לרבי מאיר, היכי יליף בראשי חדשים ורגלים אין בה ויש בה מחיצון? הא חיצון גופיה לא גמרינן אלא משעיר הפנימי שמכפר על דבר שיש בה ידיעה! ותירץ רבינו תם בספר הישר: דכיון דהך היקשא דמועד הוי היקשא גמור לחיצון ורגלים מראשי חדשים לענין חטא שאין מכיר בו אלא ה' דכתיב ביה בהדיא – עבדינן היקשא לבולה מילתא, אפילו לדברים דלא גמר אלא בהיקש ממקום אחר. וכן מוכח בסוף פרק "איזהו מקומן" (שם נז, א).

קא סלקא דעתך דכל חד וחד מחבריה גמר איני והאמר רבי יוחנן וכו' – השתא לא קשיא עצרת ויום הכפורים מאי איכא למימר כדפריך בסמוך, משום דכיון דכל חד וחד מחבריה גמר, אפילו להך דלא כתב ביה נמי "שעיר" "ושעיר" יליף מהך דלעיל, הואיל והך דלקמיה כתב "ושעיר". אבל לקמן פריך שפיר, דכיון דכולהו מראש חודש גמרי – לא מצי למילף עצרת ויום הכפורים דלא כתב בהו "ושעיר", הואיל ויש הפסק בינם ובין ראשי חדשים.

אלא דרגלים ניכפרו אדראשי חדשים – הא דלא פשיטא ליה דרשה ד"אותה" כמו דרשה ד"עון" – משום דרבי שמעון בן יהודה דריש "עון" ולא דריש "אותה". וכן צריך לפרש בסמוך גבי דרשה ד"אחת", דפשיטא ליה טפי דרשה ד"אחת בשנה" מדרשה ד"אחת יכפר".

[שייך למשנה לעיל ב, ב] **מהו** שיקרבו זה בזה – של ראש חודש זה בראש חודש אחר, או של רגל זה ברגל אחר, ניחא לבולהו שיקרבו. ותימה: דבעיא היא בפרק קמא דזבחים (ו, א) אי מכפר עולה אעשה דלאחר הפרשה, והשתא, אי לא מכפר היאך יקרב? הא לא הופרש על טומאה שאירעה בין זה לזה! ויש לומר: דהכא כיון דנאבד – נעקר הפרשתו, ואחר שהופרש במקומו כיפר על עבירות שהיה לו לזה לכפר, וכשיבא ראש חודש תחול עליו הפרשה לעבירות שעברו קודם לכן. והא דמייתי התם מכבשי עצרת, ולא אמרינן כשנשחט הראשון איגלאי מילתא שלא תחול על השני הפרשה עד שעת שחיטה – לא דמי כלל לשעיר שאבד, דכבשי עצרת על דעת כן הופרשו שישחטו זה אחר זה.

וְאִיתְקוּשׁ שְׂעִירֵי הָרְגָלִים לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, מַה שָּׂעִיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּמִילְּתָא דְּקוֹדֶשׁ מְכַפֵּרִי, אַף שְׂעִירֵי רְגָלִים בְּמִילְּתָא דְּקוֹדֶשׁ מְכַפֵּרִי. וְכִי תֵּימָא: נִיכַּפְּרוּ אֲדִרֹאשׁ חֹדֶשׁ - הָא אָמְרִינַן: "אוֹתָהּ" - אוֹתָהּ נוֹשֵׂא עָוֹן, וְאֵין אַחֵר נוֹשֵׂא עָוֹן. וְכִי תֵּימָא: נִיכַּפְּרוּ אֲדִיּוֹם הַכִּפּוּרִים - הָא אָמְרִינַן: "אַחַת בַּשָּׁנָה" - כַּפָּרָה זוֹ לֹא תִּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה; אַמַּאי מְכַפְּרִי? אִי עַל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - הַאי בַּר קָרְבָּן הוּא! אִי עַל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - הַאי שָׂעִיר הַנַּעֲשָׂה בְּפְנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלֶה! אִי עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - הַאי שָׂעִיר הַנַּעֲשָׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר! עַל כָּרְחָךְ אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. "רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה" כו'. אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר רַבִּי חֲנִינָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? אָמַר קְרָא: "שְׂעִיר" "וּשְׂעִיר", הוּקְּשׁוּ כָּל הַשְּׂעִירִים זֶה לָזֶה, וי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן. קָסָלְקָא דַּעְתָּךְ כָּל חַד וְחַד מֵחַבְרֵיהּ גְּמַר; וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ לְמִידִין לָמֵד מִלְּמֵד, חוּץ מִקֶּדָשִׁים שֶׁאֵין לְמִידִין לָמֵד מִלְּמֵד! - הָא לָא קַשְׁיָא, כּוּלְּהוּ מִקַּמָּא גְּמִרִי. - תֵּינַח כָּל דְּכְתַב בֵּיהּ "וּשְׂעִיר", עֲצֶרֶת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּלָא כְּתַב בֵּיהּ "וּשְׂעִיר", מְנָלַן? אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹנָה, אָמַר קְרָא: "אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם", הוּקְּשׁוּ כָּל הַמּוֹעֲדִים כּוּלָּן זֶה לָזֶה. - וְהָא רֹאשׁ חֹדֶשׁ לָאו מוֹעֵד הוּא! - אִיבְּרָא, רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַמִּי אִיקְרֵי מוֹעֵד, כְּדְּאָמַר אַבָּיֵי. דְּאָמַר אַבָּיֵי: תַּמּוּז דְּהַהִיא שַׁתָּא מַלּוּיֵי מַלְּיוּהוּ, דִּכְתִיב "קָרָא עָלַי מוֹעֵד לִשְׁבֹּר בַּחוּרַי". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּמוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר בְּשָׂעִיר הַנַּעֲשָׂה בְּפְנִים - שֶׁהוּא אֵינוֹ מְכַפֵּר כַּפָּרָתָן, וְהֵן אֵינָן מְכַפְּרִין כַּפָּרָתוֹ; הוּא אֵינוֹ מְכַפֵּר כַּפָּרָתָן - כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַפָּרוֹת; הֵן אֵינָן מְכַפְּרִין כַּפָּרָתוֹ - אָמַר קְרָא: "אַחַת בַּשָּׁנָה", כַּפָּרָה זוֹ לֹא תִּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, וְעַל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא - שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשָׂעִיר הַנַּעֲשָׂה בַּחוּץ מְכַפְּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְאִילּוּ שָׂעִיר הַנַּעֲשָׂה בְּפְנִים שֶׁיְּרֵדָה, וְכַפָּרָתָן נַמִּי שֶׁיְּרֵדָה. הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא כו'. בִּשְׁלָמָא דְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים לָא מְכַפְּרִי אַדְּרְגָלִים, דְּאָמַר קְרָא: "עָוֹן", עָוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת. אֶלָּא דְּרְגָלִים נִיכַּפְּרוּ אַדְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים! - אָמַר קְרָא: "אוֹתָהּ", אוֹתָהּ נוֹשֵׂא עָוֹן וְאֵין אַחֵר נוֹשֵׂא עָוֹן. בִּשְׁלָמָא דְּרְגָלִים לָא מְכַפְּרִין אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּאָמַר קְרָא: "אַחַת בַּשָּׁנָה", כַּפָּרָה זוֹ לֹא תִּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה. אֶלָּא דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נִיכַּפְּרוּ אַדְּרְגָלִים! - אָמַר קְרָא: "אַחַת", כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַפָּרוֹת. - וְהָא כִּי כְּתִיב "אַחַת", בְּשָׂעִיר הַנַּעֲשָׂה בְּפְנִים הוּא דִּכְתִיב! - אָמַר קְרָא: "מִלְּבַד

חטאת

אותה

אותה לא משמע ליה – ואם תאמר: אם כן מנלן דמכפר אאין בה ואין בה? דלמא לא מכפר אלא אדראש חודש גרידא, דהיינו טהור שאכל את הטמא, ולא טמא שאכל את הקודש! דבשלמא לרבי שמעון, כיון דדריש "אותה" על כרחך מיבעי ליה לאוקומה כפרה דרגלים אאין בה ואין בה כדקתני לעיל. ולרבי מאיר נמי, אף על גב דלא דריש "אותה" אתי שפיר, דהא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה', וגם אית ליה גזרה שוה ד"עון" "עון" מצינו, וילפינן כולהו מראש חודש. אבל לרבי שמעון בן יהודה דלא דריש "אותה", ולא דריש נמי חטא שאין מכיר בו אלא ה', דהא קאמר דראש חדש לא מכפרת אלא על טהור שאכל את הטמא, קשה! ויש לומר: דלענין זה ודאי דריש "אותה", כיון דלרגלים אין להם כפרה אחרת אלא זאת. אבל בשיש לרגלים כפרה אחרת, דהיינו אין בה ואין בה – מכפר נמי אדראש חודש. ולא פשיטא ליה דרשה ד"אותה", דסבירא ליה דאין סברא למעט שלא ישא אחר אותו עון, אלא בשאינו נושא אלא עון זה. והשתא אתי שפיר הא דפריך לעיל: אלא דרגלים אמאי לא מכפרי אדראשי חדשים, פירוש: אמאי לא מכפרי נמי אדראשי חדשים. ולא פשיטא ליה דרשה ד"אותה", כיון שיש להן כפרה אחרת כדפרישית. מיהו גבי דרשה ד"אחת בשנה" דפשיטא ליה טפי מדרשה ד"אחת יכפר", צריך לפרש כדפירשתי לעיל. ועוד יש לומר: דלרבי שמעון בן יהודה איתקוש שעירי רגלים לשעיר החיצון, מה חיצון מכפר על דבר שיש בו כרת, דהיינו טומאת מקדש וקדשיו – אף שעירי רגלים כן.

קדושה שבהן להיכן הלכה – ואם תאמר: הא בפרק בתרא דכתובות (קה, א) אמר דדיינֵי גזירות נוטלין שכרם מתרומת הלשכה, וכן (שם קו, א) מגיהי ספרים, וטובא חשיב התם – אלמא לב בית דין מתנה עליהן, ומאי קשיא ליה הכא? ויש לומר: דשאני התם דלא קדש קדושת הגוף.

מותר הקטורת – פירש הקונטרס: מותר משלשה מנין היתירים בכל שנה ממלוא חפנים ביום הכפורים, דאי אפשר שיכנסו כולם בחפניו. ובחנם פירש כן, דבלאו הכי יש מותר, שבכל שנה היו מפטמין שלש מאות ששים וחמשה מנים למנין ימות החמה ושלשה מנים לחפני כהן גדול ביום הכפורים, ומשלש מאות ששים וחמשה היה נשאר בכל שנה פשוטה אחד עשר מנין, כמנין ששנות החמה יתירים על שנות הלבנה. ואף על פי שהיו צריכין למלאות בהן לשנים מעוברות, שהן גו"ח י"א יד"ד י"ז י"ט, מכל מקום צריכין היו לחדש בראש חודש ניסן כדי שיהיו מתרומה חדשה. ומיהו, הא דתניא בפרק קמא דכריתות (ו, ב) דאחת לשבעים ושתים שנה היו בו חצאים של שיריים – אי אפשר לפרש אלא ממותר שלשה מנים של יום הכפורים, שהרי כל מותר של אחד עשר של שנה פשוטה היו צריכין למלאות במעוברות, ובסוף המחזור חמה ולבנה שוין רק שעה אחת וארבע מאות שמונים וחמשה חלקים. אלא המותר שלשה מנים היה נשאר, ולא היה נכנס בחפניו אלא חצי מנה, ושני מנים וחצי נשאר בכל שנה, נמצא לשבעים ושתים שנה מאה ושמונים מנים, ועוד חסר ארבעה מנים לפלגא דשלש מאות ששים ושמונה, ולא דק. ויש ספרים דלא גרסי "שתים", אלא "אחת לשבעים שנה" ותו לא, וכן יש בירושלמי פרק "טרף בקלפי". וניחא טפי למימרא דלא דק, דאי גרסינן "שתים" לא ניחא כל כך. ובפטום הקטורת הכתוב במחזורים גרס: אחת לששים שנה או לשבעים שנה. ויכול להיות כשכלים ששים שנה בשתי שנים פשוטות זו אחר זו.

מפרישין – לא גרסינן "מִמֶּנָּה". שמתרומת הלשכה היו מפרישין, והתם במסכת שקלים (ו, א) לא איירי בתרומת הלשכה, ומאי "ממנה" שייך. **מפרישין** שכר האומנין – פירש הקונטרס: שמוזכין להן על ידי אחד מן הגזברין. ולפירושו, הא דקאמר בסמוך: ומחללין אותה על מעות האומנין – היינו מדעתן, מאחר שכבר זכו בהן. ומיהו לשון "מפרישין" לא משמע אלא הפרשה בעלמא. וקאמר נמי: נותנין אותה לאומנין בשכרן – משמע שעדיין לא זכו בשכרן. ולכך נראה דלב בית דין מתנה עליהן ובהפרשה בעלמא יהיו חולין. ואם תאמר: ולמה להו כולי האי? יתנו הקטורת מתחלה לאומנין בשכרן! ומיהו, לבן עזאי דאמר במסכת שקלים בפרק "התרומה" (שם) דאין הקדש מתחלל על המלאכה, ניחא. ואפילו לרבי עקיבא נמי דאמר מתחלל על המלאכה – הני מילי בקטורת דיחיד, כגון במקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראוים לקרבנות צבור, דגבי הני מיתניא, אבל בקטורת של צבור החמירו טפי. אי נמי, הכא איירי בשכר פטום אומני הקטורת של שנה חדשה, וצריך ליתן להן מתרומה חדשה. ולמאי דאמרינן במעילה בפרק "ולד חטאת" (יד, ב) דהני אומנין באומני הבנין, מכל מקום אין יכולין לתת הקטורת בשכרן, דאין נותנין שכרן אלא מקדושת בדק הבית. **וכי** תימא דכל קדושת דמים נפסל בטבול יום – ואם תאמר: בלא נתינה למכתשת נמי תיפסל, דמעיקרא נמי קדושת דמים הוא! ויש לומר: דאפילו קדושת דמים לא פסלה בטבול יום אלא בנתינה למכתשת וכתישה שראוי להקריב, אבל קודם כתישה לא.

הוכשרו

חַמַּאת הַכִּפּוּרִים", וְאִיתְּקוּשׁ חִיצוֹן לִפְנִימִי. "רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ" כו'. מַאי שְׁנָא דְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים דְּלָא מְכַפְּרֵי אַדִּרְגָּלִים - דְּאָמַר קְרָא: "עָוֹן", עָוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת; דִּרְגָלִים נַמִּי לָא נִיכַּפְּרוּ אַדְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, דְּאָמַר קְרָא: "אוֹתָהּ", אוֹתָהּ הוּא נוֹשֵׂא עָוֹן וְאֵין אַחֵר נוֹשֵׂא עָוֹן! - "אוֹתָהּ" לָא מַשְׁמַע לֵיהּ. מַאי שְׁנָא דִּרְגָלִים דְּלָא מְכַפְּרֵי אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - דְּאָמַר קְרָא: "אַחַת בַּשָּׁנָה", כַּפָּרָה זוֹ לֹא תְּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה; אִי הָכִי, דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נַמִּי לָא נִיכַּפְּרוּ אַדִּרְגָּלִים, "אַחַת" כְּתִיב, כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת! - "אַחַת" לָא מַשְׁמַע לֵיהּ. - אַמַּאי? דְּכִי כְּתִיב "אַחַת" - בְּשָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים כְּתִיב; אִי הָכִי, דִּרְגָלִים נַמִּי נְכַפְּרוּ אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּכִי כְּתִיב "אַחַת" - בְּשָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים כְּתִיב! - לְעוֹלָם "אַחַת" מַשְׁמַע לֵיהּ, וְשָׁאנֵי הָכָא, דְּאָמַר קְרָא: "וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה", קַרְנוֹתָיו דְּמִזְּבַּח הַפְּנִימִי הוּא דְּכַפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת, הָא דְּחִיצוֹן - אֲפִילּוּ שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת. אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תְּמִידִין שֶׁלֹּא הוּצְרְכוּ לַצִּבּוּר - נִפְדִּין תְּמִימִים. יָתֵיב רַבָּה וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: מַאן צָיֵית לָךְ וּלְרַבִּי יוֹחָנָן רַבָּךְ! וְכִי קְדוּשָּׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה? אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ לָא תִּסְבְּרָא דְּלָא אָמְרִינַן קְדוּשָּׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה? וְהָתְנַן: מוֹתַר הַקְּטוֹרֶת מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? מַפְרִישִׁין מִמֶּנָּהּ שְׁכַר הָאוּמָּנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ עַל מְעוֹת הָאוּמָּנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה; וְאַמַּאי? נֵימָא: קְדוּשָּׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה! אֲמַר לֵיהּ: קְטוֹרֶת קָאָמַרְתְּ? שָׁאנֵי קְטוֹרֶת,

דקדושת

וחטאת יום הכפורים היינו פר כהן גדול ושעיר, וכיון דבשעיר הפנימי כתיב וחיצון איתקש לפנימי – דרשינן נמי אחיצון שאין אחר מכפר כפרתו. אבל "אחת" דרישיה דקרא, דדרשינן מיניה דהוא אינו מכפר כפרת אחרים – לא מידריש אחיצון, דהא לאו בשעיר כתיב אלא במזבח כתיב: וכפר אהרן על קרנותיו של מזבח הפנימי אחת, הלכך שעיר החיצון לא מימעיט מהכא, דלאו למזבח איתקש. **תמידים שלא הוצרכו לצבור** – שלקחום ממעות תרומת הלשכה, ותנן (ערכין יג, א): אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים. וכשמגיע ראש חדש ניסן לא היו מקריבין שוב קרבנות צבור ממעות התרומה של אשתקד, כדאמר במסכת ראש השנה (ז, א): "חדש בחדשו" – חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, ונמצאו בכל שנה ושנה ארבעה טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה, והיינו לא הוצרכו לצבור להקריב בשנה שעברה. **נפדין תמימין** – להכשירן בשנה זו. מחללין אותן על מעות חולין, ואותם המעות ילכו למותר התרומה ישנה, שעושין מהן רקועי פחים ציפוי לבית קודש הקדשים כדתנא במסכת שקלים (פרק ד משנה ד), וכיון שיצאו לחולין – חוזרים ולוקחים אותם ממעות תרומה חדשה ויקרבו בשנה זו. ואף על גב שאין בהמת קדשי יחיד מתחללת בלא מום, כדקיימא לן (מנחות קא, א) מ"ואם כל בהמה טמאה", דאמר מר: בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר – אלו של צבור נפדים. ולקמיה מפרש טעמא. ובלא חולין אי אפשר לפדותן ממעות תרומה החדשה, שאין הקדש מתחלל על הקדש. הא מילתא נקט הכא משום דמותביה לקמן ממתניתין. **קדושה שבהן** – קדושת הגוף שבהן, דקים לן שאינה מתחללת בלא מום, היכן הלכה? **ואת לא תסברא** – דבמידי דצבור לא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה, היכא דחילול לצורך תקנה? **מותר הקטורת** – הנותר בכל שנה מתרומה ישנה. **מה היו עושין בה** – להכשירה לשנה הבאה. דאין לך שנה שאין בה מותר קטורת משלשת מנים יתירים שמפטמין בכל שנה למלוא חפנים ביום הכפורים ואי אפשר שיכנסו כולם בחפניו, כדתניא בבריתות (ו, ב): אחת לששים או לשבעים שנה היתה חציה של שיריים. **מפרישין שכר האומנין** – מתרומת הלשכה, שכר אומני בית אבטינס מפטמי הקטורת, דאמר במסכת יומא (לח, א) שהיו נוטלין בכל שנה שנים עשרה מנים. **ומחללין אותה על שכר מעות האומנין** – מזכין המעות לאומנין על ידי אחד מן הגזברים והרי הן חולין, ואחר כך יחללו הקטורת עליהם ונותנין אותה לאומנין והרי היא חול, וחוזרים ולוקחים אותה מתרומה חדשה. והכי צניע מילתא טפי, ולא למכרה ולחזור ולקנותה, דזילא מילתא. **נימא קדושה שבהן להיכן הלכה** – דסלקא דעתיה שהמכתשת כלי שרת הוא, וכיון דקדשה לה בכלי הויא לה קדושת הגוף, ואילו מידי דיחיד שקדש בכלי אין לו פדיון.

דקדושת

חַטַּאת הַכִּפּוּרִים, ו'שעיר עיזים' הוא שעיר החיצון, ו'חטאת הכפורים' הוא שעיר הפנימי, **וְאִיתְּקוּשׁ** – והוקש בפסוק זה שעיר **חִיצוֹן לִפְנִימִי**, וכשם ששעיר הפנימי אינו מכפר על מה שמכפרים שעירי הרגלים, כך גם שעיר החיצון אינו מכפר על עוונות אלו.

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ כּוֹ**, שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא. מוסיף עליהן של רגלים שמכפרין על טהור שאכל את הטמא, ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. מוסיף עליהן של יום הכפורים שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא, ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ועל שאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף'.

שואלת הגמרא: **מַאי שְׁנָא** שעירים **דִּרְגָלִים דְּלֹא מְכַפְּרִי אַדְּרְגָלִים**, הרי זהו משום **דְּאָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חודש (ויקרא י יז) 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה', ויש לדרוש שרק **עָוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת**, ואם כן שעירים **דִּרְגָלִים נַמִּי לֹא נִיכַּפְּרוּ אַדְּרְאשֵׁי חֳדָשִׁים**, והיינו על טהור שאכל את הטמא, **דְּאָמַר קְרָא** באותו פסוק של שעיר ראש חודש 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה' (שם י יז), ונדרוש שרק **אוֹתָהּ** – שעיר החטאת של ראש חודש **הוּא נוֹשֵׂא עָוֹן** זה של טהור שאכל טמא, **וְאֵין** שעיר **אַחֵר נוֹשֵׂא עָוֹן** זה. משיבה הגמרא: מתיבת **'אוֹתָהּ' לֹא מַשְׁמַע לֵיהּ** לרבי שמעון לדרוש מיעוט זה, ולכן הוא סובר ששעירי הרגלים מכפרים גם על מה ששעיר ראש חודש מכפר.

ממשיכה הגמרא לבאר: **מַאי שְׁנָא** שעירים **דִּרְגָלִים דְּלֹא מְכַפְּרִי אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים**, והיינו על הנכנס בטומאה לבית המקדש ונודע לו שהוא טמא רק לאחר שנכנס, **דְּאָמַר קְרָא** בענין כפרת הקרבן שקרב ביום הכיפורים **'אַחַת בַּשָּׁנָה** יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם' (שמות ל ז), ודרשו חכמים **שֶׁכַּפָּרָה זוֹ** שמכפרים שעירי יום הכיפורים **לֹא תְּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה**. שואלת הגמרא: **אִי הָכִי**, שעירים **דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נַמִּי לֹא נִיכַּפְּרוּ אַדְּרְגָלִים**, והיינו על הנכנס בטומאה לבית המקדש ולא נודע לו כלל שהוא טמא, משום שלשון **'אַחַת'** כְּתִיב באותו פסוק, שנאמר 'וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה', ונדרוש ששעיר יום הכיפורים **כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת**, ולא יכפר על מה שמכפרים שעירי הרגלים. משיבה הגמרא: **'אַחַת' לֹא מַשְׁמַע לֵיהּ** – לא משמע לרבי שמעון לדרוש מיעוט מתיבת 'אחת'.

מקשה הגמרא: **אַמַּאי** אין משמע לו לדרוש מיעוט מתיבת 'אחת', בודאי הוא משום **דְּכִי כְּתִיב 'אַחַת' בְּשָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים כְּתִיב**, ולא לגבי שעיר החיצון, **אִי הָכִי**, שעירים **דִּרְגָלִים נַמִּי נִכַּפְּרוּ אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים**, משום **דְּכִי כְּתִיב 'אַחַת'**, שמזה רצינו למעט את כפרת שעירי הרגלים, **בְּשָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים כְּתִיב**, ולא לגבי שעיר החיצון.

הגמרא מבארת שיש חילוק בין 'אחת בשנה' האמור בתחילת הפסוק ל'אחת בשנה' האמור בסופו. מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** לשון **'אַחַת' מַשְׁמַע לֵיהּ** לרבי שמעון למיעוט, ולכן הוא דורש מ'אחת בשנה' של סוף הפסוק שהעון שמתכפר על ידי שעיר של יום הכיפורים לא יכופר אלא פעם אחת בשנה, ואין שעירי הרגלים מכפרים על מה שמכפר שעיר יום הכפורים, ואף שהפסוק עוסק בשעיר הפנימי הרי הוקש אליו השעיר החיצון, שאף כפרתו תהיה רק פעם אחת בשנה. **וְשֶׁאנִי הָכָא** – ושונה הדבר כאן לגבי הלשון 'אחת בשנה' האמורה בסוף הפסוק, משום **דְּאָמַר קְרָא 'וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה'**, וכיון שהוסמכו תיבות 'אחת בשנה' שבסיום הפסוק לתיבת 'קרנותיו' שהוא מזבח הפנימי, יש לנו לומר שרק **'קַרְנוֹתָיו דְּמִזְבַּח הַפְּנִימִי'**, כלומר רק לגבי שעיר הפנימי הקרב במזבח הפנימי **הוּא** שנאמר המיעוט של 'אחת בשנה' המלמד דְּרַק **כַּפָּרָה אַחַת** הוא **מְכַפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת, הָא** שעיר החיצוני דְּקרב במזבח **הַחִיצוֹן**, אינו בכלל מיעוט זה, אלא **אֲפִילּוּ שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת** הוא מכפר, והיינו גם על מה שמכפרים שעירי הרגלים.

הגמרא דנה בקרבנות תמימים שלא הקריבום, איך אפשר לפדותם, ולהלן (יא:) תביא הגמרא ראיה ממשנתינו לאחת השיטות: **אָמַר עוּלָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תְּמִידִין שֶׁלֹּא הוּצְרְכוּ לַצִּבּוּר** – שלא היו צריכים להקריבם עד סוף השנה, ועתה הסתיימה השנה ואי אפשר להקריב מהם, מאחר וצריכים לקנות את הקרבנות לשנה החדשה מתרומה חדשה, **נִפְדִּין** אף שהם **תְּמִימִים**, ופודים אותם במעות חולין, והבהמות יוצאות לחולין, וקונים אותם שוב להקדש ממעות של תרומת השנה החדשה.

הגמרא מביאה את דעת החולק: **יָתִיב רַבָּה וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא** – ישב רבה ואמר את דינו של רבי יוחנן, **אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא, מַאן צָיֵית לָךְ וּלְרַבִּי יוֹחָנָן רַבָּךְ** – מי ישמע לדין שאמרת בשם רבך רבי יוחנן, והלא דין זה מוקשה, **וְכִי קְדוּשָּׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה** – קדושת הגוף של הקרבן איך התבטלה ממנו, והרי כיון שהם עדיין תמימים וראויים להקרבה, אי אפשר להפקיע את קדושתם על ידי פדיון.

אָמַר לֵיהּ רבה לרב חסדא, **וְאַתְּ לֹא תִּסְבְּרָא** – וכי אינך סבור, **דְּלֹא אָמְרִינַן** בקרבנות ציבור המתחללים לצורך **'קְדוּשָּׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה'**, אלא אפשר לחללם אף בלא מום, **וְהָתְנַן** (שקלים פ"ד מ"ה), **מוֹתַר הַקְּטֹרֶת** – הנותר מן הקטורת כל שנה, מאותם שלשה מנים שמהם היה כהן גדול נוטל מלא חופניו ביום הכפורים, **מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ**, מאחר ולא היו יכולים להשתמש במה שנקנה מתרומה ישנה, **מַפְרִישִׁין מִמֶּנָּה** – מתרומת הלשכה מעות לצורך **שְׁכַר הָאוּמָּנִין** שהיו מפטמים את הקטורת, ומזכים להם את המעות על ידי אחד הגזברים, והרי המעות חולין בידם, **וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ** – את מותר הקטורת **עַל מָעוֹת הָאוּמָּנִין** שקיבלו בשכרם, ובכך יצאה הקטורת לחולין, **וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ** – את מותר הקטורת **לָאוּמָּנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ** מהאומנים, מִמעות **הַתְּרוּמָה הַחֲדָשָׁה**, לצורך השנה החדשה. והרי גם כאן יש להקשות, **וְאַמַּאי** מחללים את הקטורת, **נַיְמָא** – נאמר, כיון שהקטורת הוקדשה בכלי, הרי נתקדשה בקדושת הגוף, ו'**קְדוּשָּׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה**' – והרי דבר שנקדש בקדושת הגוף אין לו פדיון, אלא ודאי מוכח שבדבר של ציבור אפשר לחלל לצורך אף בקדושת הגוף.

אָמַר לֵיהּ רב חסדא, **קְטוֹרֶת קָאָמְרַת** – וכי מפדיית הקטורת רצונך להוכיח זאת, אין זו ראיה, כיון **דְּשֶׁאנִי קְטוֹרֶת** – שונה דינה של הקטורת,

---

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שבת קודש עמ' ב

אהרן, **אֵין לָהֶם כַּפָּרָה בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו**, אך בשאר עבירות היו מתכפרים על ידי שעיר המשתלח. וכך הוא ביאור המשך הברייתא לפי אביי, **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'יְכַפֵּר, וְעַל הַכֹּהֲנִים** וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר', **מָצִינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּפָּרָה בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת**, שכן הושוו כולם, כהנים ועם הקהל, לכפרה אחת על שאר עבירות על ידי שעיר המשתלח, **וּכְמוֹ דְּמָצִינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּפָּרָה בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת**, ורואים מכך שהתורה חסה על הכהנים שתהיה להם כפרה, **כָּךְ** יש לנו לומר **שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּפָּרָה**

דִּקְדוּשַׁת דָּמִים הוּא – שאינה קדושה בקדושת הגוף אלא בקדושת דמים, כיון שהמכתשת שכתשו בה את הקטורת אינה נחשבת כלי שרת.

מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה**, שקטורת קדושה רק בקדושת דמים, **לֹא תִּפָּסֵל** [–תטמא] **בְּנגיעת טְבוּל יוֹם** – אדם שטבל היום מטומאתו, שלגבי קדשים ותרומה נחשב טמא עד הערב, **אַלְּמָה תַּנְיָא** – ומדוע שנינו בברייתא לגבי הקטורת, שאם **נָתְנָה בַּמַּכְתֶּשֶׁת נִפְסֶלֶת בִּטְבוּל יוֹם**, והלא דבר הקדוש רק בקדושת דמים אינו נפסל בנגיעת טבול יום. ומוכיחה זאת הגמרא: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר שכָּל **קְדוּשַׁת דָּמִים מִיפְּסְלֵי בְּנגיעת טְבוּל יוֹם**, הרי אי אפשר לומר כן, **וְהָתְנַן** (מעילה ט.), **הַמְּנָחוֹת** שהיחיד מביא, **מוֹעֲלִין בָּהֶן** – יש בהם איסור מעילה **מִשֶּׁהוּקְדְּשׁוּ**, כיון שיש מעילה בקדושת דמים, ואם הביאום לעזרה **וְקָדְשׁוּ בְּכְלֵי שרת, הוּכְשְׁרוּ** [–ניתקנו] **לִיפָּסֵל בִּטְבוּל יוֹם וּבְמִחוּסַּר כִּפּוּרִים** שנגעו בהם, **וּבְלִינָה** – אם לא נאכלו שיירי המנחות על ידי הכהנים, נפסלים בלינה. ויש לדייק שרק אם **קָדְשׁוּ בְּכְלֵי, אִין** – אכן הם נטמאים בנגיעת טבול יום, אך אם **לֹא קָדְשׁוּ בְּכְלֵי, לֹא** – אינם נפסלים, ומוכח שקדושת דמים אינה נפסלת בטבול יום.

הגמרא מקשה עתה על הצד השני: **אֶלָּא מַאי** – אלא מה נאמר, שקטורת **קְדוּשַׁת הַגּוּף הִיא**, כיון שניתנה במכתשת, **אֶלָּא מֵעַתָּה** יקשה לפי זה, שתִּיפָּסֵל הקטורת **בְּלִינָה**, כמו כל דבר שקדוש קדושת הגוף. **אַלְּמָה תְּנַן** (מעילה י.), **הַקּוֹמֵץ וְהַלְּבוֹנָה** של מנחת יחיד, **וְהַקְּטֹרֶת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים** שעולה כולה למזבח ואינה נקמצת, **וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשׁוּחַ, וּמִנְחַת נְסָכִים** – המנחה שבאה עם נסכי הקרבן, **מוֹעֲלִים בָּהֶן מִשֶּׁהוּקְדְּשׁוּ**, ואם **קָדְשׁוּ בְּכְלֵי הוּכְשְׁרוּ** גם **לִיפָּסֵל בִּטְבוּל יוֹם וּבְמִחוּסַּר כִּפּוּרִים** שנגעו בהם, **וּבְלִינָה**, וגם כאן יש לדייק שרק אם **קָדְשׁוּ בְּכְלֵי, אִין** – אכן נפסלים בלינה, אך אם **לֹא קָדְשׁוּ בְּכְלֵי, לֹא** – אינם נפסלים בלינה, ואם נאמר שהקטורת במכתשת מתקדשת בקדושת הגוף, קשה, מדוע אינה נפסלת בלינה, ומוכח שאין המכתשת מקדשת את הקטורת בקדושת הגוף.

דוחה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבה לרב חסדא, **לִינָה קָאָמְרַת** – האם אתה סבור להוכיח ממה שהקטורת אינה נפסלת בלינה, שאינה קדושה בקדושת הגוף, אין זו ראיה, **שָׁאנִי קְטוֹרֶת הוֹאִיל וְצוּרְתָּהּ בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ** – דין הקטורת שונה, שאף שהיא קדושה בקדושת הגוף אינה נפסלת בלינה, משום שלאחר שנתנוה במכתשת אינה משנה את צורתה במשך כל השנה, ולכך אינה נפסלת בלינה. ומעתה שקטורת באמת קדושה בקדושת גוף, שוב ניתן להוכיח שאפשר לפדות קרבנות ציבור אף שקדושים בקדושת גוף מכך שהיו מחללין את הקטורת אף שהיא קדושה בקדושת גוף.

חוזרת הגמרא לקושיא הראשונה: אמנם הוכח כדברי רבה שבקרבנות ציבור אף שיש בהם קדושת הגוף יכולים לפדותם בלא מום, אך **מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא** – קשה הדבר בין בקטורת ובין בתמידים, איך אפשר לפדותם בלא מום, **וְכִי קְדוּשָׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הֲלִיכָה.**

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה, לֵב בֵּית דִּין מַתְּנֶה עֲלֵיהֶן – על הכבשים ועל הקטורת בשעת הקניה שלא להקדישם בקדושת הגוף אלא **שֶׁאִם הוּצְרְכוּ** את מה שקנו לשנה זו, **הוּצְרְכוּ**, ויהיו קדושים בקדושת הגוף, **וְאִם לָאו** – ואם לא הוצרכו להם בשנה זו, **יִהְיוּ לְדְמֵיהֶן** – הכבשים והקטורת יהיו קדושים רק לדמיהם, ולכך אפשר לפדותם בלא מום, כיון שהוברר שאינם קדושים רק בקדושת דמים.

מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **מַר הוּא דְּאָמַר** – והלא אמרת במקום אחר (תמורה יא: יט:) שאם אדם **הִקְדִּישׁ זָכָר** [–איל], **לְדָמָיו** – שיהא קדוש בקדושת דמים, הרי הוא **קָדוֹשׁ קְדוּשַׁת הַגּוּף**, ואי אפשר למוכרו, כיון שדבר שראוי בעצמו ליקרב למזבח אינו יוצא מידי מזבח. ואם כן קשה, מה התועלת בכך שלב בית דין מתנה עליהם שיהיו קדושים רק קדושת דמים, הרי אפילו אם היו מקדישים אותם בפירוש רק לשם קדושת דמים, היתה חלה עליהם קדושת הגוף מאליה, מאחר והם ראויים למזבח.

מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא דְּאָמַר לִדְמֵי עוֹלָה** – מה שאמר רבה שאי אפשר להקדיש לדמים דבר הראוי למזבח, מדובר שהקדיש בהמה כדי שימכרוה ויקנו בדמיה קרבן עולה, וכיון שהיא עצמה ראויה ליקרב עולה, הרי היא נתפסת בקדושת עולה, **וְהָא דְּאָמַר לִדְמֵי נְסָכִים** – אך כשהקדיש בהמה שימכרוה לקנות נסכים, כיון שבהמה אינה ראויה לנסכים אפשר למוכרה ולקנות נסכים, ואף בסוגייתנו, כיון שבית דין מתנים שמותר הלשכה ישמש לציפוי בית קדשי הקדשים, שאין הקטורת או התמידים ראויים לדבר זה, לפיכך אין הם נתפסים בקדושת הגוף, ומשום כך הועיל מה שבית דין מתנים, שקדושתם תהא רק קדושת דמים.

מקשה הגמרא: **אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי** לרבה, שנינו בברייתא, **פָּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ אַחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם,**

המשך ביאור למסכת שבועות ליום רביעי עמ' א

בכפרת כל השעירים לא מנה התנא את מי שנכנס לבית המקדש ויש לו ידיעה בתחילה ואין לו ידיעה בסוף, שעל זה מכפר השעיר הפנימי, והיינו משום שאין הם מכפרים על מה ששעיר פנימי מכפר. שנינו במשנה: **הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא כו'** ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ושל יום הכפורים מכפר על שאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף.

הגמרא מבררת מהיכן למד רבי שמעון שכל שעיר מכפר על דבר אחד. שואלת הגמרא: **בְּשֶׁלָּמָא** ששעירים **דְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לֹא מְכַפְּרִי אַדְּרַגְּלִים**, היינו משום **דְּאָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חודש (ויקרא י יז) 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה', ויש לדרוש **שְׁעוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת**, ולפיכך הוא מכפר רק על האוכל קודש טמא, ולא על הנכנס בטומאה לבית המקדש ללא ידיעה בתחילה ולא בסוף, **אֶלָּא** שעירים **דִּרְגָלִים, נִיכַּפְּרוּ** גם **אַדְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים**, והיינו על טהור שאכל את הטמא. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חודש (שם) 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה', ויש לדרוש שרק 'אוֹתָהּ' שעיר החטאת של ראש חודש **נוֹשֵׂא עָוֹן** זה של האוכל קודש טמא, **וְאֵין אַחֵר נוֹשֵׂא עָוֹן** זה.

ממשיבה הגמרא ושואלת: **בְּשֶׁלָּמָא** שעירים **דִּרְגָלִים לֹא מְכַפְּרִין אַדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים**, היינו משום **דְּאָמַר קְרָא** בענין נתינת הדם על המזבח מן השעיר הקרב ביום הכיפורים 'אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם' (שמות ל י), ויש לדרוש **שֶׁבַּפָּרָה זוֹ** שמכפר שעיר יום הכיפורים, **לֹא תְּהֵא אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה, אֶלָּא** שעירים **דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נִיכַּפְּרוּ אַדִּרְגָלִים.**

משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** בענין השעיר של יום הכיפורים (שם) 'וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו **אַחַת** בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים', ויש לדרוש שרק **כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר** שעיר זה, **וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַפָּרוֹת.**

שואלת הגמרא: **וְהָא כִּי כְּתִיב** לשון **'אַחַת'**, **בְּשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בְּפָנִים הוּא דִּכְתִיב**, ומנין שאף השעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר על מה שמכפרים שעירי הרגלים. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק בענין קרבנות שהקריבו ביום הכיפורים (במדבר כט יא), 'שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת **מִלְּבַד**

רש"י

דקדושת דמים – אין בה אלא קדושת דמים, שלקחה מתרומת הלשכה. אבל בכלי לא קדשה דתקדש קדושת הגוף, דמכתשת שנשחקה בה לאו כלי שרת היא. **בטבול יום** – אם נגע בה. **המנחות** – מנחת יחיד. **מועלין בהן שהוקדשו** – דקדושת דמים בת מעילה היא. **קדשו בכלי** – הביא לעזרה ונתנה בכלי שרת. **הוכשרה** – נגמרה קדושתה ליפסל בטבול יום. וכל לשון הכשר לשון תיקון, שמתקנו ומזמינו לכך. **הקומץ** – של מנחת יחיד. **והלבונה** – של מנחת יחיד. **ומנחת כהנים** – שהיא כליל ואינה נקמצת. **ומנחת כהן משוח** – חביתי כהן גדול שבכל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. **ומנחת נסכים** – הבאה עם הבהמה, שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש, והן כולן כליל. **קדשו בכלי כו'** – והך דפליג לה בתרתי בבי, הך והך דלעיל ד"המנחות מועלין בהן" כו' – משום דבסיפא יש חילוק ביניהם במילי אחרניתא במסכת מעילה, דבההיא דלעיל לא קתני: וחייבין עליה משום פיגול ונותר וטמא בקדושת כלי עד שיקרב הקומץ, ובהנך שכולן כליל קתני בקדושת כלי דידהו: וחייבין עליהם משום נותר ומשום טמא. קתני מיהא קטורת, וקתני "קדשו בכלי", ועל כרחך מתניתין לעיל גבי קדושת מכתשת תנא נפסלת בטבול יום ולא תנא לינה והכא תנא לינה – שמע מינה קדושת כלי דהא לאו מכתשת היא, אלא כלי שבשעת הקטרה, דומיא דקומץ ולבונה ושאר השנויים כאן עמה. אלמא מכתשת לא מקדשא ליה קדושת הגוף. **הואיל וצורתה** – אינה משנה את מראיתה, הלכך אף על גב דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה. ומיהו, משקדשה בכלי ליקרב גזור בה רבנן פסול לינה, דלמא אתי לאכשורי בשאר המתקדשים בכלי. **מכל מקום קשיא** קדושה שבהן להיכן **הלכה** – בין בתמידין בין בקטורת. **לב בית דין מתנה עליהם** – בשעת לקיחה, דלא ליקדשו קדושת הגוף אלא הצריכין לשנה. וכל מידי דציבור נותנין בית דין לב. **והא מר הוא דאמר** – במסכת תמורה. **הקדיש זכר לדמיו** – הקדיש איל לדמיו. **קדוש קדושת הגוף** – ואינו נמכר, מאחר שהקדישו והוא עצמו ראוי להקרבה אינו יוצא מידי מזבח. והכא נמי, למאי מהני תנאה דלב בית דין? כי אמרינן נמי יהו לדמיהן, קדשי להו לגופייהו!

דִּקְדוּשַׁת דָּמִים הוּא. - אֶלָּא מֵעַתָּה, לֹא תִּפָּסֵל בְּטְבוּל יוֹם; אַלְּמָה תַּנְיָא: נְתָנָהּ בְּמַכְתֶּשֶׁת - נִפְסֶלֶת בְּטְבוּל יוֹם! וְכִי תֵּימָא, כָּל קְדוּשַׁת דָּמִים מִיפַּסְּלָא בְּטְבוּל יוֹם, וְהָתְנַן: הַמְּנָחוֹת מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהוּקְדְּשׁוּ. קָדְשׁוּ בִּכְלִי - הוּכְשְׁרוּ לִיפָּסֵל בְּטְבוּל יוֹם וּבְמְחוּסַּר כִּפּוּרִים וּבְלִינָה; קָדְשׁוּ בִּכְלִי - אִין, לֹא קָדְשׁוּ בִּכְלִי - לָא! - אֶלָּא מַאי, קְדוּשַׁת הַגּוּף הִיא? אֶלָּא מֵעַתָּה תִּיפָּסֵל בְּלִינָה; אַלְּמָה תְּנַן: הַקּוֹמֶץ, וְהַלְּבוֹנָה, וְהַקְּטוֹרֶת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשׁוּחַ, וּמִנְחַת נְסָכִים - מוֹעֲלִים בָּהֶן מִשֶּׁהוּקְדְּשׁוּ, קָדְשׁוּ בִּכְלִי - הוּכְשְׁרוּ לִיפָּסֵל בְּטְבוּל יוֹם וּבְמְחוּסַּר כִּפּוּרִים וּבְלִינָה; קָדְשׁוּ בִּכְלִי - אִין, לֹא קָדְשׁוּ בִּכְלִי - לָא! אֲמַר לֵיהּ: לִינָה קָאָמְרַתְּ? שָׁאנֵי קְטוֹרֶת, הוֹאִיל וְצוּרָתָהּ בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ. מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא: וְכִי קְדוּשָׁה שֶׁבָּהֶן לְהֵיכָן הָלְכָה? אֲמַר רַבָּה: לֵב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן, אִם הוּצְרְכוּ - הוּצְרְכוּ, וְאִם לָאו - יִהְיוּ לִדְמֵיהֶן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר: הִקְדִּישׁ זָכָר לְדָמָיו - קָדוֹשׁ קְדוּשַׁת הַגּוּף! - לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאָמַר לִדְמֵי עוֹלָה, הָא דְּאָמַר לִדְמֵי נְסָכִים. אִיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, וכן

תוספות

הוכשרו ליפסל בטבול יום – ואם תאמר: כי לא קדשו בכלי נמי ליפסל בטבול יום, מידי דהוה אחולין שנעשו על טהרת הקודש דמיפסל בטבול יום, כדמוכח בסוף נדה (עא, ב). דתנן: היושבת על דם טהור מערה מים לפסח, ודייקינן: מערה אין, נוגעת לא, דחולין שנעשו על טהרת קודש בקודש דמו! ויש לומר: דתנא דהכא סבר לאו כקודש דמו, כ"חזרו לומר" דהתם, דהרי הוא כמגע טמא מת בקדשים ולא לחולין. אי נמי, הכא מיירי מדאורייתא. והוא הדין דמקודם לבן מיפסלי מדרבנן. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך לעיל? נימא דקדושת דמים היא, והא דקתני נפסלת בטבול יום היינו מדרבנן, וכמשנה ראשונה דהתם דסברה דכקודש דמו! ויש לומר: דאי מטעם דכקודש דמו מיפסלא בטבול יום, אם כן אפילו לא נתנה במכתשת נמי, דכיון דמדרבנן מיפסלא אפילו אינה ראויה להקרב נמי. או שמא קטרת לא מיפסלא משום חולין שנעשו על טהרת קדש, דלא שייך בה האי טעמא כיון דלאו בת אכילה היא. אבל לעיל קאמר שפיר: וכי תימא כל קדושת דמים מיפסלא בטבול יום, ולא קשה ליה: אפילו לא נתנה במכתשת נמי, דלא מפסלא קדושת דמים כל זמן שמחוסר מעשה בגופו, דהיינו כתישה. והשתא נמי ניחא מה שמקשה דאמאי לא פריך מרישא דתנא לעיל מהך דהמנחות כו' דמייתי הכא ובפרק שני דמעילה (ט, א): שתי הלחם ולחם הפנים מועלין בהם משהוקדשו, קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום, קרמו אין, לא קרמו לא. ולפי מה שפרישית, דקדושת דמים לא מיפסלא בטבול יום כל זמן שמחוסר מעשה בגופו, לא הוה מצי למיפרך מרישא, דאפילו נתנוה בתנור אכתי מחוסר קרימה, וכשישחט עליהן הזבח אחר הקרימה שהיא אפייה.

אלא מעתה תיפסל בלינה אלמה תנן כו' – פירש בקונטרס דדייק מדקתני לעיל גבי מכתשת טבול יום ולא קתני לינה, והכא תנא לינה – שמע מינה דכלי דהכא לאו מכתשת היא. אבל אי לאו דך מתניתין דמייתי, מברייתא גופה דמכתשת דקתני טבול יום ולא קתני לינה לא מצי למיפרך, דאיכא למימר: תנא טבול יום והוא הדין לינה. ואם תאמר: ותקשה ליה מטבול יום גופיה, דבברייתא קתני דמכי נתנה למכתשת נפסלה בטבול יום, ואילו הכא תנן: קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום, דהיינו כלי דבשעת הקטרה – אין, לא קדשו – לא! ויש לומר: דהא לא הוה קשה ליה כולי האי, דמצי למימר דבקטרת אפילו לא קדשו בכלי נפסלת בטבול יום, והא דנקט קדשו בכלי לענין טבול יום – לא נקט אלא משום מנחת כהנים ומנחת כהן משוח השנויים כאן. [אבל לעיל דייק שפיר: לא קדשו – לא, אטבול יום. ד"קדשו בכלי" קאי אטבול יום ומחוסר כפורים ולינה, דאם לא כן בתנם נקט טבול יום]. תדע, דהא קומץ נמי אפילו לא קדש בכלי נפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה מכי נתקדשה המנחה בסיסא, כדקתני לעיל: המנחות מועלין בהן. והא דתנא קומץ בהדי הנך – משום סיפא דקתני: וחייבין משום נותר וטמא, דקאי אכולהו. אבל מלינה פריך שפיר, דליכא למימר דהוא הדין לא קדשו ונקט קדשו משום מנחת כהנים וחבריה, דאם כן אמאי תנא כלל קטורת בהדייהו? ועוד יש לומר: דהא פשיטא ליה דאין קטורת נפסלת בלינה משעת נתינה במכתשת, שהרי היו עושים אותה בתחלת השנה לצורך כל השנה. ולא מייתי מהך מתניתין אלא דשייך פסול לינה בקטורת, דאי לאו מתניתין הוה אמינא דאין שייך בקטורת פסול לינה כלל. **הואיל** וצורתה כל השנה כולה – פירש בקונטרס: שאין מראיתה משתנה, הלכך אף על גב דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה. מיהו, משקדשה בכלי ליקרב גזור בה רבנן לינה, דלמא אתי לאכשורי בשאר קרבנות המתקדשים בכלי. ולפירושו אי אפשר לה ליפסל אלא מדרבנן. וקשה: דבפרק "הוציאו לו" (יומא מח, א) בעי רב פפא: חישב בחפינת קטורת, מהו? ופשיט לה מהא דאמר רבי עקיבא: הסלת והלבונה והגחלים והקטורת שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן, ומדפסיל טבול יום פסלה נמי לינה, ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה. והקשה בקונטרס שם, דאמאי לא מייתי ראיה מהכא דפסלה לינה? וליכא למימר דהתם מייתי ראיה דמדאורייתא פסלה לינה, ומהכא ליכא לאוכוחי דפסלה מדאורייתא, דהא לפירוש הקונטרס דהכא על כרחך לא פסלה אלא מדרבנן! לכן נראה לפרש: שאני קטורת הואיל וצורתה כל השנה כולה – שעיקר מצותה בכך לעשותה כולה בתחלת השנה. ולאחר קידוש כף אפשר דמיפסלא מדאורייתא כשאר קרבנות. ועוד, כיון דיש שיעור להקרבת קטורת, פרס שחרית ופרס ערבית, אין כלי שרת מקדשה שלא מדעת, כדמשמע בסוף פרק "לולב וערבה" (סוכה נ, א). אי נמי, אין כלי שרת מקדשים אלא בזמנן אפילו ליפסל, כדמוכח בסוף פרק "שתי הלחם" (מנחות ק, א). אף על גב דבסוף פרק "לולב וערבה" צריך לומר דמילוי ערב שבת חשיב בזמנן לפי שאי אפשר למלאות בשבת, גבי מכתשת חשיב אפשר. והשתא אתי שפיר, דלא מצי למידק מהכא דפסלה לינה מדאורייתא, אבל מההיא מוכח שפיר דפסלה מדאורייתא, מידי דהוה אטבול יום דפסל מדאורייתא, מדפסל אפילו על ידי צירוף כלי. ואף על גב דטבול יום חמיר, דפסיל משנתנה למכתשת, קידוש כף חשיב לגבי לינה כנתינה למכתשת לטבול יום. ועוד יש לומר: דלאו מדפסול טבול יום דייק פסול לינה. אלא כלומר, מדפסול על ידי צירוף כלי – אלמא צריך הקטרה לכלי. דכשאין צריך לכלי – אין כלי מצרפו, ואפילו הוי צירוף כלי מדרבנן, לא תקון אלא בצריך לכלי מדאורייתא. וכיון דבעי כלי אם כן פסלה לינה, כדדייקינן בפרק "התכלת" (שם נא, א): "על מחבת" – מלמד שטעונה כלי, דאי אפי לה מאתמול מיפסלא בלינה. אבל קשה: דתפשוט מסיפא דהכא דפסלה דאורייתא, דקתני: וחייבין עליהן משום נותר, דמשמע דקאי אקטורת! ועוד, דקתני: ופיגול אין בהן לפי שאין להם מתירין, ואי לא מיפסלא מחשבה – תיפוק ליה דלא פסלה מחשבה. **מכל** מקום קשיא – תימה: אי מכתשת מיקדשא קדושת הגוף, אם כן היכי אמר בערכין (י, ב) גבי מכתשת שניקבה ונשברה ושלחו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוה? האמר בזבחים (פח, א): כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותן, ושניקבה אין מתיכין לתוכה אבר, דאין עניות במקום עשירות! ויש לומר: דמכתשת של משה שאני, שהיתה מפטמת ביותר. ויש מפרשים דודאי לא היתה כלי שרת, אלא שהקטורת היה קדוש קדושת הגוף בדבורו שהיה אומר "יהא זה קטורת" היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת שהיה ראוי להקטיר, כמו הבהמה שהיא קדושה כשאומר "יהא זה לעולה" "יהא זה לחטאת". וכי משני לעיל: שאני קטורת דקדושת דמים היא – הכי קאמר, דכשאומר "יהא זה לקטורת" לא חייל עלה קדושת הגוף. **פר** ושעיר של יום הכפורים – פירש בקונטרס דלכך ימותו – דלא חזי לשנה הבאה משום תרומה ישנה. ובפרק "שני שעירים" (יומא סה, ב) ליתא למסקנא הכי, אלא מסקינן דלא בענין חדשה אלא למצוה, וטעמא דימותו – משום דחיישינן לתקלה.

וכן שעירי עבודה זרה שאבדו – למאן דמפרש בפרק "הוציאו לו" (יומא נ, א) דפר דקתני הכא הוא פר העלם דבר של צבור – ניחא. אבל למאן דאמר פר כהן גדול – תימה: אמאי לא תני ליה פר העלם דבר בהדי שעירי עבודה זרה, שרגיל לשנותם יחד, כדקתני להו התם אמילתא דאחרים? ועוד תימה: מאי שנא דלא קתני "פרי העלם דבר" בלשון רבים, כדקתני "שעירי" לשון רבים? דמדקתני "שעירי" אם כן קסבר שנים עשר שבטים מביאים שנים עשר שעירים – הכי נמי מייתו שנים עשר פרים, דשניהן שוין כדקתני פרק קמא דהוריות (ד, ב)!

אי הכי נשחטה תפדה הא בענין העמדה והערכה – תימה: דמשמע דאי קדשי מזבח היא ניחא. והא רבי יוחנן אית ליה בפרק בתרא דתמורה (לב, ב) דאחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה! ומיהו יש לומר: הך סוגיא אתיא כריש לקיש, דאמר: לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה. אבל קשה: דמעיקרא פריך אביי דלא אמר לב בית דין מתנה עליהן, ולבסוף פריך דאפילו במידי דלא שכיח אמר לב בית דין מתנה עליהן. ועוד, דסבר דפרה קדשי מזבח היא, וכן במסקנא, ובכל דוכתין מסקינן: שאני פרה דקדשי בדק הבית היא, וסתמא דהתלמוד בפרק קמא דחולין (יא, א) מפרש דטרפות פוסל בפרה משום דחטאת קרייה רחמנא! לכן נראה דאביי ידע שפיר דפרה קדשי בדק הבית היא, ומכל מקום סבר דאין נפדית אלא מחמת לב בית דין מתנה עליהן. לחכי פריך: והרי פרה דלא שכיח, פירוש: שימצאו נאה ממנה, אפילו הכי מסקי דעתייהו ואמר לב בית דין מתנה עליהם משום דקדשי בדק הבית היא – אם כן בקדשי מזבח נמי, אי אמר לב בית דין מתנה עליהן אית לן למימר אפילו במילתא דלא שכיח! ומשני: שאני פרה דקדשי בדק הבית היא, ואין צריך ללב בית דין מתנה. והשתא פריך: אי הכי נשחטה תפדה! אי אמרת בשלמא דמכח לב בית דין נפדית – כן דעתם להתנות: ואי לאו – תהא לדמי נסכים. והוי כבעל מום מעיקרו דמודי ביה רבי יוחנן דלא בעי העמדה והערכה – שפיר. ואם תאמר: ואי קדשי בדק הבית היא, היכי פריך בסמוך: וכי פודין את הקדשים להאכילם לכלבים? הא של בדק הבית ודאי פודין, דהא דאין פודין נפקא לן מ"ואכלת" ולא לכלביך (דברים יב) דכתיב בפסולי המוקדשים של מזבח, כדמוכח בפרק שני דבכורות (טו, א), דמהתהוא קרא נפקא לן גיזה וחלב של קדשי בדק הבית מותרים, ואפילו קדם הקדישן למומן תנן התם דמותרין לאחר פדיונן בגיזה ועבודה, ובהדיא קתני התם: אם מתו יפדו! יש לומר: דמדרבנן אסור, כדמוכח בפרק "כל שעה" (פסחים לב) גבי חמץ של הקדש. והא דקתני: אם מתו יפדו – היינו מדאורייתא. **פרה** מטמאה טומאת אוכלין – מפורש במקום אחר. **וכי** פודין את הקדשים – ואף על גב דפלוגתא היא בפרק שני דבכורות (טו, ב) אפילו בקדם הקדישן למומן, מכל מקום סתם משנה התם (יד, א) ובפרק "הזורע" (חולין קל, א) כמאן דאמר אין פודין. **משום** עורה – הקשה הרב רבינו מרדכי: מאי שנא מהא דאמר [זבחים] (קג, ב): בבור שנטרף קוברים אותו עם עורו לפי שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים, ולא אמר שיפדו משום עורו? ולמאי דפרישית שאין פודין מדרבנן בקדשי בדק הבית, ניחא, ולפיכך מותר ליהנות מעורה. אבל התם, דאין פודין מדאורייתא – אסור גם העור. **רבי** שמעון לית ליה לב בית דין מתנה עליהם – ולא מצי לשנויי: אבודין שאני, דאבודין דלעיל ודאי לא שכיחי, דנזהרים לשמרן ביותר לפי שקדושתן מרובה, שדמן נבנס לפני ולפנים. אי נמי, אינהו גופייהו לא שכיחי, דפר רשעיר של יום הכפורים אינן אלא פעם אחת בשנה, וכן שעירי עבודה זרה לא שכיחי כלל. אבל הכא, אף על גב דמיירי נמי בשעיר החיצון של יום הכפורים, מכל מקום שעירי חיצונים שכיחי טובא, ואבודין דידהו שכיחי, ומסקי בית דין דעתייהו להתנות עליהן.

וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן - כּוּלָּן יָמוּתוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה, שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה; וְאַמַּאי? לֵימָא: לֵב בֵּית דִּין מַתְּנֶה עֲלֵיהֶן! - אֲבוּדִין קָאָמַרְתְּ? שָׁאנֵי אֲבוּדִין, דְּלָא שְׁכִיחִי. - הָרֵי פָּרָה דְּלָא שְׁכִיחָא, וְתַנְיָא: פָּרָה נִפְדֵּית עַל כָּל פְּסוּל שֶׁבָּהּ, מֵתָה - תִּפָּדֶה, נִשְׁחֲטָה - תִּפָּדֶה, מָצָא אַחֶרֶת נָאָה הֵימֶנָּה - תִּפָּדֶה. שְׁחָטָהּ עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ - אֵין לָהּ פִּדְיָיה עוֹלָמִית! - שָׁאנֵי פָּרָה, דְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת הִיא. - אִי הָכִי, מֵתָה אוֹ נִשְׁחֲטָה תִּפָּדֶה? הָא בְּעֵינַן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה! - הָא מַנִּי? רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת לֹא הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה. - אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵימָא סֵיפָא: שְׁחָטָהּ עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ, אֵין לָהּ פִּדְיָיה עוֹלָמִית. וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: פָּרָה מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכָלִין הוֹאִיל וְהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר; וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן: פָּרָה נִפְדֵּית עַל גַּב מַעֲרַכְתָּהּ! - אֶלָּא שָׁאנֵי פָּרָה, הוֹאִיל וְדָמֶיהָ יְקָרִין. אָמַר מָר: מֵתָה - תִּפָּדֶה. וְכִי פּוֹדִין אֶת הַקֳּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לְכַלְבִּים? אֲמַר רַב מִשְׁרְשִׁיָא: מִשּׁוּם עוֹרָהּ. - וְקַיְּימוּ בֵּית דִּין וּמַתְּנוּ אַדַּעְתָּא דְּעוֹרָהּ? אֲמַר רַב כָּהֲנָא, אָמְרִי אֱינָשֵׁי: מְגַמְלָא אוּנָהּ. אֵיתִיבֵיהּ, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן: מַהוּ שֶׁיִּקְרְבוּ זֶה בָּזֶה? אָמַר לְהוּ: יִקְרְבוּ, אָמְרוּ לוֹ: הוֹאִיל וְאֵין כַּפָּרָתָן שָׁוָה, הֵיאָךְ הֵן קְרֵיבִין? אָמַר לָהֶן: כּוּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו; וְאַמַּאי? לֵימָא: לֵב בֵּית דִּין מַתְּנֶה עֲלֵיהֶן! - רַבִּי שִׁמְעוֹן לִית לֵיהּ לֵב בֵּית דִּין מַתְּנֶה עֲלֵיהֶן; דְּאָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תְּמִידִין שֶׁלֹּא הוּצְרְכוּ לַצִּבּוּר, לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן - אֵין נִפְדִּין תְּמִימִים, לְדִבְרֵי חֲכָמִים - נִפְדִּין תְּמִימִים. וְרַבָּנַן דְּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַאן נִינְהוּ? אִי נֵימָא רַבָּנַן דְּקִטּוֹרֶת

שאני

הא דאמר לדמי עולה – כי אמרי אנא קדוש קדושת הגוף – היכא דאמר "יהא להביא בדמיו עולה", דכיון דאיהו חזי להכי לא מזבנינן ליה. אבל אמר "יהא לדמי נסכים", אף על גב דנסכים נמי למזבח וקדושתייהו דמיין להדדי, כיון דלא להכי חזי – מזדבן, וכל שכן היכא דמתנו בית דין שיהו לדמי מותר תרומה שהיא לרקועי פחים. **פר ושעיר של יום הכפורים** – שהן חטאות הפנימיות. (עד כאן שייך לעמוד א). **וכן שעירי עבודה זרה** – צבור שחטאו בעבודה זרה בהוראת בית דין מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת, כדכתיב בפרשת "שלח לך", ואותו שעיר מתן דמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב, כדאמר בזבחים בפרק "בית שמאי" (לט, ב). **כולן ימותו** – דלא דמו לשעירי הרגלים דתנן בהו במתניתין: לא קרבו ברגל זה יקרבו ברגל אחר. אבל אלו אינן ראויין עד יום הכפורים לשנה הבאה, וכבר עברה לה שנה והוו להו מתרומה ישנה, והלכך ימותו כדין חטאת שכפרו בעליה, שהלכה למשה מסיני חמש חטאות מתות וזו אחת מהם. **שאין חטאת צבור מתה** – לא נאמרה הלכה דחמש חטאות אלא ביחיד. וטעמא דרבי שמעון מפרש בהוריות (ו, ב) ובתמורה (טו, ב). **לימא לב בית דין מתנה עליהן** – שיפדו בלא מום. **דלא שכיח** – הילכך לא חשוב בית דין להתנות עליהן. **והרי פרה** – אדומה. **דלא שכיחא** – בכל ימי בית ראשון ובית שני לא עשו אלא שבע. **על כל פסול שבה** – אם אירע בה שום פסול תפדה. **נשחטה תפדה** – נשחטה חוץ למקומה. **על גבי מערכתה** – בהכשר, בהר המשחה ובמקום הבדוק לה מקבר התהום, כדאמר בפרק בתרא דזבחים (קיג, א). **אין לה פדייה עולמית** – מאחר שנעשית בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין. **דקדושת בדק הבית היא** – כלומר אינה מקדשי מזבח ליקדש קדושת הגוף, לפיכך נפדית בלא מום ואינה צריכה לב בית דין. **העמדה והערכה** – שתעמוד על רגליה ויעריכנה הכהן, כדכתיב (ויקרא כז) "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן" וגו'. **דרבי שמעון** – במסכת תמורה בפרק בתרא (לב, ב). **פרה מטמאה טומאת אוכלין** – אף על גב דאית ליה לרבי שמעון איסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין, וילוף ליה מ"כל האוכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל ושאין אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל, במסכת מנחות בפרק "המנחות והנסכים" (קא, ב), ופרה איסורי הנאה היא. **מטמאה טומאת אוכלין** – אם נגע שרץ בבשרה וחזר ונגע בשרה באוכלין טימאתן. **הואיל ויש לה שעת הכושר** – לכך. **ואמר ריש לקיש** – מהו שעת הכושר שלה. **אומר היה רבי שמעון פרה** – שנשחטה כהלכתה על גב מערכתה. **נפדית** – אם מצא נאה הימנה. וסבירא ליה לרבי שמעון העומד לפדות כפדוי דמי, והויא ליה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים. **אלא** – לא תוקמה כרבי שמעון. והאי דקתני: מצא נאה הימנה תפדה משום דלב בית דין מתנה עליה, אף על גב דלא שכיחא, איידי דדמיה יקרין מסקי אדעתייהו לאתנויי. "**האי תנא סבירא ליה**" וכו' **עד "באין מעמידין" לא גרסינן. וכי קיימו בית דין ומתנו** – משום הצלה פורתא דדמי עורה? **נימא** – להו רבי שמעון: לב בית דין מתנה שאם לא יקריב ברגל זה יקרב ברגל זה, ולמה ליה לשנויי שינויא דחיקא: כולן באין לכפר כו'? (מכאן שייך לעמוד הבא) **דלית תקנתא ברעייה** – הלכך מתנו עלה. אבל תמידין, דאית להו תקנתא ברעייה ולכשימותו יפדם – לא קיימי בית דין ומתנו.

אלא

וְכֵן שְׁעִירֵי חטאת על חטא **עֲבוֹדָה זָרָה** של ציבור **שֶׁאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ** קרבנות **אַחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן,** ולאחר מכן נמצאו הקרבנות האבודים, **כּוּלָּן** – כל הקרבנות שנמצאו, **יָמוּתוּ** – יכניסום לבית נעול ללא מאכל ומשקה, עד שימותו, ואין להם תקנה על ידי פדיון, משום שכך נאמרה ההלכה למשה בסיני שיש חמש חטאות שדינם למיתה, ואחת מהם זו חטאת שנתכפרו בעליה בבהמה אחרת, ואף שעירים אלו שאבדו הרי נתכפרו הציבור בשעירים אחרים, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים,** קרבנות אלו שנמצאו, **יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ** – ירעו עד שיפול בהם מום, **וְיִמָּכְרוּ, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לְנֶדֶבָה,** ויקנו בהם בהמות ל'קיץ המזבח', וטעמם, **שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה,** משום שבקרבנות ציבור לא נאמרה הלכה למשה מסיני זו. מסיים אביי את קושייתו: **וְאַמַּאי** לדעת רבי אלעזר פודים את השעירים רק אחרי שנפל בהם מום, **לֵימָא** – נאמר **שֵׁלֵב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן** בעת הקדשתם, שאם יאבדו יפדו בלא מום ויצאו לחולין. ומוכח שאין אומרים לב בית דין מתנה עליהם.

השיב לו רבה: **אֲבוּדִין קָאָמְרַת** – וכי אתה סבור להוכיח מכך שבקרבנות אבודים אין אומרים לב בית דין מתנה עליהם, אין זו ראיה, **שָׁאנֵי אֲבוּדִין דְּלָא שְׁכִיחִי** – הדין שונה בקרבנות שאבדו, לפי שאין הדבר מצוי, שהרי בעליהם נזהרים בהם, ואין בית דין חוששים להתנות על דברים שאינם מצויים.

המשיך אביי והקשה: **הֲרֵי פָּרָה** אדומה, **דְּלָא שְׁכִיחָא** – שאין עשייתה מצויה, שהרי בכל זמן בתי המקדש נעשו רק שבע פרות אדומות, **וְתַנְיָא** בברייתא, **פָּרָה** אדומה **נִפְדֵּית עַל כָּל פְּסוּל שֶׁמְּצוֹא בָהּ,** וכן אם **מֵתָה, תִּפָּדֶה,** ואם **נִשְׁחֲטָה** חוץ למקומה, בפסול, **תִּפָּדֶה,** ואפילו אם **מְצָא** פרה **אַחֶרֶת נָאָה הֵימֶנָּה, תִּפָּדֶה.** אך אם כבר **שְׁחָטָהּ עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ** בהכשר, **אֵין לָהּ פְּדִיָּה עוֹלָמִית,** שמאחר שנעשית בהכשר גנאי הוא לה להוציאה לחולין, ומכך שמבואר שגם אם נמצאה אחרת נאה ממנה אפשר לפדותה, אף שאין בה מום, מוכח שלב בית דין מתנה גם בדבר שאינו מצוי, כפרה אדומה.

תירץ לו רבה: **שָׁאנֵי פָּרָה** – שונה הדבר בפרה אדומה, **דְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת הִיא,** שיש בה רק קדושת דמים ואין בה קדושת הגוף, ולכך אפשר לפדותה בלא מום ואין צורך כלל שלב בית דין יתנה עליה, שהרי כל קדשי בדק הבית עומדים לפדיון.

הקשה אביי: **אִי הָכִי,** שפרה נחשבת כקדשי בדק הבית, יקשה על מה ששנינו באותה ברייתא 'מֵתָה **אוֹ נִשְׁחֲטָה, תִּפָּדֶה', הָא בְּעֵינַן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה** – והרי בקדשי בדק הבית צריך שהכהן יעמיד את הבהמה לפניו, ויעריך את שויה, כדי לפדותה, ובהמה מתה אי אפשר להעמיד. תירץ לו רבה: **הָא מַנִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא** – ברייתא זו נשנתה בדעת רבי שמעון, **דְּאָמַר,** קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הָיוּ בִּכְלָל הדין של **הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה,** אבל קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת **לֹא הָיוּ בִּכְלָל** דין **הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה,** ולכן ניתן לפדות את הפרה אף לאחר מיתתה ושחיטתה, שכן אינה צריכה העמדה והערכה.

מקשה הגמרא: **אִי** הברייתא כ**רַבִּי שִׁמְעוֹן** היא, **אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר מה ששנינו בסיפא של הברייתא, שאם **שְׁחָטָהּ עַל גַּבֵּי מַעֲרַכְתָּהּ** בהכשר, **אֵין לָהּ פְּדִיָּה עוֹלָמִית, וְהָתַנְיָא** בברייתא אחרת, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, פָּרָה** אדומה, **מִטַּמְּאָה טוּמְאַת אוֹכְלִין** – יש לה שם 'אוכל' לענין זה שהיא ראויה להטמא אם תיגע בה טומאה, אף שסתם מאכל האסור בהנאה אין לו שם אוכל ואינו מקבל טומאה, והרי פרה אדומה אסורה עתה בהנאה, ככל קדשים, והיה ראוי שלא תקבל טומאת אוכלין, מכל מקום סובר רבי שמעון שהיא נטמאת, והטעם הוא, **הוֹאִיל וְהָיְתָה לָהּ שָׁעַת הַכּוֹשֶׁר** – שהיתה שעה שהיה בשרה מותר בהנאה והיה לה שם 'אוכל', **וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ** בביאור דברי רבי שמעון, מה היא שעת הכושר שהיתה לה, **אוֹמֵר הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, פָּרָה** אדומה, אף שנשחטה כהלכתה, אם מצא אחרת נאה ממנה **נִפְדֵּית עַל גַּב מַעֲרַכְתָּהּ,** וכיון שהיתה אפשרות לפדותה ולאוכלה, ודעת רבי שמעון שכל דבר העומד להפדות, כלומר שאפשר לפדותו, הרי הוא כפדוי, לכן נחשבת הפרה כאילו אפשר לאוכלה והרי היא ככל מאכל שמקבל טומאה. ואם נעמיד את הברייתא כרבי שמעון, הרי אף אם שחטה על גבי מערכתה, אפשר לפדותה, ומדוע מבואר בברייתא שעל גבי מערכתה אין לה פדיון. הגמרא חוזרת בה מתירוץ זה שפרה אדומה היא קדשי בדק הבית, ומבארת באופן אחר מדוע פרה אדומה נפדית, אף שאינה דבר מצוי. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא שָׁאנֵי פָּרָה** – שונה הוא הדין שפודים פרה אדומה, שאף שאינה מצויה, ולב בית דין אינו מתנה על דברים שאינם מצויים, מכל מקום **הוֹאִיל וְדָמֶיהָ יְקָרִין** לב בית דין מתנה עליה שיוכלו לפדותה, ואין להוכיח ממנה שלב בית דין מתנה גם על דברים אחרים שאינם מצויים.

הגמרא מבארת את מה ששנינו בברייתא: **אָמַר מַר** בברייתא, **מֵתָה** הפרה, **תִּפָּדֶה.** מקשה הגמרא: **וְכִי פּוֹדִין אֶת הַקָּדָשִׁים** כדי **לְהַאֲכִילָן לְכֶלְבִּים,** והרי כיון שמתה אינה ראויה להקרבה אלא להאכילה לכלבים, ואין פודים לצורך זה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא,** הפדיון לא בא כדי להאכילה לכלבים, אלא **מִשּׁוּם עוֹרָהּ,** שיוכלו להשתמש בו. תמהה הגמרא: **וְקָיְימִי בֵּית דִּין וּמַתְּנוּ אַדַּעְתָּא דְּעוֹרָהּ** – וכי בית דין עומדים ומתנים שיוכלו לפדותה, רק בשביל הצלת עורה, שהוא דבר מועט. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב כַּהֲנָא, אָמְרִי אִינְשֵׁי** – בני אדם רגילים לומר, 'מִגַּמְלָא, אוּנָהּ' – 'מגמל, את אוזנו', כלומר, אף אם יוכל אדם להציל מגמל רק את אוזנו, יש לו להציל, וכן כאן שאפשר להציל את העור, לב בית דין מתנה על כך.

הגמרא ממשיכה לדון בסברת 'לב בית דין מתנה עליהם', ומקשה על כך: **אִיתִיבֵיהּ** אביי לרבה, שנינו במשנתינו, **אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מַהוּ שֶׁיִּקְרְבוּ זֶה בָּזֶה** – אם אבד שעיר שהופרש למוסף יום הכפורים ונתכפרו בשעיר אחר, ונמצא השעיר האבוד, האם אפשר להקריבו למוסף ברגל או בראש חדש. **אָמַר לָהוּ** רבי שמעון, **יִקְרְבוּ** – אפשר להקריבו. **אָמְרוּ לוֹ** – שאלוהו, **הוֹאִיל וְאֵין כַּפָּרָתָן שָׁוָה הֵיאַךְ הֵן קְרֵיבִין,** כלומר, הלא שעיר של יום הכיפורים הופרש לכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, ואיך יקרב לכפר ברגל על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, או בראש חודש לכפר על טהור שאכל את הטמא. **אָמַר לָהֶן** רבי שמעון, **כּוּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו,** ואף שכל אחד מכפר על אופן אחר של חטא זה, מכל מקום כיון שכולם באים על אותו חטא, יכול כל אחד לכפר על של חבירו. **וְיֵשׁ** להקשות, **אַמַּאי** – מדוע אמר להם רבי שמעון תשובה דחוקה זו, **לֵימָא** – שיאמר להם שהטעם שמקריבים את השעירים ברגל אחר הוא משום ש'**לֵב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן',** שאם לא יקרבו ביום הכיפורים יקרבו ברגל שלאחריו. ומוכח שאין אומרים 'לב בית דין מתנה' להפקיע קדושת הבהמה.

מתרצת הגמרא: **רַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמַרַת** – וכי אתה מוכיח נידון זה מדברי רבי שמעון, אין זו ראיה, כיון שרַבִּי שִׁמְעוֹן **לֵית לֵיהּ** – אינו סובר שאומרים 'לֵב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן', ולכך הוצרך לומר במשנתינו שהטעם שיקרבו השעירים של זה בזה הוא משום שכולם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. ומוכיחה זאת הגמרא: **דְּאָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין, אָמַר רַב עַמְרָם, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תְּמִידִין שֶׁלֹּא הוּצְרְכוּ לַצִּבּוּר** – שלא היו צריכים להקריבם בשנה שעברה, ואי אפשר להקריבם בשנה החדשה מאחר וצריכים לקנות את הקרבנות מתרומה חדשה, **לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵין נִפְדִּין תְּמִימִים,** כיון שלשיטתו אין אומרים לב בית דין מתנה, וקדושת הגוף אינה פוקעת בלא מום. **וּלְדִבְרֵי חֲכָמִים נִפְדִּין תְּמִימִים,** משום שלב בית דין מתנה עליהם שאם יאבדו יוכלו לפדותם. וכיון שרבי שמעון סובר שאין אומרים 'לב בית דין מתנה עליהם', ולכן הוצרך לומר שהטעם שהם קרבים ברגל אחר הוא כיון שכולם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.

הגמרא מבררת היכן מצינו חכמים שחולקים על רבי שמעון בזה. מבררת הגמרא: **וְרַבָּנָן דְּפַלִּיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, מַאן נִינְהוּ** – מי הם אותם חכמים החולקים על רבי שמעון וסוברים שלב בית דין מתנה עליהן, **אִי נִימָא רַבָּנָן דִּקְטוֹרֶת** – אם נאמר שאלו הם החכמים שסוברים שהיו פודים את הקטורת, והיינו לכאורה משום שלב בית דין מתנה עליהם, וחולקים הם על רבי שמעון, וסוברים שאף את התמידים אפשר לפדות בלא מום.

דוחה הגמרא: אין להוכיח ממה שחכמים סוברים שפודים את הקטורת, שיסברו גם בתמידים שיפדו בלא מום, משום שיש לומר **דשָׁאנֵי קְטוֹרֶת, דְּלֵא בַּר רְעָיָה הִיא** – שונה הוא הדין בקטורת, כיון שלא שייכת בה התקנה השייכת בתמידים, שירעו עד שיפול בהם מום, וכיון שאין לה תקנה אחרת, לב בית דין מתנה שיוכלו לפדותה, אבל בתמידים שאפשר לומר שירעו עד שיפול בהם מום, בזה אין לב בית דין מתנה.

הגמרא מנסה לומר שהחולקים על רבי שמעון הם חכמים שהוזכרו בברייתא אחרת: **אֶלָּא** החולקים על רבי שמעון הם **רַבָּנַן דְּפָרָה** – חכמים שאמרו שפרה אדומה נפדית בלא מום אם מצאו אחרת נאה ממנה, משום שלב בית דין מתנה עליה, ויש לומר שאף בתמידים יסברו כן. דוחה הגמרא: **דִּלְמָא שָׁאנֵי פָּרָה דְּדָמֶיהָ יְקָרִין** – שמא בפרה אדומה הדין שונה, דכיון שדמיה יקרים לכך לב בית דין מתנה עליה, אבל בשאר מקומות אין לב בית דין מתנה.

הגמרא מנסה לומר שחכמים החולקים על רבי שמעון הם חכמים של משנתינו: **וְאֶלָּא** נאמר שהחכמים החולקים על רבי שמעון, הם **רַבָּנַן דְּ'אָמְרוּ לוֹ'** – החכמים ששאלו במשנתינו (ב:) את רבי שמעון הסובר שכל שעיר מכפר על דבר אחר, מה הדין אם אבד שעיר ונמצא לאחר זמנו, אם יקרב ברגל הבא או לא, והבינה הגמרא שהשאלה היא הואיל ורבי שמעון סובר שאין אומרים לב בית דין מתנה שיועיל לכך שאם יאבד וימצא לאחר זמן יוכלו להקריבו לשם דבר אחר, וממילא יש לשאול כיצד יקריבוהו, והבינה הגמרא שהחולקים על רבי שמעון סוברים שכיון שלב בית דין מתנה עליהם, אפשר להקריב את השעיר לכפרה אחרת, ואף בתמידים יסברו כן, שלב בית דין מתנה עליהם ואפשר לפדותם בלא מום.

דוחה הגמרא: הרי חכמים החולקים במשנתינו בפירוש על רבי שמעון הם רבי מאיר ורבי יהודה, **וּמַאי דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ** – מנין לך לומר שרבי יהודה הוא זה ששאל את רבי שמעון, ושכך אמר לו, **כִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמִינָא לֵב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן** – ההלכה מובנת לפי דברי, שאמנם גם אני סובר שאין כפרת השעירים שוה, אך מכל מקום אני סובר שלב בית דין מתנה עליהם, **וַאֲמִטּוּ לְהָכִי יִקְרְבוּ** – ומשום כך השעיר שנמצא לאחר יום הכיפורים, יקרב ברגל שבא אחריו, כיון שבית דין התנו עליו שיוכלו להקריבו לכפרה אחרת אם יאבד, **אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאָמְרַת 'לֹא'** – אבל לשיטתך שאתה סובר שאין אומרים לב בית דין מתנה, קשה, **אַמַּאי יִקְרְבוּ** – מדוע השעיר שנמצא לאחר שאבד, קרב, הרי לא הופרש על דעת כפרה זו, ולב בית דין לא התנה עליו, ואמנם אם תפרש כך תהיה ראיה שרבי יהודה סובר שלב בית דין מתנה עליהם, אך אין הכרח לפרש כך את המשנה, **דִּלְמָא רַבִּי מֵאִיר הִיא** – שמא דברי ה'אמרו לו' במשנתינו, אלו דברי רבי מאיר, **וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ** – וכך אמר לו, **כִּשְׁלָמָא לְדִידִי** – לפי שיטתי מובנת הלכה זו, ששעיר שאבד אפשר להקריבו ברגל אחר, **דְּאָמִינָא** – כיון שאני סובר שכָּל **הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה, וּמִשּׁוּם הָכִי יִקְרְבוּ** – ומחמת כן אפשר להקריבם ברגלים אחרים אף שלב בית דין אינו מתנה עליהם, כיון שכפרותיהן שוות, **אֶלָּא לְדִידָךְ** – לשיטתך, שכל שעיר מכפר על דבר אחר, **אַמַּאי יִקְרְבוּ** – כיצד אפשר להקריב את השעיר לאחר שנמצא ברגל אחר אף שלא הופרש לכפרה זו. ואם נפרש כך, אין להוכיח שה'אמרו לו' סוברים שלב בית דין מתנה, ואם כן חוזרת השאלה מי הם אותם חכמים שחולקים על רבי שמעון וסוברים שאומרים לב בית דין מתנה עליהם.

הגמרא מבארת שאכן לא ידוע מי הם אותם חכמים: **אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן** שאמר לעיל (יא:) שחכמים חולקים על רבי שמעון, **גְּמָרָא גְּמִיר לַהּ** – כך קיבל מרבותיו, שיש מחלוקת בדבר, **לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אֵין נִפְדִּין** תמימים, כיון שאין אומרים לב בית דין מתנה, **וּלְדִבְרֵי חֲכָמִים נִפְדִּין** תמימים, כיון שלב בית דין מתנה שאם לא יוצרכו לציבור יוכלו לפדותם.

הגמרא מבררת לדעת רבי שמעון מה עושים עם תמידים שלא הוצרכו להם. מבררת הגמרא: **וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּלֵית לֵיהּ** [–שאינו סובר שאומרים] **לֵב בֵּית דִּין מַתְּנָה עֲלֵיהֶן, מַאי עָבְדִין לְהוּ** – מה עושים עם התמידים שלא הוצרכו לציבור. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְקַיְּצִין בָּהֶן אֶת הַמִּזְבֵּחַ** – מקריבים אותם ל'קיץ המזבח', כלומר, כאשר המזבח פנוי ואין קרבנות אחרים להקריב עליו.

הגמרא מבארת שאף לרבי שמעון יש קרבנות שאין מקריבים אותם על המזבח: **אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּשְׁעִירֵי חַטָּאת** שנקנו מתרומת הלשכה ונותרו ועברה שנתם, **שֶׁאֵין מְקַיְּצִין בְּגוּפָן** – שאין מקריבים את הבהמה עצמה לקיץ המזבח, **אֶלָּא בְּדִמֵּיהֶן**, כלומר, ירעו הבהמות עד שיפול בהם מום, וימכרו, ובדמיהם קונים עולה לקיץ המזבח. וטעם החילוק בין תמידים לבין שעירי חטאת, **הָכָא**, בתמידים שלא הוצרכו לציבור **הוּא** שיקרבו בעצמם, כיון **דְּמֵעִיקָּרָא עוֹלָה וְהַשְׁתָּא עוֹלָה** – שבתחילת הפרשת הקרבן לתמיד, הופרש לצורך קרבן עולה, ואף עתה שמקריבים אותו לקיץ המזבח הוא קרב לשם עולה. **אֲבָל הָתָם**, בשעירי חטאת, **דְּמֵעִיקָּרָא חַטָּאת וְהַשְׁתָּא עוֹלָה** – שבתחילה הוקדשו לשם חטאת ועתה אנו רוצים להקריבם לקיץ המזבח, שזו עולה, אף שמעיקר הדין מותר לעשות כן, אמרו חכמים שלא יעשו זאת, **גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה' אָטוּ 'לִפְנֵי כַּפָּרָה'** – כיון שחששו שאם יקרב גופו לעולה לאחר שכבר נתכפר הציבור בקרבן חטאת אחר, יבואו להקריבו לעולה אף קודם שהציבור התכפר בקרבן אחר, ובשעה זו עדיין עומד לחטאת כיון שעדיין לא התכפר הציבור, ונמצא שיקריב קרבן חטאת לשם קרבן עולה, שהקרבן נפסל.

הגמרא מביאה ראיות לדברי רב שמואל בר יצחק: **אָמַר אַבָּיֵי, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא** – אף אנו שנינו כן בברייתא, שלדעת רבי שמעון קרבן חטאת שאבד ונמצא אינו מוקרב בעצמו אלא קונים בדמיו עולות לקיץ המזבח, וכך שנינו בה, **פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ קרבנות אַחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ אַחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן,** ונמצאו אלו שאבדו, **כּוּלָּן יָמוּתוּ** – יסגרם בבית ללא מאכל ומשקה, עד שימותו, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ** [–עד שיפול בהם מום], **וְיִמָּכְרוּ, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה,** והטעם שאינם סוברים שהקרבן ימות, הוא משום **שֶׁאֵין חַטָּאת צִבּוּר מֵתָה.** ויש להקשות, **אַמַּאי** סובר רבי שמעון שירעו עד שיומתו, הלא יש לנו לומר **דנִקְרְבוּ אִינְהוּ גּוּפֵיְיהוּ עוֹלָה** – שאותם הבהמות עצמן יוקרבו לעולה לקיץ המזבח, **אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ** – אלא ודאי מוכח שלרבי שמעון קרבן חטאת שאבד ונמצא, אין גופו קרב עולה אלא בדמיו קונים עולה, **גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אָטוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה.**

מביאה הגמרא ראיה נוספת לכך: **אָמַר רָבָא, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא** – אף אנו שנינו כן במשנה (יומא סב.), בענין שני השעירים הקרבים ביום הכיפורים, והיו עושים עליהם גורלות, אחד לה' והשני לעזאזל, שאם לאחר שעשו גורל מת אחד השעירים, מביאים זוג שעירים נוסף, ועושים עליהם גורל חדש, ונמצא שיש כאן עתה שני שעירים לה' או שני שעירים לעזאזל, באחד מהם מקיימים מצותו, בהקרבה לה' או בשליחתו לעזאזל, **וְהשעיר הַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** – שיפול בו מום, **וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה** לקיץ המזבח, והטעם שאין אומרים שהשעיר השני ימות, משום שמשנה זו היא כדעת רבי שמעון שסובר שאין חטאת ציבור מתה. ויש להקשות, **אַמַּאי** דין השעיר לרעות עד שיומם ויקנו בדמיו עולה, נאמר **שִׁיקְרַב אִיהוּ גּוּפֵיהּ עוֹלָה** – שהשעיר עצמו יוקרב לעולה, **אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ** – אלא ודאי מוכח ממשנה זו, שלשיטת רבי שמעון אין חטאת קרבה בתורת עולה, ומשום **גְּזֵירָה אַחַר כַּפָּרָה אָטוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה.**

מביאה הגמרא ראיה נוספת: **אָמַר רָבִינָא, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא** כן בברייתא, **אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו** באחר, **יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** – עד שיפול בו מום, **וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָמוּת. רַבִּי (יהושע) [אֱלִעֶזֶר] אוֹמֵר, יָבִיא** בעל האשם **בְּדָמָיו עוֹלָה.** ויש להקשות בשיטת תנא קמא, שקונים בדמיה עולה, **וְלִיקְרַב הָא גּוּפָא עוֹלָה** – מדוע לא נאמר שהבהמה עצמה תוקרב לעולה, **אֶלָּא לָאו, גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אָטוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה,** ולכך אין מקריבים את גופה אלא בדמיה קונים עולה. מסיקה הגמרא:

המשך בעמוד קיב

אלא רבנן דאמרו לו – במתניתין. והכי אמרי ליה: הואיל ואין כפרתן שוה, ולית לך לב בית דין מתנה שאם אבד בזה יקריב לזה לכפרה אחרת, היאך הן קריבין? **ממאי דרבי יהודה** – קאמר ליה, דאית ליה נמי אין כפרתן שוה כרבי שמעון, ומשום לב בית דין מתנה הוא דקא מותיב לה, והכי קאמר ליה: בשלמא כו'. **דלמא רבי מאיר** – קאמר לה, דאית ליה כפרתן שוה, והכי קאמר ליה כו'. **מאי עביד להו** – לתמידין שלא הוצרכו לצבור. **מקיצין בהן את המזבח** – כשהמזבח בטל מקריבין אותו עולה לנדבת צבור, כדשמעינן ליה לרבי שמעון דאמר במתניתין גבי שעיר שלא קרב בזה יקרב בזה משום טעמא דכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. אלמא אף על גב דלאו היינו דההיא כפרה גופה, כיון דשייכא במקצתה – קרב לה. הכי נמי אלו שלוקחו לצורך תמידין ולא הוצרכו יקרבו לקיץ המזבח, שהרי לשם עולה הופרשו, וקיץ נמי עולה הוא. ולקמן מפרש מהו לשון קיץ. **מודה רבי שמעון בשעירי חטאות** – שנקנו מתרומת הלשכה של שנה זו וניתותרו, כגון שעיר של ראש חדש אדר שאבד ונמצא בניסן, שאינו ראוי ליקרב עוד לחובת צבור והרי הוא לקיץ המזבח – מודה הוא שאין מקיצין בגופו ליקרב הוא עולה, אלא בדמיו, שירעה ולכשיומם יקחו בדמיו עולה לקיץ המזבח. **התם** – הוא, גבי תמידים שלא הוצרכו, קאמר רבי שמעון דמקיצים בגופן, דמעיקרא לשם עולה נלקחו והשתא נמי לעולה קרבי. **אבל הכא גזירה לאחר כפרה אטו קודם כפרה** – אי מכשרת חטאת צבור ליקרב עולה לאחר שנתכפרו צבור באחר, וניתן זה לקיץ המזבח – אתי לאכשורי נמי לעולה קודם כפרה, שסתמו לשם חטאת עומד. **אף אנן נמי תנינא** – לרבי שמעון, דאין מקיצים בגופי חטאות שניתותרו ואף שמקיצין בדמיהן. **והשני ירעה** – במסכת יומא (סב, א) גבי שני שעירי יום הכפורים, שמת המשתלח והוצרכו להביא שני שעירים אחרים ולהגריל עליהם, וישתלח האחד. ונמצאו שנים לשם, אחד מזוג ראשון ואחד מזוג שני, אחד יקרב לשעיר הנעשה בפנים, והשני ירעה ויפלו דמיו לנדבה, שאין חטאת צבור מתה. ומאן שמעת ליה דאמר אין חטאת צבור מתה – רבי שמעון, וקאמר ירעה, ולא קאמר יקרב לנדבה. וכל "יפלו לנדבה" דקאמר רבי שמעון בכל דוכתא – לקיץ המזבח הוא. **אשם שמתו בעליו או שנתכפרו** – באחר, דאילו בחטאת כי האי גוונא מתה – באשם רועה, דהכי גמרינן בהלכתא: כל שבחטאת מתה באשם רועה. וכל הרועין דמיהן נופלים לנדבה, שכן מדרשו של יהוידע הכהן במסכת תמורה (כג, ב). **רבי אליעזר אומר ימות** – רבי אליעזר אית ליה אשם כחטאת לכל דבר, אף שאם שחטו שלא לשמו פסול בפרק קמא דזבחים (ב, א), וכן לענין שאם נכנס דמו להיכל פסול. **רבי יהושע אומר יביא בדמיו עולה** – בעל האשם יביא בדמיו עולה. והתם מפרש: והלא אף נדבה עולה היא, מה בין דברי רבי יהושע לדברי חכמים? אלא בזמן שהיא באה נדבת יחיד – סומך עליה ושוחטה ונסכיה קרבין משלו, ובזמן שהיא באה נדבת צבור – אינו סומך עליה, ונסכיה קריבין משל צבור. **תניא נמי הכי** – כדאמר לעיל: מותרות לרבי שמעון מקיצין בהן את המזבח. **מה הן מביאין מן המותרות** – של צבור שנתותרו משנה לשנה.

קיץ

שָׁאנֵי קְטוֹרֶת, דְּלָא בַּר רְעִיָּה הִיא! אֶלָּא רַבָּנַן דְּפָרָה - דִּלְמָא שָׁאנֵי פָּרָה, דְּדָמֶיהָ יְקָרִין! וְאֶלָּא רַבָּנַן דְּאָמְרוּ לוֹ - מִמַּאי דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ: בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמִינָא לֵב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶן - אַמְּטוּ לְהָכִי יִקְרְבוּ, אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ לָא, אַמַּאי יִקְרְבוּ? וְדִלְמָא רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ: בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמִינָא כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה - מִשּׁוּם הָכִי יִקְרְבוּ, אֶלָּא לְדִידָךְ אַמַּאי יִקְרְבוּ! אֶלָּא, רַבִּי יוֹחָנָן גְּמָרָא גָּמֵיר לָהּ: לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן - אֵין נִפְדִּין, לְדִבְרֵי חֲכָמִים - נִפְדִּין. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּלֵית לֵיהּ לֵב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶן, מַאי עָבְדִין לְהוּ? אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְקַיְּצִין בָּהֶן אֶת הַמִּזְבֵּחַ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּשְׂעִירֵי חַטָּאת - שֶׁאֵין מְקַיְּצִין בְּגוּפָן אֶלָּא בִּדְמֵיהֶן; הָכָא הוּא דְּמֵעִיקָּרָא עוֹלָה וְהָשְׁתָּא עוֹלָה, אֲבָל הָתָם דְּמֵעִיקָּרָא חַטָּאת וְהָשְׁתָּא עוֹלָה - גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַפָּרָה. אֲמַר אַבַּיֵּי, אַף אֲנַן נַמִי תָּנֵינָא: פָּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן - כּוּלָּן יָמוּתוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה, שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה; וְאַמַּאי? נִקְרְבוּ אִינְהוּ גּוּפַיְיהוּ עוֹלָה! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַפָּרָה. אֲמַר רָבָא, אַף אֲנַן נַמִי תָּנֵינָא: וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה; וְאַמַּאי? יִקְרַב אִיהוּ גּוּפֵיהּ עוֹלָה! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: גְּזֵרָה אַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַפָּרָה. אֲמַר רָבִינָא, אַף אֲנַן נַמִי תָּנֵינָא: אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה; וְלִיקְרַב הָא גּוּפָא עוֹלָה! אֶלָּא לָאו גְּזֵירָה לְאַחַר כַּפָּרָה אַטּוּ לִפְנֵי כַפָּרָה, שְׁמַע מִינָּהּ. תַּנְיָא נַמִי הָכִי: מַה הֵן מְבִיאִין מִן הַמּוֹתָרוֹת?

קיץ

שאני קטורת דלית ליה תקנתא ברעיה – תימה: דהוה ליה למינקט תקנתא דתמידים, והוה ליה למימר דלית להו תקנתא בקיץ למזבח, שתקנה זו עושין בתמידין כדאמר בסמוך! ויש לומר: דרבותא נקט, דאפילו תקנה מועטת כזו אין בקטורת. ואם תאמר: לעיל (י, ב) דפריך רבה לרב חסדא ממתניתין דמותר הקטורת, אמאי לא משני הכי? ויש לומר: משום דרב חסדא אית ליה שאין לב בית דין מתנה בשום מקום להפקיע קדושת הגוף. **וממאי** דרבי יהודה היא – תימה: כי אתיא נמי כרבי יהודה, מצי למימר: שאני חטאת צבור דלית להו תקנתא ברעיה, דהא רבי יהודה אמר לעיל: כולם ימותו! ומיהו עדיפא מינה קאמר, דדלמא רבי מאיר היא, ואפילו בהנך חיצונים דשכיחי לית ליה לב בית דין מתנה עליהן.

מקיצין בהן את המזבח – תימה: דבפרק "התודה" (מנחות עט, ב) משמע דאזלי לרעיה. דאמר: ומי אית ליה לרבי שמעון לב בית דין מתנה עליהן? והא אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יוחנן: תמידין שלא הוצרכו לצבור, לדברי רבי שמעון אין נפדין תמימים! ומשני: שאני התם דאית להם תקנה ברעיה! ויש לומר: דהתם משום חטאות משני הכי, דעיקר מילתא דרבי יוחנן משום דדייק ממתניתין דלית ליה לרבי שמעון לב בית דין מתנה. אף על גב דאמר רבי יוחנן גמרא גמיר לה – היינו דלרבנן נפדין תמימים, אבל לדברי רבי שמעון ממתניתין דייק. וכן משמע מדנקט "לדברי רבי שמעון" ולא קאמר "רבי שמעון אומר", ואגב דנקט לדברי רבי שמעון – נקט נמי לדברי חכמים. ואם תאמר: וממתניתין היכי מצי דייק? דלמא הא דלא אהדר להו רבי שמעון לב בית דין מתנה עליהן – משום דלא איצטריך! ויש לומר: כיון דגמיר רבי יוחנן דלרבנן אית להו לב בית דין, אי לאו דשמעינהו לרבי שמעון דלית ליה לא הוה להו לאקשויי לרבי שמעון היאך הן קריבין.

אשם שמתו בעליו כו' אלא שמע מינה גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה – משמע דלאחר כפרה אפילו קודם ניתוק שרי מדאורייתא, מדלא קאמר: גזירה אחר ניתוק אטו קודם ניתוק – משמע דליכא איסור אלא קודם כפרה. והא דאמר בכל דוכתא דהלכתא גמירי לה דכל שבחטאת מתה באשם רועה, אמר רבינו תם דרעיה דרבנן היא, והלכתא לא גמירי, אלא כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה. והתלמוד דנקט רעיה – לפי שתקנו אותה חכמים והעמידוה בה, ואינה אלא מדרבנן כדמשמע הכא. והכי נמי מוכח בפסחים בסוף פרק "אלו דברים" (עג, א) דאמר רב הונא אמר רב: אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם – כשר לעולה, אלמא לא בעי עקירה. אי הכי כי לא ניתק נמי! פירוש: בשלמא אי בעי עקירה כו' משום הכי בעי ניתוק, דעבוד רבנן היכרא, דעל ידי כך יזכור לעוקרו. אבל כיון דלא בעי עקירה, לא ניתק נמי! ומשני: גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. ותימה: דבפרק קמא דזבחים (ה, ב) ובפרק קמא דמנחות (ד, א) אמר רב הונא: אשם שניתק לרעיה כו', ניתק – אין, לא ניתק – לא, מאי טעמא? אמר קרא "הוא" בהוייתו יהא. ופירש בקונטרס: בהוייתו יהא – עד שניתק. ועל כרחך דרשה גמורה היא, דקאמר התם: אלא "הוא" למה לי. ואמר רבינו תם: דלא גרסינן התם "ניתק אין לא ניתק לא". ובתמורה פרק "אלו קדשים" (יח, א) אינו בשום ספר. ואפילו גרס ליה – לא קאי דרשה דקרא לפרש טעמא דלא ניתק לא, אלא אתא לפרש מאי טעמא כשר כששחטו סתם בלא עקירה – אמר קרא "הוא" בהוייתו יהא, כלומר באותה הוייתה שסופה להיות, דהיינו עולה, דהכי גמירי שקרב עולה – באותה הויה יהא מתחלה בלא עקירה. ואף על גב דקרא קאי אהלכתא, אשכחן כי האי גוונא בפרק שני דבכורות (טז, א) דמקיש דבר הבא ממעלה גרה, פירוש: תמורת פסולי המוקדשים, לדבר הבא ממפריסי הפרסה – חמש חטאות המתות, וגמר מהתם: מה התם במיתה, אף על גב דהתם הלכתא היא. **תניא** נמי הכי מה הן מביאין כו' – נראה דמייתי סייעתא דגזרינן אטו קודם כפרה, מדלא קתני "מה הן עושין מן המותרות", אלא "מה הן מביאין" – משמע מדמיהם אבל לא מגופן. ובמותר חטאת ואשם מיירי ולא במותר עולה, דסתם מותר בזבחים ובתמורה בחטאת ואשם מיירי.

כבנות שוח לאדם – משמע שהן טובות. ובקרא נמי כתיב (בראשית ג) "כי טוב העץ למאכל", והיינו בנות שוח כדמשמע בבראשית רבה כי גרמו שוחה לאדם, אי נמי בנות שבע שגרמו שבעה ימי אבילות. וקשה לרבינו תם: דבפרק קמא דעבודה זרה (יד, א) משמע דלא חזו לאכילה כל כך, דקתני גבי שביעית: הוסיפו עליהן אלכסוסין ואיצטרובלין מוכסוסין ובנות שוח – אבל מעיקרא לא הוה בהו שביעית, משמע דגריעי! ותירץ רבינו תם: דלאו משום דגריעי, אלא ששנינו במסכת שביעית (פרק ה משנה א): בנות שוח שביעית שלהן שניה, שעושין לשלש שנים, וכשהפרי נחנט בשביעית אינו נגמר עד שנה שניה של שמיטה. והשתא מעיקרא סבור דאזלינן בתר לקיטה ובסוף סבור דאזלינן בתר חנטה. ועוד תירץ רבינו תם: דגרס בפרק קמא דעבודה זרה (שם) "מוכסוסין בנות שוח" בלא וי"ו, ופרי אחת הוא, והוא גרוע, ואינו אותו ששמו בנות שוח גרידא. וכן משמע בפרק קמא דבכורות (ח, א) דשנים הם, דהא אמר: הזאב והארי לשלש שנים וכנגדן בבנות שוח, נחש לשבע שנים, ולאותו רשע לא מצינו שום חבר, ויש אומרים: מוכסוסין בנות שוח. ומיהו בפרק "כיצד מברכין" (ברכות מ, ב) משמע דבנות שוח הן גרועין, שלא נחשדו עליהן עמי הארץ, דחשיב להו גבי קלין שבדמאי. ושמא פרי הוא שגדל ביערים כמו עוזרדין דחשיב בהדייהו, ולפי שמצוי להן מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל בגנותיהן ובפרדסותיהן, ולא מפני שהוא גרוע. **הא** בורכא – תימה: היכי סלקא דעתך דמקיצין בעוף? האמר: זה מדרש דרש יהוידע הכהן שמותר חטאת ומותר אשם יהא לנדבת עולה, משום דכתיב (ויקרא ה) "לה' לכהן", איזהו דבר שהוא לה' ולכהן – הוי אומר זה עולה, שבשר עולה כולה לה' והגיזה והעור לכהן, ובעוף אין לכהן חלק בו! ויש לומר: דהתם במותר מעות, כגון הפריש מעות לחטאת ואשם כדכתיב (מלכים ב יב) "כסף אשם כסף חטאת", והכא כשנתותר גוף אשם.

ואין עוף בצבור – משום דכתיב ביה "נפש", דמשמע ביחיד דוקא. ואם תאמר: והאמר בפרק "טרף בקלפי" (יומא מא, ב): אי זבן פרידה אחת, אי עולה זבן – עולה אזלא לנדבה! ויש לומר: דאין לקנות עוף במעות שנתותרו, אך אם כבר בא עוף לפנינו מקיצים בו, דמה יעשה ממנו. **ואף** שמואל סבר לה – פירוש בקונטרס: להא דאמר דלרבי שמעון מקיצין בהן המזבח. דאמר שמואל: סכין מושכתן, פירוש: סכין השוחטת סתם מושכתן לקרבן שהופרשו מתחלה לכך, כגון עולת תמיד לעולת קיץ, אף על פי שאין זה אותו קרבן עצמו, כיון דמעיקרא עולה והשתא עולה. וקשה: דבפרק קמא דזבחים (ג, א) מוכח דמילתא דשמואל כרבנן דרבי שמעון, דאית להו לב בית דין מתנה עליהן! ואמאי דגרס בסמוך "תניא נמי הכי" קשה, דמתניתין הוה ליה לאיתויי! ונראה כפירוש הערוך, דפירש "סכין מושכתן למה שהם": אם תמידים אם מוספין – סכין מושכתן להיות כן. דטרם משכן לסכין אין לומר איזה תמיד איזה מוסף, אלא תלויין ועומדין בתנאי לב בית דין. דאף על פי שאמרו שהן תמידים, אם ירצו להקריבן לשם זבח אחר – רשאין, לפי שבזמן שמשך זה סכין לשחיטת תמיד הרי הוא תמיד, ואם למוסף – מוסף. והוי סייעתא לרבי יוחנן דאמר: תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי רבנן נפדין תמימים, שהרי עדיין לא משכן לסכין. ולא גרסינן "תניא נמי הכי", אלא "תניא". ויש מפרשים "תניא נמי הכי" אדרב שמואל בר רב יצחק, דאמר: מודה רבי שמעון בשעירי חטאת שאין מקיצין בגופן. דקתני: אם לא קרב ברגל, כלומר בפסח, יקרב בראש חודש כו', ואם לא קרב ביום הכפורים יקרב ברגל, פירוש: בסוכות, ואם לא קרב ברגל זה של סוכות יקרב ברגל אחר, היינו שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו. אבל טפי מרגל אחר, דהיינו בפסח הבא – לא מצי לאקרובי לגופיה, דהוה ליה תרומה ישנה. ולא להקיץ בגופו – לפי שמתחלתו לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון, כלומר לכפר בחטאת, ואי אפשר לשנותן בנדבה. אלמא אין מקיצין בגופן אלא בדמיהן. אבל קשה: דאמאי נטר עד הכא? לעיל הוה ליה לאיתויי. **שמתחלה** לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון – אף על גב דבמתניתין מפרש: משום דבאין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו – תרתי בעינן, מקדש וקדשיו ומזבח החיצון, לאפוקי שעיר הפנימי. ואף על גב דמשמע לעיל דאי לאו משום גזירה אטו לפני כפרה היו מקיצין אפילו במותר חטאת הפנימית, היינו משום דהכי גמירי דמותר חטאת צבור לעולה. **ועל** זדון טומאת מקדש וקדשיו – אין זה שתי כפרות אלא מה שקרבן אחר מכפר כדפירשתי לעיל, אי נמי, כפרה אחת לשוגג ואחת למזיד. **לא** זז משם עד שמוחלים לו – ואף על גב דתנן במתניתין בפרק בתרא דיומא (פה, ב): על עשה ועל לא תעשה תשובה מכפרת, ואמר נמי במסכת חגיגה (ה, א): כל העושה דבר ומתחרט מוחלין לו מיד, אפילו בשאר עבירות – אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו הדין, אבל במצות עשה מוחלין לגמרי.

בעומד

קַיִץ כִּבְנוֹת שׁוּחַ לַמִּזְבֵּחַ. - וְהָכְתִיב: "כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ" וגו'! - תָּנֵי רַב חֲנִינָא: כִּבְנוֹת שׁוּחַ לְאָדָם. דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא: אֵין מְקַיְּצִין בְּעוֹלַת הָעוֹף. אֲמַר רָבָא: הָא בּוּרְכָא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: מַאי בּוּרְכָתָא? אֲנָא אֲמַרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ, וּמִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא אֲמַרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ. דְּאָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא: מוֹתָרוֹת לְנִדְבַת צִבּוּר אָזְלִי, וְאֵין עוֹלַת עוֹף בְּצִבּוּר. וְאַף שְׁמוּאֵל סָבַר לְהָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: קָרְבְּנוֹת צִבּוּר - סַכִּין מוֹשַׁכְתָּן לְמַה שֶּׁהֵן. תַּנְיָא נַמִי הָכִי: וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשָׂעִיר - שֶׁאִם לֹא קָרַב בָּרֶגֶל יִקְרַב בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְאִם לֹא קָרַב בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ יִקְרַב בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאִם לֹא קָרַב בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יִקְרַב בָּרֶגֶל, וְאִם לֹא קָרַב בְּרֶגֶל זֶה יִקְרַב בְּרֶגֶל אַחֵר, שֶׁמִּתְחִלָּתוֹ לֹא בָּא אֶלָּא לְכַפֵּר עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. תָּנָא: לֹא הוּקְדַּשׁ אֶלָּא לְכַפֵּר עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. "וְעַל זְדוֹן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים" כו'. מְנָהָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "וְכִפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וגו', פְּשָׁעִים - אֵלּוּ הַמְּרָדִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי", וְאוֹמֵר: "אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא"; חַטָּאוֹת - אֵלּוּ הַשְּׁגָגוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה". "עַל שְׁאָר עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, הַקַּלּוֹת וְהַחֲמוּרוֹת, הַזְּדוֹנוֹת וְהַשְּׁגָגוֹת" כו'. הַיְינוּ קַלּוֹת הַיְינוּ עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, חֲמוּרוֹת הַיְינוּ כָּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, הוֹדַע הַיְינוּ מֵזִיד, לֹא הוֹדַע הַיְינוּ שׁוֹגֵג! אֲמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר: עַל שְׁאָר עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין קַלּוֹת בֵּין חֲמוּרוֹת, בֵּין שֶׁעֲשָׂאָן בְּשׁוֹגֵג בֵּין שֶׁעֲשָׂאָן בְּמֵזִיד. אוֹתָן שֶׁעֲשָׂאָן בְּשׁוֹגֵג - בֵּין נוֹדַע לוֹ סְפֵיקָן בֵּין לֹא נוֹדַע לוֹ סְפֵיקָן. וְאֵלּוּ הֵן קַלּוֹת - עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵלּוּ הֵן חֲמוּרוֹת - כָּרֵיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין. הַאי עֲשֵׂה הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלָא עֲבַד תְּשׁוּבָה - "זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה", אִי דַּעֲבַד תְּשׁוּבָה - כָּל יוֹמָא נַמִי; דְּתַנְיָא: עָבַר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ! אֲמַר רַבִּי זֵירָא:

בעומד

קיץ כבנות שוח למזבח – כאדם שמביא בקינוח סעודה מיני מתיקה. והוא לשון קיץ, כדכתיב (שמואל ב טז) "הלחם והקיץ לאכול לנערים". **וכל דבש** – וכל מיני פירות האילן בכלל. **אין מקיצין בעולת העוף** – אין לוקחין בדמי הנדבה עולת העוף. **הא בורכא** – דבר הבדוי מן הלב, דמנא לך הא. **לנדבת צבור אזלא** – כדרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר. **ואין עולת העוף בצבור** – דתניא בתורת כהנים: "והקריב מן התורים" – היחיד מביא עוף ואין הצבור מביאין עוף. **להא דרבי יוחנן** – דאמר לעיל: תמידין שלא הוצרכו, לרבי שמעון דלית ליה לב בית דין מתנה, מקיצין בהן את המזבח בגופן ואין צריכין רעיה. **סכין מושכתן למה שהן** – סכין השוחטן סתם מושכתן לקרבן שהופרש מתחלה לכך, ואפילו אין זה אותו קרבן עצמו, וכגון עולת תמיד עולה לקיץ אם אינו ראוי לתמיד. **מודה רבי שמעון כו'** – ומסקנא דטעמא – שמתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון. אלמא אהא הוא דקפדינא, שיקרב על מזבח החיצון לכפר מקצת דבר שהוקדש לו חטאת, דטומאת מקדש תקרב לטומאת מקדש ואף על פי שאין כפרתן שוה. הכי נמי לעולה שהוקדש לעולה יקרב. **וכפר על הקדש** – בשעיר הפנימי כתיב. **היינו קלות היינו עשה ולא תעשה** – כלומר, הי ניהו קלות – עשה ולא תעשה, אמאי תני להו תרתי? **היינו דזדונות היינו הודע** – קא סלקא דעתין: הודע – שידע ועשה, דהיינו מזיד. דהא ליכא למימר: הודע – שנודעה לו שגגתו, כדפרשינן ליה בכל דוכתי, דאם כן הוה ליה חטאות ואשמות ודאין, ותנן במסכת כריתות (כה, א): חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים – חייבין להביא אחר יום הכפורים. **אמר רב יהודה כו'** – סיפא דמתניתין מפרשא ליה לרישא, וכולהו פירוש דקלות וחמורות הוא. **בין כשעשאן בשוגג** – האי שוגג דהכא ליכא לפרושי אלא בדבר שאין שגגתו חטאת, אלא אשם תלוי, כגון אכל אחת משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואינו יודע איזה אכל. **בין שנודע לו ספיקן** – שנודע לו שבא לידי ספק חלב. **בין שלא נודע לו** – לפני יום הכפורים שאכל ספק חלב – אין צריך להביא אחר יום הכפורים אשם תלוי. והכי נמי תנן בכריתות (שם): חייבי אשמות תלויין שעבר עליהן יום הכפורים פטורין, ויליף לה התם מקראי. **האי עשה** – דמכפר עליה יום הכפורים. **היכי דמי אי דלא עשה תשובה** – שאינו תוהא על חטאו. **הא כתיב זבח רשעים תועבה** – והיכי מכפר עליה קרבן יום הכפורים? **ואי דעבד תשובה** – למה לי יום הכפורים? כל יומא נמי תשובה מכפרא עליה, דתניא: לא זז משם עד שמוחלין לו!

בעומד

'קַיִץ כִּבְנוֹת שׁוּחַ' לַמִּזְבֵּחַ, והבינה הגמרא שכוונת הברייתא לתאנים לבנות המכונות 'בנות שוח', להקריבם על גבי המזבח.

מקשה הגמרא: איך אפשר להעלות על המזבח פירות מתוקים, **וְהָכְתִיב 'כִּי כָּל שְׂאוֹר וְכָל דְּבַשׁ וגו'** לא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה'' (ויקרא ב יא), וכל פירות האילן המתוקים מכונים 'דבש', ואסור להקריבם על המזבח. מתרצת הגמרא: **תָּנֵי רַב חֲנִינָא** בביאור הברייתא, שמהמותרות היו מקריבים קרבנות ממש על גבי המזבח, ומה שאמרה הברייתא 'קיץ כבנות שוח' זהו דרך משל, שנחשבים קרבנות אלו **כִּבְנוֹת שׁוּחַ לְאָדָם** – כמו שאדם מביא בסוף סעודתו דברים מתוקים, כך מקריבים קרבנות אלו על גבי המזבח, לאחר שהוקרבו עליו כל הקרבנות. ועל כל פנים מוכח מהברייתא שהתמידים שהיו נשארים משנה שעברה היו מוקרבים לקיץ המזבח, וכדברי רבי יוחנן.

הגמרא דנה אם אפשר להביא עופות לקיץ המזבח: **דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא, אֵין מְקִיצִין בְּעוֹלַת הָעוֹף** – אין מביאים עולת העוף לקיץ המזבח.

אָמַר רָבָא, הָא בּוּרְכָּא – דין זה בדוי מהלב, שכן מנין לרב נחמן שאין מביאים עולת העוף לקיץ המזבח. **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא, מַאי בּוּרְכָּתָא** – מדוע אתה אומר שרב נחמן בדה מליבו דבר זה, והרי **אֲנָא אַמְרִיתָהּ נִיהָלֵיהּ, וּמִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא אַמְרִיתָהּ נִיהָלֵיהּ** – אני אמרתי לרב נחמן דבר זה, ובשמו של רב שימי מנהרדעא אמרתי כן, **דְּאָמַר רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא, מוֹתָרוֹת לְגִדְבַת צִבּוּר אָזְלִי** – הבהמות הנותרות משנה לשנה שאחריה, מקריבים מהם קרבן ציבור, **וְאֵין עוֹלַת עוֹף** באה **בְּצִבּוּר**, ולפיכך אין מקיצין בעולת העוף.

הגמרא מבארת שאף שמואל סובר כרבי יוחנן שאמר לעיל (ע"א) שתמידים שלא הוצרכו לציבור קרבים לקיץ המזבח. אומרת הגמרא: **וְאַף שְׁמוּאֵל סָבַר לְהָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – לדין זה שאמר רבי יוחנן, **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, סַכִּין מוֹשְׁכָתָן לְמַה שֶּׁהֵן** – סכין השחיטה קובעת את שם הקרבן לפי מה שהופרש בתחילה כשהפרישום. וכגון עולת התמיד, אף כשאינו יכול להקריבו לתמיד, קרב לעולה, כיון שהופרש בתחילה לעולה. ומבואר ששמואל סובר שהבהמה עצמה קרבה לעולה, וכדברי רבי יוחנן.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא לדברי רבי יוחנן: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי** – שנינו כן בברייתא כמו שאמר רבי יוחנן, **וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשָׂעִיר, שֶׁאִם לֹא קָרַב בָּרֶגֶל, יִקְרַב בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ הַבָּא אַחֲרָיו, וְאִם לֹא קָרַב בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ יִקְרַב בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאִם לֹא קָרַב בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יִקְרַב בָּרֶגֶל, וְאִם לֹא קָרַב בָּרֶגֶל זֶה, יִקְרַב בָּרֶגֶל אַחֵר**, והטעם לכל זה, משום **שֶׁמִּתְּחִלָּתוֹ** – בזמן הפרשת הקרבן, **לֹא בָּא אֶלָּא לְכַפֵּר עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן**, וגם עכשיו הרי קרב על המזבח החיצון. ומוכח שרבי שמעון סובר, שכדי שקרבן יקרב על המזבח לאחר זמנו, צריך שיקרב על המזבח החיצון, ויבוא לכפר על מקצת דבר שהוקדש עבורו, ואף שאין כפרתו שוה, וכמו כן קרבן התמיד שהוקדש לעולה, יקרב עכשיו לקרבן עולה. (**תָּנָא לֹא הוּקְדַּשׁ אֶלָּא לְכַפֵּר עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן**).

שנינו במשנה: 'וְעַל זְדוֹן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו שָׁעִיר [של יום הכפורים] **הַנַּעֲשֶׂה בְּפָנִים כו'** ויום הכפורים מכפרין.

מבארת הגמרא: **מְנָהֲנֵי מִילֵּי** – מהיכן למדנו ששעיר פנימי של יום הכפורים מכפר על חטא טומאת מקדש וקדשיו הנעשה במזיד, **דְּתָנוּ רַבָּנָן**, נאמר בתורה בענין כפרת שעיר הפנימי של יום הכפורים, **'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם'** (ויקרא טז טז), ולשון **'פְּשָׁעִים'** האמורה בפסוק **אֵלּוּ הַמְּרָדִים** – עבירות שאדם עובר במזיד, להכעיס, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – ומוכח כן מהפסוק, שאמר יהורם מלך ישראל **'מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי'** (מלכים ב' ג ז), כלומר מרד בי. **וְאוֹמֵר** – ומפסוק נוסף מוכח כן, שנאמר **'אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא'** (שם ח ב), כלומר שהעיר 'לבנה' מרדה במלך יהודה, ומוכח ש'פשיעה' זו מרידה. ממשיכה הגמרא ומבארת: מה שנאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', לשון **'חַטָּאוֹת'**, **אֵלּוּ הַשְּׁגָגוֹת**, שאף עליהם מכפר השעיר הפנימי של יום הכפורים. מוכיחה הגמרא ש'חטא' הוא לשון שגגה, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** בפרשת קרבנות החוטאים, **'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה'** (ויקרא ד ב), ומוכח שחטא הוא בשוגג.

שנינו במשנה: **'עַל שְׁאָר עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, הַקַּלּוֹת וְהַחֲמוּרוֹת הַיְדוּעוֹת וְהַשְּׁגָגוֹת כו'**, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין, שעיר המשתלח מכפר'.

שואלת הגמרא: **הַיְינוּ 'קַלּוֹת' הַיְינוּ 'עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה'** – הרי 'עשה' ו'לא תעשה' נחשבות כעבירות קלות, והן כלולות בלשון 'קלות', ומדוע כתבם התנא בפירוש. וכן מה ששנינו **'חֲמוּרוֹת'**, הלא **הַיְינוּ 'כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין'** המוזכרים במשנה, וכן **'הוֹדֵעַ'**, שידע שהוא טמא וחטא, **הַיְינוּ 'מֵזִיד'**, **ו'לֹא הוֹדֵעַ' הַיְינוּ 'שׁוֹגֵג'**, ומדוע הוצרך התנא לשנות את כל הדברים הללו בפירוש.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר** – כך כוונת התנא לומר, **עַל שְׁאָר עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין קַלּוֹת בֵּין חֲמוּרוֹת, בֵּין שֶׁעֲשָׂאָן בְּשׁוֹגֵג** – שאכל חתיכה אחת משתי חתיכות שאחת מהן חֵלֶב, ואינו יודע מה אכל, שחייב אשם תלוי, **וּבֵין שֶׁעֲשָׂאָן בְּמֵזִיד, וְאוֹתָן עבירות שֶׁעֲשָׂאָן בְּשׁוֹגֵג, בֵּין שנוֹדַע לוֹ סָפֵיקָן** – שנודע לו לפני יום הכפורים שאכל ספק חלב, **בֵּין לֹא נוֹדַע לוֹ סָפֵיקָן** – שלא נודע לו הדבר לפני יום הכפורים, על כל אלו יום הכפורים מכפר. והוסיף התנא וביאר, **אֵלּוּ הֵן** עבירות **קַלּוֹת, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה. וְאֵלּוּ הֵן** עבירות **חֲמוּרוֹת, כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין.**

הגמרא מבררת באיזה אופן מכפר שעיר המשתלח על מצוות עשה. מבררת הגמרא: **הַאי עֲשֵׂה הֵיכִי דָּמֵי** – עשה זה ששנינו ששעיר המשתלח מכפר עליו, באיזה אופן מדובר, **אִי דְּלֹא עָבַד תְּשׁוּבָה** – אם לא עשה תשובה על חטאו, איך יתכן שיכופר על ידי שעיר המשתלח, והרי על קרבן כזה נאמר **'זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה'** (משלי כא כז). **וְאִי דַּעֲבַד תְּשׁוּבָה**, הרי אין צורך בכפרת שעיר המשתלח, שהרי **כָּל יוֹמָא נַמִּי** – כל יום שעושה תשובה, מתכפר, **דְּתַנְיָא, אדם שֶׁעָבַר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ.**

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא,**

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שבת קודש עמ' א

שעומד בו, והרי לא יתכן לומר כן, ובהכרח שעל עבירות של יום הכפורים עצמו אין יום הכפורים מכפר אלא כשעשה תשובה, ואם לא עשה תשובה יתחייב כרת.

דוחה הגמרא: **אַלְמָה לֹא** – מדוע אין למצוא כרת על עון יום הכפורים עצמו, אף אם נאמר שעבירות אלו מתכפרות בלא תשובה, הלא **מַשְׁכַּחַת לָהּ בְּגוֹן דַּעֲבַד בְּלֵילְיָא וּמִית** – יש למצוא אופן שאינו מתכפר, והיינו כשעשה מלאכה בליל יום הכפורים והתחייב כרת, ומיד לאחר מכן מת, **דְּלֹא אַתָא יְמָמָא לְכַפּוֹרֵי לֵיהּ** – שכיון שלא הגיע היום קודם שמת, לא כיפר עליו יום הכפורים מחיוב הכרת שלו, שנאמר 'כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם' (ויקרא טז ל), ללמד שאין יום הכפורים מכפר אלא ביום.

מביאה הגמרא את הראיה באופן אחר: **אֶלָּא אֵימָא** – אלא נאמר כך, אם יום הכפורים מכפר אף על עבירות שנעשו באותו יום עצמו,

באמת מדובר בְּאדם **הָעוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ**, ולא עשה תשובה, וְמשנתינו כדעת **רַבִּי הִיא**, האומר שיום הכפורים מכפר לבדו אף בלא עשיית תשובה, ומה שנאמר 'זבח רשעים תועבה' זהו רק בשאר ימות השנה, **דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, עַל כָּל עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה וּבֵין לֹא עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, חוּץ מִפּוֹרֵק עוֹל** – כופר בעיקר, **וּמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה** – המדבר על דברי תורה בעזות פנים, **וּמֵפֵר בְּרִית בְּבָשָׂר** – שאינו מקיים מצות ברית מילה, שֶׁעל עבירות אלו רק **אִם עֲשָׂה תְּשׁוּבָה יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, וְאִם לָאו, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר.**

מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי, שבשלש עבירות אלו אין יום הכפורים מכפר ללא תשובה, **דְּתַנְיָא**, נאמר בפסוק 'כִּי דְבַר ה' בָּזָה' (במדבר טו לא), **וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר, הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ'** (במדבר טו לא), ויש לדרוש, **'כִּי דְבַר ה' בָּזָה', זֶה הַפּוֹרֵק עוֹל** – הכופר בעיקר, שביזה את הדיבור הראשון שאמר ה' בסיני 'אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ' (שמות כ ב), ודיבור זה מכונה 'דבר ה'' כיון שהוא נאמר לנו על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ולא על ידי משה רבינו (מכות כד.), **וּמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה** – שמדבר על דברי תורה בעזות פנים ומבזה את דברי התורה, ונרמז במה שכתוב דבר ה' 'בזה', לשון בזיון. **'וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר', זֶה הַמֵּפֵר בְּרִית בְּבָשָׂר** – שאינו מקיים מצות ברית מילה, והיא מכונה 'מצותו', בלשון יחיד, כיון שבזמן אברהם אבינו היתה זו המצוה היחידה שנצטווה מהקדוש ברוך הוא. ועונשם הוא **'הִכָּרֵת תִּכָּרֵת'**, ויש לדרוש את כפל הלשון, **'הִכָּרֵת', לְפָנַי יוֹם הַכִּפּוּרִים, ו'תִּכָּרֵת'** אף **לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים**, שעוונות אלו אינם מתכפרים ביום הכפורים. ממשיכה הברייתא לברר: **יָכוֹל** היית לפרש **שֶׁאֲפִילּוּ עָשָׂה תְּשׁוּבָה** לא יתכפר, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'עֲוֹנָהּ בָּהּ', לֹא אֲמַרְתִּי** שאין להם כפרה **אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁעֲוֹנָהּ בָּהּ** – שלא עשו תשובה, אך אם עשו תשובה מתכפרים. ומוכח שהפסוק עוסק באדם שלא שב בתשובה, ובכל זאת רק באלו כתבה התורה שאינם מתכפרים ביום הכפורים, אבל בשאר עבירות, אף שעדיין לא שב, יום הכפורים מכפר.

הגמרא מבארת כיצד ידרשו חכמים את הפסוק. מבארת הגמרא: **וְרַבָּנָן**, הסוברים ששום עבירה אינה מתכפרת בלא תשובה, ידרשו את הפסוק כך, שבשלש עבירות אלו, של פריקת עול, גילוי פנים בתורה והפרת ברית מילה נאמר עונש מיוחד, **'הִכָּרֵת' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'תִּכָּרֵת' לָעוֹלָם הַבָּא**, שאם לא עשה תשובה, אף לאחר שמת לא יתכפרו חטאים אלו. ומה שנאמר **'עֲוֹנָהּ בָּהּ'** בא ללמד **שֶׁאִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה וָמֵת, מִיתָה מְמָרֶקֶת** – מסיימת את הכפרה אף על עוונות הללו, אבל בשאר עבירות, אחר כפרת יום הכפורים מיתה מסיימת את הכפרה אף אם לא עשה תשובה.

הגמרא מקשה על מה שהעמדנו את משנתינו כרבי. מקשה הגמרא: **וּמִי מָצֵית מוֹקְמַת לָהּ כְּרַבִּי** – וכי אפשר לומר שמשנתינו היא דעת רבי, **וְהָא מִכְּרַ דְּסִיפָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא**, מסתבר שרֵישָׁא **נַמִּי** [–גם כן] **כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא**, ולא כשיטת רבי. והראיה שהסיפא היא כרבי יהודה, **דְּקָתָנֵי סֵיפָא, אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ** בשמן המשחה, מתכפרים בשעיר המשתלח, **וּמַאן אִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא** – ומי הוא זה שסובר שאף כהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, **רַבִּי יְהוּדָה** (להלן ע"ב), ומכך שהסיפא נשנתה בדעתו, **מִכְּלָל דְּרֵישָׁא** גם כן **כְּרַבִּי יְהוּדָה**, ולא כרבי.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף**, באמת משנתינו **רַבִּי הִיא**, הסובר שיום הכפורים מכפר אף בלא תשובה, וְרבי עצמו **סָבַר לָהּ** [–סובר] **כְּרַבִּי יְהוּדָה** רבו, שכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, ולכן סתם כך בסיפא.

הגמרא מבררת האם גם רבי יהודה סובר כרבי, שיום הכפורים מכפר בלא תשובה: **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי** לרב יוסף, **דַּוְקָא קָאָמַר מַר** – האם בדקדוק אמרת לשון זו, **שֶׁרַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה לֹא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי**, אלא כחכמים שאין יום הכפורים מכפר ללא תשובה, ולכן הוצרכת לומר שמשנתינו סוברת כדעת רבי, ואי אפשר להעמידה כדעת רבי יהודה, **אוֹ דִּלְמָא, מִכְּ דְּרַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, ששעיר המשתלח מכפר אף על הכהנים, יש לומר דְּאַף רַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָהּ נַמִּי כְּרַבִּי**, שיום הכפורים מכפר בלא תשובה, ובאמת היה ניתן לומר שמשנתינו נאמרה בשיטת רבי יהודה, **מִיהוּ אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא** – אך נקט רב יוסף לשון דרך ארץ, **לְמֵימַר דְּתַלְמִיד סָבַר לָהּ כְּרַבֵּיהּ** – לומר שרבי סובר כרבי יהודה רבו, ולא לומר שרבי יהודה סובר כרבי, שהיה תלמידו.

אָמַר לֵיהּ רב יוסף, **אִין** – אכן **דַּוְקָא קָאָמַרְנָא**, כיון שרק **רַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה**, ששעיר המשתלח מכפר גם על הכהנים, **אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה לֹא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי**, אלא כחכמים שיום הכפורים אינו מכפר בלא תשובה, ואי אפשר להעמיד את המשנה כמותו. והראיה לכך, **דְּתַנְיָא** בסיפרא, **יָכוֹל** היית לומר **שִׁיהֵא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל הַשְּׁבָעִים וְעַל שֶׁאֵינָן שְׁבָעִים**, אין לומר כן, **וְדִין הוּא** – ויש ראיה לכך שאין לומר כן, **הוֹאִיל וְחַטָּאת וְאָשָׁם מְכַפְּרִין** על עון, **וְיוֹם הַכִּפּוּרִים** גם כן **מְכַפֵּר**, יש לנו ללמוד, **מַה חַטָּאת וְאָשָׁם אֵין מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל הַשְּׁבָעִים**, שנאמר 'וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם' (במדבר ה ז), 'וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא' (ויקרא ה ה), **אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל הַשְּׁבָעִים**. אולם יש לדחות לימוד זה, **מַה לְּחַטָּאת וְאָשָׁם** שאין כפרתם גדולה, שֶׁהרי **אֵין הם מְכַפְּרִין עַל הַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג**, אלא על השוגג בלבד, ויתכן שלכך אף אינם מכפרים אלא על השבים, **תּוֹאַמַר לְיוֹם הַכִּפּוּרִים** שכפרתו מרובה, שֶׁהרי הוא **מְכַפֵּר עַל הַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג**, כמו שדרשה הגמרא לעיל (יב:), **וְהוֹאִיל וּמְכַפֵּר עַל הַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג**, שמא **יְכַפֵּר עַל הַשְּׁבָעִים וְעַל שֶׁאֵינָן שְׁבָעִים, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא' (ויקרא כג כז), ובלשון **'אַךְ'** חִלֵּק הכתוב את דין כפרת יום הכפורים, ומיעט, שיש פעמים שאין יום הכפורים מכפר, והיינו כשאינו שב בתשובה. מסיימת הגמרא את הראיה: הרי **סְתָם סִיפְרָא, מַנִּי** – סתם דרשה המובאת בסיפרא, כדעת מי היא, הרי זה כדעת **רַבִּי יְהוּדָה, וְקָאָמַר** התנא בסיפרא **'שְׁבָעִים' אִין, 'לֹא שְׁבָעִים' לֹא** – לשבים בתשובה יום הכפורים מכפר, ולשאינם שבים אינו מכפר, והיינו כדעת חכמים החולקים על רבי וסוברים שיום הכפורים מכפר רק לשבים בתשובה.

הגמרא מקשה סתירה בדברי הסיפרא. מקשה הגמרא: **וְרָמֵי 'סְתָם סִיפְרָא' אַ'סְתָם סִיפְרָא'** – ויש להקשות מהדין האמור בסיפרא שהבאנו לעיל, על דין שנאמר במקום אחר בסיפרא, **דְּתַנְיָא** בסיפרא, **יָכוֹל** הייתי לומר שלא **יְהֵא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר אֶלָּא אִם כֵּן הִתְעַנָּה בּוֹ** האדם, **וּקְרָאוֹ 'מִקְרָא קֹדֶשׁ'** – קיבלו בברכותיו, שאמר 'מקדש ישראל ויום הכפורים', **וְלֹא עָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה**. אבל אם **לֹא הִתְעַנָּה בּוֹ, וְלֹא קְרָאוֹ מִקְרָא קֹדֶשׁ, וְעָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה, מַנַּיִן** שיום הכפורים מכפר עליו, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא' (ויקרא כג כז), ויש לדרוש **'יוֹם כִּפּוּרִים הוּא' מִכָּל מָקוֹם** – שמכפר בכל אופן אפילו חיללו במלאכה ולא קידשו. ומבואר בזה שיום הכפורים מכפר אפילו על רשע שלא התענה וחיללו במלאכה, וקשה על הסיפרא שהובא לעיל שאין יום הכפורים מכפר אלא על השב בתשובה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבַּיֵי, לֹא קַשְׁיָא**, כי אף שסתם סיפרא כרבי יהודה מכל מקום אין זה כלל מוכרח, אלא **הָא רַבִּי** – האמור בסיפרא שיש לרבות שיום הכפורים מכפר גם אם חיללו במלאכה ולא קידשו, זהו כשיטת רבי הסובר שיום הכפורים מכפר גם על מי שלא שב בתשובה, **וְהָא רַבִּי יְהוּדָה** – ומה ששנינו שיום הכפורים אינו מכפר בלא תשובה, זו דעת רבי יהודה.

תירוץ נוסף: **רָבָא אָמַר, הָא וְהָא רַבִּי** – שתי הברייתות שבסיפרא הם כשיטת רבי, שיום הכפורים מכפר בלי תשובה, וְהטעם שהברייתא הראשונה נקטה שאין יום הכפורים מכפר על שאינם שבים, שכן **מוֹדֶה רַבִּי בְּכָרֵת דְּיוֹמָא** – רבי מודה בחיובי כרת שחלו עליו מחמת יום הכפורים עצמו, שלא התענה בו או שעשה בו מלאכה, שאינו מתכפר ביום הכפורים אלא אם עשה תשובה, אבל שאר העבירות מתכפרות ביום הכפורים אף שלא עשה תשובה.

מוכיחה זאת הגמרא: **דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי** – שאם לא תאמר כך, שיום הכפורים אינו מכפר על עבירת יום הכפורים עצמו, **כָּרֵת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְרַבִּי לֵית לֵיהּ** – לדעת רבי נמצא שלא שייך כלל חיוב כרת שכתבה התורה על מי שעושה מלאכה ואינו מתענה ביום הכפורים, שהרי אף אם יעשה כן יתכפר מיד על ידי יום הכפורים

המשך בעמוד קכז

רש"י

בעומד במרדו – דלא עבד תשובה. ודקשיא לך: זבח רשעים תועבה! מתניתין רבי היא, דאמר: יום הכפורים מכפר על שאינן שבין, והאי קרא מוקי לה בשאר יומי. **פורק עול** – כופר בעיקר. **מגלה פנים בתורה** – בא על דברי תורה בחוצפא ובגלוי עזות פניו, כגון (סנהדרין צט, ב) מנשה שהיה יושב ודורש באגדות של דופי: לא היה למשה לכתוב אלא "ותמנע היתה פלגש", "וילך ראובן בימי קציר חטים" (בראשית ל)? **ברית** – בשר מילה. **דבר ה' בזה זה הפורק עול** – שביזה דיבור ראשון שאמור בסיני "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ) שלא שמעו אותו אלא מפי הגבורה. **ומגלה פנים** – מדאפקיה קרא בלשון בזיון, וזה בוזה דברי תורה הוא. **זה המיפר ברית בבשר** – שהיא מצוה יחידית. **לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה** – אלמא בשאינו שב קאי קרא. ובהנך תלת הוא דגלי לן אף לאחר יום הכפורים, הא בשאר, אף על פי שאינו שב – יום הכפורים מכפר. **ורבנן** – דאית להו נמי בשאר עבירות דאין יום הכפורים מכפר על שאינן שבין, אמרי לך: הא דגלי לן קרא בהנך תלת – לאו ביום הכפורים איירי. אלא "הכרת תכרת" דקאמר – תכרת לעולם הבא, שאף מיתה אינה ממרקת על שלש הללו בלא תשובה. אבל שאר עבירות, בלא תשובה נמי מיתה ממרקת אחר יום הכפורים, אבל יום הכפורים בלא מיתה – לא. **שאם עשה תשובה** – ואין עונה בה – מיתה ממרקת אף על שלש הללו, ולא תכרת לעולם הבא. **אחד ישראל וכו'** – מתכפרים משאר עבירות בשעיר המשתלח. **ומאן אית ליה האי סברא** – דכהנים מתכפרים במשתלח. **רבי יהודה** – לקמן בהאי פירקא. **אבל רבי יהודה לא סבר לה כרבי** – שיהא יום הכפורים מכפר על שאינן שבים, ולא אתיא מתניתין אליביה. **או דלמא** – רבי יהודה נמי כרבי סבר לה, ומתניתין רבי יהודה נמי. והאי דלא אמר: רבי יהודה היא, וסבר לה כרבי – אורחא דמילתא שייך טפי למימר: רבי היא וסבר לה כרבי יהודה רביה, ולא למימר: רבי יהודה היא וסבר ליה כרבי תלמידיה. **דוקא קאמינא רבי סבר לה כרבי יהודה** – בשעיר המשתלח, דעל כרחך מתניתין רבי היא כדאוקימנא, מדקתני יום הכפורים מכפר על שאינן שבין. אבל רבי יהודה לא סבר ליה כרבי, דתניא: אין יום הכפורים מכפר על שאינן שבין לרבי יהודה. **חטאות ואשמות אין מכפרין אלא על השבין** – דכתיב (במדבר ה) "והתודו את חטאתם" וגו' (ויקרא ה), "והתוודה אשר חטא עליה". **שאין מכפרין על המזיד כשוגג** – רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד כשוגג, אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות. **אך חלק** – "אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא", וכל אכין ורקין מיעוטין, ללמדך שפעמים שאין יום הכפורים מכפר. **סתם סיפרא** – תורת כהנים – רבי יהודה היא, הכי אמרינן בסנהדרין ב"אלו הן הנחנקין" (פו, א). **לא קראו מקרא קודש** – לא קיבלו בברכותיו לומר "מקדש ישראל ויום הכפורים". **ומודה רבי בכרת דיומא** – הא דתניא קמייתא דאינו מכפר על שאינן שבין – בכרת של יום הכפורים קאמר, של עינוי ושל מלאכה. אבל על כל שאר עבירות – מכפר אף על פי שעשה בו מלאכה ולא התענה בו. **דאי לא תימא הכי** – דבכרת דיומיה מודה רבי דלא מכפר, ותימא דאכרת דיומיה מכפר. **כרת דיום הכפורים לית ליה לרבי** – בתמיה, אם כן למה כתב רחמנא ביום הכפורים כרת? בשלמא שאר כריתות דאי מיית קודם יום הכפורים לא איכפר, אבל הנך למה ליי? הא כי עבר עליה מכפר עליה הא יומא! **אלמה לא** – בתמיה. כלומר, אלמה אי אית ליה לרבי דמכפר על כרת דיומיה בלא תשובה – לא איכא כרת ביום הכפורים? **והא משכחת לה כגון דעבד בלילא ומית דלא אתי ימא לכפורי ליה** – שאין מכפר אלא יום, כדכתיב (ויקרא טז) "כי ביום הזה יכפר עליכם".

ומקשינן:

תוספות

בעומד במרדו – הקשה הרב רבינו שלמה מדריו"ש: דבפרק בתרא דיומא (פה, ב) אמרינן: מיתה ויום הכפורים מכפרים עם התשובה; עם התשובה – אין, בפני עצמו לא, הא מני – דלא כרבי. והא לא אתיא אפילו כרבנן, דאית להו דמיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עבירות דלאו הנך שלשה! ויש לומר: דהכא לא קאמרי רבנן דמיתה ממרקת אלא עם היסורין והדינין שדנין אותו לאחר מיתה, ועל ידי כך אינו נכרת לעולם הבא. אבל עם התשובה – מיתה ממרקת לגמרי, שאין נדון עוד ביסורין לאחר מיתה. אבל לרבי – מיתה ויום הכפורים בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות. והשתא אתי שפיר כרבנן.

שאין מכפרין על המזיד – פירש בקונטרס: רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד, אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות. ואם תאמר: ונגמר מהנהו שמכפר על הזדון בשוגג! ויש לומר, דאיכא למיפרך: שכן אין מכפר על חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין.

הואיל ומכפר על המזיד – ואם תאמר: נימא דיום הכפורים לא יכפר על המזיד, מידי דהוה אחטאת ואשם! ויש לומר: דקרא דיום הכפורים הוא, איכא למאן דאמר דמשמע אפילו אינם שבים, וכולי עלמא מודו דמרבינן במזיד. ועוד, דאדרבה נילף משעיר הנעשה בפנים שמכפר על המזיד.

לא קראו מקרא קודש – פירש בקונטרס: שלא קיבלו עליו בברכותיו לומר "מקדש ישראל ויום הכפורים". ואין נראה, דלא אשכחן ברכות ביום הכפורים דליהוו דאורייתא. ונראה לרבינו תם: קראו מקרא קודש – שמודה שבית דין קדשוהו ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום, ולא קראו מקרא קדש – שאינו שובת מחמת קדושת היום, אלא מחמת שמתעצל לעשות מלאכה. **תלמוד** לומר יום הכפורים הוא מכל מקום – תימה: דלמא בעשה תשובה איירי, ולעולם סבר תנא דאינו מכפר אלא על השבין! **דאי** לא תימא הכי – ואם תאמר: למה לו "אך" חלק, למאי דסלקא דעתך השתא דידענן מסברא דכרת דיום הכפורים לרבי לית ליה? ויש לומר: דהוה מצי למימר "ולטעמיך". או שמא איצטריך "אך" – אפילו חזר בו מעבירה אלא שמבעט בכפרה, שאינו רוצה שיום הכפורים יכפר.

[שייך לעמוד ב] **דעבד** סמוך לשקיעת החמה – אבל לאחר שילוח שעיר לא מצי לאוקומה, שהוא מכפר כל היום. ואף על גב דמשמע לעיל (ח, ב) שאין קרבנות מכפרין על עבירות של אחר כך אפילו בו ביום, דאמר: נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה – שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם" משמע דכל היום יכפר. אי נמי, היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת, ואין כאן כרת גמור. וכהאי גוונא אשכחן בפרק קמא דזבחים (ו, א) דעולה מכפרת על היזורש מקופיא ולא מקיבעא, כלומר לגמרי. והשתא אתי

בְּעוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ, וְרַבִּי הִיא; דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: עַל כָּל עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה בֵּין לֹא עֲשָׂה תְּשׁוּבָה - יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, חוּץ מִפּוֹרֵק עוֹל וּמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה, וּמֵפֵר בְּרִית בַּבָּשָׂר, שֶׁאִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה - יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, וְאִם לָאו - אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? דְּתַנְיָא: "כִּי דְבַר ה' בָּזָה" - זֶה הַפּוֹרֵק עוֹל וּמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה, "וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר" - זֶה הַמֵּפֵר בְּרִית בַּבָּשָׂר; "הִכָּרֵת תִּכָּרֵת", "הִכָּרֵת" - לְפָנֶי יוֹם הַכִּפּוּרִים, "תִּכָּרֵת" - לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים; יָכוֹל אֲפִילּוּ עָשָׂה תְּשׁוּבָה? תַּלְמוּד לוֹמַר "עֲוֹנָהּ בָּהּ", לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁעֲוֹנָהּ בָּהּ. - וְרַבָּנַן? "הִכָּרֵת" - בָּעוֹלָם הַזֶּה, "תִּכָּרֵת" - לָעוֹלָם הַבָּא; "עֲוֹנָהּ בָּהּ" - שֶׁאִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה וּמֵת, מִיתָה מְמָרֶקֶת. - וּמִי מָצֵית מוֹקְמַתְּ לָהּ כְּרַבִּי? וְהָא מִדְּסֵיפָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, רֵישָׁא נַמִּי רַבִּי יְהוּדָה הִיא! דְּקָתָנֵי סֵיפָא: אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ; וּמַאן אִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא? רַבִּי יְהוּדָה, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא רַבִּי יְהוּדָה! אֲמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי הִיא, וְסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: דַּוְקָא קָאָמַר מָר, רַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה לָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי. אוֹ דִּלְמָא: מִדְּרַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה - אַף רַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָהּ נַמִּי כְּרַבִּי, מִיהוּ אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָתָנֵי, לְמֵימַר דְּתַלְמִיד סָבַר לָהּ כְּרַבּוֹתֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: אִין, דַּוְקָא קָאָמִינָא: רַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה לָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי; דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהֵא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל שָׁבִים וְעַל שֶׁאֵינָן שָׁבִים? וְדִין הוּא: הוֹאִיל וְחַטָּאת וְאָשָׁם מְכַפְּרִין וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, מַה חַטָּאת וְאָשָׁם אֵין מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל הַשָּׁבִים, אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מְכַפֵּר אֶלָּא עַל הַשָּׁבִים! מַה לְחַטָּאת וְאָשָׁם - שֶׁאֵין מְכַפְּרִין עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג, תֹּאמַר לְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁמְּכַפֵּר עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג; הוֹאִיל וּמְכַפֵּר עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג, יְכַפֵּר עַל שָׁבִים וְעַל שֶׁאֵינָן שָׁבִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַךְ", חִלֵּק; סְתָם סִיפְרָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה, וְקָאָמַר: שָׁבִים - אִין, לֹא שָׁבִים - לָא. וְרָמֵי סְתָם סִיפְרָא אַסְתָּם סִיפְרָא, דְּתַנְיָא: יָכוֹל לֹא יְהֵא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר אֶלָּא אִם כֵּן הִתְעַנָּה בּוֹ וּקְרָאוֹ מִקְרָא קֹדֶשׁ וְלֹא עָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה; לֹא הִתְעַנָּה בּוֹ וְלֹא קְרָאוֹ מִקְרָא קֹדֶשׁ, וְעָשָׂה בּוֹ מְלָאכָה, מַנִּין? תַּלְמוּד לוֹמַר "יוֹם כִּפֻּרִים הוּא", מִכָּל מָקוֹם! אֲמַר אַבַּיֵי, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי, וְהָא רַבִּי יְהוּדָה. רָבָא אֲמַר: הָא וְהָא רַבִּי, וּמוֹדֶה רַבִּי בִּכְרֵת דְּיוֹמָא, דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, כְּרֵת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְרַבִּי לֵית לֵיהּ? - אַלְּמָה לָא? מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ כְּגוֹן דַּעֲבַד בְּלֵילְיָא וּמֵת, דְּלָא אֲתָא יְמָמָא לְכַפּוֹרֵי לֵיהּ! אֶלָּא אֵימָא:

כרת

אתי שפיר דלא קאמר: כגון שמת קודם שנשתלח השעיר או כגון דליכא שעיר המשתלח, דכאמר לעיל (ח, ב) ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון. ויש מפרשים: דיום הכפורים בלא שעיר המשתלח מכפר לגמרי. ונפקא מינה, דשעיר מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך למוצאי יום הכפורים. כדתניא: חומר בשעיר מביום הכפורים שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתחשך, חומר ביום הכפורים מבשעיר שיום הכפורים מכפר בלא קרבן מה שאין כן בשעיר. והא דנקט כגון דחנקתיה אומצא – לאו דוקא, אלא הוא הדין שמת בו ביום, ולרווחא דמילתא נקטה: אי נמי אפילו לא מת בו ביום אלא אחר כמה ימים, וכגון דעבד סמוך לשקיעת החמה. **וכפר** את מקדש הקדש זה לפני ולפנים – פירש בקונטרס: דבטומאת לפני ולפנים ובטומאת היכל מיירי. וקשה: דאמאי צריך קרא לכולהו? הא לקמן פרק שני (טז, ב) גבי כרת לא מצריכין אלא חד קרא לכולהו! ושמא כיון שהושוו לענין כפרה הושוו לכל דבר. ומיהו קשיא, שצריך לדחוק הקונטרס לפרש מזבח במשמעו – כגון שהקטיר עליו בטומאה, ואם כן היינו טמא ששימש, ולא מצינו שיכפר שעיר הפנימי על כהן ששימש בטומאה! ועוד, אי בטומאת מקדש וקדשיו איירי הכא לרבי יהודה, מאי קאמר לעיל (ח, א) רבי שמעון: ממקומו הוא מוכרע? הא אפילו לרבי יהודה נמי ממקומו מוכרע! ועוד דבסוף פרק "הוציאו לו" (יומא סא, א) מייתי לה אמתניתין ד"וכן בהיכל וכן במזבח הזהב" דמתניתין לענין הזאה! על כן נראה דבהזאה איירי, ו"לפני ולפנים" היינו על בין הבדים, ו"ההיכל" היינו על הפרכת, ו"מזבח" היינו מזבח הזהב, ו"עזרות" היינו שירי הדם שהיה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון שהיה בעזרה, כדתנן ב"איזהו מקומן" (זבחים מז, א). ומיהו קשיא הא דנקט עזרות, דהוה ליה למימר "עזרה"! ועוד, דהזאות כולהו כתיבי בהדיא בפרשה. ולעיכובא לא איצטריך, דנפקא לן בפרק "איזהו מקומן" (שם נב, ב) ובפרק "הוציאו לו" (יומא ס, ב): "וכלה וכפר", אם כלה כיפר, ואם לא כלה לא כיפר! ויש לומר: דאיצטריך האי קרא דכהן משוח ומרובה בגדים יכול לעשות כן, לפי שכל הפרשה כתיב בה אהרן. וכן תניא בתורת כהנים: "וכפר הכהן אשר ימשח" מה תלמוד לומר? לפי שכל הפרשה כולה אמור בה אהרן, לכן כתיב "וכפר את מקדש הקדש" וגו' – שכל משוח ומרובה בגדים צריך לעשות כן.

הושוו כולן לכפרה אחת – אבל לשעיר הפנימי לא הושוו, דכתיב "אשר לעם" ודרשינן בסמוך: ולא לכהנים. **ואיתקש** שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים – תימה: דבפרק שני דכריתות (כה, ב) גבי חטאים דומיא דפשעים, פריך: האי בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב. והשתא לגמר מיניה שעיר המשתלח, דהא איתקש!

כולן

ומקשינן: וכרת דיממא לרבי לית ליה – בתמיה, והא בהדיא כתיב כרת דיממא, דכתיב בין בעינוי בין במלאכה "בעצם היום הזה" (ויקרא כג)! **וחנקתיה** – שלא עבר עליו רגע מן היום לאחר עבירתו. **סמוך לשקיעת החמה** – עם צאת היום, שלא עבר רגע ביום אחר העבירה. **דתניא חומר בשעיר כו'** – לא גרסינן לה. **וכפר את מקדש הקדש** – בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים כתיב, המכפרת על טומאת מקדש וקדשיו. **זה לפני ולפנים** – על טומאה שאירעה לפני ולפנים, כגון נטמא לפני ולפנים ושהה כדי השתחואה, דמחייבת ליה על שהייתו כדמפרש בפרק שני (שבועות טז, ב). **זה היכל** – אם נטמא בהיכל. **זה מזבח** – מזבח הזהב, אם הקטיר קטורת בטומאה, ובשהייה. **אלו העזרות** – נכנס לעזרה בטומאה. **הושוו כולן בכפרה אחת** – בהא "יכפר" בתרא השוה כהנים לוים וישראלים, מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשלח בשאר עבירות. דאילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהשוו, שהרי הפר מכפר על הכהנים ושעיר הפנימי על ישראל. **רבי שמעון אומר כשם שדם השעיר** – לבדו מכפר על ישראל בטומאת מקדש בלא שום וידוי, שהרי אין שום וידוי בשעיר הפנימי – כך דם הפר לבדו בלא וידוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש. ואייתר ליה וידוי הפר לשאר עבירות. **הא ודאי הושוו** – בכפרה אחת, ואי בשאר עבירות לא הושוו במאי הושוו? **ומשני: הושוו דבני כפרה נינהו** – לכך הושוו – ללמדך שיש לכולם כפרה, בין בטומאת מקדש בין בשאר עבירות. **מיהו כל חד בדנפשיה** – אלו בפר ואלו בשעיר. **אשר לעם** – ולא לכהנים. **הותר מכללו** – מכלל שאמר "אשר לו", דמשמע: לו ולא לאחרים הותרו. **אצל ביתו** – דכתיב (ויקרא טז) "וכפר בעדו ובעד ביתו". **ואם נפשך לומר** – להקשות כלום על המדרש הזה. ולקמיה מפרש מה יש לו להקשות. **הרי הוא אומר כו'** – על כרחך המקרא מלמדך שמתכפרים בפרו של אהרן, שנאמר "בית אהרן ברכו את ה'", הרי כל הכהנים קרויין ביתו, הרי הם בכלל "ובעד ביתו". **מאן תנא** – להא מתניתא דקתני: מעתה אין להן כפרה, דמשמע דאם לא בפר יתכפרו אין להם כפרה כלל. **דלא כרבי יהודה** – אלא כרבי שמעון, דאמר: כל כפרותיהן בפר תלויות. דאי רבי יהודה, אי נמי לא מכפרי בפר – אית להו כפרה מיהת בשעיר המשתלח בשאר עבירות. **אביי אמר כו'** - והכי קאמר מעתה אין להם כפרה בטומאת מקדש

כָּרֵת דִּיְמָמָא לְרַבִּי לֵית לֵיהּ? - אַלְמָה לָא? מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ דַּאֲכַל אוּמְצָא וְחַנֵּקֵיהּ וּמִית; אִי נַמִי, דַּאֲכַל סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה, דְּלָא הֲוָה שְׁהוּת לְכַפּוּרֵי לֵיהּ. "אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ". הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, קָתְנֵי: אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ. וַהֲדַר תָּנֵי: מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֲנִים וּלְכֹהֵן מָשׁוּחַ! אֲמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר: אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ מִתְכַּפְּרִין בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, וְאֵין חִילּוּק בֵּינֵיהֶן. וּמַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֲנִים וּלְכֹהֵן מָשׁוּחַ? אֶלָּא שֶׁהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו וכו', וּמַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הִיא; דְּתַנְיָא: "וְכִפֵּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ" - זֶה לִפְנִי וְלִפְנִים, "אֶת אֹהֶל מוֹעֵד" - זֶה הֵיכָל, "מִזְבֵּחַ" - כְּמַשְׁמָעוֹ, "יְכַפֵּר" - אֵלּוּ עֲזָרוֹת, "כֹּהֲנִים" - כְּמַשְׁמָעוֹ, "עַם הַקָּהָל" - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, "יְכַפֵּר" - אֵלּוּ הַלְוִיִּם; הוֹשְׁוּ כּוּלָּן לְכַפָּרָה אַחַת, שֶׁמִּתְכַּפְּרִין בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁדַּם שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּפְּנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו - כָּךְ דַּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, וּכְשֵׁם שֶׁיְּדִידוּיוֹ שֶׁל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת - כָּךְ יְדִידוּיוֹ שֶׁל פָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא וַדַּאי הוֹשְׁוּוּ! - מַאי הוֹשְׁוּוּ? דִּבְנֵי כַפָּרָה נִינְהוּ, מִיהוּ כָּל חַד וְחַד מְכַפֵּר בְּדִנְפְשֵׁיהּ. מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? דִּכְתִיב: "וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם", אִיתְּקֵשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ לְשָׂעִיר הַנַّעֲשֶׂה בַּפְּנִים, מַה שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּפְּנִים אֵינוֹ מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּכְתִיב בֵּיהּ: "אֲשֶׁר לָעָם" - אַף שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ אֵינוֹ מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת. - וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ: לְהָכִי אִיתְּקוּשׁ, שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִים בְּמַרְאֶה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים הוּא דַּאֲתָא. מַאן תְּנָא לְהָא דִּתְנוּ רַבָּנַן: "וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם" - שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִין בּוֹ; וּבַמֶּה מִתְכַּפְּרִין? בְּפָרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן. יָכוֹל לֹא יִתְכַּפְּרוּ בְּפָרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר לוֹ", מֵעַתָּה אֵין לָהֶן כַּפָּרָה? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "יְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים" - מְצִינוּ לָהֶן כַּפָּרָה; בְּמַה הֵן מִתְכַּפְּרִין? מוּטָב שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בְּפָרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁהֲרֵי הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל בֵּיתוֹ, וְאַל יִתְכַּפְּרוּ בְּשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּפְּנִים שֶׁלֹּא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל בֵּיתוֹ. וְאִם נַפְשְׁךָ לוֹמַר - הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת ה', בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת ה', יִרְאֵי ה' בָּרְכוּ אֶת ה'"; מַאן תַּנָּא? אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאִי רַבִּי יְהוּדָה - הָאָמַר: כֹּהֲנִים יֵשׁ לָהֶן כַּפָּרָה בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. וּמַנִּי? רָבָא אָמַר: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: כֹּהֲנִים אֵין לָהֶם כַּפָּרָה בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר: מֵעַתָּה אֵין לָהֶם כַּפָּרָה בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "יְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים" - מְצִינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּפָּרָה בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, וּכְמוֹ דְּמְצִינוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כַּפָּרָה בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, כָּךְ יֵשׁ לָהֶן כַּפָּרָה

בטומאת

כָּרֵת דִּימְמָא לְרַבִּי לֵית לֵיהּ – לדעת רבי לא יתכן להתחייב כרת על עבירות של יום הכפורים הנעשות ביום, שהרי מיד מתכפר לו החטא, ואילו בפסוק מפורש חיוב כרת גם על היום עצמו, שנאמר (ויקרא כג כט–ל) 'כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ, וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ', אלא ודאי שמי שלא התענה או שחילל את יום הכפורים במלאכה ולא עשה תשובה, אין יום הכפורים מכפר עליו.

דוחה הגמרא: **אַלְמָה לֹא** – מדוע לא נמצא כרת אף לעובר עבירה ביום, והרי **מַשְׁכַּחַת לָהּ** – אפשר למצוא אופן שיתחייב החוטא כרת ולא יתכפר על ידי יום הכפורים, באופן **דְּאָכַל אוּמְצָא** – בשר מועט צלוי בגחלים, **וְחַנְקֵיהּ, וּמִית** – ונחנק ומת, שלא חי אפילו רגע אחד אחרי שאכל. **אִי נַמִּי** – אופן נוסף, כגון **דְּאָכַל** ביום הכפורים **סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה, דְּלֹא הֲוָה שָׁהוּת לְכַפּוֹרֵי לֵיהּ** – שלא היה זמן ביום הכפורים שיכפר עליו לאחר שחטא, ובשני אופנים אלו נמצא שהוא ענוש כרת, ואין יום הכפורים מכפר עליו.

שנינו במשנה: 'אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ מתכפרים בשעיר, מה בין ישראלים לכהנים ולכהן משוח אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו'.

מקשה הגמרא: **הָא גּוּפָא קַשְׁיָא** – משנה זו מצד עצמה קשה היא, שכן בתחילה קָתָנֵי שאֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ מתכפרים בשעיר המשתלח, ומשמע שאין כל חילוק ביניהם, **וַהֲדַר תָּנֵי** – ואחר כך שנה התנא 'מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְכֹהֲנִים וּלְכֹהֵן מָשׁוּחַ', ומבואר שיש חילוק ביניהם.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר** התנא, **אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֲנִים וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ**, כולם שוים לענין זה **שמִתְכַּפְּרִין בְּשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת**, ובענין זה, שהם מתכפרים בשעיר, **אֵין חִילּוּק בֵּינֵיהֶן. וּמַה** החילוק שיש **בֵּין יִשְׂרָאֵל לְכֹהֲנִים וּלְכֹהֵן מָשׁוּחַ, אֶלָּא שֶׁהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו וכו'**, ושעיר הפנימי מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו. **וּמַנִּי** – וכדעת מי שנויה משנתינו, כדעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא**, הסובר שגם כהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, וכמבואר בברייתא, **דְּתַנְיָא**, נאמר בפסוק לגבי הפר והשעיר של יום הכפורים (ויקרא טז לג) 'וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר', וכך נדרש הפסוק, 'וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ', זֶה לִפְנֵי וְלִפְנִים – זו כפרה על טומאה שאירעה בקודש הקדשים, כגון כהן שנטמא ושהה בפנים שיעור זמן המחייבו. 'אֶת אֹהֶל מוֹעֵד', זֶה הֵיכָל – שמכפר גם על מי שנטמא בהיכל. 'מִזְבֵּחַ', היינו כְּמַשְׁמָעוֹ, שמכפר על מי שהקטיר קטורת בטומאה. ומה שכתוב 'יְכַפֵּר', אֵלּוּ עֲזָרוֹת, שמכפר על מי שנכנס בטומאה לעזרה, ובכל אלו, שהם כפרות על טומאת מקדש וקדשיו, הכהנים מתכפרים בפר וישראל מתכפרים בשעיר. ומה שנאמר 'כֹּהֲנִים', הוא כְּמַשְׁמָעָן, שמכפר על הכהנים, 'עַם הַקָּהָל', אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, ו'יְכַפֵּר', אֵלּוּ הַלְּוִיִּם, ובכפרה זו הוּשְׁווּ כּוּלָּן לְכַפָּרָה אַחַת, לענין זה שֶׁמִּתְכַּפְּרִין בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁדָּם הַשָּׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו ללא וידוי, שהרי אין מתוודים על שעיר הנעשה בפנים, כָּךְ דַּם הַפָּר בפני עצמו מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, והוידוי של הפר אינו נצרך לכפרת טומאת מקדש וקדשיו, ויש לומר שכְּשֵׁם שְׁוִידּוּיוֹ שֶׁל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, כָּךְ וִידּוּיוֹ שֶׁל פָּר שלא היה נצרך לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, ואינם מתכפרים בשעיר המשתלח אלא בוידוי של הפר. ומבואר בדעת רבי יהודה שאף הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, ומה ששנינו במשנתינו שלענין כפרת שעיר המשתלח כולם שוים, זהו כשיטתו.

שואלת הגמרא: **וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא וַדַּאי הוּשְׁווּ** – הרי ודאי שבפסוק הושוו ישראלים וכהנים, וכמו שדרשנו לעיל, וכיון שרבי שמעון סובר שלא הושוו בשאר עבירות, אם כן יש לברר במה הושוו. משיבה הגמרא: **מַאי הוּשְׁווּ** – לענין מה הושוו כהנים וישראלים, לענין זה **דְּבְנֵי כַפָּרָה נִינְהוּ** – שגם לישראלים וגם לכהנים יש כפרה, **מִיהוּ כָּל חַד וְחַד מְכַפֵּר בִּדְנַפְשֵׁיהּ** – אלא שכל אחד מתכפר בכפרה שלו, כהנים בפר וישראלים בשעיר.

מבארת הגמרא: **מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – מה טעמו של רבי שמעון שסובר שהכהנים אינם מתכפרים בשעיר המשתלח, **דִּכְתִיב** לגבי שעירי יום הכפורים (ויקרא טז ז), 'וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים', הרי שבפסוק זה **אִיתְּקַשׁ** – הוקש **שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ לְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים**, ללמד, **מַה שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים אֵינוֹ מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו**, אלא על ישראל, משום **דִּכְתִיב בֵּיהּ** (ויקרא טז טו) 'וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם', למעט שכהנים אינם מתכפרים בו, **אַף שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ אֵינוֹ מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת**, ומהיקש זה מיעט רבי שמעון את כפרת הכהנים משעיר המשתלח.

מבארת הגמרא מה רבי יהודה לומד מהיקש זה: **וְרַבִּי יְהוּדָה** הסובר שכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, **אָמַר לְךָ, לְהָכִי אִיתְּקוּשׁ, שֶׁיִּהוּ שָׁוִים בְּמַרְאֶה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים הוּא דַּאֲתָא** – היקש זה בא לומר שצריך ששני השעירים יהיו באותו צבע, ובאותו גובה, וששויים של שניהם שוה.

הגמרא מביאה ברייתא, ודנה האם אפשר לפרשה כשיטת רבי יהודה או לא. מבררת הגמרא: **מַאן תָּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנַן** – מי שנה את הברייתא דלהלן, נאמר בשעיר הפנימי (ויקרא טז טו) 'וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם', והתיבות 'אשר לעם' מיותרות לכאורה, ויש ללמוד שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִין בּוֹ בשעיר זה, ורק 'לעם' שעיר זה מכפר, **וּבְמֶה מִתְכַּפְּרִין** הכהנים, **בְּפָרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן**. ממשיכה הברייתא: **יָכוֹל** היית לומר שלֹא **יִתְכַּפְּרוּ** הכהנים גם **בְּפָרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר** לגבי פרו של אהרן (ויקרא טז ו), 'וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ', ונמעט שרק עליו מכפר הפר ולא על הכהנים, **וּמַעְתָּה** נאמר **שאֵין לָהֶן כַּפָּרָה**, כיון ששעיר החטאת אינו מכפר אלא על ישראל, ופרו של אהרן מכפר רק עליו, אך **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (ויקרא טז לג), 'וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ **יְכַפֵּר, וְעַל הַכֹּהֲנִים** וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר' הרי **שמָצִינוּ לָהֶן כַּפָּרָה**, אלא שיש לנו לברר, כיון שיש מיעוט שאינם מתכפרים לא בשעיר החטאת ולא בפרו של אהרן, אם כן **כַּמָּה הֵן מִתְכַּפְּרִין**, אלא **מוּטָב שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ** הכהנים **בְּפָרוֹ שֶׁל אַהֲרֹן**, ואף שהיה מקום למעטם ממה שכתוב 'אשר לו', כיון שמכל מקום אין זה מיעוט גמור, **שֶׁהֲרֵי הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל בֵּיתוֹ** – כלל זה שפרו של הכהן גדול אינו מכפר אלא על הכהן, הותר, שהרי יחד עמו מתכפרים גם בני ביתו, שנאמר (ויקרא טז ו) 'וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ', ונוכל לומר שגם הכהנים יתכפרו עמו, **וְאַל יִתְכַּפְּרוּ בַּשָּׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים**, שהרי נאמר בו 'אשר לעם' למעט כהנים מלהתכפר בשעיר זה, שֶׁמִּיעוּט זה **לֹא הוּתַּר מִכְּלָלוֹ אֵצֶל בֵּיתוֹ. וְאִם נַפְשְׁךָ לוֹמַר** – ואם עדיין תרצה להקשות על דרשה זו, יש לנו לרבות ממקום אחר שהכהנים יתכפרו בפרו של אהרן, שֶׁהֲרֵי **הוּא אוֹמֵר** (תהלים קלה יט–כ), 'בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת ה', בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת ה', יִרְאֵי ה' בָּרְכוּ אֶת ה'', הרי שכל הכהנים קרויים 'בית אהרן' והרי הם בכלל מה שכתוב 'וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ'. מסיימת הגמרא את שאלתה: ויש לברר **מַאן תָּנָא** – מיהו התנא ששנה ברייתא זו, שכתוב בה 'מעתה אין להן כפרה', ומשמע שאם אינם מתכפרים בפר אין להם כפרה כלל.

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, ברייתא זו היא **דְּלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה**, והראיה לכך, **דְּאִי** ברייתא זו סוברת **כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָאָמַר** שכְּהֲנִים יֵשׁ לָהֶן כַּפָּרָה **בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ**, ואילו בברייתא זו מבואר שלולי שהיו הכהנים מתכפרים בפרו של אהרן לא היתה להם כפרה כלל. **וּמַנִּי** – ומיהו התנא ששנה ברייתא זו, **רָבָא אָמַר, רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר, כֹּהֲנִים אֵין לָהֶם כַּפָּרָה בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ**, ולכן לולא שהיו הכהנים נקראים 'ביתו' של אהרן לא היה להם במה להתכפר.

מביאה הגמרא את דעת החולק: **אַבַּיֵי אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אתה יכול לומר גם שהברייתא **כְּרַבִּי יְהוּדָה**, והכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח על שאר עבירות, ומה שנאמר בברייתא שלולי הפסוק לא היתה לכהנים כפרה, **הָכִי קָאָמַר, מַעְתָּה** שאינם מתכפרים בפרו של

המשך בעמוד קיט

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

טז. אֵין לְהַדְלִיק בְּנֵר יָשָׁן שֶׁל חֶרֶס[לג-לד] עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁשָּׁם עִיקָּר מִצְוַת נֵר שַׁבָּת[43] כְּמוֹ שֶׁאֵין מַדְלִיקִים בּוֹ בְּחֲנוּכָּה[לה] כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִי' תרע"ג[45] ע"ש:

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן סעיף טז

הלכתא רבתא

לג] **נר ישן של חרס** - אם הדליק בו אפילו פעם אחת בלבד - נעשה נר ישן[41].

לד] **של חרס** - נר של זכוכית, או של חרס מצופה - דינם כנר של מתכת - ואין צריך נר חדש[42].

לה] **בחנוכה** - הטעם משום דמאוס[44].

ציונים והוספות

41) שו"ע (ב"י) סי' תרעג סעיף ג: נר של חרס שהדליק בו לילה אחת נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת, אלא לוקח חדשים בכל לילה; ואם אין לו אלא ישן, מסיקו בכל לילה באור; ונר של מתכת א"צ חדש. ושל זכוכית או של חרס מכוסה, דינו כמתכת.

42) שו"ע סי' תרעג שהובא לעיל.

43) כדלעיל **סי' רס"ג סי"ד**: לכתחלה יש ליזהר לברך על אותן הנרות שהן כבר על השלחן ולא על שאר הנרות אפילו אותן שבתוך הבית ואפילו רוצה להניחן אח"כ על השלחן לפי שעיקר המצוה הן הנרות שעל השלחן שאוכלין לאורן.
ועד"ז **שם ס"א**: ועיקר מצות הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אצלו ויהא זהיר בו לעשותו יפה וכל הזהיר בו זוכה לבנים תלמידי חכמים שנאמר כי נר מצוה ותורה אור ע"י נר מצוה בא אור תורה (וראה שם מה שנתבאר אם הכוונה על השלחן ממש או לידו).

44) משנ"ב ס"ק כט בשם הפמ"ג, והוסיף שם שבאיש עני שאין לו, ודאי מותר בנר של חרס ממה שיתבטל מנר שבת דהוא חובה.

45) סי' זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה המובא לעיל משו"ע הב"י סי' תרע"ג ס"ג, ובשוע"ר מהדורה החדשה ציינו לשוע"ר **סי' תרלט ס"ג**: ונוהגין שלא להכניס נר של חרס אפילו לסוכה גדולה (א.ה. ולא הזכיר שם נר של חרס ישן דוקא).

שולחן ערוך – הלכות בציעת הפת

א הביאו לפניו חתיכה של פת ופת שלימה מצוה מן המובחר לברך על השלימה אפילו היא פת קיבר וקטנה והחתיכה פת נקיה וגדולה מהשלימה.

והוא שהכל מין אחד אבל אם השלימה משעורים והחתיכה מחטים אפילו היא פרוסה קטנה היא קודמת לברך עליה הואיל והחטה מוקדמת בפסוק בשבעת המינין שנשתבחה בהם ארץ ישראל וכל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה כמו שיתבאר בסי' רי"א ואעפ"כ ירא שמים יוצא ידי שתיהן שמניח הפרוסה בתוך השלימה ובוצע משתיהן יחד הואיל וגם השעורה היא מז' המינין והיא שלימה אבל אם השלימה היא של שיפון אף על פי שהוא מין שעורים כיון שלא הזכירו הכתוב בפירוש כמו חטים אין צריך להניחו כלל עם הפרוסה של חטים:

ב וכל זה כשרוצה לאכול משתיהן אבל אם אינו רוצה לאכול אלא מאחת מהן יברך עליה ואין לו לחוש להשנית אע"פ שהיא מוקדמת בפסוק והיא חשובה וחביבה עליו שמשום קדימתה וחשיבותה אינו מחויב לאכול ממנה כלל ואין צריך לומר אם רוצה לאכול המוקדמת בפסוק שאין לו לחוש לשנית השלימה שאינו מחויב לאכול ממנה משום שלימותה ואפילו אם רוצה לאכול פרוסה שאינה מז' המינים אינו מחויב לאכול ממנה מפני שלימותה וחשיבותה:

ג אם יש לאדם ב' חצאי לחם ואין לו לחם שלם ללחם משנה בשבת יחברם יחד בעץ שיש תורת כלי עליו או בשום דבר שאינו מוקצה ולא יהא חיבורם נראה ודינו כשלם לענין לחם משנה כמו שדינו כשלם לענין עירובי חצירות כמו שיתבאר בסי' שס"ו אבל אם יש לו לחם שלם אין לסמוך על זה כי יש לומר שאינו נחשב כשלם אלא לענין עירובי חצירות בלבד שלא הצריכו בו שלם אלא משום איבה בלבד שלא יבא אחד לומר אני נותן שלם ואתה נותן פרוסה וכשאין חיבורו נראה אין לחוש לכך אבל לענין לחם משנה אינו נחשב כשלם ע"י חיבור זה כמו שאינו נחשב ככר אחד לענין טומאה וטהרה ע"י חיבור זה ובחול א"צ לחברו כלל:

ד שתי גלוסקאות הדבוקות זו בזו שנאפו ונדבקו בתנור כך ונחתך מן האחת והשניה נשארה שלימה טוב יותר להפריד החתיכה מהשלימה כדי שתהא נראית שלמה ממה שיניחנה דבוקה בה אע"פ שנראית יותר גדולה שהרי שלימה קטנה קודמת לברכה מפרוסה גדולה מכל מקום אל יבצע ממנה במקום שהיתה דבוקה בחברתה ששם נראית כפרוסה אלא יבצע ממקום השלם שבה ומכל מקום בפרוסה ממש א"צ ליזהר בזה לבצוע בצד השלם שבה שהרי מכל מקום פרוסה היא מצד שכנגדו משא"כ בגלוסקא שנפרדה מחברתה ששלימה היא אלא שנראית כפרוסה במקום שנדבקה ונפרדה:

ה הביאו לפניו לאכול שתי שלימות או שתי פרוסות אחת

גדולה ואחת קטנה מברך על הגדולה והוא ששתיהן ממין אחד ושוות בנקיות אבל אם היתה הקטנה פת נקיה והגדולה פת קיבר מברך על הנקיה אבל אם שתיהן שוות בגדלותן ושתיהן נקיות רק שזו לבנה יותר מזו מברך על הלבנה יותר אבל אם השניה שאינה לבנה כל כך היא גדולה מזו יש להסתפק איזה מהן קודמת לברכה.

וכל זה במין אחד אבל אם אחד של שעורים ואחד של כוסמין אע"פ שהכוסמין יפים ונקיים משעורים מברך על של שעורים לפי שהשעורה מפורשת בז' המינים משא"כ כוסמין שאף שהן מין חטים ומכלל ז' המינים הן כמו שיתבאר בסימן ר"ח לא הזכירם הכתוב בפירוש כשעורים.

במה דברים אמורים כששתיהן חביבות עליו בשוה אבל אם של כוסמין חביב עליו יותר יש אומרים שמברך על החביב ויש אומרים שמברך על מין ז' שבפסוק כמו שיתבאר בסימן רי"א:

ו הביאו לפניו לאכול פת נכרי ופת של ישראל מברך על של ישראל אפי' אינו נזהר מפת נכרים ואם פת של נכרי פת נקיה ופת של ישראל פת קיבר מברך על איזה שירצה אם שתיהן שלימות או פרוסות ושוות בגדולתן והן ממין אחד והוא שאינו נזהר מפת נכרים אבל הנזהר ממנה לא יבצע ממנה בשום ענין ויש אומרים שאפילו נזהר ממנה רשאי לבצוע ממנה אם היא נקיה וחביבה עליו שאיסור פת של נכרים הוא איסור קל והתירוהו משום חיבוב מצוה שיברך על החביב עליו ויש לסלק הפת של נכרים מן השולחן עד לאחר ברכת המוציא.

ואם מיסב עמו אורח שאינו נזהר מפת של נכרים והביא עמו על השולחן פת של נכרי נקיה כיון שהאורח חפץ לאכול היפה של נכרים ואי אפשר לו לאכול בלא ברכה וברכתו מוטלת על בעל הבית להוציאו ידי חובתו ממנו הותרה גם לבעל הבית לבצוע עליה משום חיבוב מצוה וכיון שהותר לו לבצוע הותר לו לכל סעודה זו שאינו כבוד שמים שיברך עליה ואח"כ יפרוש ממנה ואף על פי שא"צ לברך על החשוב וחביב אלא כשרוצה לאכול ממנה ובעל הבית זה שנזהר מפת של נכרים אינו רוצה לאכול כלל ממנה מכל מקום כיון שאם לא היה נזהר ממנה היתה חשובה וחביבה לו אלא שהאיסור מונעו ממנה לכן אם ימצא עילה שיוכל שיאכלנה בהיתר כגון כאן שיחבב בה המצוה התירו לו חכמים כי כל ברכות הנהנין תלויה בחביבות שעל חביבות הנאתו הוא מברך ומשבח להקב"ה אבל אם בלא איסור פת של נכרים אינה חשובה עליו מפת של ישראל צריך לברך על פת של ישראל.

וכן להיפך אם בעל הבית אינו נזהר מפת של נכרים ואין דעתו לאכול כל הסעודה אלא פת של נכרי כי היא נקיה ובני ביתו אוכלים פת שאינו נקיה של ישראל אע"פ ששתי הלחם מונחים לפניו צריך לבצוע על של נכרים הנקיה הואיל ואין דעתו לאכול אלא ממנה והיא חביבה עליו ואע"פ שבני ביתו יאכלו משל ישראל אין זה כלום הואיל והוא הבוצע:

ז ברכת המוציא אין לה שיעור שאפילו אינו רוצה לאכול אלא פירור פחות מכזית צריך לברך המוציא ולא נתנו שיעור כזית אלא בברכת המזון ושאר ברכות אחרונות אבל לא בברכה ראשונה שאסור ליהנות מהעולם הזה אפילו משהו בלא ברכה.

חלק א סימן קסח, על איזה מיני פת מברכין סעיפים א-ז

לקוטי תורה

תוכן הפרק: על ידי שמחה של מצוה זוכה האדם ל"אהבה רבה" לה', שאין בה שינויים ונפילות ממדריגתו

והענין, דהנה כתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וכטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך וגו', דלכאורה משמע אע"פ שעובד אלקים רק שאין העבודה בשמחה וטוב לבב אזי יומשך העונש ועבדת את אויביך, וזה אינו מובן, כי מפני מה יהי' העונש המר הזה מחמת חסרון השמחה לבד.

להבין כוחה של שמחה, שעל ידה גם כש"איש מזריע תחילה . . יולדת זכר" - יש להקדים מ"ש "תחת אשר לא עבדת גו' בשמחה", דהפירוש הפשוט בכתוב זה הוא, שענינים בלתי רצויים (שבפרשת התוכחות) באים על בנ"י לפי שלא עבדו את ה' בזמנים שהי' טוב להם, מצב של שמחה וטוב לבב. אמנם האריז"ל פירש, שהעונש הוא על כך שעבודתם את ה' לא היתה מתוך שמחה, כלומר, אף שבנ"י עבדו את ה', מכל מקום מאחר שהעבודה לא היתה מתוך שמחה ואהבה לפיכך מגיע להם עונש. ותמוה, וכי בשביל זה לחוד שחסרה שמחה בעבודת ה' מגיע לבנ"י עונש כזה.

אך הענין כמ"ש כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ומחמת זה [חטאי האדם] נמשך העונש, ואעפ"כ אילו הי' עובד את ה' בשמחה של מצוה הי' גדול כח שמחה זו שמעורר השמחה למעלה כביכול, והיא [השמחה] מבטלת הדינים כו', כי באור פני מלך חיים כו'.

"שמחה מבטלת דינים", פירוש, גם כשאדם ראוי ל"דינים" (עונשים וכיו"ב) מחמת מעשיו הלא טובים, הנה כאשר המלך הוא בשמחה הרי זה מבטל את הדינים והוא מרחם עליו ומטיב עמו לפנים משורת הדין. וכך רואים בטבע בני אדם, שבעת שמחת האדם ימחול לשונאיו ולא ישנא לשום מקטרג.

שזהו פירוש "באור פני מלך חיים", דכאשר ישנה הארת פני המלך ברב חסד וטוב הנה אז נמשכים "חיים" גם למי שמצד מצבו אינו ראוי לכך. וכידוע המשל לזה מחייבי מיתות רחמנא ליצלן, דאם אירע שפגעו בהמלך דרך הילוכם, נמחל להם העון לגמרי ואין המלך מעיין בדינם כלל לזכותם ורק משום "באור פני מלך חיים".

משא"כ תחת אשר לא עבדת בשמחה כו' נמשך העונש על העוונות אשר אין צדיק בארץ כו' כנ"ל.

וכך בענינו, שאין העונש על העדר השמחה אלא על חטאי האדם, אבל אם האדם הי' עובד את ה' בשמחה של מצוה, הרי מדה כנגד מדה הוא גורם שמחה למעלה כביכול, וכדאיתא בזהר פ' תצוה, דכשאדם "קיימא בנהירו דאנפין (בהארת פנים) מתתא, כדין הכא נהרין לי' מעילא . . חדוה דבר נש משיך לגבי' חדוה אחרא עילאה" - ובדרך ממילא הי' נמחל לו העונש המגיע לו על מעשיו הלא טובים.

ועד"ז יובן גם כאן, כי הנה כל הנ"ל מה שיש הפרש בין אשה כי תזריע שאז יולדת זכר, ובין איש מזריע תחלה שאינה יולדת אלא נקבה, זהו דוקא כאשר אור אין סוף ב"ה נמשך בדרך וסדר הדרגת ההשתלשלות, שעל פי מאמר קו המדה.

ואותו הדבר גם בענינו - שעל ידי השמחה ("בקיבוץ כו' בשמחה") מבטלים את ה"דינים" וה"סדרים" ד"איש מזריע תחלה כו' אשה מזרעת תחלה כו'", שיסודם הוא ב"קו המדה".

ביאור הדבר:

בכתבי האריז"ל מבואר, שכל האורות והגילויים שבכל העולמות כולם (הנקראים "סדר השתלשלות") נמשכים ובאים דרך "קו המדה", פירוש: אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, כשמו כן הוא, שאין לו סוף וגבול ממש ואינו בגדר העולמות, וכשאור זה הוא בהתגלות "אין מקום לעמידת העולמות", ולפיכך כדי לברוא "סדר ההשתלשלות", "סילק" הקב"ה כביכול את "אורו הגדול" על הצד (כלומר, הוא הסתיר והעלים אור זה) והמשיך "קו קצר דק" (כלומר, אור מצומצם) שממנו הוא מקור כל מיני האורות והחיות שבכל העולמות כולם. ו"קו" זה נקרא "קו המדה", לפי שענינה של המשכה זו הוא למדוד ולהגביל את אורו יתברך הנמשך בתוך כל העולמות, באופן שלכל עולם ועולם ולכל נברא ונברא יגיע אור אלקי מתאים לפי המדידות וההגבלות והתכונות של עולם ונברא זה.

וכל ה"כללים" באופן המשכת אלקות בעולם - שבזה נכלל לא רק החיות האלקית המהווה ומחי' את כל הנבראים, אלא גם האורות והגילויים העליונים הנמשכים בכל העולמות על ידי העבודה בקיום התורה והמצוות - כולם הם לפי המדידות והסדרים שנקבעו ("ווי עס האט זיך אויסגעשטעלט") על פי "קו המדה".

שכך היא המדה, שאם אשה מזרעת תחלה ואכשור דרי, שיש אתערותא דלתתא, יומשך אתערותא דלעילא מבחינה עליונה עד שתהי' יולדת זכר, בחינת אהבה רבה, משא"כ כשלא אכשור דרי וליכא אתערותא דלתתא, אזי המדה שנמשך האתערותא דלעילא רק מבחינת חיצוניות עד שאינה יולדת אלא נקבה.

וכך בענינו, שהגדרים והסדרים הנ"ל באופן גילוי אור אלקי בנפש האדם - דכשיש אתערותא דלתתא נמשכת "פנימיות האור" (שבכוחה להוליד "אהבה רבה" בלב האדם), והאור הבא בדרך מתנה מלמעלה בלי קדימת אתערותא דלתתא הוא רק "חיצוניות האור" (ובמילא ביכולתה להוליד רק "אהבה זוטא") - הרי זה רק לפי ה"כללים" המחוייבים על פי "קו המדה".

משא"כ ע"י שמחה של מצוה, שמעורר בחינת שמחה העליונה, שהשמחה גורם הגילוי, והוא שהאור בא ונמשך מעצמות המאציל בתוספות ועילוי רב שלא כדרך וסדר ההדרגה.

ענינה של שמחה הוא - "התגלות לחוץ", דנוסף לזה שכשאדם הוא בשמחה מתגלים כל כוחות נפשו, שאינו מכווץ בעצמו אלא הוא בתנועה של התפשטות והתגלות אל הזולת, הנה עוד זאת, שעל ידי השמחה מתגלה גם פנימיות האדם שבדרך כלל היא מכוסה ונעלמת מהזולת, כפי שאנו רואים שבזמן חדוה מגלה האדם מצפוני לבבו, כי זהו טבע השמחה, שעצמיות האדם באה לידי התגלות.

"וכמו מי שהוא בטבע איש בשת ודק הטבע ומתבייש לעמוד לפני אנשים לדבר לפניהם ומכל שכן לפני גדולים ממנו, או שמצד דקות טבעו הוא בהכנעה ושפלות לפני כל אדם, הנה בעת השמחה יהי' כאחד הגבורים והתקיפים בטבעם ויוכל לדבר לפני כמה

אנשים גדולים וטובים ממנו ולא יתבייש כלל ולא יהי' בהכנעה ושפלות כלל כמו איש המרומם בטבע.

וכן מי שהוא גדול ורב וחשוב בעיניו והורגל בו מכבר להיות בדקדוק ומתון בכל תנועה ובהילוך וכדומה, לא יוכל להתאפק בעת שמחתו מלצאת מגדר הגבלתו כמו לרקד בכמה תנועות שונות ולספק בידיו ולנענע בראשו ולפזז ולכרכר, היפך רגילותו לגמרי.

והיינו לפי שהשמחה מביאה את כחות הנפש מן ההעלם אל הגילוי".

וכך למעלה, שעל ידי "שמחה העליונה", גם האור "מעצמות המאציל" - היינו אור אין סוף ב"ה ממש כפי שהוא למעלה מגדר העולמות (בחינת "סתימו דכל סתימין") - בא ונמשך בעולמות.

ומאחר ששורש המשכה זו הוא למעלה מ"קו המדה" - הרי הוא נמשך שלא בסדר והדרגה.

על דרך דוגמא בחינת השמחה במלך בשר ודם שיוצא אז חוץ לגדרו והגבלת המדות, ולכן יוכל להתגלות לקטן כמו לגדול בשוה ממש.

משל לדבר - מלך בשר ודם, שבדרך כלל הוא סגור בהיכל מלכותו לפני ולפנים, ורק יחידי סגולה יכולים ליכנס לחדר המלך, חדר לפנים מחדר; אולם בעת שמחתו, כמו בנישואי בנו יחידו, הרי הוא יוצא מגדריו ומתגלה לכל העם בלי שום סדר, אלא כקטן כגדול בהשוואה ממש. והיינו לפי שהשמחה גורמת להתגלות עצומה, מפנימיות ועצמיות נפשו, שלמעלה מסדר והדרגה לגמרי.

כמו כן למעלה ממש, בבחינת התגלות שמחה עליונה, הנה אז מתחברים ומתערבים ומתכללים יחד כל האורות עליונים עד שאין שום הפרש בין מעלה ומטה ימין ושמאל כו'.

לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו - שוה ומשוה קטן וגדול, ו"מעלה ומטה" שווין ממש לפניו, וכן ימין ושמאל (חסד וגבורה) כו' - ולפיכך בהגלות נגלות האור מ"עצמות המאציל", מתגלה בכל מקום בשווה ובלי סדר והדרגה.

ואזי נמשך שאף עקרה תקבץ בניה, דהיינו שאע"פ שהיא בבחינת עקרה ואיש מזריע תחלה, עם כל זה תהיה יולדת זכר כו'.

וזהו פירוש "ותגל העקרה בקיבוץ בני' לתוכה בשמחה":

אע"פ שהאדם הוא בבחינת "עקרה" (כי לא התייגע כדבעי לעורר אהבה ויראה בלבו, על ידי העמקת הדעת והתבוננות בגדלות ה'), והולדת האהבה לה' בליבו היא רק בכח האתערותא דלעילא - מכל מקום, מאחר שעובד את ה' בשמחה, המעוררת שמחה העליונה, שעי"ז נמשך אור עליון ("איש מזריע") מ"עצמות המאציל", הרי התגלות עצומה זו מולידה בלב האדם אהבה רבה לה' (בחינת "זכר").

[ומעתה ישוב לבאר את הקשר שבין שני הפירושים ב"שוש תשיש" - (א) שהאשה (כנסת ישראל) פועלת בעצמה להיות בששון. (ב) שמבקשים מאת ה' שהוא יתברך יפעול ששון אצל האשה, כנסת ישראל:]

וזהו שאנו מבקשים שוש תשיש ותגל העקרה כו', שע"י השמחה של מצוה מלמטה, שהעקרה - היא כנסת ישראל - תשיש ותגל בעצמה בשמחה של מצוה, על ידי זה מעוררים גילוי שמחה עליונה, ועל ידי זה אתה תשיש ותגל העקרה, והוא ענין משמח ציון בבניה כו'.

נתבאר לעיל, שכדי לפעול הענין ד"קיבוץ בני' לתוכה", שגם "עקרה" תלד "זכר" - הרי זה רק על ידי גילוי אלקות עצום מלמעלה, בדרך אתערותא דלעילא, אלא שזה גופא בא רק על ידי העבודה ד"שמחה של מצוה" שהיא המעוררת שמחה העליונה, כנ"ל.

וזהו "שוש תשיש" - שבנ"י (האשה) צריכים לעורר את עצמם להיות בשמחה (כפירוש הא' הנ"ל), ועי"ז באים לפירוש השני, שהקב"ה ישמח את בני ישראל, ועל ידי שמחה העליונה נמשך אור מ"עצמות המאציל" בישראל המוליד אהבה רבה לה' ("בנים זכרים"), "בקיבוץ בני' כו'".

*[לאחרי שהוסבר כוחה של שמחה, שעל ידה זוכים לאתערותא דלעילא גבוהה מאד שמולידה "אהבה רבה" (דבחינת זכר) בלב האדם - ימשיך לבאר, דתוכן מעלת האהבה לה' דבחינת "זכר" הוא לא רק בענין **מדריגת** האהבה לה' - שהיא אהבה רבה, להבטל ולהכלל באור אין סוף ב"ה - אלא גם בענין **הנצחיות** שבאהבה זו (וזהו התוכן הפנימי בהמשך הכתובים (אחרי "תחת אשר לא עבדת גו'") - "ועבדת את אויביך").*

ובהקדם, שבדרך כלל, האהבה לה' הנולדת בלב האדם רק מחמת אתערותא דלעילא ("איש מזריע תחילה"), בלי הכנת יגיעת האדם, אין לה קביעות

ונצחיות, שבמעט זמן נכלה ונפסק כח ההתעוררות והאדם נשאר על עמדו כמו קודם ההתעוררות מלמעלה, וגם מטעם זה נקראת האהבה הזאת בשם "נקבה", כי "נשים דעתן קלה", שיכולים לשנות את דעתן בקלות כי "נוחין להתפתות", וכך יוכל האדם "להתפתות" בקלות מאהבת ה' לתאוות עולם הזה.

משא"כ כשיש אתערותא דלתתא ("אשה מזרעת") תחילה, אזי "יולדת זכר", היינו אהבה לה' שנשארת קבועה ותקועה בלבו בלי שינויים והוי דבר המתקיים.

וזהו שממשיך במעלת בחינת אהבה רבה שנולדת בלב האדם על ידי שמחה של מצוה:]

ולכן על ידי השמחה ג"כ לא יהי' בחינת ועבדת את אויביך, שכל בחינת שינויים והנפילה מעבודת ה' מגדלות לקטנות, גם הנפילה בתאוות שזהו ענין ועבדת את אויביך, כל זה הוא רק תחת אשר לא עבדת בשמחה, כי אם בבחינת יש מי שאוהב ומשיג, שהוא בחינת לגרמיה, ומזה נמשך הנפילה כו'.

האויב של האדם הוא יצרו הרע וכחות הקליפה והטומאה, וכשאדם אינו יכול לשלוט על עצמו להמנע מהשיקוע בתענוגי עולם הזה ותאוות גופניות, נקרא "ועבדת את אויביך".

בדרך כלל, ההתעוררות שבאה רק מכח אתערותא דלעילא אין לה נצחיות והאדם הוא תמיד בבחינת שינויים ונפילות וירידות (הן ירידות ממדריגה גבוהה בעבודת ה' למדריגה נמוכה יותר, ועוד יותר - נפילה לתאוות עוה"ז, "ועבדת את אויביך"), כנ"ל.

אמנם, על ידי שמחה של מצוה, הגורמת לשמחה עליונה, נמשך אור עליון ביותר המוליד אהבה רבה לה', בחינת "זכר" - ואהבה רבה זו תקועה בלב האדם בלי שינויים, באופן ששוב לא שייך לנפילות. כי מאחר שבאהבה רבה זו מתבטל האדם ממציאותו לגמרי בלי שום רגש של "לגרמי'", שוב אין מקום לירידות ונפילות והיא אהבה נצחית בלי שינויים (ולכן נק' "עץ החיים", שאין בה תערובת טוב ורע).

וזהו "תחת אשר לא עבדת גו' בשמחה גו' ועבדת את אויביך", דכשחסר בעבודת ה' מתוך שמחה, ובמילא כל עבודתו היא רק בבחינת "אהבה זוטא" שהיא לגרמי', שמעורב בה רגש הישות בבחינת "יש מי שאוהב ומשיג", כלומר, אע"פ שהוא עובד את ה' בהשגת גדולת ה' במוחו והתעוררות אהבת ה' בלבו, מכל מקום מרגיש בעצמו ש"אני הוא המשיג" ו"אני הוא האוהב" - הרי מאחר שסוף־סוף יש כאן רגש של ישות (שמגמתו היא תועלת עצמו והנאתו), הרי זו נתינת מקום לנפילה בתאוות.

אבל על ידי השמחה בה' לא יהיו שינוים אלו כו':

קיצור פרק ג': ויובן גודל כוחה של שמחה בהקדם מ"ש "תחת אשר לא עבדת גו' בשמחה", שלכאורה תמוה היתכן שמגיע עונש גדול כל כך רק בגלל העדר השמחה בעבודת ה'. אך הענין, דהעונש מגיע על חטאי בנ"י, אלא שאם היו עובדים את ה' בשמחה הי' זה מעורר שמחה למעלה כביכול, ו"שמחת מבטלת דינים", דכשהמלך במצב של שמחה מוחל את העונות. ועומק הענין בזה, דשמחה גורמת לגילוי, כלומר, שבזמן שמחה מתגלה גם פנימיות האדם שמצד עצמה היא צפונה ומכוסה מהזולת, ולכן בזמן שמחה יוצא אדם מהגבלותיו וגדריו, וכמו המלך בעת שמחתו שמתגלה לכל העם כקטן כגדול בלי סדר והדרגה. וכך למעלה כביכול, דאע"פ שבדרך כלל יש סדר והדרגה בכל האורות והגילויים הנמשכים בכל העולמות (על פי "קו המדה"), הנה על ידי השמחה העליונה מתגלה "פנימיות האור" שמצד עצמה היא בחינת "סתימו דכל סתימין" ובמילא ההתגלות בעולמות היא שלא בסדר והדרגה כלל. וכן הוא בענינו, דאע"פ שהסדר הקבוע הוא "איש מזריע תחילה יולדת נקבה", הרי על ידי שמחה זוכים לגילוי אור עליון ביותר שבכוחו להוליד אהבה רבה לה' בלב האדם (יולדת זכר). ובזה יתבאר הקשר בין שני הפירושים ב"שוש תשיש", שעל ידי שהעקרה תשיש בעצמה, נגרמת שמחה למעלה, ואזי הקב"ה פועל שהעקרה תהי' בששון בהולדת אהבה רבה לה'. וזהו גם ביאור המשך הכתובים, "תחת אשר לא עבדת גו' בשמחה גו' ועבדת את אויביך", דכאשר חסרה העבודה בשמחה ובמילא האהבה לה' היא רק "אהבה זוטא" שהיא "לגרמי'" (כנ"ל פרק א') ומעורב בה רגש הישות, יש נתינת מקום לירידות ונפילות ("ועבדת את אויביך"), משא"כ כשיש שמחה וזוכים לאהבה רבה לה', אזי היא אהבה נצחית בלי שינויים.

מושגים שנתבארו בהפרק: שמחה מבטלת דינים. באור פני מלך חיים. קו המדה. שמחה גורמת לגילוי. עצמות המאציל. יש מי שאוהב.

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

וזהו כל עיקר טעות הפלסופים וגם המקובלים הראשונים שדימו לומר בכל ההשתל' שהוא בבחי' עו"ע יש מיש שהוא ממהות למהות כו', אבל באמת אין זה רק בהשתלשלו' דג' עולמות דבי"ע כנ"ל, אבל מבחי' האצי' לבריאה אין ההמשכה ממהות למהות מיש ליש אלא מאין ליש כנ"ל, והוא כמו קריאת אותיות השמות שהרי אם יפסיק הקורא מלקרות הרי אז אין לאותיות השם שייכות כלל לנפש האדם עד שיוכל לשכוח על שמו לגמרי וא"כ כאשר יקראהו זולתו בשמו אין זה המשכ' עצמיו' ומהות דבר מה מן הנפש אלא רק בחי' התפשטות והטיית הנפש ע"י אותיות השם כו', וא"כ יובן ג"כ למעלה שאם יופסק בחי' קריאו' אותיות דשמות דע"ב ס"ג כו' אין זה שייך כלל לגבי עצמות אור האצי' כמו כאשר אין קורא בשמך שאין צריך לשם כלל כו', ולפ"ז הרי בהכרח שצ"ל בחי' המשכו' קריא' אותיות ושמות דאצי' תמיד בבריאה שאם יופסק אפי' [רגע] אין לעולם הבריאה מציאות וקיום כלל, שאם הי' השפעת האצי' לבריאה מיש ליש שנק' בחי' התהות דבר מדבר אז היה עולם הבריאה בבחי' יש נפרד לעצמו כמו שנשאר התפוח במהות בפ"ע גם שמקבל מכח הצומח כנ"ל, אבל אם יופסק בחי' קריא' והמשכ' דשמות העליוני' אין להנבראים קיום ומציאות כלל והי' כלא הי' וד"ל (מאחר שבלא קריאת שם א"צ לשם עד שיוכל לשכוח על שמו א"כ ה"ז כאלו לא היה שם לאדם או בית יד לכלי כו', משא"כ בהמשכ' מהות שגם לאחר סילוקו מתקיים מהות דבר שהמשיך כמו כח הפועל בנפעל שנשאר קיום בנפעל גם לאחר סילוק ידיו כו' וד"ל).

והנה מעתה י"ל ענין ובחי' רצוא ושוב שבמל' דאצי' בבריאה כנ"ל, דהנה בחי' מל' דאצי' הוא בחי' שם ב"ן והוא בחי' כלי לאור המל' וכן כל השמות דע"ב ס"ג כו' הן בחי' כלים לאורות, והטעם הוא מפני שע"י הכלי נתפס האור במציאות דבר מה כו' כך הוא בחי' השם שעל ידו נתפס גוף הדבר לזולתו להמשיכו אליו כנ"ל במשל הבית יד לכלי כו'. והנה מבואר למעלה שבחי' [ה]השפעה [ה]אלקי' מאצי' לבריאה הוא מאין ליש דוקא שזהו כמשל קריאת השם והוא בחי' הכלי שעל ידו יותפס לזולתו, אבל בלא קריאת השם אז השם הזה נכלל בעצם האדם וכלא הי' עד שיוכל לשכוח על שמו, וא"כ ה"ז בחי' ההתכללו' בעצמותו בלתי הגלות נגלות אל זולתו כלל מאחר שאין לזולתו במה להתפס בו בלי קריאת שם ואז הוא נשגב ומרומם בהפלא' והעלמה לגמרי מזולתו כי אין לזולתו בחי' תפיסא בו כלל וכלל, וכך יובן למעלה בבחי' אורות העליונים דאצי' שיש בהן ב' מדרגות, הא' בחי' המשכה שלהן למטה בבריאה והוא אשר נתפסי' שם ע"י בחי' קריאת שמות בלבד, והיינו ענין הוא ושמו שעצמי' דאצי' נק' הוא ושמו היינו בחי' הטייתו למטה אשר זהו ע"י תפיסא במה שקורא בשמו בלבד, ובחי' ומדרגה הב' הוא בחי' התכללות שלהן בעצמותן בלתי הגלו' נגלות למטה כלל, והיינו כשנפסק בחי' קריאת שמו' דאצי' שאז אין שום ערך ושייכות לנבראי' להיות להן אחיזה ותפיסא בעצמו' אורות דאצי' כי נשגבו מהן לגמרי לפי שאין בחי' כלי במה להאחז ולהתפס בהן מפני הפסקות המשכות קריאת שמות שנק' בחי' כלי כנ"ל. וזהו המלך המרומם לבדו המתנשא מימות עולם לגמרי כו', וזהו בחי' רצוא ושוב, [בחי'] המשכ' וקריא' השמות נק' בחי' שוב ובחי' הפסק' ההמשכ' והקריא' נק' בחי' רצוא שנכלל האור וחיות שבאותיות השם בבחי' עצמות האור כאלו אין [לו] שם כלל כו'. וזהו והחיות רו"ש, פי' בחי' החיות שבשם ב"ן רצוא למעלה ליפסק מבחי' ההמשכה, ושוב [ב]בחי' ההמשכה להיות נק' בשם כמו שם אדנ"י ושם אלקים כו' וד"ל.

בספר עמ"ה כו' שעשועי המלך בעצמותו

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

מב) **והנה** פי' בכל לבבך בשני יצריך שגם היצה"ר והנפש השכלי' ישוב לאהבת ה' מחמת ההתבוננות הנ"ל שגם השכל יסכים ע"ז, ובכל נפשך אפי' נוטלי' את נפשך כנ"ל וגם פי' בכל נפשך היינו בכל חלקי הנפש ור"ל התקשרות ג' לבושי הנפש מודו"מ במודו"מ שלו ית' מו"ד בתורה שהיא חכמתו ודיבורו ית' ומעשה במעשה המצות וע"י התקשרות הלבושי' בלבושים תתקשר ג"כ מהות ועצמות הנפש בא"ס ב"ה המלובש בחכמתו כו'

וכמ"ש במ"א בענין מצות עבודה ותלמוד תורה ע"ש מזה
באריכות, ובכל מאדך הוא האהבה שמבחי' יחידה שבנפש
כי בכל נפשך כולל ד' בחי' נרנ"ח ומאד פירושו בלי גבול
והיינו מבחי' יחידה שלמעלה מד' חלקי הנפש שהם
מוגבלים וע"כ נאמר מאד שלך שאינו נק' בלי גבול אלא
נגד הגבול של הנפש בגוף כו' וכמש"ל אות ט"ז באריכות,
וז"ש רז"ל ובכל מאדך בכל ממונך, דלכאורה תמוה איך
שייך הממון לאה"ר זו דמאדך, והענין עפמ"ש וצדקה
תרומם גוי וחסד לאומים חטאת, פי' חטאתם של ישראל
שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא הוא הגורם חסד והשפעה
לעוכומ"ז כי ע"י החטא נמשכת ומתלבשת הנפש בחיצונים
והוא ענין הפגם שנעשה בה ובמקור שורשה והיינו ע"י
הנה"ב שהיא המורידה וממשכת גם את הנה"א בעמקי
הקליפות ח"ו, ואמנם צדקה תרומם גוי אלו ישראל והיינו
נפשות הבהמיות שבהם, שע"י הצדקה שהאדם עושה
נפרדת ונבדלת נפשו הבהמית מן הרע הגמור ומתרוממת
גם היא להיות כל מדותיה ולבושיה לה' לבדו, ואז יגיע
לבחי' ומדריגת אה"ר הנ"ל דמאדך והוא בחי' בע"ת
שהפליגו חז"ל במעלתם ואמרו במקום שבע"ת עומדים
כו', והוא מפני שהמדות שבנה"ב במהותן ומציאותן הן
תקיפים וחזקים יותר ממדות שבנה"א וכמשל הבהמה
שהיא בעלת כח וגבורה יותר מהאדם והיינו משום ששרשן
מבחי' יד החזקה לפני מלוך מלך כו' רק שנפלו בשבה"כ
וע"י התשובה דאתכפיא ואתהפכא סט"א נכלל בחי' תוקף
זה ותגבורת זו בקדושה בחילא יתיר לכן במקום שבע"ת
עומדים כו' וזהו בכל מאדך וז"ש דוד המלך ע"ה הצילה
כו' מכפירים יחידתי שיהי' היחידה שהיא פנימי' הרצון
בלי גבול רק לא"ס ב"ה ליחידו של עולם ולא תפול ח"ו
ג"כ בתגבורת הרצון שבסט"א הנק' כפירים ע"ש תגבורת
המדות דנה"ב כו', והוא ג"כ פי' תרומם גוי שיתהפכו
המדות שבנה"ב להיות לה' לבדו והיינו ע"י הצדקה דוקא
כי ע"י שמרחם על העני להחיות נפשו עי"ז מעורר רחמים
רבים על נפשו לרוממה משפלותה להיות בה האה"ר לה'
וכמאמר מחי' מתים ברחמים רבים כו' ועיין מזה באגה"ק
ע"פ זורע צדקות מצמיח ישועות, וע' ג"כ שם ע"פ זורע
צדקה שכר אמת:

עוי"ל בענין ג' אהבות אלו בכל לבבך ונפשך ומאדך,
דהנה פי' בכל לבבך היינו שכל לבו יהי' מלא
וגדוש מאהבת ה', והענין שהלב יש בו שני חללים חלל
הימני מלא רוח חיים וחלל השמאלי מלא דם וכאשר ב'
חללים אלו יהיו מליאים מאהבת ה' היינו בכל לבבך וכ"מ
בלק"א ח"א פ"ט, וביאור הדברים הוא דהנה חלל השמאלי
הוא מלא דם וידוע דהדם הוא בחי' גבורות ושיהיו
הגבורות בעבודת ה' הוא שיהי' במרירות על ריחוקו מה'
בימי שנותינו ע' שנה איך שכל מגמותינו וחפצינו בענינים
גשמיים בפרנסה ולעזוב לבניו אחריו וכי בשביל זה ירדה
נשמתו בעוה"ז (שהיתה עומדת לפני ה' וירדה בגוף ירידה
צורך עלי' ע"י אתכפיא ואתהפכא והי' ראוי להיות כל
מגמתו ותשוקתו בזה לאשתאבא כו' ונהפוך הוא שכל
תשוקתו וחפצו בעניני עוה"ז) וכשיתבונן בזה יתמרמר לבו
מאד, אך זהו בחלל א' הוא החלל השמאלי המלא דם
שממנו נמשך בחי' מרירות וגבורות דקדושה, וחלל הימני
מלא רוח חיים הוא בחי' שמחת הנפש במצות ה' שהם
רצונו העליון ית' שנתלבש בעשיה וע"ז נאמר ישמח
ישראל בעושיו, וזהו ענין ואהבת את הוי' אלקיך בכל
לבבך פי' שבחי' הוי' יהי' אלקיך שיהי' בבחי' גילוי אצלך
והיינו ע"י שב' חללי הלב יהיו מליאים מאהבת ה' ע"ד
הנ"ל המרירות מריחוקו מה' בחלל השמאלי והשמחה
מרוב כל בעבודת ה' בתומ"צ בחלל הימני, ודרך זה הוא
בבינונים והם הגורמים להיות כמ"כ גם בצדיקים אלא
שהוא באופן אחר כי הצדיקים הרע מאוס אצלם לכן אין
שייך שיהי' אצלם מרירות גשמי ע"ד המרירות שבבינונים
שהוא מפני שאינו מואס ברע עדיין אלא שמושל ברוחו
ולפי שתשוקתו עדיין לתאוות גשמיות לכן יתמרמר מאד
ע"ז כנ"ל משא"כ בצדיקים שהרע מאוס באמת אצלם וכל
תשוקתם לה' א"כ אין שייך כ"כ להיות אצלם מרירות
הנ"ל, רק שהוא בחי' פחד ויראה מה' ומהדר גאונו ואח"כ
השמחה היא בחי' אהבה בתענוגים כו' וזהו ענין בכל
לבבך בב' חללי הלב כנ"ל בבינונים לפי ערכן ובצדיקים
ג"כ לפי מעלתן הרמה, ועמ"ש במ"א ע"פ לבבתיני אחותי
כלה, וענין ההפרש בין האהבה דבכל נפשך לבחי' האהבה
דבכל מאדך הוא שבחי' בכל נפשך הוא האהבה שמצד
הנפש עצמה דהיינו שההתפעלות אהבה נמשכת מצד
ההשגה בהתבוננות בגדולת ה' בדברים המעוררים את
האהבה אבל בכל מאדך היא האהבה הבאה מצד הריחוק
והמנגד דהיינו מצד הירידה בגוף שמאד מסתיר על אהבת
ה' שמצד ההסתר והמנגד תהי' האהבה הרבה בתגבורת
יותר מאד ממה שהיא מצד מהות ועצמות התבוננות
והתפעלות הנפש לפום שיעורא דילה ולכן נק' אהבה זו
מאדך שמאד היינו בלי גבול, והענין כי הנה הנפש אלקית
עם היות שהיא חלק אלוה ממעל מ"מ היא מוגבלת בגבול
ושיעור שהשגתה בגבול ושיעור וכן התפעלות האהבה
הנמשך מהשגה זו היא האהבה בגבול ומדה וזהו בחי' בכל
נפשך דהיינו כל חד לפום שיעורא דילי' ממקור חוצבו,
וא"א לה להגיע לבחי' מאד שהוא בלי גבול ומדה
ולהתכלל בא"ס ב"ה שאין לו תחלה ותכלה אלא ע"י נפש
הבהמית דוקא והגוף שהם מסתירים על אהבת ה' וכאשר
גם הם נהפכים ממרירו למיתקא שתהי' הנה"ב ג"כ חפיצה
וחשיקה לדבקה בו ית' והיינו שמצד הריחוק תתעורר
האה"ר לצאת מריחוק ומיצר זה, הנה אהבה זו היא בבחי'
בלי גבול וכמשל מרוצת המים כשמעכבים מרוצתם ע"י דף
שמשימים במקום הילוך זרם המים שהוא מונע ומעכב

הילוכם ואח"כ כשהמים בוקעים ההסתר והעיכוב שהי' מעכב מרוצתם אז ביקוע זה הוא בתגבורת ומרוצה גדולה יותר ויותר לאין שיעור מערך הילוכם הראשון שהיו הולכים לאט ועתה ע"י העיכוב נעשה ההילוך בתגבורת גדול כו' כמ"כ אהבת בכל מאדך שבאה מצד התבוננות בריחוקו מה' היא בתגבורת גדול יותר מערך שיעור האהבה שהי' בהנפש מצד עצמה כו' וזהו ענין ירידת הנשמו' בגוף שהיא ירידה צורך עליה כנודע, והענין כי הנשמה קודם בואה לעוה"ז בהתלבשות בחומר הגופני היתה בבחי' עומד כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו וענין עומד הוא שהוא תמיד במדריגה א' ולא יעלה ולא יגרע ממדרגתו לעולם וכן המלאכים נקראים עומדים שהן בחי' עצי שטים עומדים וכמ"ש ג"כ ונתתי לך מהלכים בין העומדים דעומדים קאי על המלאכים שעומדים תמיד מוי"ב במדריגה א' באוי"ר והיינו בחי' אהבה דבכל נפשך דכפי כח ההשגה שיש בנפש המלאך או בהנשמה כפי קבלת' ממקור חוצבה כך הוא התפעלות האוי"ר כו' משא"כ אוי"ר שתתפעל הנפש מצד ירידתה בגוף להיות כי החשך והצמצום מסתיר לה אזי תתגבר בהתפעלות לצאת מן ההסתר והוא התפעלות שלמע' מהגבלת הכלי עד שאין כלי המגביל שלה מסתיר לה ותוכל לילך בעילוי המדרגות בלי שיעור אחר שיצאתה מגדר גבול הכלי ועי"ז נעשי' הנשמה בבחי' מהלך לילך בעילוי אחר עילוי ברום המעלות בבחי' א"ס וזהו ונתתי לך מהלכים וכמ"ש בענין אם בחקתי תלכו כו' וזאת היא תכלית ירידת הנשמות שקודם ירידתם הי' השגתם ואהבתם ויראתם בבחי' גבול ושיעור מבחי' ממכ"ע שנמשך לכל חד לפום שיעורא דילי' וע"י ירידתם בגוף וזוכים לבחי' אהבה דבכל מאדך מצד ההסתר נעשים בחי' מהלכים בעילוי אחר עילוי בחי' גילוי סוכ"ע הבלתי בע"ג והיינו ע"י אה"ר זו דמאדך שהיא ג"כ בחי' בלי גבול כנ"ל, וגם ארז"ל בכל מאדך בכל ממונך כי הצדקה לתת מיגיעו היא ג"כ בחי' ביטול היש לאין וזהו יסוד כל המצות שתכליתם הוא בחי' לעשות מיש אין שמזה נעשה צחוק ותענוג למעלה כמ"ש במ"א בענין צחוק עשה לי אלקים ובענין לויתן זה יצרת לשחק בו כו', אלא לכאורה קשה עדיין הרי גם אהבה דבכל מאדך הבאה מצד הריחוק אינה אהבה בלי גבול באמת כי האדם הוא בע"ג רק שהיא למעלה מהגבלת הכלי שלו ונק' לכך מאדך מאד שלך ר"ל שאצלך הוא למעלה מהגבלת הכלי אבל באמת מוגבלת היא וא"כ איך תעורר אהבה זו בבחי' א"ס ב"ה בלי גבול האמיתי עד שתהי' הנשמה נעשי' בבחי' מהלך מחיל אל חיל בבחי' גילוי הסוכ"ע שהוא בלי גבול באמת, אך הענין כי באמת מה שבאתעדל"ת אתעדל"ע הוא לפי שכך עלה ברצונו במחה"ק שיהי' אתעדל"ע מאתעדל"ת הגם שאין ערוך ביניהם אלא שאעפ"כ צ"ל האתעדל"ת מעין האתעדל"ע וכמא' רז"ל במדה כו' לכן כיון שאהבה זו הוא לגבי האדם בבחי' בלי גבול וזהו מאדך עי"ז מתעורר למעלה גילוי בחי' הא"ס שבלי גבול באמת. ועוד דשרש נה"ב והגוף הוא מרפ"ח ניצוצים שנפלו בשבה"כ מעולם התוהו שהאורות דתוהו היו בבחי' א"ס לכך מעוררים בשרשם, ועוד משום דשרש גשמיות גבוה יותר מרוחני' שנמשך מבחי' סוכ"ע הכל יכול כדלעיל (אות כ"ה) וכמ"ש במ"א באריכות ולכן ע"י האהבה דמאדך הנלקח מצד הירידה בגוף יעורר למעלה יותר כו':

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

כי תשא את ראש בנ"י וגו' זה יתנו וגו' מחצית השקל בשקל הקדש, עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה, ואח"כ כתי' העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. וצ"ל שורש ענין מחצית השקל למה מחצית השקל דוקא, וענין מספר השקל שהוא עשרים גרה וצריך ליתן מחציתו דוקא שהוא עשר, ובשיעור זה שוים העשיר והעני שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט.

ויובן בהקדם ענין מה שמשה נק' רעיא מהימנא פי' שרועה ומפרנס את נש"י בענין האמונה שלהם, כמו הרועה המפרנס צאנו כן משה הי' רועה וזן את נש"י לחזק אמונתן בה' כו', וכמ"ש ורעה אמונה, וצ"ל מה"ע הפרנסה להאמונה. ובכדי להבין זה צ"ל תחלה שורש ענין האמונה, הנה ארז"ל במד"ר שישראל הם מאמינים בני מאמינים, מאמינים כמ"ש ויאמן העם וכתי' ויאמינו בה', בני מאמינים בני אברהם שנק' אמונה כמ"ש והאמין בה', ולכן ארז"ל במד"ר שפסוק תשורי מראש אמנה קאי על אברהם שהי' ראש לכל המאמינים. ולהבין ההפרש בין מה שנש"י נק' אמונה לבין מה שנק' אאע"ה בשם אמונה. הנה שורש ענין האמונה מה שנש"י מאמינים בבחי' ממכ"ע וסוכ"ע, ועיקר האמונה היא בבחי' סוכ"ע, דהנה ארז"ל באדר"נ פל"א ברא חורשי' בעולם ברא חורשי' באדם (פי' שערות), וחשיב שם כל מה שיש באדם שיש דוגמת כל הדברים בעולם, ונמצא

שהעולם הוא בחי' גוף גדול כמו גוף האדם שיש רמ"ח אברי' ושס"ה גידים ושערות וצפרנים וכדומה, כמו"כ הוא בעולם שהוא גוף גדול ויש בו כל החלקי' האלו, ומאחר שהעולם הוא גוף בהכרח לומר שיש דבר המחי' אותו, דאל"כ מאין יחי' והרי אנו רואים חיות העולם וחיות האילנות והצמחי' כו' והיינו מבחי' אוא"ס ב"ה הממכ"ע שע"ז ארז"ל מה הנשמה ממלא את כל הגוף כך הקב"ה ממלא את כל העולם, והיינו שמחי' את העולם בבחי' התחלקות החיות, שכמו שהנשמה מחי' את הגוף לכל אבר פרטי כערכו שהרי אינו דומה חיות הראש לחיות הרגל או היד וכדומה, כך אינו דומה חיות השמים עד"מ לחיות הארץ וכדומה, והיינו מה שמתחלק החיות להחיות לכל פרט מפרטי דברים שנבראו בעולם כו' וזהו בחי' ממכ"ע. אבל בחי' סוכ"ע הוא החיות שמחי' את העולם בבחי' מקיף לבד ולא בבחי' התלבשות, והגם שע"ז נא' את השמים ואת הארץ אני מלא היינו שאין הפי' שהוא בבחי' מקיף וסובב לבד כ"א הוא נמצא בכל החלקי', אמנם להיותו למעלה מבחי' חיות המתלבש בבחי' פנימי כ"א בבחי' מקיף לבד לכן נק' סוכ"ע, ועז"נ כי נשגב שמו לבדו פי' שמו ית' המחי' בבחי' מקיף הוא נשגב לבדו בבחי' סוכ"ע כו'. וע"ז הוא ענין האמונה שנש"י מאמינים שהוא ית' מחי' את העולם בבחי' ממלא וסובב, ולכן אומרים בכל יום ה' אחד וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שה"ע הקבלה והאמונה על ב' בחי' הנ"ל, אחד הוא על בחי' סוכ"ע, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא על ממכ"ע, (וכבר נת' לעיל שעיקר האמונה הוא על בחי' סוכ"ע, שהרי ענין ממכ"ע מובן כאילו רואה ומבשרי אחזה אלקה כו' כמשנ"ת מזה במ"א). וע"פ הקבלה ממכ"ע הוא בחי' מלכותך מלכות כל עולמים שהוא בחי' מל' שבכל עולם המחי' ומהוה עולם שלמטה הימנה, וסוכ"ע הוא בחי' מדות עליונות כו'.

ד"ה כי תשא את ראש בנ"י

ש"פ ויקהל פ' שקלים. ל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

והנה בהאופן הזה יש ב' מיני גירעון, הא' שאין התחברות דנה"א עם הנה"ב דההתפעלות דנה"א אינו פועל מאומה על הנה"ב. והב' מה שרוצה הכל והולך לעילא מדרגי' שאין זה אמת, ואין שום סדר בעבודתו וכמשי"ת בסמוך, וסיבת שניהם הוא העבודה בבחי' מקיף לבד הבאה מצד הידיעה כללית דאלקות (גם לא בבחי' התבוננות כללית שנת"ל פ"ו דעכ"פ הוא חושב ומתבונן באיזה ענין בכללותו, וכאן אינו בדרך התבוננות כלל כ"א רק בדרך ידיעה בבחי' מקיף בכללות ענין האלקות) וע"כ אין להתפעלות שייכות כלל להנה"ב לפעול בו הביטל (וכמשנת"ל פ"ו וכאן הוא ביותר לפי שהוא יותר בבחי' מקיף דנפש. ועם היות שאין זה בבחי' מקיפים ממש שבנפש, מ"מ ה"ז בבחי' המקיף דנפש יותר מההתבוננות בבחי' כללות) ובפרט שבאופן עבודה הזאת הוא מוציא את הנה"א מן הנה"ב (ער רייסט אויס דעם נה"א וכמו בורח כו') ומתפעל ברעש גדול (ואין זה הרעש דביטל הנה"ב, וכמו והאופנים כו' ברעש גדול דבדוגמא בנפש האדם הוא הרעש דנה"ב כמ"ש בלקו"ת ד"ה האזינו דרוה"ג ובד"ה אני ה' אלקיכם דרוה"ר, ולא הרעש במורגש שבהעבודה שע"פ טו"ד שהו"ע ואחרי הרוח רעש כו' כמ"ש במ"א, רק הוא היציאה דנה"א הנ"ל שיוצא ברעש והתפעלות חיצוני כו') וה"ה מסתפק לגמרי ביציאה והתפעלות זאת, והרי הן מאופן ההתפעלות מצד עצמה והן מאופן העבודה, אין לזה שום שייכות אל הנה"ב, והביטל הכללי שנעשה עכ"פ בהנה"ב כנ"ל, הוא מפני שמ"מ התגלות ההארה דנה"א פועל על הביטל כללי דנה"ב. וגם הביטל חיצוני פועל עליו כנ"ל, אבל הוא ביטל כללי לבד (וג"ז לא בבחי' שבירה רק בדרך דחי' לבד וכנ"ל) וההתפעלות בבחי' מקיף דנפש היא ג"כ הסיבה מה שרוצה ותובע מעצמו כל דבר והולך לעילא מדרגי' ובד"כ שאין שום סדר בעבודתו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

גם המלאכים נבראו בששת ימי בראשית, ושרשם מהדיבור. אבל נש"י – עלו במחשבה וחלק אלקה ממעל, וא"כ למה עשה ה' ככה להוריד הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, להתלבש בגוף ונה"ב הנמשך לעניינים גשמיים המסתירים על אור הנשמה

וְהִנֵּה יָדוּעַ דְּגָדְלָה מַעֲלַת הַנְּשָׁמוֹת עַל מַעֲלַת הַמַּלְאָכִים, דְּהַמַּלְאָכִים עִם הֱיוֹת שֶׁהֵם נַעֲלִים יוֹתֵר מִצְּבָא הַשָּׁמַיִם, וּמִכָּל מָקוֹם הִנֵּה גַּם הֵם נִבְרְאוּ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ" וְגוֹ', וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (מִדְרָשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק ג) "בַּחֲמִישִׁי נִבְרְאוּ מַלְאָכִים", מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַנְּשָׁמוֹת, עִם הֱיוֹת שֶׁהֵם גַּם כֵּן נִבְרָאִים, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי לֹא נִתְחַדְּשׁוּ בַּבְּרִיאָה כְּמוֹ כָּל הַנִּבְרָאִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בַּבְּרִיאָה, וְהַיְנוּ דְּשֹׁרֶשׁ הַמַּלְאָכִים הוּא מִדִּבּוּר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "בִּדְבַר הֲוָיָ' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם", אֲבָל הַנְּשָׁמוֹת הִנֵּה שָׁרְשָׁן מִמַּחֲשָׁבָה, וּכְמַאֲמַר "יִשְׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה", וּכְתִיב "בָּנִים אַתֶּם לַהֲוָיָ' אֱלֹקֵיכֶם", וְכִמְשַׁל הַבֵּן שֶׁהוּא מֵעַצְמוּת מֹחַ הָאָב, כָּךְ נִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁכָה מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּאִיהוּ חַכִּים וְלֹא בְּחָכְמָה יְדִיעָא[א], אֶלָּא הוּא וְחָכְמָתוֹ אֶחָד, וְהַיְנוּ דְּנִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הִיא חֵלֶק אֱלֹקַהּ מִמַּעַל, אֲשֶׁר מִכָּל זֶה מוּבָן הֵיטֵב, דְּהַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעְלָה קֹדֶם יְרִידָתָהּ לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף, הֲרֵי הָיְתָה הַשָּׂגָתָהּ בֶּאֱלֹקוּת בְּהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה בִּמְאֹד, מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּהַשָּׂגָה גַּשְׁמִית אֵין לוֹ מָבוֹא כְּלָל לֵידַע וּלְהָבִין גַּם אֹפֶן מַעֲלַת הַשָּׂגַת הַנְּשָׁמָה בָּאֱלֹקוּת כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּעֲמִידָתָהּ לְמַעְלָה, אִם כֵּן כַּאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף גַּשְׁמִי, הֲרֵי זוֹ יְרִידָה גְּדוֹלָה לְהַנְּשָׁמָה, עַד אֲשֶׁר צְרִיכָה עֲבוֹדָה וִיגִיעָה לָבֹא לְהַשָּׂגָה אֱלֹקִית, וְהוּא מִפְּנֵי רִבּוּי הַהֶעְלֵמוֹת וְהַהֶסְתֵּרִים שֶׁל הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית הַמַּעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים עַל אוֹר הַנְּשָׁמָה בִּכְלָל, וּבִפְרָט בִּזְמַן הַגָּלוּת אֲשֶׁר רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ רַחֲמָנָא לִצְלָן הַמְּנִיעוֹת וְעִכּוּבִים עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא אֲשֶׁר הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ בְּכָל הָעִנְיָנִים הַשִּׂכְלִיִּים וּמִכָּל שֶׁכֵּן הָרוּחָנִיִּים, וְנוֹסָף לָזֶה גֹּדֶל הַטִּרְדָּא בְּפַרְנָסָה בְּצוּק הָעִתִּים, הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד טָרוּד וּמֻטְרָד בְּיוֹתֵר בְּכַמָּה דְּאָגוֹת שׁוֹנוֹת, וְגַם מִי שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל עַצְמוֹ בְּעָמָל רַב, וּמַגְבִּיל לוֹ אֵיזֶה זְמַן עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה וְהִתְעַסְּקוּת בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה, הֲרֵי יֵשׁ לוֹ כַּמָּה מוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים מִבַּיִת וּמִבַּחוּץ, וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים צָלֵחָה אֲשֶׁר כָּל זֶה פּוֹעֵל וְגוֹרֵם הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר עַל אוֹר הַנְּשָׁמָה, אִם כֵּן הִתְלַבְּשׁוּת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף הִיא יְרִידָה אֶל הַנְּשָׁמָה, וְצָרִיךְ לְהָבִין לָמָּה הָיְתָה כָּזֹאת מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ לְהוֹרִיד אֶת הַנְּשָׁמָה מֵאִגְּרָא רָמָה[ב] מִלַּחֲזוֹת בְּנֹעַם הֲוָיָ', לְבֵירָא עֲמִיקְתָּא[ג] לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף וְנה"ב, אֲשֶׁר כָּל עִקָּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי עִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים וְהַחָמְרִיִּים אֲשֶׁר בָּזֶה הֵם מַעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים עַל אוֹר הַנְּשָׁמָה.

שבת פרשת פנחס, תרפ"ז

פעטערבורג, בסעודת הודאה

א. הוא חכם ולא בחכמה הידועה. ב. מעליה גבוהה. ג. לבור עמוק.

לקוטי דיבורים

יח. בכל דבר צריך להיות מלמד, גם הוא עצמו צריך להיות מלמד שאחרים ילמדו ממנו. הוא יוצא לרחוב צריכים ללמוד ממנו. לא שיצטרך להעיר תשומת לבו של הזולת, לא לדקור את הזולת, אלא שמהנהגתו בלבד יוכלו ללמוד.

כשכל אחד ידמיין לעצמו שהוא הולך ברחוב ומאחוריו תלוי דבר מאוס, וכולם צוחקים ממנו, הרי מוטב שהאדם עצמו מסיר את הדבר המאוס לפני כן.

את הענין של הלימוד מהזולת צריכים לדעת המדריכים שהם מזכי הרבים ואם אין הדבר כך הרי יכול להיות חלילה להיפך.

יט. בהזכרות שמזכירים אדם שנפטר ישנם כמה נוסחאות: א) עליו השלום. ב) נשמתו עדן. ג) נשמתו בגנזי מרומים. ד) זכותו יגן עלינו ברוחניות ובגשמיות. נוסף על פירוש המלות שבכל הנוסחאות האמורים, ישנו גם תוכן הכוונה של פנימיות מדריגת הענין, עליה מצביעות המלים.

שלושת הנוסחאות הראשונים: עליו השלום, נשמתו עדן ונשמתו בגנזי מרומים - הם תוארים פרטיים, השייכים לשכר הפרטי של הנפטר, ואילו הנוסח "זכותו יגן עלינו ברוחניות ובגשמיות" הוא תואר כללי המהווה בקשה וברכה, שזכותו, לשון זכות, שהוא זיכך, שנקה והבדיל את החומרי והתקין את הגשמי, יגן עלינו, יחזק אותנו, שנדחה את החומריות ושהגשמיות תהיה כלי לאור האלקי.

כ. יש לנו טענה כלפי הרשב"י, הוא הרי לקח על עצמו עד ביאת המשיח[21] ועמדו לרשותו התנאים והאמוראים, הגאונים, הרביים של חב"ד ושאר הרביים וגאוני התורה, היה לו צבא טוב - יעזור השי"ת שיכירו את האמת ושנהיה אמת.

כא. צריכים לנגן ניגון כהתחלה לשבועות. ל"ג בעומר ושבועות שייכים זה לזה. ל"ג בעומר הוא גילוי פנימיות התורה ושבועות הוא מתן תורה של גליא שבתורה.

כב. אמת היא מהקצה אל הקצה. אמת היא כמו ענין האותיות אלף מם תיו, ראש תוך סוף, שזה הקו הישר בעבודה, המשכת המוחין במדות, לאחר מכן צריכים להמשיכם בלבושי מחשבה דיבור ומעשה ולהביא את הדברים ל"בפועל" ממש. צריכים להיות אמת מהקצה אל הקצה, ברחוב כמו בבית, ובבית כמו ברחוב. להיות אמת מהקצה אל הקצה, ועל כך היא הברכה, להכיר את האמת ולהיות אמת.

ל"ג בעומר ה'תש"ד

21) ראה סוכה מה, ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ"ו – "משיח אלמים"

בקצה העיירה טשריי נמצא בית־מדרש קטן הנקרא בשם "בית מדרשו של פייבע זלמן", היה זה יהודי מסוים, אחד מבעל הבתים של טשריי בשם פייבע זלמן, אשר עקב היותו חשוך בנים בנה את בית המדרש הזה על שמו.

באותו בית מדרש התמקם ההלך הזר ר' הערש לייב, ושם החל ללמד - כמלמד דרדקי - את היהודים עמי הארץ שבטשריי, הוא התחיל איתם ממש מאל"ף־בי"ת, כפשוטו, היות ורובם לא הכירו אפילו איך נראית האות אל"ף.

רוח חדשה החלה להחיות יהודים פשוטים אלו. הם נעשו מעודדים ומלאי תקווה. שוב לא חשו את עצמם עזובים ונידחים כאילו הם היו רחמנא לצלן נמצאים מחוץ למחנה ואין להם כל שייכות לעם היהודי.

חמש שנים שהה ר' הערש לייב בטשריי. במשך זמן זה לימד באופן סדיר יהודים אלו.

במשך חמש שנים אלו הצליח ללמד רבים מיהודים אלו לקרוא, ואת אלו שכבר ידעו לקרוא, לימדם את פירוש המלים של התפילה, ורוח שונה לגמרי שרתה על המון העם.

ר' הערש לייב לא הסתפק בכך, אלא גם לימדם וחינכם להתנהג במידות טובות ודרך ארץ.

הוא הצביע כל הזמן על כך עד כמה זה נחוץ שיהודים יהיו ישרים במסחרם, ולהתנהג בחברות ובטוב לבב איש לרעהו.

גם את הנשים לא הוציא מהכלל, ולימדם מידות טובות. כמו כן לימדם איך להיזהר בלשונם, לא לרגוז ולא לריב האחת עם רעותה.

במשך כל התקופה בה שהה בטשריי והתעסק עם יהודי המקום, לא קיבל ר' הערש לייב מאף אחד ולו פרוטה אחת, ולא נהנה אפילו כנימה ממאן דהו. הוא לא התארח אצל אף אחד, לא בימי

החול ולא בשבתות וימים טובים. כאשר היה פנוי מלימודיו עם תלמידיו, ישב בעצמו ולמד בהתמדה גדולה. ניכר היה שאת הצטרכויותיו סיפק, רק ממה שהיה שייך לו, והיה בידו מכבר.

זה זמן רב שנפוצה בעיירה הידיעה, שאותו ר' הערש לייב הבלתי מוכר יושב בבית המדרש הקטן אשר על שם ר' פייביש זלמן, ולומד עם היהודים הפשוטים מטשריי כמלמד דרדקי. ידיעה זו הגיעה גם לאוזני רב העיירה ר' שמואל עקיבא, והוא העריך זאת כפעולה נאצלת ביותר.

יום אחד הופיע הרב באותו בית מדרש קטן, בדיוק בזמן שר' הערש לייב ישב עם תריסר יהודים סביבו - לאחדים מיהודים אלו היה כבר זקן לבן - עם סידורים פתוחים והסביר להם את פירוש מילות התפילה.

בהיכנס הרב לבית המדרש, קמו ר' הערש לייב ותלמידיו לכבודו, והרב עצמו ניגש לר' הערש לייב והושיט לו את ידו, וביטא בפניו את מלוא הערכתו על פעולתו. בהתפעלותו כי רבה מפעולותיו של ר' הערש לייב, נשק הרב לידו, דבר שעשה רושם רב על כל הנוכחים.

הרב נשא דרשה קצרה אודות גודל פעולותיו של ר' הערש לייב, והמשיל על כך משל:

במדינה מסוימת היה מלך שהיה חכם גדול ונוסף לכך היה אדם טוב־לב אשר בדומה לו אי אפשר היה למצוא כלל בשום מקום בעולם. הוא אהב מאוד את נתיניו ודאג כל הזמן למלא את צרכיהם. וכדי שכל אחד יוכל להגיע אליו ולשטוח את בקשותיו, קבע המלך זמן קבוע - שלוש פעמים ביום - שבו יכול כל אחד להגיע אליו.

בעיר הבירה של המלך היה רחוב בו התגוררו תושבים אילמים. מובן, שתושבים אלו לא יכלו לגשת למלך ולומר לו מה הם נצרכים, אשר כתוצאה מכך היה להם צער גדול.

והנה נקרה עבורם רופא, אשר חש את צערם הגדול של האנשים האילמים ולקח על עצמו את ריפוֵיים, ולהקנות להם את כוח הדיבור.

בחכמתו כי רבה התאמץ הרופא להראות את הפלא הגדול, הפיכת האנשים האילמים לבעלי כוח דיבור, והקב"ה אכן עזרו, והם החלו לדבר.

פעם אחת באו - אותם אילמים לשעבר - למלך, ולהפתעתו כי רבה, דיברו אליו ככל האדם, ופירטו בפניו את כל בקשותיהם, אשר היו נצורים בהם זמן רב, אך לא יכלו עד היום להביעם בפני אחרים, אלא רק על ידי כל מיני סימנים אשר אף אחד לא יכול היה להבינם כראוי.

המלך, לא רק שמילא את בקשותיהם, אלא גם הזמין אליו את הרופא שריפא אותם, והעניק לו מתנות יקרות.

בסיימו את המשל פנה הרב לר' הערש לייב ותלמידיו ואמר להם:

"אחיי היקרים! כל השנים הייתם אילמים. לא ידעתם קרוא ולא ידעתם את פירוש מילות התפילה. עבדתם את השם יתברך בדממה, וצער בלבבכם, ואז הגיע אליכם הרופא, ר' הערש לייב, וניסה לפקוח את עיניכם ולהעניק לכם את כושר הדיבור והתפילה והפיח בכם חיים חדשים. והקב"ה, אכן עזר לו. עתה יכולים אתם להיות יהודים כפי שצריך" וסיים הרב את דבריו "ימלא הקב"ה את כל בקשותיכם ואת בקשות כל ישראל, אמן".

ברם, למרות ההערכה הרבה שגילה הרב כלפי ר' הערש לייב, היו בטשעריי כמה יהודים למדנים, אשר לא יכלו לפרגן לו על כך. הם היו רגילים להביט על אותם עמי הארץ מלמעלה למטה, והתרחקו

מסביבתם. ופתאום הגיע לעירם יהודי זר אשר שמו ר' הערש לייב, והעלה את היהודים הנ"ל למדרגה חדשה, ובצורה זו הפיל את המחיצה אשר הפרידה את היהודים הפשוטים מהכלל.

התנגדותם של אותם יהודים למדנים לר' הערש לייב גברה והתלקחה עד כדי שנאה אמיתית עקב מאורע מסוים:

הפרוש ר' אליהו שמואל התייגע רבות בהבנת סוגיה קשה. הוא התפלפל בעניין זה עם יהודים למדנים שונים בעיירה. ארבעה ימים התעכבו כולם בסוגיה זו ולא יכלו להמשיך הלאה. ולפתע הגיע אותו ר' הערש לייב והבהיר סוגיה זו בצורה פשוטה מאוד אך באופן ברור, ועל ידי כך, נפתרו מאליהם כל הקושיות שבסוגיה הנ"ל.

דבר זה עורר אצל הלמדנים הללו קנאה המלווה בשנאה, והם החלו לחפש בר' הערש לייב חסרונות. אך לא נמצאו בו כל חסרונות, היות ור' הערש לייב היה דווקא אדם בעל מידות טובות. באין שום פתחון פה במה לזלזל בו - החלו לכנותו בלעג בשם "הירשל הצהוב", עקב היות צבע שערו בלונדיני.

אך בו בזמן שה"למדנים" בטשעריי ניסו לזלזל בר' הערש לייב, גדלה חשיבותו אצל ר' יעקב קערפיל, היהודי־הכפרי אשר הביא את ר' הערש לייב לעיירה, והיה תלמידו הראשון. ר' יעקב קערפיל למד כל הזמן אצל ר' הערש לייב ונהיה יודע ספר אמיתי. התברר שר' יעקב קערפיל - ה"עם־הארץ" לשעבר - ניחן בכישרונות רבים אשר באו מאוד לידי ביטוי בעת לימודו.

עכשיו לא היה צריך ר' יעקב קערפיל לחשוב - בעת נדודיו מכפר לכפר או בעת ישיבתו לסעוד - רק את מלות קריאת שמע ושמונה עשרה, אשר אלו היו כל ידיעותיו, כך שבעת שהיה מסיים לחשוב את ה"שמונה־עשרה" של יום חול, היה מתחיל לחשוב על שאר ה"שמונה־עשרה" שהכיר. בתחילה היה חושב על שמונה־עשרה של שבת, ואחרי כן על שמונה־עשרה של מוסף וכך הלאה. אך עכשיו ידע הוא בעל־פה את כל החמישה חומשי תורה ואת כל התהילים, ופרקי אבות, ונוסף לכך אף הבין את פירוש המילים, כך שללא כל מאמץ, יכול היה להרהר בדברי תורה היכן שהייתה לו רק אפשרות לכך.

במשך הזמן השתפרה גם פרנסתו של ר' יעקב קערפיל, הוא וזוגתו זקפו את הצלחתם לזכותו של ר' הערש לייב, עקב כך שהוא אשר יעץ להם להפריש מעשר מכל השתכרויותיו לצדקה. ר' הערש לייב היה מלמד כל הזמן לתלמידיו, שיפרישו מעשר לצדקה.

ר' הערש לייב הסביר כל הזמן שנתינת צדקה היא סגולה להצלחה.

- רגיל הוא ר' הערש לייב שכל מה שהוא לומד עם מי שהוא, הנה לבד זה שהוא מבאר לתלמידיו את דבר הלימוד בשפה ברורה, גם מסבירו במשל מתאים אל הלימוד ההוא בכדי שדבר הלימוד יצטייר יפה במוח התלמיד, ואם נמצא איזה סיפור באגדה או מדרש השייך לעניין ההוא היה ר' הערש לייב מספר לתלמידיו בידעו אשר על ידי זה יוקבע העניין בלב תלמידיו.

כשסיפר ר' הערש לייב ליעקב קערפיל אודות מצוות מעשר ביאר לו אשר ארבע הפרשות צריך האדם להפריש מפרי כרמו ויבול שדותיו. הפרשה הראשונה היא התרומה הניתנת לכהן והיא מצווה הנוהגת רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ. אחריה באות הפרשת מעשר ראשון, מעשר שני ומעשר עני. וביאר לו ההבדל שבין מעשר ראשון למעשר שני, שראשון שייך ללויים והשני שייך גם להבעלים אבל צריכים להעלותו לירושלים ולאכלו שם עם בני ביתו, ומעשר עני מתחלק לעניים, ומהא דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך כל הרווחים במשמע וסדר המעשר הוא שפעם הראשונה צריכים להפריש חומש מן הקרן - שמכניס בעסקו - ואחר ניכוי ההוצאות שעלה לו - בעסקו - אז נותנים אחוז אחד מעשרה.

ר' הערש לייב סיפר ליעקב קערפיל את הסיפור המסופר בתוספות במסכת תענית דף ט' בשם המדרש, מעשה באדם אחד שהיה זהיר ומהדר במצוות מעשר ועשתה שדהו אלף כורין - כור הוא שלושים סאה - והיה האיש ההוא מעשר אותה כדינה מאה כורין לשנה, ככה עשה כל ימיו, ויתעשר האיש ההוא עושר רב, וכשהגיעה עת פקודתו קרא לבנו ויאמר לו שדה פלונית שהוא מנחיל לו היא שדה גדולה וטובה ועושה את שנה שנה אלף כורין ויספר לו אודות המעשר ויצו עליו לשמור לְעַשְׂרָהּ כדין ונפטר לעולמו. בשנה הראשונה עשתה השדה אלף כור כמו שהייתה עושה בחיי אביו והפריש הבן מאה כורין כפקודת אביו, לשנה האחרת צרה עיני הבן בהמעשר ויאמר כי רב הוא ויחליט שלא לְעַשְׂרָהּ ותעש השדה רק מאה כור - כרגיל בשדה כזו - ויצטער האיש על זה, וכששמעו קרוביו באו כולם לבקרו והיו מלובשים בגדים לבנים, שמחים ורוחם טובה עליהם. אמר להם האיש כמדומה לי שאתם שמחים בצרתי שהגיע לי היזק גדול כזה שאבדתי תשע מאות כורין תבואה טובה שהייתה השדה עושה תחילה אלף כור ועכשיו רק מאה ומאה אלו הם זיבורית לעומת האלף הקודמים שהיו עידית ויאמרו לו קרוביו אתה בעצמך גרמת לך היזק זה לפי שנתת עיניך בהמעשר בשעה ששמרת להפריש את המעשר היה הקב"ה הכהן ואתה הבעל הבית ונתן לך הקב"ה חלקך וכשלא הפרשת מעשר נעשה הקב"ה בעל־הבית ואתה הכהן ונתן לך את חלקך אחוז אחד מעשרה וזיבורית.

יעקב קערפיל סיפר לאשתו על אודות המעשר ויחליטו להפריש את המעשר כדינו ואשר יעשה זבח משפחה - זכר לחגיגה שהיו עושין בזמן שבית המקדש היה קיים - מבלי להגיד סיבת השמחה, ויאסוף יעקב קערפיל וציפא ברכה אשתו את כל רכושם, בכסף מזומן ובשטרי חובות, וַיִּסְפְּרוּ וַיִּמְנוּ ויפרישו חלק חמישי לצדקה ויעשו סעודה גדולה, וכעבור שנה עשה יעקב קערפיל חשבון מדויק מהריווח שהרוויח במשך השנה, וינכה את הוצאותיו על עסקו ויפריש הוא ואשתו את המעשר בשמחה רבה וכן עשה בשנה השנייה -

וכך היה אמנם, יעקב קערפיל החל להצליח בכל מעשה ידיו, ודבר זה חיזק עוד יותר את התקשרותו לר' הערש לייב.

ר' יעקב קערפיל ציית עתה לכל אשר למד אצל ר' הערש לייב.

דבר אחד ציער מאוד את ר' יעקב קערפיל: היותו ערירי ללא בנים. ברם, הוא לא התרעם על כך לפני הרבונו של עולם, ואפילו לא התלונן לפני ר' הערש לייב.

כתחליף לכך, ניסה להתנחם בכך, שדאג לילדי אחותו. אחותו הייתה אלמנה. היה לו גם אח חולה, אשר לא היה יכול לפרנס את משפחתו. והוא ר' יעקב קערפיל דאג לו ולמשפחתו להצטרכויותיהם ושלח את בניו ללמוד בישיבות.

ר' יעקב קערפיל הוציא כמעט את כל כספו עבור פרנסת משפחת אחותו ומשפחתו של אחיו.

אגרות קודש

[תחלת תמוז תרפ"א]

...הרה"ק זצוקללה"ה, ואשר דרש ודורש כי איש את רעהו ידברו ויחזקו, כי כל אחד ילמוד בעצמו וגם עם זולתו, ולא המדרש אלא המעשה בעשיית הטוב בפו"מ עיקר. ודבר זה הוא גם בבעלי עסקים ולפעמי' הם במעלה יותר גבוה מיושבי אהל, וכל אחד ביכולתו לעבוד את ד' אם רק לבו ודעתו נתונים על זה. הואיל נא וכתוב לי מכל אשר נעשה אתך בגו"ר.

והי' ברכה כאו"נ והדו"ש, בן מו"ר.

[אג"ק מוהריי"צ כרך יד]

פרק ב משנה א

רַבִּי אוֹמֵר, אֵיזוֹ הִיא דֶרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיִּבּוֹר לוֹ הָאָדָם, כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם. וֶהֱוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת. וֶהֱוֵי מְחַשֵּׁב הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ, וּשְׂכַר עֲבֵרָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ. הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים וְאֵין אַתָּה בָא לִידֵי עֲבֵרָה, דַּע מַה לְּמַעְלָה מִמְּךָ, עַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת, וְכָל מַעֲשֶׂיךָ בַּסֵּפֶר נִכְתָּבִין:

נקודות משיחות קודש

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב[1]: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיברור, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברר ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב] - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי' בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסויימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי[2] מדייק "**כל** שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר **האדם** בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שיסוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר[3] "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושי' - יש לקיים את התורה כך שיהי' ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכך קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר היא ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכוך הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחסידותא? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש ליזהר בקלה כבחמורה, שכן שלימות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש חדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושי'".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאווה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכוך הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"[4] שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם[5] שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"[6]. וכדברי הרמב"ם[7], שמי שאומר ש"לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"[8].

הדרך השני', שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה בשבילם ("תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם"), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות[9] שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"[10]. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה[11].

---

1) הושע יד, י. **2)** להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. **3)** ואתחנן ו, ה. **4)** קהלת ז, כט. **5)** הלכות תעניות רפ"ה. **6)** שם רפ"א. **7)** הלכות דעות רפ"ג. **8)** ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפרישות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. **9)** אגה"ת פ"ג. **10)** ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. **11)** ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

פרק ב הלכה א

הַמִּזְבֵּחַ, מְקוֹמוֹ מְכֻוָּן בְּיוֹתֵר; וְאֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבַמִּזְבֵּחַ נֶעֱקַד יִצְחָק אָבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה", וְנֶאֱמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת" (מלכים א ז) "בְּהַר הַמּוֹרִיָּה" (דברי הימים ב ג, א).

נקודות משיחות קודש

אמרה תורה: "והיה המקום אשר יבחר וגו' (שהוא "בית הבחירה בירושלים") שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם גו'". מהלשון "אשר יבחר ד'" - משמע שמעלתו של המקום הוא רק בחירתו של הקב"ה במקום זה. אבל לפני בחירת הקב"ה - היה אפשר לבחור במקום אחר, שמקום זה לא היתה בו שום מעלה מיוחדת לגבי מקומות אחרים.

אבל הרמב"ם כתב בהלכות בית הבחירה: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "זה מזבח לעולה לישראל"", וחשיב לאחר זה כמה וכמה מעלות של מקום זה קודם שנבחר - שבפשטות הכוונה בזה היא שזה ש"מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" הוא מפני שהוא המקום שבו הקריבו אברהם, נח וכו' את קרבנותיהם (שכל זה היה מקודם, לפני בחירת הקב"ה).

וצריך להבין: מהפסוק "המקום אשר יבחר ד' וגו' שמה תביאו" משמע שמעלת מקום זה הוא מחמת "יבחר ד'" - בחירת הקב"ה במקום זה. ומדברי הרמב"ם משמע שמעלתו של המקום הוא מפני מעלה שהיתה מימות אדם הראשון, ולכן "מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו"!

אבל כד דייקת שפיר מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר שזה ש"מקומו מכוון ביותר" אינו מחמת שהקריבו שם קרבנות לפני זה, אלא הוא רק מחמת בחירת הקב"ה: שהרי בהלכה א', בה הרמב"ם אומר כי "המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם", הוא מביא את הפסוק "זה מזבח לעולה לישראל" - שנאמר לאחר בחירת המקום, ואין זה מחמת המעלות שהוא עתיד למנות בהלכה שלאחר זה?

יש לומר הבאור בזה: זה שאדם הראשון וכו' הביאו קרבנות במקום זה דווקא, הוא מפני שידעו בנבואה שזהו "המקום אשר יבחר ד'" (בעתיד). בסגנון אחר: לא שבחירת הקב"ה במקום זה היא מסובב מזה שכבר הקריבו שם קרבנות קודם לזה, אלא להיפך: זה שהקריבו קרבנות במקום זה דווקא הוא מחמת זה שהם ידעו בנבואה שהקב"ה יבחר במקום זה.

ויש לומר שבזה שהרמב"ם מביא גם את המעלות של מקום המזבח, מתורץ למה "ואין משנין אותו ממקומו לעולם" - הן אמת שזהו "המקום אשר יבחר ד'", אבל הרי עדיין אין זה ראיה גמורה שעל ידי זה נשללה האפשרות לשנות למקום אחר! מטעם זה מביא הרמב"ם ראיה שבנדון זה הבחירה היא באופן שהיא שללה מקומות אחרים, שלכן אדם הראשון וכו' בנו מזבחותיהם דווקא במקום זה: שכן אם בחירת הקב"ה לא שללה מקומות אחרים, למה דייקו כולם להביא קרבנותיהם רק במקום זה! משמע מזה, שמחמת בחירת הקב"ה נשללו מקומות אחרים, ולכן כשבאים להקריב קרבן במקום מסויים הרי זה רק ב"מקומו מכוון ביותר" - בהר המוריה עצמו.

(לקוטי שיחות חלק י"ט, שיחה ב לפר' ראה)

קמח מתוך 'המקדש' – תאור בית המקדש השני לפי שיטת הרמב"ם מאת הרב לבנוני

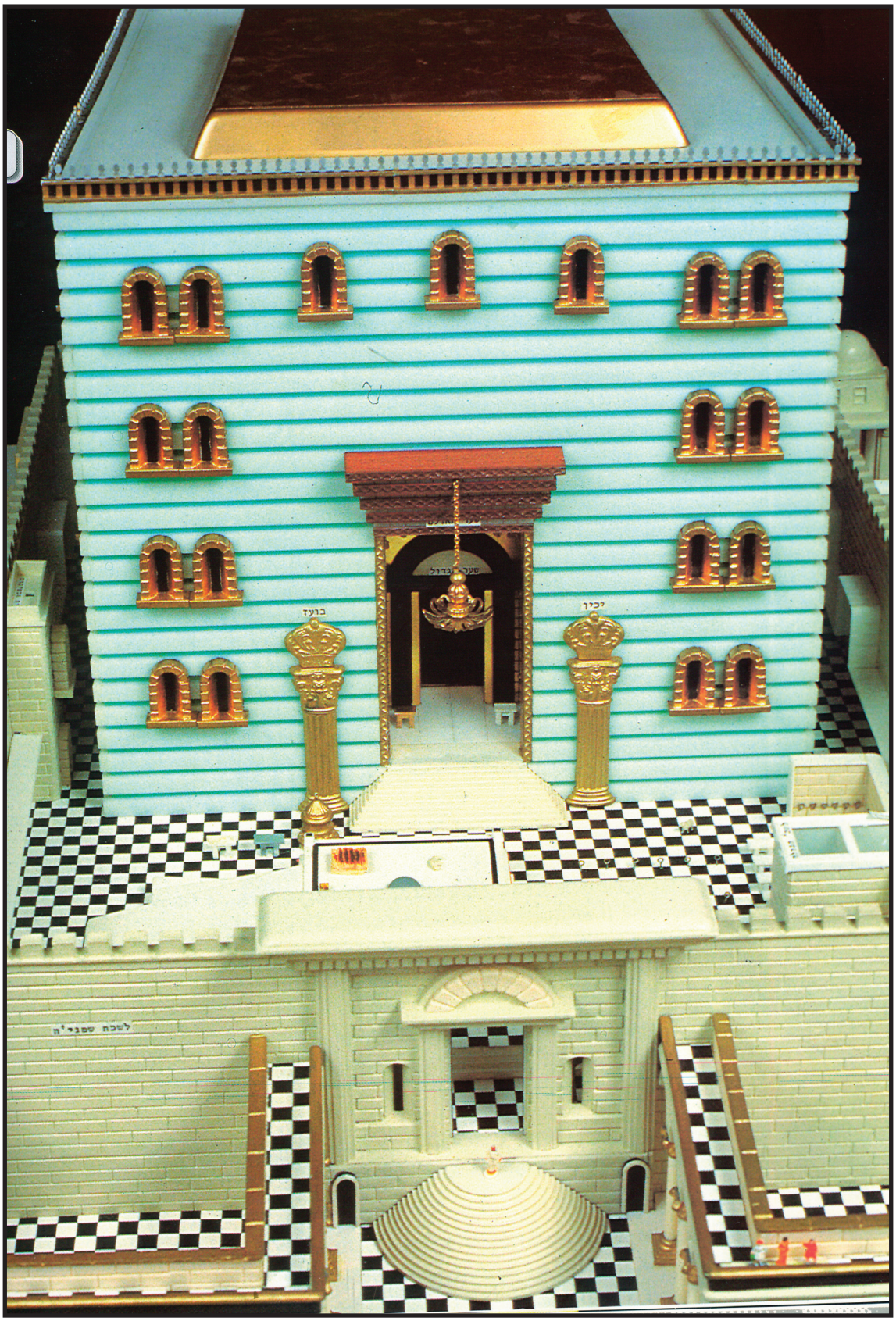

פרשת מטות

ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ג אִישׁ כִּי־יִדֹּר
נֶדֶר לַיהוָה אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל־
נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:
ד וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית
אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ
אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ
כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:
ו וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָרֶיהָ
וֶאֱסָרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה
יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ: ז וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה
לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטֶא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר
אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ
וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָנִיא
אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא
שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:
(לו) י וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־
נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: יא וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ־
אָסְרָה אִסָּר עַל־נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: יב וְשָׁמַע אִישָׁהּ
וְהֶחֱרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ
וְכָל־אִסָּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: יג וְאִם־
הָפֵר יָפֵר אֹתָם | אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצָא
שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ
הֵפֵרָם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ישראל) יד כָּל־נֶדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת
אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:
טו וְאִם־הַחֲרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם
וְהֵקִים אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר
עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי־הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:
טז וְאִם־הָפֵר יָפֵר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת־
עֲוֹנָהּ: יז אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית
אָבִיהָ: פ **לא** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ב נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר
תֵּאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר
הֵחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל־מִדְיָן
לָתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן: ד אֶלֶף לַמַּטֶּה אֶלֶף
לַמַּטֶּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא:
ה וַיִּמָּסְרוּ מֵאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֶּה שְׁנֵים־עָשָׂר
אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא: ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף
לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:
ז וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר: ח וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־
חַלְלֵיהֶם אֶת־אֱוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צוּר וְאֶת־חוּר
וְאֶת־רֶבַע חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר
הָרְגוּ בֶּחָרֶב: ט וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן
וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵיהֶם
וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזָזוּ: י וְאֶת כָּל־עָרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם
וְאֶת כָּל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָּאֵשׁ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־
הַשָּׁלָל וְאֶת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: יב וַיָּבִאוּ
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה
אֶל־עַרְבֹת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרִחוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַה׳ (ל, ג)

מִצְוַת נְדָרִים מַתְחִילָה בְּ׳מַפְלָא סָמוּךְ לְאִישׁ׳, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרֵי שֶׁבֵּן י״ב שָׁנָה וְיוֹם א׳ נְדָרָיו נִבְדָּקִים, וְאִלּוּ שְׁאָר צִוּוּיֵי הַתּוֹרָה מַתְחִילִים רַק מִבֶּן י״ג שָׁנָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה נֶדֶר הוּא בְּגֶדֶר סְיָיג, כְּמַאֲמָר (אֲבוֹת ג, יג) נְדָרִים סְיָיג לִפְרִישׁוּת, שֶׁאָדָם נוֹדֵר בְּדָבָר הַמֻּתָּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בִּדְבַר אִסּוּר, בִּבְחִינַת ׳מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמַרְתִּי׳. וְדָבָר זֶה הוּא מִן הַהֶכְרֵחַ, כִּי בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת לְבַד חֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה ׳נָבָל בִּרְשׁוּת הַתּוֹרָה׳ ר״ל.

לָכֵן מַתְחִילָה מִצְוַת נְדָרִים בְּגִיל י״ב שָׁנָה, כְּדֵי לִרְמֹז לָנוּ שֶׁבְּרֹאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה עַל הָאָדָם לָקַחַת עַל עַצְמוֹ גָּדֵר וּ׳מִשְׁמֶרֶת׳ לַתּוֹרָה, וְרַק אַחֲרֵי הֲכָנָה זוֹ יֵשׁ לְחַיְּבוֹ בְּקִיּוּם שְׁאָר הַמִּצְוֹת, כְּשֶׁיִּהְיֶה בֶּן י״ג שָׁנָה. (אִגְּרוֹת קוֹדֶשׁ ד עמ׳ שצז)

שני ג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה
לִקְרָאתָם אֶל־מִחוּץ לַמַّחֲנֶה: יד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל
פְּקוּדֵי הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים
מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה: טו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּתֶם

כָּל־נִקְבָה: טז הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר
בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־דְּבַר פְּעוֹר וַתְּהִי
הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה: יז וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף
וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הַרְגוּ: יח וְכֹל
הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֱיוּ
לָכֶם: יט וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים
כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל | נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: כ וְכָל־בֶּגֶד
וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ
תִּתְחַטָּאוּ: ס כא וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי
הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כב אַךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף
אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת:
כג כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ
בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ
בַּמָּיִם: כד וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם
וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ס כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אָבוֹת הָעֵדָה:
כז וְחָצִיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תֹּפְשֵׂי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים
לַצָּבָא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה: כח וַהֲרִמֹתָ מֶכֶס לַיהוָה מֵאֵת
אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים לַצָּבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מֵחֲמֵשׁ
הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־
הַצֹּאן: כט מִמַּחֲצִיתָם תִּקָּחוּ וְנָתַתָּה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
תְּרוּמַת יְהוָה: ל וּמִמַּחֲצִת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח | אֶחָד |
אָחֻז מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים
וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה: לא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: לב וְהָיוּ הַמַּלְקוֹחַ יֶתֶר
הַבָּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עַם הַצָּבָא צֹאן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים: לג וּבָקָר שְׁנַיִם
וְשִׁבְעִים אָלֶף: לד וַחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אָלֶף:
לה וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר
כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף: לו וַתְּהִי הַמֶּחֱצָה חֵלֶק
הַיֹּצְאִים בַּצָּבָא מִסְפַּר הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: לז וַיְהִי
הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חָמֵשׁ וְשִׁבְעִים:
לח וְהַבָּקָר שְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם
וְשִׁבְעִים: לט וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וּמִכְסָם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים: מ וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה
עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ:
מא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: מב וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֹּבְאִים:
מג וַתְּהִי מֶחֱצַת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
מד וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף: מה וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: מו וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף:
מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָז
מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם
לַלְוִיִּם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: מח וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקֻדִּים אֲשֶׁר
לְאַלְפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת:
מט וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:
נ וַנַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב
אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה: נא וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת־הַזָّהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: נב וַיְהִי | כָּל־זְהַב
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף
שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת: נג אַנְשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ:
נד וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָّהָב מֵאֵת שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד זִכָּרוֹן
לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַה׳ (ל, ג)

בְּעִנְיַן נְדָרִים מָצִינוּ סְתִירָה בְּדִבְרֵי חֲז״ל. בְּמָקוֹם אֶחָד (אָבוֹת ג, יג) דִּבְּרוּ בְּשֶׁבַח הַנּוֹדֵר וְאָמְרוּ נְדָרִים סְיָיג לִפְרִישׁוּת, וּבְמָקוֹם אַחֵר (יְרוּשַׁלְמִי נְדָרִים ט, א) דִּבְּרוּ בִּגְנוּתוֹ שֶׁל הַנּוֹדֵר - לֹא דַּיֶּיךָ מַה שֶּׁאָסְרָה תּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁאַתָּה אוֹסֵר עָלֶיךָ דְּבָרִים אֲחֵרִים? וְיָדוּעַ

הַבָּאוּר בָּזֶה, שֶׁמִּי שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּה נְמוּכָה בַּעֲבוֹדַת ה׳ וְנִמְשָׁךְ אַחֲרֵי מוֹתְרוֹת, צָרִיךְ לִפְרֹשׁ גַּם מִדָּבָר הַמֻּתָּר, וְעָלָיו אָמְרוּ נְדָרִים סְיָיג לִפְרִישׁוּת. אַךְ מִי שֶׁהִגִּיעַ לְדַרְגָּה נַעֲלִית בַּעֲבוֹדַת ה׳, וְאֵין חָשָׁשׁ שֶׁהַדָּבָר הַמֻּתָּר יִגְרֹם לוֹ יְרִידָה – אַדְרַבָּה, עָלָיו לַעֲסֹק עִם עִנְיְנֵי הָעוֹלָם כְּדֵי לְבָרְרָם וּלְזַכְּכָם, וְעָלָיו אָמְרוּ לֹא דַּיֶּיךָ כו׳. (לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת לג עמ׳ 191)

שלישי **לב** א וּמִקְנֶה | רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי־גָד
עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד
וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה: ב וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־גָד וּבְנֵי
רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־
נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: ג עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה
וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וּנְבוֹ וּבְעוֹן: ד הָאָרֶץ אֲשֶׁר
הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא
וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: **ס** ה וַיֹּאמְרוּ אִם־מָצָאנוּ חֵן
בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה
אַל־תַּעֲבִרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִבְנֵי־גָד
וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאַחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ
פֹה: ז וְלָמָּה כתיב תנואון קרי תְנִיאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
ח כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחִי אֹתָם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ
לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ: ט וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ
אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: י וַיִּחַר־אַף יְהוָה
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: יא אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים
הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֶת
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
כִּי לֹא־מִלְאוּ אַחֲרָי: יב בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה: יג וַיִּחַר־אַף
יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֹּם
כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה: יד וְהִנֵּה קַמְתֶּם
תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לִסְפּוֹת עוֹד
עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: טו כִּי תְשׁוּבֻן
מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל־
הָעָם הַזֶּה: **ס** טו וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן נִבְנֶה
לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ: יז וַאֲנַחְנוּ נֶחֱלַץ חֻשִׁים
לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הֲבִיאֹנֻם אֶל־מְקוֹמָם
וְיָשַׁב טַפֵּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: יח לֹא
נָשׁוּב אֶל־בָּתֵּינוּ עַד הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
נַחֲלָתוֹ: יט כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה כִּי
בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

וּמִקְנֶה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד (לב, א)

אִיתָא בִּסְפָרִים שֶׁשְּׁנֵי הַשְּׁבָטִים הַלָּלוּ חִבְּבוּ אֶת הַמָּן וְלֹא אָכְלוּ מַאֲכָלִים אֲחֵרִים, וּלְפִיכָךְ לֹא שָׁחֲטוּ אֶת צֹאנָם וּבְקָרָם, כַּשְּׁבָטִים הָאֲחֵרִים, וְכָךְ הָיָה לָהֶם מִקְנֶה רַב. וְיֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין הַסִּבָּה (חִבַּת הַמָּן) לַמְּסוֹבָב (הָרְצוֹן לְהִשָּׁאֵר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, שֶׁהוּא מְקוֹם מִקְנֶה). דְּהִנֵּה, מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת שֶׁבְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן רָצוּ לְהִשָּׁאֵר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְלַעֲסֹק בְּמִקְנֶה מִשּׁוּם שֶׁבַּעֲבוֹדַת מִרְעֶה הַצֹּאן אֵין טְרָדוֹת, וּבְעִסּוּק זֶה יוּכְלוּ תָּמִיד לִהְיוֹת קְשׁוּרִים לְהַקב״ה. מוּבָן אִם כֵּן, שֶׁחִבַּת הַמָּן, לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, הֵבִיאָה לְכָךְ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלַעֲסֹק בְּעִנְיָנִים אַרְצִיִּים. (לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת ט עמ׳ 18)

רביעי כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה אִם־תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה: כא וְעָבַר לָכֶם
כָּל־חָלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת־
אֹיְבָיו מִפָּנָיו: כב וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר
תָּשֻׁבוּ וְהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ
הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהוָה: כג וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן
כֵּן הִנֵּה חָטָאתֶם לַיהוָה וִדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶתְכֶם: כד בְּנוּ־לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת
לְצֹנַאכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גָד
וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר
אֲדֹנִי מְצַוֶּה: כו טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֶמְתֵּנוּ יִהְיוּ־
שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: כז וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל־חָלוּץ צָבָא
לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹּבֵר: כח וַיְצַו לָהֶם
מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶת־
רָאשֵׁי אָבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲלֵהֶם אִם־יַעַבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן | אִתְּכֶם אֶת־
הַיַּרְדֵּן כָּל־חָלוּץ לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה
הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִّלְעָד
לַאֲחֻזָּה: ל וְאִם־לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ
בְּתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: לא וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן
לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה:

לב נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ
אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: לג וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה
לִבְנֵי־גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי | שֵׁבֶט | מְנַשֶּׁה
בֶּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלֶכֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־
מַמְלֶכֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בִּגְבֻלֹת עָרֵי
הָאָרֶץ סָבִיב: לד וַיִּבְנוּ בְנֵי־גָד אֶת־דִּיבֹן וְאֶת־עֲטָרֹת
וְאֶת עֲרֹעֵר: לה וְאֶת־עַטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֵר
וְיָגְבְּהָה: לו וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרָן עָרֵי
מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן: לז וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן
וְאֶת־אֶלְעָלֵא וְאֵת קִרְיָתָיִם: לח וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בַּעַל
מְעוֹן מוּסַבֹּת שֵׁם וְאֶת־שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת
אֶת־שְׁמוֹת הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: לט וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר
בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־
בָּהּ: מ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה
וַיֵּשֶׁב בָּהּ: מא וְיָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־
חַוֹּתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוֹּת יָאִיר: מב וְנֹבַח הָלַךְ
וַיִּלְכֹּד אֶת קְנָת וְאֶת־בִּנֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח בִּשְׁמוֹ:

פפפ קי"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן

פרשת מסעי

לג א אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה
אֶת־מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וְאֵלֶּה
מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ מֵרַעְמְסֵס בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי
כָּל־מִצְרָיִם: ד וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה
יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר וּבֵאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה
שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס וַיַּחֲנוּ
בְּסֻכֹּת: ו וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם אֲשֶׁר בִּקְצֵה
הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם וַיָּשָׁב עַל־פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי בַעַל צְפֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל: ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי
הַחִירֹת וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ־הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה: ט וַיִּסְעוּ
מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת
מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם: י וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם
וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף: יא וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־
סִין: יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדָפְקָה: יג וַיִּסְעוּ
מִדָּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאָלוּשׁ: יד וַיִּסְעוּ מֵאָלוּשׁ וַיַּחֲנוּ
בִּרְפִידִים וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם לִשְׁתּוֹת: טו וַיִּסְעוּ
מֵרְפִידִים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינָי: טז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי
וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה: יז וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתַּאֲוָה
וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת: יח וַיִּסְעוּ מֵחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:
יט וַיִּסְעוּ מֵרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמֹּן פָּרֶץ: כ וַיִּסְעוּ מֵרִמֹּן
פָּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה: כא וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה:
כב וַיִּסְעוּ מֵרִסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקְהֵלָתָה: כג וַיִּסְעוּ מִקְּהֵלָתָה
וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפֶר: כד וַיִּסְעוּ מֵהַר־שָׁפֶר וַיַּחֲנוּ
בַּחֲרָדָה: כה וַיִּסְעוּ מֵחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת: כו וַיִּסְעוּ
מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתָחַת: כז וַיִּסְעוּ מִתָּחַת וַיַּחֲנוּ
בְּתָרַח: כח וַיִּסְעוּ מִתָּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה: כט וַיִּסְעוּ
מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה: ל וַיִּסְעוּ מֵחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ
בְּמֹסֵרוֹת: לא וַיִּסְעוּ מִמֹּסֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בִּבְנֵי יַעֲקָן:
לב וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקָן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָּד: לג וַיִּסְעוּ
מֵחֹר הַגִּדְגָּד וַיַּחֲנוּ בְּיָטְבָתָה: לד וַיִּסְעוּ מִיָּטְבָתָה
וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרֹנָה: לה וַיִּסְעוּ מֵעַבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֶצְיֹן גָּבֶר:
לו וַיִּסְעוּ מֵעֶצְיֹן גָּבֶר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צִן הִוא קָדֵשׁ:
לז וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהֹר הָהָר בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם:
לח וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הֹר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת
שָׁם בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ: לט וְאַהֲרֹן
בֶּן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמְאַת שָׁנָה בְּמֹתוֹ בְּהֹר הָהָר: ס
מ וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד וְהוּא־יֹשֵׁב בַּנֶּגֶב בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן בְּבֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מא וַיִּסְעוּ מֵהֹר הָהָר וַיַּחֲנוּ
בְּצַלְמֹנָה: מב וַיִּסְעוּ מִצַּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוּנֹן: מג וַיִּסְעוּ
מִפּוּנֹן וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֹת: מד וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעִיֵּי
הָעֲבָרִים בִּגְבֻל מוֹאָב: מה וַיִּסְעוּ מִעִיִּים וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן
גָּד: מו וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה:
מז וַיִּסְעוּ מֵעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים
לִפְנֵי נְבוֹ: מח וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת
מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ: מט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית
הַיְשִׁמֹּת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת מוֹאָב: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (לג, א)

נִשְׁאֶלֶת הַשְּׁאֵלָה, הֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ מִמִּצְרַיִם בְּמַסָּע אֶחָד בִּלְבַד (הַמַּסָּע מֵרַעְמְסֵס לְסֻכּוֹת), וּמַדּוּעַ נֶאֱמַר מַסְעֵי לְשׁוֹן רַבִּים. וּמְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, דְּהִנֵּה מִצְרַיִם הִיא לְשׁוֹן מֵצַר וּגְבוּל, וְכָל עוֹד לֹא הִגִּיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְ׳יַרְדֵּן יְרִיחוֹ׳ (לְקַמָּן פָּסוּק מח), רֶמֶז לַמָּשִׁיחַ שֶׁמּוֹרַח וַדָּאִין (סַנְהֶדְרִין צג, ב) — הֵם עֲדַיִן בְּתוֹךְ הַמֵּצַר וְהַגְּבוּל שֶׁל ׳אֶרֶץ מִצְרַיִם׳. לָכֵן נֶאֱמַר מַסְעֵי לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי מִטָּרַת כָּל הַמַּסָּעוֹת הִיא — לָצֵאת מִכָּל מֵצַר וּגְבוּל וּלְהַגִּיעַ לַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ. (לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת כג עמ׳ 227)

חמישי נ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
יְרֵחוֹ לֵאמֹר: נא דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:
נב וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבַּדְתֶּם
אֵת כָּל־מַשְׂכִּיתָם וְאֵת כָּל־צַלְמֵי מַסֵּכָתָם תְּאַבֵּדוּ
וְאֵת כָּל־בָּמוֹתָם תַּשְׁמִידוּ: נג וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
וְיָשַׁבְתֶּם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לָרֶשֶׁת
אֹתָהּ: נד וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוֹרָל
לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לָרַב תַּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט
תַּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרָל
לוֹ יִהְיֶה לְמַטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנָחָלוּ: נה וְאִם־לֹא
תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר
תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִנִים בְּצִדֵּיכֶם
וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:
נו וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם: פ
לד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ
כְּנָעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן
לִגְבֻלֹתֶיהָ: ג וְהָיָה לָכֶם פְּאַת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִן עַל־
יְדֵי אֱדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם־הַמֶּלַח
קֵדְמָה: ד וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים
וְעָבַר צִנָה כתיב והיה קרי וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ
בַּרְנֵעַ וְיָצָא חֲצַר־אַדָּר וְעָבַר עַצְמֹנָה: ה וְנָסַב הַגְּבוּל
מֵעַצְמוֹן נַחְלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה: ו וּגְבוּל
יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל
יָם: ז וְזֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ
לָכֶם הֹר הָהָר: ח מֵהֹר הָהָר תְּתָאוּ לְבֹא חֲמָת וְהָיוּ
תֹּוצְאֹת הַגְּבֻל צְדָדָה: ט וְיָצָא הַגְּבֻל זִפְרֹנָה וְהָיוּ
תֹוצְאֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן:
י וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה:
יא וְיָרַד הַגְּבֻל מִשְּׁפָם הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד
הַגְּבֻל וּמָחָה עַל־כֶּתֶף יָם־כִּנֶּרֶת קֵדְמָה: יב וְיָרַד
הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תֹוצְאֹתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה
לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב: יג וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ
בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי
הַמַּטֶּה: יד כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם
וּמַטֵּה בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה
לָקְחוּ נַחֲלָתָם: טו שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַّטֶּה לָקְחוּ
נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֶדְמָה מִזְרָחָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיָּמֶת שָׁם . . . בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ (לג, לח)

מִיתַת אַהֲרֹן, שֶׁהָיְתָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם־אָב, קְשׁוּרָה בְּחָרְבָּן הַבַּיִת, שֶׁהָיָה אַף הוּא בְּחֹדֶשׁ זֶה, כְּמַאֲמַר רז״ל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה יח, ב) שְׁקוּלָה מִיתָתָן שֶׁל צַדִּיקִים כִּשְׂרֵפַת בֵּית אֱלֹקֵינוּ. דְּהִנֵּה, יוֹם מִיתַת צַדִּיק הוּא זְמַן שֶׁל בְּכִי וַאֲבֵלוּת, אֲבָל יַחַד עִם זֶה הוּא גַּם זְמַן לִלְמֹד מִמַּעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו, שֶׁאָז, כַּאֲשֶׁר זַרְעוֹ בַּחַיִּים, אַף הוּא בַּחַיִּים (תַּעֲנִית ה, ב). וְאַף בְּחָרְבַּן הַבַּיִת כָּךְ: מִצַּד אֶחָד, יֵשׁ חִיּוּב לְהִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם, אַךְ לְאִידָךְ, הֲרֵי דַּוְקָא בֵּין הַמְּצָרִים הוּא זְמַן מְיֻחָד לַעֲסֹק בְּהִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, שֶׁאָז מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ עוֹסְקִים בְּבִנְיַן הַבַּיִת (תַּנְחוּמָא צו יד). וְיֵשׁ בָּזֶה הַדְגָּשָׁה מְיֻחֶדֶת: סִבַּת חָרְבַּן בֵּית שֵׁנִי הָיְתָה שִׂנְאַת חִנָּם (יוֹמָא ט, ב), וְהַתִּקּוּן הוּא אַהֲבַת חִנָּם: הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן . . . אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה. (לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת יח עמ׳ 412)

ששי טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יז אֵלֶּה שְׁמוֹת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: יח וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה
תִּקְחוּ לִנְחֹל אֶת־הָאָרֶץ: יט וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים
לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה: כ וּלְמַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד: כא לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד בֶּן־
כִּסְלוֹן: כב וּלְמַטֵּה בְנֵי־דָן נָשִׂיא בֻקִּי בֶּן־יָגְלִי: כג לִבְנֵי
יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן־אֵפֹד:
כד וּלְמַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן־שִׁפְטָן:

כה וּלְמַטֵּה בְּנֵי־זְבוּלֻן נָשִׂיא אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ׃
כו וּלְמַטֵּה בְּנֵי־יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן׃
כז וּלְמַטֵּה בְּנֵי־אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי׃
כח וּלְמַטֵּה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד׃
כט אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ פ לה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרִחוֹ לֵאמֹר׃ ב צַוֵּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם׃ ג וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכָל חַיָּתָם׃ ד וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב׃ ה וּמַדִּתֶּם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פְּאַת־קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת־פְּאַת־יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים׃ ו וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וַעֲלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר׃ ז כָּל־הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֹתָן וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן׃ ח וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם׃ פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְנָס שָׁמָּה רוֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה (לה, יא)

נֶפֶשׁ – רוֹמֵז לַנֶּפֶשׁ הַשֵּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל (תַּנְיָא רִישׁ פ״ב), שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל מַמָּשׁ. **מַכֵּה נֶפֶשׁ** – רוֹמֵז לְחֵטְא וַעֲוֹן, שֶׁגּוֹרֵם לִשְׁפִיכַת הַ׳דָּם׳ וְהַחַיּוּת שֶׁל ׳אָדָם דִּקְדוּשָׁה׳ בְּ׳אָדָם דִּקְלִיפָּה׳, כַּמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת. **בִּשְׁגָגָה** – בִּיהוּדִי לֹא שַׁיָּךְ חֵטְא בְּמֵזִיד, שֶׁהֲרֵי כָּל יְהוּדִי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹות וּלְהִתְרַחֵק מִן הָעֲבֵרוֹת (רמב״ם גֵּרוּשִׁין ב, כ). (סֵפֶר הַשִּׂיחוֹת תשמ״ט ב עמ׳ 596)

שביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן׃ יא וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ יב וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט׃ יג וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם׃ יד אֵת | שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה׃ טו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ־הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ טז וְאִם־בִּכְלִי בַרְזֶל | הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃ יז וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃ יח אֹו בִּכְלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוּמַת הָרֹצֵחַ׃ יט גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ הוּא יְמִתֶנּוּ׃ כ וְאִם־בִּשְׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו בִּצְדִיָּה וַיָּמֹת׃ כא אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת־יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ־בוֹ׃ כב וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כְּלִי בְּלֹא צְדִיָּה׃ כג אוֹ בְכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיַּפֵּל עָלָיו וַיָּמֹת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ׃ כד וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה׃ כה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ׃ כו וְאִם־יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃ כז וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם׃ כח כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ׃ כט וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ ל כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא־יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׃ לא וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע

לָמוּת כִּי־מוֹת יוּמָת: לב וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־
עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן:
לג וְלֹא־תַחֲנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם
הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא־יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר
שֻׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ: לד וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ
כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

לו א וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד
בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי
מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
ב וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה בְּגוֹרָל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאדֹנִי צֻוָּה בַיהוָה לָתֵת
אֶת־נַחֲלַת צְלָפְחָד אָחִינוּ לִבְנֹתָיו: ג וְהָיוּ לְאֶחָד
מִבְּנֵי שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרְעָה נַחֲלָתָן
מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה אֲשֶׁר
תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגּוֹרַל נַחֲלָתֵנוּ יִגָּרַע: ד וְאִם־יִהְיֶה
הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת הַמַּטֶּה
אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע
נַחֲלָתָן: ה וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה
לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף דֹּבְרִים: ו זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לַטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם
תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה
לְנָשִׁים: ז וְלֹא־תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה
אֶל־מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ח וְכָל־בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן
יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: ט וְלֹא־תִסֹּב
נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ
מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
עָשׂוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד: מפטיר יא וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִרְצָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן
לְנָשִׁים: יב מִמִּשְׁפְּחֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים
וַתְּהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: יג אֵלֶּה
הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: חזק

קל"ב פסוקים, חול"ה סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~

שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם (לה, יג)

סֵפֶר הַחִנּוּךְ נוֹתֵן סִימָן לְשֵׁשׁ הַמִּצְוֹת הַתְּמִידִיּוֹת – שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט. וְיֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין שֵׁשׁ מִצְוֹת אֵלֶּה לְעָרֵי מִקְלָט, דְּהִנֵּה יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם 'עוֹבֵד' תָּמִיד, לְלֹא הֶפְסֵק, וּמוּבָן אֵפוֹא שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ בְּמִצְוֹת תְּמִידִיּוֹת, שֶׁיִּשְׁמְרוּ עַל הָאָדָם מִפְּנֵי יִצְרוֹ. וַהֲרֵי גַּם עָרֵי מִקְלָט מְגִנּוֹת עַל יְהוּדִי מִפְּנֵי 'גּוֹאֵל הַדָּם' - הַשָּׂטָן וְהַיֵּצֶר הָרַע.

וּבְדֶרֶךְ הָרֶמֶז: מִי שֶׁנִּמְצָא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּמִתְעַסֵּק בְּעִנְיְנֵי חֵלִין, זָקוּק לְמִצְוֹת תְּמִידִיּוֹת שֶׁיִּשְׁמְרוּ עָלָיו מִפְּנֵי הַיֵּצֶר. אֲבָל מִי שֶׁנִּמְצָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמְקַיֵּם מִצְוַת שַׁבָּת, אֵין לוֹ צֹרֶךְ כָּל כָּךְ בְּשֵׁשׁ מִצְוֹת אֵלֶּה. וְאַדְרַבָּה, הוּא מְקַיֵּם אוֹתָן בְּדַרְגָּה נַעֲלִית יוֹתֵר - לֹא בְּתוֹר הֲגָנָה מִפְּנֵי הַיֵּצֶר אֶלָּא בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה. (סֵפֶר הַשִּׂיחוֹת תשמ"ז ב עמ' 494)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת בירמיה פרק ב

ד שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: ה כֹּה | אָמַר יְהוָה מַה־מָּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם
בִּי עָוֶל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלָי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיֶּהְבָּלוּ: ו וְלֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם הַמּוֹלִיךְ אֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ
וְלֹא־יָשַׁב אָדָם שָׁם: ז וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ וַתָּבֹאוּ וַתְּטַמְּאוּ
אֶת־אַרְצִי וְנַחֲלָתִי שַׂמְתֶּם לְתוֹעֵבָה: ח הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה וְתֹפְשֵׂי הַתּוֹרָה לֹא יְדָעוּנִי
וְהָרֹעִים פָּשְׁעוּ בִי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בַּבַּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יוֹעִלוּ הָלָכוּ: ט לָכֵן עֹד אָרִיב אִתְּכֶם נְאֻם־יְהוָה
וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב: י כִּי עִבְרוּ אִיֵּי כִתִּיִּים וּרְאוּ וְקֵדָר שִׁלְחוּ וְהִתְבּוֹנָנוּ מְאֹד וּרְאוּ הֵן הָיְתָה
כָּזֹאת: יא הַהֵימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל: יב שֹׁמּוּ שָׁמַיִם
עַל־זֹאת וְשַׂעֲרוּ חָרְבוּ מְאֹד נְאֻם־יְהוָה: יג כִּי־שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר | מַיִם חַיִּים
לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יָכִלוּ הַמָּיִם: יד הֲעֶבֶד יִשְׂרָאֵל אִם־יְלִיד בַּיִת הוּא
מַדּוּעַ הָיָה לָבַז: טו עָלָיו יִשְׁאֲגוּ כְפִרִים נָתְנוּ קוֹלָם וַיָּשִׁיתוּ אַרְצוֹ לְשַׁמָּה עָרָיו נִצְּתוּ מִבְּלִי יֹשֵׁב:
טז גַּם־בְּנֵי־נֹף וְתַחְפַּנְחֵס יִרְעוּךְ קָדְקֹד: יז הֲלוֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עָזְבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהַיִךְ בְּעֵת
מוֹלִכֵךְ בַּדָּרֶךְ: יח וְעַתָּה מַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מֵי שִׁחוֹר וּמַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ אַשּׁוּר לִשְׁתּוֹת
מֵי נָהָר: יט תִּיסְּרֵךְ רָעָתֵךְ וּמְשֻׁבוֹתַיִךְ תּוֹכִחֻךְ וּדְעִי וּרְאִי כִּי־רַע וָמָר עֲזָבֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיִךְ וְלֹא
פַחְדָתִי אֵלַיִךְ נְאֻם־אֲדֹנָי יֱהוִה צְבָאוֹת: כ כִּי מֵעוֹלָם שָׁבַרְתִּי עֻלֵּךְ נִתַּקְתִּי מוֹסְרוֹתַיִךְ וַתֹּאמְרִי לֹא
אֶעֱבוֹר כִּי עַל־כָּל־גִּבְעָה גְבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן אַתְּ צֹעָה זֹנָה: כא וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק כֻּלֹּה
זֶרַע אֱמֶת וְאֵיךְ נֶהְפַּכְתְּ לִי סוּרֵי הַגֶּפֶן נָכְרִיָּה: כב כִּי אִם־תִּכַּבְּסִי בַּבֹּרִית וְתַרְבִּי־לָךְ בֹּרִית נִכְתָּם
עֲוֹנֵךְ לְפָנַי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: כג אֵיךְ תֹּאמְרִי לֹא נִטְמֵאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הָלַכְתִּי רְאִי דַרְכֵּךְ
בַּגַּיְא דְּעִי מֶה עָשִׂית בִּכְרָה קַלָּה מְשֹׁרֶכֶת דְּרָכֶיהָ: כד פֶּרֶה | לִמֻּד מִדְבָּר בְּאַוַּת נַפְשָׁהּ שָׁאֲפָה
רוּחַ תַּאֲנָתָהּ מִי יְשִׁיבֶנָּה כָּל־מְבַקְשֶׁיהָ לֹא יִיעָפוּ בְּחָדְשָׁהּ יִמְצָאוּנָהּ: כה מִנְעִי רַגְלֵךְ מִיָּחֵף וּגְרוֹנֵךְ

מִצְמְאָה וַתְּאַמְּרִי נוֹאָשׁ לֹוא כִּי־אָהַבְתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ: כו כְּבֹשֶׁת גַּנָּב כִּי יִמָּצֵא כֵּן הֹבִישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם: כז אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנוּ כִּי־פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ: כח וְאַיֵּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ יָקוּמוּ אִם־יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעָתֶךָ כִּי מִסְפַּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה: **ד** א אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל ׀ נְאֻם־יְהוָה אֵלַי תָּשׁוּב וְאִם־תָּסִיר שִׁקּוּצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא תָנוּד: ב וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי־יְהוָה בֶּאֱמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה וְהִתְבָּרְכוּ בוֹ גוֹיִם וּבוֹ יִתְהַלָּלוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלָד: יוֹם א׳, שָׁעָה 6 בָּעֶרֶב, 7 דַּקּוֹת, 17 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם־אָב, בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות־מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:38	5:41	8:37	8:39	9:09	9:11	10:21	10:23	19:52	19:51	20:19	20:18	19:31	20:29
חיפה (ק)	5:33	5:36	8:35	8:37	9:07	9:09	10:19	10:21	19:56	19:54	20:23	20:22	19:25	20:33
ירושלים (ק)	5:33	5:36	8:35	8:37	9:06	9:08	10:18	10:20	19:54	19:53	20:21	20:19	19:13	20:29
תל אביב (ק)	5:37	5:40	8:37	8:38	9:09	9:11	10:21	10:23	19:53	19:52	20:21	20:19	19:33	20:32
אוסטריה וינה (ק)	4:55	5:00	8:24	8:26	8:55	8:58	10:16	10:18	21:02	20:59	21:40	21:36	20:42	21:56
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:33	7:31	9:25	9:24	9:56	9:56	10:46	10:46	17:16	17:20	17:44	17:48	17:01	17:59
אוקראינה אודסה (ק)	5:07	5:11	8:30	8:33	9:02	9:05	10:22	10:24	20:56	20:53	21:31	21:28	20:35	21:32
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:40	4:45	8:08	8:11	8:40	8:43	10:01	10:04	20:47	20:44	21:25	21:21	20:27	21:25
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:58	5:03	8:29	8:33	9:02	9:05	10:24	10:27	21:21	21:17	22:01	21:56	21:00	22:00
אוקראינה קייב (ק)	4:48	4:54	8:22	8:25	8:53	8:56	10:16	10:18	21:15	21:12	21:56	21:52	20:55	21:56
אוקראינה דונייצק (ק)	4:31	4:36	7:58	8:01	8:30	8:33	9:51	9:53	20:35	20:32	21:12	21:09	20:15	21:13
איטליה מילאנו (ק)	5:36	5:41	8:58	9:01	9:30	9:33	10:49	10:51	21:18	21:16	21:53	21:50	20:58	22:08
אקוואדור קיטו (ח)	6:07	6:08	8:41	8:42	9:11	9:12	10:13	10:14	18:30	18:31	18:52	18:53	18:13	18:57
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:58	7:57	9:54	9:54	10:26	10:26	11:17	11:17	17:57	18:00	18:24	18:27	17:42	18:39
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:04	9:02	10:54	10:54	11:25	11:24	12:13	12:13	18:35	18:38	19:04	19:07	18:20	19:11
ארה"ב בולטימור (ק)	5:42	5:46	8:52	8:54	9:25	9:27	10:40	10:42	20:39	20:37	21:09	21:07	20:20	21:11
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:26	5:30	8:39	8:42	9:11	9:13	10:27	10:29	20:35	20:33	21:06	21:03	20:15	21:18
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:27	5:31	8:40	8:42	9:12	9:14	10:28	10:30	20:34	20:32	21:05	21:03	20:14	21:18
ארה"ב דטרויט (ק)	5:57	6:01	9:13	9:15	9:45	9:47	11:02	11:04	21:16	21:14	21:49	21:46	20:57	22:01
ארה"ב היוסטן (ק)	6:22	6:25	9:20	9:22	9:52	9:54	11:03	11:05	20:29	20:28	20:55	20:54	20:10	21:05
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:45	8:46	8:48	9:18	9:20	10:31	10:33	20:12	20:11	20:40	20:38	19:53	20:50
ארה"ב מיאמי (ק)	6:31	6:34	9:24	9:26	9:56	9:58	11:06	11:07	20:19	20:18	20:44	20:43	20:00	20:54
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:21	5:25	8:34	8:37	9:07	9:09	10:23	10:25	20:30	20:28	21:02	20:59	20:11	21:16
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:15	5:19	8:32	8:34	9:03	9:05	10:20	10:22	20:34	20:32	21:06	21:04	20:15	21:18
בוליביה לא פאס (ח)	6:52	6:52	9:14	9:14	9:42	9:43	10:41	10:41	18:22	18:24	18:45	18:47	18:06	18:51
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:30	5:36	9:04	9:07	9:36	9:39	11:00	11:02	22:03	21:59	22:44	22:40	21:42	23:06
בלגיה בריסל (ק)	5:31	5:36	9:05	9:08	9:37	9:40	11:00	11:02	22:02	21:59	22:43	22:39	21:41	23:03
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:20	4:27	8:07	8:10	8:38	8:42	10:05	10:08	21:40	21:35	22:29	22:23	21:18	22:27
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:44	6:44	8:54	8:55	9:26	9:26	10:21	10:21	17:38	17:40	18:02	18:04	17:22	18:11
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:29	6:29	8:40	8:40	9:11	9:11	10:06	10:07	17:25	17:28	17:49	17:52	17:09	17:59
בריטניה לונדון (ק)	4:44	4:50	8:21	8:24	8:52	8:56	10:16	10:19	21:24	21:20	22:07	22:02	21:03	22:27
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:42	4:48	8:24	8:28	8:56	8:59	10:21	10:24	21:44	21:39	22:30	22:24	21:22	22:54
גרמניה ברלין (ק)	4:46	4:52	8:25	8:28	8:56	9:00	10:21	10:23	21:35	21:31	22:19	22:14	21:14	22:18
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:16	5:21	8:50	8:53	9:21	9:24	10:44	10:46	21:43	21:39	22:23	22:19	21:22	22:23
הודו בומביי (ח)	6:03	6:06	8:49	8:50	9:21	9:23	10:28	10:30	19:22	19:22	19:46	19:46	19:04	19:50
הודו פונה (ח)	5:58	6:01	8:45	8:46	9:17	9:18	10:24	10:25	19:19	19:19	19:43	19:43	19:01	19:47
הונגריה בודפשט (ק)	4:49	4:53	8:14	8:17	8:46	8:49	10:07	10:09	20:47	20:44	21:24	21:20	20:27	21:24
טורקיה איסטנבול (ק)	5:34	5:38	8:47	8:49	9:19	9:22	10:36	10:37	20:43	20:41	21:14	21:12	20:23	21:16
יוון אתונה (ק)	6:04	6:08	9:13	9:15	9:45	9:47	11:00	11:01	20:54	20:53	21:24	21:22	20:35	21:26
מולדובה קישינב (ק)	5:13	5:17	8:36	8:39	9:09	9:11	10:29	10:31	21:05	21:02	21:41	21:38	20:45	21:42

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות־מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:55	6:57	9:46	9:48	10:16	10:17	10:24	10:26	20:27	20:27	20:51	20:51	20:09	20:55
ניו זינלנד קר. צ'.(ח)	8:01	7:59	9:43	9:42	10:15	10:15	11:01	11:01	17:06	17:10	17:37	17:41	16:52	17:45
נפאל קטמנדו (ח)	5:06	5:09	8:04	8:06	8:35	8:37	9:46	9:48	19:10	19:09	19:36	19:35	18:51	19:39
סינגפור סינגפור (ח)	7:00	7:02	9:30	9:31	10:03	10:04	11:05	11:06	19:17	19:18	19:40	19:40	19:00	19:44
פולין ורשא (ק)	4:16	4:21	7:55	7:58	8:26	8:29	9:50	9:53	21:04	21:00	21:48	21:43	20:43	21:47
פרו לימה (ח)	6:27	6:28	8:45	8:46	9:18	9:19	10:16	10:17	17:58	17:59	18:21	18:22	17:41	18:26
צרפת ליאון (ק)	5:52	5:56	9:15	9:18	9:46	9:49	11:06	11:08	21:38	21:35	22:13	22:09	21:17	22:27
צרפת פריז (ק)	5:48	5:53	9:18	9:21	9:50	9:52	11:11	11:14	22:01	21:58	22:39	22:36	21:40	22:57
קולומביה בוגוטה (ח)	5:42	5:43	8:20	8:21	8:49	8:50	9:53	9:54	18:20	18:20	18:42	18:43	18:02	18:47
קנדה טורונטו (ק)	5:37	5:41	8:56	8:58	9:27	9:30	10:45	10:47	21:06	21:04	21:40	21:37	20:46	21:53
קנדה מונטריאול (ק)	5:07	5:12	8:29	8:32	9:01	9:03	10:20	10:22	20:50	20:47	21:24	21:21	20:30	21:39
קפריסין לרנקה (ק)	5:35	5:39	8:37	8:39	9:10	9:13	10:24	10:25	20:04	20:03	20:32	20:30	19:45	20:34
רוסיה מוסקבה (ק)	4:45	4:52	8:37	8:41	9:07	9:11	10:36	10:39	22:22	22:17	23:15	23:08	22:00	23:43
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	5:28	5:32	8:52	8:55	9:24	9:27	10:45	10:47	21:23	21:20	21:59	21:56	21:02	22:00
שוייץ ציריך (ק)	5:29	5:34	8:57	8:59	9:27	9:30	10:48	10:50	21:31	21:28	22:08	22:04	21:10	22:22
תאילנד בנגקוק (ח)	5:52	5:54	8:33	8:34	9:05	9:06	10:11	10:12	18:52	18:53	19:16	19:16	18:35	19:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00224
04/07/2010

P.P.
שולם
1949
תל אביב